מסכת מעשרות

TRACTATE MAASROS

מסכת מעשרות/Tractate Maasros

General Introduction

by *Rabbi Zev Meisels*

Tractate *Maasros* (*tithes*) deals with the obligation to separate *terumah* and *maaser* from produce grown in Eretz Yisrael, and the *tevel* prohibition that forbids consumption of such produce prior to separation of these tithes.[1]

This tractate is not concerned, in the main, with the actual act of tithing, or with treatment of the tithes after they are separated. Those laws are addressed in Tractates *Terumos* and *Maaser Sheni.* The objective of *our* tractate is to explicate various issues surrounding the *maasros* obligation, such as the process by which the produce becomes *tevel,* the types of produce subject to this prohibition, and use of the produce in its pre-*tevel* period.

I. *Tevel* and *Maasros*

Once produce reaches a certain stage in its processing, it becomes *tevel,*[2] and is forbidden for consumption until tithed. The requirement to separate tithes before eating is called "the *maasros* obligation."[3]

A. The *Tevel* Prohibition

Tevel produce is forbidden for consumption by Biblical law. This is taught in a Scriptural passage that discusses the consumption of *terumah* and sacrificial foods. The verse states (*Leviticus* 22:15): וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַה׳, *And they shall not profane the hallowed things of the Children of Israel, that which they will separate for Hashem.* The future-tense term אֲשֶׁר־יָרִימוּ, *which they* ***will*** *separate,* indicates that the verse discusses produce whose hallowed parts (i.e. its tithes) have not yet been separated — that is to say, *tevel* (*Bavli Sanhedrin* 83a, with *Rashi*). One who deliberately eats or drinks *tevel* produce is liable to death at the hands of Heaven (*Sanhedrin* ibid.).[4]

NOTES

1. Although the term *maasros* (tithes) translates literally as "tenths," its use is not limited to the *maaser* tithings of one-tenth (i.e. *maaser rishon, terumas maaser, maaser sheni,* and *maasar ani*). Rather, it is often used as a general term, referring to *all* the required tithings, including that of *terumah gedolah* (*Chazon Ish, Maasros* 1:1 ד״ה כלל אמרו; *Tos. Yom Tov, Demai* 4:1 ד״ה עד שיעשר, 6:3 ד״ה אף המעשרות, and 7:6 ד״ה מעשרות). Throughout the volume, the terms "*maasros*" and "tithes" are generally used to refer to *both terumah* and *maaser.*

2. The term טֶבֶל is a contraction of the words טֵבֶל לֹא, *not good;* i.e. it is not suitable for consumption (*Rav* and *Rambam* to *Berachos* 7:1). Alternatively, it derives from the Aramaic טַבְלָא, *table.* The name reflects the fact that, for all practical purposes, it is as inedible as a wooden table (*Aruch* ע׳ טבלא).

3. Our use of the term "*maasros* obligation" (or "tithing obligation") refers to the need to separate *maasros* from *tevel* before eating it. One who wishes to consume *tevel* produce may not do so unless he first removes the *tevel* prohibition by tithing the food. This requirement is what is meant by the "*maasros* obligation."

Now, there may also be an independent obligation to take *maasros* even if one has no interest in consuming the produce. This is a matter of intense debate among the authorities — for sources and discussion, see *Minchas Chinuch* 284:12, and gloss §23 in the Mechon Yerushalayim edition there; see also *Sfas Emes, Pesachim* 9a ד״ה תוס׳ ד״ה כדי. In this volume, however, reference to a "*maasros* obligation" generally concerns nothing more than the practical necessity of tithing in order to render the produce permitted for eating.

4. There is some question as to whether this penalty applies only to produce that is *tevel* with respect to *terumah,* or also to that which has had *terumah* taken, but is *tevel* with respect to *maaser.* See *Bavli Makkos* 16b; *Bavli Yevamos* 86a with *Rashi* and *Tosafos* ד״ה אי מהתם; *Rambam, Maachalos Asuros* 10:19,20, and *Hasagos HaRaavad* there; see also *Yerushalmi, Demai* 4:3, 36b.

It is permitted to derive benefit from *tevel;* however, it may not be used in a manner that results in its destruction — e.g. as fuel for a fire (see *Tosafos* to *Shabbos* 26a ד״ה אין מדליקין; see *Mishneh LaMelech* to *Terumos* 2:14; *Chazon Ish, Demai* 4:2).

Produce of *tevel* may not be planted — see below, Halachah 5:1, 38a note 2. By Rabbinic decree, *tevel* may not be sold or given as a gift. The Rabbis feared the recipient might assume it was already tithed and eat of it without separating the necessary tithes (see *Tosefta, Sheviis* 7:6; *Yerushalmi Demai,* Halachah 1:3, 7b and 5:7, 48a; *Rambam, Maaser* 6:6; *Shach, Yoreh Deah* 331:135). For the same reason, one may not pay one's debt with *tevel* produce (*Rambam, Hil. Maaser* 6:9; see, however, *Tosafos* to *Berachos* 47a ד״ה ומאבילין; *Derech Emunah, Hil. Maaser* 6:88).

B. The Tithes

These are the tithes that are required in order to render *tevel* produce permitted for consumption:

1. *Terumah gedolah* ("the greater *terumah*"): This is the small portion of the crop (set by the Rabbis at 1/40 to 1/60 — see *Yerushalmi Terumos* 4:3, 35b) that must be given to a Kohen. *Terumah* is invested with sanctity; therefore, it is forbidden for consumption to all but Kohanim and their households, and must be eaten in a state of *taharah.* The Scriptural source for the *terumah* obligation is *Deuteronomy* 18:4: רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ . . . תִּתֶּן־לוֹ, *The first of your grain, your wine, and your oil . . . you shall give to him* [the Kohen] (see also *Numbers* 18:12).

2. *Maaser rishon* ("the first tithe"): This consists of precisely one-tenth of the produce that remains after *terumah* was taken. It is given to a Levi, but remains unconsecrated; therefore, its consumption is permitted to all [once *terumas maaser* is removed from it; see below] (*Rambam, Maaser* 1:2). The verse that teaches the obligation of *maaser rishon* is *Numbers* 18:21: וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה, *And to the sons of Levi, behold! I have given all the tithe of Israel as an inheritance.*

3. *Terumas maaser:* This is the 10-percent portion that the Levi must separate from his *maaser rishon* and give to a Kohen. Like *terumah gedolah, terumas maaser* is permitted only to Kohanim and their households. The verse states (ibid. v. 26): וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה׳ מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר, *And to the Leviim you shall speak, and you shall say to them: When you take from the Children of Israel the tithe that I gave to you from them as your inheritance, then you shall separate from it the terumah of Hashem, a tithe from a tithe.*

4. *Maaser sheni* and *maasar ani: Maaser sheni* ("the second tithe") consists of one-tenth of the produce remaining after *maaser rishon* is removed. It is taken in the first, second, fourth, and fifth years of the seven-year *shemittah* cycle, and is brought to Jerusalem to be eaten there. Alternatively, *maaser sheni* may be redeemed for money, which is then brought up to Jerusalem and used to purchase food, which must be eaten there. This obligation is taught in *Deuteronomy* 14:22,23: עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ . . . וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ, *Tithe, you shall tithe the entire crop of your planting . . . and you shall eat before Hashem, your God, in the place that He will choose to rest His Name there, the tithe of your grain, your wine, and your oil* (see also vs. 24-26). In the third and sixth years of the *shemittah* cycle, *maaser sheni* is replaced by *maasar ani* ("the pauper's tithe"), which is distributed to the poor. The verse states (*Deuteronomy* 26:12): כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעְשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה, *When you have finished tithing every tithe of your produce in the third year, the year of the tithe, you shall give to the Levi, to the proselyte, to the orphan, and to the widow.* In referring to the proselyte, orphan and widow, the verse signals an obligation to give *maaser* to the poor.

II. Produce Subject to the *Maasros* Obligation

A. Qualifications of the Produce

For produce to be included in the tithing obligation — whether Biblical or Rabbinic — it must meet these three conditions:

(a) It must be "a food"; i.e. of an edible species, fit for human consumption under normal conditions. This excludes inedible species, species fit only for consumption by animals, and produce that has become inedible through spoilage (see *Chazon Ish, Demai* 15:1).[5]

This also excludes food that has not reached עוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, *the tithing stage.* This refers to produce that is inedible because it has not yet matured. Even edible species are not considered to be "food," and are not eligible for tithes, until they mature sufficiently to be eaten. The point at which produce enters the category of food is known as עוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, *the tithing stage.* Produce harvested before that point is not *tevel,* and is permitted for consumption. *Maasros* taken from such produce are invalid.[6]

NOTES

5. Also excluded are species that are not normally considered edible, but which can be eaten in an emergency (see *Tosafos* to *Shabbos* 68a ד״ה ספיחי סטים). Note, however, that there are certain species, such as vetch, that are eaten only in an emergency (e.g. a time of famine), but are nonetheless subject to *maasros* (see *Rambam, Hil. Terumos* 2:2). *Derech Emunah* (ad loc. §16) explains that the Sages assessed different types of produce and decided which were of greater or lesser fitness for human consumption. Those deemed to be of greater fitness — even if not normally eaten by people — they ruled subject to tithes; those of lesser fitness, they exempted from tithes.

6. Meaning (a) that the designated portions are not deemed to be *maasros,* and (b) that if this produce was designated as *maasros* for other produce that *is* subject to tithes, the tithing obligation is not considered to have been discharged.

The exclusion of immature produce is taught in the first Mishnah of the tractate (1a; see note 9 there for the Scriptural sources of this law). The "tithing stages" for various species of produce are enumerated in the Mishnahs on 3a-3b and 5a (1:2,3).

(b) The produce must be "protected"; meaning, it cannot be abandoned to *hefker* (a state of ownerlessness). See below, Sec. VI-A.

(c) It must grow from the ground. This excludes such items as truffles and mushrooms, which are not rooted in the ground (see Gemara 2b).

These three conditions are taught in the Mishnah on 1a (1:1); the Gemara (1a-2b) provides Scriptural sources for all three.

When a product meets these conditions, it can be designated as *maasros* only after having been detached from the ground. Produce that has not yet been harvested, even if it has reached maturity and can be eaten, is not fit to be designated as *maasros.* If one designates tithes from attached produce, the designation is not valid (see *Rashi, Kiddushin* 62a ד"ה מחובר and *Tosafos* there ד"ה אין; see *Tos. Yom Tov* to *Terumos* 1:5 ד"ה ולא מן התלוש; see also *Menachos* 70a).[7]

B. Species Subject to *Maasros*

The authorities disagree as to which species are included in the Biblical tithing obligation. The verses that teach the obligation to take *terumah* (*Numbers* 18:12; *Deuteronomy* 18:4) speak only of grain, wine, and olive oil. Some infer from this that by Biblical law, only these items are subject to tithes. The obligation to tithe all other fruits and vegetables, however, is of Rabbinic origin only (*Rash* here, 1:1; *Hasagos HaRaavad* to *Terumos* 3:16 and *Maaser* 1:9; *Tosafos, Bechoros* 54a ד"ה ושני; *Rashi, Pesachim* 44a ד"ה במסכת נזיר; *Ramban* to *Deuteronomy* 14:22).[8]

Others maintain that *all* edible produce is Biblically subject to tithes, with the exception of vegetables, whose obligation is only Rabbinic. In their view, grain, wine, and olive oil are mentioned only by way of example (*Rambam, Hil. Terumos* 2:1,6; *Rav Nissim Gaon, Berachos* 36a [Metzger ed.]; see also *Sefer HaChinuch* §395).[9]

C. Produce of Eretz Yisrael

By Biblical law, only produce grown in Eretz Yisrael is subject to *maasros.* However, the Rabbis enacted a tithing obligation for certain areas surrounding Eretz Yisrael as well, namely, Babylonia, Ammon, Moab, and Egypt (see *Rambam, Hil. Terumos* 1:1; see Mishnah, *Yadaim* 4:3). The produce of Suria too (an area comprising large parts of present-day Syria) is subject to tithes by Rabbinic decree (*Rambam* ibid. 1:3; see below, 41b note 5).[10]

NOTES

7. The verse describes *terumah* as רֵאשִׁית דְּגָנְךָ, *The first of your* ***gathered*** *grain* (*Deuteronomy* 18:4), which implies that produce still attached to the ground cannot become *terumah* (*Rashi* to *Kiddushin* 62a ד"ה מחובר, to *Pesachim* 33a ד"ה שהיתה לו אינו חייב, and to *Me'ilah* 18b ד"ה ובתלוש).

Alternatively, this is derived from the verse וְהֵרַמְתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה', *and you shall separate from it the terumah of Hashem* (*Numbers* 18:26). *Sifrei* expounds: מִמֶּנּוּ וְלֹא מִן הֶחָחְבָּר, *from it and not from that which is attached [to the ground]* (see *Tosafos* to *Kiddushin* ibid.).

8. There is some question as to whether the categories of wine and olive oil include grapes and olives as well. *Rashi* to *Bava Metzia* (88b ד"ה בענבים וזיתים) and *Tosafos* there (ד"ה כי) rule that grapes and olives intended for eating are included in the Biblical obligation of "wine and olive oil." This position is adopted also by *Ramban* there (ד"ה הכי גרסינן). However, in his commentary to Torah (*Deuteronomy* 14:22) *Ramban* writes that whereas wine and olive oil are Biblically subject to tithes, grapes and olives are not. This view is shared by *Rabbeinu Yonah* to *Berachos* (41a in folios of the *Rif* ד"ה כל שטיבולו במשקה).

["Grain" includes the five species of grain; namely, wheat, barley, oats, spelt, and rye (*Ramban* ibid.).]

9. The position of *Rash, Raavad* et al. (i.e. that the tithing obligation is limited to grain, wine, and oil) is supported by numerous sources in *Bavli.* Chief among them is a Gemara in *Bechoros* (54a) that states explicitly that the requirement to take tithes from all other species of food is of Rabbinic origin. This Gemara seems to refute the view of *Rambam;* for a possible defense, see *Or Same'ach* to *Terumos* 2:1 (ד"ה אולם). See *Tosafos* (*Bechoros* ibid.) for other proofs supporting the view of these Rishonim.

Rambam's opinion, however, is borne out by *Yerushalmi* in our tractate (1a-1b), which cites a Baraisa that expounds several Scriptural verses to include all produce other than vegetables in the tithing obligation. Evidently, these species too are included under Biblical law! Furthermore, the Baraisa concludes that the vegetable tithe is merely Rabbinic, which implies that all other produce is tithed by Biblical law. *Rambam's* disputants respond (a) that the verses are intended only as an *asmachta,* a Scriptural support to a Rabbinic law, and (b) that when the Gemara says that the vegetable tithe is Rabbinic, it does not mean to imply that other tithes are Biblical, but simply means that the vegetable tithe lacks even a supporting *asmachta* (see *Rash* 1:1; *Tosafos* to *Bechoros* 54a; *Ramban* to *Deuteronomy* ibid.; *Mahari Korkos* to *Maaser* 1:9). See *Tosafos* (ibid.) for other proofs to *Rambam's* view, and for possible refutations of these proofs; see *Mishneh LaMelech* to *Terumos* 2:1 and *Or Same'ach* there.

Others maintain that the Biblical tithing obligation applies to the seven species of produce for which Eretz Yisrael is praised: wheat, barley, grapes, figs, pomegranates, olive oil, and dates [see *Deuteronomy* 8:8] (*Raavad,* cited by *Ritva* [old] to *Bava Metzia* 88b ד"ה כי קאמר; *Ritz,* cited by *Shitah Mekubetzes, Nedarim* 55a ד"ה לאיתויי פירות האילן; see also *Meiri, Makkos* 19b ד"ה יראה מכאן; see *Minchas Chinuch* 395:2).

Still others draw a distinction between *maaser sheni* and other tithes (i.e. *terumah, maaser rishon,* and *maasar ani*). In their view, the Biblical requirement of *maaser sheni* includes all edible species of produce, even vegetables. Other tithes, however, are Biblically applicable only to grain, wine, and olive oil (see *Yere'im HaShalem* §147; *Smag,* Positive Commandments §136, 161). *Mishneh LaMelech* (to *Maaser Sheni* 1:12) and *Turei Even* (*Rosh Hashanah* 15b ד"ה מעשר חרובין) raise strong objections to this view; see *Or Same'ach* ibid. for a possible defense.

10. According to many authorities, the Rabbinic obligation is not limited to these regions, but applies to the produce of all lands surrounding Eretz Yisrael. For discussion of this opinion, and for whether it applies in the present day, see *Derech Emunah, Terumos* 1:12, with *Tziyun HaHalachah* §25, 27-28.

III. Establishing the Produce as *Tevel*

The *tevel* prohibition, and the accompanying obligation to separate *maasros,* do not come into effect until the produce has undergone two events: גְּמַר מְלָאכָה, *the completion of processing,* and רְאִיַּת פְּנֵי הַבַּיִת, *seeing the face of the house.* Although there are various Rabbinic laws that come into play before this point (see below), by Biblical law the produce is permitted for consumption and need not be tithed until it has been processed and brought into the house (see Mishnah 6b). Let us now address the details of these two requirements:

A. גְּמַר מְלָאכָה, Completion of Processing

The Torah (*Deuteronomy* 18:4) describes *terumah* as: רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ, *the first of your gathered grain, your wine, and your olive oil.* The verse specifies דָּגָן, *gathered grain,* which is grain whose processing has been completed through being gathered into a pile and smoothed. [Similarly, the verse specifies תִּירוֹשׁ and יִצְהָר, *wine and olive oil,* which are the fully processed products of grapes and olives.] This teaches that the tithing obligation does not come into effect until the produce has been completely processed, which in the case of grain means when it has been gathered into a pile and smoothed. The same is true with regard to other crops; they are not subject to tithes until their processing is complete (see *Rash* 1:5 ד״ה איזהו גרנן; *Rashi, Berachos* 31a ד״ה במוץ שלה; see also *Ramban* and *Rashba* to *Kiddushin* 46b).[11]

The processing is considered to be complete when it progresses as far as the owner intends it to. This is not a fixed point for all produce, but varies from case to case, for it depends upon the produce's intended use. For example, if a crop is intended to be eaten fresh, its processing might be regarded as complete from when it is placed into a basket, or in some cases, when the basket is covered. Where, however, one intends to process the crop further, as in the case of raisins or carobs that are dried in the field, its processing is not complete until the fruit has been dried and gathered into a pile (see Mishnah 6b-7a; see *Derech Emunah, Maaser* 3:104). The points of completion for various crops are identified in our tractate; see 6b-7a, 10a-10b (1:4,5).

Completion of processing is judged according to the progress of the crop as a whole. Even if individual fruits reach the stage of *gemar melachah* before the rest of the crop, their processing is not deemed complete until the entire crop reaches that point (see Gemara, bottom of 7a).[12]

B. רְאִיַּת פְּנֵי הַבַּיִת, Seeing the Face of the House

The Torah commands (*Deuteronomy* 26:13) that in the fourth and seventh year of the *shemittah* cycle, after removing all tithes from one's house, one must declare: בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת, *I have removed the holy* (i.e. tithes) *from the house.* The words *from the house* are expounded to teach that even if the processing is complete, the produce is not *tevel* until it is brought into the house. As long as this has not been done, the produce is permitted for consumption, and need not be tithed (see below, 27b; *Bavli Bava Metzia* 88a; *Rambam, Maaser* 3:4).[13]

NOTES

11. Alternatively, the source for this rule is the verse (*Numbers* 18:27) that refers to *terumah*: כִּבְדָגָן מִן־הַגֹּרֶן וְכִמְלֵאָה מִן־הַיֶּקֶב, *as the gathered grain of the threshing floor and as the ripeness of the vat* (i.e. of wine or olive oil). These items (gathered grain, wine, and oil) represent produce whose processing is complete. The verse tells us that tithes are to be taken only from such produce (see *Rashi, Bava Metzia* 90a ד״ה תרומה ומעשר; *Rambam, Terumos* 5:4, from *Sifrei* to the verse; see *Malbim* there; see *Tosefta, Terumos* 3:15).

Although produce does not become subject to tithes until it has been brought into the house, it is preferable — and common practice — to separate the *terumah gedolah* portion of certain types of produce in the field. This applies to produce that has a *goren* stage, such as grain, whose processing culminates in its being formed into a pile on the threshing floor (see below, Sec. D). Once this is accomplished, *terumah gedolah* is taken immediately. See below, 25b.

There is some question as to whether it is preferable and usual to do the same with *maaser* tithes taken from such produce (i.e. *maaser rishon* through *maasar ani*); see 25b-26a for discussion.

12. Not only is there no *obligation* to take *maasros* from unprocessed produce, there is actually a *restriction* against doing so. The verse refers to *terumah* in this manner (*Numbers* 18:27): כִּבְדָגָן מִן־הַגֹּרֶן וְכִמְלֵאָה מִן־הַיֶּקֶב, *as the gathered grain of the threshing floor and as the ripeness of the vat* (i.e. of wine or olive oil). By specifying items whose processing is complete (gathered grain, wine, and oil), the verse teaches that tithes are to be taken only from such produce, but not from unprocessed produce. Nevertheless, if one *does* designate tithes before the processing is complete, the tithes are valid after the fact (see Mishnah, *Terumos* 1:10 with *Rash; Rambam, Hil. Terumos* 5:4, from *Sifrei* to the verse; see *Tosefta, Terumos* 3:15; see also *Bavli Pesachim* 35b).

Alternatively, this restriction is known from the verse cited earlier (*Deuteronomy* 18:4): רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ, *the first of your gathered grain, your wine, and your olive oil,* which teaches that tithes must be taken from finished produce (see *Ramban* and *Rashba* to *Kiddushin* 46b).

There is some question as to whether this restriction applies only to the types of produce mentioned in the verse — i.e. grain, wine, and oil — or to other types of produce as well. See *Or Same'ach* to *Rambam, Terumos* 5:4 ד״ה משנה בפ״ק; *Rambam, Maaser* 3:8; *Mahari Korkos* and *Kesef Mishneh* to *Maaser* ibid.; see further, *Derech Emunah, Terumos* ibid., *Beur HaHalachah* ד״ה אין תורמין.

[From the Rishonim it seems clear that this restriction is of Biblical origin (see *Rash* to *Terumos* 5:1; *Ramban* and *Rashba* ibid.). See, however, *Shach* (*Yoreh Deah* 331:80), who describes this prohibition as a Rabbinic decree, and explains the verse from which it derives as an *asmachta,* a Scriptural support to a Rabbinic decree.]

13. See below, note 15, for the reasoning underlying the requirement of "seeing the face of the house."

Some say that produce is also rendered *tevel* by being brought into a courtyard. This is derived from a verse that states, regarding the recipients of *maasros* (*Deuteronomy* ibid. v. 12): וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ, *And they shall eat within your gates and be sated,* which indicates that the produce must be tithed as soon as it enters the gate, i.e. the entrance to the courtyard in front of the house (*Bavli* ibid., with *Rashi; Rambam, Maaser* 4:7; see below, 17b, 32a-b).[14] [However, even if entry into the courtyard does not create a Biblical obligation, all agree that it does create a Rabbinic one. See below, Section IV.]

The produce becomes *tevel only* if it enters the house through the main entrance (i.e. it must "see" the פְּנֵי הַבַּיִת, *the "face" of the house*). Produce brought in through a rooftop skylight or back door does not become *tevel* (see *Bavli* ibid.). See further below, Sec. V-B.

C. The Rabbinic Law

As has been explained, the *tevel* prohibition and consequent *maasros* obligation do not come into effect until the produce has been processed and brought into the house. Until *both* these events have taken place, one is permitted — by Biblical law — to eat as he wishes of the untithed produce.

The Rabbis, however, decreed that produce that has been processed but has not yet been brought into the house may be eaten only casually, but may *not* be eaten in a formal manner. Once it is brought into the house, it becomes Biblical *tevel,* and so may not be eaten, even casually, until tithed.[15]

1. Definition of Casual and Formal Consumption

The designations "casual" and "formal," in the context of this Rabbinic decree, are not defined by the amount one eats. Large quantities of food can be considered a casual snack, while small quantities can be considered a formal meal (*Chazon Ish* 4:10 ד"ה ענין עראי וקבע). Rather, these designations reflect the *quality* of one's eating, as indicated by such factors as the location in which one eats, and the manner in which the food is prepared and eaten. Some examples: Eating while in the field is generally considered to be casual (see 24a note 1). If, however, one eats while reclining and there is wine at the meal, then even a meal in the field is deemed formal (see 33b). If a person deliberately sets aside a particular food, its consumption is formal [even if it takes place in a casual setting] (*Bavli Beitzah* 34b-35a; see *Yam Shel Shlomo* there). If one shells a large number of barley kernels at once, and only then begins to eat them, it is formal consumption, for one who eats barley kernels casually will usually eat each kernel as soon as it is shelled (see Mishnah 35b).

For further examples of casual and formal consumption, see *Rambam, Hil. Maaser* 3:18, and *Derech Emunah* there §191.[16]

D. Produce that Undergoes a *Goren* Stage

Bavli (*Bava Metzia* 88b) presents a dispute regarding the requirement to bring produce into the house. Some say this requirement applies to all sorts of produce. Others say it applies only to produce whose processing does *not* culminate in its being formed into a pile on the threshing floor (the "*goren*"). Produce whose processing *does* culminate in the forming of a pile, however, becomes *tevel* and is subject to tithes from the moment it is processed, without ever being brought into the house.

This latter view is derived from *Numbers* 18:27, which refers to the *terumah* of grain as דָּגָן מִן־הַגֹּרֶן, *the*

NOTES

14. *Bavli* (*Bava Metzia* 87b-88a) identifies R' Yannai as the one who requires entry into the house to generate a Biblical *tevel* prohibition, and R' Yochanan as the one who holds that this prohibition is generated with courtyard entry as well. *Yerushalmi,* however, (below, 17b, 32a-32b) attributes to *R' Yochanan* the view that the courtyard does *not* trigger a Biblical prohibition, and to Reish Lakish the view that it does (see *Rashba, Bava Metzia* 88a).

15. The Rabbinic prohibition of formal consumption may be understood as follows: The reason the Torah makes the *tevel* prohibition contingent upon "seeing the face of the house" is that entry to the house raises the food to formal-consumption status. Once the food enters the house, the owner views it as being in a state of complete readiness (see *Bavli Bava Metzia* 88b; *Chazon Ish, Maasros* 4:24). At that point, even consumption that might once have been considered casual is given greater significance, and is viewed as formal consumption. It is this elevation of the food's status that triggers the *tevel* prohibition (see *Rambam, Commentary* to *Terumos* 8:3; *Meiri* to *Beitzah* 34b-35a ד"ה אין הטבל נקבע; see below, notes 19, 21, 24-25).

The Rabbis expanded this prohibition by extending it even to cases of lesser "formality" (such as those detailed in the text). These instances of formal consumption do not rise to the level of produce that has seen the face of the house; nevertheless, the Rabbis decreed that since these acts of consumption do represent a degree of "formality," they too are prohibited until tithes are taken. Consumption that is *entirely* casual, however, remains permitted until the produce is brought into the house. See further below, Sec. IV.

16. According to some Rishonim, animal consumption is, by definition, considered to be casual. Accordingly, just as a person is permitted to casually consume processed produce before it enters the house, so too may he feed it to his animals, even as a regular meal (see *Rashi, Avodah Zarah* 41b ד"ה כדי; *Tosafos* there ד"ה ומכניסה). However, *Rambam* (*Hil. Maaser* 3:20) maintains that this produce may be used for the regular feeding of animals only until it is fully processed. After that point, it may be fed to the animals only as a casual snack. For an explanation of his ruling, see *Chidushei Maran Riz HaLevi* to *Hil. Maaser.* See 26b Variant A.

[Although animal feed is not subject to tithes, we refer here to animal food that can be eaten by humans in an emergency, which is sometimes subject to tithes (see above, note 5).]

gathered grain of the threshing floor, thereby indicating that grain becomes *tevel* when gathered into a pile and smoothed on the threshing floor. [The term דָּגָן is reserved for such processed grain.] Because this sort of produce is rendered *tevel* at the *goren* (the threshing floor), it need not see the face of the house. According to this view, seeing the house is necessary only for the sort of produce — e.g. grapes and olives — that does not undergo the *goren* stage of being formed into a pile on the threshing floor.[17]

Many authorities rule in accordance with the view that limits the requirement of "seeing the face of the house" to non-*goren* produce (*Hasagos HaRaavad, Maaser* 3:2; *Ramban, Bava Metzia* ibid. ד״ה ועוד כתב רש״י; see also *Teshuvos HaRashba* 1:492). Others rule that the requirement extends to all sorts of produce, even those that do undergo the *goren* stage (*Rambam, Maaser* 3:2 and 4:1).[18]

IV. Establishing the Produce as Rabbinic *Tevel*

By Biblical law, the *tevel* prohibition is contingent upon the processed produce being brought into the house. However, the Rabbis instituted a number of other mechanisms that replace "the face of the house" in establishing the *tevel* prohibition. The Gemara (32a) lists six events that render produce *tevel* by Rabbinic law. They are: (a) cooking, (b) salting, (c) purchase, (d) separating *terumah,* (e) the Sabbath, and (f) entry into a protected courtyard. Once the produce undergoes any one of these events, it is rendered *tevel* by Rabbinic law, and may not be consumed — whether formally or casually — without being tithed.[19]

A. Cooking and Salting

In halachah, salting is viewed as a form of cooking. By cooking or salting the produce, one completes its processing, thereby demonstrating its significance as a food. Therefore, the Rabbis decreed that these acts, like that of bringing produce into the house, render the produce *tevel* and subject to tithes (see Mishnah 32a).

The categories of "cooking" and "salting" also include alternative cooking techniques, such as roasting, and alternative processes for preserving food, such as pickling (see *Meleches Shlomo* to Mishnah 4:1; see *Rashi, Bava Metzia* 89b ד״ה כאן בארץ and 88a ד״ה אבל לוקח חייב; see further, 32a note 14).[20]

B. Purchase

One who purchases produce is obligated to tithe it even if he never brings it into the house (see Mishnah 16a, 18a). The purchase of the produce demonstrates its significance. The Rabbis deemed this sufficient to render the produce *tevel* (see *Rashi* to *Beitzah* 35a ד״ה ואחד מקח, and to *Bava Metzia* 88a ד״ה אבל לוקח חייב).[21]

NOTES

17. This rule applies not only to grain, wine, and oil, but to all types of produce. Even if other species are subject to tithes by Rabbinic law only (as some hold — see Sec. II), the Rabbinic law was structured in accordance with the Biblical law. Accordingly, any species that undergoes a *goren* stage is immediately *tevel,* and requires nothing further to fix its tithing obligation (see *Tosafos* to *Bava Metzia* 88b ד״ה מאי).

Although grapes and olives intended for eating do not undergo a *goren* stage, wine and oil do have a *goren* equivalent (i.e. at some point during their collection in the vat — see below, 7a); therefore, they too become *tevel* immediately upon being processed, without ever entering the house. This is seen in the same verse that teaches the law of grain (*Numbers* 18:27). It refers to the *terumah* of wine and oil as מְלֵאָה מִן־הַיֶּקֶב, *the ripeness of the vat,* which indicates that their tithing obligation is established in the vat, when their processing is complete (see *Hasagos HaRaavad, Maaser* 3:2, with *Kesef Mishneh;* see also *Rashi, Bava Metzia* ibid. ד״ה בענבים ויותים; *Tosafos* there ד״ה כי קאמר; see however, *Ramban, Bava Metzia* ibid.).

18. Another possible exception to the rule of "seeing the face of the house" concerns produce processed with the intention of *never* bringing it into the house. Such produce becomes subject to tithes immediately upon being processed. *Rambam* (*Maaser* 4:2) rules (based on the Mishnah on 6b) that this is a *Biblical* law; once the processing is complete, the produce becomes *tevel* — by Biblical law — without ever being brought into the house (see *Beur HaGra, Yoreh Deah* 331:164; *Mikdash David* 56:3 ד״ה אמרינן במעשרות; *Chazon Ish* 5:7 ד״ה והנה כתב רבינו; see also *Minchas Chinuch* 395:6; cf. *Chazon Ish, Demai* 7:26; see 6b Variant A, and 21a Variant B). Others say that this produce is *tevel* by Rabbinic law only (*Teshuvos HaRashba* 1:361; *Rav* and *Rash* to Mishnah 1:5).

19. As we explained above (note 15), "seeing the house" triggers the Biblical *tevel* prohibition by granting the produce a greater significance, thereby elevating it to formal-consumption status, under which even casual consumption is deemed to be formal. With this decree, the Rabbis identified six events that produce a similar result by demonstrating the significance of the produce, so that what would normally be regarded as casual consumption is instead considered to be formal. Because the produce has been elevated to formal-consumption status, it falls under the Rabbinic decree that prohibits formal consumption even before the produce enters the house (see Sec. III-C). See *Rashi* and *Tosafos* to *Beitzah* 34b; see also *Maharam* there; *Meiri* there, 35b; *Ramban, Bava Metzia* 88a סד״ה ונופה נוטה לחצר.

[As has been explained (Sec. III), unprocessed produce is not rendered *tevel* through "seeing the face of the house." There is some question as to whether this holds true with regard to these six events, or whether these events establish even *unprocessed* produce as Rabbinic *tevel*. The Gemara below cites a Tannaic dispute with respect to two of these events — purchase and *terumah* separation (see 16a,17a,18a,20b). *Bavli* (*Beitzah* 35a-35b) rules that unprocessed produce is *not* rendered *tevel* through purchase, *terumah* separation, the Sabbath or entry into a protected courtyard. As for produce that has been cooked or salted before processing, its law is discussed in this volume, in 7a note 16, and 33b note 2.]

20. *Rashba* (*Bava Metzia* 89b ובפתן) maintains that salting renders produce *tevel* by Biblical law. Most authorities, however, are of the opinion that salting creates a Rabbinic obligation only (see *Rambam, Maaser* 4:2 with *Kesef Mishneh; Shach, Yoreh Deah* 331:112).

21. *Ramban* (*Bava Metzia* 88a) explains that under this Rabbinic decree, one who demonstrates the significance of the produce through purchase elevates it to formal-consumption status. Therefore, any further

This applies only where the purchaser's intent is to consume the produce; where, however, his intent is to resell it, its purchase does not render it *tevel* (*Rambam, Maaser* 5:1; see, however, *Derech Emunah* there §1, and *Beur HaHalachah* ד"ה הלוקח).[22]

C. Separating *Terumah*

The act of separating *terumah* from produce renders it *tevel* — by Rabbinic law — with respect to all other tithes (*maaser rishon,* etc.) (see Mishnah 16a).[23] By beginning the process of rectifying the produce, one demonstrates that he considers this produce to be in a state of complete readiness. Thus, the produce is shown to be a significant food; therefore, it is *tevel* and must be tithed (see *Maharam, Beitzah* 34b; see *Derech Emunah, Maaser* 3:23 and *Chidushim U'Veurim* §3, 2:4 ד"ה בטעמא for other approaches; see below, 16a note 1).[24]

D. The Sabbath

Sabbath food, even if it has not been brought into the house, is established as *tevel,* and may not be eaten without tithing (see Mishnah 4:2, 34a). The basis for this law is a verse in *Isaiah* (58:13): וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג, *You shall proclaim the Sabbath a delight* — meaning, through eating and drinking (see *Bavli Shabbos* 118b). The verse's designation of Sabbath food as "a delight" lends the food a special significance; therefore, the Rabbis decreed that even without seeing the face of the house, the food is *tevel* (see *Rashi, Beitzah* 34b ד"ה תינוקת וד"ה בין; cf. *Rambam, Terumos* 8:3).[25]

The Amoraim debate the necessary criteria for food to be deemed "Sabbath food." Reish Lakish applies this designation only to food specifically designated for the Sabbath. R' Yochanan maintains that it applies to any food fit for consumption when the Sabbath arrives. According to R' Yochanan's view, all untithed food in existence is Rabbinically *tevel* at the arrival of the Sabbath (see below, 15a; 22b-23a; 34b).

E. A Protected Courtyard

Such a courtyard, because it is protected, is similar to a house. The Rabbis feared that a person might confuse the law of produce brought into a courtyard, which is permitted, with that of produce that was brought into the house, which is prohibited as *tevel.* To prevent this they decreed that produce brought into a courtyard is also *tevel* and must be tithed (*Ramban, Bava Metzia* ibid. ד"ה הא דאמר).[26]

V. Circumventing the *Tevel* Prohibition

A. Bringing Unprocessed Produce into the House

As explained above (Sec. III), bringing produce into the house renders it *tevel* only if its processing has been completed. *Bavli* (*Berachos* 31a; *Pesachim* 9a et al.) states that one can avoid the requirement of tithing by

NOTES

consumption of this produce — even if performed in a manner that would normally be considered casual — is deemed to be formal and is prohibited. See above, notes 15 and 19.

22. An outgrowth of the Rabbinic decree on purchased produce is their further decree on produce intended to be sold at market. The Mishnah (1:5, 6b) teaches that such produce is *tevel,* under Rabbinic law, from the moment it is processed in the field, before it is ever brought into the house. The reason for this decree is that produce intended for market might be purchased — and thus rendered *tevel* — at any moment. As a precautionary measure, the Rabbis decreed *tevel* status upon this produce from when its processing is complete (*Rav* 1:5, based on *Yerushalmi* 7b; *Mahara Fulda* 6b et al.). [This interpretation of the Mishnah seems to contradict *Bavli* (*Bava Metzia* 88b); see *Rash* and *Rosh* to the Mishnah (ד"ה שהוא מגיע לביתו) for a different interpretation of the Mishnah; see *Rambam* 4:2 (cited above, note 18) for yet a third interpretation. See 6b, note 17 and Variant A; 7b note 10.]

23. This is subject to a Tannaic dispute in the Mishnah on 16a (2:3). R' Liezer and the Sages agree that separating *terumah* renders produce *tevel.* R' Shimon does not.

24. *Maharam* (*Beitzah* 34b) explains more fully: In taking *terumah,* one confers upon the produce formal-consumption status. Because all further acts of consumption are deemed to be formal, the produce is *tevel.* See above, notes 15 and 19.

25. The onset of the Sabbath confers upon its food a certain importance, thus raising the Sabbath food to formal-consumption status. Because the food has attained this elevated status, it remains prohibited even after the Sabbath has passed (*Rashi, Beitzah* 34b ד"ה תינוקת וד"ה בין; *Tosafos* there ד"ה תינוקות; *Meiri* there; see *Derech Emunah* 5:23, end of *Beur HaHalachah* ד"ה היה אוכל).

26. As was explained above (Sec. III-B), some Amoraim hold that produce brought into a courtyard is *tevel* not by Rabbinic law, but by *Biblical* law. Many Rishonim rule in accordance with this view (see *Meiri, Beitzah* 34b ד"ה אין הטבל; *Raavad,* cited by *Shitah Mekubetzes* to *Bava Metzia* 88a; *Rashba,* cited by *Shitah Mekubetzes* ibid. 89b ד"ה וז"ל; see also *Rashi, Beitzah* 34b ד"ה תינוקות). *Rambam* does not clearly rule one way or the other, and the commentators are not of one mind regarding his view (see *Kesef Mishneh, Hil. Maaser* 3:4; *Nekudos HaKesef* to *Shach, Yoreh Deah* 331:112; *Beur HaGra* ad loc. 134,139; *Chazon Ish* 5:7 ד"ה ר"מ פ"ג ה"ד).

According to some, even those who grant Biblical status to the law of a protected courtyard will agree that there exists a Rabbinic decree of courtyard as well; namely, where the courtyard is *unprotected* (see *Tosafos* to *Bava Metzia* 88a ד"ה עד).

See Mishnah 27a for the definition of a "protected" courtyard.

bringing the produce into the house in an unprocessed state. One who avails himself of this stratagem remains permitted to eat the produce casually.[27]

B. Avoiding the "Face" of the House

Produce that is brought into a house through a rooftop skylight or back entrance is exempt from tithes, for it is not considered to have seen the "face" of the house [i.e. its front entrance] (see *Bavli, Berachos* 35b, *Bava Metzia* 88a, and *Gittin* 81a; see above, Sec. III-B). Such produce is permitted for casual consumption but forbidden for formal consumption, just as it was in the field before entering the house (*Tosafos, Gittin* ibid. ד"ה דרך גגות).

VI. Produce that Is Exempt from the Law of *Tevel*

A. Ownerless Produce (*Hefker*)

The Torah states (*Deuteronomy* 14:29): וּבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין־לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ, *Then the Levi shall come* [to receive his *maaser* portion], *for he has no portion or inheritance with you.* The reason the Levi is entitled to *maaser* is that he has no other share in the crops of Eretz Yisrael. The implication is that where he does have a share in the produce, there is no *maasros* obligation. It follows that *hefker,* which is available to anyone who wishes to claim it, including Leviim, is not subject to *maasros.* The rule is that produce that was once rendered *hefker* is forever exempt from tithes. See Gemara below, 1b.

This exemption is limited to produce that became *hefker* at any point before its processing was completed. Once produce is fully processed, declaring it *hefker* does not exempt it from tithes (see Mishnah *Peah* 1:6).[28]

B. Consecrated Produce (*Hekdesh*)

Produce consecrated for use in the Temple (*hekdesh*) is exempt from *maasros.* This is true even if the produce is subsequently redeemed from the Temple treasury (see *Challah* 3:3). However, unlike the *hefker* exemption, which applies to produce that was made *hefker* at any point before its processing was completed, redeemed *hekdesh* is exempt *only* if it reached עוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת, *the tithing stage* (see Sec. II), or גְּמַר מְלָאכָה, *the completion of processing,* while still *hekdesh.* Produce that was redeemed before reaching the "tithing stage," or that was consecrated after the tithing stage and redeemed before processing was completed, is fully obligated in *maasros* (see Mishnah *Peah* ibid. and *Yerushalmi Peah* 4:5, 37b; see also *Bavli Menachos* 66b; see below, 2a).

C. Produce Intended for Sale

By Biblical law, one who processes his produce with the intention of selling it is exempt from tithes. The verse states, with regard to the requirement to take *maasros* (*Deuteronomy* 14:22): עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ, *You shall surely tithe all the produce of your seed.* The next verse states: וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, *And you shall eat before Hashem, your God . . ..* The simple meaning of the second verse is that you shall eat *maaser sheni* in Jerusalem; however, the juxtaposition of the verses allows the words *you shall eat* to be expounded as a reference to *all* the produce of the first verse (i.e. not just *maaser sheni* but all *maasros*). This tells us that the tithing requirement applies only when the produce is intended to be eaten, but not when it was processed with the intent to sell it (*Bavli Bava Metzia* 88b, with *Rashi* and *Ritva;* see *Rambam, Maaser* 2:1).

By Rabbinic law, however, even produce intended for sale is subject to the *maasros* obligation (*Rambam* ibid.).[29]

NOTES

27. There are several views among the Rishonim as to the scope of this permit. For the different opinions, see *Rambam, Maaser* 3:6; *Rashi, Pesachim* 9a ד"ה ואי בעית אימא and *Niddah* 15b ד"ה איבעית אימא; *Tosafos, Bava Metzia* 88b ד"ה לא; *Rabbeinu Ephraim,* cited *in Tosafos, Menachos* 67b ד"ה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה; *Rashbam,* cited by *Ramban, Bava Metzia* 88b ד"ה והר' שמואל פי'; *Rash* 1:5 ד"ה משיפקסו.

28. See, however, *Rash* to *Peah* ibid., who entertains the possibility that *hefker* is exempt even if rendered ownerless *after* processing, as long as it has not yet been brought into the house. Most commentators disagree, and even *Rash* himself (to *Maaser Sheni* 3:6 ד"ה והדמאי) seems to have reconsidered and rejected his earlier suggestion. For discussion, see *Chazon Ish, Demai* 7:7-8, and *Sheviis* 1:30; see also *Derech Emunah, Terumos* 2:11, *Beur HaHalachah* ד"ה וכן.

29. Indeed, according to some, an intent to sell is the Rabbinic equivalent of bringing the produce into the house, and actually establishes the food as *tevel* (see above, note 22).

D. Purchased Produce

Purchased produce too is exempt from tithes by Biblical law. This is known from the verse cited above (ibid.): עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ, *You shall surely tithe all the produce of your seed.* The verse teaches that the tithing obligation applies only to *your* seed, i.e. to produce that grew in your domain, but not to produce that was purchased from another (*Bavli* ibid.; *Rambam* ibid.:2). By Rabbinic law, however, purchased produce is subject to tithes (*Rambam* ibid.). Indeed, as noted above, the purchase of produce actually *establishes* a Rabbinic tithing obligation.[30]

E. Produce of Non-Jews

According to some, produce grown by a non-Jew in Eretz Yisrael is exempt from tithes by Biblical law [although not by Rabbinic law (*Yerushalmi Demai* 16a)]. Others maintain that such produce is fully obligated in tithes (*Yerushalmi Demai* 5:8, 48b; *Bavli Gittin* 47a; see also *Bava Metzia* 101a and *Menachos* 31a; see below, 41b-42a). Most authorities accept the latter view (see *Rambam, Terumos* 1:10; *Shulchan Aruch, Yoreh Deah* 331:4; cf. *Rav, Demai* 5:9 ד״ה משל ישראל; see *Meiri, Gittin* ibid.).[31]

Another area of disagreement concerns produce whose processing was completed by a non-Jew. According to some Tannaim, such produce is Biblically exempt from tithes [although subject to tithes by Rabbinic law]. Others hold that even this produce is Biblically subject to tithes (see *Bavli Menachos* 66b-67b). The halachah follows the lenient view (*Rambam, Hil. Terumos* 1:13; *Shulchan Aruch, Yoreh Deah* 331:6).[32]

VII. The *Maasros* Obligation in the Present Day

The status of the *maasros* obligation in Eretz Yisrael nowadays is subject to dispute. According to some, the matter hinges on whether the second sanctification of Eretz Yisrael, performed at the return of the exiles from Babylonia, remained in effect after the destruction of the Second Temple. If the land is still sanctified, the Biblical requirements of *terumah* and *maaser* remain in force; if it is no longer sanctified, they are not in force.

This question is a matter of contention among the Rishonim. Some say that the second sanctification (like the first) lapsed with the destruction of the Temple. Perforce, the *maasros* obligation of the present day is of Rabbinic origin only (see *Rashba, Yevamos* 82b; *Sefer HaTerumah, Hil. Eretz Yisrael*). Others say that the sanctity created by the Babylonian returnees was permanent, and remains in effect to this day. Thus, even today, the produce of Eretz Yisrael is subject to tithes under Biblical law (*Hasagos HaRaavad* to *Terumos* 1:5).

Rambam, however, does not connect the *maasros* obligation to the status of the second sanctification. He maintains that although the second sanctification did *not* lapse with the destruction of the Temple, there is no Biblical *maasros* obligation nowadays (*Rambam, Terumos* 1:26). In *Rambam's* view, the Biblical obligation applies only when the majority of the Jewish nation lives in Eretz Yisrael. Since this is no longer the case, there can be no Biblical tithing obligation. Indeed, *Rambam* maintains that throughout the Second-Temple era, the produce of Eretz Yisrael was Biblically exempt from *terumah* and *maaser,* since the majority of the nation had not returned to Eretz Yisrael. From that time, and unto the present day, the *maasros* obligation has been of Rabbinic origin. See further, 12a notes 3,4.

The halachah accords with *Rambam's* view; see *Shulchan Aruch, Yoreh Deah* 331:2; see *Derech Emunah, Terumos* 1:231.

VIII. The Merit of the Mitzvah of *Maasros*

The mitzvah of *maasros* requires great fortitude and trust in Hashem. The farmer, after a season spent laboring in his fields, must sacrifice more than a tenth of his yield to others. He pays no heed to the fear that he will lack

NOTES

30. There is considerable dispute as to the extent of the Biblical exemption on purchased produce. According to some, all bought produce is Biblically exempt [provided it has already been harvested] (see *Hasagos HaRaavad* and *Kesef Mishneh* to *Maaser* 2:2; see, however, *Derech Emunah, Beur HaHalachah* ad loc.). According to others, it is exempt only if purchased *after* the seller completed its processing (see *Rabbeinu Tam,* cited in *Tosafos, Bava Metzia* 88b ד״ה תבואת זרעך; *Rambam, Maaser* 2:2). Still others hold that it must be purchased *before* the processing is completed (see *Rivam,* cited in *Tosafos* ibid.).

31. The stringent view agrees, however, that produce grown by a non-Jew in Suria (see Sec. II-C) is exempt from tithes (see *Bavli Gittin* 47a; see also below, 41b-42a). Whether this holds true with regard to other areas outside Eretz Yisrael that are subject to tithes by Rabbinic law (see note 10) is a matter of dispute — see *Derech Emunah, Terumos* 1:114 and *Beur HaHalachah* to *Maaser* 13:3.

32. The Rishonim disagree further with regard to produce owned by a non-Jew when it reached "the tithing stage." For discussion, see *Rambam, Hil. Terumos* 1:11-14; *Hasagos HaRaavad* there 1:13 and *Maaser* 11:15; see *Kesef Mishneh, Terumos* 1:11; *Derech Emunah, Terumos* 1:120, with *Tziyun HaHalachah* §227. See also *Teshuvos R' Betzalel Ashkenazi* §1.

for his own needs, but selflessly fulfills the Torah's command. This is a difficult undertaking, and indeed, the Gemara writes that there were those who were unequal to the task and fell short in their observance of this mitzvah.

The rewards of this mitzvah are in proportion to its difficulty. One who observes the mitzvah of *maasros* is rewarded with offspring and possessions — dew and rain in the proper measure, sheep and cattle, fertile land that infuses its produce with sweetness (*Sifrei* to *Deuteronomy* ibid.). The prophet pledges that in the merit of *maasros,* we will see "blessing without limit" (*Malachi* 3:10), which implies a blessing so abundant that our lips will become weary of saying, "Enough, enough" (*Bavli Taanis* 9a).

Indeed, the assurances of wealth are embedded in the very verse that teaches the mitzvah of *maasros.* The verse employs the double expression, עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר, *Tithe, you shall tithe* (*Deuteronomy* 14:22). The Rabbis expound the second word as a reference to עֹשֶׁר, *wealth.* Thus, it is as if the verse reads: עַשֵּׂר בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְעַשֵּׁר, *Tithe so that you will become wealthy* (*Taanis* ibid.).

The converse is true as well. One who withholds *maasros* from its designated recipients falls into poverty. The verse states (*Numbers* 5:10): וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ, *And a man's holy things, they will be for him.* The Gemara expounds this to mean that should a man attempt to keep his "holy things" (i.e. his *maasros*) for himself, the result will be that "they will be for him" — i.e. he will become impoverished and will himself need to accept *maasros* (*Bavli Berachos* 63a; see *Rashi* to the verse). The Midrash (cited by *Tosafos, Taanis* ibid.) tells the story of an individual who failed to take tithes one year, and in the following year his land produced no more than the amount he previously would give in tithes. Since he failed in his responsibility as a "tithe-giver" he was relegated to the level of a "tithe-receiver."

In the fourth and seventh years of the *shemittah* cycle, after one distributes all his *maasros,* one stands before God and declares his meticulous adherence to each and every requirement of the mitzvah of *maasros.* He concludes (*Deuteronomy* 26:15): הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל, *Gaze down from Your holy abode, from the heavens, and bless Your nation, Israel.* This prayer differs from others in that it contains no words of beseechment, but only a "demand" that God fulfill His promise of reward. Ordinarily, one is forbidden to issue challenges to God. In the case of *maasros,* however, we are explicitly encouraged to "test" God's promise. As the prophet stated (*Malachi* 3:10): הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר ... וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת ... אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי, *Bring all the maaser to the storehouse . . . and test Me now with this . . . if I will not open for you the storehouses of Heaven, and pour out upon you blessing without limit* (see *Taanis* ibid.). Concerning this mitzvah only, the Torah urges us to test the validity of God's guarantee. Therefore, after discharging the *maasros* obligation, we challenge Him to fulfill His promises.

The Gemara asks (*Bavli Sotah* 14a): *Why did our teacher Moses desire to enter Eretz Yisrael? Did he need to eat of its fruit, or to sate himself of its honey? Rather, this is what Moses said: "There are many mitzvos* [such as *maasros*] *that have been commanded to the Jewish people that cannot be fulfilled except in Eretz Yisrael. I will enter the Land, so that all [these mitzvos] may be fulfilled by me."*

May Hashem grant that this work on *Maasros* lead to renewed learning and observance of these laws, and may we merit to be returned to Eretz Yisrael at the ultimate Redemption, to fulfill the mitzvah of *maasros* and share in its incomparable blessing, and to proclaim: *Gaze down from Your holy abode, from the heavens, and bless Your nation, Israel, and the Land that You gave us, as You promised our forefathers, a land flowing with milk and honey* (*Deuteronomy* 26:15).

COMMENTARIES

As mentioned in the Publisher's Preface, no broad commentary to *Yerushalmi* by any of the Rishonim has reached us, though explanations of a considerable number of individual passages can be found scattered throughout the literature of the Rishonim. Most significantly, the *Rash* (*Rabbi Shimshon of Sens*) excerpts and explains many sections of *Yerushalmi* in his commentary to Mishnayos *Zeraim.* Still, *Rash's* work is focused on Mishnayos and does not constitute a comprehensive commentary to *Yerushalmi.* A number of great Acharonim, however, have authored commentaries on all or major portions of *Yerushalmi.* In addition, as is the case with *Bavli,* numerous Acharonim composed works on individual tractates of *Yerushalmi.* We will mention here the great scholars of the last five centuries who wrote running commentaries to many tractates and who are quoted extensively in our elucidation. Those whose works are of a more limited nature are listed afterward.

***Rash Sirilio*:** The earliest known comprehensive commentary on a large portion of *Yerushalmi* is that of *R' Shlomo Sirilio.* He was born in Spain in 5245 (1485), but after the Spanish expulsion he lived in Salonika, later moved to Safed and eventually served as the rabbi of Jerusalem until he died in 5318 (1558). The commentary of *Rash Sirilio* covers the entire *Seder Zeraim* as well as Tractate *Shekalim* of *Seder Moed.* In the Vilna edition of the *Yerushalmi* it is printed only for tractates *Berachos* and *Pe'ah.* The complete commentary appears in the excellent Mutzal MeiEish edition of *Yerushalmi Zeraim.*

Besides writing his commentary, *Rash Sirilio* labored to correct the text of *Yerushalmi* and eliminate many of the copyists' errors that had crept in over the course of centuries. His emended Gemara text is reproduced alongside his commentary in the Vilna and Mutzal MeiEish editions of *Yerushalmi*. In our elucidation, we have occasionally cited emendations by Rash Sirilio. These originate in his text of the Gemara and do not necessarily appear in his commentary.

***Chareidim*:** R' Elazar Azkari (5293-5360 / 1533-1600), author of *Sefer Chareidim,* is known to have written a commentary to the entire *Seder Zeraim* as well as tractates in other *Sedarim,* for his comments are frequently quoted in *Meleches Shlomo* to Mishnayos. Unfortunately, his illuminating commentary — which encompasses insights culled from the spectrum of literature left by the Rishonim — is extant only on Tractates *Berachos* and *Beitzah.*

Yefeh Mareh is an illuminating and thorough commentary to the Aggadic sections of *Yerushalmi.* It was written by R' Shmuel Yafeh Ashkenazi of Constantinople (5285-5355 / 1525-1595), who also authored the *Yefeh Toar* to *Midrash Rabbah.* [A portion of the Aggadah in *Yerushalmi* is elucidated in the classical Aggadic work *Ein Yaakov,* by R' Yaakov ibn Chaviv.]

Peirush HaKatzar (the brief elucidation) was included in the edition of *Yerushalmi* published in Cracow, 5369 / 1609. It was written by R' David Darshan, a disciple of R' Moshe Isserles (the *Rama*).

Mahara Fulda and its companion, ***Tosefos Maharaf,*** are the commentaries of R' Eliyahu of Fulda. These were published in Amsterdam, 5470 / 1710 (though not in their entirety). Many subsequent commentators refer to him simply as *HaMefareish* (*The* Commentator).

Sdeh Yehoshua was composed by R' Yehoshua Benveniste (5350-5428 / 1590-1668) of Constantinople (a brother of R' Chaim Benveniste, who authored the halachic work *Knesses HaGedolah*).

Korban HaEidah and its companion, ***Shiyarei Korban,*** were composed by R' David Frankel, the Rav of Berlin (5467-5522 / 1707-1762). These commentaries cover the *Sedarim Moed* and *Nashim* and parts of *Nezikin.* They were first published in Dessau and Berlin between 5503-5522 / 1743-1762.

Pnei Moshe, the most famous commentary to *Yerushalmi,* and the only one that covers its entirety, was written by R' Moshe Margolios, Rav of Amsterdam. Publication of this elucidation and its complementary section, ***Mareh HaPanim,*** began in Amsterdam, 5515 / 1775.

***Hagahos HaGra, Beurei HaGra*:** The Gaon R' Eliyahu of Vilna labored to correct many of the textual errors in the *Yerushalmi* text. His emendations are contained in marginal glosses published under the title *Hagahos HaGra.* In addition, most of *Seder Zeraim* is accompanied by a work known as *Beurei HaGra,* which was written by his disciples based on his comments. Two versions of this commentary exist, based on manuscripts written by different disciples. There are also extensive comments to *Yerushalmi Shenos Eliyahu* to Mishnayos *Maasros* and in the *Beur HaGra* to *Shulchan Aruch.*

Gilyon HaShas for *Yerushalmi* consists of glosses compiled by the brothers-in-law, R' Yosef Shaul Nathanson and R' Mordechai Zev Ittinga of Lwow, who also compiled the ***Mesoras HaShas*** and ***Ein Mishpat*** for *Yerushalmi.* Their work was first published in Zhitomir, 5621-5626 / 1861-1866.

Ridvaz*:** A later work on nearly all the tractates of *Yerushalmi,* with its companion commentary, ***Tosefos HaRid, by R' Yaakov David Wilowski of Slutzk and later of Safed (5605-5674 / 1845-1914). This was first published in Pietrokow, 5658 / 1898.

Two important wide-ranging works have been published in our times.

Toledos Yitzchak and its companion ***Tevunah,*** by R' Yitzchak Isaac Krasilschikov, Rav of Poltava, who wrote his commentary behind the Iron Curtain and died in Moscow in 5725 (1965). The manuscript was rescued from Communist Russia at great personal risk by Rabbi Tzvi (Harry) Bronstein ז״ל, who had visited the author on his deathbed and promised to make every effort to smuggle the manuscript out of the Soviet Union and have it published. To this end, Rabbi Bronstein founded Machon Mutzal MeiEish and published a new edition of *Yerushalmi Seder Zeraim,* in which he included not only *Toledos Yitzchak,* but also the works of all the major commentators published up to that time. This edition, which contains many enhancements as well as various versions of the text and emendations based on manuscript editions, is a valuable asset that has greatly aided us in our research. Work is currently in progress on the Mutzal MeiEish edition of *Seder Moed.*

***Beur of R' Chaim Kanievski*:** The commentary of R' Chaim Kanievski שליט״א to *Yerushalmi* is a work in progress. The commentary has been published to date on *Sedarim Zeraim* and *Moed.* It is based on lectures given by Harav Kanievski and contains explanations culled from earlier commentators as well as many original insights.

The following commentaries, though less extensive than those mentioned above, are also invaluable aids to the study of *Yerushalmi* and are often referred to in our work:

Hagahos Rada, the marginal glosses left by R' David Oppenheim, Rav of Nikolsburg (5424-5497 / 1764-1837).

Shelom Yerushalayim, by R' Nachum Treves of Nikolsburg, d. 5602/1842 (*Seder Moed,* Vienna 5581/1821; *Seder Zeraim,* Machon Yerushalayim 5740/1980).

Sefer Nir, by R' Meir Marim of Kobrin (Warsaw 5635/1875).

Shaarei Yerushalmi, by R' Dov Berish Ashkenazi of Lublin (Warsaw 5635/1875).

Noam Yerushalmi, by R' Yitzchak Isaac Spira of Slonim (Vilna 5643/1883).

Amudei Yerushalayim, by R' Yisrael Eisenstein (first published in his *Teshuvos Amudei Eish,* Lemberg 5640 / 1880).

Michal HaMayim, by R' Yechiel Michel Halevi Epstein of Novaradok, 5589-5662 / 1829-1902 (author of *Aruch HaShulchan*).

Gilyonei HaShas, by R' Yosef Engel (5619-5680 / 1859-1920).

Mashbiach, by R' Moshe Shimon Sivitz of Pittsburgh (Jerusalem 5673/1913).

Or HaYashar, by R' Shmuel Yitzchak Hillman (Jerusalem 5707-5708 / 1947-1948).

Alei Tamar, by R' Yissachar Tamar of Tel Aviv (Givatayim 5739/1979).

In addition to the above, the Vilna and Mutzal MeiEish editions of *Yerushalmi* contain numerous brief commentaries culled from marginal glosses left by scholars of the last centuries. Also, ***Yefei Einayim*** to *Bavli,* by R' Aryeh Leib of Bilsk (5580-5646 / 1820-1886), is an extremely valuable source of comments to *Yerushalmi.*

In addition to the commentaries listed above, there are numerous commentaries specific to Tractate *Maasros,* to *Seder Zeraim,* or to the laws of *maasros.*

Kaftor VaFerach is one of the only works of Rishonim pertaining to *Zeraim* that has reached us. It was authored by R' Eshtori HaParchi, a disciple of *Rosh,* who was born in Provence (c. 5040 / 1280) but emigrated to Eretz Yisrael and ended his days there (c. 5105 / 1345). Upon reaching Eretz Yisrael, R' Eshtori immersed himself in the halachos pertaining to the Land and composed *Kaftor VaFerach,* which deals with many of these laws. It was originally published in Venice, 5306 / 1546.

Pe'as HaShulchan is a work on the laws pertaining to agriculture, composed by R' Yisrael of Shklov (5530-5599 / 1770-1839). R' Yisrael was a disciple of the Vilna Gaon, and the author of *Tiklin Chadtin* to Tractate *Shekalim.* This work was first published in Safed, 5596 / 1836. It contains two sections — the basic laws, which are mainly adopted from *Rambam,* and an expanded discussion called *Beis Yisrael.* The references in this volume generally refer to the *Beis Yisrael* section of the work.

Mayim Chaim, which is occasionally quoted in our commentary, is a work on *Rambam* by R' Chizkiyah di Silva (5419-5458 / 1659-1698), the author of *Pri Chadash* to *Shulchan Aruch.* This is printed in the back of many editions of *Rambam,* and is included in the *Sefer HaLikkutim* in the Frankel edition.

Chochmas Adam and ***Binas Adam, Shaar Mitzvos HaAretz,*** also known as ***Shaarei Tzedek,*** is a work on laws pertaining to Eretz Yisrael, by R' Avraham Danzig, author of the *Chayei Adam* and *Chochmas Adam.* It was published in Jerusalem, 5701 / 1941.

Aruch HaShulchan HeAsid is a compendium of the halachos that pertain mainly in the times of the Temple. Authored by R' Yechiel Michel HaLevi Epstein of Novaradok (5589-5662 / 1829-1902), who composed the standard *Aruch HaShulchan,* it was published posthumously in Jerusalem, 5698 / 1938. Volume I deals with the laws pertaining to *Zeraim,* and references in this work are to that volume.

Toras HaAretz is a work on the agricultural laws, authored by R' Moshe Kliers of Tiberias. It was published in Jerusalem, 5688 / 1928.

Mikdash David is the work of R' David HaKohen Rappaport (5650-5702 / 1890-1942), a Torah luminary of pre-war Europe, who perished in the Holocaust. Though better known for its illumination of *Seder Kodashim,* this work also contains a section pertaining to *Zeraim.*

Toras Zeraim was authored by R' Aryeh Leib Pomeranczyk of Brisk and later Jerusalem (5668-5702 / 1908-1942). It was published in Jerusalem 5698-5700 / 1938-1940.

Gilyonos of R' Yaakov Yisrael Kanievski are glosses to *Yerushalmi* penned by this sage, author of *Kehillos Yaakov* to the entire Talmud. These are printed in the back of his son's *Beur of R' Chaim Kanievski* to *Yerushalmi.* ***Kehillos Yaakov*** itself is often quoted in our elucidation, particularly the volume on *Zeraim.*

Maadanei Eretz is a work on the laws of *sheviis* by R' Shlomo Zalman Auerbach that was originally published in Jerusalem, 5704 / 1944.

Derech Emunah is a comprehensive work on *Rambam, Sefer Zeraim,* by R' Chaim Kanievski שליט"א (Bnei Brak, beginning in 5744 / 1984). It contains three sections: *Derech Emunah,* which is a thorough commentary on *Rambam; Beur HaHalachah,* which contains expanded discussions of many issues and includes explanations of numerous *sugyos* in *Yerushalmi;* and *Tziyun HaHalachah,* which contains references to other works and synopses of their discussions. This *sefer* is an invaluable aid to the study of *Seder Zeraim* and has been quoted extensively in our notes. Unless otherwise noted, references to *Derech Emunah* in this volume pertain to *Hilchos Maaser.*

Shaarei Emunah is a work on Mishnayos *Seder Zeraim* by R' Kanievski שליט"א.

Chidushim U'Veurim, by R' Chaim Shaul Greineman of Bnei Brak, is an extensive, multivolume commentary pertaining to a good part of Mishnah and Talmud. The *Maasros* volume was published in Bnei Brak, 5753 / 1993.

Kav VeNaki is a commentary to Tractate *Maasros* co-authored by R' Yehudah Levi and R' Aryeh Carmel, Jerusalem, 5739 / 1979. It contains a running commentary to the *Yerushalmi* as well as a section of insights.

Bircas Yisrael is a contemporary work authored by R' Yisrael Moshe Frid of Jerusalem, in collaboration with his fellows in *Beis Medrash HaGavoah LeHalachah BeHisyashvus,* under the leadership of R' Yosef Yekusiel Efrati שליט"א. It was published (Jerusalem, 5764 / 2004) as part of a volume containing a critical edition of *Yerushalmi* Tractate *Maasros* with commentaries.

Eretz HaBechirah is a multivolume work on *Seder Zeraim* by R' Yosef Tzvi Weiner of Jerusalem. The volume on Tractate *Maasros* was published in Jerusalem, 5754 / 1994.

Tractate *Maasros* contains innumerable references to plants, many of which are difficult to identify. The insights of Dr. Yehudah Feliks, in the commentary he published to this tractate, have been helpful in this regard.

One is advised that the commentary of *Rosh* to Mishnayos *Maasros* has been greatly abridged in the Vilna edition, which presents it as nothing more than glosses to the commentary of *Rash*. Although *Rosh* does follow *Rash* to a great extent, his commentary is an independent one, and even when concurring with *Rash* he often reformulates the approach by injecting clarifying changes. Interestingly, *Rav* tends to incorporate *Rosh's* formulations verbatim. In recent years, *Rosh's* commentary has been published in its entirety in various editions.

As a final note, it is important to emphasize that though our commentary frequently cites halachic authorities, these citations cannot serve as a practical guide to the laws of *maasros.* Practical questions of *terumah* and *maaser* observance can be decided only in consultation with the accepted Torah authorities of our generation.

Chapter One

Halachah 1

Mishnah The Torah commands that various portions be separated from the agricultural produce of Eretz Yisrael. The first of these portions (after *bikkurim*) is *terumah gedolah* (literally: the greater *terumah,* usually referred to simply as *terumah*), approximately 2 percent of the produce, which is given to a Kohen. The second portion is *maaser rishon* (the first tithe), 10 percent of the remaining produce, that is given to a Levi. [From his *maaser rishon,* the Levi must separate 10 percent, known as *terumas maaser,* that he gives to a Kohen.] In the first, second, fourth, and fifth year of the *sheviis* cycle, one must then separate *maaser sheni* (the second tithe), 10 percent of the remaining produce, which may be eaten only in Jerusalem, or redeemed for money with the redemption money taken to Jerusalem and used to buy food to be eaten there. In the third and sixth year of the *sheviis* cycle, *maaser sheni* is replaced by *maaser ani* (the pauper's tithe), which is distributed to the poor. Produce from which any of these tithes is due is known as *tevel,* and is forbidden for consumption (see *Bavli, Makkos* 16b and *Sanhedrin* 83a).

Not all species are subject to a tithing obligation. There are also factors that exempt produce of even obligated species from tithes. The Mishnah lists three criteria that must be satisfied for produce to be subject to a tithing requirement:

כְּלָל אָמְרוּ בְּמַעֲשְׂרוֹת — They stated a rule concerning tithes:[1] **כֹּל שֶׁהוּא אוֹכֶל — Anything that is a food,**[2] **וְנִשְׁמָר — is protected,**[3] **וְגִידּוּלָיו מִן הָאָרֶץ — and its growth is from the ground**[4] **חַיָּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת — is obligated in tithes.**

Even produce that meets the aforementioned requirements is not subject to be tithed until it has matured somewhat. The Mishnah cites a rule for defining produce as sufficiently mature in this regard:

וְעוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ — And they also stated another rule: כֹּל שֶׁתְּחִילָתוֹ אוֹכֶל וְסוֹפוֹ אוֹכֶל — Anything that is a food at the beginning of its growth **and a food at the end** of its growth,[5] **אַף עַל פִּי (ששימרו) [שֶׁהוּא שׁוֹמְרוֹ][6] לְהוֹסִיף אוֹכֶל — even though one protects it** [i.e. maintains it growing in the ground] in order **to add food,** i.e. it is a type of product that is not harvested immediately, but only later, when it grows into a larger fruit containing more food, **חַיָּיב קָטוֹן וְגָדוֹל — is obligated** in tithes both when it is **small and** when it is **large.**[7] **וְכֹל שֶׁאֵין תְּחִילָתוֹ אוֹכֶל אֲבָל סוֹפוֹ אוֹכֶל — And anything that is not a food at the beginning** of its growth **but is a food at the end** of its growth[8] **אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיֵּיעָשֶׂה אוֹכֶל — is not obligated until it becomes a food.**[9]

Gemara The Mishnah states:

כְּלָל אָמְרוּ בְּמַעֲשְׂרוֹת וכו׳ — THEY STATED A RULE CONCERNING TITHES etc. [Anything that is a food, is protected, and its growth is from the ground is obligated in tithes].

A Baraisa gives the Scriptural source for the Mishnah's rule:[10]

כְּתִיב ,,עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֶת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ״ — IT IS WRITTEN: *TITHE, YOU*

NOTES

1. The term מַעֲשֵׂר, *tithes,* usually denotes those portions that constitute 10 percent of the produce from which they are separated (i.e. *maaser rishon, terumas maaser, maaser sheni,* and *maaser ani*). Our Mishnah's rule, however, also applies to the *terumah* obligation (*Tiferes Yisrael* §1). [In fact, *Rambam* does not present this rule in *Hil. Maaser,* but in *Hil. Terumos* (2:1).] The Mishnah often uses the term "tithes" in a general sense, to refer to *all* the portions that must be separated from produce [see, for example, *Demai* 6:3 with *Tos. Yom Tov* ד״ה אף המעשרות] (*Chazon Ish* 1:1 ד״ה פ״א מ״א).

2. I.e. the first condition is that the produce be of an edible species, fit for human consumption under normal conditions (see *Bavli Shabbos* 68a; see also *Chazon Ish, Maasros* 1:1). This requirement excludes things that are ordinarily not considered edible, even those that a person will eat in emergency situations, such as סָפְסִיס, *safflower,* and קוֹצָה, *woad* [plants usually used for making dyes] (*Mahara Fulda,* based on *Shabbos* ibid. with *Tosafos* there ד״ה ספיחי and *Rash* to *Peah* 1:4).

3. The second criterion is that the produce must have an owner, who tends ("protects") it. *Hefker* (i.e. ownerless) produce, which no one protects, is exempt from tithes (*Mahara Fulda,* from *Shabbos* ibid.).

4. The third and final condition is that the produce sprout from the ground. This excludes truffles and mushrooms (*Mahara Fulda,* from *Shabbos* ibid.; see Gemara below, 2b), which lack roots and grow on the *surface* of the ground rather than *from* the ground [indeed, they can grow on wet pieces of wood and utensils (see *Rashi* to *Berachos* 40b ד״ה מירבא רבו)].

The Gemara will show how all of the above exclusions from the *maaser* obligation are derived from Scripture (*Mahara Fulda*).

5. I.e. it is edible as soon as it begins to grow and remains edible throughout its growth. This is a characteristic of vegetables (*Mahara Fulda,* from *Rash; Rambam Commentary*) and some tree fruits [as will be seen in the Mishnah on 5a].

6. [Emended as per reading found in the Mishnayos and below, in the Gemara 2b.]

7. [Such a species is subject to tithes even in the initial stages of its growth, when it is still small. Since it is edible even then, it is considered mature at that earlier stage (*Rambam Commentary*). The fact that it has not yet reached the stage at which it is normally harvested does not define it as insufficiently developed produce, for it is not for lack of maturity that it is left to grow, but simply to increase its yield of food.

8. I.e. it is a species that does not become edible until later in its growth. This category includes [most] tree fruits (*Mahara Fulda,* from *Rash; Rambam Commentary*).

9. It is not subject to tithing until it reaches the stage in its growth at which it becomes edible. Only then is it considered mature produce with respect to tithes. This stage is called עוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, *the tithing stage.* The Mishnayos that follow will identify this stage with regard to various species of produce.

The law that immature produce is not subject to *maasros* is derived from *Leviticus* 27:30: וְכָל־מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַה׳ הוּא, *Any tithe of the land, of the seed of the land, of the fruit of the tree, belongs to Hashem.* The term "fruit" connotes a developed item of produce, and thus excludes immature produce from a tithing obligation (*Mahara Fulda,* from *Rambam Commentary*). Additionally, *Deuteronomy* 14:22 states: עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר, אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ, *Tithe, you shall tithe all the tevuah of your seed.* The term *tevuah* implies developed produce (*Rambam Commentary*). [Immature grain is not known as תְּבוּאָה, but as שִׁבֹּלֶת.] The maturity of produce is defined by its edibility.

From *Rambam* (*Hil. Maaser* 2:3) it seems that the exposition of *Leviticus* 27:30 serves to exempt only immature *fruits* from tithes, while *Deuteronomy* 14:22 is needed to exempt the immature stage of other species of produce.

[The above Scriptural expositions given by *Rambam* appear to be his own, because they are not found in any Gemara or Midrash (*Kav VeNaki* below, §24). This would not be the first time that *Rambam* presents his own, original Scriptural source for a given law. *Kiryas Melech* (p. רפו) enumerates more than forty such instances.]

10. The Baraisa as it is appears in standard editions of *Yerushalmi* is difficult to explain. *Mahara Fulda* and *Gra* emend the Baraisa, inserting an

[א - ה"א]

כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל. לפחות קטים שלו אינו אוכל כגון ירקות שמיד שהן גדלים רקוין לאכילה ושמרטים אותן שיגדלו ויוסיפו אוכל: **חייב קטן וגדול.** שהרי רואוה לאכילה אין גדוליה בין קטנים: **וכל שאין תחילתו אוכל ופופו אוכל.** כגון מיני פירות: **אינו חייב עד שיעשו אוכל.** לכאורה (ויקרא מ ג) מוזכר המרח מפרי העץ, עד שיגדל ויעשה פירי: **גמ' הייתי אומר כל הדברים יהו חייבים במעשרות תלמוד לומר כל תבואת זרעך.** דווקא מצומח זרעך. והלל גרסינן יכול לא יהו חייבים במעשרות אלא תלמוד לומר הוצא השדה את ביצד טו מבינתיים דבר שהוא אוכל וגידולין מן הארץ. והיינו פירות ודומיהן. אבל קטניות ופירות שלהן מנין: ת"ג תלמוד לומר הוצא שדה שנה שנה ריבה. ומקמה וריבה עמי שאר זרעוני גינה שאינן נאכלין, ומשמי כתיב תבואת זרעך דממשמע דווקא מצומח, וכתיב היוצא השדה שנה שנה, הא כיצד, טו מבנתיים כל מיי דממני אוכל ונשמר וגידולין מן המרח: וכל מעשר הארץ. כפוף פרשת מתוקומי כתיב. ומדכתיב מזרע המרח מרבינן עמי זרע שאליים ושום וגרגיר שהן לשויים לאכילה. שאליים מין ירק הוא ומכ:

כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וגידולין מן הארץ חייב במעשרות. ועוד כלל אחר אמרו כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל אע"פ שישמרו להוסיף אוכל חייב קטון וגדול. וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שייעשה אוכל: **גמ'** כלל אמרו במעשרות וכו': כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות תלמוד לומר את כל תבואת זרעך ריבה. וריבה שאר זירעוני גינה שאין נאכלין. כתיב תבואת זרעך וכתיב היוצא השדה שנה שנה הא כיצד טול מבנתיים דבר שהוא אוכל ונשמר. אית דבעי מישמעינה מן הדא עשר תעשר כלל את כל תבואת זרעך פרט ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. אין לי אלא תבואה מנין תלמוד לומר וכל מעשר הארץ (מפרי העץ להי הוא) לרבות זרע שום שחליים וגרגר.

מיינן במעשרות, לפיכך כתב את מצומח זרעך ללמד על הדומה למצומח זרעך: **ריבה.** ומדכתיב את כל מצומח זרעך, ריבה אף לשאינן כמו מצומח זרעך ממש: **וריבה שאר זרעוני גינה שאינן נאכלין.** כלומר לפרקין לי ריבה לימת לדיבה גמי שאר זרעוני גינה שאינן נאכלין: ומשני **כתיב תבואת זרעך** דממשמע מצומח דוקא: **וכתיב היוצא השדה.** משמע כל היוצא מהשדה: **הא כיצד טו מבינתים דבר שהוא אוכל ונשמר.** שזה הוא דומה למצומח זרעך, פרט לזרעוני גינה שאינן נאכלין ופרט לשאינו נשמר. ומשמע שאם כל לא נלכסון לריבוי, והלל ריבה אפילו מעיקרא: **אית דבעי וכו'.** כלומר ואית דדרשי מכי, לפי שאפילו קרע עשר תעשר הוה לכסון ליה בכלל ופרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט, מצומח זרעך אין מידי אחרינא לן: **תלמוד לומר וכל מעשר הארץ וגו' לרבות זרע שום וכו'.** שהן נאכלין.

ר"ש סירילאו

כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל. במס' שבת פרק כלל גדול (שם.) אמרינן דלא תני הכא כלל גדול משום דבשלמא גבי שביעית אגב ליה משום דלימיה בין במאכל לשם בין במאכל כהמה ולילו במעשר במאכל לשם לימיה במאכל כהמה לימיה: **במעשרות.** מעשר דלשון ומעשר שני ומעשר עני: **כל שהוא אוכל.** לשתה. למעוטי לן הבית שלים דלא משיב מוכל כלשמרת מתני': **ונשמר.** למעוטי הפקר: **וגידולין מן הארץ.** למעוטי מתכין ופטוריות: **שתחילתו הפקר.** כגון קטוניות ויבק לחזר קטנים. ולקמן (ס"ג - ה: ועי"ש) מפרש להלי מתלמוד היינו דלא בעינן כהו שלים מכל שהוא אלא מיש להו: **אע"פ שישמרו להוסיף אוכל.** לממתין מלנקטו עד שיגדל ויוסיף מוכל: **חייב קטן וגדול.** ככל ענין שילקטו בין קטן בין גדול מייב במעשרות, לפי שמצאכה מבטלו מלוכל להם מזי: **וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל.** מפרש בגמ' (נ.) כגון מתני' דקתני קיפח (ס"ג - סט) המתנים משיחלילו וכולה מתני'. וכגמ' נפקא לן מקלקי: **גמ'** [ס"ג **אי כתיב עשר תעשר את כל הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות ת"ל את כל תבואת זרעך. אין לי אלא תבואה, מנין אף הקטנית ת"ל את כל ריבה. וריבה זרעוני גינה שאין נאכלין, כתיב תבואת זרעך ואכלת. יכול אף הירקות, כתיב היוצא השדה שנה שנה, הא כיצד, טו מבנתים דבר שהוא אוכל ונשמר וגידולין מן הארץ.] **אי כתיב עשר תעשר את כל.** כלומר לולי כתיב עשר תעשר את כל לא הוה אמינא דבעי כל תבואה שבעולם, ולא דיים בפרט אין בכלל אלא מה שבפרט. ולא דיים בפרט אין בכלל דמשמע ליה דמד כללא הוא (ולהכי מיצטריך כללא מחריגא) וכל מעשר מלקט): **שחייבים.** פירוש [קרימון] בלע"ז: **גרגיר.** מרוקח בלע"ז. ואיצטריך

ביאור הגר"א

כת"י א

אי ריבה נרבה בו' טו מבינתיים וכו']. פי' יין לים כלן ריבוי ומיעוט, יכול לרבות דומיא דמצומח זרעך ליימו כל שהוא מוכל ונשמר כו':

כת"י ב

ס"ג **כתיב עשר תעשר יכול כל הדברים יהו חייבין ת"ל תבואת זרעך אי תבואת זרעך יכול אין לי אלא תבואה ת"ל היוצא השדה ונרבה זרעוני גינה שאינן נאכלין כתיב תבואת זרעך וכתיב היוצא השדה שנה שנה** פי' יין לכתיב ריבה ומיעוט: **טו מבינתיים.** פירוש אין לי אלא לרבות מלא שום יכול לרבות מלא שום דומיא דמצומח זרעך ליימו כל שהוא מוכל ונשמר כו': ס"ג **קיטניות מנין ת"ל וכל מעשר הארץ.** פירוש ריבה קטניות. **מזרע הארץ לרבות זרע השום ושחליים כו':**

הוא מוכל ואין קופו מוכל, כדמפרש בתוספתא (פ"ש ה"ג) וז"ל כל שמתלוש מוכל [ואין קופו מוכל] כגון המקיים ירק מזרע מיד בתחלתו ופטור בקופו, וכל שאין מתלוש מוכל וקופו מוכל, מפורש בתוספתא כגון פירות הגילן. וכן הוא בירושלמי (ג.) וז"ל מפי מה אית לך בהדא דתנינן דבתרה מתימיי פירות מיינן במעשרות תמנם משיחלילו. ולפי"ז מדויק בלשון מתימיי דתמנה ב' כיון דמייירי מקודם משיחלו:

א מיי' פ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ח [טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף יג]:

ב מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ד [סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף עמן]:

ג מיי' שם פ"ג הלכה ג [סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף עמן]:

ד [מיי' שם פ"ג הלכה ג סמג שם]:

שינוי נוסחאות

א) ששימרו. במשניות ובר"ש שהוא שומרו:

ב) כתיב וכו'. ראה נוסחת הרש"ס בסוגייתנו בתחילת פירושו לגמרא:

ג) את כל. ליתא בכ"ר ורש"ס:

ד) עשר תעשר כל את כל תבואת זרעך. בכ"ר עשר תעשר את כל כל תבואת זרעך וכ"ה ברש"ס:

ה) מזרע. בתו"כ (בחקותי יב) ובר"ש זרע:

ו) מפרי העץ להי הוא. ליתא בתו"כ (שם) ובספרי (ראה קה) וילקו"ש (ראה תתצו) ובתוס' ר"ה (יב. ד"ה תנא) ובריבמ"ץ:

הנהות הגר"א

(א) ה"ג כתיב עשר תעשר יכול כל הדברים יהו חייבין במעשרות, ת"ל כל תבואת זרעך, יכול תבואת דוקא, ת"ל היוצא השדה שנה שנה ריבה, אי ריבה נרבה זרעוני גינה שאין נאכלין, כתיב תבואת זרעך וכתיב היוצא וכו' טול מבינתים שהוא אוכל ונשמר וכו'. ובשנו"א הגי' כתיב עשר תעשר הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות ת"ל תבואת זרעך, אין לי אלא תבואה שאר זרעונים מנין תלמוד לומר היוצא השדה. הא כיצד טול מבינתיים דבר שהוא אוכל וגידולין מן הארץ:

(ב) ה"ג קטניות מנין ת"ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ לרבות השום וכו'. ובהשתקת הרד"ל לרבות זרע שום וכו':

תורה אור השלם

א) עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:
(דברים יד כב)

ב) וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרֵי הָעֵץ לַיְיָ הוּא קֹדֶשׁ לַיְיָ:
(ויקרא כז ל)

הנהות וציונים

א. בכ"מ: כלומר וקרא דדגן תירושך ויצהרך איצטריך ללמדך דמה אלו אוכל ונשמר ומכניסו לקיום אף כל אוכל ונשמר ומכניסו לקיום, ועוד איצטריך דגנך ללמדך דבעינן דיגנך וכו':

ליקוט משנות אליהו

ועוד כלל אחר אמרו כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל. אי לגקט ואוכל וסופו אוכל, משום שים דכיכם דממתלוש

SHALL TITHE, ALL THE GRAIN OF YOUR SEED *that goes forth from the field year by year.*[11] Had the Torah written just *Tithe, you shall tithe,* **הָיִיתִי אוֹמֵר כָּל הַדְּבָרִים יְהוּ חַיָּבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת — I WOULD HAVE SAID THAT ALL THINGS ARE SUBJECT TO TITHES.** **תַּלְמוּד לוֹמַר ,,אֶת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ״ — THE TORAH** therefore **STATES:** ***ALL THE GRAIN OF YOUR SEED.*** **[יָכוֹל לֹא יְהוּ חַיָּבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת אֶלָּא תְּבוּאָה —** But on the basis of the phrase *all the grain of your seed* **IT COULD BE** thought that **ONLY GRAIN IS SUBJECT TO TITHES,** and not legumes and fruits of trees. **תַּלְמוּד לוֹמַר ,,הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה״ — THE TORAH THEREFORE STATES:** ***THAT GOES FORTH FROM THE FIELD YEAR BY YEAR,*** **] רִיבָּה — TO INCLUDE** even these products.

The Baraisa asks:

וְרִיבָּה שֶׁאֵר זְרוֹעוֹנֵי גִינָּה שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין — BUT INCLUDE OTHER GARDEN SEEDS as well, even those **THAT ARE INEDIBLE** and are suitable only for planting, since these too "go forth from the field." **— ? —**

The Baraisa answers:

״תְּבוּאַת זַרְעֶךָ ,,כְּתִיב — IT IS WRITTEN: ***THE GRAIN OF YOUR SEED,*** which implies only grain, **״הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה ,,וּכְתִיב — AND IT IS WRITTEN:** ***THAT GOES FORTH FROM THE FIELD YEAR BY YEAR,*** which implies all produce. **הָא כֵּיצַד — HOW IS THIS** dichotomy to be understood? **טוֹל מִבִּנְיָנַיִים דָּבָר שֶׁהוּא אוֹכֵל וְנִשְׁמָר — CONCLUDE BETWEEN THE TWO** phrases that the *maaser* obligation applies to **A THING THAT IS A FOOD AND IS PROTECTED.**[12]

An alternative source for the Mishnah's rule:

אִית דְּבָעֵי מִישְׁמְעִינַהּ מִן הֲדָא — There are those who prefer to learn it from the following exposition, recorded in another Baraisa:[13] **כְּלָל ,,עָשֹׂר תְּעַשֵּׂר״ — *TITHE, YOU SHALL TITHE* IS A GENERALIZATION,** for it includes all things in the *maaser* obligation. **פְּרָט ,,אֶת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ״ —** The next phrase, ***ALL THE GRAIN OF YOUR SEED,*** **IS A SPECIFICATION,** for it specifies grain. **כְּלָל וּפְרָט —** And the rule is that when the Torah states **A GENERALIZATION AND** then **A SPECIFICATION, אֵין בַּכְּלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט — THE GENERALIZATION CONTAINS NOTHING MORE THAN WHAT IS IN THE SPECIFICATION.**[14] **אֵין לִי אֶלָּא תְּבוּאָה — I WOULD** therefore **KNOW ONLY** that the law of *maaser* applies to **GRAIN. קִיטְנִית מִנַּיִין — FROM WHERE** do I know that it applies to **LEGUMES** as well? **תַּלְמוּד לוֹמַר ,,וְכָל־מֵעֲשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ (מִפְּרִי הָעֵץ לה׳ הוּא)״ — THE TORAH** therefore **STATES** in a different verse:[15] ***AND ANY TITHE OF THE LAND, FROM THE SEED OF THE LAND.*** **לְרַבּוֹת זֶרַע שׁוּם שְׁחָלִּים וְגַרְגִּר —** The phrase *from the seed of the land* comes **TO INCLUDE THE SEED OF GARLIC, CRESS, AND ROCKET.**[16]

NOTES

additional section into it. We have adopted their emendation, placing the added words in brackets. See *Michal HaMayim* for an alternative emendation; see *Pnei Moshe* and *Beur of R' Chaim Kanievski,* who endeavor to explain the Baraisa without recourse to an emendation.

11. *Deuteronomy* 14:22. [The word תְּבוּאָה connotes the five species of grain (*Rash Sirilio,* from *Bavli Nedarim* 55a), i.e. wheat, barley, oats, spelt, and rye (*Challah* 1:1).]

12. The phrase *all the grain of your seed* is a פְּרָט, *specification,* that limits the previous כְּלָל, *generalization — tithe, you shall tithe* — to grain alone (see note 14). The concluding phrase *that goes forth from the field year by year* is again a generalization. Taken together, these three phrases form a כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל, *generalization, specification, and generalization,* which is expounded to include all things similar to the specification. Thus, just as the specification, תְּבוּאַת זַרְעֶךָ, is a *food* (תְּבוּאָה), and is *protected* (זַרְעֶךָ, *your* seed), so too anything that is a food and is protected is obligated in *maaser.* This excludes inedible seeds and *hefker* crops (*Beur of R' Chaim Kanievski;* see *Torah Temimah* to *Deuteronomy* 14:22 §45).

13. This Baraisa is found, with some variations, in *Toras Kohanim, Bechukosai, Perek* 12:9 and in *Sifrei, Devarim* 105.

14. This is one of the thirteen principles of Scriptural exposition [שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן]. It states that when the Torah expresses a law using a general statement and then assigns it a specific application, the law applies only in the specific case.

15. *Leviticus* 27:30. [The previous Baraisa derived that legumes are obligated in *maaser* from the concluding phrase of the verse in *Deuteronomy* — *that goes forth from the field year by year* — interpreting it as another כְּלָל, *generalization,* and thereby converting the כְּלָל וּפְרָט into a כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל. The present Baraisa, however, evidently maintains that that phrase is not to be understood as another כְּלָל. It therefore cites a different verse, *Leviticus* 27:30, as the source for extending the *maaser* obligation to legumes.]

16. These are examples of edible seeds (*Mahara Fulda*).

[Actually, while the seeds of the cress and rocket are edible (indeed they are the primary foods produced by these plants; see Mishnah below, 36a), the seeds of the garlic plant are inedible (see *Rambam, Hil. Kilayim* 1:8). It would therefore seem that the Baraisa in fact refers to the *clove* of the garlic, which when planted sprouts a new garlic plant; [and can therefore be considered a "seed"] (*Commentary of Y. Feliks; Bircas Yisrael*).]

[א - ה"א]

כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל. לפיקוי קטים שלו אינו אוכל אלא לחמין ומיגלל ע"י הדחק פטורים מן המעשרות: ונשמר. לפיקוי דפקר אחין לסם בעלים שימאירו: וגידולין מן הארץ. לפיקוי כמקין כמקין ופטוריות. וגמרת ליף לכולהו מקלמי: **כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל.** כגון ירקות שמיד שהן גדליים לחוין לאכילה ושמריס סומן שיגדלו ויוסיפו אוכל: **חייב קטן וגדול.** שהרי לחוש לאכילה אין גדוליס בין קטנים: **וכל שאין תחילתו אוכל וסופו אוכל.** כגון מיני פירות: **אינו חייב עד שיעשו אוכל.** לכאיב (ויקרא מ ג) מזרע האדם מפרי הארץ עד שיגדל ויעשה פירי: **גמ' הייתי אומר כל הדברים יהו חייבים במעשרות תלמוד לומר כל תבואת זרעך.** דווקא מצומח זרעך. והלל גרסינן יכול לא יהו חייבים במעשרות אלא תלמוד לומר הוצא השדה את היצד טול מבינתיים דבר שהוא אוכל וגידולין מן הארץ. כך ג' הגר"א בשנות אליהו: ואית דבני משמעינה מן הדא וכו' פאה פ"ג הלכה ד [פאה פ"ג ה"ד - טז:]. ופ"ע ס"ה - מו., שבועות פ"ג ה"ח - יט:, סקפים ו: וס"ק, מכילתא דר"י בא מס' דפסחא פרשה יג ט, ספרי דברים קה, פסיקתא זוטרתא בחוקותי פ"ו, ילקו"ש בחוקותי תרסעו)

אמרו במעשרות א כל שהוא אוכל ונשמר וגידולין מן הארץ חייב במעשרות. ועוד כלל אחר אמרו ב כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל אע"פ ג ששימרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול. ג וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שייעשה אוכל: **גמ'** כלל אמרו במעשרות וכו': (א) כתיב ד עשר תעשר את כל תבואת זרעך הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות תלמוד לומר ה את כל תבואת זרעך ריבה. וריבה שאר זירעוני גינה שאין נאכלין. כתיב תבואת זרעך וכתיב ו היוצא השדה שנה שנה הא כיצד טול מבנתיים דבר שהוא אוכל ונשמר. אית דבעי מישמעינה מן הדא ז עשר תעשר כלל את כל תבואת זרעך פרט ח כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. אין לי אלא תבואה (ב) ד קיטנית מניין תלמוד לומר ב) וכל מעשר הארץ. ט ה) מזרע הארץ ו) (מפרי העץ לה' הוא) לרבות זרע שום שחליים וגרגר. מיין במעשרות. כל המעשרות וכן המתומה נכללו בכלל זה לענין המיוב והפטור: **כל שהוא אוכל.** למעוטו פיפתי קטים וקוקה שהן ממיני לצעים ובדפרימים לעיל בפ"ק דפאה בהלכה ד (יב.): **ונשמר.** למעוטו דפקר אחין לו מי שימארו: **וגידולין מן הארץ.** למעוטו כמהין ופטוריות וכמגמרת ליף לכולהו מקלמי: **כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל.** כגון ירקות שמיד שהן גדליים לחוין לאכילה ושמריס סומן שיגדלו ויוסיפו אוכל: **חייב קטן וגדול.** שהרי לחוש לאכילה: **וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שייעשה אוכל: גמ'** כלל אמרו במעשרות וכו': (א) כתיב א עשר תעשר את כל תבואת זרעך הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות תלמוד לומר ב את כל תבואת זרעך ריבה. וריבה שאר זירעוני גינה שאין נאכלין. כתיב תבואת זרעך וכתיב ג היוצא השדה שנה שנה הא כיצד טול מבנתיים דבר שהוא אוכל ונשמר. אית דבעי מישמעינה מן הדא ד עשר תעשר את כל תבואת זרעך פרט ה כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. אין לי אלא תבואה (ב) ו קיטנית מניין תלמוד לומר ב) וכל מעשר הארץ. ז ח) מזרע הארץ ט) (מפרי העץ לה' הוא) לרבות זרע שום שחליים וגרגר. מייתי לה מהא דתנן במתני' (פ"ב מ"ג) דמעשרין מלוקטו ומשמריס מן הגורן ומן הבקר ומן הדיקלים ומן הכוורת ומן הדבורים ומן הגפת ומן הדבילה ומן הכלי ומן הכלך ומן הכלכלה ומן הכלים ומן הכלכלה ומן הכלים ומן הכלכלה ומן הכלים

[א. א: - ה"א]

ומדכתיב מזכל הארץ ממעטינן לזרעוני גינה שאינן נאכלין: **פרי העץ.** פרי לחודיה לכשיגיע לכרגוס כל פירות האילן, ומדכתיב מפרי המעטינן תרומי שיטה וללמונה וכו', אם התרומין ממקומות הללו אינן מתוקנין: **ירקות מניין.** מסר לתן ומסורס הוא, דהך כריישא דפקפיה הוא דתוף פרשא מתוקמי (פי"ב ט) וכן בספרי פרשא ראה, וכיון דבריישא הוא (פ"י"ב) מנין לרבות הירקות למעשרות תלמוד לומר וכל מעשר הארץ וגו', ומאי הכי דיים לרבות זרע שום וכו' כלעיל*: **איסי בן יהודה.** פליג אהאי בריישא, וס"ל דהמעשרות לירקות מדבריהן הוא: **הבקיר קמה.** של תבואה, ומזו וחכה כה, דמן הדין פטורה מן התרומה וממעשרות אע"ג דהוא בעלמא מזו וחכה כה, דזוכה מן הספקר הוא, ואם עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה: **מה בין קמה לשיבולין.** דתקתמר רב חסדא הבקיר קמה, ולא קתמר אחם הבקיר ומזו וחכה, משמע דבזהוך קתמר, ואין הדין הן בספקיר שבולים ומזו וחכה כהן, ומה בין קמה קמה לגין שיבולים: **קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה.** לאין אם תרומה חל על התמוכר לקרקע, אלכך כשהפקירה במילחא קתייחת לגא הוליחה מכלל מיזו גלא דפטורה ועומדת היא, ואם אח"כ כשקלקה עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה. אבל בשבולים אם עד שלא הפקיר עבר והפריש ממנה תרומה היתה תרומה, לאע"פ דאין מיזו תרומה ומעשרות עד לאחר המיזות מ"מ אם קרא עליהן אם תרומה הלה והוא תרומה, אלכך כשהפקיר אותן הוציאן מכלל מיזו ונפקרו לגמרי, ואפילו אם עבר אח"כ והפריש מהן תרומה לא הלה כלל: **אף בהקדש כן.** לאם הקדיש שיבולים ואחן קיי"ל (פאה פ"ג מ"ו) דהקדש פטור מהמעשרות, וקאתר רב חינא לאפילו עבר והפריש מהן תרומה לא הלה כחו בהפקיר: **מיהיהון דרבנן.** ללקחן פליגין על הא דרב אסי דאמר ר' יוחנן בשם ר' יאנאי וכו': **דאמר ר' יוחנן בשם ר' יאנאי וכו'.** לעיל בפ"ק דתרומות (ה' [ג] (יפ:)) על המתני' לין תורמין מן הלקט וכו', ומפרש אם ר' יוחנן הטעם דלאו פטורין מן המעשרות משום דכתיב (דברים יד כט) וכא הלוי וגו' ממה שיש לך וכו' יצא לקט שיד הכל שווין הוי: **היא לקט וכו'.** כלומר כל אלו הולן מהאי טעמא פטורין הן:

ר"ש סירילאו

לרבוייהו דהוו מן מבנין כלאמרינן פרק בכל מערבין (עירובין סח:) גרגיר למאי חזי ואמרינן אבן דאמוחש אלא היה להן אלפלוף מעבדין בו את הלבן. וכן אמליחס לאמוחין הן: **לוף העליון.** הוא שוחה: **שיטה וצלמונה.** לאמרינן בפרק בתרא (שבת קלו:) אחת שיטה וצלמונה וגירודה. שמות מקומות הן, ומהוכין דיהיהו אינן מאכל אדם: **מדבריהם.** משום סייג ומשום מקנת מזקיקו לכתיב (דברי הימים-ב לא ה) ומצוחת שהב, לסייגו כל הגדל בשדה, והייגו ירק, ולאו מלאוויית לכענין שפרט מרכינן להייגו אמעשר לקוחם. ומאי"כ (פרקה ח פרק יב ה"ט) גרים תלמוד לומר וכל מעשר וכמה לא גמסינן דס"ל דקיי"ל כאיסי בן יהודה: **הבקיר קמה.** כשהיא מחוכת: **ועבר והפריש ממנה תרומה.** ככרי, ולא שיהיה מיד אלא אם הפרים הוא תרומה, כלאמרינן בפרק הזהוב (מולין קלב:) המפקיר כלומו והכשים בנקר וכלו פטור מן המעשר: [ס"ג הבקיר שבלים וחזר וזכה בהן ועבר והפריש מהם תרומה אינה תרומה.] **הבקיר שבלים.** כשהן

א) [מיי' פ"ב מהלכות תרומות הלכה ג]:
ב) [מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה ט ובפ"ל ה"ב שם ופ"ו מהל' מעשר שני הלכה ג] ג) ממנ עשין קנ]:
ג) מיי' פ"ב מהלכות תרומות הלכה ו [ועיי' טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף יד]:
ד) מיי' פ"ב מהלכות תרומות הלכה יב ובפ"ג ה"ו ופפ"ו משנה: ה) [מיי' פ"ב מהלכות תרומות הלכה ט טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף נה]:
ו) [מיי' פ"ב מהלכות תרומות הלכה ד טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף נו]:
ז) מיי' פ"ב מהלכות תרומות הלכה ט:
ח) [מיי' פ"ב מהלכות תרומות הלכה יא טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף נח]:

שינוי נוסחאות

א) **או.** ליתא בכ"ר ובתוס' ר"ח (יב. ד"ה חנא) ובבכורות (נד. ד"ה ושני) ובר"ש: ב) **זרע.** כ"ה בכ"ר ובר"ש (לקמן פ"ה מ"ב) ובתוס' ר"ח (שם) ובכורות (שם) ובר"מבט"ר: ג) **שיטה וצלמונה.** בתו"כ (בחוקותי פרשה ח פ"ב) שקמה וצלמונה. בספרי (דברים פיס' קה) **שקמה וחרובי צלמונה:** ד) **גרודה** בכ"ר ור"ש גירודה. בר"א ודפ"ר ובתוס' ר"ח (שם) **גזירה:** ה) **יהודה.** בכ"ר ובתוס' ר"ח (שם) **עקיבא.** ברב נסים גאון (ברכות לה:) בתוס' בכורות (שם) ובש"ר ובר"ש **עקביא** ובע"י בירושלמי (חלה פ"ד ה"ד - מו). ועיין בבבלי (פסחים קיג:):
ו) **מהן.** ברש"ס **ממנה:**
ז) **תרומה.** ברש"ס **תרומה הבקיר שבלים וחזר וזכה בהם ועבר והפריש מהן תרומה אינה תרומה:**

הגהות הגר"א

(א) ה"ג הבקיר קמה וחזר וזכה בה והפריש ממנה תרומה אינה תרומה, הבקיר שיבלין וחזר וזכה בה והפריש תרומה הרי זו תרומה, מה בין קמה לשיבלין, קמה עד שלא הבקירה אם עבר והפריש תרומה אינה תרומה, שבלין עד שלא הבקירן עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה:

תורה אור השלם

א) וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיְיָ הוּא קֹדֶשׁ לַייָ:
(ויקרא כז ל)

ב) וְבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבֵעוּ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:
(דברים יד כט)

הגהות ויצינים

א. רבינו האריך כאן בגדרי חובת מעשר מדאורייתא ומפני האריכות השמטנום כאן והדפסנום בילקוט תוספות בסוף המסכת:

א) יכול שאני מרבה ב) [זרע] לוף העליון וזרע ברישין זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זירעוני גינה שאין נאכלין תלמוד לומר א) מזרע הארץ א ולא כל זרע הארץ. פרי העץ לרבות כל פירות האילן. ג) יכול שאני מרבה ב חרובי ג) שיטה וצלמונה וחרובי ד) גרורה תלמוד לומר א) מפרי העץ לא כל פירות ה האילן. ירקות מניין. איסי בן ו) יהודה אומר ג) המעשרות לירקות מדבריהן: רב חסדא אמר (א) ד הבקיר קמה וחזר וזכה בה ועבר והפריש ז מהן תרומה הרי זו ז תרומה. מה בין קמה לשיבלין. כמאן דאמר קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה ח אינה תרומה שיבלין עד שלא הבקירן עבר והפריש מהן תרומה ט הרי זו תרומה. רב חינא בשם רב חסדא אף בהקדש כן. מיליהון דרבנן פליגין כמאן דאמר ר' יוחנן בשם ר' יאנאי ב) נ ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו יצא לקט שיכח ושדיך וידו שוין בו. י היא לקט היא שכחה היא פיאה ח היא הבקר.

או יכול שאני מרבה ב) [זרע] לוף העליון וזרע ברישין זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זירעוני גינה שאין נאכלין תלמוד לומר א) מזרע הארץ א ולא כל זרע הארץ. פרי העץ לרבות כל פירות האילן. ג) יכול שאני מרבה ב חרובי ג) שיטה וצלמונה וחרובי ד) גרורה תלמוד לומר א) מפרי העץ לא כל פירות ה האילן. ירקות מניין. איסי בן ו) יהודה אומר ג) המעשרות לירקות מדבריהן: רב חסדא אמר (א) ד הבקיר קמה וחזר וזכה בה ועבר והפריש ז מהן תרומה הרי זו ז תרומה. מה בין קמה לשיבלין. כמאן דאמר קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה ח אינה תרומה שיבלין עד שלא הבקירן עבר והפריש מהן תרומה ט הרי זו תרומה. רב חינא בשם רב חסדא אף בהקדש כן. מיליהון דרבנן פליגין כמאן דאמר ר' יוחנן בשם ר' יאנאי ב) נ ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו יצא לקט שיכח ושדיך וידו שוין בו. י היא לקט היא שכחה היא פיאה ח היא הבקר.

רידב"ז

רב חיננא בשם רב חסדא אף בהקדש כן. ר"ל דאם הקדיש שבלין וחזר וזכה בהן דפטור מתרומות ומעשרות משום דהויה ברשות הקדש בשעת חלות התרומה בדיעבד וכמו בהפקיר שבלין וחזר וזכה בהן כן נמי בהקדש. על זה אמר מיליהון דרבנן פליגין על זה דאמר ר' יוחנן בשם ר' יאנאי ובא הלוי וכו'

כת"ב

* הפקיר קמה וחזר וזכה בה והפריש ממנה תרומה אינה תרומה. הפקיר שיבלין וחזר וזכה בה והפריש ממנה תרומה הרי זו תרומה. מה בין קמה לשיבלין. ומפקר קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה. פי' אפילו בלא הפקיר אם היה מפרש תרומה בתמה לא אל אם תרומה עליה. וא"כ עדיין לא הפקיר שבלין עד שלא הפקירן עבר והפריש מהן תרומה הרי זו תרומה. פי' אלא שבלין עדיין לא הפקירן עדיין לא אל עליה חיוב מעשר, (והכי) [ולכאן] לא מהני הפקר אלא שלא יחול עליה חיוב מעשר, אבל אם עבר והפריש הרי זו תרומה: **אף בהקדש כן.** פי' להקדש ג"כ פוטר מן המעשר, וס"ג כ"ש כן המיולק בין קמה לשיבלין: **מיליהון דרבנן פליגין בו.** פי' לקבני להקדש אם הקדיש קמה ובלא קמה

כת"ב א

הפקיר קמה בו' [קמה עד שלא הפקירה]. פי' בעודה קמה אף אם עבר והפריש תרומה לא אל אם תרומה עליה, נמצא לא אל עליה אם תרומה אף בהיעבד, לכן כשהפקיר קמה יפה כח להפקר, לא די שלא יתחייב בתרומה, אלא אף בהיעבד אם הפריש ממנה תרומה תחר שזכה ואף שנתחייב אלא לא אל אם תרומה, דכללו של דבר להפקר עשה פעולתו שנתאחר לחיוב המעשר: **שבלין בו'.** פי' הגם שעדיין לא אל מוצא תרומה, אמנם אם הפריש תרומתו תרומה קודם להפקר, לכאי מהני כח להפקר גם בן לעשות כחו קודם להיותו להפקר פוטר מתרומה, אמנם אם הפריש הרי זה תרומה: **ר' חנינא.** פי' אף בהקדש מליגי דס אם עבר והפריש כהי זו תרומה: **אף בהקדש כן.** פי' להקדש ג"כ פוטר מן המעשר, וס"ג כ"ש כן המיולק בין קמה לשיבלין: **מיליהון דרבנן פליגין בו.** פי' לקבני להקדש אם הקדיש קמה ובלא קמה

כת"ב ב

ובלא קמה או שיבלין ובלא שיבלין חייב במעשר*:

פעולה שלא יתחייב לכתחילה תרומה, או אפשר אף בהיעבד אם הפריש אינו תרומה כמו הקפר, ומתניתין הכ"ל יכולין להעמיד דוקא אם הקדיש שבלין: **מיליהון.** פי' דכי אלא (ב.) מוקמא בפירוש אם הקדיש קמה ובלא דחייב:

ז) [עי' פיכורים פ"ג ה"ג - ג: (ל)] ח) [תלה פ"ל ה"ל - מו:, מדכתי מעלה לבהמים יד כג בפסוקי"ד] ט) נדרים פ"ל ה"י - נו: [תרומות פ"ג ה"ג - יפ:], ערלה פ"ג ה"ל - ה:, שפרי דבריהם קנ, מדכתי מעלה לבהמים יד כט, ילקו"ש דבריהם תתכז]

אוֹ יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה [וְזֶרַע] לוּף הָעֶלְיוֹן וְזֶרַע כִּרְישִׁין וְזֶרַע בְּצָלִים וְזֶרַע לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת וּשְׁאָר זֵירְעוֹנֵי גִּינָּה שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין — OR IT MIGHT BE thought **THAT I SHOULD INCLUDE** also **THE SEED OF WILD *LUF,***[1] **LEEK SEED, ONION SEED, THE SEED OF TURNIPS AND RADISHES, AND OTHER** types of **GARDEN SEEDS THAT ARE NOT EATEN.** **תַּלְמוּד לוֹמַר ,,מִזֶּרַע הָאָרֶץ״ וְלֹא כָּל זֶרַע הָאָרֶץ — THE TORAH** therefore **STATES *FROM THE SEED OF THE LAND.*** The prefix מ, *from,* teaches that only *some,* **BUT NOT ALL, SEED OF THE LAND** is subject to this obligation. Excluded, therefore, are seeds that are inedible.[2]

The verse states further:

— לְרַבּוֹת כָּל פֵּירוֹת הָאִילָן ,,פְּרִי הָעֵץ״ — *THE FRUIT OF THE TREE.* [3] This phrase comes **TO INCLUDE ALL FRUITS OF THE TREE.** **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה חֲרוּבֵי שִׁיטָּה וְצַלְמוֹנָה וַחֲרוּבֵי גְרוֹרָה — IT MIGHT BE** thought **THAT I SHOULD INCLUDE** also **THE CAROBS OF SHITAH AND TZALMONAH, AND THE CAROBS OF GERORAH,** which are inedible.[4] **תַּלְמוּד לוֹמַר ,,מִפְּרִי הָעֵץ״ לֹא כָּל פֵּירוֹת הָאִילָן —** To dispel this notion **THE TORAH STATES: *FROM THE FRUIT OF THE TREE.*** The prefix מ, *from,* teaches that only some, but **NOT ALL, FRUITS OF THE TREE** are subject to this obligation. Excluded, therefore, are fruits that are inedible. **יְרָקוֹת מִנַּיִן — FROM WHERE** do I know that **VEGETABLES** as well are subject to this obligation? **אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר — ISI BEN YEHUDAH SAYS: הַמַּעֲשְׂרוֹת לִירָקוֹת מִדִּבְרֵיהֶן — THE *MAASER*** obligation **FOR VEGETABLES IS RABBINIC.**[5]

The Mishnah states: And only produce that is protected [i.e. not *hefker*] is subject to the tithing obligation. Not only is grain that is presently *hefker* exempt from the tithing requirement, but, as we will see, even grain that was once *hefker* in the past, even for just a moment, and subsequently was acquired by someone, is likewise exempt. This rule has limitations, though, as the Gemara proceeds to teach:

רַב חִסְדָּא אָמַר — Rav Chisda said: **הִבְקִיר קָמָה וְחָזַר וְזָכָה בָּהּ —** If **someone declared** his **standing grain *hefker* and returned and acquired it** while it was still standing, **וְעָבַר וְהִפְרִישׁ מֵהֶן תְּרוּמָה — and** after harvesting it **went ahead and separated *terumah* from it,** **הֲרֵי זוּ תְּרוּמָה — [what he separated] is *terumah.***[6] **[הִבְקִיר שִׁיבֳּלִין וְחָזַר וְזָכָה בָּהֶן —** But if **he declared** detached **ears** of grain ***hefker* and returned and acquired them** **וְעָבַר וְהִפְרִישׁ מֵהֶן תְּרוּמָה — and went ahead and separated *terumah* from them,** **אֵינוֹ תְּרוּמָה — it** (what he separated) **is not *terumah.***[7]**] מַה בֵּין קָמָה לְשִׁיבֳּלִין — What is the difference between standing grain and** detached **ears? קָמָה —** Regarding **standing grain, עַד שֶׁלֹּא הִבְקִירָהּ עָבַר וְהִפְרִישׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה — if before he declared it *hefker* he went ahead and separated *terumah* from it, אֵינָהּ תְּרוּמָה — [what he separated] is not *terumah,*** because the designation of *terumah* cannot take effect on produce that is still attached to the ground.[8] Hence, when he declared the

NOTES

1. [Translation of לוּף הָעֶלְיוֹן as *wild luf* follows *Rash* to the Mishnah below, 5:8, 44a. See there, note 11 and 46a note 6 for elaboration; see there for *Rambam's* alternative translation.]

2. The *luf,* leek, onion, etc. themselves are certainly obligated in *maaser,* since they are edible. Their seeds, however, which are inedible, are exempt from *maaser* (*Beur of Chofetz Chaim* to *Toras Kohanim*).

[Although not just inedible *seeds* but any inedible agricultural produce is exempt from *maaser,* an exposition is required specifically to exempt inedible *seeds,* because while they themselves are inedible, they generate produce which is edible (*Sifrei DeVei Rav* to *Sifrei* ibid.; *Maadanei Eretz, Hil. Terumos* 2:3).]

3. This is the continuation of the aforementioned verse, viz. *And any tithe of the land, from the seed of the land, from* ***the fruit of the tree.***

4. Shitah, Tzalmonah, and Gerorah are names of places where the carobs that grow are inedible (*Rash Sirilio, Mahara Fulda*).

5. [Literally: from their words.]

The authorities are in disagreement as to the scope of the Biblical obligation to separate *terumos* and *maasros.* Most Rishonim (*Rashi* to *Berachos* 36a ד״ה גבי מעשר et al.; *Rash* here; *Tosafos* to *Bechoros* 54a ד״ה ושני et al.; *Raavad, Hil. Maaser* 1:9) maintain, based on indications from numerous Gemaras in *Bavli,* that the only foods that are Biblically obligated in *terumos* and *maasros* are דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר, *grain, wine* [i.e. grapes], *and oil* [i.e. olives]. These are the only species that the Torah explicitly mentions in connection with the obligation to separate *terumah* (*Numbers* 18:12; *Deuteronomy* 18:4). All other foods, including legumes, tree fruits, and vegetables, need to be tithed only by Rabbinic law.

In opposition to this opinion would seem to stand the present Baraisa, which derives from verses in the Torah that legumes and fruits of trees are also obligated. Moreover, the Baraisa's concluding statement — *From where do I know that vegetables are obligated? Issi ben Yehudah says: Maaser for vegetables is Rabbinic* — seems to indicate clearly that the tithing obligation for all food groups other than vegetables is Biblical! These Rishonim answer that the verses cited by the Baraisa are mere *asmachtos,* Scriptural supports for the Rabbinic law. [The plain interpretation, they say, of the verse cited by the Baraisa: וְכָל־מַעֲשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ, מִפְּרִי הָעֵץ לַה׳ הוּא, is that זֶרַע הָאָרֶץ refers specifically to grain and פְּרִי הָעֵץ to grapes and olives (*Rashi* to that verse).] As for the Baraisa's concluding statement, it means that the *maaser* obligation for vegetables is not even supported by an *asmachta* [making it an even lesser-level Rabbinic obligation than the others (see *Rash* and *Tosafos* ibid.)].

Rambam (*Hil. Terumos* 2:1,6), however, maintains, as an unadorned reading of our Baraisa in fact implies, that even legumes and tree fruits need to be tithed by Biblical law, and only the tithing of vegetables is Rabbinic. [As to how *Rambam* might account for the various Gemaras in *Bavli* that imply otherwise, see *Rash Sirilio* here (printed in our edition of *Yerushalmi* in the back of the Gemara); *Chazon Ish, Sheviis* 7:23; *Derech Emunah, Hil. Terumos* 2:1, *Beur HaHalachah* ד״ה כל.]

6. In this case the fact that the grain was once *hefker* does not exempt it from the obligation of tithing, since it was *hefker* only when it was still attached to the ground.

Although Rav Chisda's language implies that the *terumah* separation is valid only after the fact, he in fact means that the grain must be tithed even initially. He uses after-the-fact wording merely to maintain symmetry with the second half of his ruling, where the *terumah* separation is invalid even after the fact (*Mahara Fulda*). [For the same reason we must say that the words וְעָבַר וְהִפְרִישׁ do not mean he *transgressed* and separated *terumah,* since separating *terumah* is actually *required* in this case. *Hagahos HaGra* deletes the word וְעָבַר.]

7. [The words in brackets do not appear in standard editions of *Yerushalmi,* but are added by *Rash Sirilio* and *Mahara Fulda.*] Since the ears were *hefker* for at least one moment after having been detached from the ground, they are exempt from *terumah* even if subsequently they are reacquired. Accordingly, if after they were reacquired the person separated *terumah* from them, what he separated is not *terumah.* See Variant A.

8. See *Terumos* 1:5 and *Menachos* 70a. See *Rashi* to *Kiddushin* 62a ד״ה מחובר and *Tosafos* there ד״ה אין תורמין for the Scriptural source for this law.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. The above explanation follows *Mahara Fulda.* Alternatively, *Raavad* (*Hil. Terumos* 2:12) and *Rash Sirilio* explain that even produce that was *hefker* only while it was attached to the ground is exempt from the *terumah* obligation. Rav Chisda states, however, that in such a case if the person nevertheless did separate *terumah* after reacquiring the produce, his separation is valid after the fact. [*Chazon Ish* (*Sheviis* 2:5 ד״ה והר״מ) asserts that this validity is only Rabbinic.] But if the produce was *hefker* after it was detached from the ground, then not only is there no obligation to separate *terumah* after it is reacquired, but if *terumah* is separated, the separation is ineffective. [According to this approach וְעָבַר וְהִפְרִישׁ can be translated literally, he *transgressed* and separated *terumah.* Since the produce is exempt from *terumah,* if separating *terumah* from it were permitted one might come to separate *terumah* from it for produce that is in fact obligated in *terumah* (מִן הַפָּטוּר עַל הַחַיָּיב). This would be disastrous, as a separation from produce that is exempt for produce that is obligated is invalid, and the obligated produce remains *tevel* as before. The Rabbis therefore *forbade* separating *terumah* in such a case (*Shelom Yerushalayim*).]

[א. א: - ה"א]

ומדכתיב מזכא המרן ממעטינן לזרעוני גינה שאינן נאכלין: **פרי העץ.** פרי לחודיה לכשיש לרכוש כל פירות האילן, ומדכתיב מפרי המעטינן תרוסי שיטה וללמונא וכו', שם התרומין ממקומות הללו אינן מתעשרין: **ירקות מניין.** מסר קרן ופסוקים הוא, דהך כריתת כתפרק הוא כפוף פרשת במקומקי (פי"ג ט) וכן בספרי פרשת ראה, וכריתת דכריתת הוא (פיה"מ) מנין לרבות הירקות למעשרות תלמוד לומר וכל מעשר הארץ וגו', ומתר הכי דיש לרבות זרע שום וכו' כלעיל*: **איסי בן יהודה.** פליג אהאי בריתת, וס"ל דהמעשרות לירקות מדבריהן הוא: **הבקיר קמה.** של תבואה, ומזו וחכה כה, דמן הדין פטורה מן התרומה וממעשרות מע"ג דהוא בעלמא מזי וזכה כה, דזוכה מן הספקר הוא, ואם עבר והפריש ממנה תרומה ס"ו תרומה: **מה בין קמה לשיבלין.** דמדקתמר רב חסדא הבקיר קמה, ולא קתמר סתם הבקיר ומזו וחכה, משמע דבדוקה קתמר, ואין הדין כן בהפקיר שבלים ומזו וחכה כהן, ומה בין קמה קמה לגין שיבלים: **קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה.** לאין סם תרומה מל על הממוצר לקרקע, הלכך כשהפקירה במילתא קמייתא לאו הוייתה מכלל מיזו אלא דפטורה ועומדת היא, ואם אח"כ כשקלקה עבר והפריש ממנה תרומה ס"ו תרומה. אבל בשבלים אם עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה היתה תרומה, דאע"פ דאין מיזו תרומה ומעשרות עד לאחר הממיזות מ"מ אם קרא עליהן אם תרומה הלה והויא תרומה, הלכך כשהפקיר אותן הויאין מכלל מיזו ופטרו לגמרי, ואפילו אם עבר אח"כ והפריש מהן תרומה לא הלה כלל: **אף בהקדש כן.** דאם הקדיש שיבלים ואחן קיי"ל דהקדש פטור מהמעשרות, וקאמר רב חסדא דאפילו עבר והפריש מהן תרומה לא הלה כמו בהפקר: **מיהו דרבנן.** דלקמן פליגין על הא דרב אסי: **בדבר שאין לו ויש לך אתה חייב ליתן לו.** מעשר, ומכאן ילפינן דלקט ושכחה ופיאה פטורים מן המעשר דיש לו ולך מלך בהן, והוא הדין הפקר יד שיאסר שוין:

הפקר הדין כן ולא בהקדש, ולקמן מפרש הש"ס המיזון בין הפקר להקדש: **ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך.** גבי מעשר כתיב: **בדבר שאין לו ויש לך אתה חייב ליתן לו.** מעשר, ומכאן ילפינן דלקט ושכחה ופיאה פטורים מן המעשר דיש לו ולך מלך בהן, והוא הדין הפקר יד שיאסר שוין:

[א] **או יכול שאני מרבה** [זרע] לוף העליון ושורש ברישין זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זירעוני גינה שאין נאכלין תלמוד לומר א) מזרע הארץ א ולא כל זרע הארץ. **פרי העץ** לרבות כל פירות האילן. ב) **יכול שאני מרבה** ב חרובי ג) שיטה וצלמונה וחרובי ד) גרורה תלמוד לומר א) מפרי העץ לא כל פירות העץ: ג) **האילן.** ירקות מניין. איסי בן ה) יהודה אומר ג) המעשרות לירקות מדבריהן: **רב חסדא אמר** [א] ז הבקיר קמה וחזר וזכה בה ועבר והפריש ז) מהן תרומה הרי זו ח) תרומה. **מה בין קמה לשיבלין.** קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה ט אינה תרומה שיבלין עד שלא הבקירן עבר והפריש מהן תרומה י הרי זו תרומה. **רב חנינא בשם רב חסדא אף בהקדש כן.** מיליהון דרבנן פליגין דאמר ר' יוחנן בשם ר' יאשי ב) ג) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו יצא לקט שיכח ופאה ופיאה ט היא הבקר. י היא לקט היא שכחה היא פיאה ט היא הבקר.

ומפרש הש"ס חרובי שיטה וכו'. כל הני תרוסים דעיסו ואינן נאכלים: **המעשרות ירקות מדבריהם.** מדכתיב: **הפקיר קמה וחזר וזכה בה.** הוא עלמא: **ועבר והפריש ממנה.** תרומות ומעשרות: **הרי זה תרומה.** שבשעת הפקר קמה היתה ולא מל עליה עדיין מיזו ממעשרות ולא נפטרה על ידי הפקר. **והא דתני בברייתא ומייתי לה בפ"ק בין המודר** (נדרים מד:) **ובצנצת קמה** (מה.). הפקיר כרמו וממכר עמד ונלטו פטור מן המעשר, על כרחך פליגי מדרב מתנא. **והא דקתמר עבר והפריש הוא הדין לכמחילה,** אלא מיידי דלמר בסיפא גבי שיבלין דלפילו עבר והפריש אינו תרומה, דומיא דסיפא שאין מיזו ממעשרות ולא עליה מיזמא למעשרות ופטורה, נקט נמי בריישא עבר והפריש: **ס"ג הפקיר שיבלין וחזר וזכה בהן ועבר והפריש מהן תרומה אינו תרומה מה בין קמה לשיבלין.** ומאי קמה וכו' אינה תרומה שאין מיזו תרומה אלא כממוצר וכמ"ש לעיל: **אף בהקדש כן.** אם הקדיש קמה ופלה קמה מיד כמעשרות, הקדיש שיבלים ופלאן פטורים מן המעשרות: **מיהו דרבנן פליגי.** רבי יוחנן אסם הקדיש קמה ופלה קמה ולא מל עליה מיזו ומעשרות ולא נפטרה על ידי הפקר, אלא מיידי בסמוך לקלירה ולקמירה דאי לא תימא הכי אמאי קרי ליה תרומה, דלא מיזמא למעשרות ולא עליה מיזמא למ

attached grain *hefker,* that designation never nullified the grain's *terumah* obligation, since no obligation existed at that point. Consequently if after harvesting the grain he separates *terumah* from it, that separation is effective. **שִׁבֳּלִין —** In regard to detached **ears,** however, **עַד שֶׁלֹּא הִבְקִירָן [וְ]עָבַר וְהִפְרִישׁ מֵהֶן תְּרוּמָה — if before he declared them *hefker* he went ahead and separated *terumah* from them, חֲרֵי זוֹ תְרוּמָה — [what he separated] is *terumah.*** [9] Thus, when he declared the ears *hefker,* that designation nullified their *terumah* obligation. Accordingly, if subsequently he separates *terumah* from them, that separation does not take effect.[10]

Another Amora quotes Rav Chisda as extending his ruling to another case:

רַב חִינָּנָא בְּשֵׁם רַב חִסְדָּא — Rav Chinana said **in the name of Rav Chisda: אַף בְּהֶקְדֵּשׁ כֵּן — Also in regard to *hekdesh* it is so.** If one consecrated standing grain, redeemed it, and separated *terumah* from it, his separation is valid, since the grain was *hekdesh* only while it was still attached to the ground, whereas if he consecrated detached ears of grain, redeemed them, and separated *terumah* from them, his separation is invalid, since the ears were *hekdesh* after they were detached from the ground.

The Gemara cites an opposing opinion:

מֵילֵיהּ דְּרַבָּנִין פְּלִיגִין — The words of the Rabbis are in disagreement with Rav Chinana in the name of Rav Chisda.[11]

The Gemara cites the words of the Rabbis from which it may be deduced that they disagree with Rav Chisda:

דַּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי — For R' Yochanan said in the name of R' Yannai: It is written:[12] **וּבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין־לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ" — *Then the Levi shall come*** [to receive his tithe portion], ***for he has no portion or inheritance with you.*** **מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לְךָ וְאֵין לוֹ אַתָּה חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ — From what you have and he does not have you are obligated to give him** *maaser.* **יָצָא לֶקֶט שֶׁיְּדֶךָ וְיָדוֹ שָׁוִין בּוֹ — Excluded is *leket,* to which you and he have equal rights.**[13] **הֵיא לֶקֶט הֵיא שִׁכְחָה הֵיא פֵּיאָה הֵיא הֶבְקֵר —** And **it is**

NOTES

9. Although in the first place it is forbidden to separate *terumah* from grain that is still in its ears — because the law is that *terumah* may be separated from produce only after it is finished being processed (see *Terumos* 1:10), which, for grain, is when the grain has been threshed and heaped into a pile and the pile has been smoothed down [מְרוּחַ] (see Mishnah below, 7a) — nevertheless if one did separate *terumah* at that point his separation is effective (*Terumos* ibid.; *Bavli Shabbos* 127b).

10. *Mahara Fulda.*

[Our elucidation of the reasoning given by Rav Chisda (קָמָה עַד שֶׁלֹּא הִבְקִירָהּ עָבַר וְהִפְרִישׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה אֵינָהּ תְּרוּמָה שִׁבֳּלִין עַד שֶׁלֹּא הִבְקִירָן וְעָבַר וְהִפְרִישׁ מֵהֶן תְּרוּמָה חֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה) follows *Mahara Fulda* and the other commentaries to *Yerushalmi. Igros Moshe* (*Yoreh Deah* I §218:9 ד"ה וניחא בזה) explains differently, as follows: The exemption from tithing that results from the state of *hefker* is not greater than the exemption that results from the separation of *terumos* and *maasros* itself. For the Gemara below derives the fact that the state of *hefker* exempts produce from the tithing obligation from the verse (*Deuteronomy* 14:29): *Then the Levi shall come* (to receive his tithe portion), *for he has no portion or inheritance with you.* This implies: From what you have and he does not have you are obligated to separate *terumos* and *maasros.* This excludes *hefker,* to which you and he have equal rights. In other words, declaring produce *hefker* is like separating *terumos* and *maasros,* since the state of *hefker* gives the Levi equal rights to the produce. If so, *hefker* is not better than the separation of *terumos* and *maasros* itself. Just as *terumos* and *maasros* which are separated from produce while still attached to the ground remains obligated to be tithed, so too produce declared *hefker* while still attached to the ground remains obligated to be tithed.]

Mahara Fulda raises the following difficulty. *Bavli* in a number of places (*Bava Kamma* 28a, *Nedarim* 44b et al.) quotes a Baraisa that states that if someone declares his vineyard *hefker* and arises the next morning and harvests its grapes, thereby repossessing them, he is exempt from tithing them, on account of their having once been *hefker.* Now, in that case the grapes were *hefker* only while they were still attached to the ground. Yet the Baraisa rules that the grapes are exempt from tithing — in contradiction to Rav Chisda's ruling! *Mahara Fulda* answers that that Baraisa in fact disagrees with Rav Chisda's ruling. [Presumably *Mahara Fulda* means that Rav Chisda was unaware of the existence of that Baraisa, or else that he was aware of it but disputed its authenticity.]

For other suggestions on how to harmonize Rav Chisda's ruling with the Baraisa in *Bavli,* see *Kehillos Yaakov [Algazi]* vol. 1 (*Tosefos DeRabbanan*) §114; *Teshuvos Pri Yitzchak,* vol. 2 §33; *Maadanei Eretz, Hil. Terumos* 2:12 ד"ה אשר על כן. See Variant B.

11. The Gemara will presently cite a teaching of R' Yannai and a question that was raised regarding that teaching by the *Chaburah,* Assembly. From that question it will be evident that the members of the Assembly — here called "the Rabbis" — disagree with Rav Chinana in the name of Rav Chisda. Whereas Rav Chisda holds that if produce is declared *hekdesh* after being detached from the ground it becomes exempt from the tithing obligation, the same as if it had been declared *hefker,* the Rabbis maintain that the state of *hekdesh* does not exempt produce from having to be tithed.

12. *Deuteronomy* 14:29.

13. The verse gives the reason for the Levi's entitlement to the *maaser* portion as being that he has no other share in the crops of Eretz Yisrael. The implication is that from produce in which he does have a share, there is no obligation to give *maaser.* Excluded from the *maaser* obligation,

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

B. According to *Raavad* and *Rash Sirilio* cited in the previous Variant, Rav Chisda's ruling and *Bavli's* Baraisa are in fact not at odds. *Bavli's* Baraisa means that if produce is *hefker* at any time, even while it is attached to the ground, it becomes exempt from the *obligation* to be tithed. Rav Chisda states, however, that if someone nevertheless did tithe such produce (עָבַר וְהִפְרִישׁ), then if it was *hefker* only when it was attached to the ground his separation is valid after the fact.

Now, our version of Rav Chisda (whether according to *Mahara Fulda's* or *Raavad's* explanation) has him stating that if one declared his standing grain *hefker,* reacquired it, and separated *terumah* from it, what he separated ***is*** *terumah,* whereas if he declared his detached ears *hefker,* reacquired them, and separated *terumah* from them, what he separated is ***not*** *terumah. Gra,* however, emends Rav Chisda's statement to read the exact opposite: If one declared his standing grain *hefker,* reacquired it, and separated *terumah* from it, what he separated is ***not*** *terumah,* whereas if he declared his detached ears *hefker,* reacquired them, and separated *terumah* from them, what he separated ***is*** *terumah.* According to *Gra's* version the reason the Gemara gives for Rav Chisda's ruling, namely, that separating *terumah* from attached grain is ineffective whereas separating *terumah* from grain after it is detached is effective, is understood more simply, as follows. *Hefker* has the ability only to prevent a tithing obligation which *does not yet exist* from taking effect. It does not have the ability to *remove* an *already existent* tithing obligation. Accordingly, since attached grain is completely not subject to the tithing obligation, even to the extent that if *terumah* is separated from it the separation is invalid after the fact, if attached grain is declared *hefker,* the *hefker* status *prevents* the tithing obligation from subsequently coming and taking effect. By contrast, detached grain is *already* subject to the tithing obligation, at least to the extent that if *terumah* is separated from it the separation is valid. Consequently if detached grain is declared *hefker,* the *hefker* status is incapable of *removing* the already existent obligation (i.e. the ability of the grain to become *terumah* if tithed).

According to *Gra's* version as well, Rav Chisda's ruling is not contradicted by the Baraisa cited in *Bavli.* Rather, both agree that being *hefker* when attached to the ground exempts the crop from the tithing obligation. [It should be noted, however, that *Gra's* version was *not* the one possessed by the Rishonim, who clearly had *our* version of the Gemara (see *Rambam* and *Raavad, Hil. Terumos* 2:12; *Smag, Asei* §133). See also *Chazon Ish* (*Sheviis* 2:5) who raises a number of difficulties with *Gra's* version.]

[א. א: - ה"א]

ומדכתיב מזבח התרן ממעטינן לזרעוני גינה שאינן נאכלין: **פרי העץ.** פרי לחודיה לכשיגיע לרכוש כל פירות האילן, ומדכתיב מפרי המעטינן תרומי שיטה ולמונה וכו', שם התרומין ממקומות הללו שאינן מצויין: **ירקות מניין.** מסר קרן ופומקס הוא, דהך בריימתא כשפקיה הוא בפוף פרשת תמוקומי (פי"ג ט) וכן בספרי פרשת ראה, וריש דבריימתא הוא (פיי"ח) מניין לרבות הירקות למעשרות תלמוד לומר וכל מעשר הארץ וגו', ומתר הכי דיש לרבות זרע שום וכו' כלשעל*: **איסי בן יהודה.** פליג אהאי בריימתא, וס"ל דהמעשרות לירקות מדבריהן הוא: **הבקיר קמה.** של תבואה, ומזר וחכה כה, דמן הירק פטורה מן התרומה וממעשרות אע"ג דהוא בעלמא מזר וחכה הא, דזוכה מן הספקר הוא, ואם עבר והפריש ממנה תרומה ס"ו תרומה: **מה בין קמה לשיבולין.** דמדקתמר רב חסדא הבקיר קמה, ולא קתמר סתם הבקיר ומזר וחכה, משמע דבדוקה קתמר, ואין הדין כן בהפקיר שבולים ומזר וחכה הבן, ומה בין קמה קמה לבין שיבולים: **קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה.** לאין סם תרומה מל על הממוצר לקרקע, הלכך כשהפקירה במילתא קמייתא קיימת ללא הוציאה מכלל מיזם אלא דפטורה ועומדת היא, ואם אח"כ כשקלקרה עבר והפריש ממנה תרומה ס"ו תרומה. אבל בשבולים אם עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה היתה תרומה, דאע"פ דאין מיזם תרומה ומעשרות עד לאחר הממיזם מ"מ אם קרא עליהן אם תרומה הלה והוא תרומה, הלכך כשהפקיר אותן הוציאן מכלל מיזם ונפקרו לגמרי, ואפילו אם עבר אח"כ והפריש מהן תרומה לא הלה כלל: **אף בהקדש כן.** דאם הקדיש שיבולים ואחן קיי"ל דהקדש פטור מהמעשרות, וקאמר רב חסדא דאפילו עבר והפריש מהן תרומה לא הלה כמו בהפקר: **מיהו דרבנן.** דלקמן פליגין על הא דרב אסי: **בדבר שאין לו ויש לך אתה חייב ליתן לו.** מעשר, ומכאן ילפינן דלקט ושכחה ופיאה פטורים מן המעשר דיש לו ולך הלקט שהרובי שיטה וכו'. כל הני תרומים דעיש ואינן נאכלין: **המעשרות לירקות מדבריהם.** מדרבנן: **הפקיר קמה וחזר וזבה בה.** הוא עלמו: **ועבר והפריש ממנה.** תרומות ומעשרות: **הרי זה תרומה.** שבשעת הפקר קמה היתה ולא מל עליה עדיין מיזם ממעשרות ולא נפטרה על ידי הפקר. והא דתני בבריימתא ומייתי לה בגין כן הממול (נדרים מד:) ובבבא קמא (מה:). הפקיר כרמו וממעד עמד ובצרו פטור מן המעשר, על כרחך פליגי מדבב מקלע. והא דקתמר עבר והפריש הוא הדין לכתחילה, אלא מיהו לתמר בסיפא גבי שיבולין לתפילו עבר והפריש אינו תרומה, דומיא דסיפא דמתניתין, אלא אף בהקדש כן. סם הקדיש קמה ופדה קמה מייב במעשרות, הקדיש שיבולים ופדלן פטורים מן המעשרות: **מיהו דרבנן פליגי.** רבי יוחנן בשם ר' יוסי בי רבי בון אמרי תרוייהו מדבב מקלע לתמר דלא מיזם ולא נפקר בהקדש הדין כן, אלא בזוקק להפקר בהקדש: **ובא הלוי כי אין לו חק ונחלה עמך.** גבי מעשר כתיב: **בדבר שאין לו ויש לך אתה חייב ליתן לו.** מעשר, ומכאן ילפינן דלקט ושכחה ופיאה פטורים מן המעשר דיש לו ולך הלקט, והוא הדין הפקר יד שיכסה שוין:

[א] או יכול שאני מרבה [ב] [זרע] לוף העליון וזרע כרישין זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זירעוני גינה שאין נאכלין תלמוד לומר (א) מזרע הארץ א ולא כל זרע הארץ. פרי העץ לרבות כל פירות האילן. [ג] יכול שאני מרבה [ב] חרובי שיטה וצלמונה וחרובי [ד] גרורה תלמוד לומר (א) מפרי העץ לא כל פירות [ה] האילן. ירקות מניין. איסי בן [ו] יהודה אומר [ז] המעשרות לירקות מדבריהן: רב חסדא אמר (א) [ח] הבקיר קמה וחזר וזבה בה ועבר והפריש [ט] מהן תרומה הרי זו [י] תרומה. מה בין קמה לשיבולין. קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה [כ] אינה תרומה שיבולין עד שלא הבקירן עבר והפריש מהן תרומה [ל] הרי זו תרומה. רב חינגא בשם רב חסדא אף בהקדש כן. מילתיהון דרבנן פליגין דאמר ר' יוחנן בשם ר' יוסי בי [מ] ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממנה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו יצא לקט שידך וידו שוין בו. [נ] היא לקט היא שכחה היא פיאה [ס] היא הבקר.

א) [מויי פ"ב מהלכות תרומות הלכה ג]:
ב) [מויי פ"ם מהלכות מעשר הלכה ט ובהלכ"ד שם ופ"ו מהל' מעשר שני הלכה ג] שמא עשין קל]:
ג) מויי פ"ב מהלכות תרומות הלכה ו [ועיי טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף יד]:
ד) מויי פ"ב מהלכות תרומות הלכה יב ובהלכ"ד ופפ"ו משנה: ה) [מויי פ"ם מהלכות תרומות הלכה ט טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף נה]:
ו) [מויי פ"ב מהלכות תרומות הלכה ד טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף נד]:
ז) מויי פ"ב מהלכות תרומות הלכה ט:
ח) [מויי פ"ב מהלכות תרומות הלכה יא טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף נה]:

שינויי נוסחאות

א) **או.** ליתא בכ"ר ובתוס' ר"ח (יב. ד"ה חנא) בבבכורות (נד. ד"ה ושני) ובבר"ם: ב) **זרע.** ס"ה בכ"ר ובר"ש (לקמן פ"ה ב"ב) ובתוס' ר"ח (שם) ובבכורות (שם) ובר"בבר"ן: ג) **שיטה וצלמונה.** בתר"כ (בתוקותי פרשה ח פ"ב) שקמה וצלמונה. בספרי (דברים פיפ) שקמה וחרובי צלמונה: (קה) ד) **גרורה** בכ"ר ור"ש גירודה. בד"א ודפ"ר ובתוס' ר"ח (שם) **גדידה**: ה) **יהודה.** בכ"ר ובתוס' ר"ח (שם) **עקיבא.** ברב נסים גאון (ברכות לה:) בתוס' בכורות (שם) ובש"ך ובר"ש ס"ע **עקביא** ובע"י בירושלמי (חלה פ"ד ה"ד - מו). ועיין בבבלי (פסחים קג:): ו) **בהן.** ברש"ס **מפנה**: ז) **תרומה.** ברש"ס תרומה הבקיר שבולים וחזר וזבה בהם ועבר והפריש מהן תרומה אינה תרומה:

הגהות הגר"א

(א) ה"ג הפקיר קמה וחזר וזבה בה והפריש ממנה תרומה אינה תרומה, הפקיר שיבלין וחזר וזבה בה והפריש תרומה הרי זו תרומה, מה בין קמה לשיבלין, קמה עד שלא הפקירה אם עבר והפריש תרומה אינה תרומה, שבלין עד שלא הפקירן עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה:

תורה אור השלם

א) וְכָל מַעֲשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיְיָ הוּא קֹדֶשׁ לַייָ:
(ויקרא כז ל)

ב) וְבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבֵעוּ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:
(דברים יד כט)

הגהות ויצינים

א. רבינו האריך כאן בגדרי חובת מעשר מדאורייתא ומפני הארוכות השמטנום כאן והדפסנום בילקוט תוספות בסוף המסכת:

ג) [עי' ביכורים פ"ג ה"ג - ד: (ל)] ד) [תלה פ"ל ה"ל - מו:, מדרש מגלה לנדבים יד כג בשינוי, ועי' ר"ה יב. תוד"ה מגלן, ועי"ז נח: תוד"ה בלר כשהוא"ל] ה) מדרים פ"ל ה"י - טו: [תרומות פ"א ה"ג - יפ:, תלה פ"ל ה"ג - ט:, עלה פ"ל ה"ל - ה:, ספרי דברים קו, מדרש מגלה לנדבים יד כט, ילקו"ש דברים תתכז]

רידב"ז

רב חיננא בשם רב חסדא אף בהקדש כן. ר"ל דאם הקדיש שבלין וחזר וזכה בהן דפטור מתרומות ומעשרות משום דהיה ברשות הקדש בשעת חלות התרומה בדיעבד וכמו בהפקיר שבלין וחזר וזכה בהן כן נמי בהקדש. על זה אמר מילתהן דרבנן פליגין על זה דאמר ר' יוחנן בשם ר' יוסי בי רבי בון אמרי תרוייהו דמדקדש הדין כן, אלא בזוקק להפקר בהקדש: **ובא הלוי כי אין לו חק ונחלה עמך.** גבי מעשר כתיב: **היא לקט היא שכחה וכו'.** למד טעמא דלוקט מהאי טעמא פטורין הן להפקר ניכוח:

ביאור הגר"א

כת"י ב | כת"י א

* הפקיר קמה וחזר וזכה בה והפריש ממנה תרומה אינה תרומה. הפקיר שיבלין וחזר וזכה בה והפריש ממנה תרומה הרי זו תרומה. מה בין קמה לשיבלין. ומפקר קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה. פי' אפילו בלא הפקיר אם היה מפרש תרומה כתמה לא מל אם תרומה עליה. וא"כ עדיין לא הפקיר הכתוב מוציא מידי תרומה אפילו בדיעבד. אבל שיבלין עד שלא הפקירן עבר והפריש מהן תרומה הרי זו תרומה. פי' אלא שלא הפקירן עדיין עדיין לא מל עליה חיוב מעשר, (והכי) [ולכאי] לו מהני הפקר אלא שלא יחול עליה חיוב מעשר, אבל אם עבר והפריש הרי זו תרומה: **אף בהקדש כן.** פי' להקדש ג"כ פוטר מן המעשר, וס"ג כ"ה למילוק בין קמה לשיבלין: **מיהו דרבנן פליגין בו.** פי' לקבי דהקדש אם הקדיש קמה ופדה קמה

פעולה אלא יתמיד לכתחילה תרומה, או אפשר אף בדיעבד אם הפרש אינו תרומה כמו הפקר, ומתניתין הכ"ל יכולין להעמיד דזוקא אם הקדיש שבלין: **מיהו דרבנן.** פי' דבי מילתי (ב.) מוקמינא בפירוש אם הקדיש קמה ופדה דמיב:

the same for *leket, shich'chah, peah,* and *hefker.* Each of them is exempt from the tithing obligation on the basis of this same verse, since in regard to each of them "you and [the Levi] have equal rights."[14]

NOTES

therefore, is *leket,* in which the Levi has a share, since if he is poor he is entitled to collect *leket* just like any other indigent person.

[This exemption applies even though once the *leket* is collected by someone else the Levi is no longer able to acquire it. Since the Levi could have acquired it at one time, it is considered "something to which you and he have equal rights" (*Chazon Ish, Hil. Sheviis* 2:3).]

14. *Leket, shich'chah* and *peah* are all available to the Levi pauper. And *hefker* is available to anybody (*Mahara Fulda*).

[Although the derivation from the verse *Then the Levi shall come* is quoted here in the name of the Amora R' Yannai, it is actually a Baraisa found in *Sifrei* (§109). Perhaps R' Yannai meant to quote the Baraisa.]

On 1a, the Gemara cited a Baraisa that derives the exemption of *hefker* from the *maaser* obligation from the word זַרְעֶךָ, *your seed.* This is in fact the verse that *Rambam* in his *Commentary to the Mishnah* cites as the source for the exemption. Yet here the Gemara gives the source as being the verse וּבָא הַלֵּוִי. Why are two verses needed?

The answer is that while the standard case of *hefker* is excludable on the basis of either verse, each verse excludes one case that the other does not. If only for the word זַרְעֶךָ I would say that if a person declared his grain *hefker* and then himself reacquired it, it would be obligated in *maaser,* since that grain grew from *your seed.* On account of the verse וּבָא הַלֵּוִי, however, such grain is exempt, because the Levi could have acquired it while it was *hefker.* On the other hand, the word זַרְעֶךָ is needed to exclude from the tithing obligation grain that was *purchased* [לָקוּחַ] (see *Bavli Bava Metzia* 88b). Since such grain was never available to the Levi to acquire — because it was never *hefker,* as it passed directly from the hand of the original owner to the hand of the buyer — it cannot be excluded on the basis of וּבָא הַלֵּוִי. But since such grain did not grow from the seed of its present owner, it *is* excluded on the basis of the word זַרְעֶךָ (*Rash* to *Peah* 1:6; see *Tos. Anshei Shem* to our Mishnah ד״ה ונשמר and *Ridvaz* below, 2a ד״ה אלא כי אנן; see *Toras Zeraim* to *Peah* ibid. ד״ה ואשר נראה at length; for alternative answers to the question of why two verses are needed see *Kappos Temarim* to *Succah* 39b ד״ה פטורין, cited by *Mikdash David, Zeraim* 55:3; *Mishnah Rishonah* to *Sheviis* 9:1 ד״ה ובזה מיושב).

R' Yannai's teaching — that the verse *Then the Levi shall come* implies that the *maaser* obligation does not apply to something to which the rights of the owner and the Levi are equal — is challenged:

אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן — And R' Yochanan said: **חֲבוּרָה הָיְתָה מְקַשָּׁה — The Assembly[1] would ask** regarding this teaching: **הֲרֵי הֶקְדֵּשׁ — But there is** the case of produce that was declared ***hekdesh,*** **הֲרֵי אֵין יָדְךָ וְיָדוֹ שָׁוִין — to which you and he equally have no rights,** since it belongs exclusively to the Temple, **בְּמֵי שֶׁיָּדְךָ וְיָדוֹ שָׁוִין — and thus the law for such produce should be the same as** for produce to which **you and he have equal rights,** and be exempt from tithing.[2] Yet, the law is that produce that was declared *hekdesh* and then redeemed is *obligated* in tithes (as the Gemara will proceed to prove). **— ? —**

The Assembly's question is analyzed:

אֲמַר רַבִּי אִילָא — R' I'la said: **מַה נָן קַיְימִין — With what case are we dealing,** i.e. what is the case to which the Assembly referred in which the state of *hefker* exempts from tithing but the state of *hekdesh* does not? **אִם בְּשֶׁנִּתְמָרַח הַכְּרִי בִּרְשׁוּת הַהֶבְקֵר וּבִרְשׁוּת הַהֶקְדֵּשׁ — If** it is **where the pile** of grain **was smoothed** while it was **in the state of *hefker* or in the possession of *hekdesh,***[3] then the grain is in fact exempt in either case, from a different verse. **אָמְרָה תוֹרָה ,,רֵאשִׁית דְּגָנְךָ״ — For the Torah stated:**[4] ***the first of your piled grain,*** which implies: **וְלֹא שֶׁל הֶבְקֵר — but not of *hefker;*** **וְלֹא ,,רֵאשִׁית דְּגָנְךָ״ — *the first of your piled grain,*** **אֶלָּא בִּי נַן קַיְימִין — but not of *hekdesh.*** **שֶׁל הֶקְדֵּשׁ — Rather, with what case are we dealing?** **בְּשֶׁהִבְקִיר שִׁיבֵּלִין וְחָזַר וְזָקָה בָּהֶן — With where someone declared** detached **ears** of grain ***hefker*** **and returned and acquired them** before they were smoothed into a pile. **בְּהֶפְקֵר פָּטוּר — In the case of *hefker* [such ears] are exempt** from tithing, **בְּהֶקְדֵּשׁ חַיָּיב —** whereas **in the** parallel **case of *hekdesh* they are obligated.**[6]

R' I'la explains how the Assembly in fact knew this distinction between *hefker* and *hekdesh* to be true:

בְּהֶבְקֵר פָּטוּר מִן הַהִיא דַּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי — Regarding *hefker* the fact that [the ears] are exempt is known **from that which R' Yochanan said in the name of R' Yannai:** **וּבָא הַלֵּוִי ,, כִּי אֵין־לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ״ — *Then the Levi shall come, for he has no portion or inheritance with you.*** **מִמָּה שֶׁיֵּשׁ לְךָ וְאֵין לוֹ אַתְּ חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ — From what you have and he does not have you are obligated to give him** *maaser.* **יָצָא הֶבְקֵר שֶׁיָּדְךָ וְיָדוֹ שָׁוִין בּוֹ — Excluded is *hefker* grain, to which you and he have equal rights.** **בְּהֶקְדֵּשׁ חַיָּיב מִן הַדִּין — Regarding *hekdesh*** the fact that **[the ears] are obligated** in tithing is known **from the following** Mishnah:[7] **הִקְדִּישׁ קָמָה וּפָדָהּ קָמָה חַיָּיבֶת — IF ONE CONSECRATED** his produce while it was **STANDING GRAIN AND REDEEMED** it while it was **STANDING GRAIN, HE IS OBLIGATED** in *peah*.[8]

From the Assembly's question it is apparent that they maintain that detached ears that were declared *hekdesh* and then redeemed (before being smoothed into a pile) are obligated in tithing. This, then, substantiates the Gemara's statement above that "the words of the Rabbis are in disagreement" with Rav Chinana in the name of Rav Chisda, who maintains that the law for *hekdesh* is the same as for *hefker*.[9]

NOTES

1. The term *Chaburah,* Assembly, refers to the *beis din* of R' Yehudah Nesiah, grandson of Rebbi, of which R' Yannai was a member. Often quoted by R' Yannai in *Bavli* (*Yevamos* 92b, *Makkos* 21b, *Temurah* 7a), this is the same group known as רַבּוֹתֵינוּ, *Our Teachers,* who are so often mentioned (*Bavli, Kesubos* 63b and 78b; *Gittin* 76b; *Niddah* 25b, 65b, and 66a). It was composed of the greatest of the last generation of Tannaim, many of whom had participated with Rebbi in the sealing of the Mishnah (*Doros HaRishonim* vol. 5 ch. 9 pp. 42-44).

2. That is, in regard to *hekdesh* you and the Levi are on an equal footing in that both have *no* rights to it, just as in regard to *hefker* you and the Levi are on an equal footing in that both *have* rights to it. Hence, produce that was declared *hekdesh* and then redeemed should be exempt from tithes (*Gra ms.* 1; *Ridvaz; Sefer Nir; Beur of R' Chaim Kanievski;* for alternative explanations of the Assembly's question see *Rash Sirilio* here and *Kappos Temarim* to *Succah* 39b ד״ה פטורין; *Mahara Fulda; Pnei Moshe; Shelom Yerushalayim; Michal HaMayim; Igros Moshe, Yoreh Deah* I:218:10 ד״ה וזהו כמפורש).

3. "Smoothing of the pile" (מְרוּחַ) is the final step in the processing of grain (Mishnah below, 7a). The grain is threshed and gathered into a pile, and then the pile is smoothed with a winnowing shovel. Before the grain is smoothed, it is not obligated in *terumah* and *maaser.* The act of smoothing establishes the grain as obligated in these tithes. If the case to which the Assembly referred is where the grain pile was smoothed while it was *hefker* or *hekdesh* …

4. *Deuteronomy* 18:4.

5. The term *dagan* refers to threshed produce that has been heaped in a pile (see *Bavli Nedarim* 55a). Thus, דְּגָנְךָ, ***your*** *dagan,* implies that only produce that *you* heaped into a pile is obligated in tithing. Hence, kernels that were smoothed into a pile while they were either *hefker* or *hekdesh* are exempt from tithes (*Mahara Fulda*), even if subsequently they were acquired or redeemed. The Assembly could thus not have meant to ask from such a case.

6. If after having been declared *hefker* the ears were acquired by someone before they were threshed and smoothed into a pile, they are exempt from tithing, whereas in the corresponding case of *hekdesh* (i.e. after having been declared *hekdesh* the ears were redeemed before they were threshed and smoothed into a pile) they are obligated in tithing. The Assembly asked that based on the exposition of R' Yannai, even in the case of *hekdesh* the ears should be exempt.

7. *Peah* 4:5, 37b in the Schottenstein ed.

8. R' I'la's proof is from the *end* of that Mishnah, which is not quoted by the Gemara (*Mahara Fulda* et al.). That Mishnah continues: *[If he consecrated it] after it was [bound into] sheaves and redeemed it while it was sheaves, he is obligated [in peah]. If he consecrated it while it was standing grain and redeemed it after it was [bound into] sheaves, he is exempt [from peah], because at the time of its obligation it was exempt.* [That is, the law is that the *peah* obligation applies only to grain that is קְצִירְךָ, *your harvest,* to the exclusion of grain that belongs to the Temple. And the obligation of *peah* takes effect at the time the grain is reaped. Hence, the Mishnah states that if the grain was either both consecrated and redeemed before it was reaped, or consecrated and redeemed after it was reaped, it is obligated in *peah,* since at the time the obligation took effect — at the point of the reaping — the grain was "yours." But if the grain was consecrated before it was reaped and redeemed after it was reaped it is exempt from *peah,* since it belonged to the Temple at the critical point of reaping.]

The Mishnah then continues — and this is the part from which the Assembly obtained its information (*Beur of R' Chaim Kanievski; Beur HaGra ms.* 1): *If one consecrated his crops before they arrived at the tithing stage* [i.e. before they were smoothed into a pile (*Rash* and *Rav MiBartenura* there)] *and redeemed them, they are obligated [in the tithes; if he consecrated them] after they arrived at the tithing stage and redeemed them, they are obligated [in the tithes]. If he consecrated them before they were finished* [i.e. smoothed into a pile] *and the Temple treasurer finished them* [i.e. smoothed them into a pile] *and afterward he redeemed them, they are exempt [from the tithes], because at the time of their obligation they were exempt.*

That is, only if the crops were Temple property at the time they were smoothed into a pile are they exempt from tithing. This is because we derive from the verse דְּגָנְךָ, ***your*** *dagan,* that only grain that *you* piled up is exempt. But if they were either both consecrated and redeemed before they were smoothed into a pile, or consecrated and redeemed after they were smoothed into a pile, they are obligated in tithing. This latter section of the Mishnah, says R' I'la, is the source for the Assembly's knowledge that grain that was declared *hekdesh* after it was detached from the ground is obligated in *maaser* (provided it was redeemed before it was smoothed into a pile). The Assembly therefore asked why we do not derive from the verse *Then the Levi shall come* etc. that such grain is exempt from tithing, just as we derive that *hefker* grain is exempt from tithing from that verse.

9. The commentators wonder how in fact Rav Chisda could have held that the law for *hekdesh* is the same as for *hefker.* Why, the aforementioned

[א: ב. - ה"א]

חבורה היה מקשה. נראי׳ היכא דליכא למימר הכי אלא דמקשה ליה מדברי עצמו ולא מדברי חבירו, ומיהו מסתברא דהכי נמי דמקשה ליה מדברי עצמו ולא מדברי חבירו, דאי מדברי חבירו אמאי קרי ליה חבורה, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא פריש מאן הוא חבירו, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי חבירך, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי פלוני, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי חבירי, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי חבירו, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי חבירו שלך, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי חבירו שלו, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי חבירו שלהם, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי חבירו שלהן, ועוד דאי מדברי חבירו אמאי לא קאמר ליה מדברי חבירו שלה

Having mentioned the question of the Assembly, the Gemara digresses to answer it:

מַה בֵּין הֶבְקֵר מַה בֵּין הֶקְדֵּשׁ — What indeed **is the difference between *hefker* and *hekdesh*?** [Why does being declared *hefker* after being detached from the ground exempt produce from the tithing obligation, whereas being declared *hekdesh* after being detached from the ground does not?] **הֶבְקֵר יָצָא יְדֵי הַכֹּל — *Hefker* left the hands of everyone.** The rights of the owner and the Levi are thus equal in that both could have acquired it while it was ownerless. We therefore apply the dictum of R' Yannai and say that it is exempt from tithing. **הֶקְדֵּשׁ — *Hekdesh,*** by contrast, **לֹא יָצָא יְדֵי הַגִּזְבָּר — did not leave the hands of the** Temple **treasurer.**[10]

An alternative answer to the Assembly's question:[11]

אֲפִילּוּ יְדֵי הַבְּעָלִים לֹא יָצָא — R' Avin said: [*Hekdesh*] did not leave even the hands of the owner, מֵאַחַר שֶׁאוֹמְרִים לוֹ פְּדֵה אַתָּה רִאשׁוֹן — since [the owner] is told: "You redeem first," i.e. submit the first bid to redeem it.[12]

NOTES

Mishnah in *Peah* states: *If one consecrated his crops before they arrived at the tithing stage and redeemed them, they are obligated; after they arrived at the tithing stage and redeemed them, they are obligated.* Does this not state explicitly that the state of *hekdesh* does not exempt the ears unless they belonged to the Temple at the time they became obligated?

Some commentators (*Tos. Maharaf; Chazon Ish, Hil. Sheviis* 2:5) suggest that Rav Chisda may have understood that Mishnah to be discussing *attached* grain. That is, he interpreted the term "the tithing stage" not as the point at which the grain was smoothed into a pile (as the Assembly understood), but rather the point at which the grain reached one-third of its growth. (As we will learn in the next Mishnah, when food reaches the stage of minimal edibility, which for grain is when it attains one-third of its growth, it becomes forbidden to be eaten in a formal meal without first being tithed.) Accordingly, the Mishnah states that if grain was consecrated and redeemed either before or after attaining a third of its growth it is obligated in tithing, whereas if it was Temple property at the point it reached one-third of its growth it is exempt from tithing. This is because it reached the stage of subjectivity to the tithing obligation (should it later be harvested and smoothed into a pile) in an exempt state. But if the grain was in the state of *hekdesh* for one moment *after* it was detached from the ground it would indeed be exempt from tithing, just as if it were *hefker* for one moment after it was detached from the ground.

For other answers to this question see *Sefer Nir* and *Derech Emunah, Hil. Maasros* 2:8, *Beur HaHalachah* ד"ה המקדיש (in parentheses).

10. During the time that the produce was *hekdesh* the rights of the owner and the Levi were *not* equal, because the "owner" was the Temple treasurer, and he had access to it, whereas the Levi did not.

In its question, the Assembly had assumed that the only one who can separate *maaser* from produce that was consecrated is the person who redeems it from the Temple. The Temple treasurer, the Assembly held, could not have separated *maaser* from it before it was redeemed, because the law is that *maaser* can be separated only by the produce's owner, and the treasurer was not its owner. Accordingly, the Assembly asked that produce that was once consecrated should be exempt from having to be tithed, since the one who redeemed that produce and the Levi had equal rights in it, in that neither of them had access to it while it was *hekdesh.* In its answer, however, the Gemara takes the position that the Temple treasurer is like the owner of consecrated produce and is empowered to separate *maaser* from it while it is *hekdesh* (גִּזְבָּר כְּמֵאן דְּרֵאינון בְּעָלִים; see *Yerushalmi Terumos* 1:1, 3a in Vilna ed.). Hence, the Gemara answers that produce that was consecrated is considered something to which you and the Levi do not have equal rights, because the Temple had rights to the produce while it was in its possession, whereas the Levi did not (see *Ridvaz; Beur of R' Chaim Kanievski*).

11. [The previous answer assumes that the Temple treasurer is considered like an owner and is capable of separating *maaser.* This in fact is a matter of debate in *Terumos* 1:1 and elsewhere. The forthcoming answer, by contrast, applies according to everyone.]

12. The law is that the original owner is given the right to offer the first bid to redeem an item that he consecrated (*Mishnah Arachin* 8:1; see *Bavli* 27a for the reason). Accordingly, the consecrated item is considered to be still partially in his possession, and therefore it is something to which he and the Levi do *not* have equal rights.

[א: ב. - ה"א]

חבורה היה מקשה. נראי׳ היכא שיכיפה היו מקשין להא דרשה דצף הלוי ועוז׳ הרי הקדש נמי אין יד ודו שוין בו שהרי נגעה בו שהרי לגבוה למוחל הקדשים ואפילו הכי נעשה כמי שירד ודו שוין בו, שהרי מן נפילתה (פ״ד מ״ם) ומחלה (פ״ג מ״ד) שהקדש פטור מן המעשרות, ולמה לא קיימין היכא שמה שיש לך לומר להקדש ואין לו ללוי אתה מייב ליתן לו: **מה אנן קיימין.** רבי מלוה גא לאתרן קושיא שהקשה ואמר כמאי עסקינן שהקדש שיכא, ומה כמאי עסקינן שהקדש שיכא, אם כן מה נשתנתה הכרי מן הספר והקדש, תרוויהו פטורי מן המעשר: **אמרה תורה וכו׳.** דגבך לשון דיגון, וכמיד דגר דיגון שלך ולך של הקדש והספרך: **אלא הבא במאי עסקינן בשהפקיר שיבלים.** הוא דממלקינן בין הקדש להספרך, למלוי קמה לפילו בספרך מייב ומעשה שפירמתי לעיל, מצל שיבלין בספרך פטור ובהקדש מייב: **מן הדא הקדיש קמה.** מסיפא מייתי הקדש שומרים ופדה שומרים מייב, ולרב חסדא לא קשיא מתני׳ דלעניין פיאה שהי מלכתיב (ויקרא יט י) **תעזוב לעיבי** (ג״ק נד.), מצל למעשרות פטור, וכלי שמי מתניתן (שם) בהניח להספרך כרמו וחזר ובלגו למייב בלקט שכחה ופיאה ופטור מן המעשר, מצל רבי יוחנן בשם רבי יוחי שכירת ליה לקף למעשר מייב בעומרים מעשה שהיו הקדש יוצא ידי גזבר ובעלים, ולא פטור הקדש מן המעשר רק בשמירתן הגיזבר, והיינו גומרן הגיזבר למען שם (פסחים פ״ד מ״ם) **קסיפא לגבי מעשרות: אין יוצא ידי גזבר.** והוה ליה לין ין ד׳ מכל שווין בו. ולף ידי בעלים אינו יוצא מאחר שמתניתן ליה פדה את הלשון קודם לכל מדם, דלמיתא בערכין (פ״ח מ״ב), הוה ליה כללו עדיין לן יצא מדרשת בעלים לגמרי:

חבורה היה מקשה. נראי׳ היכא שיכיפה היו מקשין להא דרשה דצף הלוי ועוז׳ הרי הקדש נמי אין יד ודו שוין בו שהרי נגעה בו שהרי לגבוה למוחל הקדשים ואפילו הכי נעשה כמי שירד ודו שוין בו, שהרי מן נפילתה (פ״ד מ״ם) ומחלה (פ״ג מ״ד) שהקדש פטור מן המעשרות, ולמה לא קיימין היכא שמה שיש לך לומר להקדש ואין לו ללוי אתה מייב ליתן לו: **מה אנן קיימין.** רבי מלוה גא לאתרן קושיא שהקשה ואמר כמאי עסקינן שהקדש שיכא, ומה כמאי עסקינן שהקדש שיכא, אם כן מה נשתנתה הכרי מן הספר והקדש, תרוויהו פטורי מן המעשר: **אמרה תורה וכו׳.** דגבך לשון דיגון, וכמיד דגר דיגון שלך ולך של הקדש והספרך: **אלא הבא במאי עסקינן בשהפקיר שיבלים.** הוא דממלקינן בין הקדש להספרך, למלוי קמה לפילו בספרך מייב ומעשה שפירמתי לעיל, מצל שיבלין בספרך פטור ובהקדש מייב: **מן הדא הקדיש קמה.** מסיפא מייתי הקדש שומרים ופדה שומרים מייב, ולרב חסדא לא קשיא מתני׳ דלעניין פיאה שהי מלכתיב (ויקרא יט י) **תעזוב לעיבי** (ג״ק נד.), מצל למעשרות פטור, וכלי שמי מתניתן (שם) בהניח להספרך כרמו וחזר ובלגו למייב בלקט שכחה ופיאה ופטור מן המעשר, מצל רבי יוחנן בשם רבי יוחי שכירת ליה לקף למעשר מייב בעומרים מעשה שהיו הקדש יוצא ידי גזבר ובעלים, ולא פטור הקדש מן המעשר רק בשמירתן הגיזבר, והיינו גומרן הגיזבר למען שם (פסחים פ״ד מ״ם) **קסיפא לגבי מעשרות: אין יוצא ידי גזבר.** והוה ליה לין ין ד׳ מכל שווין בו. ולף ידי בעלים אינו יוצא מאחר שמתניתן ליה פדה את הלשון קודם לכל מדם, דלמיתא בערכין (פ״ח מ״ב), הוה ליה כללו עדיין לן יצא מדרשת בעלים לגמרי:

ומסיפא הוא למייתי הקדש עומרין ופדה עומרין מייב, מצלמא לף בהקדש שיכלין ומזר וחכה כהם כגון שנפלתן מייב, והא הוא דהוה קשיא להו לגבי מבורה דמלי שנא הקדש מהספרך. ומה תאמר משום דהרי ין יד ודו שוין בפדיון כלעיל, הא מכתי מיכא למימר דנעשה כמי שירד ודו שוין, להא מיכא הכל יכולין לפלומו, וחזו פירושא למילתא דבני מבורה, ולא בעודו הקדש נעשה מירוח הוא דקאמרי: **מה בין הבקר יצא ידי הבל׳ וכו׳.** כלומר דבשעה שהבל בשעוי הקושיא, להא מ״מ קשיא מלי שנא הספרך ומלי שנא הקדש בכהאי גוונא. וקאמר דהיינו טעמא **דהספרך יצא ידי הבל׳**, כלומר בשעה שהוא הספרך יצא מידי הכל שלי רשות לשום אדם עליו אלא הספרך לבל הוא, והלכך אע״פ שחזר וחכה הו כבר נפטר לגמרי בשעת הספרך, והלריכן לטעמא דשיכלין כלעיל, אבל הקדש הרי עכ״פ לא יצא מידי הגיזבר, שבדשותו הוא (ו)לקח הספדיון מיד שרוצה לפדותו, ויהא של מיוב מעשרות עליו כשיתמרח ביד הפוחה, ולכך אם הקדיש שבלין וחזר ופדה אותן מייב כבל: **אמר ר׳ אבין.** דלא מימא לן יצא מידי הגיזבר, אלא מפילו מידי הבעלים לגמרי, דמאחר שאומרים לו פתח אתה רשאון, כלומר כרים ס״ח בערכין (מ״ם) המקדיש שדהו בשעה שאין היובל, אחין דמיה קלובים, ואומרים לו פתח אתה רשאון, שהבעלים מוסיפין אומש זה וכל שהדה אין מוסיף אומש, לפיכך הבעלים קודמין, ויכין שכן לא יצא מידי הבעלים לגמרי:

ר״ש מירילאו

חבורה היתה מקשה. נראי׳ היכא שיכיפה היו מקשין להא דר׳ יוחי, להא מיכא הקדש לפוטר אע״ג דלאין יד ודו שוין, והיינו משום דדרשינן דגבך ולך של עכ״פ לא יצא מידי הגיזבר, שבדשותו הוא (ו)לקח הספדיון מיד שרוצה לפדותו, וחזו ופדה אותן מייב כבל: **מן הדא.** ממנן פרק הספה נתנת (פסחים פ״ד מ״ו): הקדיש קמה ופדה קמה חייב. עומרים ופדה עומרים מייב, פלמא דמייב בספה כיון דהקדים עומרים ופדה עומרים והוא הדין במעשרות מה שלין בו כשהבקיר עומרים וחבה בעומרים לה״ש קודם מירוח, ולבאי מהבי קבל ימיכל מלין לו: **אע״פ יצא ידי הגזבר.** ומפמי בעלים לית לה: **פדה אתה ראשון.** כלמנן בערכין (פ״ם מ״ב) להבעלים קודמין לבל מדם:

ומפילו חזר וספרים לית מבלומה, ומע״ג דקי״ל דגבי הקדש מייב: **מן הדא.** ממנן פרק הספה נתנת (פסחים פ״ד מ״ו): הקדיש קמה ופדה קמה חייב. עומרים ופדה עומרים מייב, פלמא דמייב בספה כיון דהקדים עומרים ופדה עומרים והוא הדין במעשרות מה שלין בו כשהבקיר עומרים וחבה בעומרים לה״ש קודם מירוח, ולבאי מהבי קבל ימיכל מלין לו: **אע״פ יצא ידי הגזבר.** ומפמי בעלים לית לה: **פדה אתה ראשון.** כלמנן בערכין (פ״ם מ״ב) להבעלים קודמין לבל מדם:

ביאור הגר״א

כת״י א	כת״י ב
הרי (אין) הקדש. פי׳ דמקשה על הטעם שלקט פטור, דיקל ודו שוין, הרי הקדש נמחת אין בו בעלים, נמלא אין יקל ודו שוין נקלא שם כמו יקל ודו שוין גבי לקט, ומעש״ב מייב: והנה בדברי המקשה אינו מבואר כאיך הוא מקום שהוא בהקדש, ומפרש ר׳ **אי״א כי אנן קיימין בהפקיר קמה וכבה קמה.** דפטור מכח דרש הלוי שיקל ודו שוין אף קמה במשמע. ממנם מן מתני׳ דפאה דנותן משום הספרך ופטור עד שיעמיד לו מוכח, דיש לומר בשבלין מיירי, ממנם בהקדיש קמה מוכח ר׳ אלילא מן מתני׳ הקדיש קמה וכו׳ הגם זאת הרי לענין פטור פאה מיירי, ממנם ר׳ אלילא מפרש סיפא דמתניתין (פאה פ״ד מ״ם), כיולא בו במקדיש פירותיו עד שלא נעזנת המעשרות ופדאן מייבין דומיא דרישא דמקמה מיירי. והשתא פליגי על דר׳ אלילא דמפרש ר׳ אלילא בהקדיש אין שום אילוץ אף בקמה: **מה וכו׳.** פי׳ דמכל מקום מחלק בהקדיש בקמה ולא בשבלין, דבקמה נקלא יקל ודו שוין שאין לו בעלים כלל, ממנם בהקדיש הגזבר נקלא בעלים. ור׳ מבין דומר אף לף יצא מדמתא יד בעלים לרשעומים בעלים לפדות אוקף ודו״ק:	**הרי (אין) הקדש.** פי׳ דמקשה על הטעם שלקט פטור, דיקל ודו שוין, הרי הקדש נמחת אין בו בעלים, נמלא אין יקל ודו שוין נקלא שם כמו יקל ודו שוין גבי לקט, ומעש״ב מייב: והנה בדברי המקשה אינו מבואר כאיך הוא מקום שהוא בהקדש, ומפרש ר׳ **אי״א כי אנן קיימין בהפקיר קמה וכבה קמה.** דפטור מכח דרש הלוי שיקל ודו שוין אף קמה במשמע. ממנם מן מתני׳ דפאה דנותן משום הספרך ופטור עד שיעמיד לו מוכח, דיש לומר בשבלין מיירי, ממנם בהקדיש קמה מוכח ר׳ אלילא מן מתני׳ הקדיש קמה וכו׳ הגם זאת הרי לענין פטור פאה מיירי, ממנם ר׳ אלילא מפרש סיפא דמתניתין (פאה פ״ד מ״ם), כיולא בו במקדיש פירותיו עד שלא נעזנת המעשרות ופדאן מייבין דומיא דרישא דמקמה מיירי. והשתא פליגי על דר׳ אלילא דמפרש ר׳ אלילא בהקדיש אין שום אילוץ אף בקמה: **מה וכו׳.** פי׳ דמכל מקום מחלק בהקדיש בקמה ולא בשבלין, דבקמה נקלא יקל ודו שוין שאין לו בעלים כלל, ממנם בהקדיש הגזבר נקלא בעלים. ור׳ מבין דומר אף לף יצא מדמתא יד בעלים לרשעומים בעלים לפדות אוקף ודו״ק:

הרי (אין) הקדש. פי׳ דמקשה על הטעם שלקט פטור, דיקל ודו שוין, הרי הקדש נמחת אין בו בעלים, נמלא אין יקל ודו שוין נקלא שם כמו יקל ודו שוין גבי לקט, ומעש״ב מייב: והנה בדברי המקשה אינו מבואר כאיך הוא מקום שהוא בהקדש, ומפרש ר׳ **אי״א כי אנן קיימין בהפקיר קמה וכבה קמה.** דפטור מכח דרש הלוי שיקל ודו שוין אף קמה במשמע. ממנם מן מתני׳ דפאה דנותן משום הספרך ופטור עד שיעמיד לו מוכח, דיש לומר בשבלין מיירי, ממנם בהקדיש קמה מוכח ר׳ אלילא מן מתני׳ הקדיש קמה וכו׳ הגם זאת הרי לענין פטור פאה מיירי, ממנם ר׳ אלילא מפרש סיפא דמתניתין (פאה פ״ד מ״ם), כיולא בו במקדיש פירותיו עד שלא נעזנת המעשרות ופדאן מייבין דומיא דרישא דמקמה מיירי. והשתא פליגי על דר׳ אלילא דמפרש ר׳ אלילא בהקדיש אין שום אילוץ אף בקמה: **מה וכו׳.** פי׳ דמכל מקום מחלק בהקדיש בקמה ולא בשבלין, דבקמה נקלא יקל ודו שוין שאין לו בעלים כלל, ממנם בהקדיש הגזבר נקלא בעלים. ור׳ מבין דומר אף לף יצא מדמתא יד בעלים לרשעומים בעלים לפדות אוקף ודו״ק:

הרי (אין) הקדש. פי׳ דמקשה על הטעם שלקט פטור, דיקל ודו שוין, הרי הקדש נמחת אין בו בעלים, נמלא אין יקל ודו שוין נקלא שם כמו יקל ודו שוין גבי לקט, ומעש״ב מייב: והנה בדברי המקשה אינו מבואר כאיך הוא מקום שהוא בהקדש, ומפרש ר׳ **אי״א כי אנן קיימין בהפקיר קמה וכבה קמה.** דפטור מכח דרש הלוי שיקל ודו שוין אף קמה במשמע. ממנם מן מתני׳ דפאה דנותן משום הספרך ופטור עד שיעמיד לו מוכח, דיש לומר בשבלין מיירי, ממנם בהקדיש קמה מוכח ר׳ אלילא מן מתני׳ הקדיש קמה וכו׳ הגם זאת הרי לענין פטור פאה מיירי, ממנם ר׳ אלילא מפרש סיפא דמתניתין (פאה פ״ד מ״ם), כיולא בו במקדיש פירותיו עד שלא נעזנת המעשרות ופדאן מייבין דומיא דרישא דמקמה מיירי. והשתא פליגי על דר׳ אלילא דמפרש ר׳ אלילא בהקדיש אין שום אילוץ אף בקמה: **מה וכו׳.** פי׳ דמכל מקום מחלק בהקדיש בקמה ולא בשבלין, דבקמה נקלא יקל ודו שוין שאין לו בעלים כלל, ממנם בהקדיש הגזבר נקלא בעלים. ור׳ מבין דומר אף לף יצא מדמתא יד בעלים לרשעומים בעלים לפדות אוקף ודו״ק:

חבורה היה מקשה. נראי׳ היכא שיכיפה היו מקשין להא דרשה דצף הלוי ועוז׳ הרי הקדש נמי אין יד ודו שוין בו שהרי נגעה בו שהרי לגבוה למוחל הקדשים ואפילו הכי נעשה כמי שירד ודו שוין בו, שהרי מן נפילתה (פ״ד מ״ם) ומחלה (פ״ג מ״ד) שהקדש פטור מן המעשרות, ולמה לא קיימין היכא שמה שיש לך לומר להקדש ואין לו ללוי אתה מייב ליתן לו: **מה אנן קיימין.** רבי מלוה גא לאתרן קושיא שהקשה ואמר כמאי עסקינן שהקדש שיכא, ומה כמאי עסקינן שהקדש שיכא, אם כן מה נשתנתה הכרי מן הספר והקדש, תרוויהו פטורי מן המעשר: **אמרה תורה וכו׳.** דגבך לשון דיגון, וכמיד דגר דיגון שלך ולך של הקדש והספרך: **אלא הבא במאי עסקינן בשהפקיר שיבלים.** הוא דממלקינן בין הקדש להספרך, למלוי קמה לפילו בספרך מייב ומעשה שפירמתי לעיל, מצל שיבלין בספרך פטור ובהקדש מייב: **מן הדא הקדיש קמה.** מסיפא מייתי הקדש שומרים ופדה שומרים מייב, ולרב חסדא לא קשיא מתני׳ דלעניין פיאה שהי מלכתיב (ויקרא יט י) **תעזוב לעיבי** (ג״ק נד.), מצל למעשרות פטור, וכלי שמי מתניתן (שם) בהניח להספרך כרמו וחזר ובלגו למייב בלקט שכחה ופיאה ופטור מן המעשר, מצל רבי יוחנן בשם רבי יוחי שכירת ליה לקף למעשר מייב בעומרים מעשה שהיו הקדש יוצא ידי גזבר ובעלים, ולא פטור הקדש מן המעשר רק בשמירתן הגיזבר, והיינו גומרן הגיזבר למען שם (פסחים פ״ד מ״ם) **קסיפא לגבי מעשרות: אין יוצא ידי גזבר.** והוה ליה לין ין ד׳ מכל שווין בו. ולף ידי בעלים אינו יוצא מאחר שמתניתין ליה פדה את הלשון קודם לכל מדם, דלמיתא בערכין (פ״ח מ״ב), הוה ליה כללו עדיין לן יצא מדרשת בעלים לגמרי: ומסיפא הוא למייתי הקדש עומרין ופדה עומרין מייב, מצלמא לף בהקדש שיכלין ומזר וחכה כהם כגון שנפלתן מייב, והא הוא דהוה קשיא להו לגבי מבורה דמלי שנא הקדש מהספרך. ומה תאמר משום דהרי ין יד ודו שוין בפדיון כלעיל, הא מכתי מיכא למימר דנעשה כמי שירד ודו שוין, להא מיכא הכל יכולין לפלומו, וחזו פירושא למילתא דבני מבורה, ולא בעודו הקדש נעשה מירוח הוא דקאמרי: **מה בין הבקר יצא ידי הבל׳ וכו׳.** כלומר דבשעה שהבל בשעוי הקושיא, להא מ״מ קשיא מלי שנא הספרך ומלי שנא הקדש בכהאי גוונא. וקאמר דהיינו טעמא **דהספרך יצא ידי הבל׳**, כלומר בשעה שהוא הספרך יצא מידי הכל שלי רשות לשום אדם עליו אלא הספרך לבל הוא, והלכך אע״פ שחזר וחכה הו כבר נפטר לגמרי בשעת הספרך, והלריכן לטעמא דשיכלין כלעיל, אבל הקדש הרי עכ״פ לא יצא מידי הגיזבר, שבדשותו הוא (ו)לקח הספדיון מיד שרוצה לפדותו, ויהא של מיוב מעשרות עליו כשיתמרח ביד הפוחה, ולכך אם הקדיש שבלין וחזר ופדה אותן מייב כבל: **אמר ר׳ אבין.** דלא מימא לן יצא מידי הגיזבר, אלא מפילו מידי הבעלים לגמרי, דמאחר שאומרים לו פתח אתה רשאון, כלומר כרים ס״ח בערכין (מ״ם) המקדיש שדהו בשעה שאין היובל, אחין דמיה קלובים, ואומרים לו פתח אתה רשאון, שהבעלים מוסיפין אומש זה וכל שהדה אין מוסיף אומש, לפיכך הבעלים קודמין, ויכין שכן לא יצא מידי הבעלים לגמרי:

ר״ש מירילאו

ומפילו חזר וספרים לית מבלומה, ומע״ג דקי״ל דגבי הקדש מייב: **מן הדא.** ממנן פרק הספה נתנת (פסחים פ״ד מ״ו): הקדיש קמה ופדה קמה חייב. עומרים ופדה עומרים מייב, פלמא דמייב בספה כיון דהקדים עומרים ופדה עומרים והוא הדין במעשרות מה שלין בו כשהבקיר עומרים וחבה בעומרים לה״ש קודם מירוח, ולבאי מהבי קבל ימיכל מלין לו: **אע״פ יצא ידי הגזבר.** ומפמי בעלים לית לה: **פדה אתה ראשון.** כלמנן בערכין (פ״ם מ״ב) להבעלים קודמין לבל מדם:

הרי (אין) הקדש. פי׳ דמקשה על הטעם שלקט פטור, דיקל ודו שוין, הרי הקדש נמחת אין בו בעלים, נמלא אין יקל ודו שוין נקלא שם כמו יקל ודו שוין גבי לקט, ומעש״ב מייב: והנה בדברי המקשה אינו מבואר כאיך הוא מקום שהוא בהקדש, ומפרש ר׳ **אי״א כי אנן קיימין בהפקיר קמה וכבה קמה.** דפטור מכח דרש הלוי שיקל ודו שוין אף קמה במשמע. ממנם מן מתני׳ דפאה דנותן משום הספרך ופטור עד שיעמיד לו מוכח, דיש לומר בשבלין מיירי, ממנם בהקדיש קמה מוכח ר׳ אלילא מן מתני׳ הקדיש קמה וכו׳ הגם זאת הרי לענין פטור פאה מיירי, ממנם ר׳ אלילא מפרש סיפא דמתניתין (פאה פ״ד מ״ם), כיולא בו במקדיש פירותיו עד שלא נעזנת המעשרות ופדאן מייבין דומיא דרישא דמקמה מיירי. והשתא פליגי על דר׳ אלילא דמפרש ר׳ אלילא בהקדיש אין שום אילוץ אף בקמה: **מה וכו׳.** פי׳ דמכל מקום מחלק בהקדיש בקמה ולא בשבלין, דבקמה נקלא יקל ודו שוין שאין לו בעלים כלל, ממנם בהקדיש הגזבר נקלא בעלים. ור׳ מבין דומר אף לף יצא מדמתא יד בעלים לרשעומים בעלים לפדות אוקף ודו״ק:

חבורה היה מקשה. נראי׳ היכא שיכיפה היו מקשין להא דרשה דצף הלוי ועוז׳ הרי הקדש נמי אין יד ודו שוין בו שהרי נגעה בו שהרי לגבוה למוחל הקדשים ואפילו הכי נעשה כמי שירד ודו שוין בו, שהרי מן נפילתה (פ״ד מ״ם) ומחלה (פ״ג מ״ד) שהקדש פטור מן המעשרות, ולמה לא קיימין היכא שמה שיש לך לומר להקדש ואין לו ללוי אתה מייב ליתן לו: **מה אנן קיימין.** רבי מלוה גא לאתרן קושיא שהקשה ואמר כמאי עסקינן שהקדש שיכא, ומה כמאי עסקינן שהקדש שיכא, אם כן מה נשתנתה הכרי מן הספר והקדש, תרוויהו פטורי מן המעשר: **אמרה תורה וכו׳.** דגבך לשון דיגון, וכמיד דגר דיגון שלך ולך של הקדש והספרך: **אלא הבא במאי עסקינן בשהפקיר שיבלים.** הוא דממלקינן בין הקדש להספרך, למלוי קמה לפילו בספרך מייב ומעשה שפירמתי לעיל, מצל שיבלין בספרך פטור ובהקדש מייב: **מן הדא הקדיש קמה.** מסיפא מייתי הקדש שומרים ופדה שומרים מייב, ולרב חסדא לא קשיא מתני׳ דלעניין פיאה שהי מלכתיב (ויקרא יט י) **תעזוב לעיבי** (ג״ק נד.), מצל למעשרות פטור, וכלי שמי מתניתן (שם) בהניח להספרך כרמו וחזר ובלגו למייב בלקט שכחה ופיאה ופטור מן המעשר, מצל רבי יוחנן בשם רבי יוחי שכירת ליה לקף למעשר מייב בעומרים מעשה שהיו הקדש יוצא ידי גזבר ובעלים, ולא פטור הקדש מן המעשר רק בשמירתן הגיזבר, והיינו גומרן הגיזבר למען שם (פסחים פ״ד מ״ם) **קסיפא לגבי מעשרות: אין יוצא ידי גזבר.** והוה ליה לין ין ד׳ מכל שווין בו. ולף ידי בעלים אינו יוצא מאחר שמתניתין ליה פדה את הלשון קודם לכל מדם, דלמיתא בערכין (פ״ח מ״ב), הוה ליה כללו עדיין לן יצא מדרשת בעלים לגמרי: ומסיפא הוא למייתי הקדש עומרין ופדה עומרין מייב, מצלמא לף בהקדש שיכלין ומזר וחכה כהם כגון שנפלתן מייב, והא הוא דהוה קשיא להו לגבי מבורה דמלי שנא הקדש מהספרך. ומה תאמר משום דהרי ין יד ודו שוין בפדיון כלעיל, הא מכתי מיכא למימר דנעשה כמי שירד ודו שוין, להא מיכא הכל יכולין לפלומו, וחזו פירושא למילתא דבני מבורה, ולא בעודו הקדש נעשה מירוח הוא דקאמרי: **מה בין הבקר יצא ידי הבל׳ וכו׳.** כלומר דבשעה שהבל בשעוי הקושיא, להא מ״מ קשיא מלי שנא הספרך ומלי שנא הקדש בכהאי גוונא. וקאמר דהיינו טעמא **דהספרך יצא ידי הבל׳**, כלומר בשעה שהוא הספרך יצא מידי הכל שלי רשות לשום אדם עליו אלא הספרך לבל הוא, והלכך אע״פ שחזר וחכה הו כבר נפטר לגמרי בשעת הספרך, והלריכן לטעמא דשיכלין כלעיל, אבל הקדש הרי עכ״פ לא יצא מידי הגיזבר, שבדשותו הוא (ו)לקח הספדיון מיד שרוצה לפדותו, ויהא של מיוב מעשרות עליו כשיתמרח ביד הפוחה, ולכך אם הקדיש שבלין וחזר ופדה אותן מייב כבל: **אמר ר׳ אבין.** דלא מימא לן יצא מידי הגיזבר, אלא מפילו מידי הבעלים לגמרי, דמאחר שאומרים לו פתח אתה רשאון, כלומר כרים ס״ח בערכין (מ״ם) המקדיש שדהו בשעה שאין היובל, אחין דמיה קלובים, ואומרים לו פתח אתה רשאון, שהבעלים מוסיפין אומש זה וכל שהדה אין מוסיף אומש, לפיכך הבעלים קודמין, ויכין שכן לא יצא מידי הבעלים לגמרי:

ר״ש מירילאו

ומפילו חזר וספרים לית מבלומה, ומע״ג דקי״ל דגבי הקדש מייב: **מן הדא.** ממנן פרק הספה נתנת (פסחים פ״ד מ״ו): הקדיש קמה ופדה קמה חייב. עומרים ופדה עומרים מייב, פלמא דמייב בספה כיון דהקדים עומרים ופדה עומרים והוא הדין במעשרות מה שלין בו כשהבקיר עומרים וחבה בעומרים לה״ש קודם מירוח, ולבאי מהבי קבל ימיכל מלין לו: **אע״פ יצא ידי הגזבר.** ומפמי בעלים לית לה: **פדה אתה ראשון.** כלמנן בערכין (פ״ם מ״ב) להבעלים קודמין לבל מדם:

מסורת הש"ס

ל) [עי׳ מרומות פ״ש ה״ט - ה: (ל)] **ג)** פאה פ״ד מ״ו [נקמן פ״ד ה״ח - נ. כמי״ו (ל)] **ג)** [ערכין פ״ח מ״ם]

רידב"ז

א״ר יוחנן חבורה היה מקשה הרי הקדש הרי אין יד ודו שוין בו כמו שירד ודו שוין בו דחבורה היה מקשה על הא דר׳ יוחנן בשם ר׳ יגאי דס״ל דפטור ממעשרות בדבר שירד ודו שוין בו א״כ הקדש דהוי נמי כירד ודו שוין בו א״כ צריך להיות ג״כ פטור. על זה אתא ר׳ אילא ומפרש מה אנן קיימין ר״ל היכן מצינו דבהקדש חייב דקמקשין חבריא מזה, אם בשנתמרח הברי ברשות הקדש והפקר בזה באמת תרוויהו שוין לפטור, אלא כי אנן קיימין בשהפקיר שבלין וחזר וזכה בהם בהפקר פטור ובו׳, מההיא דאמר ר׳ יוחנן בשם ר׳ יגאי ובא חלוי בשם רבי יוחי וכו׳, פי׳ דאף דממעטינן הפקר מזרעך (דברים יד כב) כדפי׳ המפנינים בהרמב״ם ז״ל במסנה דידן, מ״מ צריך הקרא דובא הלוי (דברים יד כט) לענין דהפקיר שבלין וחזר וזכה בהם, דבהא ליכא למימט מזרעך דהא הוי זרעך, אך פטור מובא הלוי כיון דהיה הפקר קודם מירוח קודם החיוב ובהקדש חייב מן הדא הקדיש קמה וכו׳ ומסיפא מקשה הקדיש עומרין ופדה עומרין חייב, את זה דר״י בשם ר׳ יגאי, ומצא דמילתהון דרבנן דהוא דחבריא פליגין על הא דאמר רב חנינא בשם רב חסדא (ג״) דבאמת אף בהקדש כן. ופריך הגמרא דבאמת קשה מה בין הפקר מה בין הקדש, ומשני דהפקר יצא ידי בעלים הקדש לא יצא ידי הגזבר, דהפקר אין לו בעלים, אבל הקדש גזבר כמאן דאינון בעלים כדראיתא בפ״ק דמס׳ תרומות (ה״א - ו.) ובפ״ה לקמן (ה״ג - מה.) ובפ״ק דמס׳ חלה (ה״ח - טו.). אע״ר אבין אפילו ידי בעלים לא יצא מאחר שאומרים לו פדה את ראשון ולא הוי ידך ודידו שוין:

שינוי נוסחאות

א) היה בכ״ר ורש״ס היתה: ב) **הרי אין** ברש״ס **דאין**: ג) שוין בד״א ודפ״ר שוין בו. וכן בספוך: ד) **אמר.** ברש״ס **ואמר**: ה) **מפה** כ״ה בכ״ר ר״ש ורש״ס ולעיל (א׳). בכ״ל ואחריו בדפוסים **כמה**: ו) **חייב.** ברש״ס **חייבת** ובו׳: ז) **הכל.** בד״א ובדפ״ו **בעליים**: ח) **שאומרים.** כ״ה ברש״ס. בכ״ל כ״ר וד״ר **שאמ׳**. בד״א ודפ״ר **שאמר**:

הגהות הגר"א

(א) בהעתקת הרד״ל בעיא הרי הקדש. א״ל הרי אין יד ודידו שוין בו. א״ר אילא וכר׳ (רד״ל וכע״ז בכתי״ב). ובהגהות שוין כמו שירד ודו שוין בו **וחייב** א״ר אילא וכו׳:
(ב) בשהבקיר **קמה**:
(ג) **בהפקר פטור בהקדש חייב.** ליתא בגר״א כתי״א:
(ד) **יבא הלוי כי אין לו חלק וגו׳ ודידו שוין בו.** בהעתקת הרד״ל ליתא:
(ה) **בהקדיש קמה ופדה קמה חייב מן הצא.** כצ״ל. (כתי״א):

תורה אור השלם

א) רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ: (דברים יח ד)

ב) וּבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבֵעוּ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (דברים יד כט)

א מיי׳ פ״ג מהלכות מעשר הלכה ח ופ״ע הלכה כה:
ב [מיי׳ פ״ג מהלכות תרומות הי״ב]:
ג מיי׳ פ״ג מהלכות מתנות עניים הלכה ח:
ד [מיי׳ פ״ה מהלכות ערכין הלכה ו ופ״ח הלכה ה]:

הצעלים לעניין פדיון נקלע, והיינו טעמא דכשמזד ופדלן וכן עדיין שכלון מיידין בכל, והיינו רבון דפלניני עליה דכי מינגא לעניל דקמלמר לף בהקדש כן, ומיליהון דרבנן פלניגין עליו דכשמעינן מהא דר' מלף ור' מנין: **הזורע שדה הפקר במעשרות:** ר' יונה **מפיק לי'ישנא** וכו'. לכאורה מלף שגמה כדאמי ר' זעירא דפסיטא הוה דמכיון שזרעה מעלו מייב במעשרות, מלף דשנמה בעיטמא דטפי מפקה ומיפטרא, דהכי מימנר **בזכה בשדה הפקר וגידוליה** שהיו לה, וקמ"ל דאע"פ שגדלו בעודו הפקר היין שזכה בשדה ובהגידולין נתמייבו במעשרות אלו: **שאינו נזרעות.** בקרקע ומעמיחות מלילהן מן המוכר: **ר' יונה מפיק לי'ישנא.** דהכי מימנר **מפני שהארץ פו'טתן,** דלף אם הוא רוצה לזורעו יין המרך קולטת תומם מלף פולטתן. ולולי דמלי דקאמר ר' יוחנן בשם ר' שימעון בן מ

Having discussed the consequences of the laws of tithing when a person declares his crop ownerless, the Gemara inquires about a case in which one sows a field that is already ownerless:

רַבִּי זְעִירָא רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר — R' Z'eira and **R' Yassa** said **in the name of R' Lazar:** **הַזּוֹרֵעַ שְׂדֵה הֶבְקֵר חַיָּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת — One who sows an ownerless field is obligated in the tithes.** **רַבִּי יוֹנָה מַפִּיק לִישָׁנָא בְּזָנָה בִּשְׂדֵה הֶבְקֵר וְגִידּוּלֶיהָ — R' Yonah expressed** the above ruling in language that makes it clear that it is discussing **where [the person]** subsequently **acquired the ownerless field and its growths.**[1]

The Gemara on 1a began with a discussion of the first two conditions for being obligated in tithes mentioned by the Mishnah, namely, that the item be a food, and that it be protected (i.e. non-*hefker*). The Mishnah enumerated one final condition: And its growth is from the ground. The Gemara discusses this final condition:

רַבִּי חִיָּיא בַּר אַדָּא בָּעָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹחָנָן — R' Chiya bar Adda inquired in the presence of R' Yochanan: **כְּמֵהֵין וּפִטְרִיּוֹת מַהוּ שֶׁיְּהוּ חַיָּיבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת — Truffles and mushrooms, what is [the law] regarding their being obligated in the tithes?** **אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי סִיסָּיי — R' Yochanan said to him in the name of R' Sisai:** **כְּתִיב ,,עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֶת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ״ — It is written:** ***Tithe, you shall tithe the entire crop of your planting.***[2] This implies **דָּבָר שֶׁהוּא נִזְרָע וּמַצְמִיחַ — a thing that is planted and sprouts.** **יָצְאוּ כְּמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת שֶׁאֵינָן נִזְרָעוֹת וּמַצְמִיחוֹת — Excluded are truffles and mushrooms, which cannot be planted and sprout.**[3] **רַבִּי יוֹנָה מַפִּיק לִישָׁנָא — R' Yonah expressed** this law as follows: **מִפְּנֵי שֶׁהָאָרֶץ פּוֹלֶטֶתְן —** Excluded are truffles and mushrooms, **because the earth** merely **emits them,** but they do not draw sustenance directly from the ground through roots.[4]

The Mishnah states:

אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמְרוֹ לְהוֹסִיף אוֹכֶל חַיָּיב קָטוֹן וְגָדוֹל — Anything that is a food at the beginning of its growth and a food at the end of its growth, **EVEN THOUGH ONE PROTECTS IT** [i.e. maintains it growing in the ground] **IN ORDER TO ADD FOOD,** i.e. it is a type of product that people do not generally harvest immediately, but only later, when it grows into a larger fruit containing more food, **IS OBLIGATED** in tithes both when it is **SMALL AND** when it is **LARGE.**

The Gemara draws an inference:

הָא אִם אֵינוֹ שׁוֹמְרוֹ לְהוֹסִיף אוֹכֶל אֵינוֹ חַיָּיב קָטוֹן וְגָדוֹל — Implied is that if one does not maintain it in the ground in order **to add food,** but rather in order for it to develop seeds, **it is not obligated** in tithes at all, neither when it is **small nor** when it is **large.**[5] **רַבִּי אִימִי בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ — R' Imi** said **in the name of R' Shimon ben Lakish:** **זוֹ לְהוֹצִיא מִדִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל — This** Mishnah comes **to exclude the opinion of Rabban Gamliel.** **דְּתַנִּינַן תַּמָּן — For we learned in a Mishnah there:**[6] **רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר — RABBAN GAMLIEL SAYS:** **תְּמָרוֹת שֶׁל תִּלְתָּן שֶׁל חַרְדָּל וְשֶׁל פּוֹל לָבָן — THE BUDS OF FENUGREEK, MUSTARD, AND WHITE BEANS** **חַיָּיבוֹת בְּמַעֲשְׂרוֹת — ARE OBLIGATED IN TITHES.**[7] Now, these buds are not the reason these plants are planted and protected; they are planted and protected for their seeds. Still, Rabban Gamliel obligates the buds in tithes, since people do eat them. According to our Mishnah, however, the buds would not be obligated in the tithes, since the plants are not planted for the sake of the buds.[8]

NOTES

1. R' Yonah wished to avoid a misconception that could result from the way R' Z'eira and R' Yassa reported R' Lazar's ruling. If one merely sows an ownerless field but does not acquire its growths, he is in fact *not* obligated in the tithes. How could he be, since the produce is not his? Rather, the case is where a person encountered an ownerless field with produce already growing in it and took possession of it. In that case the fact that the crops were ownerless for some time while they were standing does not exempt them from having to be tithed, since, as we learned above, ownerlessness causes exemption only if the produce was ownerless after it was detached from the ground. In fact, this is precisely what R' Lazar meant when he stated, "One who sows an ownerless field is obligated in the tithes," i.e., he was referring to a case in which after the person sowed a *hefker* field and a crop grew, he acquired the field together with its standing crop. R' Yonah merely expressed R' Lazar's ruling in a clearer manner (*Mahara Fulda*). See Variant A.

2. *Deuteronomy* 14:22.

3. I.e. they will not grow as a result of being planted. Rather, if conditions are right they will sprout *spontaneously* (*Mahara Fulda*).

4. [The Torah states that *maaser* is due (Leviticus 27:30 מִזֶּרַע הָאָרֶץ, *from the seed of the land.*] Since truffles and mushrooms do not draw nourishment directly from the earth [through roots], they do not qualify as *the seed of the land* (see *Mahara Fulda*).

5. The Mishnah states that if the product in question is edible in its present state, then "even though one protects it to add food," that is, he maintains it growing in the ground in order for it to grow bigger and yield more food, it is liable in tithing. Implied is that if the reason he keeps it growing is not to increase its food supply, but rather for some other, non-food reason, for example, in order that it produce seeds, then although it is edible in its present state, it is not obligated in tithing (see Mahara Fulda ד"ה זו; see also *Michal HaMayim*).

6. Below, 4:4 [36b].

7. When these plants begin to sprout, date-like buds appear at the point of growth (*Mahara Fulda,* following Rash to 4:6, second interpretation). People commonly eat these buds, and Rabban Gamliel therefore obligates them in tithing (Mahara Fulda).

8. The Gemara currently thinks that there is a fundamental dispute between the Tanna of our Mishnah and Rabban Gamliel. According to the Tanna of our Mishnah, if one grows a plant for its seeds, no other parts of that plant can be considered as food to be obligated in tithes just because some people eat those parts. Rabban Gamliel, on the other hand, maintains that even if one grows a plant primarily for its seeds, other edible parts of the plant could also be obligated in tithes if some people eat them (see *Mahara Fulda*).

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. The explanation of the Gemara given above is that of Mahara Fulda, and is in line with his explanation of Rav Chisda's ruling on 1b according to which Rav Chisda said that being *hefker* while attached to the ground does not exempt produce from having to be tithed. As noted in Variants A and B there, other commentators (*Raavad* and *Rash Sirilio; Gra*) maintain that Rav Chisda agrees with the Baraisa in *Bavli* that even if grain was *hefker* only while it was attached to the ground it is exempt from tithes. Unless we are willing to concede that all the Amoraim in the present Gemara dispute Rav Chisda's ruling, we must say that R' Lazar means that although the field in which the person sowed the seeds is ownerless, the resultant produce is not (*Radvaz* to *Rambam, Hil. Terumos* 2:11), because it grew from the sower's seeds. [Although if Reuven sows Shimon's field without permission the resultant produce in fact belongs to Shimon, not Reuven, that is because the field from which the seeds drew their nourishment has an owner. But if the field is ownerless, the produce belongs to the owner of the seeds (*Chazon Ish, Hil. Sheviis* 2:4 ד"ה דעת; cf. *Kovetz Shiurim, Bava Basra* §96).] Alternatively, R' Lazar means that the act of sowing the ownerless field constitutes a *kinyan* (acquisitory act) on that field (*Pnei Moshe; Aruch HaShulchan HeAsid, Zeraim* 58:6). Accordingly, the produce was never ownerless (even while it was attached), and therefore it is obligated in tithes.

If this is the explanation of R' Lazar's statement, though, we must say that R' Yonah means to *dispute* that statement rather than clarify it, because R' Yonah explicitly refers to a case in which the produce was ownerless for some time while it was attached, and still he says that it is obligated in tithing (see *Mareh HaPanim; Aruch HaShulchan HeAsid* ibid. 58:7).

הנעלים לעניין פדיון נקלע, והיינו טעמא דכשמזד ופדלן וכן עדיין שכלון מיידע בכל, והיינו רבון דפלניני עליה דכך מינכא לעליל דקאמר אף בהקדש כן, ומיליהון דרבנן פליגין עליו כדאמעינן מהא דר' אלעזר ור' מנחין: הוזרע שדה הפקר. זכה בה בכך ומיד מעשרות: ר' יונה מפיק לישנא דבכר. לכאורה לכאי שנאמר בזכה בשדה הבקר וגידולי: ר' חייא בר אבא בעא קומי ר' יוחנן כמהין ופטריות מהו שיהו חייבין במעשרות. אמר ליה ר' יוחנן בשם [ב] ר' סיסי כתיב [א] עשר תעשר את כל תבואת זרעך [ב] דבר שהוא נזרע ומצמיח [ג] יצאו כמהין ופטריות שאינן נזרעות ומצמיחות. ר' יונה מפיק לישנא מפני שהארץ פולטתן: [א] אף על פי שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטון וגדול: הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל אינו חייב קטן וגדול. ר' אימי בשם ר' שמעון בן לקיש זו להוציא מדברי רבן גמליאל דתנינן תמן [ג] רבן גמליאל אומר תמרות של תלתן של הרדל ושל פול לבן חייבות במעשרות. אמר ר' יוסי וכי מחמת האוכל רבן גמליאל מחייב מעתה אפילו ירקן. אלא רבן גמליאל אומר חשובות הן [ב] לאוכל ורבנן אמרי [ב] אין חשובות לאוכל. ועוד מן הדה דתני

ר' זעירא ר' יסא בשם ר' לעזר [א] הוזרע שדה הבקר חייב במעשרות. ר' יונה מפיק לישנא בזכה בשדה הבקר וגידוליה: ר' חייא בר [א] אדא בעא קומי ר' יוחנן כמהין ופטריות מהו שיהו חייבין במעשרות. אמר ליה ר' יוחנן בשם [ב] ר' סיסי כתיב [א] עשר תעשר את כל תבואת זרעך [ב] דבר שהוא נזרע ומצמיח [ג] יצאו כמהין ופטריות שאינן נזרעות ומצמיחות. ר' יונה מפיק לישנא מפני שהארץ פולטתן: [א] אף על פי שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטון וגדול: הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל אינו חייב קטן וגדול. ר' אימי בשם ר' שמעון בן לקיש זו להוציא מדברי רבן גמליאל דתנינן תמן [ג] רבן גמליאל אומר תמרות של תלתן של הרדל ושל פול לבן חייבות במעשרות. אמר ר' יוסי וכי מחמת האוכל רבן גמליאל מחייב מעתה אפילו ירקן. אלא רבן גמליאל אומר חשובות הן [ב] לאוכל ורבנן אמרי [ב] אין חשובות לאוכל. ועוד מן הדה דתני

(פ"ד ד"ה - נ.): **תמרות של תלתן.** כשממחל הגיבעול לעמוס נלקח ממקום למיחמו כמין גרגיר עב כעין תמרה בתלתן ובחרדל ופול הלבן ומוכיחין מזה גי מלא לכך מחייב כהו ר"ג אע"פ שלא זרען רק לזרע: **וכי מחמת האוכל מחייב ר"ג.** בתמיה, היאך שלקח לעתך לומר דמחייב ר"ג בתמרות מחמת שהן אוכל, פירוש שבני מלא מוכלין מזה, ג"כ אפילו ירק ממי, אפילו ירקן של תלתן ממי לא ליחייב שהן ממי אוכל, אלא ודאי דלירקן מחי טעמא פוטרו דאינו זורע לזרע ואפשר לומר דמתניתי' ר' גמליאל הוא* : **אמר ר' יוסי וכי מחמת האוכל.** שימות הזה אע"כ מחייב ר"ג, ולפי שלא טעמא שאין הירק שלהן ליחייבו מחמת האוכל שימות הזה אע"כ מחייב ר"ג, ולפי שלא הזה אע"כ, ואפילו קאמר שאין הירק שלהן ליחייבו מחמת האוכל שימות הזה אע"כ מחייב ר"ג, אלא משום דקסבר התמרות עצמן חשובות אוכל, ולרבנן לא חשיבי אוכל. והשתא הא דיוקא דמתני' לחיא ממי כר' גמליאל, דהכי הוא דדייק הא כל שאינו שומרו להוסיף אוכל מפני שאף בעודו קטן לא חשיב פטור, אבל אם שומרו להוסיף אוכל הן חשיבי אוכל אפילו מחמת האוכל, אלא דקאמר ר' גמליאל חייב משום דחשיבי אוכל, אבל אם שומרו לזרע הוא פטור, אבל אם שומרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול, אבל שומרו לזרע פטור לגמרי ולא נפטרה מכח האוכל, אלא משום דלא חשיבי אוכל, ואפילו הכי פטור, ואפילו לרבנן דמחייבי משום האוכל, הני מילי בדבר שאין הירק שלהן ליחייבו מחמת האוכל, אבל בדבר שהירק שלהן ליחייבו מחמת האוכל, אפילו אם שומרו לזרע חייב

Another Amora disputes R' Imi's understanding of Rabban Gamliel's opinion, and hence his conclusion that our Mishnah negates Rabban Gamliel's view:

וְכִי מֵחֲמַת הָאוֹכֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּיב אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי — R' Yose said: Is it merely **because of the** buds being **food** for people (i.e. because people eat them) **that Rabban Gamliel obligates** them in tithes? **מַעֲתָּה — If so, אֲפִילּוּ יַרְקָן — even their greens** (i.e. the leaves of these plants) should be obligated according to Rabban Gamliel, since people eat the greens as well. Yet we see that Rabban Gamliel obligates only the buds, and does not mention the greens. **אֶלָּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר חֲשׁוּבוֹת הֵן לְאוֹכֶל — Rather,** the reason **Rabban Gamliel says** that the buds are obligated is that **they are considered a food** in their own right.[9] **וְרַבָּנָן אָמְרִי אֵין חֲשׁוּבוֹת לְאוֹכֶל — But the Rabbis say** that **[the buds] are not considered food** in their own right.

The Gemara substantiates R' Yose's interpretation of Rabban Gamliel's opinion:

וְעוֹד מִן הַדָּה — Moreover, from the following Baraisa it is evident that Rabban Gamliel's reason is that he considers the buds a food in their own right. **דְּתָנֵי — For it was taught in a Baraisa:**[10]

NOTES

9. In general, everyone agrees that when a plant is grown for its seeds, the other parts are not considered a food for tithing purposes simply because people eat them. The buds of the fenugreek, mustard, and white bean plants, however, are different, in that although the plants themselves are primarily grown for their seeds, their buds are significant enough to be considered a food *in their own right.* This is as opposed to the plants' leaves, which, though they are somewhat edible, are not considered an independent food. Therefore, they are not deemed food that is obligated in tithes (*Mahara Fulda*).

10. Tosefta 3:7.

מֵימַיי לֹא מְלָאַנִי לִבִּי לוֹמַר אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — R' YEHOSHUA SAID: IN ALL MY DAYS I NEVER PRESUMED TO TELL A PERSON, לְאָדָם — "GO AND PICK FOR YOURSELF BUDS OF FENUGREEK, MUSTARD, AND WHITE BEANS צֵא וּלְקוֹט לְךָ תְּמָרוֹת שֶׁל תִּלְתָּן וְשֶׁל חַרְדָּל וְשֶׁל פּוֹל הַלָּבָן וּשְׁלוֹק — AND COOK and eat them without separating tithes," **לְפוֹטְרוֹ מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת — IN ORDER TO FREE HIM FROM** liability to **THE TITHES.**[1]

A Baraisa supplements the Mishnah's rulings:[2]

תָּנֵי — It was taught in a Baraisa:[3] **כֹּל שֶׁתְּחִילָתוֹ אוֹכֶל וְאֵין סוֹפוֹ אוֹכֶל — ANYTHING THAT IS A FOOD AT THE BEGINNING** of its growth **BUT IS NOT A FOOD AT THE END** of its growth etc. [is obligated in tithes at the beginning and exempt from tithes at the end].[4]

The Gemara explains:

מָה אִית לָךְ — What case **do you have** that is an example of this? **כַּהֲדָא דְתָנֵי — Like that which was taught in a** different **Baraisa: הַמַּקְנִים מְלֵיאָה שֶׁל אֶכְרוֹעַ לְזֶרַע — ONE WHO MAINTAINS A BED OF *ECHROA* FOR SEED,**[5] **בְּטְלָה דַּעְתּוֹ — HIS INTENT IS NULLIFIED** when viewed in relation to the intent of all other people, who would not designate an entire bed of edible *echroa* for this purpose. The *echroa* is therefore obligated in tithes.[6] **קֻלְחִין יְחִידִין — But if** he maintains **INDIVIDUAL STALKS** for seed, **לֹא בְטְלָה דַּעְתּוֹ — HIS INTENT IS NOT NULLIFIED,** because there are people who do this, and those stalks are not liable to tithing. **אָמַר רַבִּי יוֹנָה — And R' Yonah said** in explanation of the Baraisa's first ruling (namely, that if one maintains an entire bed of *echroa* for seed it is obligated in tithing): **וְהוּא שֶׁלִּיקֵּט יָרָק — And that is provided he picked** it when it was still **a vegetable,** at which point it was still fit to eat. **אֲבָל לֹא לִקֵּט יָרָק — But if he did not pick** it when it was **a vegetable,** but only after it hardened, it is exempt from tithes, **כָּךְ אָנוּ אוֹמְרִים עֵצִים חַייבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת — because we say thus: Is wood obligated in tithes?**[7]

The latter Baraisa's first case as explained by R' Yonah is an example of something that is a food at the beginning of its growth but not at the end of its growth, which is obligated in tithing at the beginning but not at the end.[8]

The Mishnah concludes:

וְכֹל שֶׁאֵין תְּחִילָתוֹ אוֹכֶל אֲבָל סוֹפוֹ אוֹכֶל אֵינוֹ חַייב עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה אוֹכֶל — AND ANYTHING THAT IS NOT A FOOD AT THE BEGINNING of its growth **BUT IS A FOOD AT THE END** of its growth **IS NOT OBLIGATED** in tithes **UNTIL IT BECOMES A FOOD.**

The Gemara explains:

מָה אִית לָךְ — What case **do you have** that is an example of this? **כַּהֲדָא דְתַנִינָן דְּבַתְרַהּ — Like that which we learned in the Mishnah** immediately **following [this one]: מֵאֵימָתַי פֵּירוֹת חַייבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת — FROM WHEN IN PRODUCE OBLIGATED IN TITHES? תְּאֵינִים מִשֶּׁיַּבְחִילוּ — FIGS, FROM WHEN THEY BEGIN TO RIPEN** etc.[9]

Halachah 2

Mishnah The previous Mishnah taught that produce is not subject to tithes until it becomes a "food," i.e. edible. The following Mishnah identifies the points at which various species are considered edible. This stage is known as עוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, *the tithing stage.* Although the fruit is not yet completely ripe, it is categorized as "food," since people often do eat it at this stage of its growth:

NOTES

1. R' Yehoshua says that he never was so confident as to actually tell people that they could rely on the Rabbis (the implied disputants of Rabban Gamliel in the Mishnah on 36b) and eat the buds of these three plants without tithing them, because he was concerned for Rabban Gamliel's opinion that the buds require tithing. Now, if Rabban Gamliel's reason for requiring tithing is that he maintains that even when a food is planted for its seeds the other parts of the plant are also obligated in tithes, why would R' Yehoshua be concerned for Rabban Gamliel's opinion, inasmuch as our Mishnah clearly holds that the other parts are not obligated? Rather, R' Yehoshua understood that everyone agrees with our Mishnah that other parts are generally not obligated, and the dispute between Rabban Gamliel and the Rabbis is whether the buds of these plants are considered a food in their own right (*Mahara Fulda*).

For an alternative explanation of the entire passage, see Variant A.

2. The Mishnah has discussed two cases and their respective laws: (1) Anything that is a food in both the beginning and at the end of its growth is liable in tithing both in the beginning and at the end; (2) anything that is not a food in the beginning of its growth but is a food at the end of its growth is not liable in tithing in the beginning but is liable at the end. The Gemara now discusses a third case and its law.

3. *Tosefta* 1:2.

4. [In our text of the *Yerushalmi* the ruling for this case — … *is obligated in tithes at the beginning and exempt from tithes at the end* — is missing from the Baraisa. *Hagahos HaGra* inserts it, based on the *Tosefta*.]

5. *Echroa* is a type of grass (*Mahara Fulda*), the stalk and root of which are eaten (*Aruch* ע' אכרוע; in the Rome manuscript and in *Yerushalmi Orlah* 1:1, 2a, however, the reading is מְלֵיאָה שֶׁל כְּרוּב, *a bed of cabbage*). The seeds of the *echroa* develop within it only after it has hardened tithing. If one maintains an entire bed of *echroa* with the intention that it produce seeds …

6. Since most people would not maintain an entire bed of *echroa* for seeds, the *echroa* is obligated in tithes despite the planter's intention. [The principle of בְּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם, which is found throughout both Talmuds, states that normative behavior and attitudes are defined by the prevailing practices and opinion in society, not by the peculiarities of an individual.]

7. I.e. since at that point it is hard like wood, it is not liable in tithes, for wood is surely not subject to tithing.

8. *Hagahos HaGra.*

9. The Mishnah goes on to enumerate, for a long list of tree fruits, the exact point at which each becomes edible and obligated in tithing. Most

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. *Beur HaGra* explains the Gemara differently, as follows. The Gemara originally thought that the reason Rabban Gamliel obligates the buds in tithing is that although the buds themselves are not considered a food, nevertheless since they are *connected* to a food (the seeds) they are obligated in tithing just like the food. Thus, our Mishnah, which rules that one of the conditions necessary for the tithing obligation is that the item itself be a food, excludes the opinion of Rabban Gamliel. R' Yose counters וְכִי מַחֲמַת הָאוֹכֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַייֵב, *Is it on account of the food [to which the buds are attached] that Rabban Gamliel obligates them?* If so, the greens should also be obligated, since they too are attached to the food! Rather, the reason Rabban Gamliel obligates the buds is that he considers the buds themselves to be a food.

The Gemara then adduces proof from a Baraisa that this is Rabban Gamliel's reason. The Baraisa records R' Yehoshua as saying that he never presumed to permit people to pick and eat the buds of the fenugreek etc. without tithing them. Now, if the reason Rabban Gamliel obligates the buds is that they are connected to a food, R' Yehoshua should have permitted the buds, since once they are picked they are no longer connected to a food. Evidently, Rabban Gamliel's reason for obligating the buds is not because they are connected to a food, but rather because they are a food themselves.

A number of other explanations of this *sugya* are found in the commentators. See *Rash Sirilio; Pnei Moshe; Hagahos Rada; Ridvaz* and *Gilyonos of R' Yaakov Yisrael Kanievski* (printed in the back of *Beur of R' Chaim Kanievski*).

[ב. ב: - ה"א ה"ב]

ושלוק. דלמו בלא שלק מלמו הכי פטור שמדיין לא נטבלו למעשר שמשליקה טונלת למעשר (רש"י ד"ה - ג.): **פטורין מן המעשר.** משום דמשפקת ליה מי מיטות מוכל מי לפת, דמי לפת הכי כמאי דמשפקת להא מנן מע"פ שמחזרו לזרע מייב פטור, מלא ומלי מחשובות מוכל מי כר"ג מן כרחין הוא דמשפקת ליה: **תני כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל.** מייב בתחילתו ומיהו מייב בסופו: **מה אית לך.** מיהו דבר היש שמחילתו מוכל ומין סופו מוכל: **המקיים מליאה אברוש.** מין עשב והוא מקיש עלוגה מליאה: **לזרע בטלה דעתו.** ומתעשר יהי שמין תלתן ושל חרד ושל פול שהלבן ושלוק (דאי בלא שליקה בלא"ה פטור דלא נגמרה מלאכתו כ"כ מהר"א פולדא ז"ל) **פטור מן המעשרות** אלמא דיש תקנה לתמרות של תלתן לפוטרן מן המעשרות ע"י שילקוט אותן מן התלתן ור' יהושע ס"ל ג"כ כר"ג דבבא אחת עם התלתן חשובות הן לאוכל ובשנלקטו פטורין וה"נ לא מחייב ר"ג בתמרות של תלתן אלא דוקא שהוא עם התלתן שחשובות הן להאוכל אבל בפני עצמו גם ר"ג מודה דפטור והא דלא מלאו לבן לוי, יהושע לאמר לאדם העצה דלקיטה כדי לפוטרו מן המעשרות הוא ע"פ מה דגרסינן במכילתין לקמן פ"ג (ה"א - כב:) ראה אותן ר' יהודה בר' אילעאי אמר להן ראו מה ביניכם לראשונים ר"ע אר' לוקח שלשה מינין בפרוטה בשביל לעשר מכל מין ומין ואתם מכנסין הכלכלה לאחורי הגגות ע"כ וכן איתא בבבלי במס' גיטין דף פ"א ע"ש והוא מטעם דלא רצה ליתן עצה לאדם לפוטרו מן המעשרות וזה ברור. ומדוקדק הלשון חשובות הן לאוכל הלמ"ד דלאוכל מדוקדק עוד דאל"ה הו"ל למימר חשובות הן לאכילה או חשובות אוכל או ראוין הן לאכילה ותיבת אוכל ולמ"ד דלאוכל מדוקדק בזה ודו"ק:

[ו] [תוספתא פ"נ ה"ז] **ב** [עלה פ"ל ה"ל - ב., וכעי"ז תוספתא שביעית פ"ב ה"ז] **ג** מלה מז. **ד**) ע"י ר"ה יב: תוד"ה התבואה, ועיין ערך לחם

ב אמר ר' יהושע בן קבסי מימי לא מלאני לבי לומר לאדם צא ולקוט לך תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושלוק [ב] לפוטרו מן המעשרות: [א] תני כל שתחילתו אוכל ואין סופו [ב] אוכל. מה אית לך. כהדא דתני [ג] המקיים מליאה של [ד] אברוע [ה] לזרע בטלה דעתו קלחין יחידין לא בטלה דעתו. אמר ר' יונה והוא שליקט ירק אבל לא לקט ירק כך אנו [ו] אומרים עצים חייבין במעשרות: וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל: מה אית לך. כהדא דתנינן דבתרה מאימתי פירות, חייבין במעשרות תאנים [ז] משבחילו: **הלכה ב**

מתני' [ח] מאימתי הפירות חייבין במעשרות. [ט] התאנים [י] משבחילו. והענבים [יא] משהבאישו. האוג משהבאישו. והרימונים משישמטו.

ג אמר ר' יהושע מימיו לא מלאני לבי לומר לאדם צא ולקוט לך תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושלוק [ב] לפוטרו מן המעשרות: [א] תני כל שתחילתו אוכל ואין סופו [ב] אוכל. מה אית לך. כהדא דתני [ג] המקיים מליאה של [ד] אברוע [ה] לזרע בטלה דעתו קלחין יחידין לא בטלה דעתו. אמר ר' יונה והוא שליקט ירק אבל לא לקט ירק כך אנו [ו] אומרים עצים חייבין במעשרות: וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל: מה אית לך. כהדא דתנינן דבתרה מאימתי פירות, חייבין במעשרות תאנים [ז] משבחילו: **הלכה ב**

מתני' [ח] מאימתי הפירות חייבין במעשרות. [ט] התאנים [י] משבחילו. והענבים [יא] משהבאישו. האוג משהבאישו. והרימונים משישמטו.

א מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

שינוי נוסחאות

א] יהושע וכו', כ"ה בכ"י ד"א ודפ"ו, ובכ"י יושע. ובתוספתא (פ"ג ה"ז) יהושע בן קבוסי מימי לא **גם** ליבי לומר: ב] **פטורו.** תוספתא (שם) ודוי **פטור.** בד"א ובדפ"ו **לפוטרן**: ג] **אוכל.** ברש"ס אוכל חייב **בתחלתו**: ד] **אברוע.** ברש"ס ובירושלמי ערלה (פ"א ה"א - ב.) **ברוב.** ובכ"י **אברוב** ועי' חזו"א מעשרות (סי' ב א ד"ה ורבי עולה): ה] **לזרע.** כ"ה בירושלמי ערלה (שם) ורש"ס ד"א ודפ"ו. ובכ"י ל ור"ס **לזרוע.** ובכ"י ר **ליחרע**: ו] **משיבחילו.** ברש"ס משיבחילו ובכ': ז] **משבחילו** כ"ה גם ברש"ס. ובמשניות ובבבלי (נדה מז.) וברש"ס ולעיל (סוה"א) **משיבחילו**: ח] **והבאושין.** בתוס' (ר"ה יב.) כ' ואית דגרסי **הבאושים.** ועי' ב"ח שם. בערוך (ערך אבש) **והאובשין**:

הנהות הגר"א

(א) תני כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל **תחילתו** חייב **וסופו** פטור כגון ירק שזרע לזרע, מה אית וכו':

ליקוט משנות אליהו

משיבחילו. לשיעור מעלגין **לאכילה**: **הענבים והאבשים משהבאישו.** לאכילה גם ענבים הרעים ולעולם לא יגלו יותר **מלהבאישו** לכך נקלקלים **לאכילה** ושיעור **מלהבאישו** משמע מירוסלמי שזה **מלמגמלל** שלש בשולן: **האוג** כו'. **גם** פירות **לדומים**:

ב) אמר ר' יהושע מימיו לא מלאני לבי לומר לאדם צא ולקוט לך תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושלוק [ב] לפוטרן מן המעשרות. פי' משום דל"ג מתניי. ולמה דתני בגמרא מתניתא **מליאה של אברוש לזרוש**, מלבוש מלגון מגרוף ומלא היל הוש, כלומר שמקיים הירק עד שיקבץ מהן מלא היל לזרוש. מי נמי מלבוש מלגון ערוגה, שמקיים עלוגה כולה עד שיגדיל בה הזרע כדי לזרוש. ומכי גריש בהדיא לקמן גריש עלה (פ"ק ה"ל - ג.) המקיים מליאה של כרוב לזרע בטלה דעתו וכו': **בטלה דעתו.** דלזעזועין עלמן אינן מתחייבין במעשר לפי שאינן נאכלין, מ"מ כאן שמקיים כל הערוגה נאכלי הזרע בטלה דעתו ומתחייב במעשרות, אבל קלחין יחידין שקיימן לזרע לא בטלה דעתו, ואומן קלחין יחידין פטורין מן המעשרות: **והוא שליקט ירק.** מריש קאי להא דלמחרינן בטלה דעתו ומע"פ שמקיים כל הערוגה לזרע מייבין הן במעשרות, דוקא והוא שליקט ירק, כלומר שליקט מהן בעודן ירק ולאו לאכילה הוא, אבל לא ליקט בעודו ירק אלא שהניח את כולה עד שיתקטו כעך דאז מתגדל הזרע כמותן פטורין, **כך אנו אומרים עצים חייבין במעשרות**, כתמיה, דודאי בכהאי גוונא פטורין הן מן המעשרות: **וכל שאין תחילתו אוכל וכו'.** ומפרש **מה אית לך** כל שאין תחילתו וכו', זהו **כהדא דתנינן דבתרה** כהאי מתני' לקמן **מאימתי פירות** וכו', ולומר דבכגון פירות האילן אלו קאמר דבתחלתן אינן ראוין לאכילה ומסופן ואילך הן, וכדמפרש לעיזון לקמן מאימתי הן מייבין: **מתני' מאימתי הפירות חייבין במעשרות.** אלו דתנינן לעיל כל שאין תחילתו אוכל שאינו מייב עד שיעשה אוכל ויגיעו לעונת המעשרות, ואיזהו זמן עונת המעשר לכל פרי ופרי לעניין שהל עליו שיוב המעשר ואם נתלשו אסור לאכול ממנו מלילת קבע אלא דווקא מלילת מרעי מותר לאכול מהן עד שתגמר מלאכתן דלקמן (פ"ל ה - ו:), וכן לעניין שאסור למוכרן למי שאינו נאמן על המעשרות, כדתנן לקמן (פ"ש ה"ג - מ"ת.) לא ימכור לחם את פירותיו משגדלו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות: **התאנים משיבחילו.** כוחל הוא נקרא כשהפרי מגוהל, דוגמת שבשינו פרק יולא דופן (דלה מז.) כוחל אלו ימי הגעוורים, ולעון גידול הוא כמה שתמרשם (זכריה יל ח) ומשמע כהאי שהשיעור הוא, שאם מניחין אותן כדי מעת לעת משמע לקיטתן והם נעשים רכים בכדי שיהו ראוין לאכילה, זהו ביאורו: **והבאושין.** מין ענבים דקין וגרועין בלכתיב (ישעיה ה ב) ויקו לעשות ענבים ויעש בושים: **משהבאישו.** מפרש בגמ' שזה הוא משמרכבו ויזדכבו זוגין והן הקליפה המלונה, וכל כך עד שיתלפה המלון מבפנים: **האוג.** הוא פרי מדום כלעגיל בפ"ק דפאה (מ"ה) וברש"י למלי (פ"ל מ"ל): **והתותים.** מלמ"ס נלעז: **וכל האדומים משיאדימו.** כל פרי שבשיגמר בשולו מדום הוא, משיתחיל להדלים נתמייב במעשר: **משישמטו.** משיתעגל הפרד שלהן ניו התלבעות ויצא ממנו מיס:

ר"ש סירילאו

כל **שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל** מעת בתוספתא (פ"ל ה"ב) למייב בתחלתו ופטור בסופו: **מליאה של כרוב.** עלוגה מלאה של כרוב לחוי ירק וחזו מיד ותקיימו לזרע בטלה דעתו ופס בה [לחמר] אחר כך ולקטו ממנו ירק מייב כדמפרש ר' יונה: **קלחים יחידים.** שהין טולה זלועה אלא קלח אחד בכלן ולקח אחד בכלן דרך הוא לקיימן כן לזרע ופטור: **ועצים חייבין במעשרות.** בתמיהה: **מתני' משיבחילו.** מעיגדילו קלח לחוש בהו ניטול ובגמ' מפרש להו: **הענבים והבאושין.** מין ענבים קטנים: **משיבאישו.** בגמ' מפרש להו: **האוג.** הוא מין מילון שבפיו אדום, סומקת בערבי: **והתותים.** מורגם בלע"ז. וכיון שמתאדמו הגיעו לגלים: **וכל האדומין.** כגון פגעון ומגדרעון ושחפין: **משישמטו.** בגמ' מפרש ליה:

כת"י א

כין דא"ר יהושע [וכו'] **צא ולקוט תמרות** לפוטרן מן המעשרות, וע"כ הטעם משום דל"ג מתניי בתמרות, ואי לפשל לומר דל"ג מתניי משמע מחובריים ולא כשהן בפני עלמן [ל]ל"ק אמאי לא כתיב ר' יהושע בפני עלמן, אלא על כרחך ל"ג שוהר חייבין בחלוקים עלמם ואף כשהיו מחוברים מייב: **תני.** כך מפורש בתוספתא (פ"ל ה"ב) בשל שליקט מן מתני' ירק שזרע בו', מפני כשזורעים לזרע פטורים בשעשים כעך, ומפרש הירוסלמי הך דקתמר בתוספתא כגון מה בל לרבות, אלא בהדא דתנינא **המקיים מליאה של אברוע לזרע בטלה דעתו**, לאין מוהגים לעשות שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל. פי' דאין מבטלין ב

מֵאֵימָתַי הַפֵּירוֹת חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂרוֹת — From when is produce obligated in tithes?[10] **הַתְּאֵנִים מִשֶּׁבִּיחֲלוּ — Figs** are obligated **from when they reach the *bechilah* stage.**[11] **וְהָעֲנָבִים וְהַבְּאוּשִׁין — Grapes and *be'ushin,*** [12] **מִשֶּׁהֶבְאִישׁוּ — from when they reach the stage of *be'ushah.*** [13] **הָאוֹג וְהַתּוּתִים מִשֶּׁיַּאְדִּימוּ — Sumac and mulberries, from when they redden;**[14] **וְכָל הָאֲדוּמִּים מִשֶּׁיַּאְדִּימוּ — and all red fruits, from when they redden.**[15] **הָרִמּוֹנִים מִשֶּׁיִּמַּסּוּ — Pomegranates, from when they become soft.**[16]

NOTES

tree fruits, then, are an example of something that is not a food at the beginning but is a food at the end, which is not obligated in tithing until it becomes a food.

10. The last segment of the previous Mishnah stated: Anything that is not a food at the beginning of its growth is not obligated in tithes until it becomes a food. In regard to such produce, at which point in its growth is it sufficiently developed to be deemed a food, so that it is considered mature enough to be subject to tithing? (*Mahara Fulda*).

Our Mishnah does not mean that as soon as produce reaches this point there is an actual obligation to tithe it. The tithing obligation does not become established until the produce is completely processed [גְּמִירָה מְלַאכְתּוֹ], as defined below in *Halachah* 4-5. [Indeed, it is Biblically *forbidden* to tithe unprocessed produce (except in cases of need, see *Mikdash David* 55:2 ד״ה אמרינן ביו״ד), although such a tithing is valid after the fact (see *Terumos* 1:5).] Rather, the Mishnah means that once an item reaches this stage of development, *if it is then processed* it is obligated in tithing. (If it is processed *before* reaching this point, it is *not* obligated.) Also, once produce reaches this stage, it is Rabbinically forbidden to eat it as part of a regular meal [אֲכִילַת קֶבַע] without separating tithes. It is permitted, however, to casually snack from the produce [אֲכִילַת עֲרַאי] until the tithing obligation is fully established [see General Introduction for the definition of casual and formal eating in the context of this law] (*Beur of R' Chaim Kanievski*).

11. The Gemara (3b) will define this stage.

12. *Be'ushin* are an inferior, sour variety of grape. Scripture (*Isaiah* 5:2) refers to this inferior variety: וַיְקַו לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֻשִׁים, *He hoped to produce [fine] grapes, but it produced only inferior grapes* [see *Radak* ad loc. and in *Shorashim* ע' באש] (*Rambam Commentary;* see also *Rash*). It commonly grows wild in the wilderness (*Rambam, Hil. Maaser* 2:5).

13. The *be'ushah* stage of grapes is the equivalent of the *bechilah* stage of figs.

14. The sumac bush, which is used primarily for tanning hides, produces clusters of edible red berries (*Rambam Commentary, Peah* 1:5). [*Sumac* in Aramaic means red.] Mulberries are also red. However, in the initial stages of their growth, these fruits are green (*Rosh*). When the immature fruit begins to turn red, it is a sign that it has begun to ripen. At this point, it is considered a mature fruit with respect to tithes.

15. Not only sumac and mulberries, but *any* species that [is green in the initial stages of its growth and] ultimately turns red is subject to tithing when it begins to change color (*Rambam Commentary*).

16. [Translation of מִשֶּׁיִּמַּסּוּ follows the first explanation given by the Gemara (4b), which is the one adopted by the commentaries. The Gemara will offer another explanation as well.]

[ב. ב: - ה"א ה"ב]

ושלוק. דלמו גלא שלק פטור שעדיין לא נטבלו למעשר שהשליקה מוכנת למעשר (ר"ש פ"ד - נ.): **פ**ופטרו מן המעשר. משום דמסקפק ליה מי משמוחת מוכל מי לאו, דמי לאו כמי שמי היה מסקפק דהא תנן לע"פ שאמרו וכו' הא שומרו לזרע פטור, אלא ולמי משמוחת מוכל מי כל"ג או כרבנן הוא דמסקפק ליה: **תני כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל.** מיד בתחילתו ואינו מיד בסופו: **מה אית לך.** מיהו דבר היה שבתחילתו מוכל ואין סופו מוכל: **המקיים מליאה אברוש.** מין עשב והוא מקיש עלוגה מליאה: **לזרע בטלה דעתו.** ומתעשר ירק שאין לרכך על גבי אדם לקיים כל המילותה לזרע. אבל המקיים קלחים יחידים. לזרע **לא בטלה דעתו.** דלילה מינהי שדרכיהן כך ואין מעשרים ירק. והני הם מתחילתו מוכל וסופן מתקטן ועשו כעץ ואין רואין למוכל: **והוא שיקטן בעודן ירק.** שאי אפשר להם להמרין בירק אחר שבטלה דעתו ומתעשר ירק, כי לקטן אמר שנתקשו הני הם כעץ: **וכי עצים חייבים במעשר.**

גמ' **כהדא דתנינן דבתרא.** לקמן בתמני פירות חייבים במעשרות. **מתני' מאימתי הפירות חייבים במעשרות.** מתי שתתילתן אינן מוכל, ולריך ליתן שיעור לכל פרי ופרי מתימתי יגיע זמן ליתן למוכל: **משיבחיל.** תחילת בישולן קרוי גוחל ומפרש הש"ס משלגין למשיכה זהו התחלת בישולם: **והבאושים.** מין ממיני הענבים הרעים: **משהבאישו.** שנתבשלו כל כך עד שהתלגים נרפים מבחוץ מתוך הקליפה, ומשכול שיש בגריל אחד שהגיע לשיעור זה זו הוי כולו מיכר למעשרות: **והאוג.** תילן שפירותיו דומיס וקוריס לו בלע"ז קורלימולי: **והתותים.** בלע"ז מורש"ס: **משימסו.** משיתמצ המוכל מתתת ידו, ואם הגיע תפילו פרידה אחת לשיעור זה כל הסימון מיד במעשרות:

אמר ר' יהושע בן קבסרי מימי לא מלאני לבי וכו'. לשלוח לחוץ לעזרם, ולכ"ל לעזרן מתוכות כדי לפוטרן מפני המעשרות, דס"ל כמי שהן עלמן מעשרות מוכל: **תני.** בתוספתא פ"ק (ס"ג) כל שמתילתו מוכל וחין סופו מוכל כגון המקיים זרע לירק מיד בתחילתו ופטור בסופו. ולגלה לטעות סופר הוא, ולכ"ל כגון המקיים ירק לזרע, וכדמפרש לה הש"ס **מה אית לך.** מהי גווחא מיילי, **בהדא דתנינן** בבריימ**א** ממריחא דמפרש בהדיא **המקיים מליאה של אברוש לזרוש,** מלבון מלגון מגרוף ומלא היל הוא, כלומר שמקיים הירק עד שיקבץ מהן מלא היל לזרוש. מי נמי מלבון מלגון עלוגה, שמקיים עלוגה כולה עד שיגדיל בה הזרע כדי לזרוש. והכי גריס בהדיא לקמן בירס עלה (פ"ק ס"ק ב - ג.) שמקיים מליאה של כרוב לזרע בטלה דעתו וכו': **בטלה דעתו.** דלעע"ג דזרעונין עלמן אינן ממחייבין במעשר לפי שאינן נאכלין, מ"מ כאן שמקיים כל העלוגה בשביל הזרע בטלה דעתו וממחייב במעשרות, אבל קלחין יחידין שקיימן לזרע לא בטלה דעתו, ולמון קלחין יחידין פטורין מן המעשרות: **והוא שלקט ירק.** מירס קלי דהא דלמרינן בטלה דעתו ולא שלקט ירק, לומר שהעלוגה לזרע מיירי בן במעשרות, דוקא והוא שלקט ירק, לומר שלקט מהן בעודן ירק ולחוי לאכילה הוא, אבל לא ליקט בעודו ירק אלא שהיה את כולה עד שיתקבו כעץ דאז מתבטל הזרע למון פטורין, **כי כך אנו אומרים עצים חייבין במעשרות,** בתמיה, דודאי בכהאי גוונא פטורין הן מן המעשרות: **וכל שאין תחילתו אוכל וכו'.** ומפרש **מה אית לך** כל שאין מתלמו וכו', זהו **בהדא דתנינן דבתרה** מהי **מאימתי הפירות** וכו', ולומר דבבגון פירות האילן אלו קאמר דבמתלמן אינן לחוין לאכילה ומסופן אוכל הן, וכדמפרש בשיעורן לקמן מאימתי הן מחייבין: **מתני' מאימתי הפירות חייבין במעשרות.** לעיל כל שאין מתילתו אוכל אפילו מיד עד שיעשה אוכל ויגיעו לעונת המעשרות, ואיזהו זמן עונת המעשר לכל פרי ופרי לענין שאל יתלגו אסור לאכול ממנו אפילו קבע מלא דווקא אפילו מרעי מוסר לאכול מן הלב עד שמגיע מלאכתן כדלקמן (פ"ד ה' - ו:), וכן לענין שאסור למוכרן למי שאינו נאמן על המעשרות, כדאמר לקמן (פ"ק ס"ג - מ.). לא יאמר מלא את פירותיו מצאתו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות: **התאנים משיבחיל.** כוחל הוא נקרא כשהפרי מגוחל, דוגמא שגינו פרק יוצא דופן (שלה מז.) כוחל אלו ימי הגעווירס, ולגון גידול הוא כמה דתימר (זכריה יל ח) ונפשס בחלה בי. ומפרש הכא בגמרא שהשיעור הוא, שאם מניחין אותן כדי מעט לעם מעט לקיטתן וסס נעשים כרכס בכדי שיהו לאוין לאכילה, זהו ביאלו: **והבאושין.** מין מנעים דקין וגרועין כדלמרינ (ישעיה ה ג) ויקו לעשות ענבים ויעש בושים: **משהבאישו.** מפרש בגמ' שזה הוא משתברכו ויזדככו הזגין והן הקליפה המילונה, וכל כך עד שימלאה המרלן מבמון: **האוג.** הוא פרי מלוס כללעיל בפ"ק דפאה (מ"ב) ובריש דמעי (פ"ל מ"ש): **והתותים.** מלע"ז פלעו: **וכל האדומים משיאדימו.** כל פרי שבשיגמר בשולו מלוס הוא, משיתחיל להאדים נתחייב במעשר: **משימסו.** משיתמצ הפרד שלהן בין התצבעות ויצא ממנו מיס:

ר"ש סיריליאו

כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל. מגיה בתוספתא (פ"ל ה"ג) למיד בתחילתו ופטור בסופו: **מליאה של ברוש.** עלוגה מלאה על כרוב לחוי ירק ומזי מיד ומקיימו לזרע בטלה דעתו ושם בא [ר"ת אחר] כאן ולוקטו ממנו יהי מיד בתמיה ר' יונה: **קלחים יחידים.** שאין בולה שזועה אלא קלח אחד בכאן וקלח אחד בכאן דרך הוא לקיימן בן לזרע ופטור: **ועצים חייבין במעשרות.** בתמיה: **כהדא דתנינן דבתרא.** בתמני פירות חייבים במעשרות, וסיינו פירי אילנות: **מתני' מאימתי הפירות חייבים במעשרות.** אומן שתתילתן אינן מוכל, ולריך ליתן שיעור לכל פרי ופרי מאימתי יגיע זמן ליתן למוכל: **משיבחיל.** תחילת בישולן למשיכה זהו התחלת בישולם: **והבאושים.** שנתבשלו כל כך עד שהתלגים נרפים מבחוץ מתוך הקליפה, ומשכול שיש בגריל אחד שהגיע לשיעור זה זו הוי כולו מיכר למעשרות: **והאוג.** אילן שפירותיו דומיס וקוריס לו בלע"ז קורלימולי: **והתותים.** בלע"ז מורש"ס: **משימסו.** משיתמצ המוכל מתתת ידו, ואם הגיע תפילו פרידה אחת לשיעור זה כל הסימון מיד במעשרות:

לעונת המעשרות, ואיזהו זמן עונת המעשר לכל פרי ופרי לענין שאל יתלגו אסור לאכול ממנו אפילו קבע מלא דווקא אפילו מרעי מוסר לאכול מן הלב עד שמגיע מלאכתן כדלקמן (פ"ד ה' - ו:), וכן לענין שאסור למוכרן למי שאינו נאמן על המעשרות, כדאמר לקמן (פ"ק ס"ג - מ.). לא יאמר מלא את פירותיו מצאתו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות: **התאנים משיבחיל.** כוחל הוא נקרא כשהפרי מגוחל, דוגמא שגינו פרק יוצא דופן (שלה מז.) כוחל אלו ימי הגעווירס, ולגון גידול הוא כמה דתימר (זכריה יל ח) ונפשס בחלה בי. ומפרש הכא בגמרא שהשיעור הוא, שאם מניחין אותן כדי מעט לעם מעט לקיטתן וסס נעשים כרכס בכדי שיהו לאוין לאכילה, זהו ביאלו: **והבאושין.** מין מנעים דקין וגרועין כדלמרינ (ישעיה ה ג) ויקו לעשות ענבים ויעש בושים: **משהבאישו.** מפרש בגמ' שזה הוא משתברכו ויזדככו הזגין והן הקליפה המילונה, וכל כך עד שימלאה המרלן מבמון: **האוג.** הוא פרי מלוס כללעיל בפ"ק דפאה (מ"ב) ובריש דמעי (פ"ל מ"ש): **והתותים.** מלע"ז פלעו: **וכל האדומים משיאדימו.** כל פרי שבשיגמר בשולו מלוס הוא, משיתחיל להאדים נתחייב במעשר: **משימסו.** משיתמצ הפרד שלהן בין התצבעות ויצא ממנו מיס:

ביאור הגר"א

כת"י א

כין דא"ר יהושע [וכו'] **צא ולקוט** תמרות **פ**טורין מן המעשרות, וע"כ הטעם משום דר"ג מחייב בתמרות, ואי אפשר לומר דר"ג מחייב ממנה מחוברים ולא כשהן בפני עלמן [ד]ש"מ אמאי לא מחייב כי יהושע לעולל בפני עלמן, אלא על כרחך ר"ג סובר דהן כמולשים עלמם ואף כשהיו מחוברים מחייב: **תני.** לך מפורש בתוספתא (פ"ל ה"ג) בפ' שלישים מן מתני' ירק שזרע בו', מפני כשזולעים לזרע פטורים שנעשים בעץ, ומפרש לילוחלמי הך דקאמר התוספתא בגון מה בא לרבות, אלא בהדא דתנינא **המקיים מליאה של אברוש לזרע בטלה דעתו,** ללון שהגיס בעשה כאברוש שזה מלאה לזרע ירקן מחיב: **אמר ר' יונה.** פי' אמת מלרינן בירקן מחיב כשלקטן בעודו ירק אף לאחר לזרע כו', אבל אם ליקט בשעה שנעשו כולם זרעים ומקשו כעץ **כך אנו אומרים על עצים שיהיו חייבים במעשרות.** נמלא מלינו בשדה של אברוש ג"כ מחילתו אוכל מחיב בשעת אכילה ואפילו אין בו אלא קלח אחד, ואפילו אין בשדה כולה אלא אחד, ואפילו אין בו אלא אחד מכל אחד מהן, ואפילו אין בכל אחד מהן

[ב: - ה"ב]

משיטילו שאור. משיפחמו כשאור שם בו סדקים: **משיטילו גידים.** כשמילה בגילון בסם כמין גידים ומוגן לתוכו: **משיעשו מגורה.** משיפרש האוכל מן הקליפה כמילוי מוגן במגורה, והוא אוכל: **משיעשו קליפה.** והיינו הקליפה המתמרה שמיטילו שאור. הפרסקן משיטילו גידים. א) והאגוזים משיעשו מגורה. ר' יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה: [מ"ג] החרובין משינקדו וכל השחורים משינקדו. והאגסים והקרוסטמלין והפריישין ב) והחזרדין משיקריחו וכל הלבנים משיקרחו. ג) התלתן ג) כדי שתצמח. ד) התבואה והזיתים ד) משיכניסו שליש: **גמ'** (א) ה) ביחילו: ר' חייה בר ווא אמר ו) חיתה כמה דתימר ז) נפשם בחלה בו: ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן ח) משיאדימו (פניהם) ט) [פיהם]. וכל התאנים י) פיהם מאדימות. ר' תנחום בר מרין בשם ר' יוחנן יא) לוקח אחת ומניח יב) אם בשלה בתוך יג) כדי מעת לעת חיבות ואם לאו פטורות: הענבים יד) והאבשין משבאישו: טו) ר' זעירא בשם ר' יסא משיקראו טז) באישה. יז) ר' אייבו בר נגרי ר' תנחום בר עילאי בשם ר' נחום בר יח) סימאי יט) והוא שתהא חרצנה שלהן נראית מבחוץ. אמר ר' יוחנן רכיב הוינא על כיתפי דסבי ושמעית קליה דר' שמעון בן אלעזר יתיב מתני

א ב ממ"י פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

שינויי נוסחאות

א) **והאגוזים.** להלן בגמ' (ד:) וברא"ש והאגוזין והשקדים. וכעי"ז בריבמ"ץ: ב) **והחזרדין.** כ"ה גם ברא"ש כ"מ. בערוך (ערך פרישׁ) **והשזדרין** וכעי"ז ברא"ש כ"ל. בד"א ובדפ"ו **והחזרדין**: ג) **כדי שתצמח.** במשניות ובבבלי (ד"ה יב:) ובר"ש וברא"ש **משתצמח.** וכ"ה בכ"מ: ד) **משיכניסו.** בבבלי (שם) ובערוך (ערך שלש) **משיביאו**: ה) **ביחילו.** כ"ה בכ"ל וד"ה. ובירושלמי שביעית (פ"ד ה"ו - לא). ובריבמ"ץ כאן ושם **מהו בחילו.** ברא"ש **משיבחילו.** ובד"א ודפ"ו **משיבחילו בחילו**: ו) **חיתה.** כ"ה גם בירושלמי שביעית (שם). וברא"ש **חייתא.** ובריבמ"ץ ליתא: ז) **פיהם.** כ"ה בסמוך ובכ"ר וריבמ"ץ ורש"ס וראב"ד תו"כ (בהר פרשתא א). ובכ"ל **פניהם** נוראה שנקוד על הנו"ן למוחקה. ובד"ע ד"א ודפ"ו **פניהם**: ח) **פיהם.** כ"ה בכ"ה ע"י ובד"ע וברא"ש. בד"א ובדפ"ו **פניהם**: ט) **לוקח אחת ומניח אחת.** בכ"ר **לוקט** אחת ומניח **אחת.** וברא"ש ובדרבד"ז (פ"ב מ"ה מעשר ה"ח) **לוקח** אחת **ומניחה**: י) **כדי.** ברא"ש ליתא: יא) **והאבשין.** בכ"ר וברא"ש כ"ם **והאובשים.** ברא"ש ובדפ"ו **והבאושין**: יב) **יצאישו אמר ר' זירא.** בריבמ"ץ **מהו** יג) **באישה** ברי"ש ד"ר וברבמ"ץ ובתוס' ר"ה (יב: ד"ה התבואה) **באושה**: יד) **ר' אייבו בר נגרי.** ברי"ש כ"ר ר' **בון בר נוחי.** בריבמ"ץ **ר' אבהו בשם**: טו) **סימאי.** בריבמ"ץ **ר' סימון**:

הגהות הגר"א

[א] ה"ג משיבחילו. מאי **בחילו, ר' חייא בר ווא אמר גדלה.** (כ"ה בכ"א) בהעתקת הרד"ל **משיבחילו.** מהו **בחילו, ר' חייא בר ווא אמר חייתא.** נמחק תיבת **חייתא** ונ"ב **גסה,** ולמעלה על התיבה כתוב **משיגדילו.** ולא הבנתי אם רצונו לגרוס **גסה משיגדילו,** (כלומר לשון הבחילה הוא לשון גסה) או הן ב' גרסאות [דברי המעתיק דוד לוריא]:

[ב] בהעתקת הרד"ל, **משיאדימו** צ"ל **משילבינו,** וכן להלן **פניהם מאדימות** צ"ל **מלבינות.**

תורה אור השלם

א) וְאַכְזָר אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרֹעִים בְּיָרֵחַ אֶחָד וַתִּקְצַר נַפְשָׁם בָּהֶם וְגַם נַפְשָׁם בָּחָלָה בִי: (זכריה יא ח)

כת"י ב — ביאור הגר"א — כת"י א

*ה"ג **משיטילו** מהו **בחילו** ר' **חייא בר ווא אמר (גענה) [גמהן] כמה דתימר** כי: **משיאדימו פניהם.** הוא סימן שכבר נחלו: **וכל התאנים פניהם מאדימות.** פי' הכי ים מתנים שאינן מתלימות כלל, והלשון פי יוצא כאן לשיעור: ר' **תנחום** כו'. פי' דבימלו היינו מעת לעת קודם גמר ביטולו זהו נקרא ביימלו:

ופריך **וכל התאנים** בו'. הכי ים מתנים שאינם מתלימות: ופירש ר' מנחום **לוקח אחת** כו', ביימלו היינו מעת לעת קודם גמר ביטולו זהו נקרא ביימלו:

לוג של שמן וקרי ללוג שלש לפי שלש מקומות רעים שהיו עושין שלשה שלשה לוגין שמן, הכי מפרש לה בתו"כ (כהר פ"ו ה"י) ומשמכח שביעית פרק בהשואה (פ"ד ה"ו - לב:) ושם אתלכתי: **גמ' חייתא.** כל מי שרגומו של נח (שמות יח ט) כלומר שנבאלו ולא נשבאלו יפה להשתלח ביטול השנים קרוי נוחל: **בחילה בי.** גלגל עלי כשהם הקן בדבר ומלשה לו כגדול. לעיל**פ**"ימי בלע"ז: **משיאדימו פיהם.** בפ' יוצא לופן (מכה מ.) גרסינן משילבינו דמשיבהו ומתני הרלב"ד ז"ל בפירוש תו"כ (כהר פ"ו ה"י) מפסר שמי הסימנין בשנתים, ומשנת ביטול פיהם שהשנתן מלבים ורשמיהן העליון מלבין: **אם בישלה בתוך מעת לעת.** וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג דהילכות מעשר (ה"ה) השנים משעשו רכיס עד שיעשו רוחין למילה אחר כ"ד שעות משעה שהיפקו: **משיקראו באושה.** היינו כשמתחילין להתבשל. וכ"ה [במשניות] ז"ל פירש, למולה שלשון שממש קורין בשיפא (שבת נ.) ובלע"ז נקרא האוזלה מלשון והענבים כשהתילו [במתבשל] קורין להן בוסק מתלמלות, נמצא למולה ולענבים המבושלים מעט שם אחד להם כירושלמי ובלע"ז שלנו עד כאן:

ג) [כמ"ש תוספתא דמלי פ"ג ה"ב, שביעית פ"ח ה"ב - ט:.] **ד)** כ"ה יב: **ה)** [תוספתא שביעית פ"ב ה"י, תוספתא תרומות פ"ו - יג., תלה פ"ג ה"ב - יח., כ"ה בכ"מ, ילקו"ש כהר מרכת] **ו)** [שביעית פ"ד ה"ו - נג., עלה מז.]

רידב"ז

רבי אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן משיאדימו פניהם. כי מנהג האומרים שמחמיר בשמוש **האפרסקים משיטילו גידים.** היינו תוגרת מדומים כמין גידים: **האגוזים משיעשו מגורה.** הוא משיכלה האוכל מן הקליפה במגורה, והוא האוכל. וה"ל לפרש כפירוש הר"ש דהא מסורת בתוספתא (פ"ג ה"ב) וכירושלמי הכי גרסינן התם דשקדים פכיכא ליה לת"ק משיעשו מגורה, והשקדים אין שם מגורה הכי"ל. וח"ל התוספתא והירושלמי האגוזים והשקדים משיעשו מגורה ר' יהודה אומר משיעשו קליפה: **משיעשו קליפה.** כ"ל קליפה פנימית שדבוקה לאוכל, כי זו אינה מוכללת בגלל אחר גמר ביטולה:

ביטול כמו שפסק בגלה בי, ואיתא להא מילתא נמי בפרק ד' דשביעית (ה"ו - ג:): **משיאדימו פניהם.** זהו עונתן למעשרות, ומקשה הש"ס וכי כל התאנים פניהם מאדימות: **אם בשלה בתוך מעת לעת.** בתלש: **חייבות.** בידוע שנגמר ביטולן בלילו: **משיקראו באושה.** כשמתבשלין נקרלו בתוכה, לשון הכתוב שדלכן להבאים מתבשלו: **חרצנה.** גרעיניה: **רכיב הוינא.** על כתיפו של מי זקני ושמעתי קולו של רבי שמעון בן אלעזר יתיב ומתני

לעיל פ"ד דשביעית (ה"ו - ג:): **וכל התאנים פניהם מאדימות.** בתמיה, ומקמר ר' מנחום מתמיה דר' יוחנן דכתאי גוונא הוא דמשערינן לוקח אחת ומניח וכו' כדפרישית בתמני' (ד"ה המתמיה), וזהו הסיעור שהוכל לשער בכל התאנים: **משיקראו באישה.** מלרלוקן בתוכם כבתיכ נקרל, וכלתמרם ר' חייבו והוא שתהא חרצנה שלהן נראית מבחוץ כדפרישית בתמני': **אמר ר' יוחנן.** זכורני כשהייתי מיונק ומוכרכ על כתיפו של זקני והייתי שומע לקולו דר' שמעון בן אלעזר דיתיב ומתני לבריית' דלקמיה:

ר"ש מירילאו

משיטילו שאור. בגמ' מפרש ליה: **משיטילו גידין.** בגמ' מפרש ליה: **משיעשו מגורה.** פירש כרמב"ם ז"ל עניינו משיכלה האוכל מן הקליפה המלוכה והיא האוכל כלילו הוא במגורה דהתמרים אינן דבוקים כתוכלי המגורה. ומגורה לשון מקלת הוא כדכתיב (מני ג יט) **ועוד** שהרע במגורה. במאכ בלע"ז: **משיעשו קליפה.** בגמ' מפרש ליה: **משינקדו.** בגמ' (ד:) מפרש ליה: **וכל השחורים.** בגמ' מפרש לה: **האגסים.** בלשון ערב מג"ס ובלע"ז פילמ"ש: **והקרוסטומלין.** בלע"ז פירוש הוא לשון יון קשטנו מלי לפפוסים קורין מלי, ים מכניים שאין לסס כעין כשאר פפוסים והכרכיום בעיר בפפוסים שיש להן כעין ומלה מלו והן משונין: **והפריישין.** מפרש בגמ' **מפפרגלין,** ובלשון ערב קוריין ן המפוסים שקורין מימרילינס בלע"ז: **והזעזרדין.** שוכשם בלע"ז. וים מי שפיכס לעתלדין מחר לפרשין, ומותן שהן קשים שקורין שלוסים קוריין שנדרין, וזה נכון: **משיקרחו.** בגמ' מפרש ליה: **וכל הלבנים.** בגמ' מפרש להו: **משתצמח.** בגמ' מפרש לה: **משיכניסו שליש.** בתבואה שהניא שליש גידולה וזהיסס שיעשו פירות שלא ניטול כמו שפסק בגלה בי, ואיתא להא מילתא נמי בפרק ד' דשביעית (ה"ו - ג:): **משיאדימו פניהם.** זהו עונתן למעשרות, ומקשה הש"ס וכי כל התאנים פניהם מאדימות: **אם בשלה בתוך מעת לעת.** בתלש: **חייבות.** בידוע שנגמר ביטולן בלילו: **משיקראו באושה.** כשמתבשלין נקרלו בתוכה, לשון הכתוב שדלכן להבאים מתבשלו: **חרצנה.** גרעיניה: **רכיב הוינא.** על כתיפו של מי זקני ושמעתי קולו של רבי שמעון בן אלעזר יתיב ומתני

הַתְּמָרִים מִשֶּׁיְּטִילוּ שְׂאוֹר — Dates, from when they swell like sourdough.[1] **הַפְּרָסְקִין מִשֶּׁיְּטִילוּ גִידִים — Peaches, from when they develop "sinews."**[2] **וְהָאֱגוֹזִים מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ מְגוּרָה — Walnuts, from when they make a "storeroom."**[3] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר — R' Yehudah says:** **הָאֱגוֹזִים וְהַשְּׁקֵדִים מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ קְלִיפָּה — Walnuts and almonds** reach the tithing stage **from when they form a skin.**[4] **הַחֲרוּבִין מִשֶּׁיְּנַקְּדוּ — Carobs, from when they become spotted;** **וְכָל וְהָאַגָּסִים וְהַקְּרוּסְטְמָלִין וְהַפְּרִישִׁין מִשֶּׁיְּנַקְּדוּ — and all dark-colored fruits, from when they become spotted.**[5] **וְכָל הַלְּבָנִים מִשֶּׁיִּקָּרִיחוּ — Pears, gallnut apples,**[6] ***perishin,***[7] **and wild-apples,**[8] **from when they bald;**[9] **מִשֶּׁיִּקָּרִיחוּ — and all white fruits, from when they bald.**[10] **הַתִּלְתָן (כדי שתצמח) [מִשֶּׁתְּצַמַּח] — Fenugreek, from when it sprouts.**[11] **הַתְּבוּאָה וְהַזֵּיתִים מִשֶּׁיְּכַנִּיסוּ שְׁלִישׁ — Grain and olives, from when they grow a third.**[12]

Gemara The Mishnah states that when figs reach the *bechilah* stage they are obligated in tithes. The Gemara defines this stage:

בִּיחֵילוּ — Regarding the word ***becheilu,*** **רַבִּי חִייָה בַּר וָוא אָמַר — R' Chiyah bar Va said:** **חָיְתָה —** It means: **it** grew large and somewhat **ripened,**[13] **כְּמָה דְּתֵימַר — as it states:**[14] **,,וְגַם־ נַפְשָׁם בָּחֲלָה בִי'' — *and also their soul grew large*** (*bachalah*) ***upon Me.***[15]

The Gemara provides an observable indicator of when figs have reached the *bechilah* stage:

רַבִּי אַבָּא בַּר יַעֲקֹב מְשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן — R' Abba bar Yaakov said **in the name of R' Yochanan:** **מִשֶּׁיַּאֲדִימוּ (פניהם) [פִּיהֶם] — From when their mouths redden.**[16]

The Gemara rejects this indicator:

וְכָל הַתְּאֵנִים פִּיהֶם מַאֲדִימוֹת — But do the mouths of all figs redden? Why, some figs never redden at all!

The Gemara therefore provides a different indicator:

רַבִּי תַּנְחוּם בַּר מֶרְיוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן — Rather, **R' Tanchum bar Meryon** said **in the name of R' Yochanan:** **לוֹקֵחַ אַחַת וּמְנִיחַ — He takes one** fig off the tree **and sets** it **aside.** **אִם בָּשְׁלָה בְּתוֹךְ כְּדֵי מַעַת לְעֵת חַייְבוֹת — If it ripens** to edibility **within twenty-four hours, [all the figs on the tree] are subject** to tithing, **וְאִם לָאו פְּטוּרוֹת — and if not, they are exempt.**[17]

NOTES

1. When dough ferments it swells. The Gemara (4b) will elaborate.

2. The Gemara (4b) will elaborate.

3. [The word מְגוּרָה in Scripture refers to a grain silo, see *Chaggai* 2:19: הַעוֹד הַזֶּרַע בַּמְּגוּרָה, *Is there any more seed in the silo?* (*Rash Sirilio*).] In the initial stage of a walnut's growth, its meat is attached to the inside of the outer shell. As the walnut ripens, the meat detaches from the shell, and is loosely contained in the shell as if in a storeroom. When the meat separates from the shell, a walnut is considered sufficiently developed to be subject to tithes (*Mahara Fulda,* from *Rambam Commentary*).

Alternatively, the Mishnah refers to the partitions within the walnut that divide the interior into separate compartments. In Rabbinic literature, these compartments are referred to as מְגוּרוֹת, *storerooms* (see *Midrash Rabbah, Shir HaShirim* 6:11). The tithing stage for walnuts is when these partitions are formed (*Rash*).

4. The Gemara (4b) will explain R' Yehudah's opinion.

5. Not only carobs but any dark-colored fruit reaches the tithing stage when it becomes spotted.

[The word שָׁחוֹר in *Tanach* and Talmudic literature connotes a dark shade of any color, not necessarily black — see, for example. *Sheviis* 6:3.]

6. These are a species of small apples that resembles gallnuts [in size and shape] (*Mahara Fulda*). The tithing stage of regular apples is discussed in Halachah 3. See *Yad Avraham* to ArtScroll Mishnah *Kilayim* 1:4 for a more detailed identification of קְרוּסְטְמָלִין and the other three species mentioned in our Mishnah.

7. The Gemara (4b) will identify this fruit.

8. Others have the reading וְהָעִזְרָדִין, *and hawthorns.*

9. These four light-colored species are initially covered with a downlike coating, which falls off as the fruit matures, exposing patches of "bald" skin. The fruit sheds the last of this covering when it becomes fully ripe (*Rash; Mahara Fulda*). The Gemara will elaborate.

[Our pears do not grow with this hairy covering. Evidently, the Mishnah is referring to specific varieties of these species (*Tiferes Yisrael* §26; *Kav VeNaki* §22).]

10. In the context of our Mishnah, "white fruits" refers to light-colored fruits like the four species mentioned earlier, neither black (like carobs) nor red (like sumac). These species are also covered by a fuzzy coating which falls off as the fruits ripen (*Tiferes Yisrael* §30).

11. [Emendation follows reading in Mishnayos and in the citation in the Gemara below (5a) of this segment of the Mishnah.] Fenugreek is a type of legume [whose seeds are] commonly used as a flavoring (*Rashi* to *Beitzah* 3b ד"ה התלתן). The Gemara (5a) will explain the meaning of "when it sprouts."

12. I.e. from when they attain a third of their full size. Alternatively, when the olives can yield one-third the amount of oil [and the grain one-third the amount of flour (*Tos. Tom Tov*)] that they would yield at maturity (*Mahara Fulda,* from *Rav,* whose source is *Rash, Sheviis* 4:9 ד"ה הכניסו שליש).

According to many authorities (*Rosh* here; *Rash, Sheviis* 2:7 ד"ה מתעשרין [second explanation]; *Tosafos, Rosh Hashanah* 12b ד"ה התבואה; *Rambam* as explained by *Chazon Ish, Sheviis* 7:12), *all* the tithing stages the Mishnah lists for the various species correspond to the one-third stage of their growth. The Mishnah defines the maturity of these species in terms of specific characteristics simply because these identify them as having attained a third of their growth. Mature grain and olives, however, appear no different than immature produce, so our Mishnah defines the mature produce in terms of its growth. (See these commentators for another explanation as to why our Mishnah refers to the "one- third" stage for grain and olives.)

Ritva (*Rosh Hashanah* 12b; see also *Rash* loc. cit. first explanation), however, disputes the notion of a general standard of maturity. In his opinion, the Rabbis considered every species separately, and, based on the maturation process unique to that species, established a tithing stage uniquely for it.

13. *Mahara Fulda.* [*Gra* (*Shenos Eliyahu* and *Hagahos HaGra* to *Sheviis* 4:6; *Gra ms.* 2 here; cf. *Hagahos HaGra* here) replaces the word חָיְתָה with נָפְחָה, *grew large.*]

14. *Zechariah* 11:8.

15. I.e. it became repulsive to Me. Becoming repulsive is conveyed by the expression "growing large" because that which is repulsive to a person looms large in his eyes due to its repulsiveness (*Rashi* to *Niddah* 47a ד"ה בחלה, *Zechariah* 11:8 ד"ה גם, and *Numbers* 21:4 ד"ה ותקצר). Hence when a fig begins to ripen and grow large, it is said to have reached the *bechilah* stage.

[Others translate חָיְתָה as "not fully ripened," as in *Exodus* 12:9: אַל־ תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, *Do not eat [the pesach offering] underdone.* (*Rashi* ad loc. states: That which is not sufficiently roasted is called נָא.) *Onkelos* renders נָא, *underdone,* as חֵי. Thus, the word חָיְתָה refers to a fig that is not sufficiently ripened (see *Rash* to *Sheviis* 4:7). According to this translation, it may be that the Gemara means to render the verse וְגַם־נַפְשָׁם בָּחֲלָה בִי as *and also their soul was half-cooked to Me,* because something that is only half-cooked is nauseating and repulsive (see *Michal HaMayim* to *Sheviis* 4:6).

16. Some have the reading פְּנֵיהֶם, *their faces,* instead of פִּיהֶם. In any case, the reference is to the part of the fig that is attached to the tree (*Kav VeNaki*).

[*Bavli* (*Niddah* 47a) seems to dispute *Yerushalmi,* because it identifies this stage as the point at which the tips of the figs turn *white. Raavad* (to *Toras Kohanim, Behar, Perek* 1:10, quoted by *Rash Sirilio* here), however, maintains that there is no disagreement, explaining that when a fig arrives at this stage in its growth its top turns white while its mouth turns red. See there for an alternative interpretation; see also *Hagahos HaGra* and *Ridvaz* here.]

17. Detached fruits ripen more quickly than their counterparts left on the tree. If the detached fig ripens within twenty-four hours, it is a sign that all the other figs on the tree would likewise ripen if they were detached,

[ב: - ה"ב]

משיטילו שאור. משיפחמו כשאור שיש בו מלקיש: משיטילו גידים. כשמילו להחמיצ כשיש בו גידים ומוגן מדומים: משיעשו מגורה. משיפרים האוכל מן הקליפה המיוחה, ויהיו כאילו מונח במגורה, והוא אוכל: משיעשו קליפה. והיינו הקליפה המחמיצה כשהיא לאוכל ואינה עשויה מלא למחר גמר ביאול ספרי. ומתילה ביאולם כשיש בהם כמין גידים ומוגן מדומים: משיעשו מגורה. משיפרים האוכל מן הקליפה המיוחה, ויהיו כאילו מונח במגורה, והוא אוכל: משיעשו קליפה. והיינו הקליפה המחמיצה כשהיא לאוכל ואינה עשויה מלא למחר גמר ביאול ספרי: משיעקדו. והאגוזים והקרוסטמלין והפרישין משיקריחו וכל הלבנים משיקרחו. התלתן כדי שתצמח. התבואה והזיתים משיבניסו שליש: גמ' ביחילו: ר' חייה בר ווא אמר ביחילו כמה דתימר נפשם בחלה בו: ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן משיאדימו (פניהם) [פיהם]. וכל התאנים פיהם מאדימות. ר' תנחום בר מרין בשם ר' יוחנן לוקח אחת ומניח אם בשלה בתוך כדי מעת לעת חייבות ואם לאו פטורות: הענבים והאבשין משיבאישו: ר' זעירא בשם ר' יסא משיקראו באישה. ר' אייבו בר נגרי ר' תנחום בר עלאי בשם ר' נחום בר סימאי והוא שהתאנה חרצנה שלהן נראית מבחוץ. אמר ר' יוחנן רבים הוינה על כיתפי דסבי ושמעית קליה דר' שמעון בן אלעזר יתיב מתני

התמרים משיטילו שאור. הפרסקין משיטילו גידים. והאגוזים משיעשו מגורה. ר' יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה: [מ"ג] החרובין משינקדו וכל השחורים משינקדו. והאגסים והקרוסטמלין והפרישין משיקריחו וכל הלבנים משיקרחו. התלתן כדי שתצמח. התבואה והזיתים משיבניסו שליש: גמ' ביחילו: ר' חייה בר ווא אמר ביחילו כמה דתימר נפשם בחלה בו: ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן משיאדימו (פניהם) [פיהם]. וכל התאנים פיהם מאדימות. ר' תנחום בר מרין בשם ר' יוחנן לוקח אחת ומניח אם בשלה בתוך כדי מעת לעת חייבות ואם לאו פטורות: הענבים והאבשין משיבאישו: ר' זעירא בשם ר' יסא משיקראו באישה. ר' אייבו בר נגרי ר' תנחום בר עלאי בשם ר' נחום בר סימאי והוא שהתאנה חרצנה שלהן נראית מבחוץ. אמר ר' יוחנן רבים הוינה על כיתפי דסבי ושמעית קליה דר' שמעון בן אלעזר יתיב מתני

משיטילו שאור. משיפחמו כשאור שיש בו מלקיש: משיטילו גידים. כשמילו להחמיצ כשיש בו גידים ומוגן מדומים: משיעשו מגורה. משיפרים האוכל מן הקליפה המיוחה, ויהיו כאילו מונח במגורה, והוא אוכל: משיעשו קליפה. והיינו הקליפה המחמיצה כשהיא לאוכל ואינה עשויה מלא למחר גמר ביאול ספרי. ומתילה ביאולם כשיש בהם כמין גידים ומוגן מדומים: משיעשו מגורה. משיפרים האוכל מן הקליפה המיוחה, ויהיו כאילו מונח במגורה, והוא אוכל: משיעשו קליפה. והיינו הקליפה המחמיצה כשהיא לאוכל ואינה עשויה מלא למחר גמר ביאול ספרי: משינקדו. כשמילו לעפרים שקורין מילין (עי' גיטין יט.): והפרישין. מפרש בגמרא לפפרגלין, וכן הוא בערכי מפפרגלא ובלעז קודוינ"ש ובלשון מסכת קוויטין: והצוזרדין. סורנצ"ש בלעז: משיקריחו. הפירות הלו דרכן כשהן קטנים מכוסות שעורה דקות כמו גוזה, וכשמתילין להתבשל נקרחים הם ונלחה כשם קרחות קרמות לנטות, וכשגמר ביאולם נופלת כל השעורה: וכל הלבנים. מפרש בגמרא כגון מילין מרפייתה, והן מיני פירות שדרכן ג"כ כך: התלתן. פיונוג"ש בלעז: משתצמח. משגמר בו כך שאם היו זורעין אותו היה נומח. ומפרש בגמרא (ה.) כילד הוא בוהק, נותן אותו לתוך ספל של מים, וכל פירלה שעקא רוצה מים ניהוו הוא שכאזורעין אותה תמימין, ודרים מדכתיב (דברים יד כב) תעזוב תזרע דבר שהוא מזרע ומצמיח: משיבניסו שליש. בתבואה משמניה שלים גילולה, ובזיתים משלושים לעשות שמן שלים ממה שהן רואין לעשות כשיגמרו, והשיעור הזה הוא אחד משמנה ממה שיעשו בגמר ביאולם כשהמילו להתבשל ולהגמיל כמה לתימר וכו', וכך הוא בלומר שכאמילו להתבשל ולהגמיל כמה לתימר וכו', וכך הוא לעיל פ"ד דשביעית (ה"ו - ג"ח): וכל התאנים פניהם מאדימות. בגמרא, וקאמר ר' תנחום משמיה דר' יוחנן דבאילו גוונא הוא דמשערינן לוקח אחת ומניח וכו' כשפרישים בגמרי (ד"ה המתמיכים), וזהו השיעור שנוהל לשער בכל המתניס: משיקראו באישה. משראוי לקרוחן כשוקים בכתיב בקרח, וכשמפרש ר' חייבו והוא שהתה מצטן כשפרישים בגמרי: אמר ר' יוחנן. זכורני כשהייתי מיונן ומוכיח על כתיפי של זקני והייתי שומע לקולו של ר' שמעון בן אלעזר יתיב ומתני לבריית לקמיה:

ר"ש מירילאו

משיטילו שאור. בגמ' מפרש ליה: משיטילו גידין. בגמ' מפרש ליה משיעשו מגורה. פירש בהמכ"ס ז"ל עניינו משיבדל האוכל מן הקליפה המיוחה והיה האוכל כאילו הוא במגורה להתפיח אינו דומיק כשאר המגורה. ומגורה לשון מקלת הוא כדכתיב (מגי ג יט) העוד שדע במגורה. כתבו בעל"ו: משיעשו קליפה. בגמ' מפרש ליה: משינקדו. בגמ' (ה:) מפרש ליה: וכל השחורים. בגמ' מפרש לה: האגסים. בלשון ערב חג"ס וכלע"ז פילקס: והקרוסטומלין. בלע"ז פירוש והוא לשון יון קסטנו מלי לפפוחים קורין מיל, ויש מדכריס שאין לסס כעין כשאר פפוחים והכריכוס בעיר כפפוחים שיש לסן כעין ועלה אלו והן משוכין: והפרישין. מפרש בגמ' מפפרגלין, ובלשון ערב קרוינ"ן כן כפפוחים שקורין מימרילינס בלע"ז: והצוזרדין. שוכנצ"ס בלע"ז. ויש מי שפירש לעחלתין מחר לפרשין, ואותן שהן קשים שקורין שמלוסים קרוינ"ן עוכדין, וזה נכון: משיקרחו. בגמ' מפרש ליה: וכל הלבנים. בגמ' מפרש להו: משתצמח. בגמ' מפרש לה: משיבניסו שליש. כתבוהה שכניה שלים גילולה וזיתים שיעשו פירות שלה

כת"י ב

*ה"ג משיטילו שאור. מתו בחילו ר' חייא בר ווא אמר (נעה) [נמהן] כמה דתימר כי: משיאדימו פניהם. הוא שימן שכבר נחלו: וכל התאנים פניהם מאדימות. פי' הכי ים מתנים שאינן מלדימות כלל, והאיך אני יודע נהן השעיור: ר' תנחום כר'. פי' דשיחלו היינו מעת לעת קודם גמר ביאולו:

ביאור הגר"א

כת"י א

ופריך וכל התאנים בו'. הכי ים מתנים שאינם מלדימות: ופירש ר' תנחום ?לוקח אחת כו', ביחלו היינו מעת לעת קודם גמר ביאולו זהו נקרא ביחלו:

א ב ממי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

שינויי נוסחאות

א] **והאגוזים.** להלן בגמ' (ד:) וברש"ס והאגוזין והשקדים. וכעי"ז בריבמ"ץ:

ב] **והחזרדין.** כ"ה גם ברש"ס כ"מ. בערוך (ערך פרישא) **והשוזרדין** וכעי"ז ברש"ס כ"ל. בד"א ובדפ"ר **והחזרדין:**

ג] **כדי שתצמח.** במשניות ובבבלי (ד"ה יב:) ובר"ש וברש"ס **משתצמח.** וכ"ה להלן בגמ' (ה.):

ד] **משיבניסו.** בבבלי (שם) ובערוך (ערך שלש) **משיביאו:**

ה] **ביחלו.** כ"ה בכ"ל וד"ר. ובירושלמי שביעית (פ"ד ה"ו - לא). ובריבמ"ץ כאן ושם **מהו בחילו.** ברש"ס **משיבחילו.** ובד"א ודפ"ר **משיבחילו בחילו:**

ו] **חייה.** כ"ה גם בירושלמי שביעית (שם). וברש"ס **חייא.** ובריבמ"ץ ליתא:

ז] **פיהם.** כ"ה בסמוך ובכ"ר ריבמ"ץ ורש"ס וראב"ד תו"כ (בהר סוף פרשתא א). ובכ"ל **פניהם** נוראה שנקוד על הנו"ן למוחקה. ובד"ר ד"א ודפ"ר **פניהם:**

ח] **פיהם.** כ"ה בכתה"י ובד"ר וברש"ס. בד"א ובדפ"ר **פניהם:**

ט] **לוקח אחת ומניח אחת.** בכ"ר **לוקח** אחת ומניח **אחת.** וברש"ס ובדרבד"ז (פ"ב מ"ה מעשר ה"ח) **לוקח** אחת **ומניחה:**

י] **כדי.** ברש"ס ליתא:

כ] **והאבשין.** בכ"ר ובר"ש כ"ם **והאובשים.** ברש"ס ובדפ"ר **והבאושין**

ל] **ר' זעירא.** בריבמ"ץ **מהו יבאישו אמר ר' זירא.**

מ] **באישה** ברי"ש ד"ר וברבמ"ץ ובתוס' ר"ה (יב: ד"ה התבואה) **באושה:**

נ] **ר' אייבו בר נגרי.** בר"ש כ"ר ר' **בון בר נוחי.** בריבמ"ץ **ר' אבהו בשם.**

ס] **סימאי.** בריבמ"ץ **ר' סימון:**

הגהות הגר"א

[א] ה"ג משיבחילו. מאי **בחילו, ר' חייא בר ווא אמר גדלה.** (כ"ה בכ"א) בהעתקת הרד"ל **משיבחילו.** מהו בחילו, **ר' חייא בר ווא אמר חייתא.** נמחק תיבת **חייתא** וני"ב **גסה,** ולמעלה על התיבה כתוב **משיגדילו.** ולא הבנתי אם רצונו לגרוס **גסה משיגדילו,** (כלומר לשון הבחילה הוא לשון גסה) או הן ב' גרסאות (דברי המעתיק דוד לוריא):

[ב] בהעתקת הרד"ל, **משיאדימו** צ"ל **משילבינו,** וכן להלן **פניהם מאדימות** צ"ל **מלבינות.**

תורה אור השלם

א) וְאַכְזָר אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרֹעִים בְּיָרֵחַ אֶחָד וַתִּקְצַר נַפְשָׁם בָּהֶם וְגַם נַפְשָׁם בָּחָלָה בִי: (זכריה יא ח)

ג) [כמי"ז מופסקת דמתי פ"ג ה"ב, שביעית פ"ב ה"ב - ה:.] **ד)** כ"ה יב: **ה)** [מופסקת שביעית פ"ב ה"ג, מופסקת מעשרות פ"ו ה"א כמי"ז, שביעית פ"ב ה"ב - יג., תלה פ"ג ה"ב - יח., כ"ה יג:, ילקו"ש כאן מרמ"ה] **ז)** [שביעית פ"ד ה"ו - נ"ח., מלה מז.]

רידב"ז

רבי אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן משיאדימו פניהם. כי מנהג המתניס שמתיר לכשולם יתפתחו כלתם תמן: **האפרסקים משיטילו גידים.** היינו מוגין מדומים כמין גידים: **האגוזים משיעשו מגורה.** הוא מתיכלל האוכל מן הקליפה במגורה, והוא האוכל. וה"ק לפרש כפירוש הר"ש דלא מפורש בתוספתא (פ"ג ה"ג) ובירושלמי לגמרי דגם כשקדים פ"ש לה לא"ק מפיעשו מגורה, והשקדים אין שם מגורה הכ"ל. ח"ל התוספתא והירושלמי האגוזים והשקדים מפיעשו מגורה ר' יהודה אומר מפיעשו קליפה: **משיעשו קליפה.** כ"ל קליפה פניתים שדבוקה לאוכל, כי זו אינה מוכדלת אלא אחר גמר ביאולה:

ליקוט משנות אליהו

התמרים משיטילו שאור. כי מנהג המתניס שממיר לכשולם יתפתחו כלתם תמן: **האפרסקים משיטילו גידים.** היינו מוגין מדומים כמין גידים: **האגוזים משיעשו מגורה.** הוא מתיכלל האוכל מן הקליפה במגורה, והוא האוכל. וה"ק לפרש כפירוש הר"ש דלא מפורש בתוספתא (פ"ג ה"ג) ובירושלמי לגמרי דגם כשקדים פ"ש לה לא"ק מפיעשו מגורה, והשקדים אין שם מגורה הכ"ל. ח"ל התוספתא והירושלמי האגוזים והשקדים מפיעשו מגורה ר' יהודה אומר מפיעשו קליפה: **משיעשו קליפה.** כ"ל קליפה פניתים שדבוקה לאוכל, כי זו אינה מוכדלת אלא אחר גמר ביאולה:

The Mishnah states:

הָעֲנָבִים וְהָאֲבָשִׁין מִשֶּׁיַּבְאִישׁוּ — GRAPES AND *AVASHIN,*[18] FROM WHEN THEY REACH THE STAGE OF *BE'USHAH.*

The Gemara explains the term *be'ushah*:

רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי יָסָא — R' Z'eira said **in the name of R' Yassa:** This means: **מִשֶּׁיִּקָּרְאוּ בְּאִישָׁה — From when they are called *be'ishah.***[19]

The Gemara provides an observable indicator of when this stage has been reached:

רַבִּי אַיְיבוּ בַּר נַגָּרִי רַבִּי תַּנְחוּם בַּר עִילַּאי בְּשֵׁם רַבִּי נַחוּם בַּר סִימַאי — R' Aivu bar Nagri and **R' Tanchum bar I'llai** said **in the name of R' Nachum bar Simai: וְהוּא שֶׁתְּהֵא חַרְצַנָּה שֶׁלָּהֶן נִרְאִית מִבַּחוּץ — And this is when their seed is visible from the outside.**[20]

The Gemara cites a Sabbath law that has a parallel in the laws of tithing:[21]

רְכִיב הֲוֵינָא עַל כִּיתְפֵּי דְּסָבִי — I once **was riding on the shoulders of my grandfather**[22] **וּשְׁמָעִית קָלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר יָתִיב מַתְנֵי — and I heard the voice of R' Shimon ben Elazar sitting** and **teaching** the following:

NOTES

and they are therefore obligated in tithing immediately upon being picked. [The Sages knew that a fig that does not ripen within twenty-four hours of being picked will not ripen later] (*Bircas Yisrael* §21).

The Gemara implies that if the picked fig ripens within twenty-four hours, the other figs are obligated as soon as they are picked, even *before* twenty-four hours have elapsed. From this it seems that to be obligated in tithing it is not necessary for a fruit to be edible in its present state. Rather, if it has reached the point in its development that, given time, it will become edible *on its own,* even though it is no longer attached to the tree (for example, a detached green banana that will turn ripe on its own), it is already obligated (*Derech Emunah, Hil. Terumos* 4:21, *Beur HaHalachah* על ד״ה; *Bircas Yisrael* §23).

18. אֲבָשִׁין, *avashin,* is the reading found in the Mishnayos and in many early commentators. Our version of the Mishnah on 3a reads בְּאוּשִׁין. [אֲבָשִׁין and בְּאוּשִׁין are interchangeable, like כֶּבֶשׁ and כֶּשֶׂב (*Tos. Yom Tov*).]

19. The word *be'ishah* means spoiled (see *Exodus* 16:20). This stage of development is called *be'ishah* because even good-quality grapes will begin to deteriorate if left for too long on the vine after this point (*Rambam Commentary* to *Sheviis* 4:8, as explained by *Tos. Yom Tov* there ד״ה הבאיש). Alternatively, *be'ishah* means *sickly* (see *Bavli Shabbos* 30a with *Rashi* ד״ה באישה). The transparency stage (see next note) is referred to as *be'ishah* because the grapes resemble the pale complexion of an ill person (*Rash* and *Raavad* to *Toras Kohanim, Perek* 1:11; *Rash Sirilio* here, quoting *Ri ben Malki Tzedek* to *Sheviis* 4:8).

[It emerges that the term *be'ushah* (or *be'ishah*) is used to connote both a type of grape and a stage in the grape's development. This particular type of grape received its name because it is an inferior type of grape that never develops beyond this minimal degree of ripeness (*Shenos Eliyahu*).]

20. The *be'ushah* stage is the point at which the skin of the grape becomes so soft and transparent, due to the increase of juice within the grape, that the seeds are visible through the skin (*Rambam Commentary*). After this point, the skin of the grape darkens and takes on its characteristic purple or black color (*Commentary of Y. Feliks*).

21. [Our commentary to the following piece of Gemara will not follow *Mahara Fulda,* because his approach necessitates emending the Gemara.]

22. When R' Yochanan's mother was pregnant with him his father died; his mother died in childbirth (*Bavli Kiddushin* 31b). He was thus raised by his grandfather (*Beur of R' Chaim Kanievski*).

מַכְנִיסִין בְּמֵעֵי מְלָפְפוֹן — One may gather together on the Sabbath **the insides** (i.e. pits) **of a cantaloupe** that spilled onto the floor of a house, in order to remove them from the house, **וְאֵין מַכְנִיסִין בְּמֵעֵי אֲבַטִּיחַ — but one may not gather together the insides of a watermelon.**

The Gemara explains:

מַה בֵּין מֵעֵי מְלָפְפוֹן לְמֵעֵי אֲבַטִּיחַ — What is the difference **between the insides of a cantaloupe and the insides of a watermelon?** **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בַּרְסְנָא — R' Shimon bar Barsana said: מֵעֵי מְלָפְפוֹן לַאֲכִילָה — The insides of a cantaloupe are** fit **for consumption** somewhat; therefore, when he gathers them up he appears to be collecting them to eat, which is permitted. **מֵעֵי אֲבַטִּיחַ לִזְרִיעָה — But the insides of a watermelon are** fit only **for planting.**[1] **אִם אוֹמֵר אַתְּ כֵּן —** Thus, **if you say so** [that it is permissible to gather them up], **נִמְצֵאת מְכַבֵּד אֶת הַקַּרְקַע בְּשַׁבָּת — it would be found that he is** [i.e. appears to be] **sweeping the ground on the Sabbath,** which is forbidden.[2]

The Mishnah states:

כָּל הָאֲדוּמִין מִשֶּׁיַּאְדִּימוּ — ALL RED [FRUITS], FROM WHEN THEY REDDEN etc.

A related Baraisa is cited:

רִימּוֹן שֶׁנִּיקְּרָה בּוֹ אֲפִילּוּ — Meyasha taught a Baraisa: **מְיוּשָּׁא תָּנֵי פְּרִידָה אַחַת — A POMEGRANATE THAT WAS PECKED AT** by birds,[3] **EVEN** if only **ONE SEED** of it was pecked, **בּוּלָּה חִיבּוּר לְמַעֲשֵׂר — ALL OF IT IS** treated as **A UNIT FOR TITHING** purposes. I.e. it is considered that all the seeds of the pomegranate are ripe, and the entire pomegranate is considered to have reached the tithing stage. Similarly, **אֶשְׁכּוֹל שֶׁבִּישֵּׁל בּוֹ אֲפִילּוּ גַּרְגִּיר יְחִידִי — A CLUSTER** of grapes **ON WHICH EVEN A SINGLE GRAPE RIPENED,**[4] **בּוּלּוֹ חִיבּוּר לְמַעֲשֵׂר — ALL OF IT IS** treated as **A UNIT FOR TITHING.** I.e. it is considered that all of the grapes are ripe, and the entire cluster is considered to have reached the tithing stage.

The Gemara elaborates on the Baraisa:

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה — R' Chaninah said: פַּשְׁטוֹ הוּא לָן — [Meyasha] explained [the Baraisa] to us to mean not only that the entire cluster of grapes is considered to have reached the tithing stage, **כָּל אוֹתָהּ הַגֶּפֶן —** but even **that entire vine** on which the cluster is growing, **כָּל אוֹתוֹ הַמִּין** — and even **that entire type** of grape — even not on the same vine as the ripe grape but on a nearby vine — is also considered to have reached the tithing stage.[5] **(חזרו ופשטו לו) [וְחָזַר וּפָשַׁט לָן] — He** then **returned and explained to us** further **כָּל אוֹתָהּ הָרוּחַ —** that all the grapes on **that entire side** of the vineyard in which the ripe grape is located are considered to have reached the tithing stage, even if they are a different type of grape.[7] **רַבִּי יוֹסֵי בַּרְבִּי בּוּן אוֹמֵר — R' Yose the son of R' Bun says: כָּל אוֹתוֹ הַכֶּרֶם — That entire vineyard** is considered to have reached the tithing stage by virtue of the one ripe grape.[8]

The Gemara inquires:

הָיָה כֶּרֶם קָטָן וַעֲשָׂאוֹ גָּדוֹל — If a person had a vineyard that was small and he made it big, גָּדוֹל וַעֲשָׂאוֹ קָטָן — or a **big** vineyard **and he made it small;**[9] **אֶחָד וַעֲשָׂאוֹ שְׁנַיִם —** or he had **one** vineyard **and he made it two, שְׁנַיִם וַעֲשָׂאוֹ אֶחָד —** or **two and he made it one,**[10] what is the law? Do we say, in the case of the small vineyard made big or the two vineyards merged into one, that the ripening of one grape in the original section gives even the grapes in the annexed section the status of ripe as well, or do we say that each half is treated separately? Conversely, in the case of the large vineyard made small or the one vineyard partitioned into two, does the ripe status that the grapes in the sold/partitioned-off section possessed remain in force, or is it negated by the division?

These inquiries are left unresolved.[11]

NOTES

1. [The seeds of some of our watermelons are in fact good-tasting. Apparently, the species of watermelon grown in Talmudic times possessed seeds that were not palatable (*Commentary of Y. Feliks*).]

2. It is forbidden to sweep an earthen floor on the Sabbath, lest one come to transgress the *melachah* of *boneh,* "building," by leveling out the ground (see *Bavli Shabbos* 95a for details). In the present case, however, this prohibition does not apply, because the person is not *sweeping* the ground; he is merely *picking up* the spilled insides. [There is also no problem of handling *muktzeh* — even in the case of the inedible watermelon insides — because the Rabbis permitted the removal of repulsive *muktzeh* items from one's living quarters (גָּרָף שֶׁל רְעִי, see *Bavli Shabbos* 121b).] Nevertheless in the case of the insides of the watermelon, which are inedible, picking them up is forbidden because it gives the *appearance* of sweeping. Cantaloupe insides, however, which are somewhat edible, may be picked up, since an onlooker will assume that the person is taking them to eat (*Gra ms.;* cf. *Rash Sirilio*).

[It is difficult to see how the foregoing *sugya* has any connection to the topic at hand, which is the rules of subjectivity to *maasros. Radal* (cited in *Hagahos HaGra*) quotes the *Vilna Gaon* as explaining that in fact this *sugya* belongs in the Gemara to the Mishnah on 5a, which discusses the *maaser* laws for watermelon and cantaloupe.]

3. The fact that birds pecked at it is a sign that it is ripe to the degree that it has reached עוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, *the tithing stage* (see *Mahara Fulda*). [As stated in our Mishnah, the tithing stage for pomegranates is when they become soft.]

Gra (*ms.* 2 and in *Ridvaz;* see *Hagahos HaGra*) had the reading שְׁנִגְמַר בּוֹ in place of שֶׁנִּיקְּרָה בּוֹ.

4. I.e. it reached the tithing stage, which, as described above, is when the skin of the grape became transparent and the seeds are visible through the skin (*Derech Emunah* 2:75).

5. Since one grape of that type [e.g. green grapes or purple grapes (see *Mareh HaPanim* ד"ה רימון)] has ripened to the tithing stage, all the grapes of the same type on nearby vines are deemed to have reached that stage as well (*Pnei Moshe*).

[*Gra* emends כָּל אוֹתוֹ הַמִּין to כָּל אוֹתוֹ הָרִימּוֹן. According to this reading Meyasha meant that one ripe grape gives the entire vine the status of ripe grapes, and one ripe pomegranate gives the entire pomegranate *tree* the status of ripe pomegranates (*Beur of R' Chaim Kanievski*).]

6. [Emended to conform with what seems to have been the text possessed by *Mahara Fulda.*]

7. *Mahara Fulda.* For example, we assume that all the grapes on the southern side of the vineyard ripened first, because of the way they were situated in relation to the sun (*Bircas Yisrael*).

8. [Even the grapes growing on the sides of the vineyard on which the ripe grape is not located are considered to have reached the tithing stage.]

9. He had a small vineyard and purchased the adjacent vineyard, thereby merging them both into one large vineyard (*Gra ms.* 1), or he had a large vineyard and sold part of it to someone else, thereby making his portion small (*Beur of R' Chaim Kanievski*).

10. A person had one vineyard and he built a fence down the middle, thereby dividing it into two, or he had two vineyards separated by a fence and removed the fence, thereby combining them into one (*Rash Sirilio*).

11. Our explanation of this last piece of Gemara has followed the consensus of commentaries printed on the page. See Variant A for an alternative explanation.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. Actually, the inquiries of the Gemara are difficult to understand. For the law that the ripening of one grape imparts the status of ripe to all the other grapes in the vineyard is presumably based on the agricultural phenomenon that all grapes within a single area ripen at a uniform rate. What role, then, should the unification of two vineyards or the erection of a fence down the middle of a vineyard play in regard to this law?

Chazon Ish (*Sheviis* 7:22 ד"ה מעשרות) therefore explains the words הָיָה כֶּרֶם קָטָן וַעֲשָׂאוֹ גָּדוֹל גָּדוֹל קָטָן אֶחָד וַעֲשָׂאוֹ שְׁנַיִם שְׁנַיִם וַעֲשָׂאוֹ אֶחָד

[ב: ג - ה"ב]

מבינים במעי מ"לפפון. מכניסים מיעות של מלפפון והוא מין קישואים מן הסדה למוך ניתן בצבעים, אבל מיעה למטיח מין מכניסים אסמור להכניתן לנית לפי שהן יין עומדים לפילה רק לזרע ואסור לגונתן ולהניתן לזרע, ונפקא מינה דמעי מלפפון מייב במעשר אבל מעי מטיח אין עומדים אלא לזרע והוה להו כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין ופטורים מן המעשר, ולפיכך נקט לה ככלי, וגם בשאר שהן מכניסים אותן עותנן למעשר כדמתן בפ"ד דשביעית (מ"ז-מ"ח) כותם לענין הנחת, וכן בשאר יומות השנה עותנן למעשרות: **אם אומר את כן.** להכניס לפילו זרעים שאינן נאכלין: **נמצאת אתה מכבד את השדה בשבישין.** גרסינן, שילקט כל השדה ויכניסן לניתו אין הרשות לפילה אין שאינו רשות: **מיישא.** שם מנת דבריית: **רמון שנקרו בו.** הטופות והוא שיתן שנתבשל בו לוכלו, וכיון שנתבשל בו לפילו פריכה אחת כאלו נתבשל כל המיטוי שבה, וכן נתבשל כיון שנתבשל גרגיר אחד כל התבשל מיטוי למעשר: **פושטו הוא לון.** מייתי לתני בריית וזאת פריש הוא נמי דלמא דוקא קתני כל שומו התבשל אלא כל הנפן שתלה בו שומו התבשל אלא כל הנפן שתלה בו שומו התבשל זה, ומזר ופריש נמי עוד לפילו כל שומו הלד שהנפן עומד בו ולפילו אינו שומו הסיון ממש: **אפילו כל אותו הכרם.** הוה מיטור: **היה כרם קטן ועשאו גדול.** בעיא היא אם נאמר הואיל ונתנה מקטן לגדול או מגדול לקטון בטל התיטור למעיקרא או לא: **דלמא שניקרה בבית אביה.** במקום נידולה: **כל אותה הגומא אסור.** כל הלולעים שהן בגומא אל לעגת זו שניקרה תמורים למיישינן לניקרא הנתם. דרך הילועין לנוטען בגומא והעלין שלהן מהפכים אותן לרותמיהם: **אף במכבדות תמרה בן.** אם נקרא תמרה אחת כל התמרים התלוין במכבדה זו תמורים: **ניקורי רטב באביהן מהן.** היינו רוטבי תמרים שעדיין לא נתבשלו כל צורכן קרוין רטב: **באביהן.** בגידולין בעודן מחוברין לגילן, וגם אינה אחת מהן תולין בגבי (קמ:): **מבינים במעי מ"לפפון.** לענין שבת קאמר, ומילתי למיכא דיני מוקצה לשבת ומעשרות כדלמרינן לקמן (קף ע.) מייתי הכא לפא: **מבינים.** אם מפותחין הן מכנס אותן למקום אחד: **מעי.** הן הגרעינין של מלפפון לילד"ו בלעז. ודוקא ממעי מלפפון הוא דמותר לכנסן כדמפרש טעמא מפני שהן רחוין למיכלה ואין נהנה משום מוקצה, אבל לא ממעי מטיחים אפי שאינן רחוין למיכלה אלא לזריעה הן עומדין ואית בהו משום מוקצה: **אם אומר את כן.** לפוקי מילתא הוא, כלומר שאם את כוזה לומר כן לפף ממעי מטיחים מיניו היתר לכנסן בשבת וכגון שהוא נרוך למקומן, הא ליתא, דהכי נכנון אלו שמפותחין הן על גבי הקרקע אם אתה מוכר ממנה מכבד את הקרקע בשבת. אי נמי יש לפרש דהאי אם אומר את כן קושיא הוא על הבריית דר' שמעון בן מלעזר, וה"ק ר' יוחנן אנא שמעית לקניה דמתיר ממעי מלפפון לכנסן, והשתא קשיא לי דניסי משום סיסור טלטול ליכא דלית בהו משום מוקצה הא מיהא סיסורא אתריתא ליכא הכא, לפי לומר את כן להתיר לכנס המפותחין על גבי הקרקע ממנה מכבד את הקרקע בשבת, דהא אין דרך לכנס מוקצה אלא ע"י כיטור, [והוא] עיקר: **כל האדומים משיאדימו וכו'. מיישא.** שם מכסו: **תני.** להאי בריית נדין דרמונים: **ריימון שניקרה בו אפילו פרידה אחת.** כלומר שניתם ניד הוא, וקני ניקור על שם שהוקן ולקח כדבר הניקור, ואם אפילו פרד אחד ניתם בו כולו תיטור למעשר, וכן האוכל שניאל בו וכו': **פשטו הוא לון.** רבנן דניסי המלכא פשטו לנו הדין ללמד האוכל כולו ללבד הוא תיטור, אלא אפילו אל אותה הנפן שים בה האוכל הזה, ואפילו כל אותו הסין שנטנפן שנליה: **חזרו.** תמ"ל ופשטו לו שאפילו כל אותו הכרם שנשתל בו אותה הנפן שים בה האוכל הזה תיטור הוא למעשרות, כלומר הוא הגפן שים בה האוכל הזה תיטור: **כל אותו הכרם.** תיטור הוא, אלא הא [הוא] דקא מיבעיא ליה אם היה כרם קטן, והיינו שאין בו אלא שני שורות של שלש שלש כדתמרי' בפ"ד דכלאים (ה"ב ה"ב - ל:), והוסיף לנטוע אלו עוד עד שנעשה כרם גדול, מהו שיהא כל הכרם תיטור לענין זה: **גדול ועשאו קטן.** והיה בהכרם כשהיה גדול נפן אחת שים בה כמו האוכל הזה, ואח"כ עקר האוכה זו ונעשה כרם קטן, מהו שיהא בו אין תיטור לענין זה מאחר שכבר נרפא בו האוכל אחת הזה כשהיה כרם גדול, או דילמא השתא כשכרם אחת הוא, וכן אחת וכו' שנלקו ג"כ מיבעיא מאי. ולא מיבעיטו הני בעיות: **דלמא שניקרה בבית אביה.** כלומר בתיבה בעודה מחוברת, ולענין גילוי מילתא שאם נמלא בה מיקור הנתם: **כל אותה הגומא.** כלומר כל שנכניסותיה לתורה, למיישינן שמא גם בהן הטיל הנתם הלרם שלו: **אף במכבדות התמרה הדין כן.** מכבדות התמרה נקרא תותן התמרים שהן זו אצל זו בהעוקץ, כמו שתבול בענביים: **ניקורי רטב באביהן מה הן.** תלון הניקורין שנתלו בתמרים כשהן בוסר ומתן ומתוזכרים בפיכון, מהו לתות לשאר התמרים: **ואמרו לו כל אותו הדקל אסור.** משום תשת ניקור. ומילי דלתמר לעיל מענין תיטור למעשרות, נקט נמי להא לענין תיטור משום ניקור הנתם:

ר"ש מירילאו

מכבדות מעי מ"לפפון. מכבדין מן הקרקע בשבת אותן הגרעינין שבתוכן פיפיונים של המילון שבתוכן פיפיוני, ואין עושין כן בכל מבניות וכדמפרש לקמן ואזיל להאי מזי **לאביה** והאי אינו אלא **לזוריעה** ואפילו לנוטען נמיכולה מיכלו כמכבד הקרקע: **ניקדה בו.** נקודת פורס: **פרידה אחת.** כך קרוי אותו הגרגיר: **פשוט הוא לון.** מרבותינו: **כל אותה הגפן.** א"ר ליה עונת המעשרות לכולה ואין התיטור על התיטור מיקרי. כי קא מיבעיא לי אם שים בכל אותו הסין. ומסיק דפשטו לו כל אותה הרוח, שים בה אותה הגפן שים בה אותו האוכל: **כל אותו הכרם.** נמי מיקרי הגיע לעונת המעשרות: **היה כרם קטן ועשאו גדול.** שהוסיף עליו נפנים כדמפרש לקמיה שהיו שני כרמים ועכל גדר שבינתים ועשאן אחד מי אמרינן לפי שאותו נפנים שהיו עומדים בתוכו כרם שניקר בו האוכל הגפן אבל התוספת שהוסיף בו [א] ובנטעה מבנסין במעי מ"לפפון ואין מבנסין במעי אבטיח. מה בין מעי מלפפון למעי אבטיח. אמר ר' שמעון בר ברסנא מעי מלפפון לאכילה מעי אבטיח לזריעה. אם אומר את הקרקע בשבת: כל האדומין [א] משיאדימו: [ב] מיישא תני [א] רימון שניקרה בו אפי' פרידה אחת כולה [ה] חיבור למעשר. [ב ג] אשכול שבישל בו אפילו גרגיר יחידי כולו חיבור למעשר. [ג] אמר ר' חנינה [ד] פשטו הוא לן כל אותה הגפן כל אותו המין. חזרו ופשטו לו [ג] כל אותה הרוח. ר' יוסי בר' בון אומר כל אותו הכרם. היה כרם קטן ועשאו גדול גדול ועשאו קטן אחד ועשאו שנים שנים ועשאו אחד. שמואל אמר [ב] דלמא שניקרה בבית אביה כל אותה הגומא אסורה. אף במכבדות תמרה בן. [ג] אמר ר' יוסי שאל יונתן בן חרשא איש [ד] גניסר [ז] את רבן גמליאל וחכמים ביבנה ניקורי [ז] רטב באביהן מה הן. אמרו לו [ח] כל אותו הדקל אסור.

[א] מבנסים במעי מלפפון ואין מבנסים במעי אבטיח. מה בין מעי מלפפון למעי אבטיח. אמר ר' שמעון בר ברסנא מעי מלפפון לאכילה מעי אבטיח לזריעה. אם אומר את הקרקע בשבת: כל האדומים משיאדימו: [ב] מיישא תני [א] רימון שניקרה בו אפי' פרידה אחת כולה [ה] חיבור למעשר. [ב ג] אשכול שבישל בו אפילו גרגיר יחידי כולו חיבור למעשר. [ג] אמר ר' חנינה [ד] פשטו הוא לן כל אותה הגפן כל אותו המין. חזרו ופשטו לו [ג] כל אותה הרוח. ר' יוסי בר' בון אומר כל אותו הכרם. היה כרם קטן ועשאו גדול גדול ועשאו קטן אחד ועשאו שנים שנים ועשאו אחד. שמואל אמר [ב] דלמא שניקרה בבית אביה כל אותה הגומא אסורה. אף במכבדות תמרה בן. [ג] אמר ר' יוסי שאל יונתן בן חרשא איש [ד] גניסר [ז] את רבן גמליאל וחכמים ביבנה ניקורי [ז] רטב באביהן מה הן. אמרו לו [ח] כל אותו הדקל אסור.

[ב: ג - ה"ב]

מבנסין במעי מ"לפפון. מכנסים מיעות של מלפפון והוא מין קישואים מן הסדה למוך ניתן בצבעים, אבל מיעה למטיח מין מכנסים אסמור להכניתן לנית לפי שהן יין עומדים לפילה רק לזרע ואסור לגונתן ולהניתן לזרע, ונפקא מינה דמעי מלפפון מייב במעשר אבל מעי מטיח אין עומדים אלא לזרע והוה להו כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין ופטורים מן המעשר, ולפיכך נקט לה ככלי, וגם בשאר שהן מכניסים אותן עותנן למעשר כדמתן בפ"ד דשביעית (מ"ז-מ"ח) כותם לענין הנחת, וכן בשאר יומות השנה עותנן למעשרות: **אם אומר את כן.** להכניס לפילו זרעים שאינן נאכלין: **נמצאת אתה מכבד את השדה בשבישין.** גרסינן, שילקט כל השדה ויכניסן לניתו אין הרשות לפילה אין שאינו רשות: **מיישא.** שם מנת דבריית: **רמון שנקרו בו.** הטופות והוא שיתן שנתבשל בו לוכלו, וכיון שנתבשל בו לפילו פריכה אחת כאלו נתבשל כל המיטוי שבה, וכן נתבשל כיון שנתבשל גרגיר אחד כל התבשל מיטוי למעשר: **פושטו הוא לון.** מייתי לתני בריית וזאת פריש הוא נמי דלמא דוקא קתני כל שומו התבשל אלא כל הנפן שתלה בו שומו התבשל אלא כל הנפן שתלה בו שומו התבשל זה, ומזר ופריש נמי עוד לפילו כל שומו הלד שהנפן עומד בו ולפילו אינו שומו הסיון ממש: **אפילו כל אותו הכרם.** הוה מיטור: **היה כרם קטן ועשאו גדול.** בעיא היא אם נאמר הואיל ונתנה מקטן לגדול או מגדול לקטון בטל התיטור למעיקרא או לא: **דלמא שניקרה בבית אביה.** במקום נידולה: **כל אותה הגומא אסור.** כל הלולעים שהן בגומא אל לעגת זו שניקרה תמורים למיישינן לניקרא הנתם. דרך הילועין לנוטען בגומא והעלין שלהן מהפכים אותן לרותמיהם: **אף במכבדות תמרה בן.** אם נקרא תמרה אחת כל התמרים התלוין במכבדה זו תמורים: **ניקורי רטב באביהן מהן.** היינו רוטבי תמרים שעדיין לא נתבשלו כל צורכן קרוין רטב: **באביהן.** בגידולין בעודן מחוברין לגילן, וגם אינה אחת מהן תולין בגבי (קמ:): **מבינים במעי מ"לפפון.** לענין שבת קאמר, ומילי דלמיכא דיני מוקצה לשבת ומעשרות כדלמרינן לקמן (קף ע.) מייתי הכא לפא: **מבינים.** אם מפותחין הן מכנס אותן למקום אחד: **מעי.** הן הגרעינין של מלפפון לילד"ו בלעז. ודוקא ממעי מלפפון הוא דמותר לכנסן כדמפרש טעמא מפני שהן רחוין למיכלה ואין נהנה משום מוקצה, אבל לא ממעי מטיחים אפי שאינן רחוין למיכלה אלא לזריעה הן עומדין ואית בהו משום מוקצה: **אם אומר את כן.** לפוקי מילתא הוא, כלומר שאם את כוזה לומר כן לפף ממעי מטיחים מיניו היתר לכנסן בשבת וכגון שהוא נרוך למקומן, הא ליתא, דהכי נכנון אלו שמפותחין הן על גבי הקרקע אם אתה מוכר ממנה מכבד את הקרקע בשבת. אי נמי יש לפרש דהאי אם אומר את כן קושיא הוא על הבריית דר' שמעון בן מלעזר, וה"ק ר' יוחנן אנא שמעית לקניה דמתיר ממעי מלפפון לכנסן, והשתא קשיא לי דניסי משום סיסור טלטול ליכא דלית בהו משום מוקצה הא מיהא סיסורא אתריתא ליכא הכא, לפי לומר את כן להתיר לכנס המפותחין על גבי הקרקע ממנה מכבד את הקרקע בשבת, דהא אין דרך לכנס מוקצה אלא ע"י כיטור, [והוא] עיקר: **כל האדומים משיאדימו וכו'. מיישא.** שם מכסו: **תני.** להאי בריית נדין דרמונים: **ריימון שניקרה בו אפילו פרידה אחת.** כלומר שניתם ניד הוא, וקני ניקור על שם שהוקן ולקח כדבר הניקור, ואם אפילו פרד אחד ניתם בו כולו תיטור למעשר, וכן האוכל שניאל בו וכו': **פשטו הוא לון.** רבנן דניסי המלכא פשטו לנו הדין ללמד האוכל כולו ללבד הוא תיטור, אלא אפילו אל אותה הגפן שים בה האוכל הזה, ואפילו כל אותו הסין שנטנפן שנליה: **חזרו.** תמ"ל ופשטו לו שאפילו כל אותו הכרם שנשתל בו אותה הנפן שים בה האוכל הזה תיטור הוא למעשרות, כלומר הוא הגפן שים בה האוכל הזה תיטור: **כל אותו הכרם.** תיטור הוא, אלא הא [הוא] דקא מיבעיא ליה אם היה כרם קטן, והיינו שאין בו אלא שני שורות של שלש שלש כדתמרי' בפ"ד דכלאים (ה"ב ה"ב - ל:), והוסיף לנטוע אלו עוד עד שנעשה כרם גדול, מהו שיהא כל הכרם תיטור לענין זה: **גדול ועשאו קטן.** והיה בהכרם כשהיה גדול נפן אחת שים בה כמו האוכל הזה, ואח"כ עקר האוכה זו ונעשה כרם קטן, מהו שיהא בו אין תיטור לענין זה מאחר שכבר נרפא בו האוכל אחת הזה כשהיה כרם גדול, או דילמא השתא כשכרם אחת הוא, וכן אחת וכו' שנלקו ג"כ מיבעיא מאי. ולא מיבעיטו הני בעיות: **דלמא שניקרה בבית אביה.** כלומר בתיבה בעודה מחוברת, ולענין גילוי מילתא שאם נמלא בה מיקור הנתם: **כל אותה הגומא.** כלומר כל שנכניסותיה לתורה, למיישינן שמא גם בהן הטיל הנתם הלרם שלו: **אף במכבדות התמרה הדין כן.** מכבדות התמרה נקרא תותן התמרים שהן זו אצל זו בהעוקץ, כמו שתבול בענביים: **ניקורי רטב באביהן מה הן.** תלון הניקורין שנתלו בתמרים כשהן בוסר ומתן ומתוזכרים בפיכון, מהו לתות לשאר התמרים: **ואמרו לו כל אותו הדקל אסור.** משום תשת ניקור. ומילי דלתמר לעיל מענין תיטור למעשרות, נקט נמי להא לענין תיטור משום ניקור הנתם:

ביאור הגר"א

כת"י א

מבנסין. פי' אם יש בשבת על הלרכה מעי מלפפון מותר לכנסן כדי להוציאו מן הבית, ומפרש הטעם דהמלפפון אם דבר הניעול בשבת שהוא רחוי למיכלה ע"י הבשל, ממנו אבטיח אינו רחוי למיכלה כלל: **פשוט.** לשון פירש נו כולה תיטור דקתמר לפילו על הגפן כל שומו הסיימן, כל שומו הכרם: והשתא נמי היה כרם קטן. וקשה עוד [כרס] קרוב לזה הכרם ועשאו גדול מה דינו אם הוי תיטור למעשרות: **דלמא שניקרה.** היינו נשוכה נתם, כל הלולעים הנמלא בגומא תמורה, דנתמל כולם היו נקוריס רק שנתפה מתמת גדילתן, וכן במכבדות תמרה אם ניקר אחד מהם נתפה כולם תמורים:

וע"כ **אף במכבדות תמרה בן,** פי' שאם ניקר אחד מהם, כל שומה המכבדה תמורה למיישינן שמא גם הם נקרו כו':

כת"י ב

מבנסין במעי מ"לפפון. פי' בשבת אם יש על הלרכה מעי מלפפון, שומר לכנסם בשבת דנרלה כניעול נלמלן. אבל נמעי אבטיח שהוא רחוי למיכלה, אסור לכנסם דנרלה מכבד בימו בשבת*: וכי פירושו **אם אתה אומר כן.** פי' שמומר: **נמצאת מכבד את הקרקע בשבת.** פי' לפף שהוא כנרף של רעי, הלף גם בנרף של רעי אינו מומר אלא לנעלול אבל לא לכבד: ה"ג **מיישא תני ריימון שניגמר בו אפילו פרידה אחת כו':** (פנימו) **[פשוטו] הוא לון.** פירש הוא לנו, מהו טולה תיטור למעשרות, **כל אותו הנפן כל אותו הריימון: כל אותה הגומא אסורה.** פי' כל מה שים בגומא, שהלועת גדילה בגומא, אסורה. למיישינן שגם הם ניקרו אלא שממתת הגדילו נסתם הנקב:

א ב ג מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה [טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף ס]: **ד** [מיי' פי"ב מהלכות תרומה ומתירת הנפש הלכה ב טוש"ע יו"ד סימן קכו]:

ו) [תוספתא פ"ו ה"כ, תמלי פ"ו ה"ו - ג:] **ב)** [כעי"ז מרומות פ"ח ה"ג - עב. (ל), עי' תוספתא מרומות פ"ו ה"כ] **ג)** [תוספתא כלים (בבא בתרא) פ"ב ה"ב]

רי"ד"ז

מיישא תני ריימון שניגמר בו אפי' פרידה אחת וכו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

שינוי נוסחאות

א] **משיאדימו.** ראה פנ"מ שנראה שר"ל שצ"ל משיאדימו וכו' אמנם להלן (ד:) איתא פיסקא הרימונים ושימסו:

ב] **שניקרה.** ברש"ס שניקרה:

ג] **אשכול.** בירושלמי דמאי (פ"א ה"א - ג:) **ר' ישמעאל בר' יוסי אמר משום אבוי** אשכול:

ד] **פשטו.** ברש"ס פשוט:

ה] **גניסר.** ברש"ס ד"א ודפ"ו גינוסר:

ו] **את רבן גמליאל.** בתוספתא דכלים (ב"ב פ"ה ה"ט) **לפני זקנים:**

ז] **רטב.** בתוספתא (כלים ב"ב פ"ה ה"ט) **רוטב:**

ח] **כל.** בתוספתא (שם) **אפי'** כל אותו הדקל **בולו** אסור:

הגהות הגר"א

[א] מכנסים במעי מלפפון ואין מכנסין במעי אבטיח. מה בין וכו' מלפפון לאכילה וכו' אם אתה אומר כן נמצא מכבד הקרקע **בשבת.** בהשתקת הרד"ל נ"ב פ' כל זה לענין שבת קאי שאם נתפזרו מעי מלפפון על הארץ מותר לכבד ולישלן בשבת שהן ראוין לאכילה וכדמפרש ר"ש ב"ר כרסנאי לכן אינו נראה כמכבד הקרקע אלא כמגביה אבטיחין מן הארץ, אבל מעי אבטיח עומד לזריעה וכשמכבדן מהארץ אינו אלא משום גרף של רעי וזה אסור ואמר אדמו"ר שעיקר מאמר זה דר"י מקומו שייך להלן (ה"ד) אמתני' דהאבטחין והמלפפונות, ופרי הרא"ש שפירשו לענין שביעית אין בו ממש:

[ב] **מיישא תני רמון שנגמר אפי' פרידה אחת.** ובהשתקת הרד"ל ריימון **שנקמדה** [אולי צ"ל **שנקמדה** ועי' עירובין קב. ועי' בערוך השלם (ערך נקמז) בו אפילו פרידה אחת וכו']:

[ג] אמר ר' חנינא **פשוט** הוא לן:

[ד] בהשתקת הרד"ל הגפן כל אותו **הריימון** חזרו וכו':

הגהות וציונים

א. בכי"ק: כל אותה הגפן כל אותו המין כלומר פשיטא לי דכל אותה הגפן הויא חיבור למעשרות ומן החיוב על החיוב מיקרי:

We have learned that the seeds of a pomegranate are all treated as a single unit ("connected") as regards tithing. In connection with this rule, the Gemara introduces a discussion as to what is considered connected with regard to the prohibition to consume foods that were found punctured and are therefore under suspicion of having been contaminated by a venomous reptile:[12]

שְׁמוּאֵל אָמַר — Shmuel said: **דְּלַעַת שֶׁנִּיקְּרָה בְּבֵית אִבְּיָהּ — A gourd that was** found **punctured at the place of its growth** [i.e. while still attached to the ground], **כָּל אוֹתָהּ הַגּוּמָּא אֲסוּרָה — that entire hole** [i.e. the entire group of gourds growing in that hole] **is forbidden.**[13]

The Gemara extrapolates from Shmuel's ruling:[14]

אַף בְּמַכְבְּדוֹת תְּמָרָה כֵּן — Also regarding brooms of palms[15] with dates attached to them **it is so.** If one date is found to be punctured, all the dates that are attached to that broom are forbidden.

The Gemara cites a related Baraisa:[16]

שָׁאַל יוֹנָתָן בֶּן חַרְשָׁא אִישׁ גִּינִּיסַר אֶת רַבִּי יוֹסֵי אָמַר רַבִּי — R' YOSE SAID: **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וַחֲכָמִים בְּיַבְנֶה — YONASAN BEN CHARSA OF GINNISAR INQUIRED OF RABBAN GAMLIEL AND THE SAGES IN YAVNEH:** **נִיקּוּרֵי רֻטָּב בְּאִבֵּיהֶן — NOT YET FULLY RIPE DATES**[17] **THAT WERE PUNCTURED WHILE STILL ATTACHED** to the tree, **מָה הֵן — WHAT IS [THEIR STATUS]?** **אָמְרוּ לוֹ — THEY SAID TO HIM:** **כָּל אוֹתוֹ הַדֶּקֶל אָסוּר — THAT ENTIRE PALM TREE** [i.e. the entire crop of dates growing on it] **IS FORBIDDEN.**

NOTES

12. *Pnei Moshe* ד"ה ואמרו.

When a venomous snake or the like bites into a fruit or vegetable, there is a risk that the snake injected some of its venom into the fruit. Eating that fruit could then be fatal to a human. The Sages therefore forbade eating any fruit found to have been punctured, for fear that the puncture was caused by a snake (Mishnah *Terumos* 8:6). The question at hand is whether a puncture found in one fruit of a group, which renders that fruit forbidden for consumption, causes the other fruits in that same group to be forbidden as well.

13. Typically, gourds are planted in a hole [see Mishnah *Kilyaim* 3:5] (*Mahara Fulda; Gra ms.* 2). Shmuel teaches that the concern for venom contamination is not limited to the one gourd that was found punctured but extends to all the gourds growing in that same hole (*Mahara Fulda*), because the other gourds may have been punctured as well, and the reason their punctures are not visible is that they sealed up as the gourds continued to grow (*Gra ms.*). Alternatively, even if only one gourd was in fact bitten into, the poison may have spread to the others growing within the same hole via the gourds' leaves, which tend to overlap one another (*Rash Sirilio*).

14. See *Gra ms.* 2.

15. The branches on which dates grow are called "brooms" because they are commonly used for sweeping (see *Rashi* to *Succah* 40a ד"ה יצאו).

16. *Tosefta Keilim, Bava Basra* 5:2.

17. *Mahara Fulda; Aruch* [ג] ע' רטב; see also *Rash Sirilio.* [The word רֻטָּב connotes liquid. Before dates become fully ripe they are juicy, while afterward they are much drier; see *Commentary of Y. Feliks.*]

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

differently, as follows. The earlier opinion cited by the Gemara had stated that the ripening of one grape indicates that the other grapes on that same side of the vineyard are also ripe. R' Yose the son of R' Bun went further and said that even if the other grapes are not on the same side of the vineyard they are also considered ripe, provided they are within the same vineyard. The Gemara then *questions* R' Yose the son of R' Bun's opinion, asking: Why should being within the same vineyard make any difference? Would you suggest that if a large vineyard is divided in two by a fence, that the ripening of a grape on one side of the fence would have no effect on the grapes on the other side, whereas if the fence is removed the ripening would effect the other grapes? Of course not!

[This explanation would account for *Rambam's* ruling here. *Rambam* states (*Maasros* 2:5) that the ripening of one grape imparts the status of ripe to all the grapes on the same side of the vineyard. He does not say that all the grapes in the entire vineyard are considered ripe. Why would *Rambam* ignore R' Yose the son of R' Bun's ruling? But if *Rambam* explained the Gemara as stated above, his ruling is understandable, because the Gemara concluded by *refuting* the opinion of R' Yose the son of R' Bun (*Beur HaGra* to *Yoreh Deah* 331:80; see *Beur HaHalachah* to *Rambam* ibid. ד"ה אשכול).]

[ב: ג - ה"ב]

מכנסים במעי מלפפון. מכניסים מיעות של מלפפון והוא מין קישואים מן הסלת למוך ניתן בתבשיל, אבל מיעה שבטנה אין מכניסים אותו למעשר, ולפיכך נקט לה כבד, וגם בשאר שהן מכניסים אותן עוקרין למעשר כלומר כשהן גדולין כדי שיעור שמעמידין אותן על הקרקע ואין מכניסין במעי מלפפון ואין מכניסין במעי אבטיח. מה בין מעי מלפפון למעי אבטיח. אמר ר' שמעון בר ברסנא מעי מלפפון לאכילה מעי אבטיח לזריעה. אם אומר את הקרקע מכבד את הקרקע בשבת: כל האדומין משיאדימו: משיישא תני רימון שניקרה בו אפי' פרידה אחת כולה חיבור למעשר. אמר ר' חנינה הגפן כל אותה המין. חזרו ופשטו לו כל אותה הרוח. ר' יוסי בר' בון אומר כל אותו הכרם. היה כרם קטן ועשאו גדול גדול ועשאו קטן אחד ועשאו שנים שנים ועשאו אחד. שמואל אמר דלעת שניקרה בבית אביה כל אותה הגומא אסורה. אף במכבדות תמרה כן. אמר ר' יוסי שאל יונתן בן חרשא איש גיניסר את רבן גמליאל וחכמים ביבנה ניקורי רטב באביהן מה הן. אמרו לו כל אותו הדקל אסור.

[א] מכנסים במעי מלפפון ואין מכנסים במעי אבטיח. מה בין מעי מלפפון למעי אבטיח. אמר ר' שמעון בר ברסנא מעי מלפפון לאכילה מעי אבטיח לזריעה. אם אומר את הקרקע מכבד את הקרקע בשבת: כל האדומין משיאדימו: [ב] משיישא תני רימון שניקרה בו אפי' פרידה אחת כולה חיבור למעשר. [ג] אשכול שבישל בו אפילו גרגיר יחידי כולו חיבור למעשר. [ד] אמר ר' חנינה הגפן כל אותה המין. חזרו ופשטו לו כל אותה הרוח. ר' יוסי בר' בון אומר כל אותו הכרם. היה כרם קטן ועשאו גדול גדול ועשאו קטן אחד ועשאו שנים שנים ועשאו אחד. שמואל אמר דלעת שניקרה בבית אביה כל אותה הגומא אסורה. אף במכבדות תמרה כן. [ה] אמר ר' יוסי שאל יונתן בן חרשא איש גיניסר את רבן גמליאל וחכמים ביבנה ניקורי רטב באביהן מה הן. אמרו לו כל אותו הדקל אסור.

[ב: ג - ה"ב]

מכנסין במעי מלפפון. לענין שבת קאמר, ומיירי לאוכלו מיד מוקלף בשבת ומעשרות כדאמרינן לקמן (דף ע.) מייתי הכא לפי: מכנסין. אם מפותחין הן מכנס אותן למקום אחד: מעי. הן הגרעינין של מלפפון לילדל"י בלע"ז. ודוקא ממעי מלפפון הוא דמותר לכנסן כדמפרש טעמא מפני שהן רזין ואינן להילוך ואין בהם משום מוקלה, אבל לא ממעי אבטיח משום מוקלה, אבל לא ממעי אבטיח לפי שאינן רזין להילוך אלא לזריעה הן עומדין ואית בהו משום מוקלה: **אם אומר את הקרקע מכבד את הקרקע בשבת.** לפוקי מילתא הוא, כלומר שאם את כוזה לומר כן תלוי במעי אבטיח מניינו היאך לכנסן בשבת וכגון שהוא נרוץ למקומן, הא ליתא, דהכי נקטינן אלו שמפותחין הן על גבי הקרקע אם אתה מוכר מוכיר לכנסן למקום אחד נמצאת מכבד את הקרקע בשבת. אי נמי יש לפרש דהאי אם אומר את הן קושיא הוא על הברייתא דר' שמעון בן מלנזר, וה"ק ר' יוחנן אנא שמעית לקניה דמעי אבטיח מלפפון לכנסן, והשתא קשיא לי דהיכי משום איסור טלטול ליכא דלית בהו משום מוקלה הא מיהא איסורא מהרייתא איכא הכא, לפי שאומר לכנס המפותחין על גבי הקרקע נמצאת מכבד את הקרקע בשבת, דהא אין דרך לכנס אותן אלא ע"י כיבוי. [והוא] עיקר: **כל האדומים משיאדימו וכו'. מיישא.** שם מכש: **תני.** להאי ברייתא נדון דרמוזים: **רימון שניקרה בו אפילו פרידה אחת.** כלומר שנימס ניד הוא, וקני ניקור על שם שהולך ונלך כדבר הניקור, ושם אפילו פרד אחד נימס בו כולו חיבור למעשר, וכן אשכול שבישל בו וכו': **פשטו הוא הדין.** רצונו לומר שהמדקדק פשטו לנו הדין ללמד שאשכול כולו נלבד הוא חיבור, אלא שאפילו כל אותה הגפן שים בה אשכול כזה, ואפילו כל אותו המין שנגפן שבגיניה: **חזרו.** אמ"כ ופשטו לו שאפילו כל אותו הרוח שים בה אותה הגפן שים בה אשכול כזה אינו חיבור אלא למעשרות, כלומר אם שבישל בו אשכול כזה אינו חיבור אלא **כל אותו הכרם.** חיבור הוא, אלא הא [הוא] דקא מיבעיא ליה שם היה כרם קטן, והיינו שאין בו אלא שני אזורות של אלו שלש כדאמרי' בפ"ד דכלאים (ה"ב ה"ג - ל:), והוסיף לנטוע אלו עוד עד שנעשה כרם גדול, מהו שיהא כל הכרם חיבור לענין זה: **גדלו ועשאו קטן.** והיה בהכרם כשהיה גדול נפן אחת שים בה כמו אשכול הזה, ואמ"כ עקר השורה זו ונעשה כרם קטן, מהו שיהא בו דין חיבור לענין זה מאחר שכבר נעקר בו אשכול אחד הזה כשהיה כרם גדול, או דילמא השתא כשכרם אחד הוא, וכן אחד זה וכו' שנלקו ג"כ מיפקיא מאי. ולא מיפשיטו הני בעיות: **דלעת שניקרה בבית אביה.** כלומר כל שנכניסותיה לתוכה, למיישינן שמא גם בהן הטיל הנחש הארס שלו: **אף כל אותה הגומא.** כלומר כל שנכניסותיה לתוכה, למיישינן שמא גם בהן הטיל הנחש הארס שלו: **אף במכבדות התמרה הדין כן.** מלכבדות התמרה נקלו אותן התמרים שהן זו אצל זו בהעוקץ, כמו אשכול בענבים: **ניקורי רטב באביהן מה הן.** תלוין הניקורין שנמצאין בתמרים כשהן רוטב ואחין ומתוכין בתיכון, מהו לומר לשאר תמרים: **ואמרו לו כל אותו הדקל אסור.** משום חשש ניקור. ומיירי דקאמר לעיל מענין חיבור למעשרות, נקט נמי להא לענין חיבור משום ניקור הנחש:

ר"ש מיריליאו

מכנסין מעי מלפפון. מכנסין מן הקרקע בשבת אותן הגרעינין שבקורע פיפיונים של המילון שבקורע פיפיוני, ואין עושין כן בשל אבטיח וכדמפרש למעלה ואותן שהן בשאר שהן בשל אבטיח וכדמפרש בגמרא שהן רזין להילוך ואין בהן משום מוקלה: **אם אומר את הקרקע מכבד את הקרקע בשבת.** לפוקי מילתא הוא, כלומר אם אתה מוכר מוכיר לענין זה שמא יכבד בשבת כדי שיהא ראוי למכור בו, ומכמה טעמים אין מכניסין אותן מן הגפן לתוך הבית, ומפרש טעמא דמלפפון הוא דכבר הניחו בשבת שהוא רזין להילוך, אבל אבטיח שהוא עב אין מכניסין אותו מן הגפן לתוך הבית שמא יכבד בשבת ויתלוש: **אם אומר את הקרקע מכבד את הקרקע בשבת.** פי' בשבת אם יש על הקרקע מעי מלפפון, מותר לכנס בשבת דברים כעין שהוא מכבד את הקרקע בשבת שהוא רזין להילוך, אסור לכנס דברים כעין שהוא מכבד כיוצא בשבת*: **משאר מכבד את הקרקע בשבת.** פי' לפי שהוא נקרע על ידי מיעה מותר לכנסו בשבת דברים כעין שהוא מכבד את הקרקע בשבת, אבל לא כל דבר כעין שהוא מכבד את הקרקע בשבת אסור לכנסו בשבת, דהא גם גבנים של רבי מיעה מותר אלא לטלטל אבל לא לכבד: ר"ג **משיישא תני רימון שניקרה בו אפילו פרידה אחת כו'**: (**פנימו**) **[פשטו] הוא הדין.** פירש הוא לנו, מהו טולה חיבור למעשרות, **כל אותו הגפן כל אותו הרימון: כל אותה הגומא אסורה.** פי' כל מה שים בגומא, שהלעגה גדילה בגומא, לפוקרה. למיישינן שמא גם נקרו אלא שנתמעט הגידול ונתמר הנקב: ומ"ש **אף במכבדות תמרה בן,** פי' שאם ניקר אחד מהם, כל אותה המכבדה לפוקרה למיישינן שמא גם הם נקרו כו':

[א] **מכנסין במעי מלפפון ואין מכנסין במעי אבטיח. מה בין מעי מלפפון לאכילה וכו' אם אתה אומר כן נמצא מכבד הקרקע בשבת.** בהשתקת הרד"ל נ"ב פ' כל זה לענין שבת קאי שאם נתפזרו מעי מלפפון על הארץ מותר לכבד ולישלן בשבת שהן ראוין לאכילה וכדמפרש ר"ש ב"ר כרסנאי לכן אינו נראה כמכבד הקרקע אלא כמגביה אוכלין מן הארץ, אבל מעי אבטיח עומד לזריעה וכשמכבדן מהארץ אינו אלא משום גרף של רעי וזה אסור ואמר אדמו"ר שעיקר מאמר זה דר"י מקומו שייך להלן (ה"ד) אמתני' דהאבטחין והמלפפונות, ופרי' הרא"ש שפירשו לענין שביעית אין בו ממש:

[ב] **משיישא תני רמון שניקר בו אפי' פרידה אחת.** ובהשתקת הרד"ל רימון שניקמדה [אולי צ"ל שניקמדה] ועי' עירובין קב. ועי' בערוך השלם (ערך נקמן) בו אפילו פרדה אחת וכו']:

[ג] אמר ר' חנינא **פשוט** הוא לן:

[ד] בהשתקת הרד"ל הגפן כל אותו הרימון חזרו וכו':

א ב ג מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ה [טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף ט]: **ד** [מיי' פי"ב מהלכות תרומה ומשניות הפסח הלכה ב טור יו"ד סימן קכו]:

שינויי נוסחאות

א] **משיאדימו.** ראה פנ"מ שנראה שר"ל שצ"ל משיאדימו וכו' אמנם להלן (ד:) איתא פיסקא הרימונים ושימסו:

ב] **שניקרה.** ברש"ס שניקרה:

ג] **אשכול.** בירושלמי דמאי (פ"א ה"א - ג:) ר' **ישמעאל** בר' **יוסי אמר משום אבוי** אשכול:

ד] **פשטו.** ברש"ס פשוט:

ה] **גיניסר.** ברש"ס ד"א ודפ"ר גינוסר:

ו] **את רבן גמליאל.** בתוספתא דכלים (ב"ב פ"ה ה"ט) **לפני זקנים:**

ז] **רטב.** בתוספתא (כלים ב"ב פ"ה ה"ט) **רוטב:**

ח] **כל.** בתוספתא (שם) **אפי'** כל אותו הדקל **בולו** אסור:

הגהות הגר"א

[א] מכנסים במעי מלפפון ואין מכנסין במעי אבטיח. מה בין וכו' מלפפון לאכילה וכו' אם אתה אומר כן נמצא מכבד הקרקע בשבת. בהשתקת הרד"ל נ"ב פ' כל זה לענין שבת קאי שאם נתפזרו מעי מלפפון על הארץ מותר לכבד ולישלן בשבת שהן ראוין לאכילה וכדמפרש ר"ש ב"ר כרסנאי לכן אינו נראה כמכבד הקרקע אלא כמגביה אוכלין מן הארץ, אבל מעי אבטיח עומד לזריעה וכשמכבדן מהארץ אינו אלא משום גרף של רעי וזה אסור ואמר אדמו"ר שעיקר מאמר זה דר"י מקומו שייך להלן (ה"ד) אמתני' דהאבטחין והמלפפונות, ופרי' הרא"ש שפירשו לענין שביעית אין בו ממש:

[ב] **משיישא תני רמון שניקר בו אפי' פרידה אחת.** ובהשתקת הרד"ל רימון שניקמדה [אולי צ"ל שניקמדה] ועי' עירובין קב. ועי' בערוך השלם (ערך נקמן) בו אפילו פרדה אחת וכו']:

[ג] אמר ר' חנינא **פשוט** הוא לן:

[ד] בהשתקת הרד"ל הגפן כל אותו הרימון חזרו וכו':

הגהות וציונים

א. בכ"מ: כל אותה הגפן כל אותו המין כלומר פשיטא לי דכל אותה הגפן הויא חיבור למעשרות ומן החיוב על החיוב מיקרי:

[ו] [תוספתא פ"ז ה"ב, תמלי פ"ג ה"ג - ג:] **ז)** [כעי"ז מרומות פ"ח ה"ב - עב. (ל), עי' תוספתא מרומות פ"ז ה"כ] **ח)** [תוספתא כלים (בבא מבחא) פ"ב ה"ב]

רידב"ז

מיישא תני רימון שניקר בו אפי' פרידה אחת וכו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

מכנסין. פי' אם יש בשבת על הלפלה מעי מלפפון מותר לכנסו כדי להוסיפו מן הבית, ומפרש טעמא דמלפפון הוא דכבר הניחו בשבת שהוא רזין להילוך ע"י הדחק, ממנו עוד להילוך כלל: **פשוט.** לשון פירש נו כולה חיבור דקאמר לפילו כל הגפן כל אותו הרימון, כל אותו הכרם: והשתא נעי היה כרם קטן. וקשה עוד [כרס] קרוב לזה הכרס ועשאו גדול מה דינו אם הוי חיבור למעשרות: **דלעת שניקרה.** היינו נשוכה ונקב, כל הלועגים הממלא בגומא תמורה, דממלא כולה היו שנקורים רק שנתמעט מממת גדילתן, וכן במכבדות תמרה אם ניקב אחד מהם מסס כולם תמורים:

[ג. - ה"ב]

א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

שינויי נוסחאות

א) **בשם** ר'. בכ"י ור': ב) **תחת ידיו.** בריבמ"ץ **בתוך ידו:** ג) **וזא.** בערוך (ערך סאר) **זורא.** ד) **משתימלא.** בר"ש ד"א ודפ"ו **משיתמלא:** ה) **החרין.** בר"ש ד"ה **האריס.** ובכ"פ כמו שלפנינו וע"ר רא"ם. בריבמ"ץ החרוין וכן בסמוך: ו) **רבנן.** בריבמ"ץ **ומאי משיתימלו שאור רבנן:** ז) **משישבתם.** כ"ה בר"ש ערוך (שם) רש"ס ד"א ודפ"ו. ובכ"פ **משיתם.** ובכ"ל ודי"ן ליתא: ח) **ר' יוחנא בשם איסי** בכ"פ ר' יוחנא בשם ר' איסי. בריבמ"ץ ר' **זורא** בשם ר' **אסי.** בר"ש ר' יוחנא בשם ר' **אסי.** כ"ה ר' **יסא** בשם **אסי:** ט) **האגוזים והשקדים משיעשו** מגורת. ליתא בר"ש: י) **והשקדים.** נוסף בכ"י ע"י המגיה ואחרינו בדפוסים. וכ"ה בר"ש. ובכ"י ליתא. וע"ר לעיל (ג:) בשינויי נוסחאות אות א:

כ) **אמרו.** בתוספתא (פ"א ה"ג) **באי קלייפה** אמרו ובר"ש **תנא באי זו קלייפה** אמרו: ל) **ובאפיסמקין.** בד"א ובדפ"ו **ובאיספסקין.** בערוך (ערך פסחקא) **אפיסתקין.** בר"ש **ובאפופטיקין:** מ) **תני וכו' שחורות.** בר"ש **תני ר' חנינא בר פפא משיעשו נקודות שחורות. ותני ר' חנינא בר פפא חרובין שישולין הוא חנגן:** וכל השחורין: כגון ענבי הדס וענבי סנה: נ) **איספרגלין.** בערוך (ערך פרישׁ) **אמר ר' יוסי** איספרגלין. בירושלמי (כלאים פ"א ה"ד - ג:) **אמר רבי יונה** אספרגלין:

הגהות הגר"א

[א] בהגהות הגר"א על הר"ש משיכניסו משקה וכ"ה בשנו"א. ולהלן על תיבות פלגין לבבינו כתב שם בהגהותיו על הר"ש תיבות אלו מחוקין:

[ב] בהגהות הגר"א על הר"ש **משיתמלא החרין** כצ"ל:

[ג] בהגהות הגר"א על הר"ש צ"ל בוחלת וכ"ה בשנו"א:

[ד] **רבנן דקסרי אמרו משישבתם.** (ע"ר שינוי"ם כאן אות ו):

תורה אור השלם

א) אָנָּה אֲנַחְנוּ עֹלִים
אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת לְבָבֵנוּ
לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם
מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת
וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמָיִם וְגַם בְּנֵי
עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:
(דברים א כח)

ליקוט משנות אליהו

רבי יוחה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי מפיקיטון משקה כפ"ל:

לֵבן צְרִיכָה בשניקרו כוּלָּן. כלומר דר' יוסי מפרש למאי דמפקפק ליה הא ממילא משכחת מיקוטין, ואם לענין מיסור ומיזב מעשר ממילא לעיל דכולא מיזב הוא, מכל שכן לענין מסא ניקור, הלכך קאמר דלא כן לריכה, אלא בשאנו רואין שניקרו כל התמרים:

אמר ר' יוסי לכן צריכה בשניקרו כולן שלא תאמר הואיל ואין דרך הנחש לעשות כן אני אומר ענן של ציפורים שכן עליהן וניקרו. ר' יונה [א]בשם ר' שמעון חסידא ניקורי רטב באביהן אסור [ב]והרבים נהגו בהן היתר ואינן ניזוקין: הרימונים משימסו: ר' זעירא בשם ר' יסא [א]משיתמעך האוכל [ב]תחת ידיו. ר' יודה בר פזי בשם ר' יהושע בן לוי [א]משיכניסו מחצה. ר' יונה בעי דילמא מן רבנין דאגדתא הוא שמע לה [א)ב]אחינו המסו את לבבינו פלגון לבבינו: התמרים משיטילו שאור: ר' חייא בר [ב]וא אמר [ב)ד]משתימלא [ה]החרין. ר' יונה בעי מה נן קיימין אם בשיתמלא החרין [ב]נובלת היא אם משתפרוש גרעינה מתוך האוכל בשילה היא כל צורכה. [ה]רבנן דקיסרין אמרי [ו]משישבתם ויהיו יפות לאכילה: הפרסקין משיטילו נידים: [ז]ר' זעירא בשם איסי [ב]משיטילו גידין אדומין: [ג)ט]האגוזים [ו]והשקדים משיעשו מגורה. ר' יודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה: [כ]אמרו בקליפה התחתונה שהיא סמוכה לאוכל. מודין חכמים לר' יודה [ז]באלצרין [ל]ובאפיסמקין ובאיצטרובילין [נ]משיעשו קליפה: [מ]תני ר' חנינא בר פפא [ס]חרובין שילשולן הוא חנגן: וכל השחורין: כגון עיניבי הדם ועיניבי סנה: משינקידו: תני ר' חינא בר פפא [ד]משיעשו נקודות נקודות שחורות: [נ]הפרישין: [נ]איספרגלין. ולמה נקרא שמן פרישין שאין לך מין אילן שהוא פריש לקדירה אלא זה בלבד:

לֵבן צְרִיכָה. לכך מבעיא ליה, דמיירי שהיו כולן נקוריס והיה מקום לומר אין דרך הנחש לנקר כולן: **אֶלָּא ענן שֶׁל ציפורים.** קינון של עופות שכנו על התמרים ונקרו אותו ופלקא דעתך שמותרין הן, לפיכך קמבעיא להו דנלמו הכי פשיטא למסור כל הלקט: **משיתמעך האוכל בידו.** משימסו לגון ומס השמש ומפ (שמות פח כמ): **משיכניסו מחצה.** וימסו לגון מלוקה כמו המסו את לבבינו ופירושו פלגן לבבינו: ס"ג וכן גרס הכ"פ ז"ל **משיתמלא הארץ: נובלות הן.** דהכי משמיע בגרסתו (מ:) מפי נוזלות, ממני דזיקא, ממריס שהכוח משיר: **אם בשהפריש** וכו'. דמין לגו סימן למר ניסון. ולגירסת הספר גרסינן לר' יוסה מסתפק מי לגון מרץ למר או מרץ, כלומר מרגן, והיינו עד שימלא ויתבדל הגרעין מתוכו ומופרש מן הכוכל: **היינו בישל כל צורכה.** ומין המתלא ניסול בעיון: **משישבתם** וכו'. משמיעים לוחן זמן מה או מעט לעת, אם הס יפות לאכילה זהו סימן שהגיעו בשר גמילן להתחלת ניסון: **בקליפה התחתונה.** אבל עליונה גדילה קוסס ניסולן: **איצטרובלין, איפספטקין, איצטרובלין.** מין ממיני שקליס ותגוזיס: **שישולין.** כמין שלשלת הן בעת מניטתן, ונפקא מינה לענין שם מגעו קוסס ט"ו בשבט או שלא כ שהולכים בגילן אחר מגעו כלאיתא לקמן השנה (עו:): **חבושים קוויטין: שהוא פריש לקדירה.** שמין דרך לגוזלו מי כלל שיתבשל בקדרה:

ב) [מרומות פ"ע ה"ג - עד:, ע"ז ל:, כע"ז שבת קכט:, יבמות עב.] **ג)** [בתר"ל ר ג, תגומות שלם יט] **ד)** [מופסחת פ"ל ה"ג] **ה)** [מופסחת שם] **ו)** [שביעית פ"ד ה"ח - לה. מופסחת שם] **ז)** [כלאים פ"ל ה"ד - ג:]

הגהות וציונים

א. בכ"מ: דבאחד מהן במקום נקב נקר: ב. בכ"מ: נבדלה: ג. בכ"מ: והוא האילן של בטלנים כן פירש רשב"ם ז"ל ד"ק דע"ז והן עגולים ובעלי בטן ולכך קרויין בטלנים:

כתי ב ביאור הגר"א **כתי א**

לֵבן צְרִיכָה. פי' מסו"ה מיניש להו כו'. אבל בשלא ניקב אלא אחד מסס נוזלי הכל אסור, כיון דמוען נמסס מיישען שמא עוד אחד ניקב, אלא שמסס מחמת הגידול ולא ידעינן מיהו היא לכן הכל אסור: **נוזלות הן.** פי' ואס"כ נמנלגו באביהן. פי' ואס"כ נמנלגו אסור, למיישען לאחס של נמס. **רובים נהגו בו היתר** כו': **משיכניסו מחצה.** פי' ממה שעמידין לחיות: **משישבתם ויהיו יפות לאכילה.** פי' זהו סימן שכבר הגיעו שלו: [**משישבו מגורה.** פי' היינו שיפרש האוכל מקליפה התיסונה, אבל אין לפרש היינו שימלא האוכל כמו שם בתגוזים שלנו, הא גבי שקדים שמי תגא בתוספתא (פ"ש ה"ג) משיעשו מגורה ושם ליכא למימר הכי, דשם אינו ממלק כלל]*. ס"ג **משיעשו קליפה באיזו קליפה אמרו בקליפה התחתונה כו':** חרובין **שישולין הוא חנגן:** פי' הא דקתני בשביעית (פ"ד ה"ח) גבי תרובין משישלטו, היינו שנתנה לילסו, אבל גבי מעשר בעין שיעור אחר:

יפות לֵאכילה. ולעולם משמעלת האכל: בקליפה התחתונה שהיא סמוכה לֵאוכל. דקליפה הפניתית שהיא דבוקה לאוכל שוו ליתא [ב] מתקשה אלא אחר שנגמר האוכל: **אלצרין.** בערוך לֵן פירוש: **אפופטיקים. בערבי פיסמוקי: איצטרובלין.** פיימ"ש בלע"ז [ג] והן עגולין וכעלי בטן, כן פירש רשב"ם בפ"ק דע"ז: **שישולין** וכו'. לשון ירידה מרגוס ותורידם בתהל (יהושע ג טו) ובלשלתינו כלומר מממכדידין והן יורדין כלפי מטה ההוא הוא שנתנן, הילכך כי אמרינן גבי שביעית [דמשמיר בתר מגעו בלאיס (כ"ה יב:)], וגבי קליפת אגוזין (שביעית פ"ד מ"י) דמרוכין משישלטו לו מימת דמרי לגירוס דנפרס אלא שלמת מרוכין לתגעה מדמרינן לה והכי נמי קאמי התם דשמר בלילות משיעיליס ומגעה לשון הולאה הוא דהוי ובפרק בנות שוח (שביעית פ"ה ה"ש - לה:) ס"ל כרבי מאיר:

לֵבן צְרִיכָה. פי' הא דשמר, דוקא כשניקרו כולן. ומס מאמר פשיטא לתסוריס, על זה מסרן שלא יומר דמולין בלפורים לתקל: **רבנן דקסרין אמרי משישבתם ויהיו יפות לֵאכילה].** זהו סימן שכבר הגיעו שלו: **מגורה.** זהו קליפה התיסונה, שנעשו מגורים בפני עלמן, ור' יהודה פליג ואומר משיעשו קליפה התחתונה שמוך לאוכל: **תני.** פי' לפרוך דממני קאמר שהרובין משיקרו ונמסקנת שביעית (פ"ד מ"י) אומר שהרובין משישלטו. על זה אמר שהשלטן הוא הזמן שמתבשלין למנוה ומכן ואילך נעשין מעשר זמן אחר הוא:

Now, Yonasan ben Charsa's inquiry seems superfluous, because *of course* it is forbidden to eat dates that have been punctured; the prohibition to eat punctured fruit is a well-known and undisputed law. The Gemara therefore explains his inquiry:

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי — R' Yose said: לְכַן צְרִיכָה — Therefore it was necessary for Yonasan to inquire, **בְּשֶׁנִּיקְּרוּ כּוּלָּן —** because he was referring to **where all [the dates]** on the tree **were punctured.** His inquiry was thus justified, **שֶׁלֹּא תֹּאמַר — so that you do not say: הוֹאִיל וְאֵין דֶּרֶךְ הַנָּחָשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן — Since it is unusual for a snake to do so,** i.e. puncture all the fruits on a tree, **אֲנִי אוֹמֵר עָנָן — I say** that **a cloud** [i.e. flock] **of birds alighted on them and pecked** them.[1]

The Gemara issues a ruling:

רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא — R' Yonah said **in the name of R' Shimon Chasida: נִיקּוּרֵי רָטֵב בְּאֵבֵיהֶן אָסוּר — Not yet fully ripe dates that were punctured while still attached** to the tree **are forbidden,** as the Rabbis of Yavneh in fact ruled. **וְהָרַבִּים נָהֲגוּ בָּהֶן הֵיתֵּר וְאֵינָן נִיזּוֹקִין — But the masses conduct themselves permissively with them, and they suffer no harm.**[2]

The Mishnah states:

הָרִימּוֹנִים מְשֶׁיְּמַסּוּ — POMEGRANATES, *MISHEYIMASU.*

The Gemara explains the term *misheyimasu*:

רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא — R' Z'eira said **in the name of R' Yassa: מְשֶׁיִּתְמָעֲךְ הָאוֹכֶל תַּחַת יָדָיו —** This means **from when the edible part** of the pomegranate [i.e. the meat surrounding the seed] **can be crushed under one's hands** and juice emerges.[3]

A second explanation:

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי — R' Yudah bar Pazi said **in the name of R' Yehoshua ben Levi: מְשֶׁיִּכָּנְסוּ מֶחֱצָה —** *Misheyimasu* means **from when they amass half** the amount of juice that fully ripe pomegranates possess.

This second explanation is analyzed:

רַבִּי יוֹנָה בְּעֵי — R' Yonah wondered: How did R' Yehoshua ben Levi derive that the word *yimasu* connotes reaching the half- point? **דִּילְמָא מִן רַבָּנִין דְּאַגַּדְתָּא הוּא שְׁמַע לַהּ — Perhaps he heard it from the Rabbis** whose expertise is in the words **of the Aggadata.** For the Rabbis of the Aggadata expound the verse:[4] **אַחֵינוּ הֵמַסּוּ ,, אֶת־לְבָבֵנוּ" — *Our brothers "heimasu" our hearts*** to mean: **פַּלְגוּן לְבָבֵינוּ — [Our brothers] split our hearts in two.**[5]

The Mishnah states:

הַתְּמָרִים מְשֶׁיִּטְּילוּ שְׂאוֹר — DATES, FROM WHEN THEY SWELL LIKE SOURDOUGH.

The Gemara clarifies this stage:

רַבִּי חִייָא בַּר וָוא אָמַר (משתימלא) — R' Chiya bar Va said: מְשֶׁיִּתְמַלֵּא] הַחֶרֶץ — The Mishnah means **from when the crevice fills in.**[6]

Another Amora disagrees:

רַבִּי יוֹנָה בְּעֵי — R' Yonah wondered: מַה נַן קַיְימִין — With what are we dealing in the Mishnah when we say that the tithing stage for dates is "when they swell like sourdough"? **אִם בְּשֶׁיִּתְמַלֵּא הַחֶרֶץ — If** the Mishnah means **when the crevice fills in** (as R' Chiya bar Va explained), **נוֹבֶלֶת הִיא —** why, **[the date] is** then **a *noveles,*** i.e. windblown date, which has not yet reached the tithing stage.[7] **אִם מְשֶׁתִּפְרוֹשׁ גַּרְעִינָהּ מִתּוֹךְ הָאוֹכֶל —** And **if** the Mishnah means **when [the date's] pit separates from the edible part** without ripping the meat of the date,[8] **בְּשֶׁיִּלָּה הִיא — [the date] is fully ripe.** Thus, this also cannot be the Mishnah's intent, for the Mishnah is telling us when ripening *commences.*

The Gemara gives an indicator for when the stage of "when they swell like sourdough" has been reached:

רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין אָמְרֵי — The Rabbis of Caesarea say: (מְשֶׁיִּשְׁטַחַם]

NOTES

1. Since there is reason to attribute the wholesale puncturing to birds [which are not venomous], Yonasan considered the possibility that the dates are permitted (*Mahara Fulda*). The Rabbis replied that they are nevertheless forbidden, because we still worry that it was a snake that punctured them (see *Mahara Fulda*). Alternatively, even though it may be assumed that the puncturing was the work of a flock of birds, we must be concerned that one of the birds inserted its beak into a previously existing hole that had been made by a snake (*Rash Sirilio* from *Chullin* 9a-b).

2. And once the public is lenient with them, it is permissible, even halachically, to eat them. For although a particular behavior should, strictly speaking, be considered dangerous, the fact that it is common practice causes God to protect His simple children from the harmful effects of their actions, as the verse states: (*Psalms* 116:6): שֹׁמֵר פְּתָאיִם ה׳, *Hashem protects the simple.* See *Bavli, Shabbos* 129b and *Yevamos* 72a (*Gilyonei HaShas*).

3. *Rash Sirilio,* from *Rambam, Maasros* 2:5.

According to this explanation, the word מְשֶׁיִּמַּסּוּ means *from when they dissolve* or *melt,* as in (*Exodus* 16:21): וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס, *and when the sun grew hot it would melt* (*Mahara Fulda,* from *Aruch* [ב] מס ע׳; see also *Rambam Commentary,* Vilna ed.; cf. Kafich ed.).

4. *Deuteronomy* 1:28.

5. The verse relates how the spies sent by Moses to scout the Promised Land discouraged the Israelites from ascending there, telling them that it was inhabited by a populous and mighty nation and its cities were "great and fortified to the heavens." Thus, the plain meaning of אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת־לְבָבֵנוּ is *Our brothers melted our hearts.* The Rabbis of the Aggadata, however, associated the word הֵמַסּוּ with the word *meso,* the Greek word for "middle." [The prefix meso- in English means middle, e.g. mesoderm (the middle of the three primary germ layers of an embryo); Mesopotamia (the area between the rivers Tigris and Euphrates).] Thus, the verse means: *Our brothers split our hearts in two* (*Aruch* ibid.; *Ri ben Malki Tzedek*), i.e. they caused us to vacillate between having faith that God could bring us into the Land, and fear that the Land's occupants were too strong for us (see *Yefeh Mareh;* cf. *Bamidbar Rabbah* 17:3). [In a similar vein, *Targum Onkelos* translates אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת־לְבָבֵנוּ as אַחֲנָא תְּבְרוּ יַת לְבָבָנָא, *our brothers broke out hearts* (*Pnei Moshe; Torah Temimah* ad loc.).]

[Above (3b note 12) we mentioned the opinion of many Rishonim that the tithing stage for all produce is when the particular fruit reaches one-third of its growth, and that the various cutoffs enumerated by our Mishnah are merely ways of determining when the one-third point has been reached. The present Gemara seems to refute that opinion, however, because it states that the stage of מְשֶׁיִּמַּסּוּ for pomegranates is when they reach *half* their growth! Perhaps those Rishonim would answer that pomegranates are an exception to the rule. Alternatively, they might explain that when pomegranates yield half the *juice* that fully ripe pomegranates do (see first paragraph of 3b note 12, second explanation), they are one-third *grown* (*Derech Emunah, Hil. Maaser* 2:5, *Beur HaHalachah* ד״ה משיגיעו).]

6. In the beginning of a date's development there are crevices [in its body] (*Beur of R' Chaim Kanievski*). As the date expands and ripens, these crevices fill in. R' Chiya bar Va explains that the stage of the Mishnah at which the date "swells like sourdough" is when it swells to the point that the crevices have filled in (*Rash Sirilio*).

[*Mahara Fulda* emends the word הַחֶרֶץ in the Gemara to הָאָרֶץ. We have not followed his emendation, however, because it is based on a corrupt text of *Rash;* see text of *Rash* printed in Mutzal MeiEish ed.]

7. *Mahara Fulda;* see Schottenstein ed. of *Yerushalmi Berachos,* 65b note 3. That is, even a windblown date that was blown off the tree before it became ripe, which surely does not possess the level of edibility needed to reach the tithing stage, could already have had its crevices filled in. Therefore, the Mishnah cannot possibly be referring to the stage in the growth of a date when its crevices fill in (*Kav VeNaki;* see *Rash Sirilio;* see *Pnei Moshe, Toldos Yitzchak* and *Beur of R' Chaim Kanievski* for an alternative explanation).

8. In the initial stages of a date's development its pit adheres to its edible part; when the date is fully ripe, the pit separates cleanly from the meat (*Bircas Yisrael*). If the Mishnah means that the date is swollen to the point that the pit separates cleanly from the meat …

[ג. - ה"ב]

א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

שינויי נוסחאות

א) **בשם** ר'. בכ"י ור': ב) **תחת** ידיו. בריבמ"ץ **בתוך** ידו: ג) **וזא.** בערוך (ערך סאר) **זורא**: ד) **משתימלא.** בר"ש ד"א ודפ"ו משיתמלא: ה) **החריץ.** בר"ש ד"ה **הארץ.** ובכ"פ כמו שלפנינו ועי' רא"ש. בריבמ"ץ החריץ וכן בסמוך: ו) **רבנן.** בריבמ"ץ **ומאי משיתילו שאור רבנן**: ז) **משישבתם.** כ"ה בר"ש ערוך (שם) רש"ס ד"א ודפ"ו. ובכ"פ **משיתם.** ובכ"ל ור"ן ליתא: ח) **ר' יוחנא בשם איסי** בכ"ע ר' יוחנא בשם ר' איסי. בריבמ"ץ ר' **זורא** בשם ר' **אסי.** בר"ש ר' יוחנא בשם ר' **אסי.** כ"ה בר"ש ר' **יסא** בשם **אסי**: ט) **האגוזים והשקדים משיעשו מגורת.** ליתא בר"ש: י) **והשקדים.** נוסף בכ"ל ע"י המגיה ואחרינו בדפוסים. וכ"ה בר"ש. ובכ"ע ליתא. וע"ע לעיל (ג:) בשינוי נוסחאות אות א:

כ) **אמרו.** בתוספתא (פ"א ה"ג) **באי זו קליפה** אמרו ובר"ש **תנא באי זו קליפה** אמרו:

ל) **ובאפיסמקין.** בד"א ובדפ"ו **ובאיפספקין.** בערוך (ערך פסחקא) **אפיסתקין.** בר"ש **ובאפופטיקין**:

מ) **תני וכו' שחורות.** בר"ש **תני ר' חנינא בר פפא משיעשו נקודות שחורות. ותני ר' חנינא בר פפא חרובין שישולין הוא חנגן**: וכל השחורין: כגון ענבי הדס וענבי סנה:

נ) **איספרגלין.** בערוך (ערך פרישׁ) **אמר** ר' **יוסי** איספרגלין. בירושלמי (כלאים פ"א ה"ד - ג.) **אמר רבי יונה** אספרגלין:

הגהות הגר"א

[א] בהגהות הגר"א על הר"ש משיכניסו משקה וכ"ה בשנו"א. ולהלן על תיבות פלגין לבבינו כתב שם בהגהותיו על הר"ש תיבות אלו מחוקין:

[ב] בהגהות הגר"א על הר"ש **משיתמלא החריץ** כצ"ל:

[ג] בהגהות הגר"א על הר"ש צ"ל **בוחלת** וכ"ה בשנו"א:

[ד] **רבנן דקסרי אמרו משישבתם.** (עי' שינוי"ס כאן אות ו):

תורה אור השלם

א) אָנָּה אֲנַחְנוּ עֹלִים
אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת לְבָבֵנוּ
לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם
מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת
וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמָיִם וְגַם בְּנֵי
עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:
(דברים א כח)

ליקוט משנות אליהו

רבי יוחה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי מפיקיטון משקה כלי"ל:

אבן צריכה. פי' מסו"ה מיניה להו כו'. אבל בשלא ניקב עליו אחד מכס גוזלי הכל לסור, כיון דתולין בהם מיניהן שמא עוד אחד ניקב, אלא שנפסק ממנו הגידול ולפ"ז יועיל ניקוב אחד היה לכן הכל לסור: ניקובי רובשב **באביהן.** פי' ואפ"כ נתגדלו לסור, דמיניהן לאחרים על שם. **ורבים נהנו בו היתר כו'**: **משיכניסו מוחצה.** פי' ממה שעתידין לניטול: **משישבתם ויהיו יפות מאכילה.** פי' זהו סימן שכבר הטילו שאור: [**משישבו מגורה.** פי' היינו שיפרים הסוכל מקליפה התחתונה, אבל אין לפרש דהיינו שמאכל הסוכל כמו שם בתגוזים שלנו, דה גבי הקליפ נמי אינו מתפשפת (פ"ש ה"ג) משישבו מגורה ומהם ליכא למימר הכי, דהתם אינו מאכל כלל]*. פ"ג **משישבו** קליפה באיזו קליפה **אמרו** בקליפה התחתונה כו': **חרובין שישולין הוא חנגן.** פי' הם דקטני בפיפיות (פ"ד ה"ח) גבי מרובין משישלטו, היינו מתגוזי לילכו, אבל גבי מעשר בעינן שיעור לסור.

אבן צריכה בשניקרו בוקין. כלומר דר' יוסי מפרש למאי דמפקפק ליה הא ממילא סליקנא מיניה, ואם בעינן ליסור ותיוב מעשר ממילא בעינן לעיל לכולא מיבור הוא, מכל שכן לענין מיסור בשניקרו, הלכך קאמר דלא כן לריכה, אלא בשאנו רואין שניקרו כל התמרים:

אמר ר' יוסי לכן צריכה בשניקרו כולן שלא תאמר הואיל ואין דרך הנחש לעשות כן אני אומר ענן של ציפורים שכן עליהן וניקרו. ר' יונה [א]בשם ר' שמעון חסידא ניקורי רטב באביהן אסור [ב]והרבים נהנו בהן היתר ואינן ניזוקין: הרימונים משימסו: ר' זעירא בשם ר' יסא [א]משיתמך האוכל [ב]תחת ידיו. ר' יודה בר פזי בשם ר' יהושע בן לוי [א]משיכניסו מוחצה. ר' יונה בעי דילמא מן רבנין דאגדתא הוא שמע לה [א)ב]אחינו המסו את לבבינו פלגון לבבינו: התמרים משישלו שאור: ר' חייא בר [ג]וא אמר [ב][ד]משתימלא [ה]החריץ. ר' יונה בעי מה נן קיימין אם בשיתמלא החריץ [ב]נובלת היא אם משתפרוש גרעינה מתוך האוכל בשילה היא כל צורכה. [ב][ו]רבנן דקיסרין אמרי [ז]משישבתם ויהיו יפות לאכילה: הפרסקין משישלו נידים: [ח]ר' זעירא בשם איסי [ב]משישלו גידין אדומין: [ג)ט]האגוזים [י]והשקדים משיעשו מגורה. ר' יודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה: [כ]אמרו בקליפה התחתונה שהיא סמוכה לאוכל. מודין חכמים לר' יודה [ל]באלצרין [מ]ובאפיסמקין ובאיצטרובילין [נ]משיעשו קליפה: [ס]תני ר' חנינא בר פפא [ס]חרובין שילשולן הוא חנגן: וכל השחורין: כגון עיניבי הדם ועיניבי סנה: משינקידו: תני ר' חיננא בר פפא [ד]משיעשו נקודות שחורות: [ס]הפרישין: [נ]איספרגלין. ולמה נקרא שמן פרישין שאין לך מין אילן שהוא פריש לקדירה אלא זה בלבד:

אבן צריכה. לכך מבעיא ליה, דמיירי שהיו כולן נקוריס והיה מקום לומר אין דרך הנחש לנקר כולן: **אלא ענן של ציפורים.** קיצוץ של עופות שכן על האילן ונקרו אותו ולנקח לעתך שמותרין הן, לפיכך קמבעיא להו דבלאו הכי פשיטא לאסור כל בשניקרו כולן. וכל שכן אם לא ניקב אלא אחד לאותו מעשר, אלא שפיר קאמר דלפ"ג בלתי ניקב כמה ניקבו אפילו ניקבו כולן, אלא דכיון דאחד ניקב ולא ידעינן אי נגע בו אי לא נגע בו אסור לאכול, ולפ"ז

וְיִהְיוּ יָפוֹת לַאֲכִילָה — From when [the dates] can be spread out in the sun **and become good to eat.**[9]

The Mishnah states:

הַפַּרְסְקִין מִשֶּׁיִּטְּילוּ גִידִים — PEACHES, FROM WHEN THEY DEVELOP SINEWS.

The Gemara elaborates:

רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם אִיסִי: מִשֶּׁיִּטְּילוּ גִידִין אֲדוּמִין — R' Z'eira said **in the name of Isi:** This means **from when they develop red sinews.**[10]

The Mishnah states:

הָאֱגוֹזִים וְהַשְּׁקֵדִים מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ מְגוּרָה — WALNUTS AND ALMONDS, FROM WHEN THEY MAKE A "STOREROOM." **רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר — R' YUDAH SAYS:** **הָאֱגוֹזִים וְהַשְּׁקֵדִים מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ קְלִיפָּה — WALNUTS AND ALMONDS** reach the tithing stage **FROM WHEN THEY FORM A SKIN.**[11]

It was taught in a Baraisa:[12]

בַּקְּלִיפָּה אָמְרוּ — THEY SAID in explanation of R' Yudah's opinion: **הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא סְמוּכָה לְאוֹכֶל — The reference is TO THE LOWER SKIN, WHICH IS CLOSE TO THE EDIBLE PART** of the nut.[13] **מוֹדִין חֲכָמִים לְרַבִּי יוּדָה — THE SAGES CONCEDE TO R' YUDAH,** however, **בְּאִלְטְרִין וּבָאַפִּיסְטָקִין וּבָאִיצְטְרוֹבִילִין — WITH REGARD TO HAZELNUTS, PISTACHIOS AND PINECONES,**[14] **מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ קְלִיפָּה —** that they reach the tithing stage **FROM WHEN THEY FORM A SKIN.**

The Mishnah states: Carobs, from when they become spotted.[15] The Gemara cites another law relevant to carobs:

תָּנֵי רַבִּי חִינְנָא בַּר פָּפָּא — R' Chinana bar Pappa taught a Baraisa: **חֲרוּבֵי שִׁילְשׁוּלָן הוּא חֲנָטָן — In regard to CAROB TREES, THEIR FORMING OF CHAINS IS** considered **THEIR FORMING OF FRUIT.**[16]

The Mishnah states:

וְכָל הַשְּׁחוֹרִין — AND ALL DARK-COLORED [FRUITS].

The Gemara elaborates:

כְּגוֹן עֵינְבֵי הֲדַס — For example, berries of the myrtle[17] **וְעֵינְבֵי סְנֶה — and berries of the thornbush,** i.e. blackberries.[18]

The Mishnah states:

מִשֶּׁיְּנַקְּדוּ — And all dark-colored [fruits] **FROM WHEN THEY BECOME SPOTTED.**

The Gemara elaborates:

תָּנֵי רַבִּי חִינְנָא בַּר פָּפָּא — R' Chinana bar Pappa taught a Baraisa: **מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ נְקוּדוֹת נְקוּדוֹת שְׁחוֹרוֹת —** This means **FROM WHEN THEY DEVELOP NUMEROUS** black **SPOTS.**

NOTES

9. When this point has been reached, it is a sign that the dates have reached the stage described in the Mishnah as "when they swell like sourdough" (*Gra ms.;* see *Ri ben Malki Tzedek*).

10. As peaches begin to ripen, red, sinewlike strings appear (*Rash; Rambam Commentary*) running from the pit to the pulp (*Commentary of Y. Feliks*).

11. As explained in the notes to the Mishnah, in the early stage of a walnut's growth its meat is attached to the inside of the outer, wood-like shell. As the nut ripens, the meat separates from the shell, and is loosely contained in the shell as if in a storeroom. The Tanna Kamma maintains that when the meat separates from the shell, the walnut is considered sufficiently developed to be subject to tithes. R' Yudah's opinion is elaborated in the Baraisa that follows.

[In the Mishnah, the Tanna Kamma's opinion, that the tithing stage is reached when they make a storeroom, is given only in regard to walnuts. Here, however, the Gemara quotes him as stating his opinion in regard to almonds as well. (This is also how his opinion is quoted in *Tosefta* 1:3.) *Gra* (*ms.* 2 and in *Shenos Eliyahu*) adduces this point to refute *Rash's* explanation, cited in note 3 to 3b, that "when they make a storeroom" means when compartments form within the nut, for almonds do not contain separate compartments.]

12. *Tosefta* 1:3, with minor differences.

13. I.e. the thin membrane, or pellicle, which forms on the kernel of the nut. [In walnuts this is the darker brown skin that adheres to the lighter brown meat; in almonds this is the brown skin that is attached to the white meat. The pellicle is edible, but can be removed by blanching the nuts in boiling water for a minute and then rinsing them under cold water.] This skin forms only when the nut has ripened completely (*Rambam Commentary*). In other words, R' Yudah maintains that almonds and walnuts are not subject to tithes until they are completely ripe.

Ri ben Malki Tzedek rejects the preceding interpretation, pointing out that since R' Yudah agrees that the other species our Mishnah mentions are subject to tithing even *before* they ripen completely, it is unlikely that he makes an exception in the case of these nuts. *Ri ben Malki Tzedek* therefore explains the dispute differently, as follows. [Walnuts and almonds possess three casings. Initially, the nut is enclosed in a green, fuzzy husk. The wood-like shell, with which most people are familiar, forms later, under this husk. Finally, by the time the nut is fully ripe, it has a thin skin that is attached to the edible part.] The Tanna Kamma maintains that the nut is considered to have reached the tithing stage as soon as the outer husk forms. R' Yudah, on the other hand, maintains that the tithing stage is reached only when the woody shell, which is closer to the edible part than the husk (קְלִיפָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא סְמוּכָה לָאוֹכֶל), forms. Both of these stages, however, occur before the nut is completely ripe.

[That the thin membrane attached to the edible kernel develops after the storeroom stage is what appears from *Ri ben Malki Tzedek* and *Rambam Commentary.* Professor Y. Feliks, however, asserts in his commentary that it develops *before* the storeroom stage.]

14. Translation follows *Commentary of Y. Feliks.* [*Rambam, Maasros* 2:5 identifies אִלְטְרִין and אַפִּיסְטָקִין with בָּטְנִים and לוּז mentioned in *Genesis* 43:11.]

Rambam states that these three are only examples. In fact the Rabbis concede in regard to any fruits that possess a shell.

15. As carobs ripen, their skin develops black spots, until the fruit turns entirely black, a sign of full maturity (*Rash*). When these black spots begin to appear, carobs are deemed sufficiently mature to become subject to tithes.

16. This Baraisa is not relevant to the topic at hand (i.e. the עוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, *tithing stage* of carobs) but rather pertains to another law regarding carobs, as follows: The rule is that *maaser* must be taken from the produce of each year separately. Produce of one year may not be designated as the *maaser* for produce of another year (see *Deuteronomy* 14:22 and *Bechoros* 53b). Additionally, the type of *maaser* that needs to be taken is not the same in all years, with *maaser sheni* being replaced in the third and sixth years of the *sheviis* cycle with *maaser ani.* With regard to the *maaser* of trees, the new year commences on the fifteenth of Shevat (first Mishnah in *Rosh Hashanah,* opinion of Beis Hillel).

For most tree fruits, the year to which they are assigned is determined by when the fruit *emerges* on the tree (חֲנָטָה). The present Baraisa states, however, that carobs are an exception to this rule. For them, when they begin to hang down like chains takes the place of the emergence of the fruit in all other species (שִׁילְשׁוּלָן הוּא חֲנָטָן). Hence, if the carobs of a particular tree emerged before the fifteenth of Shevat but did not form chains until after the fifteenth of Shevat, they would be assigned to the later year.

[Our explanation — i.e. that the Baraisa is cited here only tangentially — follows most commentaries. See *Gra ms.* 1 for an alternative approach.]

17. Myrtle branches often sprout small, grapelike berries (*Rashi* to *Succah* 32b ד"ה ענביו). These berries start out green and darken as they ripen.

[It is evident from our Mishnah that these berries are edible. (See also *Bavli Succah* 33b.) Therefore, the famous Midrash that likens the Four Species of Succos to four different types of people, and states that the myrtle (הֲדַס), which has a pleasant aroma but no taste, represents people who possess good deeds but no Torah knowledge (*Leviticus Rabbah* 30:12), must mean not that the myrtle's berries are inedible, but rather that they do not have a very good taste (see *Beur of R' Chaim Kanievski; Kav VeNaki* §20; see also *Rashash* to *Bavli Succah* 32b ד"ה ראבי"א and *Shulchan Aruch, Orach Chaim* 203:5).]

18. *Commentary of Y. Feliks.*

[ג. - ה"ב]

א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

שינויי נוסחאות

א) **בשם** ר'. בכ"י ור':
ב) **תחת ידיו.** בריבמ"ץ **בתוך ידו:**
ג) **וזא.** בערוך (ערך סאר) **זורא.**
ד) **משתימלא.** בר"ש ד"א ודפ"ו **משיתמלא:**
ה) **החרין.** בר"ש ד"ה **הארץ.** ובכ"פ כמו שלפנינו וע"ר רא"פ. בריבמ"ץ החרין וכן בסמוך:
ו) **רבנן.** בריבמ"ץ **ומאי משיתילו שאור רבנן:**
ז) **משישבתם.** כ"ה בר"ש ערוך (שם) רש"ס ד"א ודפ"ו. ובכ"ר **משיתם.** ובכ"ל ודי"ל ליתא:
ח) **ר' יוחנא בשם איסי** בכ"ר ר' יוחנא בשם ר' איסי. בריבמ"ץ ר' **זורא** בשם ר' **אסי.** בר"ש ר' יוחנא בשם ר' **אסי.** כ"ר"ש ר' **יסא** בשם **אסי:**
ט) **האגוזים והשקדים משיעשו מגורת.** ליתא בר"ש:
י) **והשקדים.** נוסף בכ"י ע"י המגיה ואחרינו בדפוסים. וכ"ה בר"ש. ובכ"ר ליתא. וע"ר לעיל (ג:) בשינוי נוסחאות אות א:
כ) **אמרו.** בתוספתא (פ"א ה"ג) **באי קלייפה** אמרו ובר"ש **תנא באי זו קלייפה** אמרו:
ל) **ובאפיסמקין.** בר"א ובדפ"ו **ובאיספסקין.** בערוך (ערך פסתקא) **אפיסתקין.** בר"ש **ובאפופטיקין:**
מ) **תני וכו' שחורות.** בר"ש **תני ר' חנינא בר פפא משיעשו נקודות שחורות. ותני ר' חנינא בר פפא חרובין שישולין הוא חנגן:** וכל השחורין: כגון ענבי הדס וענבי סנה:
נ) **איספרגלין.** בערוך (ערך פרישׁ) **אמר ר' יוסי** איספרגלין. בירושלמי (כלאים פ"א ה"ד - ג.) **אמר רבי יונה** אספרגלין:

הגהות הגר"א

[א] בהגהות הגר"א על הר"ש משיכניסו משקה וכ"ה בשנו"א. ולהלן על תיבות פלגין לבבינו כתב שם בהגהותיו על הר"ש תיבות אלו מחוקין:
[ב] בהגהות הגר"א על הר"ש **משיתמלא החרין כע"ל:**
[ג] בהגהות הגר"א על הר"ש צ"ל **בוחלת** וכ"ה בשנו"א:
[ד] **רבנין דקסרין אמרו משישבתם.** (ע"ר שינוי"ם כאן אות ו):

תורה אור השלם

א) אָנָּה אֲנַחְנוּ עֹלִים
אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת לְבָבֵנוּ
לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וְרָם
מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת
וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמָיִם וְגַם בְּנֵי
עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:
(דברים א כח)

ליקוט משנות אליהו

רבי יוחה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי מפיקיטון משקה כפ"ל:

הנהות וציונים

א. בכי"מ: דבאחד מהן במקום נקב נקר: ב. בכי"מ: נבדלה: ג. בכי"מ: והוא האילן של בטלנים כן פירש רשב"ם ז"ל ד"ק דע"ז והן עגולים ובעלי בטן ולכך קרויין בטלנים:

אמר ר' יוסי לכן צריכה בשניקרו כולן שלא תאמר הואיל ואין דרך הנחש לעשות כן אני אומר ענן של ציפורים שכן עליהן וניקרו. ר' יונה [א]בשם ר' שמעון חסידא ניקורי רטב באביהן אסור [ב]והרבים נהגו בהן היתר ואינן ניזוקין: הרימונים משימסו: ר' זעירא בשם ר' יסא [א]משיתמך האוכל [ב]תחת ידיו. ר' יודה בר פזי בשם ר' יהושע בן לוי [א]משיכניסו מחצה. ר' יונה בעי דילמא מן רבנין דאגדתא הוא שמע לה [א][ב]אחינו המסו את לבבינו פלגון לבבינו: התמרים משיטילו שאור: ר' חייא בר [ג]וא אמר [ב][ד]משתימלא [ה]החרין. ר' יונה בעי מה נן קיימין אם בשיתמלא החרין [ב]נובלת היא אם משתפרוש גרעינה מתוך האוכל בשילה היא כל צורכה. [ה][ו]רבנן דקיסרין אמרי [ז]משישבתם ויהיו יפות לאכילה: הפרסקן משיטילו נידים: [ח]ר' זעירא בשם איסי [ב]משיטילו גידין אדומין: [ג][ט]האגוזים [ו]והשקדים משיעשו מגורת. ר' יודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה: [כ]אמרו בקליפה התחתונה שהיא סמוכה לאוכל. מודין חכמים לר' יודה [ז]באלצרין [ל]ובאפיסמקין ובאיצטרובילין [ג]משיעשו קליפה: [מ]תני ר' חנינא בר פפא [ס]חרובין שילשולן הוא חנגן: וכל השחורין: כגון ענבי הדס וענבי סנה: משינקידו: תני ר' חינא בר פפא [ד]משיעשו נקודות נקודות שחורות: [נ]הפרישין: [ז]איספרגלין.

[ב]כן צריכה בשניקרו כולן. כלומר דר' יוסי מפרש למאי דמספקא ליה הא ממילא מכנסת מליקורו, ואם נענין ליסור ותיוב מעשר ממרינן לעיל דכולא מיבור הוא, מכל שכן לענין מה שניקרו, הלכך קאמר דלמ"ד כן לריכה, אלא בשאנו רואין שניקרו כל התמרים: אמר ר' יוסי לכן צריכה בשניקרו כולן שלא תאמר הואיל ואין דרך הנחש לעשות כן אני אומר ענן של ציפורים שכן עליהן וניקרו. ר' יונה [א]בשם ר' שמעון חסידא ניקורי רטב באביהן אסור [ב]והרבים נהגו בהן היתר ואינן ניזוקין: הרימונים משימסו: ר' זעירא בשם ר' יסא [א]משיתמך האוכל [ב]תחת ידיו. ר' יודה בר פזי בשם ר' יהושע בן לוי [א]משיכניסו מחצה. ר' יונה בעי דילמא מן רבנין דאגדתא הוא שמע לה [א][ב]אחינו המסו את לבבינו פלגון לבבינו: התמרים משיטילו שאור: ר' חייא בר [ג]וא אמר [ב][ד]משתימלא [ה]החרין. ר' יונה בעי מה נן קיימין אם בשיתמלא החרין [ב]נובלת היא אם משתפרוש גרעינה מתוך האוכל בשילה היא כל צורכה. [ה][ו]רבנן דקיסרין אמרי [ז]משישבתם ויהיו יפות לאכילה: הפרסקן משיטילו נידים: [ח]ר' זעירא בשם איסי [ב]משיטילו גידין אדומין: [ג][ט]האגוזים [ו]והשקדים משיעשו מגורת. ר' יודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה: [כ]אמרו בקליפה התחתונה שהיא סמוכה לאוכל. מודין חכמים לר' יודה [ז]באלצרין [ל]ובאפיסמקין ובאיצטרובילין [ג]משיעשו קליפה: [מ]תני ר' חנינא בר פפא [ס]חרובין שילשולן הוא חנגן: וכל השחורין: כגון ענבי הדס וענבי סנה: משינקידו: תני ר' חינא בר פפא [ד]משיעשו נקודות נקודות שחורות: [נ]הפרישין: [ז]איספרגלין.

ולמה נקרא שמן פרישין שאין לך מין אילן שהוא פריש לקדירה אלא זה בלבד: [ב]כן צריכה. לכן מבעיא ליה, לממ"ד שכיו כולן נקוריס וכיה מקום לומר אין דרך הנחש לנקר כולן: **אלא ענן של ציפורים.** קינון של עופות שכנו על האילן וניקרו אותו ולקלח לתעך שמותרין הן, לפיכך קמבעיא להו דבלאו הכי פשיטא לאסור כל

הלכה: משיתמך האוכל בידו. משימסו לשון ומס השמש ומשם (שמות טו כא): **משיכניסו מחצה.** וימסו לשון מלוקה כמו המסו את לבבינו ופירושו פלגן לבבינו: ס"ג וכן גרס הכ"ם ז"ל **משיתמלא הארץ: נובלות הן.** דהכי ממרינן בגרסות (מ:) מפי מוחלות, ממרי דזיקא, ממרים שהכות מעיר: **אם בשהפריש וכו'.** למיז לנו סימן לאכר לניסון. ולגירסת הספר גרסינן לר' יוחה מסתפק מי לשון מרץ אמר או מרץ, כלומר מרגן, והיינו עד שימגלא ויתבגל הגרעין בתוכו ומופרש מן האוכל: **היינו בישל כל צורכה.** ומיז המתלא ניסול בעיז: **משישבתם וכו'.** משמיעים לוחן זמן מה או מעט לעת, אם הס יפות לאכילה זהו סימן שהגיעו לכאר גמילן להתחלת ניסון: **בקליפה התחתונה.** אבל עליונה גדילה קוקס ניסולן: **איספסקין, איצטרובילין.** מין ממיני שקדים ותגוזים: **שילשולין.** כמיז שלשלת הן בעת מניטתן, ונפקא מינה לענין אם אכלו קודם ט"ו בשבט או אחר ט"ו שהולכים בזמיז אחר מעטו כלאיתא לקמן השנה (טו:): **חבושים קוויטין: שהוא פריש לקדירה.** שמיז דרך לחוללו מי כלי אלא שימבשלו בקלחה.

ר"ש סירילאו

יפות **[א]לאכילה.** ולעולם משמימלא המכר: **בקליפה התחתונה שהיא סמוכה [ב]לאוכל.** הקליפה הפניממית שהיא דבוקה לאוכל שוו ליוכ [ג] מתקשה אלא אחר שנגמר האוכל: **[א]צרין.** בערוך לי פילפו: **[א]פסטוקיים.** בערבי פיסמוקי: **[ב]איצטרובילין.** פיימ"ש בלע"ז [ג]הן עגולין וכעלי בטן, כן פירש רשב"ם בפ"ק דע"ז: **[ד]שילשולין** וכו'. לשון ירידה מרגוש ותורידים בתהל (ישעיה ג טו) ובלשלינהו כלומר משמכנידין והן יוכדין כלפי מטה ההוא הוא מעטן, הילכך כי ממרינן גבי שביעית [דמפקיר בתר מעטן בלילית] (ב"ה יג.) וגבי קלילת האילן (שביעית פ"ד מ"י) דמכוין משיגלאו בו מימת דממי לגירוע דגפיש אלא שלאחר מכוין למעטן משממין לה והכי נמי קמני התם דבשאר פלוגות משיוליאו ומעטו לשון הולאה הוא דהוי ובפרק בנות שוח (שביעית פ"ב ה"ח - ט.) מהרמבי"ם ז"ל:

כת"ר ב

[ב]כן צריכה. פי' מפ"ה מיניה להו כו'. אבל בשלא ניקב אלא אחד מהם נוטלי הכל לאוכר, יין דתוליו בחתם מיישיין אמת עוד אחד ניקב, אלא שהחתם ממחת הגידול ולא ידעינן מיהו היה לכן הכל לאסור: ניקורי רטוב **באביהן.** פי' ואפ"ה נתגלה לאסור, דמיישיין לאחים של אחם. **ורבים נהגו בו היתר** כו': **משיכניסו מחצה.** פי' ממה שעתידין לגיוש: **משישבתם ויהיו יפות [א]לאכילה.** פי' זהו סימן שכבר הגיעו לאוכר: [משישבו מגורה. פי' היינו שיפרש האוכל מקליפה התיסונה, אבל אין לפרש שהיינו שהחתוך האוכל כמו שם בתגוזים שלנו, הא גבי אקלים נמי אמר בתוספתא (פ"ה ה"ג) משיעשו מגורה ושם ליכא למימר הכי, דשם אינו מחתך כלל]*. ה"ג **משיעשו** קליפה באיזו קליפה **אמרו** בקליפה התחתונה כו': **חרובין שילשולן הוא חנגן.** פי' הא דקתני בשביעית (פ"ד ה"ח) גבי תרובין משישלמו, היינו שנתגה לילסו, אבל גבי מעשר בעיז שיעור אחר:

מעשר זמן אחר הוא:

The Mishnah states:

הַפְּרִישִׁין — ***PERISHIN*** etc., from when they bald.

The Gemara identifies this fruit:

אִיסְפַּרְגִּלִין — *Perishin* are ***espargelin*** (quinces).[19] וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָן פְּרִישִׁין — **And why are they called *perishin*?** שֶׁאֵין לְךָ מִין אִילָן שֶׁהוּא פָּרִישׁ לְקֻדֵּירָה אֶלָּא זֶה בִּלְבָד — **Because you have no species of tree** fruit **which is set aside** (*parish*) exclusively **for the** cooking **pot save for this one alone.**

NOTES

19. [Most fruits are either eaten only raw or else raw and cooked, but] quinces are eaten *only* cooked (*Mahara Fulda; Pnei Moshe*).

The Mishnah states:

וְכָל הַלְּבָנִים — AND ALL WHITE [FRUITS].

The Gemara elaborates:

כְּגוֹן אִילֵּין מַרְפֵּיְיתָה — Like these *marpeyasah*.[1]

The Mishnah states:

מִשֶּׁיַּקְרִיחוּ — FROM WHEN THEY BALD.

The Gemara elucidates the Mishnah:

רַבִּי חִינָּנָא בַּר פָּפָּא אָמַר — R' Chinana bar Pappa said: The Mishnah means **מִשֶּׁיֵּעָשׂוּ קָרֻחוֹת לְבָנוֹת — from when they develop numerous white bald spots.**[2]

A dissenting view:

תָּנֵי — It was taught in a Baraisa: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי — R' SHIMON BEN YOCHAI says: **מִשֶּׁיַּזִּיחִילוּ מַיִם —** White fruits reach the tithing stage **FROM WHEN THEY EXUDE JUICE** upon being squeezed.[3]

The Gemara relates:

אַתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי חֲנִינָה וּבָעָא לְמֵיעֲבַד כְּרַבִּי חִינָּנָא בַּר פָּפָּא — A case came before R' Chaninah in which he wished to decide the law **in accordance with R' Chinana bar Pappa,** that light- colored fruits are considered to have reached their tithing stage from when they develop numerous bald spots. **חָזַר וַאֲמַר —** But before doing so **he reconsidered and said: וְכִי מֵחֲמַת הָאוֹכֶל הֵן מַקְרִיחוֹת — Is it then because of** the ripening of **the food that they form bald spots? לֹא מֵחֲמַת הַתּוֹלַעַת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן — Is it not because of the worm infestation within them?**[4]

The Mishnah states:

הַתִּלְתָּן מִשֶּׁתִּצְמַח — FENUGREEK reaches the tithing stage **FROM WHEN IT SPROUTS.**

The Gemara explains:

כְּדֵי שֶׁתִּזָּרַע — Thus is the Mishnah to be understood: **בֵּינִי מַתְנִיתָא — Fenugreek reaches the tithing stage **when it can be sown and sprout.**[5]

The Gemara inquires:

כֵּיצַד הוּא בּוֹדֵק — How does one test fenugreek seeds to determine if they are mature enough to sprout?

The Gemara answers:

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן — R' Shmuel bar Nachman said **in the name of R' Yonasan: נוֹטֵל מְלֹא קוּמְצוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסֶּפֶל שֶׁל מַיִם — One takes a handful** of seeds **and places** them **into a bowl of water. אִם שָׁקַע רוּבָּהּ חַיֶּבֶת — If the majority submerge,**[6] **[the fenugreek] is obligated** in tithes, **וְאִם לַאו פְּטוּרָה — and if not, it is exempt.**

This ruling is explained:

רַבִּי יוֹנָה בָּעֵי — R' Yonah wondered: מֵעַתָּה — If so, מַה שֶׁשִּׁיקַע יְהֵא חַיָּיב — whatever seeds **submerged should be obligated** in tithes, **וּמַה שֶׁלֹּא שִׁיקַע יְהֵא פָּטוּר — and whatever did not submerge should be exempt.** Why should the minority that submerged also be exempt, since they are sufficiently ripe?[7] **אֶלָּא — Rather, בְּרוֹב כָּל פְּרִידָה וּפְרִידָה אִיתְאֲמְרַת — [R' Yonasan's test] was stated** not in regard to the majority of the handful, but **in regard to the majority of each and every seed.**[8]

Another Amora seconds this explanation:

אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בּוּן — R' Yose the son of R' Bun said: וְכֵינִי בְּרוֹב — And such is indeed the meaning of R' Yonasan's test, **כָּל פְּרִידָה וּפְרִידָה אִיתְאֲמְרַת —** i.e. **it was stated in regard to the majority of each and every seed.**[9]

NOTES

1. This fruit, the identity of which is unknown to us today (*Rash Sirilio; Commentary of Y. Feliks*), is initially covered with a down-like coating that sheds as the fruit matures (*Mahara Fulda*).

2. I.e. it is not necessary for them to bald over their entire surface. Rather, they are considered to have reached the tithing stage once they have formed a few bald spots here and there (*Bircas Yisrael;* see *Derech Emunah, Hil. Maasros* 2:5, *Beur HaHalachah* ד"ה משיעשו).

3. See *Rash Sirilio* and *Pnei Moshe* to *Sheviis* 4:10 (33a in Schottenstein ed.) ד"ה משיזחילו.

4. Individual bald spots on the surface of the fruits are symptomatic of wormy decay below. If not for the infestation, the fruits would bald uniformly over their entire surfaces. Thus, the fruits are not considered to have reached the tithing stage until they bald over their entire surfaces (*Beur of R' Chaim Kanievski* with *Derech Emunah, Hil. Maasros* 2:5, *Beur HaHalachah* ד"ה משיעשו; *Bircas Yisrael* §20; cf. *Mahara Fulda*). See Variant A.

5. That is, when its seeds are mature enough to grow on their own, if planted.

[*Bavli Rosh Hashanah* 12b explains the word מִשֶּׁתִּצְמַח in our Mishnah to mean מִשֶּׁתִּצְמַח לְזֶרָעִים. *Rashi* there interprets those words to mean from when the fenugreek plant forms seeds within itself. This differs from what *Yerushalmi* says — that the Mishnah means from when the fenugreek's seeds are mature enough to sprout — so it would seem that *Rashi* holds that *Bavli* and *Yerushalmi* disagree (*Aruch LaNer* to *Tosafos* there ד"ה משתצמח). Virtually all other Rishonim, however (e.g. *Tosafos* there; *Rash* here; see also *Rambam, Hil. Maaser* 2:5), interpret even *Bavli's* words מִשֶּׁתִּצְמַח לְזֶרָעִים as meaning what *Yerushalmi* says.]

6. The Gemara presently believes this to mean the majority of the *handful* (*Mahara Fulda*).

7. *Mahara Fulda.*

8. I.e. if the majority of *any given seed* submerges, it is a sign that *that seed* is ripe enough to sprout if planted (*Mahara Fulda*). The fact that the weight of the seed is sufficient to cause it to submerge signifies that the critical part of the seed has already formed (*Rabbeinu Chananel* to *Rosh Hashanah* 12b, quoted [anonymously] by *Aruch* ע' תלתן).

9. On 4a a Baraisa taught that a single seed of a pomegranate can determine the tithing status of an entire pomegranate, and a single grape can determine the status of an entire cluster of grapes. *Chazon Ish* (*Sheviis* 7:22) adduces proofs that this is true only for pomegranates and grapes (and possibly dates). One of his proofs is the present Gemara, which concludes that each seed of the fenugreek plant must be judged on its own merit.

[When giving the tithing stage for the various foods, *Rambam* (*Maasros* 2:5) states for fenugreek only what our Mishnah says: its tithing stage is when it is capable of being planted and sprouting. Why, wonders *Mishneh LeMelech,* would *Rambam* not also mention what our Gemara adds, i.e. that this point is determinable by submerging the seeds in water?

To answer this question *Mirkeves HaMishneh* suggests that *Rambam* interpreted our Gemara's final statement by R' Yose the son of R' Bun not as an *endorsement* of the previous explanation, as we have explained, but rather as a *rejection* thereof. That is, he translated the words וְכֵינִי בְּרוֹב כָּל פְּרִידָה וּפְרִידָה אִיתְאֲמְרַת thus: *Now can it really be that [this test] was stated for each and every seed?* I.e. how can one possibly inspect every single seed of an entire handful to see if most of each one submerged?]

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. We have explained R' Chaninah to be rejecting R' Chinana bar Pappa's interpretation of the Mishnah's statement "from when they bald" as meaning that the fruits bald in just a few places. Rather, says R' Chaninah, the Mishnah means that the fruits must bald over their entire surfaces. *Mahari Korkos* (*Hil. Maaser* 2:5), however, understands R' Chaninah to be rejecting the Mishnah's standard of "from when they bald" (which means when they bald in a few places, as R' Chinana bar Pappa explained) in favor of R' Shimon ben Yochai's opinion that the tithing stage for such fruits is reached "from when they exude juice."

Rambam (ibid.) rules in accordance with R' Chinana bar Pappa that light-colored fruits are considered to have reached the tithing stage when they form numerous white bald spots. In view of R' Chaninah's rejection of R' Chinana bar Pappa's yardstick, this ruling is difficult to understand. (This question is difficult no matter which of the two interpretations of R' Chaninah cited above is true.) See *Mahari Korkos, Chidushei R' Isser Zalman,* and *Derech Emunah, Beur HaHalachah* ibid. regarding this difficulty.

[ג. ג: - ה"ב ה"ג]

מרפייתא. מן פרי שיש עליהן טופח מיטון וכשיתבטלו משיזחילו מים. שמתבטלו עד שהמשקין יוצאין מהן, ופליג אמתני': **וכי מחמת האוכל.** כלומר וכי ממחמת עלמן הן מקריחות, לפ שמחמת המותעלת שיש בהן גורמות שיקריחו המערות, ולפיכך מזר מפירוטיה דרבי מיינה בר פפא: **ביני מתני'.** כן לריך לפרש המתני' כדי שתזרע ומצמח וכו' כלפרישית במתני': **מעתה מה ששיקע יהא חיוב.** דקס"ד רובו של קומלו קממר, ומשני כרוב כל פרילה ופרילה ליממר, וכן חמר ר' יוסי בר בון: **אמר ר' זעירא כתיב וכו'.** כלומר להיות טעמא גמי מה לחמרו בתבואה וחיטים משיכניסו שלים: **אף המשקין היוצאין מהן לחכשיר וכו'.** כלומר אף לענין שיהא חיוב

The Gemara provides the source for the Mishnah's rule regarding fenugreek:

אָמַר רַבִּי זְעִירָא — R' Z'eira said: **עֲשֹׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת ,,כְּתִיב זַרְעֶךָ״ — It is written:** ***Tithe, you shall tithe the entire crop of your planting.***[10] **דְּבָר שֶׁהוּא נִזְרָע וּמְצַמְּיחַ —** The expression *of your planting* implies that tithing is applicable only to **something that can be planted and** eventually **sprout.** **יָצָא פָּחוֹת מִשְּׁלִישׁ שֶׁאֵינוֹ נִזְרָע וּמְצַמֵּיחַ — Excluded is** produce that has grown to **less than one-third** of its maturity, **which,** due to its immature state, **cannot be planted and sprout.**[11]

Another ruling concerning foods that did not yet attain a third of their ripeness:[12]

רַבִּי חִינְנָא בְּשֵׁם רַבִּי חִינְנָא בְּשֵׁם רַבִּי — R' Chinana said **in the name of Rebbi:** **זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ שְׁלִישׁ —** Regarding **olives and grapes that did not attain a third** of their ripeness, **אַף הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן אֵין מַכְשִׁירִין**[13] **(להכשיר) — even the liquids that emerge from them do not render** food **susceptible** to *tumah.*[14]

The Mishnah states that olives reach the tithing stage when they attain a third of their ripeness. Since this stage is not always easy to ascertain, the Gemara offers some ways to determine when this has occurred:[15]

רַבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה — R' Chiyah said **in the name of R' Chaninah:** **זֵיתִים מֵאֵימָתַי חַיָּיבוֹת בְּמַעֲשְׂרוֹת —** Regarding **olives, from when are they obligated in tithes?** **מִשֶּׁיְּבַכֵּר צְמָמְיָא קָיְטָא — From when the summer *tzamya* ripens.**[16] **לֹא בִיכֵּר צְמָמְיָא קָיְטָא —** If **the summer *tzamya* did not ripen** on time that year (for example, the weather was not favorable), and therefore this indicator cannot be used, **מִשֶּׁיְּבִכִּירוּ בְנוֹת שָׁבָע —** the determination can be made **from when** the ***bnos sheva* ripen.**[17] **לֹא בִיכֵּירוּ בְנוֹת שָׁבָע —** If the ***bnos sheva* did not ripen** on time that year, **מִשֶּׁיּוֹרוּ מַרְוִיוֹת שְׁנִיָּיה שֶׁבַּמּוּקָצֶה —** the determination can be made **from when the second collection** of figs **is made in the backyard.**[18] **רַבִּי לְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חִיָּיה — R' Lazar the son of R' Yose** said **in the name of R' Tanchum bar Chiyah:** **מִשֶּׁיְּבַכְּרוּ בְנוֹת שָׁבָע לְבָנוֹת — From when** the **white *bnos sheva* ripen.**[19] **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בוּן — R' Yose the son of R' Bun said:** **וּבִלְבַד בְּנוֹת שָׁבָע שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם —** **Provided** they are the ***bnos sheva* of that place,** i.e. the same place in which the olives are growing.[20]

Halachah 3

Mishnah The Mishnah lists species of produce that are subject to tithes even in the initial stages of their growth, based on the general rule given in the Mishnah on 1a that "produce that is food at the beginning of its growth" is subject to tithes immediately:

הַקִּישׁוּאִין וְהַדְּלוֹעִין וְהָאֲבַטִּיחִין וְהַמְּלָפְפוֹנוֹת — chatemelons, gourds, watermelons, **וּבְיָרָק — And among vegetables,**

NOTES

10. *Deuteronomy* 14:22.

11. The Rabbis determined that when produce attains one-third of full maturity it (or its seed) is capable of sprouting, if planted.

[Our explanation of the Scriptural derivation is what is implied by a simple reading of the Gemara. Alternatively, the derivation is based on the double expression עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר, *tithe, you shall tithe.* This is expounded thus: *Tithe* something that, if planted, *you will tithe* something else, i.e. that which grows from the planting (*Rabbeinu Chananel* to *Bavli Rosh Hashanah* 12b, quoted [anonymously] by *Aruch* תלתן ע׳.)]

Bavli (*Rosh Hashanah* 13a-13b) derives the one-third rule from *Leviticus* 25:21: וְעָשָׂת אֶת־תְּבוּאָהּ לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים, *and it will produce a crop for the three years.* Do not, the Gemara there says, read לִשְׁלֹשׁ, *for the three,* rather לִשְׁלִישׁ, *for a third,* i.e. produce is considered finished when it is one-third ripe. Thus, it seems that *Bavli* and *Yerushalmi* disagree over the Scriptural source for this rule. *Pnei Yehoshua* (*Rosh Hashanah* 12b ד״ה וכן איתא בירושלמי) suggests, however, that without *Bavli's* derivation, we would not know that seeds can germinate only when they have grown one-third. It is only a combination of *Bavli's* derivation of "a third" and *Yerushalmi's* derivation of "germination" that results in the conclusion that seeds germinate when they reach a third.

It is clear from our Gemara's Scriptural derivation that the tithing stage for *all* species — not just fenugreek — is from when they are capable of sprouting (which is when they have grown a third). Accordingly, we must say that when the Mishnah enumerates different stages for different foods (e.g. figs from when they reach the *bechilah* stage; grain and olives from when they attain a third) it was not giving a separate tithing stage for each species. Rather, for each species the Mishnah provides a way of recognizing when that particular food reaches the point at which it is capable of sprouting (*Rambam, Maasros* 2:5; see also *Tosafos* to *Rosh Hashanah* 12b ד״ה התבואה, cited here by *Rash Sirilio*). In regard to fenugreek, however, the Tanna was unaware of an easily recognizable sign for when it can sprout, so he stated just the basic rule (*Ritva, Rosh Hashanah* 12b ד״ה והא דקתני משתצמח; *Mishneh LeMelech, Hil. Maasros* ibid. [beginning]; cf. *Pnei Yehoshua, Rosh Hashanah* 12b, to *Tosafos* ד״ה משתצמח). See also above, 3b note 12, second paragraph.

[It seems, however, that the Gemara does not mean that the *definition* of the tithing stage is when the product is capable of sprouting. For we have learned that foods that are edible when small are subject to tithing even when small, which is well before they attain a third of their growth. Rather, the definition of the tithing stage is when the food becomes *edible* (as the first Mishnah implies). The verse merely means to teach that for foods that are inedible when small, the point at which they are considered to become edible *coincides* with the point that they become capable of being planted and sprouting (see *Derech Emunah* 2:5 §27 and *Beur HaHalachah* there ד״ה משיגיעו; *Chazon Ish, Maasros* 1:4,6; see also *Chidushei Anshei Shem* here).]

12. The ruling that follows concerns rendering foods susceptible to *tumah.* The Torah states that food becomes susceptible to contracting *tumah* only after coming in contact with water or another liquid that is categorized as a מַשְׁקֶה [literally: a beverage] (see *Leviticus* 11:34 and 11:38 with *Toras Kohanim;* see *Tosefta, Shabbos* 9:14). [This susceptibility is known as הֶכְשֵׁר, literally "preparation" for *tumah.*] The six other liquids that are referred to in various Scriptural verses as "beverages" [although some are obviously unsuitable for drinking] are wine, blood, oil, milk, dew, and bee's honey (*Machshirin* 6:4).

13. [Emendation follows *Hagahos HaGra;* see *Shinuyei Nuschaos.*]

14. This is because liquid extracted from an unripe olive or grape is not considered oil or wine [but rather a secretion]. Hence, it is not one of the seven liquids that can render food susceptible to *tumah* (*Mahara Fulda*).

15. *Mikdash David, Zeraim* 62:2 ד״ה והנה לפי״ז.

16. *Tzamya* is a type of summer fruit (*Mahara Fulda; Rash Sirilio*). Alternatively, it is a type of early ripening fig (*Pnei Moshe; Gra ms.*). The Rabbis determined that when this fruit ripens, olives have attained one-third of their ripeness.

17. *Bnos sheva* are a superior type of fig (*Rash Sirilio;* see *Tosafos* to *Rosh Hashanah* 15b ד״ה בנות שוח).

18. *Mahara Fulda.* [Figs do not ripen all at once, and are therefore harvested in stages. When the second crop of figs that were laid out in the backyard to dry is ready to be collected, the olives have ripened one-third.]

[*Gra ms.* 2 appears to have had the word מְשַׁיְּרוּ, *from when they are watered,* in place of מִשֶּׁיּוֹרוּ. Furthermore, he explains that the word מוּקְצָה in the Gemara means a field that cannot subsist on rainwater alone, and requires irrigation. Thus the Gemara means that when the irrigated fields are watered for the second time that year, one may assume that the olives are one-third ripe.]

19. This statement is an elaboration of the statement of R' Chiyah in the name of R' Chaninah cited above. When R' Chiyah spoke of *bnos sheva,* he meant specifically the *white* strain of *bnos sheva* (*Rash Sirilio*).

20. Only the *bnos sheva* growing in the same locale as the olives in question can be used as an indicator of the olives' ripening. The ripening of the *bnos sheva* in another locale is not a valid indicator (*Beur of R' Chaim Kanievski*).

[ג. ג: - ה"ב ה"ג]

מרפייתא. מן פרי שיש עליהן טופח מישום וכשיתבטלו טופל הטופח מהן: **משיחחילו מים.** שיתמצו ממקום אחר: **וכי מחמת האוכל.** כלומר וכי ממחמת עצמן הן מקריחות, לפ שמחמת המותעלת שיש בהן נוחל מהן כשנמצר מישום כל זמן: **לא מחמת התועלת שבתוכן.** וכיון שמחמת המותעלת אין זה שימון למחלוב מישום וכל הלבנים: כגון אילין [א] **מרפייתה:** משיקריחו: ר' חיננא בר פפא אמר [א] **משיעשו** קרחות קרחות לבנות: תני ר' שמעון בן יוחי [ב] **משיחחילו מים.** אתא עובדא קומי ר' חנינה ובעא למיעבד כר' חיננא בר פפא. חזר ואמר וכי מחמת האוכל הן מקריחות [ג] **לא מחמת** התועלת שיש בהן: התלתן [ד] **משתצמח:** כיני מתניתא [ב] **כדי שתזרע** [ה] **ותצמח.** [ו] **כיצד** הוא [ט] **בורק.** ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן נוטל מלא קומצו ונותן לתוך הספל של מים אם שקע רובה חייבת ואם לאו פטורה. ר' יונה בעי מעתה מה [ז] **ששיקע** יהא חייב ומה שלא שיקע יהא פטור. אלא ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת. [ז] אמר ר' יוסי בר' בון וכיני ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת. [ח] אמר ר' זעירא כתיב [א] עשר תעשר את כל תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח [ג] **יצא פחות משליש** [ג] **שאינו** נזרע ומצמיח. [ט] ר' חיננא בשם רבי [ד] זיתים ועבים שלא הביאו שליש [ז] **אף** [ח] **המשקין** היוצאין מהן [כ] **להכשיר** [ל] **אין מכשירין.** ר' חייה בשם ר' חנינה זיתים מאימתי חייבות במעשרות משיבכר צמייא קייטא. לא ביכר צמייא קייטא משביכירו בנות שבע. לא ביכירו בנות שבע משיזרו מרויות שנייה שבמוקצה. ר' לעזר בר' יוסי בשם ר' תנחום בר חייה משיבכרו בנות שבע לבנות שבע. אמר ר' יוסי בר' בון ובלבד בנות שבע שבאותו מקום: [נ"ד] **הלכה ג מתני'** [מ] **ובירק היקישואין** והדילועין **והאבטיחין** והמלפפונות [ו] **התפוחים** והאתרוגים חייבין גדולים וקטנים. [ס] **ר'** שמעון פוטר את האתרוגין בקוטנן. [ע] **החייב** בשקדים המרים פטור [פ] **מן** המתוקים החייב במתוקין פטור [צ] **מן** המרים: לפיכך ממתני' כדי שתזרע ותצמח וכו' **מעתה מה ששיקע יהא חייב.** דקס"ד רובו של קומצו קמחר, ומשני ברוב כל פרידה ופרידה אימחר, וכן אמר ר' יוסי בר בון: **אמר ר' זעירא כתיב וכו'.** כלומר להיות טעמא גמי מה לחמרו בתבואה וזיתים משיכיסיהו שלים: **אף המשקין היוצאין מהן להכשיר וכו'.** כלומר אף לענין שמיה וגידול. ועשמה של קומצו קמחר, ומצני ברוב כל פרידה ופרידה אימחר, וכן אמר ר' יוסי בר בון: **אמר ר' זעירא כתיב וכו'.** כלומר מאימתי מיכרין הן שהכיסו שלים: **משיבכר צמייא קייטא.** לעניין לשון עשייה וגידול. ועשמה של קמרנים (דכריס כף יב) תרגום ירוסלמי ותמצית ים טופרנה, כלומר משיכבכרו המחים בזמן הקיץ שלהן אף בידוע הוא שהכיסו הזיתים שלים: **בנות שבע.** מין תמחים הטוחות: **משיזרו מרויות שנייה שבמוקצה.** מרויות כמו מורניות של תמנה בפ"ב דתמיד (מ"ג), כלומר משילמו מותן המורניות שנקלנו בשנייה במוקלה של המחים: **ובלבד בנות שבע שבאותו מקום.** כלומר הכל הולך אחר מותו המקום שביכרו שם, הוא דאמר מכשירין. בריבמ"ן (ריש תוס' ותוס' הרא"ש (ר"ה יב-) משקין: [כ] **להכשיר.** בריבמ"ן (ריש תוס' ותוס' הרא"ש (שם) ליתא: [ל] **אין מכשירין.** בתוס' הרא"ש (שם) **אינן מתעשרין:** [מ] **מן המתוקים.** במשניות בר"ש ובר"ש, בחולין, (כה-) ובעירובין (כה-) ולהלן בגמ' (ו.) **במתוקים:** [נ] **מן המרים.** במשניות בר"ש ובר"ש, בחולין (שם) ובעירובין (כה-) ולהלן בגמ' **במרים:**

הגהות הגר"א

[א] ה"ג המשקין היוצא מהן אינן מכשירין:

תורה אור השלם

א) עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: (דברים יד כב)

ליקוט משנות אליהו

מתני' החייב בשקדים המרים בו'. דמריס קטנים מיניכם ונבולים פטולים, ומתוקים גדולים מיניכם וקטנים פטוריס:

[ג] [עי' ב"ב יג: תוד"ה מתמלמת] **ב)** שביעית פ"ב ה"ב - יג., תלה פ"ח ה"ג - יג. [בעי"ז תוספתא מרומות פ"ב ה"י"ד, ועעיל ה"ו - ב:, וסוכה לו.] **ג)** [שנהדרין סט., ילקו"ש משפטים שכה] **ד)** סוכה לו. [ילקו"ש ריפה תתלב] **ה)** חולין כה: [תוספתא חולין פ"ל ה"י"ב, ערוכין כח: כעי"ז]

א ב מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

ג מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה ד [סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף טו]:

ד מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה ה:

ה מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ד [סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף עט]:

ו [עי'] מיי' שם פ"ג הלכה ט וכככף משנה:

שינויי נוסחאות

א) **מרפייתה.** בכי"ר **מפפייתא:**

ב) **משיקליחו מים.** בכי"ר **משיקליחו חמים:**

ג) **לא.** בכי"ר **ולא:**

ד) **משתצמח.** בד"א ובדפ"ו **משתצמיר:**

ה) **ותצמח.** בד"א ובדפ"ו **ותצמיר:**

ו) **ששיקע.** בראשונים (ר"ש, תוס' רשב"א ורשב"א בר"ה יב-) **ששקע.** וכן בפסוק:

ז) **אמר ר' יוסי בר בון וכיני ברוב.** בכי"ר אמר ר' **זעירא אמר ר' יוסה:**

ח) **אמר ר'.** בערוך (ע' חלתן) משמע שיש לקבוע כאן פיסקא **התבואה והזיתים משיביאו שליש.** וכן משמע בר"ש:

ט) **ר' חיננא.** בנוסחת הרש"ס יש כאן פיסקא **התבואה והזיתים** וכו':

י) **אף המשקין.** בריבמ"ן ר"ש תוס' ותוס' הרא"ש (ר"ה יב-) **משקין:**

כ) **להכשיר.** בריבמ"ן ר"ש תוס' ותוס' הרא"ש (שם) ליתא:

ל) **אין מכשירין.** בתוס' הרא"ש (שם) **אינן מתעשרין:**

מ) **מן המתוקים.** במשניות בר"ש ובר"ש, בחולין, (כה-) ובעירובין (כה-) ולהלן בגמ' **במתוקים:**

נ) **מן המרים.** במשניות בר"ש ובר"ש, בחולין (שם) ובעירובין (כה-) ולהלן בגמ' **במרים:**

מרפייתא. לפ שיש עליהן טופח מישום: **משיחחילו מים.** שיתמצו ממקום אחר: **וכי מחמת האוכל.** כלומר וכי ממחמת עצמן הן מקריחות, לפ שמחמת המותעלת שיש בהן ונוחל מהן כשנמצר מישום כל זמן: **לא מחמת התועלת שבתוכן.** וכיון שמחמת המותעלת אין זה שימון למחלוב מישום כל הימן, שדרך הפירות שמחותעלת בהן שממהרים מישום קודם שמיקצ: **אם שיקע רובו.** קס"ד לעיל רובו של קומץ, ועל זה הקשה אם כן היאך אמר ואם לאו פטורה, ליימיי מיהא המיעוט שמיקצ: **אלא ברוב של כל גרעין קאמר.** אם רובה של כל גרעין שוקעת במים נגמרו: **וכיני.** וכן הוא, ונימוחת קאמר: **פחות משליש.** מבואר שלא הגיעה שליש מישום: **אף המכשיר אין מכשירים.** שהמ שהמשקין שיוצאין מהן עכשיו עליו מישום, אין מכשירין אותה במקום שאר מקומות שהרי אינן ממשקה עליו מישום, ואם אינו מכשיר להקל טומאה בקל טומאה, שמכשירין הזרעים לקבל טומאה, שקודם שהכיסו שלים אין להם דין משקה: **משיבכר.** לשון ביכורים תחילת ניסוך: **של צמייא קייטא.** מין פרי וקלקלים ממיי קייטא ממיי הגדילים בקיץ: **שנייה שבמוקצה.** שילקט לקיטה שניה שמוקצה והוא מקום שמוטמין שומו: **מתני' ובירק היקישואים והאבטיחים.** הכי קאמר, ד' מיני שבירק שהן היקישואין והמלפפונים, ובפירות שאין המפוחים והאתרוגים חייבין בקטנים, לפי שמתילתן אוכל ושופן לוכל ומלבלין בין גדולים בין קטנים: **ור"ש פוטר האתרוגים בקטנן.** דסבירל ליה שאין מלבלים קטנים ולא הוה מתילתן אוכל: **שקדים המרים.** מלבלין בקטנן ואין מלבלין בגדולן ושקדים מתוקים לפכמ:

משיחחילו מים. שמתבללו עד שמתקרין יותמין מהן, ופליג אמתני': **וכי מחמת האוכל.** כלומר וכי ממחמת עצמן הן מקריחות, לפ שמחמת המותעלת שיש בהן ונוחל מהן כשנמצר מישום כל זמן: **לא מחמת התועלת שבתוכן.** וכיון שמחמת המותעלת אין זה שימון למחלוב מישום כל הימן, שדרך הפירות שמחותעלת בהן שממהרים מישום קודם וזמן: **אם שיקע רובו.** קס"ד לעיל רובו של קומץ, ועל זה הקשה אם כן היאך אמר ואם לאו פטורה, ליימיי מיהא המיעוט שמיקצ: **אלא ברוב של כל גרעין קאמר.** אם רובה של כל גרעין שוקעת במים נגמרו: **וכיני.** וכן הוא, ונימוחת קאמר: **פחות משליש.** מבואר שלא הגיעה שליש מישום: **אף המכשיר אין מכשירים.** שהמ שהמשקין שיוצאין מהן עכשיו עליו מישום, אין מכשירין אותה במקום שאר מקומות שהרי אינן ממשקה עליו מישום, ואם אינו מכשיר להקל טומאה בקל טומאה, שמכשירין הזרעים לקבל טומאה, שקודם שהכיסו שלים אין להם דין משקה: **משיבכר.** לשון ביכורים תחילת ניסוך: **של צמייא קייטא.** מין פרי וקלקלים ממיי קייטא ממיי הגדילים בקיץ: **שנייה שבמוקצה.** שילקט לקיטה שניה שמוקצה והוא מקום שמוטמין שומו: **מתני' ובירק היקישואים והאבטיחים.** הכי קאמר, ד' מיני שבירק שהן היקישואין והמלפפונים, ובפירות שאין המפוחים והאתרוגים חייבין בקטנים, לפי שמתילתן אוכל ושופן לוכל ומלבלין בין גדולים בין קטנים: **ור"ש פוטר האתרוגים בקטנן.** דסבירל ליה שאין מלבלים קטנים ולא הוה מתילתן אוכל: **שקדים המרים.** מלבלין בקטנן ואין מלבלין בגדולן ושקדים מתוקים לפכמ:

ר"ש סירליאו

מרפייתא. לפ שהוא מלבל: **משיעשו קרחות קרחות לבנות.** היינו שיפול מהם מעופים ומפרש לקמן לבנות: **משיזרו מרויות.** כן מלמחי בספרים ולפ ירעתי מהו: **מתני' ובירק היקישואין וכו'.** אלו רמויים הם קטנים לגמילה ומפ"ה מיירי במעשר בקטן ופ"ד דקטנים דקמני למיל היינו משום כללא דמחני' דמתלתן ושופו אוכל הוי: **והתפוחים והאתרוגים.** כלומר ומפילן, התפוחים והאתרוגים אע"פ שהן טוכר מיירים: **פוטר את האתרוגים וכו'.** נגמ' מפרש ואפילו אין טוכר כיון דפטולין לגולל לפיז הוא שיעור וכן טוכר גמי ואפילו יש בו שיעור כיון דפופו עדיין להתגדל יותר. ובפתוחים מפרש בגמ' גמי דפליג הוא ר"ש: **בשקדים המרים.** מפרש בגמ' דהיינו קטנים ולא מיירי בשעת מעשר שדרך בקטן לאכלן בקטנן קודם שיהו מרים: **פטור במתוקים.** שלין דרך לאכלן אלא גדולים: **החייב במתוקים.** והיינו משיעשו מגודה לרננן, ולר' יהודה משיעשו קליפה כדאמן לעיל (ה"ב - ג:):

כת"י א | ביאור הגר"א | כת"י ב

צמייא. פי' מחמים ביכורות של קיץ שהמשלו זהו שימון שיהמים שהכיסו שלים: מוריוויה. שדה שמיכה להשקותה ושיהם גדילה על מי גשמים נקראת מוקלה, וכשמשקים אותה פעם אחי זה שימון שיהמים שהכיסו שלים:

ה"ג אף המשקין היוצא מהן אין מכשירין: **משיבכר צמייא קייטא.** פי' משיגדלו כל צרכן מחמים ביכורות של קיץ: משיזרו מרויות שניה שבמוקצה. פי' המוקלה שהיה גדילה כמי גשמים ושיהם להשקות אותה. משישקה אותה פעם אחי, אז הוא שימון להכחת שלים זיתים: [**ובלבד בנות שבע שבאותו מקום.** פי' קפי' מלעיל דקמני משביכרו בנות שבע]

and cantaloupes, and among tree fruits, **הַתַּפּוּחִים וְהָאֶתְרוֹגִים — apples and *esrogim,* חַיָּיבִין גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים — are obligated** in tithes both when they are **large and** when they are **small.**[21] **רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר אֶת הָאֶתְרוֹגִין בְּקוֹטְנָן — R' Shimon exempts *esrogim* when they are small.**[22]

There are two strains of almonds, one bitter and one sweet. The Mishnah teaches that the laws for these two strains differ in regard to tithes:

הַחַיָּיב בַּשְּׁקֵדִים הַמָּרִים — That stage **which is obligated in the case of bitter almonds פָּטוּר מִן הַמְּתוּקִים — is exempt in the case of sweet ones, הַחַיָּיב בַּמְּתוּקִין פָּטוּר מִן הַמָּרִים —** and **that** stage **which is obligated in the case of sweet [almonds] is exempt in the case of bitter ones.**[23]

NOTES

21. In the first Mishnah we learned the following rule: "Anything that is a food at the beginning of its growth and a food at the end of its growth, even though one protects it to add food, is obligated in tithes both when it is small and when it is large." Our Mishnah elaborates upon that Mishnah, giving cases that fall under that rule. These four species of vegetables — chatemelons, gourds, watermelons, and cantaloupes — and two types of tree fruits — apples and *esrogim* — are edible as soon as they begin to grow, and remain edible throughout their growth. Accordingly, these species are subject to tithes even in the initial stages of their growth, as taught in the first Mishnah (*Mahara Fulda*).

22. The Gemara (5b-6a) will discuss R' Shimon's opinion.

23. The Gemara (6a) will elaborate upon this.

[ג. ג: - ה"ב ה"ג]

מרפייתא. מן פרי שיש עליהן טופח מישון וכשימצאו משיחחילו מים. שנתבשלו עד שהמשקין יוצאין מהן, ופליג אמתני': **וכי מחמת האוכל.** לומר וכי ממחמת עלמן הן מקריחות, לא ממחמת המוצעת שיש בהן ואורס מפירוסת כר בפת: **ביני מתני'.** כן לריך לפרש האמתני' כדי שתזרע ומצמח וכו' **אמר ר' זעירא כתיב וכו'.** לומר להיות טעמא נמי מה לזמנו בתבואה ויוצא משיכניסו שלים: **אף המשקין היוצאין מהן לחכשיר וכו'.** לומר אף לענין הכשר טומאה לה תהיני מקה ואין מכשירין: **זיתים מאימתי חייבות במעשרות.** לומר מאימתי ניכרין הן שהגיעו שלים: **משיבבר צמייא קייטא.** לשון עשייה וגידול. ועשתה את הפרנים (דברים כה יב) תרגום ירושלמי ותעמיק ית טופרנהא, לומר משיכבדו התפיח זמן הקיץ שלהן אף בידוע הוא שהגיעו הזיתים שלים: **בנות שבע.** מין תמיס הטוחות: **משיזורו מרויות שנייה שבמוקצה.** מרויות כמו מורניות של תמה בפ"ב דתמיד (מ"ב), לומר משילמו אותן המורניות שנקלנו בשנייה במוקלה של התמיס: **ובלבד בנות שבע שבאותו מקום.** לומר הכל הולך אחר אותו המקום שניכרו שם, הוא דהוי שימן להזיתים: **מתני' ובירק.** הכין כך הוא, ללמד שהן רשות לאכילה בקטנן, כגון הקישואין והדילועין והמלפפונות, מיירי הן אף בקטנן: **התפוחים והאתרוגים.** לומר וכן בפילות שלהן התפוחים והמתרוגים מיירי הן בין גדולים ובין קטנים, מפני שהן רשות לאכילה בקטנן: **ר"ש פוטר את האתרוגים בקטנן.** טעמיה דר"ש לקמן בגמרא דסוכה פ' לולב הגזול (ט.). משום דכתיב (דברים יד כג) עשר תעשר את כל תבואת זרעך הלרך שבני אדם מוציאין לזריעה, והתרוגים קטנים אם נוטעין אינן מלמיחין. ובתפוחים קטנים מפרש הכא בגמרא דעתיה דר"ש, ואין הלכה כר"ש דתמני': **החייב בשקדים המרים.** והיינו בעוזה קטנים שהרכין ליאכל קודם שיהו **מרים: פטור מן המתוקים.** דתמתוקים הרכין ליאכל בשהן גדולים: **והחייב במתוקים.** והיינו בשנמצא פריים ונתגדלו: **פטור מן המרים.** דתמרים גדולים אינן רשות ליאכלה. ובגמרא (ו.) מסיק דליח היא הילכתא הכי בתמרים, אלא לעולם פטורים בין קטנים בין גדולים:

ר"ש סירליאו

מרפייתא. לח נודע לנלי: **משיזשיגו קרחות שבנות.** היינו שיפול מהם מעופים ומפרש לקמן לבנות: **משיזורו מרויות.** כן מלאתי בספרים ולא ידעתי מהו: **מתני' ובירק הקישואין וכו'.** אלו רשות אם קטנים לאכילה ומ"ש מיירי בתמעשר בקטנן ום"ד דקטנים דקטני' תמיר היינו משום בללה דתמני' שתמלחו ושופו אוכל הוי: **והתפוחים והאתרוגים.** בלומר ונפלין, התפוחים והאתרוגים אע"פ שהן טוכה מיירי: **פוטר את האתרוגים וכו'.** בגמ' מפרש ואפלי' אינן טוכה כיון דפטורין בללוב לחין הוא שיעור וכן טוכה גמי ואפלי' יש בו שיעור כיון דשופו עדיין להתגדל יותר. ובתפוחים מפרש בגמ' גמי דפליג בהו ר"ש: **בשקדים המרים.** מפרש בגמ' דהיינו קטנים ואין מיירין במעשר שהרכ ליאכלן בקטנן קודם שיהו מרים: **פטור במתוקים.** שהין דרך ליאכלן בללן גדולים: **החייב במתוקים.** והיינו משיעשו מגודה לרנבן, ולר' יהודה משיעשו קליפה כדאמר בעיל (ה"ב - ג.):

כת"י א | כת"י ב

ביאור הגר"א

צמייא. פי' תמיס ביטוחות של קק שנתבשלו זהו שימן לזיתים שהגיעו שלים: מורויות. שדה שהיכה להשקותה ואינה גדילה על מי גשמים נקראת מוקלה, וכשמשקים אותה פעם אחי זה שימן לזיתים שהגיעו שלים:

ס"ג אף המשקין היוצא מהן אין מכשירין: **משיבבר צמייא קייטא.** פי' משיגדלו כל צרכן תמיס ביטוחות של קק: משיזורו מרויות שניה שבמוקצה. פי' המוקלה שהיה גדילה כמי גשמים והיכה להשקות אותה. משישקה אותה פעם אחי, אז הוא שימן להבחת שלים זיתים: [**ובלבד בנות שבע שבאותו מקום.** פי' קאי אלעיל דקתני משביכרו בנות שבע]

מפרשיתא. לח נודע לנלי: **משיזשיגו קרחות שבנות.** היינו שיפול מהם מעופים ומפרש לקמן לבנות: **משיזורו מרויות.** כן מלאתי בספרים ולא ידעתי מהו: **מתני' ובירק הקישואין וכו'.** אלו רשות אם קטנים לאכילה ומ"ש מיירי בתמעשר בקטנן ום"ד דקטנים דקטני' תמיר היינו משום בללה דתמני' שתמלחו ושופו אוכל הוי: **והתפוחים והאתרוגים.** בלומר ונפלין, התפוחים והאתרוגים אע"פ שהן טוכה מיירי: **פוטר את האתרוגים וכו'.** בגמ' מפרש ואפלי' אינן טוכה כיון דפטורין בללוב לחין הוא שיעור וכן טוכה גמי ואפלי' יש בו שיעור כיון דשופו עדיין להתגדל יותר. ובתפוחים מפרש בגמ' גמי דפליג בהו ר"ש: **בשקדים המרים.** מפרש בגמ' דהיינו קטנים ואין מיירין במעשר שהרכ ליאכלן בקטנן קודם שיהו מרים: **פטור במתוקים.** שהין דרך ליאכלן בללן גדולים: **החייב במתוקים.** והיינו משיעשו מגודה לרנבן, ולר' יהודה משיעשו קליפה כדאמר בעיל (ה"ב - ג.):

א [ג.] מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

ב מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ו [סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף טו]:

ג מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה [סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף עט]:

ה [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט וככף משנה:

ו [ג:] מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

ז [ג:] מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ט:

ח [ג:] מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

ט [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ה:

י [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט:

כ [ג:] מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

ל [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט:

מ [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ה:

נ [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט:

ס [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ה:

ע [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט:

פ [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ה:

צ [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט:

ק [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ה:

ר [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט:

ש [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ה:

ת [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט:

א מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

ב מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ו:

ג מיי' פ"ג מהלכות מרומות הלכה י [סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף טו]:

ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ה:

ה מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ד [סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף עט]:

ו [ג:] מיי' שם פ"ג הלכה ט וככף משנה:

שינויי נוסחאות

א] **מרפייתא.** בכ"ר **מפפייתא:**

ב] **משיחחילו מים.** בכ"ר **משיקלילו חמים:**

ג] **אף.** בכ"ר **ולא:**

ד] **משתצמח.** בד"א ובד"ו **משתצמיח:**

ה] **ותצמח.** בד"א ובד"ו **ותצמיח:**

ו] **ששיקצ.** בראשונים (ר"ש, תוס' רשב"א ורשב"א ברי"ח יב:) **ששקע.** וכן בסמוך:

ז] **אמר ר' יוסי בר בון וביני ברוב.** בכ"ר **אמר ר' זעירא אמר ר' יוסה:**

ח] **אמר ר'.** בערוך (ע' חלחן) משמע שיש לקבוע כאן פיסקא **התבואה והזיתים משיביאו שליש.** וכן משמע בר"ש:

ט] **ר' חיננא.** בנוסחת הרש"ס יש כאן פיסקא **התבואה והזיתים וכו':**

י] **אף המשקין.** בריבמ"ץ ר"ש תוס' ותוס' הרא"ש (ר"ה יב-) **משקין:**

כ] **לחכשיר.** בריבמ"ץ ר"ש תוס' ותוס' הרא"ש (שם) ליתא:

ל] **אין מכשירין.** בתוס' הרא"ש (שם) **אינן מתעשרין:**

מ] **מן המתוקים.** במשניות בר"ש וברש"ס, בחולין, (כה.) ובעירובין (כה.) ולהלן בגמ' (ו.) **במתוקים:**

נ] **מן המרים.** במשניות בר"ש וברש"ס, בחולין (שם) ובעירובין (כה.) ולהלן בגמ' **במרים:**

הגהות הגר"א

[א] ה"ג המשקין היוצא מהן אינן מכשירין:

תורה אור השלם

א) עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:
(דברים יד כב)

ליקוט משנות אליהו

מתני' החייב בשקדים המרים בר'. דמרים קטנים מיירים ונבולים פטולים, ומתוקים גדולים מיירים וקטנים פטורים:

[ג: - ה"ג]

גמ' תמן תנינן. נִכְפַּךְ נִכְפַּ"ס (מ"ב - מפ"ו): **הלוקח שדה ירק בסוריא** וכו', סוריא הוּא מָרֹם וּנְהָרִים וּתְרֹם נוֹפֵה שֶׁכֵּנָּה דוֹד, וּבְמִקְצָת דִּינָהּ כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְמִקְצָת כְּמוֹתָהּ לְאֶרֶץ, וּלְפִיכָךְ הַדָּבָר תָּלוּי, אִם הִגִּיעוּ לְעִנּוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת בֵּית הָעֲכוּ"ם פָּטוּר, וְאִם לָאו הִגִּיעוּ עַד שֶׁבָּאוּ לְעִנּוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת הֵימֶה עֲדַיִן בֵּית גּוֹי פָּטוּר, שֶׁכֵּשֶׁעַת מוֹצִיא הֵימֶה פָּטוּר, לְעִנְיַן זֶה לֹא עִשְׂתָה כְּלוּם", וְהִיא סוֹף מְכִלְתִּין (דף מפ.): **וכא את אמר הכין**. כִּין קְטָנִים מִיכַּיִן שֶׁם כֵּן מִין שֵׁיךְ מוֹ לְהַלְּגִיא בֵּין עִנּוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת לְגַבֵּי עִנּוּת לַעוֹלָם פְּטוּרִים, וּמִלְּמֵד שֶׁהֵם יְרָק מִשֶּׁמַע שֶׁכֵּבָר גָּדַל הֵם יְרָק: **בשדה של קישואין ושל דילועין**. לְהַמֵּם, שֶׁלֹּא גָּדַל רַק הֵירֶךְ וְהִגִּיעַ שֶׁלָּהֶם וְלֹא יָצְאוּ הַקִּישׁוּאִין וְהַדְּלוּעִין עֲדַיִן, אֲבָל בְּמָקוֹם יֶרֶק לֹא מְצִינוּ לְהַ: עוֹד הִיא. כְּלוֹמַר מִפְּנֵי שֶׁמִּי לְמִקְוֶה בְּמָקוֹם יֶרֶק: וְיֵשׁ לוֹ עוֹד גְּבוּל. שֶׁפְּטוּרִים, וְהַיְינוּ קוֹדֶם שֶׁיִּגְיְעוּ שֶׁלֹּא פְּתִילוֹת, כְּגוֹן עֲנִין קְטָנִים וּמְרוּסִים כְּמוֹ פִּתְיוֹלֹת, וְשִׁפְּיר שֶׁיֵּשׁ לְהַ לוֹמַר עַל שֶׁלֹּא הִגִּיעָה לְעִנּוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת: **תְּפוּחֵי מֵילֵי מֵילֵה**. מִן תַּפּוּחִים הֵן כְּגוֹן מִילֵּין שְׁקוֹרִין גְּלֵם וְהֵן עַפְּלֵי: **ודא מתניתא**. מִשְּׁמַיְעִנַן מַה הִיא, תַּפּוּחִים שֶׁנִּתְּנוּ בֵּין קְטָנִים מִיַּיִן מַה הִיא, פְּלִיג רַבִּי שִׁמְעוֹן אַ מִיַּיִן בְּתַפּוּחִים מִילֵּין וְלֹא פְּלִיג: **מאן דאמר**. מַאן דְּאָמַר לְהַ בְּשֶׁכֵּן תַּפּוּחִים עַל כְּרֵחַךְ בְּמַלּוֹקֶת שָׁנוּי וְנִכְנָס הַיַּיִן, דְּבְשֶׁכֵּן תַּפּוּחִים לְרַבִּי שִׁמְעוֹן פָּטוּר: **אתרוג שהוא בוסר**. שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל עֲדַיִן, וּבְקִטְנוּתוֹ אֵינוֹ פְּרִי וְאֵינוֹ כְּאִילּוּ לוֹלֵב בְּתֹא שֶׁלּוֹ לְהַכְתִּים בּוֹ מִשּׁוּם תְּרוּמַת לְהַם פְּרִי וְאֵינוֹ כְּאִילּוּ לוֹלֵב בְּתֹא שֶׁלּוֹ לְהַכְתִּים בּוֹ מִשּׁוּם תְּרוּמַת לְהַם פְּרִי כְּתִיב (ויקרא כג מ) וְיֵין דְּלָא הוּא כְּאִילּוּ לוֹלֵב אֵינוֹ מְיֵיצֵי נַמִּי בְּמַעֲצַר, וְעִיקַּר פְּלוּגְתַּיְיהוּ וּלְרַבָּנַן [ד]כְּשֵׁר הוּא כּוֹסֵךְ נַמִּי מְיֵיצֵי בְּמַעֲצַר, וְעִיקַּר פְּלוּגְתַּיְיהוּ בִּתְרוּמַת לוּלֵב הֵיא:

גמ' תמן תנינן ח) א הלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבאו לעונת המעשרות פטור ולוקט כדרכו ט) ולוקח. וכא את אמר הכין. חזקיה אמר בשדה של קישואין ושל דילועין היא מתניתא. אמר ר' זעירא אפילו תימר בשדה ירק עצמו עוד הוא יש לו גבול משביא שלש פתילות: י) נהוראי בר ב) שיניא אמר משום ר' שמעון תפוחים קטנים פטורין תפוחין גדולים חייבין. [א] תפוחי ג) מילי מילה בין גדולים בין קטנים חייבין. ודא מתניתא ד) מה היא. מאן ד) דאמר ו) קטנים במחלוקת. מאן דאמר תפוחי מילי מילה דברי הכל: ז) [ב] אתרוג הבוסר ר' עקיבא אומר ז) אינו פרי ב) וחכמים אומרים פרי.

א) מיי' פ"ל מהלכות תרומות הלכה טז [טוס"ע יו"ד סימן שלא סעיף ז]:

ב) [מיי' פ"מ מהלכות נזיר הלכה ח סמג עשין מד עיי"ש טוס"ע או"ח סימן תרמח סעיף כב]:

שינויי נוסחאות

א) **ולוקח.** במשניות (פ"ה מ"ה) **והלוקח.** וכ"ה בכ"י ורש"ס:

ב) **שיניא.** בתוספתא (פ"א ה"ג) **שוניא:**

ג) **מילי מילה.** בתוספתא (שם) **נמילה** עיי"ש:

ד) **מה היא.** כ"ה בכ"י ורש"ס ד"א ודפ"ו. בכ"י ור"ו **מהיא:**

ה) **דאמר.** ברש"ס **דיימר** וכן בסמוך:

ו) **קטנים.** ברש"ס כ"ל **תפוחים סתם:**

ז) **אינו פרי וחכמים אומרים פרי.** כ"ה גם בירושלמי סוכה (פ"ג ה"ז - יח.). ובבבלי (סוכה לו.) **ר"ש פוסל וחכמים מכשירין,** ובתוס' (שם לא:) **פרי** וחכמים אומרים אינו פרי:

הגהות הגר"א

[א] **תפוחים מילה מילין** בין גדולים ובין קטנים חייבין. ודא מתני' [נכר] **מאן דתני תפוחים סתם** במחלוקת **ומאן דתני לה תפוחים מילה מילין** דברי הכל. כ"ה בגר"א כתי"א. ובשנות אליהו הגירסא תפוחי מילי מילה בין גדולים ובין קטנים חייבין. ודא מתני' מה הוא. מ"ד תפוחים **סתם** במחלוקת, מ"ד תפוחי מילי מילה ד"ה. כצ"ל.

[ב] ה"ג אתרוג הבוסר ר"ש **פוסל וחכמים מכשירין:**

הגהות וציונים

א. בכי"מ: דחייישינן דילמא אתי למעבד הכי בשדה עד שלא בא לעונת המעשרות, א"נ כי אינו וכו':

ב. בכי"מ: ופליג אתאי תנא. ור' זעירא משני אינפא דדוקא גבי דלועין וקישואין וכו' תנינן דבקטנן חייב אבל שאר ירק כגון חסא ושולשין בעו עונה והיינו שיביא שלש פתילות:

ג. פסק הרמב"ם תואם לכאורה לגירסת כתי"מ המובאת בהערה הקודמת. עיי"ש:

ליקוט משנות אליהו

ודא מתניתא מה היא ס"ל **תפוחין סתם** ממחלוקת ס"ל **תפוחי מילי מילה** דברי הכל כל"ל:

כת"י ב — ביאור הגר"א — כת"י א

הלוקח שדה ירק בסוריא. פי' מן הנכרי, וכסוריה יש קנין: **עד שלא בא** כו'. **ולוקט כדרכו ולוקח.** פי' שלין לוקט שמא **יתופסו** בידו ויהיה מייב במעשר, דגם אם **יתופסו** בידו אם **לא** ס"ל כשמואל **ולוקח כדרכו ולוקח.** [**ולוקט כדרכו ולוקח** מיותר:]* **וכא את אמרת הכין.** פי' להכל [משמע] שיש זמן שאין מייבין במעשרות מדקתמר עד שלא גמ. ומתמיהין קמני דירק מייב אין גדולים וכין קטנים: **חזקיה אמר בקישואין ודלועין היא מתניתא.** פי' לא כל ירק, והקושי שהא כסוריא מייבי בשאר ירק: **אפילו תימא בשדה ירק עצמו.** פי' אפילו מתמיהין כלל ירק אמר למייב בין גדולים וכין קטנים: **עוד היא יש לה שיעור.** ללמ כל קטנים מייבים: **דהייט משביא שלש פתילות.** פי' שלשה עלין. **והיינו עד שלא באו לעונת המעשרות.** פי' שלשה הגדיל שלשה עלין בית שכנגד פטור, ואם לא הגדיל מייבין: **תפוחים מילי מיילי.** פי' שבדבן להיות קטנים כמו מילין: ה"ג **מאן דאמר תפוחים סתם.** פי' בכל תפוחים: **במחלוקת.** פי' להא לר"ש שאר תפוחים קטנים פטורין כו': **מילי מילי דברי הכל.** פי' לפי ר"ש מודי בתפוחים מילין, לפי קטנים מיינין: ה"ג **אתרוג הבוסר ר"ש פוסל וחכמים מכשירין כמה דר"ע אמר אינו פרי.** פי' לסבר מפ"ה פסל ר"ש משום שאינו פרי:

כת"י ב — ביאור הגר"א — כת"י א

הלוקח שדה ירק בסוריא. פי' מן הנכרי, וכסוריה יש קנין: **עד שלא בא** כו'. **ולוקט כדרכו ולוקח.** פי' שלין לוקט שמא **יתופסו** בידו ויהיה מייב במעשר, דגם אם **יתופסו** בידו אם **לא** ס"ל כשמואל **ולוקט כדרכו ולוקח.** [**ולוקט כדרכו ולוקח** מיותר:]* **וכא את אמרת הכין.** פי' להכל [משמע] שיש זמן שאין מייבין במעשרות מדקתמר עד שלא גמ. ומתמיהין קמני דירק מייב אין גדולים וכין קטנים: **חזקיה אמר בקישואין ודלועין היא מתניתא.** פי' לא כל ירק, והקושי שהא כסוריה מייבי בשאר ירק: **אפילו תימא בשדה ירק עצמו.** פי' אפילו מתמיהין כלל ירק אמר למייב בין גדולים וכין קטנים: **עוד היא יש לה שיעור.** ללמ כל קטנים מייבים: **דהייט משביא שלש פתילות.** פי' שלשה עלין. **והיינו עד שלא באו לעונת המעשרות.** פי' שלשה הגדיל שלשה עלין בית שכנגד פטור, ואם לא הגדיל מייבין: **תפוחים מילי מיילי.** פי' שבדבן להיות קטנים כמו מילין: ה"ג **מאן דאמר תפוחים סתם.** פי' בכל תפוחים: **במחלוקת.** פי' להא לר"ש שאר תפוחים קטנים פטורין כו': **מילי מילי דברי הכל.** פי' לפי ר"ש מודי בתפוחים מילין, לפי קטנים מיינין: ה"ג **אתרוג הבוסר ר"ש פוסל וחכמים מכשירין כמה דר"ע אמר אינו פרי.** פי' לסבר מפ"ה פסל ר"ש משום שאינו פרי:

ר"ש סירילאו

גמ' תמן תנינן. נִכְפַּךְ נִכְפַּ"ס (מ"ב - מפ"ו): **הלוקח שדה ירק.** שלקח פירות השדה מן הגוי: **עד שלא בא לעונת המעשרות חייב.** (דכיפת) [דציף] שיכאלי מנו טבלייהו, מוסח השם דבלה קנה קרקע מייבי ופ"ש מיתייב: **פטור.** לף המוסמס [דזבעתא] מוכחה היתה פטורה שהרי עד גוי היו: **ולוקט כדרכו ולוקח.** כלומר ילקח ואע"ג דגדל בידי גוי. אבל לא יסגור פועלים, א דשמא מוריד פועלים הוי בעל קרקע ואתן לו שרינן מיפסדא שלא בשלא קנה קרקע, מ' נמי כי אינו מוריד פועלים לתוכה מיכבר דעבמה מלאכתה וכל מלאכה דבעי לאו מעשה אומן היא למיטו עביד לה אבל מי מוריד פועלים לתוכה מיחזי דלא נעשה מלאכתה ואתי למיטעי, ור' יהודה פליג התם. פלמא דגבי ירק נמי בעינן עונת המעשרות ופקי"ל דצקטופלו ואמנימיס קתני דלא בעינן בהו עונת המעשרות כל שכן בשאר ירק: ומפני **חזקיה דאמר** מתני' דשרק בשדה בקישואין ודלועין מייבי, דס"ל דבעו נמי עונה. ובשאר ירקות לא בעינן בהו עונה, ג וכללא דמתני' לעיל (ויקר) [ביכ] כגון סילקא מייבי והכי תניא בתוספתא (פ"ש ה"ב) כל שאתלגאו וסופו שוכל כגון ירק וכו', אבל קשואין ליתיה בהאי כללא, דעונה אית בהו. וקטנים דקתני הכא דמייב, לעולם בעונה מייבי. ור' זעירא משני אפילו תימא

גמ' תמן תנינן ח) א הלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבאו לעונת המעשרות פטור ולוקט כדרכו ט) ולוקח. וכא את אמר הכין. חזקיה אמר בשדה של קישואין ושל דילועין היא מתניתא. אמר ר' זעירא אפילו תימר בשדה ירק עצמו עוד הוא יש לו גבול משביא שלש פתילות: י) נהוראי בר ב) שיניא אמר משום ר' שמעון תפוחים קטנים פטורין תפוחין גדולים חייבין. [א] תפוחי ג) מילי מילה בין גדולים בין קטנים חייבין. ודא מתניתא ד) מה היא. מאן ד) דאמר ו) קטנים במחלוקת. מאן דאמר תפוחי מילי מילה דברי הכל: ז) [ב] אתרוג הבוסר ר' עקיבא אומר ז) אינו פרי ב) וחכמים אומרים פרי.

א) מיי' פ"ל מהלכות תרומות הלכה טז [טוס"ע יו"ד סימן שלא סעיף ז]:

ב) [מיי' פ"מ מהלכות נזיר הלכה ח סמג עשין מד עיי"ש טוס"ע או"ח סימן תרמח סעיף כב]:

שינויי נוסחאות

א) **ולוקח.** במשניות (פ"ה מ"ה) **והלוקח.** וכ"ה בכ"י ורש"ס:

ב) **שיניא.** בתוספתא (פ"א ה"ג) **שוניא:**

ג) **מילי מילה.** בתוספתא (שם) **נמילה** עיי"ש:

ד) **מה היא.** כ"ה בכ"י ורש"ס ד"א ודפ"ו. בכ"י ור"ו **מהיא:**

ה) **דאמר.** ברש"ס **דיימר** וכן בסמוך:

ו) **קטנים.** ברש"ס כ"ל **תפוחים סתם:**

ז) **אינו פרי וחכמים אומרים פרי.** כ"ה גם בירושלמי סוכה (פ"ג ה"ז - יח.). ובבבלי (סוכה לו.) **ר"ש פוסל וחכמים מכשירין,** ובתוס' (שם לא:) **פרי** וחכמים אומרים **אינו פרי:**

הגהות הגר"א

[א] **תפוחים מילה מילין** בין גדולים ובין קטנים חייבין. ודא מתני' [נכר] **מאן דתני תפוחים סתם** במחלוקת **ומאן דתני לה תפוחים מילה מילין** דברי הכל. כ"ה בגר"א כתי"א. ובשנות אליהו הגירסא תפוחי מילי מילה בין גדולים ובין קטנים חייבין. ודא מתני' מה הוא. מ"ד תפוחים **סתם** במחלוקת, מ"ד תפוחי מילי מילה ד"ה. כצ"ל.

[ב] ה"ג אתרוג הבוסר ר"ש **פוסל וחכמים מכשירין:**

הגהות וציונים

א. בכי"מ: דחייישינן דילמא אתי למעבד הכי בשדה עד שלא בא לעונת המעשרות, א"נ כי אינו וכו':

ב. בכי"מ: ופליג אתאי תנא. ור' זעירא משני אינפא דדוקא גבי דלועין וקישואין וכו' תנינן דבקטנן חייב אבל שאר ירק כגון חסא ושולשין בעו עונה והיינו שיביא שלש פתילות:

ג. פסק הרמב"ם תואם לכאורה לגירסת כתי"מ המובאת בהערה הקודמת. עיי"ש:

ליקוט משנות אליהו

ודא מתניתא מה היא ס"ל **תפוחין סתם** ממחלוקת ס"ל **תפוחי מילי מילה** דברי הכל כל"ל:

Gemara The Gemara challenges the first ruling of the Mishnah:

תַּמָּן תְּנִינַן — We learned in a Mishnah there, in the fifth chapter:[1] **הַלּוֹקֵחַ שְׂדֵה יָרָק בְּסוּרְיָא — ONE WHO PURCHASES A FIELD OF VEGETABLES[2] IN SURIA** from a non-Jew, **עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת — IF [THE VEGETABLES] DID NOT YET REACH THE TITHING STAGE** by the time of the purchase, **חַיָּיב — HE IS OBLIGATED** to tithe them;[3] **מִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת — IF THEY REACHED THE TITHING STAGE** by the time of the purchase, **פָּטוּר — HE IS EXEMPT** from tithing them,[4] **וְלוֹקֵט כְּדַרְכּוֹ וְלוֹקֵחַ — AND HE MAY HARVEST AND TAKE** the vegetables **IN HIS USUAL MANNER.**[5] The implication of this Mishnah is that vegetables are not subject to tithes until they reach the tithing stage. **וְכָא אַתְּ אָמַר הָכִין — Yet here** in our Mishnah **you say this,** i.e. that vegetables are obligated even when they are small, meaning that they have no tithing stage and are *immediately* obligated in tithes! **— ? —**

The Gemara answers:

חִזְקִיָּה אָמַר — Chizkiyah said: **בְּשָׂדֶה שֶׁל קִישׁוּאִין וְשֶׁל דִּילּוּעִין הִיא — The Mishnah** in the fifth chapter **is referring to a field of chatemelons or gourds** or similar vegetables, of which only the fruit part of the plant is eaten, but not its leaves. "If they did not reach the tithing stage" means that only the leaves sprouted, but the fruit part has not yet emerged. "If they reached the tithing stage" means that the fruit itself has emerged.[6]

Another Amora offers a different answer:

אֶפִילּוּ תֵּימַר בְּשָׂדֶה יָרָק עַצְמוֹ — You may even say that the Mishnah in the fifth chapter is dealing **with the field of a vegetable** whose leaf **itself** is eaten. **עוֹד הוּא יֵשׁ לוֹ גְּבוּל — For even [such a vegetable] has a boundary** from when its tithing obligation commences, namely, **מִשֶּׁיְּבִיא שְׁלֹשׁ פְּתִילוֹת — from when it brings forth three wicks,** i.e. three long, thin leaves.[7]

The Mishnah states: Apples and *esrogim* are obligated in tithes both when they are large and when they are small. R' Shimon exempts *esrogim* when they are small. R' Shimon's opinion is expanded upon in a Baraisa:[8]

נְהוֹרַאי בַּר שִׁינְיָא אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן — NEHORAI BAR SHINYA SAID IN THE NAME OF R' SHIMON: **תַּפּוּחִים קְטַנִּים פְּטוּרִין — SMALL APPLES ARE EXEMPT,** **תַּפּוּחִין גְּדוֹלִים חַיָּיבִין — LARGE APPLES ARE OBLIGATED.** **תַּפּוּחֵי מֵילִי מֵילָה בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים חַיָּיבִין — GALLNUT APPLES,[9] ARE OBLIGATED WHETHER LARGE OR SMALL.**

NOTES

1. Below, 5:2, 41b. That Mishnah deals with the tithing obligation of produce grown in Suria, a geographic location comprising large parts of present-day Syria. Although Suria was conquered by King David and annexed to Eretz Yisrael, it is not considered Eretz Yisrael on the Biblical level. Rabbinically, however, it does have the status of Eretz Yisrael in many respects, one of which is that it is subject to the agricultural laws pertaining to Eretz Yisrael, including a tithing obligation (see *Mahara Fulda, Pnei Moshe*). However, the Rabbis treated the produce of Suria more leniently than actual Eretz Yisrael produce in many ways (see *Derech Emunah, Hil. Terumos* 1:44). One of these leniencies relates to produce grown by a non-Jew. Although Tannaim debate whether non-Jewish produce in Eretz Yisrael is subject to *maaser* (*Demai* 5:8; see also *Menachos* 66b with *Tosafos* ד"ה מירוח העובד כוכבים; see *Bavli Gittin* 47a where this issue is debated by Amoraim), all agree that the produce of a non-Jew in Suria is not obligated in *maaser* (see *Bavli Gittin* ibid.). This leniency forms the basis of the following Mishnah's discussion.

2. I.e., a field with vegetables growing in it.

3. The status of the produce depends on whether it was owned by a non-Jew at the time it reached the tithing stage. The tithing stage is the critical point because that is when produce normally becomes subject to *maaser.* Hence, if the purchase took place before the vegetables reached the tithing stage, so that they were in the possession of the Jewish buyer when they reached the tithing stage, the buyer is obligated to tithe them.

4. Because they were in the possession of a gentile at the critical point of the tithing stage. [In regard to the produce of Eretz Yisrael we follow the Tannaim who maintain that a non-Jew does not have ownership of land with respect to exempting it from tithes (אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל לְהַפְקִיעַ מִידֵי מַעֲשֵׂר). However] in this regard the Sages did not equate Suria to Eretz Yisrael, and [all Tannaim agree that] in Suria a non-Jew has ownership even with respect to exempting it from tithes (*Mahara Fulda, Gra ms.,* from *Bavli Gittin* 47a).

5. That is, even if he waits to harvest them until the stage in their growth when they are usually harvested ("in his usual manner"), i.e. when they are fully mature. Although this means that a significant portion of the produce will have grown while owned by the Jew, this additional growth is also exempt from *maaser* (*Gra ms.*).

6. However, in the case of vegetables in which the leaves themselves are eaten, such as lettuce, cabbage and other greens, it is in fact impossible to speak of the vegetables being "before the tithing stage," because they are liable in tithing immediately upon sprouting (*Mahara Fulda*).

7. According to R' Z'eira even greens (i.e. vegetables whose leaves are eaten) have a tithing stage, namely, from when three wicklike leaves develop (*Mahara Fulda*). When our Mishnah states that vegetables are liable in tithes even when small, it does not mean that they do not possess a tithing stage *at all.* Rather, their tithing stage occurs very early, as opposed to most other foods, whose tithing stage arrives when they are a third grown.

See Variant A for a different explanation of the Gemara's two answers.

8. *Tosefta* 1:3.

9. A species of apples that resemble gallnuts [in size] (*Mahara Fulda*). [Gallnuts are nutlike growths on the oak and other trees.]

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. Our elucidation of the Gemara has followed *Mahara Fulda.*

Alternatively, Chizkiyah's answer בְּשָׂדֶה שֶׁל קִישׁוּאִין וְשֶׁל דִּילּוּעִין הִיא means that *our* Mishnah — *not* the Mishnah in the fifth chapter, as according to *Mahara Fulda's* explanation — is discussing chatemelons or gourds. That is, our Mishnah does not mean, as the Gemara assumed in its question, that *all* vegetables are liable in tithes even when small, and chatemelons, gourds, watermelons, and cantaloupes are merely examples of this. Rather, our Mishnah means that specifically chatemelons, gourds, watermelons, and cantaloupes are obligated when small, because only these four vegetables are edible as soon as they sprout. All other vegetables, however, are not edible when small, and they in fact do possess a tithing stage, like most other foods. The Mishnah in the fifth chapter is discussing all other vegetables.

R' Z'eira, by contrast, answers that our Mishnah can even be explained as referring to all vegetables, as the questioner assumed (and chatemelons, gourds, etc. are indeed only examples). When our Mishnah says that vegetables are liable even when small, however, it does not mean *limitlessly* small, but rather *relatively* small, because even vegetables are considered edible only once they possess three wicklike leaves. Thus, when the Mishnah in the fifth chapter says "if they did not reach the tithing stage," it means that they did not yet produce three wicklike leaves (*Pnei Moshe, Gra ms.*).

[*Rambam* (*Hil. Maaser* 2:5) rules that chatemelons, gourds, watermelons, and cantaloupes are obligated in tithes when small, while all other vegetables are obligated only when they become fit for consumption. Apparently *Rambam* explained the Gemara like *Pnei Moshe* and *Gra* (and ruled in accordance with Chizkiyah, see *Mareh HaPanim;* cf. *Derech Emunah* loc. cit., *Beur HaHalachah* ד"ח ושאר), because according to *Mahara Fulda's* explanation there is no difference between chatemelons, gourds, etc. and all other vegetables according to either of the Gemara's two answers.]

[ג: - ה"ג]

גמ' תמן תנינן. נִכְפַּךְ נִכְפַּ"ס (מ"ב - מפ:) **הלוקח שדה ירק בסוריא** וכו', סוריא הוּא מָרֹם וּנְהָרִים וּתְרֹם נוֹפֵה שֶׁכֵּנָּה דוֹד, וּבְמִקְצָת דִּינָהּ כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְמִקְצָת כְּמוֹתָהּ לְאֶרֶץ, וּלְפִיכָךְ הַדָּבָר תָּלוּי, אִם הִגִּיעוּ לְעִנּוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת בֵּית הָעֲכוּ"ס פָּטוּר, וְאִם לָאו הִגִּיעוּ עַד שֶׁבָּאוּ לְעִנּוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת הֵימֶה עֲדַיִן בֵּית גּוֹי פָּטוּר, שֶׁכֵּשֶׁעַת מוֹצִיאָה הֵימֶה פְּטוּרָה, לְשׁוֹן פְּטוּר, שֶׁכֵּשֶׁעַת מוֹצִיאָה הֵימֶה פְּטוּרָה, לְעִנְיַן זֶה לֹא עִשְׂתָה כְּלוּם", וְהִיא שֶׁהִ מְכַלְמִין עִשְׂתָה כְּלוּם", וְהִיא שֶׁהִ מְכַלְמִין (דף מפ:): **וכא את אמר הכין.** כִּין קְטָנִים מִיהֵין שֶׁם כֵּן מִין שֵׁיךְ מוּ לְהַלְּגִיא בֵּין עִנּוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת לְגַבֵּי עִנּוּת לְגַעוֹלָם פְּטוּרִים, וּמִלְּמֵד שֶׁהִ יֵרָק מִשֶּׁמַע שֶׁכֵּכֵר גָּדֵל בָּה יֵרָק: **בשדה של קישואין ושל דלועין היא מתניתא.** לְהַמָּם, שֶׁלֹּא גָּדֵל כֵּן קֵירָק וְהָעִנְיָן שֶׁלָּהֶם וְלֹא יֵעָלֶה הַקִּישׁוּאִין וְהַדְּלוּעִין עֲדַיִן, אֲבָל בְּמָקוֹם יֵרָק לֹא מְכַמְּתָא לֵהּ: **עוד היא.** כְּלוֹמַר לְפִשֵּׁר נִמְי לְמָקוֹמָה בְּמָקוֹם יֵרָק: **ויש לו עוד גבול.** שֶׁפְּטוּרִים, וְהַיְינוּ קוֹדֶם שֶׁיִּגְיְעוּ שֶׁלֹּא פְּאֵיתוֹת, כְּגוֹן עֲנָיִן קְטָנִים וּמְרוּסִים כְּמוֹ פְּאֵיאָה, וְשִׁפְיר שֵׁיךְ הֵא לוֹמַר עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעָה לְעִנּוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת: **תפוחי מילי מילה.** מִן תַּפּוּחִים הֵן כְּגוֹן מִילִּין שֶׁקּוֹרִין גְּלֵם וְהֵן עִפְּלֵי: **ודא מתניתא.** מְסַנְּמִינָן מֵהּ הֵיכִ, תַּפּוּחִים שֶׁהִתְחִילוּ בֵּין קְטָנִים מִיהֵין מֵהּ הֵיכִ, פְּלִיג רִבִּי שִׁמְעוֹן אַ מִילֵּי תַּפּוּחִים וְלֹא פְּלִיג: **מאן דאמר.** מִלֵּן דְּמוּקֵי לֵהּ כְּשֶׁהִ תַּפּוּחִים עַל כַּרְחָךְ בְּמַחְלוֹקֶת שְׁנוּיִם וְכֵיוָן הֵיכִ, דְּכְשֶׁהִ תַּפּוּחִים לְרִבִּי שִׁמְעוֹן פָּטוּר: **אתרוג שהוא בוסר.** שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל עֲדַיִן, וּכְקָטוֹמוֹ הֵיכִ פְּרִי וְהֵיכִ כְּשֶׁהוּא לְגַמְרֵי לְגוֹלֵב בְּמָא שֶׁהוּא לְגוֹלֵב מִיכִ מִיכִ בְּמַעֲשֵׂר, וְעִיקַּר פְּלוּגְתַּיְיהוּ בְּאַתְרוֹג לְגוֹלֵב הֵיכִ:

גמ' תמן תנינן [ו] א הלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבאו לעונת המעשרות פטור ולוקט כדרכו [א] ולוקח. וכא את אמר הכין. חזקיה אמר בשדה של קישואין ושל דילועין היא מתניתא. אמר ר' זעירא אפילו תימר בשדה ירק עצמו עוד הוא יש לו גבול משביא שלש פתילות: [ב] נהוראי בר [ב] שיניא אמר משום ר' שמעון תפוחים קטנים פטורין תפוחין גדולים חייבין. [א] תפוחי [ג] מילי מילה בין גדולים בין קטנים חייבין. ודא מתניתא [ד] מה היא. מאן [ד] דאמר [ו] קטנים במחלוקת. מאן דאמר תפוחי מילי מילה דברי הכל: [ג] [ה] אתרוג הבוסר ר' עקיבא אומר [ז] אינו פרי [ב] וחכמים אומרים פרי.

קטנים ומרוסים כמו פמילה, ושפיר שייך בה לומר עד שלא הגיעה לעונת המעשרות: **תפוחי מילי מילה.** מִן תַּפּוּחִים הֵן כְּגוֹן מִילִּין שֶׁקּוֹרִין גְּלֵם וְהֵן עִפְּלֵי: **ודא מתניתא.** מְסַנְּמִינָן מֵהּ הֵיכִ, תַּפּוּחִים שֶׁהִתְחִילוּ בֵּין קְטָנִים מִיהֵין מֵהּ הֵיכִ, פְּלִיג רִבִּי שִׁמְעוֹן אַ מִילֵּי תַּפּוּחִים וְלֹא פְּלִיג: **מאן דאמר.** מִלֵּן דְּמוּקֵי לֵהּ כְּשֶׁהִ תַּפּוּחִים עַל כַּרְחָךְ בְּמַחְלוֹקֶת שְׁנוּיִם וְכֵיוָן הֵיכִ, דְּכְשֶׁהִ תַּפּוּחִים לְרִבִּי שִׁמְעוֹן פָּטוּר: **אתרוג שהוא בוסר.** שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל עֲדַיִן, וּכְקָטוֹמוֹ הֵיכִ פְּרִי וְהֵיכִ כְּשֶׁהוּא לְגַמְרֵי לְגוֹלֵב בְּמָא שֶׁהוּא לְגוֹלֵב מִיכִ מִיכִ בְּמַעֲשֵׂר, וְעִיקַּר פְּלוּגְתַּיְיהוּ בְּאַתְרוֹג לְגוֹלֵב הֵיכִ: [ז] [ג] כשר הוא בוסר נמי מייכ במעשר, ועיקר פלוגתייהו [ח] נקמן פ"ה מ"ב - מפ: [ט] [מופסקת פ"ל ה"ג] [מוסכת לט. כעי"ו] [מוסכת פ"ג ה"ז - יח. כה:ע"ב, עי' מוסכת לפ: תוד"ה שיעור]

ר"ש מירילאו

גמ' תמן תנינן. נִכְפַּךְ נִכְפַּ"ס [מ"ב - מפ:] **הלוקח שדה ירק.** שֶׁלֹּא פֵּירוֹת הַשָּׂדֶה מִן הַגּוֹי: **עד שלא בא לעונת המעשרות חייב.** [דְּיִיקַּת] [ד]דִּיקַ' הֵיכִ שֶׁהִתְחִילוּ מִעֵט שֶׁיִּגְדְּלוּ עַד שֶׁיִּכְלוּ שֶׁלֹּא עֵנִין מוּכְדָּלִין זֶה מִזֶּה וּתְרוּמָה: **פתילות.** כְּמוֹ פְּמִילָה דִּתְפַּסְתָּא בְּפַרְכָּא קְטִיעַ כִּלְיָה הַרְגֵּל [פ"ק כ:] וְכֵן פֶּסֶק הַרְמְנ"ט ז"ל בְּפ"ב דְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר [ה"ט] ג : **והא מתניתא מה היא.** דְּמַשְׁמַע דְּכ"ש מִדְּלֹא קָתָנִים בְּתַפּוּחִים דִּבְיָן קְטָנִים בֵּין גְּדוֹלִים מִיהֵיבִי: **מאן דייבר בתפוחים קטנים.** מִלֵּן דְּמַפְקַת לְתַפּוּחִים דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִי' הֵיכִ בְּתַפּוּחִים דְּעִלְמָא, וְלֹא מַתְנִי' בְּמַחְלוֹקֶת שְׁנוּיִם דְּכ"ש פְּלִיג נַמִּי עֲלֵיהּ דְּתַפּוּחִים וְהָא קָתָנֵי נָקוֹט כְּלִי: **ומאן דייבר** בְּתַפּוּחִים **מילי מילה.** הוֹאִיל וְלִמְיֵרֵי מַתְנִי', מַתְנִי' גַּבֵּי תַּפּוּחִים **דברי הכל**, לְפִי פְּלִיג ר"ש בְּהַהוּא מֵיעַת, כְּדַמְיֵיתֵי בְּגַבְיֵיתָא: **תפוחי מילי מילה.** תַּפּוּחִים קְטָנִים שֶׁהוֹמְיוֹן לְעִפְּלִים שֶׁקּוֹרִיין בְּלַעַז יִן מִילִּי"ן, וּמִילֵּי מִילָה לוֹמַר קְטָנִים: **אינו פרי.** וְסָפוֹל לְמִלּוֹת לוֹלֵב דְּלְמַעְנַ שֶׁיִּכְלוּ קְפִיד שֶׁיִּכְלוּ פְּרִי דְּכְתִיב (ויקרא כג מ) פְּרִי עֵץ הָדָר: **וחכמים אומרים פרי.** פְּרִי מִיקְרֵי וְכֵכ. וְכִפְרִיק לוֹלֵב הַגָּזוּל (סוכה ל:) מִנַּיִן הֵכִי מַתְנִי' הַכּוֹתֵב ר' עֲקִיבָא פּוֹסֵל וְלִיגְּמֵל יוֹתֵר: מִכְּשֵׁירִין, וְתַתְנִי' הַכּוֹתֵב הֵיכִי שֶׁיְּכוֹל הַכֹּהֵן שֶׁפּוֹסֵל וְלִיגְּמֵל יוֹתֵר:

הגהות וציונים

א. בכי"מ: דחייכינן דילמא אתי למעבד הכי בשדה עד שלא בא לעונת המעשרות, א"נ כי אינו וכו':

ב. בכי"מ: ופליג אתאי תנא. ור' זעירא משני אינפא דדוקא גבי דלועין וקישואין וכו' תניכן דבקטנן חייב אבל שאר ירק כגון חסא ושולשין בעו עונה והיינו שיביא שלש פתילות:

ג. פסק הרמב"ם תואם לכאורה לגירסת כתי"מ המובאת בהערה הקודמת. עיי"ש:

ליקוט משנות אליהו

ודא מתניתא מה היא ע"ז מתפוחין שסם ממלוקת מ"ל תפוחי מילים מילה דברי הכל כל"ל:

הגהות הגר"א

[א] **תפוחים מילה מילין** בין גדולים ובין קטנים חייבין. ודא מתני' [נכר] **מאן דתני תפוחים סתם** במחלוקת **ומאן דתני לה תפוחים מילה מילין** דברי הכל. כ"ה בגר"א כתי"א. ובשנות אליהו הגירסא תפוחי מילי מילה בין גדולים ובין קטנים חייבין. ודא מתני' מה הוא. מ"ד תפוחים **סתם** במחלוקת, מ"ד תפוחי מילי מילה ד"ה. כצ"ל.

[ב] ה"ג אתרוג הבוסר ר"ש **פוסל וחכמים מכשירין:**

בית הגר"א

כת"י ב

הלוקח שדה ירק בסוריא. פי' מן הנכרי, ובסוריא יש קנין: **עד שלא בא** כו'. **ולוקט כדרכו ולוקח.** פי' שאין לומר שמא יתופחו וידו ויהיה מיב במעשר, דגם אם יתופחו ידו אח"כ פטור: [**ולוקט כדרכו ולוקח.** מיותר:]* **וכא את אמרת הכין.** פי' דהכא [משמע] שיש זמן שאינו מיכין במעשרות מדקאמר עד שלא בא. ומתמיהין קאמי דירק מיב בין גדולים ובין קטנים: **חזקיה אמר בקישואין ודלועין היא מתניתא.** פי' לא כל ירק, והקושי' שהרי כשהוא ירק: **אפילו תימא בשדה ירק עצמו.** פי' אפילו מתמיהין כל ירק אמר למיב בין גדולים ובין קטנים: **עוד היא יש לה שיעור.** לפ"ז כל קטנים מיכין: **דהיינו משביא שלש פתילות.** פי' שלבה עלין. **והיינו עד שלא באו לעונת המעשרות.** פי' שלבה הגדיל שלבה עלין בית נכרי פטור, ואם לא הגדיל מיכין: **תפוחים מילי מילין.** פי' שדרכן להיות קטנים כמו מלין: ה"ג **מאן דאמר תפוחים סתם.** פי' בכל תפוחים: **במחלוקת.** פי' הא לר"ש שאר תפוחים קטנים פטורין כו': **מילי מילי דברי הכל.** פי' לפי ר"ש מודי בתפוחים מלין, לפי קטנים מיכין: ה"ג **אתרוג הבוסר ר"ש פוסל וחכמים מכשירין כמה דר"ע אמר אינו פרי.** פי' לסבר אינו פרי לר"ש אפי' לר"ע משום שאינו

The Gemara inquires:

וְדָא מַתְנִיתָה מַהֵיא — And this Mishnah of ours, which rules that apples are subject to tithes whether large or small, to **what** type of apples **is it** referring?

The Gemara answers:

מַאן דְּאָמַר קְטַנִּים — One who would say that our Mishnah speaks of ordinary **small** apples[10] **בְּמַחֲלוֹקֶת —** is forced to say that the Mishnah's ruling that apples are obligated even when small is **a matter of dispute,** because R' Shimon in fact states in the Baraisa that ordinary apples are exempt when small.[11] **מַאן דְּאָמַר תַּפּוּחֵי מֵילִי מֵילָה — One who would say** that our Mishnah speaks of **gallnut apples,** however,[12] **דִּבְרֵי הַכֹּל —** can say that the Mishnah's ruling expresses **the view of everyone** [i.e. both the Rabbis and R' Shimon], because even R' Shimon concedes that small gallnut apples are subject to tithes.[13]

The Gemara quotes a Baraisa that records a dispute regarding the acceptability of using an unripe *esrog* for the mitzvah of the Four Species, and connects that dispute to our Mishnah:[14] **אֶתְרוֹג הַבּוֹסֵר — Concerning AN *ESROG* THAT IS at the stage of *BOSER*,**[15] **רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר אֵינוֹ פְּרִי — R' AKIVA SAYS: IT IS NOT** legally deemed **A FRUIT;** therefore one may not fulfill the mitzvah of the Four Species with it. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים פְּרִי — BUT THE SAGES SAY: IT IS** deemed **A FRUIT;** thus, one may use it for the mitzvah of the Four Species.[16]

NOTES

10. As in fact the Mishnah implies, since it does not specify a particular type of apple.

Gra replaces the word קְטַנִּים, *small,* with תַּפּוּחִים סְתָם, *ordinary apples.*

11. Although the Mishnah implies that R' Shimon argues with the Tanna Kamma only in regard to *esrogim* and not in regard to apples, nevertheless in light of the present Baraisa we must say, according to this opinion, that he argues in regard to apples as well. The reason R' Shimon in the Mishnah mentioned his argument only in regard to *esrogim* is that he was following the lead of R' Akiva his teacher, who in a Baraisa the Gemara will quote immediately below mentioned specifically *esrogim* [since he was speaking in the context of the Four Species] (*Rash Sirilio*).

[Actually, the Gemara will conclude on 6a that R' Akiva could maintain that small *esrogim* are obligated in tithes, and he disqualified small *esrogim* only for the mitzvah of the Four Species. Nevertheless *R' Shimon* held that his teacher meant that small *esrogim* are exempt even from tithes. See *Aruch LaNer, Succah* 36a to *Rashi* ד"ה שבני אדם for an alternative suggestion as to why R' Shimon in the Mishnah stated his opinion only in regard to *esrogim.*]

12. Although the Mishnah says simply "apples," without qualification, this opinion maintains that the Mishnah means specifically gallnut apples.

13. By interpreting the Mishnah to be referring specifically to gallnut apples, this opinion enables us to explain — as the Mishnah in fact implies — that R' Shimon argues only in regard to *esrogim,* but agrees in regard to apples. See Variant B.

14. [This Baraisa is also quoted in *Succah* 3:7 and *Bavli Succah* 36a.]

15. A certain early stage of a fruit's development (*Mahara Fulda*).

16. The Torah (*Leviticus* 23:40) refers to an *esrog* as פְּרִי עֵץ הָדָר, *the **fruit** of the hadar tree.* Thus, the *esrog* must meet the requirements of a "fruit." According to R' Akiva an *esrog* at the stage of *boser* is not legally deemed a fruit, because it is insufficiently ripe. The Rabbis, however, deem it to be a fruit (*Mahara Fulda*).

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

B. *Rambam* (*Hil. Maasros* 2:5) rules that apples and *esrogim* are subject to tithes מִשֶּׁיִּתְעַגְּלוּ, *once they become round,* even though they are still small. What is *Rambam's* source for saying this?

Apparently, *Rambam* understood the words תַּפּוּחֵי מֵילִי מֵילָה to refer not to a *type* of apple, as we explained above in accordance with *Mahara Fulda* (see also *Rash Sirilio* and *Gra*), but rather to a *stage* in the apples' growth. Nehorai bar Shinya states in the Baraisa that R' Shimon exempts very small apples, but obligates apples that have *rounded* to the size of gallnuts. The Gemara then comments that one who would insist that our Mishnah refers even to very small apples would have to say that R' Shimon argues with the Tanna Kamma's ruling (even though the Mishnah makes no mention of R' Shimon arguing regarding apples). But one who says that the Mishnah is referring to apples that have rounded to the size of gallnuts can say that our Mishnah's ruling regarding apples is agreed to by everyone, because even the Tanna Kamma agrees that apples that have not yet rounded to the size of gallnuts are exempt. *Rambam* adopted for the *halachah* the Gemara's second explanation (*Pnei Moshe* and *Mareh HaPanim; Aruch HaShulchan HeAsid* 95:7; *Chazon Ish, Maasros* 1:4; see also *Kesef Mishneh;* for alternative explanations of *Rambam's* ruling see *Mishnah Rishonah* and *Derech Emunah, Maasros* 2:5, *Beur HaHalachah* ד"ה התפוחים).

רַבִּי אִילָא רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר — And **R' I'la** and **R' Yassa** said **in the name of Lazar:** אַתְיָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָה רַבּוֹ — **[The ruling] of R' Shimon** in our Mishnah exempting small *esrogim* from tithes **is in accordance with the view of R' Akiva, his teacher,** who invalidates an *esrog* that is at the stage of *boser* for the mitzvah of *lulav.* כְּמָה דְּרַבִּי עֲקִיבָה אָמַר אֵינוֹ פֶּרִי — **Just as R' Akiva said** that **it** [an *esrog* that is at the stage of *boser*] **is not** legally deemed **a fruit,** בֵּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֵינוֹ פֶּרִי — **so too R' Shimon says that it** [a small, unripe *esrog*] **is not** legally deemed **a fruit.**[1]

This linkage is challenged:

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי — **R' Yose said:** כֹּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר לְלוּלָב חַיָּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת — **Is** then **anything** [i.e. any *esrog*] **that is valid for** the mitzvah of ***lulav* obligated in tithes,** וְכֹל שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְלוּלָב אֵינוֹ חַיָּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת — **and anything that is not valid for** the mitzvah of ***lulav* not obligated in tithes?** הֲתִיבוֹן — **They challenged** this with the following argument: הֲרֵי הַמְנוּמָּר — **Why, there is the spotted** *esrog,* הֲרֵי גִּדֵּל בִּטְפוּס — the *esrog* that **grew in a mold,**[2] הֲרֵי עֲשׂוּי כְּכַדּוּר — and the *esrog* that **is formed like a ball,** הֲרֵי הוּא פָּסוּל לְלוּלָב — **[each of which] is invalid for** the mitzvah of ***lulav,***[3] וְחַיָּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת — **yet it is obligated in tithes!**[4]

R' Yose concludes:

מִסְתַּבְּרָא — Rather, **it is logical** to say that רַבִּי שִׁמְעוֹן יוֹדֵי לְרַבִּי עֲקִיבָה — **R' Shimon will** necessarily **agree with R' Akiva,** רַבִּי עֲקִיבָה לָא יוֹדֵי לְרַבִּי שִׁמְעוֹן — but **R' Akiva will not** necessarily **agree with R' Shimon.** רַבִּי שִׁמְעוֹן יוֹדֶה לְרַבִּי עֲקִיבָה — **R' Shimon will agree with R' Akiva** that a *boser esrog* is invalid for the mitzvah of *lulav,* דִּכְתִיב ,,פְּרִי״ וְאֵינוֹ פֶּרִי — **for** in regard to the mitzvah of *lulav* **it is written:** *the **fruit** of the hadar tree,* **and [a *boser esrog*] is not** legally deemed **a fruit.**[5] רַבִּי עֲקִיבָה לָא יוֹדֶה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן — But **R' Akiva will not** necessarily **agree with R' Shimon** that a *boser esrog* is exempt from tithes. הֲרֵי מְנוּמָּר — For **there is** the **spotted** *esrog,* הֲרֵי גִּדֵּל בִּטְפוּס — the *esrog* that **grew in a mold,** הֲרֵי עֲשׂוּי כְּכַדּוּר — and the *esrog* that **is formed like a ball,** הֲרֵי הוּא פָּסוּל לְלוּלָב — **[each of which] is invalid for** the mitzvah of ***lulav*** וְחַיָּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת — **yet is obligated in tithes.**[6]

The final clause of the Mishnah reads: That which is obligated in the case of bitter almonds is exempt in the case of sweet ones; that which is obligated in the case of sweet almonds is exempt in the case of bitter ones. The Mishnah's ruling is elaborated upon by a Baraisa:[7]

הַחַיָּיב בִּשְׁקֵדִים הַמָּרִים פָּטוּר בִּמְתוּקִים — **THAT WHICH IS OBLIGATED IN THE CASE OF BITTER ALMONDS IS EXEMPT IN** the case of **SWEET [ALMONDS]** — קְטַנִּים — this refers to **SMALL ONES;**[8] הַחַיָּיב בִּמְתוּקִים (קטנים) פָּטוּר בְּמָרִים — **THAT WHICH IS OBLIGATED IN** the case of **SWEET [ALMONDS] IS EXEMPT IN** the case of **BITTER [ALMONDS]** — גְּדוֹלִים — this refers to **BIG ONES.**[9]

The Gemara presents a dissenting view:

תָּנֵי — **It was taught in a Baraisa:** רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם אָבִיו — **R' YISHMAEL THE SON OF R' YOSE** said **IN THE NAME OF HIS FATHER:** שְׁקֵדִים הַמָּרִים — In regard to **BITTER ALMONDS,** הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין — **THEY ARE** always **EXEMPT** from tithes, even when they are small.[10] וּמְתוּקִין — **AND** in regard to **SWEET ONES,** אֵינָן חַיָּיבִין עַד שֶׁתִּפָּרֵשׂ קְלִיפָּתָן הַחִיצוֹנָה — **THEY ARE NOT OBLIGATED UNTIL THEIR OUTER HULL SEPARATES** from the almond, which is enclosed in its rough shell.[11]

NOTES

1. Presumably the reason R' Akiva does not deem the *esrog* at the *boser* stage to be a fruit is that he considers it inedible at that point. If so, he would likewise disqualify it from tithing, since being edible is a condition for the *maaser* obligation.

[R' Lazar's linkage between the opinions of R' Shimon and R' Akiva is also espoused by Rabbah in *Bavli Succah* 36a.]

2. I.e. when the *esrog* sprouted on the tree the grower placed a form over it, so that as it grew it was forced into the shape of something not resembling an *esrog* (see *Mahara Fulda,* from Baraisa cited in *Bavli Succah* 36a).

3. [The same Baraisa that cites the dispute between the Rabbis and R' Akiva regarding a *boser esrog* states, in a section of the Baraisa not quoted here but cited in *Bavli Succah* 36a, that each of these three *esrogim* is invalid for the mitzvah of *lulav.*]

4. Because it is an edible food. Thus, we see that just because something is disqualified for use as an *esrog* for the mitzvah of *lulav* does not necessarily mean that it is exempt from having to be tithed.

5. If R' Shimon [does not even consider the *boser esrog* to be an edible *food,* as evidenced by the fact that he] exempts it from *maaser,* certainly he would not consider it to be [included in the more limited category of] *fruit,* and would thus disqualify it for the mitzvah of *lulav* (see *Mahara Fulda*).

6. Though R' Akiva does not consider a *boser esrog* a *fruit,* he still might consider it an edible *food* (which is the condition necessary for the *maaser* obligation), since it can be consumed for its tartness [i.e. it can be used to add tartness to other foods] (see *Mahara Fulda*).

An alternative explanation of R' Yose's refutation of R' Lazar's linkage: R' Yose proves from the invalidity of the spotted *esrog,* the *esrog* that was grown in a mold, and the *esrog* that is shaped like a ball, that while a particular *esrog* might be considered a fruit, it can still be disqualified for the mitzvah of the Four Species on account of a lack of *beauty.* (The Torah calls the *esrog* פְּרִי עֵץ הָדָר, *the fruit of a beautiful [hadar] tree,* which teaches that it must possess *beauty.*) Thus, R' Akiva might not necessarily agree with R' Shimon, because he might in fact consider the *boser esrog* a *fruit,* and disqualify it only because it is lacking in *beauty* (*Pnei Moshe, Gra ms.* 1). [According to this interpretation we must say that when R' Akiva states in the Baraisa that an *esrog* at the stage of *boser* אֵינוֹ פְּרִי, *is not a fruit,* he meant it is not a fruit *that is qualified for the mitzvah of lulav* (*Toldos Yitzchak; Beur of R' Chaim Kanievski;* cf. *Michal HaMayim*).

[It should be noted that although the *Yerushalmi* has stated that R' Shimon agrees with R' Akiva, Abaye in *Bavli Succah* 36a states that even this is not certain. Rather, R' Shimon might hold that a *boser esrog* is valid for the mitzvah of *lulav,* in opposition to R' Akiva. The reason it is exempt from the *maaser* obligation, however, is that the *maaser* obligation takes effect only once a food is capable of being planted and sprouting (see above, 5a), and the immature seeds of a *boser esrog* are incapable of sprouting.]

7. See *Tosefta Chullin* 1:12, cited by *Bavli Chullin* 25b.

8. [Two strains of almonds grow in Eretz Yisrael: one, the bitter almond, whose fruit becomes bitter as it grows larger, and the other, the sweet almond, whose fruit becomes sweeter as it grows larger.] Bitter almonds are customarily eaten when they are small, before they grow bitter. Accordingly, the small ones are subject to *maaser.* However, sweet almonds are not customarily eaten at the early stage of their development. Thus, the small ones are exempt from *maaser* (*Rashi* to *Chullin* 25b; for a different explanation of what is eaten in the case of bitter almonds see *Meleches Shlomo* in the name of *Rabbeinu Yehosef*).

9. When bitter almonds are large they are inedible, and are therefore exempt from *maaser* at that point. On the other hand, sweet almonds are fully mature when they are large, and it is only then that they are customarily eaten. Thus, they are obligated in *maaser* at that point (*Rashi* ibid.).

10. [R' Yose's opinion is recorded also in *Tosefta* 1:3.] R' Yose disputes the Tanna of our Mishnah, who maintains that bitter almonds are obligated in *maasros* when they are small. Rather, they are *never* obligated, because they are not considered a food (*Rambam, Maasros* 1:9).

11. An almond has two coverings. One is a green, leathery outer hull. [Most people are unfamiliar with this outer hull because it cracks open and separates from the almond when the almond is ripe and ready to be harvested.] Within this hull grows the almond, enclosed in a second, brown, woody covering. R' Yose disputes the views of both the Tanna Kamma and R' Yehudah mentioned in the Mishnah on 3b. The Tanna Kamma ruled that almonds reach the tithing stage "when they form a storeroom." This occurs in the early stage of the almond's development, when the edible

[ג: ד. - ה"ג]

ס"ג **אמר רבי יוסי וכי כל שהוא וכו'**: התיבון הרי המנומר, **שעלה בו הברבורות, או שגדלו בדפוס** לגיזה גזיה, **או כבדוד.** עגול פלוס"ה **מסתברא** וכו'. כל זה מסיק רבי יוסי, אלא מסתברא רבי שמעון מודה לרבי עקיבא לענין תמרוג לולוב לזימון כשר לגזלנ, כיון דהכא פטור כל שכן הכא לזימון פרי, אבל ר' עקיבא לא מודה לר' שמעון, דהכא טעמיה משום דכתיב פרי, והכא לפילוי בוסר מיבש שלפוי לגיזה לקהומת, ואין המעשר תלוי בתמרוג דגב לומר דומיא ואינו כשר לגב לומר גמי ממעשר שהרי מנומר וכו', שמע מינה אף להכא פסול הכא מיבש: ס"ג **החייב במתוקים פטור במרים גדולים.** וכייתיה **היכי דמי במולין** (כה:): **עד שתפרוש קליפתן החיצונה.** מן המתמונה שילפו בקל מקליפתן המיוחה זהו סימן ביטולן: **במה הורי.** רבי מניעא בריי יוסי: **ציפורא אמרי.** מכמי ליפולמי תמרי במרים הורי בריי יוסי דלמו ומלו פטוליס: **במתוקים.** הורי בריי יוסי עד שתפרוש וכו' אבל במרים כתיב קמא ס"ל: **ירדו לכאן.** ליפורי יוכבא בלשם ההר לכך אמר ירדו לכאן מייניו, מוסן סהורה רבי מניעא בליפורי שפטורין מייניו הכא הכאן קי"ל בריבנן: **ואם עלו מהכא לציפורי.** אמר שילדו משם לכאן חזר והעלוה גם כן מוסן פירות בבר נפטר כשהיו שם, ופטוריס אף השתא מע"ג שבאו לכלל מיוב הבא, שחזרו לפיטורין:

בבר נפטרו. לגומר ואם לא תלש מהן בעת שנתפרשו וחזרו ועלו ונלקטו בקליפתן המיוחה, בבר נפטרו ואע"פ שנתפרשה נתפטרה בתר השתא חזלינן:

ר"ש סיריליאו

אתיא דר"ש. דתמרי דמעשרות דפוטר אף בתמרוגים בקטנן מן המעשרות וכי עקיבא לזולב, דפסל גבי מצות לולב: **ר' עקיבא רבו.** לר"ש תלמידיה דר' עקיבא הוא בפרק הכא על יבמתו (יבמות סג.): **כל שהוא כשר לולב.** לר"מ בתלתא ולר' יהודה בציפה (סוכה לד:), ולא פליגי אינהו בבוסר אלא בתמרוג, קטן שאין קופו לגדל יומר, ובבוסר דפליגי ר' עקיבא ורבנן אפילו לחת ליה שיעורא פליגי: **חייב במעשר.** לר"ש: **והרי מנומר.** דעלתה מזיע בו בשיט ושלפה מקומות: **בבדוד, בדפוס,** כריימות הן פרק לולב הגזול (סוכה לו.). ופירש רש"י ז"ל, בדוד. שעשו ממין כדור עגול, כדור פילוסא בלע"ז. **או בדפוס.** שעשה לו דפוס כשהוא קטן ומותו בתוכו בממוכר וגדל בו כמלא הדפוס, פורמא בלע"ז. כל דבר שעשו לעשות כמדתו דבר אחר על גביו כמו מעגלים, או בתוכו כעין שהיו עושין קטנות ללחם הפניס שיכניסו העיסה לתוך התקרה והלחם נעשה בצורתה, כגון אלו קרוי דפוס. עד כאן: **דכתיב פרי.** גבי תמרוג לולב דמלוה, ובעינן גמר ביטול דעל גמר ביטול לא הוי תמרוג פרי: **הרי הוא פסול לולב.** משום כריס תמרוג

ביאור הגר"א

כת"י א | כת"י ב

פטוריס ג"כ שאינם פרי. ומקשה ר' יוסי לשיל מולה זה מזה, וכי כל שאינו כשר לגולב פטור ממעשר, הרי מנומר ושאלי פסולים לגולב משום הדר ושאלי טעמים ומיניים במעשר, ואפשר בוסר ג"כ לא כשר כ"ע דפסול לגולב אבל במעשר פליג על כ"ם ופוסר למיימ: אלא ר"ש דפוסר מן מעשר שאינו פרי: **מודה לר"ש.** שפסול גם לגולב, דשם נאמר ג"כ פרי עץ, אבל כ"ע דפוסל לגולב אפשר שטעם כמו במנומר ושאלי פסולים לגולב ואינו מוכיח לר"ם כשר כ"ע למיימ במעשרות: **תני ר' ישמעאל.** פי' ר' ישמעאל שכר דשקדים מריס לעולם פטוריס לא בקטנותן. ור' יצירא פשק כר' ישמעאל בממוקים שאינם מיניים עד שתפרוש קליפתן המיוחה, וזה נקרא גדולים. וכמו כן במריס למיימ בקטנותן, וכשנעשו גדולים פטוריס. ולשיטתי נקראים גדולים, גם כן משתפרשים קליפתן המיוחה, ולו עולים מיוחן ונעשו פטוריס לנעשו גדולים: וע"ז **אמר** ר' יוחנן **ירדו לכאן.** לגומר בממוקים שיוכלים ובאים לשיב מעשר בגדולתן, והגיע עד שנפרס קליפתן מיוחה מייניס: **עלו.** לגומר שפוליס מפורת מיוחם במריס כשנפרסו קליפתן המיוחה בבר נפטרו:

א מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ח סמג עשין מד טוש"ע או"ח סימן תרמח סעיף טו:

ב מיי' שם פ"ח הלכה ח סמג עשין מד טוש"ע או"ח סימן תרמח סעיף יט:

ג [עי' מיי' שם פ"ח הלכה ח ובמגיד משנה] סמג עשין מד טוש"ע או"ח סימן תרמח סעיף יח:

ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ט וכפתח משנה ופ"ב הלכה ה [טוש"ע יו"ד סימן נא סעיף עב]:

ה מיי' שם פ"ג הלכה ה:

שינוי נוסחאות

א) **כל.** בירושלמי (סוכה פ"ג ה"ז - יח.) **וכי כל.** וכ"ה בר"ש כי"פ:

ב) **קטנים.** ליתא ברש"ס. ובדפ"ר הסנירו תיבה זו בסוגריים. וכן הגיהו הרא"ם והפנ"מ:

ג) **הרי אלו פטורים.** בעיתובין (כה:) ובחולין (כה:) **זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב.** (ועי' רש"י ותוס' שם). וברש"ס **אלו ואלו** פטורין:

הגהות הגר"א

(א) אינו חייב במעשר הרי המנומר וכו' דפסול ללולב החייב במעשרות אלא ר' שמעון יהודי:

(ב) ה"ג **החייב במתוקים פטור במרים, גדולים:**

(ג) **קליפתן החיצונה.** כ"ה בהגהות כתי"א. ובהתעקת הרד"ל קליפתן הפנימית:

תורה אור השלם

א) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:
(ויקרא כג מ)

מולין כה: [ועי' מגוש"ס ס"ז זה, תוספפת פ"ל ה"ג, עילוקין כה:] **ג** [עי' עילוקין סס ומולין סס]

רידב"ז

תני ר' ישמעאל בי רבי יוסי משום אבין שקדים וכו' עד שתפרוש קליפתן הפנימי. כן גי' הגר"א ז"ל בכ"ז: **א"ר יוחנן ירדו לכאן** נתחייבו וכו'. פי' מהר"א פולדא ז"ל שציפורי יושבת בהר על כן שם הורי להם ר' חנינא דפטורין אבל כשירדו לכאן נתחייבו ואם חזרו ועלו אותן פטורין משום שכבר נפטרו ואין נותנין עליהם חומרי המקום שיצאו משם:

The Gemara discusses the halachah in practice:

הוֹרֵי רַבִּי חֲנִינָה בְּצִיפּוֹרִי כַּהֲדָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי — R' Chaninah ruled in Tzippori in accordance with this opinion **of R' Yishmael the son of R' Yose** in the name of his father.[12]

The Gemara inquires:

בְּמַה הוֹרֵי — In accordance with what decision of R' Yose **did [R' Chaninah] rule?** Did he rule in accordance with R' Yose's ruling regarding bitter almonds, or in accordance with his ruling regarding sweet almonds?

The Gemara replies:

צִיפּוֹרָאֵי אָמְרֵי בְּמָרִים — The Tzipporians say that R' Chaninah ruled in accordance with R' Yose **in regard to bitter** almonds, that they are always exempt from tithes whether small or large.

רַבִּי זְעִירָא אָמַר בִּמְתוּקִים — R' Z'eira says that R' Chaninah ruled in accordance with R' Yose **in regard to sweet** almonds, that they are not obligated in tithes until their outer hull separates from the almond. [13]

R' Yochanan issues a ruling regarding bitter almonds:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן — R' Yochanan said: יָרְדוּ לְכָאן נִתְחַיְּבוּ — The same bitter almonds that are exempt from tithes in Tzippori, based on the decision of R' Chaninah as reported by the Tzipporians, **if they are** subsequently **brought down here, become obligated.**[14]

עָלוּ כְּבָר נִפְטְרוּ — But if after they were brought down and became obligated **they are brought** back **up** again to Tzippori, since **they were already exempt** when they were in Tzippori, they revert to their former status.[15]

NOTES

almond kernel separates from the woody shell. R' Yehudah, on the other hand, maintained that almonds do not reach the tithing stage until later on, "when they form a skin." As explained by the Gemara there (4b), this refers to the thin membrane that forms on the edible kernel of the nut. R' Yose in the present Baraisa maintains that the tithing stage does not occur until even later. Not until the final stage in the almond's growth, when nature signals the almond's ripeness for picking by bursting open the green hull and causing it to separate from the brown woody shell beneath it, are almonds subject to tithing (*Rash Sirilio; Chasdei David* to *Tosefta* 1:3; *Chazon Ish* 1:25 end [in brackets], in explanation of *Kesef Mishneh;* see *Pnei Moshe* and *Chazon Ish* ibid., unbracketed part, for an alternative explanation).

12. Tzippori was the city of R' Yose (see *Bavli Shabbos* 33b, *Sanhedrin* 32b). Thus, R' Chaninah ruled that in Tzippori R' Yose's opinion should be followed (*Sefer Nir*), despite the fact that our anonymous Mishnah rules otherwise.

13. But in regard to bitter almonds R' Chaninah ruled like the Tanna of our Mishnah that they are subject to *maaser* when small (*Mahara Fulda; Gra ms.* 2).

Bavli (*Chullin* 25b) also records R' Chaninah's ruling in Tzippori, but without any doubt as to its meaning. Rather, *Bavli* states *categorically* that R' Chaninah ruled in Tzippori in accordance with R' Yose that bitter almonds are exempt both large and small (as the Tzipporians here in *Yerushalmi* claim).

[Our explanation of R' Z'eira's opinion follows *Mahara Fulda* and *Gra.* Alternatively, R' Z'eira means that R' Chaninah ruled in accordance with R' Yose *even* in regard to sweet almonds. R' Z'eira agrees, however, that R' Chaninah also ruled in accordance with R' Yose in regard to bitter almonds (*Rash Sirilio* and *Mareh HaPanim,* based on *Rambam* 2:5).]

14. [Tzippori, which was R' Yose's city, is located on top of a mountain (*Mahara Fulda*), whereas the locale of R' Yochanan was Tiberias (*Sheviis* 9:1, 70b in Schottenstein ed.), which is situated in a valley (*Bavli Megillah* 6a).] R' Yochanan is of the opinion that the halachah always follows an anonymous Mishnah (*Bavli Shabbos* 46a et al.). Therefore, R' Yochanan ruled in accordance with the anonymous Mishnah on 5a that bitter almonds are obligated when small (*Kav VeNaki*). Hence, he stated that although in Tzippori the lenient opinion of R' Yose exempting small bitter almonds from *maaser* holds sway, once such almonds leave Tzippori and are brought down to Tiberias (or anywhere else, for that matter) they become obligated, in accordance with the anonymous Mishnah's ruling.

15. We do not impose upon them the stringency of the place from which they departed (חוּמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁיָּצְאוּ מִשָּׁם) [since they were originally exempt] (*Ridvaz;* cf. *Sefer Nir*).

For other interpretations of R' Yochanan's statement, see *Pnei Moshe* and *Gra ms.* 1 and 2.

[ג: ד. - ה"ג]

ס"ג **אמר רבי יוסי וכי כ"ש שהוא וכו'**: התיבון הרי המנומר, **שעלה בו הכרכורות, או שגדלו בדפוס** לגיזה נוכרי, **או כבדוד**. עגול פלוס"ה **מסתברא** וכו'. כל זה מסיק רבי יוסי, אלא מסתברא רבי שמעון מודה לרבי עקיבא לענין תמרוג לולב לגיזה כשר לגולב, כיון דהכא פטור כל שכן הכא לגיזה פרי, אבל ר' עקיבא לא מודה לר' שמעון, דהכא טעמיה משום דכתיב פרי, והכא לפילו בוסר מיבש שלמד לגיזה לקהומת, ואין המעשר תלוי בתמרוג דגם לומר הואיל ואינו כשר לגזוז לגזוז מכל מקום פטור ממי שמעשר שהרי ממונו וכו', שמע מינה אף להכא פסול הכא מיבש: ס"ג **החייב במתוקים פטור במרים גדולים. וכייתיא** היא במולין (כה:): **עד שתפרוש קליפתן החיצונה**. מן המתמונה שילפו בקל מקליפתן המיצונה זהו סימן ניסולן: **במה הורי**. רבי מנינא בדבי יוסי: **ציפורא אמרי**. מבמי ליפולמי ממרי במרים הורי בדבי יוסי דלמו ומלו פטוליס: **במתוקים**. הורי בדבי יוסי עד שתפרוש וכו' אבל במרים כתנא קמא ס"ל: **ירדו לכאן**. ליפורי יוסבא בדלמ ההר לכך אמר ירדו לכאן מייבין, אומן סהורה רבי מינא בליפורי שפטורין מייבין הכא דכאן קי"ל כרבנן: **ואם עלו מהבא לציפורי**. אמר שילדו משם לכאן חזר והעלוה גם כן אומן פירות כבר נפטר כשהיו שם, ופטוריס אף השתא מע"ג שבאו לכלל מיוב הכא, שחזרו לפיטורין:

כבר נפטרו. לגומר ואם לא תלש מהן בעת שנתפרשו וחזרו ועלו ונלקטו בקליפתן המיטוה, כבר נפטרו ואע"פ שנתפרשה נתפטרה מלגזול:

ר"ש סיריליאו

אתיא דר"ש. דמתני' למעשרות דפוטר אף מתמרוגים קטנים מן המעשרות כל' עקיבא לגולב, דפסל גבי מצות גולב: **ר' עקיבא רבו**. דל"ש תלמידים דר' עקיבא הוא דפרק הכא על יכתמו (יבמות סב:): **כ"ש שהוא כשר לגזוז**. ל"ג ומ"ש ולא' יהודה בציצה (סוכה לד:), ולא פליגי אלימו בנוסח אלא בתמרוג קטן שאין קופו לגדל יומר, ובנוסח דפליגי ר' עקיבא ורבנן אפילו לחת ליה שיעורא פליגי: **חייב במעשר**. ל"ש: **והרי מנומר**. דעלמה מזהיר בו בשיש שלמה מקומות: **בבדוד, בדפוס**, בריימות הן פרק לולב הגזול (סוכה לו.). ופירש רש"י ז"ל, בדוד. דעשה ממין כדור עגול, כדור פילוסרא בלע"ז. **בדפוס**. שעשה לו דפוס כשהוא קטן ומוסגו בתוכו בממוצר וגדל בו כמלא הדפוס, פורמא בלע"ז. כל דבר העשוי לעשות כמדתו דבר אחר על גביו כמו מנעלים, או בתוכו כעין שהיו עושין קטנות ללחם הפניס שיכניסו העיסה לתוך התקערה והלחם נעשה בצורתה, כגון אלו קרוי דפוס. עד כאן: **דכתיב פרי**. גבי אתרוג לולב דמלוה, ובעינן גמר ניסול דעד גמר ניסול לא הוי אתרוג פרי: **הרי הוא פסול לגזוז**. משום בריס אתרוג

ביאור הגר"א

כת"י א

פטוריס ג"כ שאינם פרי. ומקשה ר' יוסי הלא מולה זה מזה, וכי כל שאינו כשר לגולב פטור ממעשר, הרי מנומר ושאלי פסולים לגולב משום הדר ושאלי טעמים ומיעים במעשר, ואפשר בוסר ג"כ לא יפסול לגולב אבל במעשר פליג על ר"ש ופוסר למיעב: אלא ר"ש דפוסר מן מעשר שאינו פרי: **מודה ר"ע**. שפסול גם לגולב, דשם נאמר ג"כ פרי עץ, אבל ר"ע דפוסל לגולב אפשר הטעם כמו במנומר ושאלי פסולים לגולב ואינו מודה לר"ש דכשר ר"ע למיעבן ממעשרות: **תני ר' ישמעאל**. פי' ר' ישמעאל שכר דשקדים מריס לעולם פטוריס אף בקטנותן. **ור' יצירא** פסק כר' ישמעאל בממוקים שאינם מיעבים עד שתפרוש קליפתן המיטוה, חה נקרא גדולים. וכמו כן במרים למיעבן בקטנותן, וכשנעשו גדולים פטוריס. ולמימרי נקרמים גדולים, גם כן משתפרשים קליפתן המיטוה, ואז עולים מיעוכן ונעשו פטוריס לנעשו גדולים: וע"ז **אמר** ר' יוחנן **ירדו לכאן**. לגומר בממוקים שיוכלים ובאים למיוב מעשר בגדולתן, והגיע עד שנפרס קליפתן חיצונה מייבים: **עלו**. לגומר שפולים מפורת מיוכם במרים כשנפרסו קליפתן החיצונה כבר נפטרו:

אתיא דר"ש. דפוטר בתמרוגים קטנים ממעשרות כר' עקיבא אמר אינו פרי, וכלתמר ר' יוסי כל שהוא כשר לגולב הוא חייב במעשרות, וקס"ל דהיינו ממי שטעמיה דר' עקיבא דקסבר לאין לו פרי פרי לכל מילי: **התיבון**. לר' יוסי והרי אתרוג המנומר שלו שגדלו בדפוס הרי הוא פסול לגולב, ואפילו הכי חייב במעשרות לדברי הכל: **מסתברא**. הס"ס קאמר לה, לגומר אלא דלא כר' יוסי, והכי הוא דאמרינן לעיל, **דמסתברא** הוא **דר' שמעון יהודה** ל"ר' **עקיבא**, דפסול הוא משום דכתיב פרי עץ והאי לאו פרי הוא, אבל ר"ש **לא יהודה** ל"ר"ש לעניו מעשרות משום הא קושיא לעיל הרי מנומר וכו', ואיכא למימר לטעמיה דר"ע הם משום דבעינן הדר וליכא: **החייב בשקדים המרים** וכו'. ומפרש לה בגון נקטנים: **החייב במתוקים פטור במרים, גדולים**. כל"ל, ונקטנים הכמוה כאן בדפוס טעות הוא. גלומר בגדולים ליפכא הוא ולכפרישים במתני': **שקדים המרים הרי אלו פטורין**. לעולם ואף הקטנים: **עד שתפרוש קליפתן החיצונה**. ויכיס שלוכל כממנה: **במה הורי**. כוומיס הס במריס, או בדין הממוקים דבעינן עד שהמפטם קליפתן המיטוה

ומכלן ואילך כבר נתחייבו, ופליגי לפולמי עם ר' יצירא בהא: **ירדו לכאן נתחייבו**. לגומר הס ירדו לכך, לשיעור הזה לממכן, שהמפרסו קליפתן המיטוה ומלס מהן, נתחייבו במעשרות: **עלו כבר נפטרו**. לגומר ואם לא תלש מהן בעת שנתפרשו וחזרו ועלו ונלקטו בקליפתן המיטוה, כבר נפטרו ואע"פ שנתפרשה נתפטרה מלגזול:

כת"י ב

כן ר"ש **אומר אינו פרי**. שפוטר מן המעשר בקוטנן: ומקשה ר' יוסי הלא הפיק תלה זה בזה, **וכי כ"ש הכשר בל"ש חייב במעשר וכ"ש שאינו כשר פטור**, התיבון הרי המנומר כו'. פי' **שמנומר** פסול בתמרוג ומייב במעשר. ללמוד גם בנוסר, הא שפסול לגו משום שאינו פרי, ללמוד משום דהוי כמו מנומר או שאר פסולין: ר"ש **יודי דכתיב פרי ואינו פרי**. פי' ר"ש דפוטר בתמרוגין קטנים מן המעשר, על כרחך משום דסבר שאינו פרי, ומ"ס גם גדול ולפי פסול לכמיב פרי עץ הדר. אבל ר"ע דפסל גדול אפשר משום מנומר פסול, אבל גבי מעשר מחייב אתרוגים קטנים: ה"ג **החייב במתוקים פטור במרים, גדולים**: **הרי אלו פטורים**. פי' בין גדולים בין קטנים כו': ר' **יצירא אמר בתמוקים**. פי' בממוקים הוזה כר' שמעון. פי' שאינו מייב עד שתפרוס קליפתן המיטוה, אבל במרים כרבנן, דגדולים (מייבים) [פטורין] קטנים (פטורין) [מייבים]. ולפ"ז גם במרים אינן (מומרין) [פסורין] אלא עד שתפרוס קליפתן המיטוה: וע"ז **אל' יוחנן ירדו לכאן בולו נתחייבו**. פי' גבי ממוקים אינן מייבין עד שיפרוס כולן קליפתן המיטוה. אבל אם עלה לפילו אחת **כבר נפטרו**. פירוש גבי מרים

א מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ח סמג עשין מד טוש"ע או"ח סימן תרמח סעיף טו:

ב מיי' שם פ"ח הלכה ח סמג עשין מד טוש"ע או"ח סימן תרמח סעיף יט:

ג [עי' מיי' שם פ"ח הלכה ח ובמגיד משנה] סמג עשין מד טוש"ע או"ח סימן תרמח סעיף יח:

ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ט וכפתם משנה פ"ב הלכה ה [טוש"ע יו"ד סימן נא] סעיף עג):

ה מיי' שם פ"ג הלכה ה:

שינויי נוסחאות

א) **כל**. בירושלמי (סוכה פ"ג ה"ז - יח.) **זבי כל**. וכ"ה בר"ש כי"פ:

ב) **קטנים**. ליתא ברש"ס. ובדפ"ר הסגירו תיבה זו בסוגריים. וכן הגיהו הרא"ם והפנ"מ:

ג) **הרי אלו פטורים**. בעיתובין (כה:) ובחולין (כה:) **זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב**. (ועי' רש"י ותוס' שם). ובר"ש **אלו ואלו** פטורין:

הגהות הגר"א

(א) אינו חייב במעשר הרי המנומר וכו' דפסול לולב החייב במעשרות אלא ר' שמעון יהודי:

(ב) ה"ג **החייב במתוקים פטור במרים, גדולים**:

(ג) **קליפתן החיצונה**. כ"ה בהגהות כתי"א. ובהעתקת הרד"ל **קליפתן הפנימית**:

תורה אור השלם

א) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:
(ויקרא כג מ)

מסורת הש"ס

ו) מולין כה: [ועי' מגוס' סס ד"ה זה, מוספפת פ"ל ה"ג, עילוקין כה:] **ז)** [עי' עילוקין סס ומולין סס]

רידב"ז

תני ר' ישמעאל בי רבי יוסי משום אבין שקדים וכו' עד שתפרוש קליפתן הפנימי. כן ג"י הגר"א ז"ל בכ"ק: **א"ר יוחנן ירדו לכאן** נתחייבו וכו'. פי' מהר"א פולדא ז"ל שציפורי יושבת בהר על כן שם הורי להם ר' חנינא דפטורין אבל כשירדו לכאן נתחייבו ואם חזרו ועלו אותן פטורין משום שכבר נפטרו ואין נותנין עליהם חומרי המקום שיצאו משם:

[ד - ח"ג ה"ד]

בין שראה שלשה וכו'. סם מלמן והניחן בקופה ורצה שלשה מהן שנפטרו קליפתן מיושנה, תורם ומעשר הוא את כל הקופה, ואינו חושש שמא יש בהן שלש שפירשו ופטורין הן: **ובלבד שלא יתרום מקופה זו על חבירתה.** דמקופה לקופה מיירינן שמא אין בקופה שתתרם מתוכן שנפטרו קליפתן, והוי ליה כתורם ומעשר מן התיוב על הפטור: **מתני' ואיזהו גורן למעשרות.** פיימי יהיו הפירות כמו התבואה כשהיא גורן שאסור לאכול ממנה אכילת עראי שכבר נגמרה מלאכתן והוקבעו למעשר, אבל קודם גרן למעשרות אע"פ שהגיעו לעונת המעשר מותר לאכול מהן אכילת עראי כלשעל משיעשה הפיקס שלהן והוא שיעור דק מלומת עליהן, וכשנגמר ניכוון יכול הוא להסירן כשיפפיקס בידו: **ואם אינו מפקס.** שאינו מפפיקס ומסיר את השעור: **משיעמיד ערימה.** משיעשה מהן כרי: **משישלק.** שער של אבטיחים הוא נקרא שלק, כמו פיקס לקישואין ולועזין, ומשנגמרו מסיר את השלק שלהן בשפשוף ידיו: **משיעשה מוקצה.** לפי שאין עושין כרי מן האבטיחים שכל משאבריהם זה עם זה אינן שוטחין אותם זה אצל זה, והמקוס שאוטחין אותם נקרא מוקצה: **ירק הנאגד.** שדרכו להעשות גדודות: **משימלא את הכלי.** שלוקט בו, ואם אינו ממלא את הכלי מלוקט ממנו אכילת עראי עד שילקט כל צרכו: **בלבלה.** ואם אינו מלוקט כל צורכו, ג כלבלה משיחפה. אם אינו מחפה משימלא את הכלי. ואם אינו ממלא את הכלי משילקוט כל צורכו. ד במה דברים אמורים במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהן עראי ה עד שהוא מגיע לביתו: כשל אם מיפה כשל בעלין זהו גורן, ואם אין דרכו לחפות, משימתלת כשל, ואם ליקט כשליס הרבה עד שיחפה ויתמלא כולן או הוא גורן אף לשל הרשלון: **במה דברים אמורים.** שהוא גורן למעשרות: **במוליך לשוק.** למכור ללמוז בדעתיס הדבר תלוי, שמא יממלא לקומות יהיו הפירות טעוליס שהמקח קוטעו למעשר: **אבל במוליך לביתו אוכל עראי עד שמגיע לבית.** לדעתעו הדבר תלוי ולא יהיו הפירות טעונין עד שיגיע לביתו, שהטבל אינו מתחייב במעשר עד שירשה פני בית לכחניב (דברים כו יג) בערתי הקודש מן הבית:

שהוא תורם את כל הקופה. דומיא דלעיל (ה"ב - ד.) לכל קומה הרוח מיכור: **מתני' אי** זהו גורן למעשרות. עד שהמה מייבי למתניתין לימתי קרוי אוכל או פרי, דגבי מעשרות כתיב פרי, לחייבו במעשרות דסיינו שיהא קרוי אוכל או פרי, דגבי מעשרות כתיב פרי, מפרי העץ (ויקרא כז ל) וכתיב (דברים יד כב) ועשלת. והשתא מיירי בזיגונין, אוחל שדרכן לעשות להן קיבוץ וזיגון, דפירות זיגון קיבוץ כרי, כמו שפירש רש"י ז"ל בפ"ק דבבא (יב.) וגבי תבואה כתיב (דברים יד כב) דגנך, ואפילו גבי ירק דטבלו הוי מדרבנן מיקון ניה זיגון כדאמרן ירק הנאגד משיחפה לכל דתקון רבנן בעין דתוריית [תקון], ועד שלא נעשה דגון מן בפ"ק דפאה (מ"ז) מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות עד שימרח, אבל כי מירח אפילו עראי: **משישלק.** שער של אבטיחים פרק שפועלים (ב"מ פח.): **משיפפיקס.** מפרש בגמ' מן די יהיב פקסוסיה, ובפרק שפועלים (שם פח.) גמי אמרינן משעיטל פיקס שלהן ופירסו דמפרשים להייט שעור הלומת כהן כמו גופה כשהן קטנים ומלאר גדלין נוטר ונקרלת פקס ולפעמיס שנמכרים בפקס ומש"ה קמני לשם אינו ומקרלת פקס ומיבש ומיוב ב

The Gemara elaborates upon the second ruling of R' Yose that sweet almonds are not obligated in tithes until their outer hull separates from them:

הוֹרֵי רַבִּי פִּינְחָס — R' Pinchas ruled in regard to sweet almonds that were harvested and placed in a basket: **בֵּיוָן שֶׁרָאָה שְׁלֹשָׁה שֶׁפֵּירְשָׁה קְלִיפָּתָן הַחִיצוֹנָה — Once one saw three** almonds in the basket **whose outer hull had separated,** **שֶׁהוּא תּוֹרֵם אֶת כָּל הַקּוּפָּה —** he may assume **that** all of them have reached the tithing stage, and **he may separate *terumah*** from **the entire basket.**[1]

The Gemara adds a qualification to R' Pinchas' ruling:

אָמַר רַבִּי מָנָא — R' Mana said: **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְרוֹם מִקּוּפָּה עַל חֲבֶירְתָּהּ — And** this is **provided he does not separate *terumah* from** one **basket** of almonds **on behalf of another** basket of almonds.[2]

Halachah 4

Mishnah The previous Mishnayos identified the עוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת, *tithing stage,* of various species of produce — the stage of ripening at which produce is considered a food, and thus governed by the laws of *maasros.* Nevertheless, produce that has reached that level of ripeness and has been harvested is still not forbidden for consumption as *tevel* (although under Rabbinic law it may not be eaten in a formal manner). For the Biblical obligation to separate *terumah* and *maaser* from produce, and the corresponding prohibition against eating such produce until *maasros* are separated, does not begin until גְּמַר מְלָאכָה, *the completion of work,* i.e. until the produce is deemed to be fully processed.[3] This Mishnah identifies this stage for the various species of produce:

וְאֵי זֶהוּ גּוֹרְנָן לְמַעֲשְׂרוֹת — What is their[4] ***goren*** — i.e. *gemar melachah* — **for *maasros*?**[5] **הַקִּישׁוּאִין וְהַדְּלוּעִין מִשֶּׁיִּפָּקְקִיסוּ —** For **cucumbers and gourds, it is from when** their ***pikas* is removed.**[6] **וְאִם אֵינוֹ מְפַקֵּס — And if he is not removing the *pikas,*** **מִשֶּׁיַּעֲמִיד עֲרֵימָה — from when he heaps** them in **a pile.**[7] **אֲבַטִּיחַ מִשֶּׁיִּשָּׁלֵק — For a melon, from when its *shelek* is removed.**[8] **וְאִם אֵינוֹ מְשַׁלֵּק — And if he is not removing the *shelek,*** **מִשֶּׁיְּעַשֶּׂה מוּקְצֶה —** its processing is complete **from when he arranges** the produce in **a *muktzeh.***[9] **יָרָק הַנֶּאֱגָד —** For **vegetables that**

NOTES

1. He need not be concerned that perhaps some of the almonds have not yet reached the tithing stage and he is tithing from that which is obligated on behalf of that which is exempt, or vice versa (see *Pnei Moshe*). See *Terumos* 1:5 where such a tithing is ruled ineffective even after the fact.

This ruling of R' Pinchas bears a resemblance to the ruling on 4a in which it was taught that if even one seed of a pomegranate or one grape on a cluster of grapes is ripe we may assume that the entire pomegranate or cluster of grapes is ripe. Moreover, there is one opinion that the entire side of the vineyard on which this one ripe grape was found [or even the entire vineyard] is deemed to have reached the tithing stage (see *Rash Sirilio* here).

[As mentioned on 5a note 9, *Chazon Ish* (*Sheviis* 7:22) maintains that the ruling on 4a is true only for grapes and pomegranates but not for other fruits. He adduces proof to this assertion from the present Gemara, where *three* ripe almonds are necessary to assume that all the others are ripe. We must conclude, he says, that the Sages investigated and established the rule for each type of produce separately.]

2. Even though the almonds in both baskets were harvested at the same time (*Mahara Fulda*).

[Since the almonds in both baskets were harvested at the same time, it is not apparent why this permit should be limited to each basket separately. Perhaps it is a Rabbinic enactment (*Chazon Ish* 1:27), to safeguard against tithing from a basket whose contents came from one field on behalf of a basket whose contents came from another field.]

3. In the case of grain, it is not subject to tithing according to Biblical law until the harvesting process is completed and the grain has been heaped and smoothed into piles. This is derived from the verse (*Deuteronomy* 18:4) that speaks of the *terumah* due from דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ, *your [finished] grain, your wine, and your oil.* Grain is not called דָּגָן [i.e. *finished grain*] until after it has been heaped and smoothed into piles (see *Rashi* to *Beitzah* 13a ד"ה ורבי יוסי בר' יהודה, cited by *Rash Sirilio;* see also *Rash* here and *Rashi* to *Berachos* 31a ד"ה במורץ and to 47b ד"ה האי אידגן; see also *Ramban* to *Bava Metzia* 88b). From the Torah's use of this term, we derive that one is permitted to eat or drink produce that was not fully processed even though he has not yet separated the required tithes.

[Nevertheless, as we will see further in this Mishnah, *gemar melachah* does not render the produce forbidden for casual consumption as *tevel* until the produce is taken into the house (or one of six other actions is performed to it). This last step, known as קְבִיעוּת, *kevius* (see *Kaftor VaFerach* ch. 27), establishes the processed produce as *tevel* (see *Mahara Fulda* ד"ה אבל). For elaboration, see below, note 15.]

4. I.e. the species for which the Mishnah has earlier given the tithing stage (see *Rashi* to *Beitzah* 13b ד"ה איזהו גרנן). See *Mishnah Rishonah* who addresses the fact that not all the types of produce mentioned previously are discussed here.

5. *Goren* — literally, the threshing floor — is used here as a reference to the point at which the threshed and winnowed grain is smoothed (*meiruach*) (as is usually done in the granary). The Mishnah borrows this term to refer to the final processing of *all* types of produce (*Rambam Commentary*). Thus, it inquires as to when produce is subject to *maaser* and forbidden for even casual consumption, like grain that becomes forbidden for casual consumption when its processing is completed in the granary (*Mahara Fulda,* whose commentary to the Mishnah is primarily drawn from *Rav;* see also *Rashi* to *Bava Metzia* 88b ד"ה איזהו גרנן). See end of note 3.

Although the discussion of our Mishnah relates to when various types of produce become forbidden for casual consumption, the *gemar melachah* stage plays a role in other ways as well. For example, if *gemar melachah* is performed when the produce is not owned by a Jew — i.e. it is owned by *hekdesh,* a non-Jew, or it is ownerless — [or it is in the Diaspora], that produce becomes exempt from the tithing obligation (see *Rash Sirilio* ד"ה וכתב); see above 1:1 (2a).

6. When cucumbers and gourds are small, they are covered with a hairy growth known as a *pikas.* This covering falls off when the fruit ripens completely (*Mahara Fulda* from *Ramban, Rash, Rav;* for another explanation of *pikas,* see *Rashi* to *Beitzah* 13b). However, often the farmer picks these fruits before they are completely ripe and have shed their *pikas.* In such cases, the farmer usually rubs off the *pikas.* Rubbing off the *pikas* completes the processing of these products (see *Rash, Ri ben Malki Tzedek, Rosh;* see also *Tos. Anshei Shem* and *Mishnah Rishonah*). The *gemar melachah* stage is reached at that point even though they have not yet been heaped in a pile (see *Chazon Ish* 3:19 ד"ה וכן).

7. The processing of cucumbers and gourds does not always involve rubbing off their *pikas.* Sometimes, the farmer does not pick the produce until it is completely ripe and has shed its *pikas* naturally (see *Derech Emunah* 3:73). Even when he picks the produce before it sheds its *pikas,* he will not always remove the *pikas* before selling the produce (*Rash*). The Mishnah teaches that in cases in which removing the *pikas* is not applicable, their processing is considered complete when the farmer gathers them together in a pile.

[Some understand מִשֶּׁיִּפָּקְקִיסוּ, *from when their pikas is removed,* to mean when the *pikas* falls off *naturally.* Thus *gemar melachah* occurs without any action on the farmer's part (*Rashi* to *Beitzah* 13b and *Rav,* as understood by *Tos. Anshei Shem* and *Mishnah Rishonah*). Accordingly, the latter ruling pertains specifically when the produce is picked before it sheds its *pikas* and the farmer does not remove it.]

8. Melons, like cucumbers and gourds, are covered with a hairy growth. A melon's coating is known as *shelek* (*Rash, Rosh, Mahara Fulda*). As with cucumbers and gourds, the removal of this coating establishes the fruit's tithing obligation.

9. In cases in which the "removal of the *shelek*" does not apply [see above, note 7], the tithing obligation of melons is established when the harvested fruits are gathered and arranged in a single layer next to each other, in an area known as a *muktzeh* (see *Rashi* to *Beitzah* 30a ד"ה אבל לא בעצים). Unlike cucumbers and gourds, which are heaped in a pile, melons are lined up in a *muktzeh* (*Mahara Fulda*), because heaping them together in a pile would damage them (*Rambam Commentary*).

[ד - ח"ג ה"ד]

בין שראה שלשה וכו'. סם מלמן והניחן בקופה ורצה שלשה מהן שנתפרסו קליפתן החיצונה, תורם ומעשר הוא את כל הקופה, ואינו חושש שמא יש בהן שלש שנתפרסו הן: **ובלבד שלא יתרום מקופה זו על חבירתה.** דמקופה לקופה מיהא ר' פינחס בין שראה שלשה שפירשה [א] קליפתן החיצונה שהוא תורם את כל הקופה. אמר ר' מנא **ובלבד שלא יתרום** מקופה על חבירתה: **הלכה ד מתני'** [מ"ה] [ב] א ואי זהו גורנן למעשרות. הקישואין והדילועין [ג] משיפקיסו. [ב] ואם אינו מפקם משיעמיד עריסה. אבטיח משישלק. ואם אינו משלק משיעשה מוקצה. [ג] ב ירק הנאגד [ד] משיוגד. ואם אינו אוגד משימלא את הכלי. ואם אינו ממלא את הכלי משילקוט כל צורכו. [ג] כלכלה משיחפה. אם אינו מחפה משימלא את הכלי. ואם אינו ממלא את הכלי משילקוט כל צורכו. [ד] במה דברים אמורים במולידין לשוק אבל במולידין לביתו אוכל מהן עראי [ב] עד שהוא מגיע לביתו: משישפקו. משיעשה מהן כרי: **משישלק.** שער של אבטיחים הוא נקרא שלק, כמו פיקם לקישואין ולדלועין, ומשנגמרו מסיר את השלק שלהן שנפשוף ילין: **משיעשה מוקצה.** לפי שאין עושין כרי מן האבטיחים שהם משתברים זה עם זה אלא שוטחין אותם זה אצל זה, והמקום שעושין אותם נקרא מוקצה: **ירק הנאגד.** שדרכו להעשות גדודות: **משימלא את הכלי.** שלוקט בו, ואם הינו ממלא את הכלי שלוקט ממנו אינו מלוקט על שלקט כל צרכו: **בכלכלה.** ואם לוקט הוא בכלכלה וחזו לו: **משיחפה.** שדרך הלוקט בכלכלה למפה אותו בעלין ודומיהן: **במה דברים אמורים.** שהו נתנו למעשרות ואסור לאכול מהן אלא עראי, דווקא **במולידין לשוק** למכרן, וכדמפרש טעמא בגמרא (ז:) לפי שהמולידין לשוק אין הדבר מלוי בהדחת לקוחות ממנו ויוצאין לקוחות מיד שהמקח קושט למעשר: **אבל במולידין לביתו.** כדעמא הדבר מלוי: **אוכל מהן עראי עד שהוא מגיע לביתו.** שאין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שירמה פני הבית שנתמר (דברים כו יג) בערתי הקודש מן הבית, ועד שיכניסנו דרך הפתח שנתמר (שם פסוק יג) ואכלו בשעריך:

בין שפירשו וכו'. כל הקופה בחזקת גגמרו ולווקח בקופה זו שנמצא חושן שלשה, אבל לא מקופה זו לקופה אחרת אע"פ שנלקטו בפעם אחת: **מתני' איזו גורנן למעשרות.** שיתמי הוקבעו הפירות למעשר ואסור לאכול מהן עראי, כמו התבואה בגורן, שאע"פ שהגיעו הפירות לעונת המעשרות עדיין מותר לאכול מהן עראי עד שיהא גורנן למעשרות: **משיפקסו.** משניטל פיקם שלהן והוא השיער כהן כשהן קטנים וכשנתבשלו כל צורכן ונסר: **עריסה.** שיעשה מהן כרי: **משישלק.** שילוק לאבטיח כמו פיקום ללולובים: **מוקצה.** לפי שאין עושין עריסה מן האבטיחים אלא שוטחין אותן, ומקום שאוטחין אותן נקרא מוקצה: **ירק הנאגד.** שדרכו למכרו בגודות: **ואם אינו ממלא את הכלי.** כגון שהוסיף למלאות שאים או שלשה כלים, אוכל מכל אחד עראי עד שימלא את שהתחון: **בכלכלה.** לכל הפירות והירקות קאי, כל דבר שדרכו ללקט בסל אם מיפה הסל בעלין זהו גורנן, ואם אין דרכו לחפות, משימתלא הסל, ואם ליקט בסלים הרבה עד שיחפה וימתלא כולן אז הוא גורנן אף לסל הרלשון: **במה דברים אמורים.** שהו גורנן למעשרות: **במולידין לשוק.** למכור ללוח בדעתיה הדבר תלוי, שמא יתנה לקוחות יהיו הפירות טבולים שהמקח קושט למעשר: **אבל במולידין לביתו אוכל עראי עד שיגיע לבית.** לדעתיה הדבר תלוי ולא יהיו הפירות טבולין עד שיגיע לביתו, שהטבל אינו מתחייב במעשר עד שירמה פני בית לכתיב (דברים כו יג) בערתי הקודש מן הבית:

הורי ר' פינחס בין שראה שלשה שפירשו קליפתן החיצונה.

אם יש לפלוגי בחד פירסם קליפה החיצונה, כולן פטורין: **הורה ר' פנחס.** פי' גבי ממוקים דל"ל כולן, אלא כיון שראה שלשה הן: ועל זה בא לפרש ר' **פנחס** בממוקים שיוכלים לידי חיוב כשנפרש קליפתן לחו דוקא כולם אף **שלשה שפירשו קליפתן החיצונה** מיבעיי:

א מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ח [ממא מעשין קלה טוס"ע יו"ד סימן שלח סעיף פג]:

ב מיי' שם פ"א הלכה ט:

ג מיי' שם פ"ג הלכה י:

ד מיי' שם פ"ג הלכה ג [ממא מעשין קלה טוס"ע יו"ד סימן שלח סעיף פג]:

שינויי נוסחאות

א] משיפקיסו. במשניות ובבבלי (בציטה יג, ב"מ פח:) וברא"ש **משיפקמו:**

ב] ואם אינו מפקם. בבציטה (שם) **ושלא מקמו:**

ג] משיוגד. במשניות ברא"ש וברש"י **משיאגד:**

הגהות הגר"א

[א] קליפתן הפנימית שהוא וכו' (רד"ל):

ליקוט משנות אליהו

מתני' ואיזהו גורנן כו'. פירוש לשמור שם בכלכלא עלאי: **הקישואים והדלועין משיפקמו.** בפרק הפועלים (ב"מ פח:) ת"ר מפי מעשהו שלהן. ירושלמי מן די ירים פקקוסיה. וכן אבטיח גם כן כנ"ל ונקרא שלק, ובפ כן ע"ז תמרו בירושלמי מן די ירים שליקוקיה: **עד משיעשה מוקצה.** כ"ל שיסתחם על הכלן כי האבטיחים אין עושין עריסה לפי שהם משתברים זה על זה: **בכלכלה.** היה שם מה שממיינין בה תאנים עד שיחפה. פירוש שיכסה בעליה: **עד שילקט כל צרכו.** שאין דעתו ללקוט עוד. ומשום דלמיין להדי נקיט לה בהדי ירקות:

שהוא תורם את כל הקופה. דומיא דלעיל (ה"ב - ד.) לכל חומה הרוח מיכוי: **מתני' אי זהו גורנן למעשרות.** עד שהפת מיירי מתמיהין אימתי קרוי פרי לחייבו במעשרות דסיימו שיהא קרוי אוכל אי פרי, דגבי מעשרות כתיב פרי, מפרי הען (ויקרא יט ג) וכתיב (דברים יד כב) ועשלת. והשתא מיירי בזיגוגין, אומן שדרכן לעשות להן קיבוץ וזיגון, דפירות זיגון קיבוץ כרי, כמו שפירש רש"י ז"ל בפ"ק דביצה (יב.) וגבי תבואה כתיב (דברים יד כב) דגנך, ואפילו גבי ירק דטבלו הוי מדרבנן מיקון כיה דזיגון ירק בתמגל משיתגלד לכל דתקון רבנן בעין לתורמיה [תקון], ועד שלא נעשה דגון מן בפ"ק דפאה (מ"ו) מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות עד שימרח, אבל כי מיכם מפילו עלאי ממי שאין לו אלא לחיים אלא אי לאו בית שמאי מחייבי במעשרות, ומאן דמחייב במעשרות ומ

are bundled, מִשֶּׁיִּוּגַּד **— from when one bundles** them.[10] וְאִם אֵינוֹ אוֹגֵד **— And if he does not bundle** them, מִשֶּׁיְּמַלֵּא אֶת הַכְּלִי **— their processing is complete from when he fills the container.**[11] וְאִם אֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הַכְּלִי **— And if he is not filling** only this **container,** מִשֶּׁיְּלַקּוֹט כָּל צוֹרְכוֹ **— from when he collects all that he needs.**[12] בַּלְבָּלָה מִשֶּׁיַּחֲפֶּה **—** If one collects produce in **a basket,** its processing is complete **from when he covers** the produce with leaves.[13] אִם אֵינוֹ מְחַפֶּה **— If he is not covering** it, מִשֶּׁיְּמַלֵּא אֶת הַכְּלִי **— from when he fills the container.** וְאִם אֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הַכְּלִי **— And if he is not filling** only this **container,** מִשֶּׁיְּלַקּוֹט כָּל צוֹרְכוֹ **— until he collects all that he needs.**[14]

The Mishnah delineates the circumstances in which the processed produce is established as *tevel* and thus forbidden even for casual consumption:[15]

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים **— In what** circumstance **do these rulings apply?**[16] בְּמוֹלִיךְ לַשּׁוּק **— When one is taking** the produce **to the marketplace.**[17] In that case, the prospective sale establishes the tithing obligation. אֲבָל בְּמוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ **— But when one takes** the produce **to his house,** אוֹכֵל מֵהֶן עֲרָאי עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵיתוֹ **— he may eat from it casually until reaching his house.**[18] Only when the produce enters the house has the tithing obligation been established, rendering the produce *tevel.*

NOTES

10. Certain types of vegetables are commonly sold in bundles (*Mahara Fulda*). The farmer usually bundles these vegetables in the field. Thus, this activity completes their processing and establishes them as *tevel*.

11. The only form of processing that vegetables undergo is bundling. Thus, if the farmer decides not to bundle his vegetable crop [or if the vegetable is a type that is not usually bundled, but taken from the field loose (see citation of this Mishnah in *Bavli Rosh Hashanah* 12a; *Aruch HaShulchan HeAsid* 98:2; *Rashash, Kuntres Acharon* to *Turei Even, Rosh Hashanah* 12b; see also *Rashash* here)], the produce is ready for market as soon as the harvested crop is collected together. Therefore, such produce is considered completely processed and subject to *maaser* when the farmer fills the container he uses to collect the vegetables (*Rash Sirilio*).

12. If the farmer collects more than just one container's worth of vegetables, they are not considered processed (and thus prohibited for casual consumption) until he collects the entire amount that he plans to take from the field (*Mahara Fulda,* from *Rosh* and *Rav*; see below, 7b, where the Gemara states this explicitly).

[The simple understanding of the Mishnah, however, is that if one intends to collect *less* than a container's worth (e.g. in a small village, where an entire basket of produce is not sold in a day; see *Rash*), the tithing obligation is established when he collects the amount that he plans to collect (see *Tos. Chadashim* who cites support to this explanation from *Rambam* and *Rash;* this, too, is stated explicitly in the Gemara, 7b). In fact, *Rashash* asserts that *Rosh's* words (which serve as the basis for *Rav* and *Mahara Fulda's* explanation) were not meant as an elucidation of the Mishnah. He is merely citing the Gemara which is *adding* the case of a farmer who collects more than one container's worth of vegetables. See also *Chazon Ish, Sheviis* 1:19.]

13. This refers to any species of fruits and vegetables commonly collected in a large basket. After collecting produce in such baskets, people would customarily cover the produce with leaves. Therefore, it does not reach the stage of *gemar melachah* until the basket is covered with leaves (*Mahara Fulda;* see also *Rash Sirilio, Sefer Chareidim* 52:4, cited by *Meleches Shlomo,* and *Pe'as HaShulchan* 13:21). In the view of some commentators, the Mishnah refers specifically to vegetables (see *Rash* and *Rosh;* see *Rash Sirilio*); according to *Shenos Eliyahu,* it is referring to dates. See *Derech Emunah, Beur HaHalachah* 3:10.

[The reason the basket is covered with leaves is because it has a wide opening that allows the produce to be exposed to the elements. The previously mentioned container for vegetables refers to one with a narrow mouth, so no leaves are needed to protect the vegetables; therefore, merely placing them in the container represents their *gemar melachah* (*Chazon Ish, Sheviis* 1:19; see there for other explanations).]

14. In some places, it is not customary to cover produce in a basket. In these places, produce collected in a basket is treated no differently than vegetables collected in smaller containers; it is considered completely processed when the farmer fills the basket, or, if he collects more than a basket's worth, when he places in the baskets the amount that he intends to collect and covers them all (*Mahara Fulda*).

15. As noted previously (above, note 3), merely processing the produce to its *gemar melachah* does not render it *tevel;* rather, it requires *kevius* (establishing significance) as well to render it *tevel*. The Gemara below (3:3, 27b; see also *Bavli Bava Metzia* 88a) derives this from the verse (*Deuteronomy* 26:13): בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבָּיִת, *I have removed the holy [produce] from the house.* The verse teaches that untithed produce is not rendered *tevel* according to Biblical law until the processed grain is brought into the house. [At that point, any subsequent consumption is viewed as significant or formal, and requires tithing (see *Rambam Commentary, Terumos* 8:3).] Another Gemara (below, 4:1, 32a) adds six other events that establish the *tevel* prohibition according to Rabbinic law. They are: cooking it, selling it, salting it, separating its *terumah,* having it on the Sabbath, and bringing it into one's guarded courtyard. [Each of these events lends a degree of significance or formality to subsequent consumption (see *Bavli Beitzah* 34b with *Rashi* ד"ה שבת קובעת and *Maharam; Rashi* to 35a ד"ה טובל אחת אחת; and *Ramban, Bava Metzia* 88a ד"ה ונופה).] Our Mishnah now discusses when *kevius* is needed to render produce *tevel.* See further, General Introduction.

16. I.e. under what circumstances is produce that has reached the stage of processing delineated in our Mishnah obligated in tithing and prohibited even for casual consumption as *tevel*? (see *Rambam Commentary, Mahara Fulda*).

17. If the farmer intends to take the produce to the market to sell, it becomes forbidden for casual consumption as soon as he processes it to completion, because a purchase establishes *kevius* [according to Rabbinic law] (*Mahara Fulda*). The Gemara [below, 7b] will explain why the produce becomes forbidden immediately — even before the sale.

18. If he plans on consuming the produce in his house, the produce does not become forbidden for casual consumption until it is brought inside (*Mahara Fulda*).

The Mishnah thus explains that *gemar melachah* renders the produce *tevel* and forbidden for casual consumption immediately only if the owner plans on selling it, since a purchase effects *kevius.* Otherwise, the processed produce is not *tevel* until it is brought into the house, the act that effects *kevius* according to Biblical law. The same applies to the subsequent crops that the Mishnah will list. See Variant A for an alternative explanation of this passage.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. We have based our elucidation on the explanation given by *Mahara Fulda,* following *Rav,* that the fact that the owner plans on taking the produce to the market renders the processed produce *tevel* because of the Rabbinic law that a purchase establishes *kevius*. This view is also held by *Mahari Korkos* (3:1), *Rash Sirilio* (below, 2:2, 15a ד"ה המעלה), and *Shaarei Tzedek* (3:5). However, many Acharonim note that *Rambam* apparently does not understand our Mishnah this way. For, after stating that the six actions that effect *kevius* [one of which is a purchase] subject one to lashes only at the Rabbinic level, *Rambam* (4:2) adds that the same is true regarding produce that will be taken to the market. This indicates that such produce is established as *tevel* not because the planned purchase establishes *kevius,* but rather because no *kevius* at all is needed to establish it as *tevel* if he plans on taking it to the market. This is because entry into the house is needed only for produce the owner intends to keep, for the processing of such produce is not considered complete until the produce reaches its intended destination. Our Mishnah teaches that if the produce is not intended for the house, it becomes *tevel* immediately after its processing is completed (see *Mikdash David* 56:3 ד"ה אמרינן במעשרות; *Chazon Ish* 5:7; and *Kehillos Yaakov, Zeraim* [5747 ed.] §17).

The Mishnah resumes its listing of the *gemar melachah* of various types of produce:

הַפֶּרֶד וְהַצִּימּוּקִין וְהַחֲרוּבִין — For **dried pomegranate seeds,**[1] **raisins, and** dried **carobs,** the processing is complete מִשֶּׁיַּעֲמִיד עֲרֵימָה — **from when one heaps** them in **a pile.**[2] הַבְּצָלִים מִשֶּׁיִּפָּקְלוּ — For **onions,** it is complete **from when one peels them;**[3] וְאִם אֵינוֹ מְפַקֵּל — **and if he does not peel** them, מִשֶּׁיַּעֲמִיד עֲרֵימָה — **from when he heaps** them in **a pile.**[4] הַתְּבוּאָה מִשֶּׁיְּמָרֵחַ — For **grain,** it is complete **from when one smoothes** the pile of grain;[5] וְאִם אֵינוֹ מְמָרֵחַ — **and if he does not smooth** it, מִשֶּׁיַּעֲמִיד עֲרֵימָה — **from when he heaps** the grain in **a pile.**[6] הַקְּטָנִיּוֹת מִשֶּׁיְּכַבְּרוֹ — For **legumes,** it is complete **from when one sifts** the dirt from them;[7] וְאִם אֵינוֹ כוֹבֵר — **and if he does not sift** them, עַד שֶׁיְּמָרֵחַ — **until he smoothes** the pile of legumes.[8] אַף עַל פִּי שֶׁמֵּרַח — **Even though he smoothed** the pile of grain, נוֹטֵל מִן הַקּוּטָּעִים — **he may take from the cut stalks that were not threshed,** וּמִן הַצְּדָדִים — **from** the ears on **the sides** of the pile that were not smoothed, וּמִמַּה שֶּׁבְּתוֹךְ הַתֶּבֶן — **and from that which is** mixed **with the straw,** וְאוֹכֵל — **and eat** it casually.[9]

The Mishnah concludes with a discussion about the *gemar melachah* of wine and oil:[10]

הַיַּיִן מִשֶּׁיְּקַפֶּה — For **wine,** the processing is complete **from when one skims** off its peels and seeds after it has fallen into the cistern.[11] אַף עַל פִּי שֶׁקִּיפָּה — **Even though one skimmed** the wine, קוֹלֵט מִן הַגַּת הָעֶלְיוֹנָה וּמִן הַצִּינּוֹר וְשׁוֹתֶה — **one may collect** wine **from the upper winepress and from the pipe and drink** it.[12] הַשֶּׁמֶן מִשֶּׁיֵּרֵד לָעוּקָה — For **oil, from when it descends to the trough.**[13] אַף עַל פִּי שֶׁיָּרַד — **Even though [oil] descended** to the trough,

---

NOTES

1. Pomegranates were commonly separated into segments and dried in the sun. The segments are known as פְּרָדִים (sing. פֶּרֶד) [derived from the same root as הִפְרִיד, *separated,* because they are separated so that the sun can reach each seed on all sides] (*Rash,* see *Tiferes Yisrael;* see also *Mahara Fulda*). According to *Rambam Commentary,* the individual *seed* is referred to as פֶּרֶד. See also *Yerushalmi Berachos* 6:1 [60b, with note 2 there].

2. Processing dried pomegranate seeds, raisins, and dried carobs involves spreading the fresh fruits on the ground to dry. The dried fruits are then gathered into a pile before being taken from the drying area. The formulation of this pile marks the completion of the drying process, and thus represents the *gemar melachah* stage for the dried fruits. The Gemara (7b) will elaborate on this.

As the Mishnah explained with regard to the previous cases, here too [and in the cases that follow], the Mishnah refers to produce that the farmer plans to sell. In that case, as soon as the processing is complete, it becomes *tevel,* forbidden for even casual consumption.

3. The term פקל is the equivalent of קלף, *peel.* [Hebrew words are sometimes formed through the transposition of the letters of other words.] Before taking the onions from the field, the farmer usually peels off the rotten parts of the outer skin (*Mahara Fulda;* see *Ri ben Malki Tzedek* and *Rash* for another possible explanation; see also *Mishnah Rishonah* and *Shaarei Emunah*). See Gemara below, 7b.

4. If the farmer does not remove the various inedible parts of the onions, their processing is considered complete when he gathers them in a pile before taking them from the field.

5. After grain is threshed and winnowed to separate the straw and husks, it is gathered into a pile. The pile is then smoothed over. Smoothing down the pile of grain marks the completion of its processing (*Mahara Fulda*). See Gemara below, 7b, and Variant A there.

6. That is, if the farmer does not intend to smooth the pile of grain, the grain is considered processed as soon as he finishes forming the pile (see *Tos. Anshei Shem;* cf. *Mishnah Rishonah*). See also Gemara below, 7b-8a.

7. Legumes are not cut from the stalk; rather, they are uprooted from the ground along with some soil. Therefore, after they are threshed, they are usually sifted to remove the dirt (*Rash, Mahara Fulda, Rash Sirilio,* and *Pnei Moshe*).

8. Some people do not bother removing the dirt mixed in with legumes (see Gemara below, 8a). In that case, the *gemar melachah* stage for legumes is when the farmer forms them into a pile and smoothes it down.

9. Often, when a crop of grain is processed, a portion will not be processed properly. Some stalks are not threshed thoroughly, some grain slides off the pile and is not smoothed down together with the rest of the crop, and some kernels are not winnowed properly and remain mixed with chaff and straw (*Rash, Mahara Fulda*). It might have been thought that since the majority of the crop is processed, the tithing obligation is established for the entire crop, including this small amount of unprocessed grain. Our Mishnah teaches that this is not so; even after the majority of the crop was processed to completion, the portion that was not properly processed is not *tevel,* and remains permitted for casual consumption (see *Shenos Eliyahu*).

[The commentators understand this ruling as referring to grain rather than legumes, which it just mentioned, because straw is found only in grain. A Baraisa that states a similar ruling regarding legumes will be cited by the Gemara below, 8a (see *Rash Sirilio;* cf. *Radvaz* to 3:13).]

10. The *gemar melachah* for grapes and olives depends on the use for which they are designated. If they are to be eaten, they are subject to the same *gemar melachah* as other species of fresh fruit [i.e. they are considered processed when they are collected in a container after harvesting (see above)]. However, if they will be used to produce wine and oil, their *gemar melachah* is defined as the end of the wine and oil production (see *Derech Emunah* 3:108). The Mishnah identifies the points at which the production of wine and oil is considered complete.

11. To produce wine, grapes would be placed on an inclined surface, known as the גַּת הָעֶלְיוֹנָה, *the upper winepress,* where the grapes were trodden and pressed to extract their juice. The juice then flowed through a conduit, known as the צִנּוֹר, *pipe,* into a holding pit, called the בּוֹר, *cistern.* As the liquid fermented in the cistern, the seeds and skins of the grapes would rise to the surface, and were skimmed off and discarded. The juice would then be poured into barrels, where it would ferment further, causing any remaining dregs to float to the surface. These were removed before the barrels were sealed. Our Mishnah teaches that the *gemar melachah* of grapes is reached when the seeds and skins that float to the surface of the cistern are removed (*Mahara Fulda,* from *Rav;* cf. *Rash Sirilio,* based on *Rambam Commentary*).

Our Mishnah's definition of the *gemar melachah* stage for wine is not universally accepted. In a Baraisa cited by the Gemara (*Bavli Bava Metzia* 92b, as understood by *Rashi* there ד״ה משישלה and *Rambam* 3:14; see, however, *Rashi* to *Avodah Zarah* 56a), R' Akiva maintains that the *gemar melachah* of wine is when the wine in the *barrel* is skimmed. Our Mishnah reflects the view of the Tanna Kamma of that Baraisa (see *Rash Sirilio*). The halachah in this matter is addressed by *Shulchan Aruch* (*Yoreh Deah* 331:86), *Beur HaGra* (ad loc. §149); see *Derech Emunah* 3:126.

12. Even after the wine in the cistern reaches the *gemar melachah,* any wine that has not yet flowed into the cistern is considered unprocessed (*Mahara Fulda*). Accordingly, one may collect wine as it flows down from the upper winepress and through the pipe and drink it in a casual manner (*Mishnah Rishonah*). [Casual drinking will be defined in the Mishnah below, 4:2 (34a).]

The Mishnah teaches that we allow one to drink this wine in the press that has not yet been processed, and are not concerned that he might come to drink the processed wine from the cistern (see *Tosafos* to *Avodah Zarah* 56a ד״ה לימא; cf. *Shenos Eliyahu,* end of Mishnah 6).

13. Oil production involved crushing olives to a pulp with a millstone, known as a מֶמֶל. The olive pulp was then collected in a loosely woven sack, called an עֹקֶל. This sack was transferred to the olive press, where a heavy beam was lowered onto the sack, squeezing oil from the pulp. The oil flowed through the holes in the sack into a trough, known as an עוּקָה, which was dug in front of the olive press. There, the impurities in the oil settled to the bottom, leaving the oil on top free of sediment [so it was not necessary to remove these impurities before placing the oil in barrels] (see *Rambam Commentary*).

The Mishnah states that oil is considered processed as soon as it descends into the trough at the bottom of the oil press. [There is no dispute here whether the oil needs to be poured into barrels for its *gemar melachah* to be reached as there is regarding wine (see above, end of

[ד. ד: - ה"ד]

הפרד. רגלין היו לפרד בדימוסיס ולידצן, ואומן גרגרין היציאים נקלאון פרד על שם שמפרידין כדי שתכנס בהן התמה מכל לד: **משיפקילו**[ל]. כמו משיקלוף, כלומר משיסיר מהן הקליפות הרעות: **משימורה**. אחר שמנקים התבואה מן המוץ שלא נזרעים אותה במקום אחד גבוהו ומיפה פני ככרי ומתליקין אותה, זהו הנקרא מירום: **משיכבור**. לפי שרגילין לעקור הקטניות עם העפר צריך לכנרן בכנרה: **הקוטניות**. שיגיע קטניות שלא נילושו: **ומן הצדדים**. לדי ככרי שלא נתמלא: **וממה שבתוך התבן**. שלא מזה מן המוץ: **משיקפה**. משיסיר מלגיסס וזגים שמעלה היין בשעת רתיחתו: **מן הגת העליונה**. שעליון לו יכל לגבור: **ומן הצינור**. העשוי בפי הגת והיין מקלח מן הציעול לגור, והיין שבגת ובצינור עדיין לא נגמרה מלאכתו: **לעוקא**. גומא שלפני בית הבד שהשמן יוכל לתוכה: **העקל**. כלי העשוי מבלגים שזוגרים הזיתים לתוכה כשמכניד הקורה עליהן: **ממ"ל**. הרכב העליונה שעושים בו הזיתים: **מבין הפצים**. שמן היוצא מבין הגרגרים: **חמיטה**. היא עוגה קטנה וכשמוציאים אותה מן התנור רגילים להחליק פניה בשמן, וקמשמע לן דלא תסיב כמבושל כשם שהשם קובעת למעשר (פ"ד ה"ל - נב.) ומסור לחכול ערלי מכל פירות וירקות שנתבשלו בתוך שלו הלי לא תסיב גישול: **וכן לא תתמחוי**. ללכי שני תינו מבשל: **אבל לא יאכל**. שמן: **לקדירה ולאיפכא בשהן מרותחין**. פע"פ שהעבירן מן האש ויאכל אלילת ערלי, דכל זמן שהיד שולטת בהן תסיב בגישול וקנצ למעשר: **לא הוא נותן**. לכל קדירות ולאילפסים רותחים שלא שהעבירן מאש, ואינו קונצ למעשר מוץ מדבר שיש בו מוץ ואיר שמעיש לנשל: **גמ' מאן דו ירים פקפוסיה**. משניטל פיקפק ממנו מיירי, וכן משיטלקו משניטל שליקומיס מיירי: **פיקפ ראשון ראשון**. שהאחיל לפקוח לתשון ולא פיקפ הכל: **או שישלק ראשון ראשון**. ולא שילק הכל אלא לא נגמרה מלאכתו: **עד שפיקפ כל צורכו**. כל מה שצריך לו:

הפרד. הוא גרגר הזיתון. ומפני שמפרדים אותם ליידצן נקלאו פרלים: **והצמוקין**. הן הענבים היבשים: **משיעמיד עריסה**. ובגמרא קאמר לפילו משיעמיד עריסה בלחש גמרו: **הבצלים משיפקילו**[ל]. כמו משיקלוף, כלומר משיסיר מהן הקליפות הרעות: **משימורה**. אחר שמנקים התבואה מן המוץ שלא נזרעים אותה במקום אחד גבוהו ומיפה פני ככרי ומתליקין אותה, זהו הנקרא מירום: **משיכבור**. לפי שרגילין לעקור הקטניות עם העפר צריך לכנרן בכנרה: **הקוטניות**. שיגיע קטניות שלא נילושו: **ומן הצדדים**. לדי ככרי שלא נתמלא: **וממה שבתוך התבן**. שלא מזה מן המוץ: **משיקפה**. משיסיר מלגיסס וזגים שמעלה היין בשעת רתיחתו: **מן הגת העליונה**. שעליון לו יכל לגבור: **ומן הציעור**. העשוי בפי הגת והיין מקלח מן הציעול לגור, והיין שבגת ובצינור עדיין לא נגמרה מלאכתו: **לעוקא**. גומא שלפני בית הבד שהשמן יוכל לתוכה: **העקל**. כלי העשוי מבלגים שזוגרים הזיתים לתוכה כשמכניד הקורה עליהן: **ממ"ל**. הרכב העליונה שעושים בו הזיתים: **מבין הפצים**. שמן היוצא מבין הגרגרים: **חמיטה**. היא עוגה קטנה וכשמוציאים אותה מן התנור רגילים להחליק פניה בשמן, וקמשמע לן דלא תסיב כמבושל בשם שהשם קובעת למעשר (פ"ד ה"ל - נב.) ומסור לחכול ערלי מכל פירות וירקות שנתבשלו בתוך שלו הלי לא תסיב גישול: **וכן לא תתמחוי**. ללכי שני תינו מבשל: **אבל לא יאכל**. שמן: **לקדירה ולאיפכא בשהן מרותחין**. פע"פ שהעבירן מן האש ויאכל אלילת ערלי, דכל זמן שהיד שולטת בהן תסיב בגישול וקנצ למעשר: **לא הוא נותן**. לכל קדירות ולאילפסים רותחים שלא שהעבירן מאש, ואינו קונצ למעשר מוץ מדבר שיש בו מוץ ואיר שמעיש לנשל: **גמ' מאן דו ירים פקפוסיה**. משניטל פיקפק ממנו מיירי, וכן משיטלקו משניטל שליקומיס מיירי: **פיקפ ראשון ראשון**. שהאחיל לפקוח לתשון ולא פיקפ הכל: **או שישלק ראשון ראשון**. ולא שילק הכל אלא לא נגמרה מלאכתו: **עד שפיקפ כל צורכו**. כל מה שצריך לו:

[ל] [מרומות פ"ג ה"ט - יד:]
[מ] [מ"ו]
[נ] [מ"ו]
[ס] [מ"ו]
[ע] [מ"ו]
[פ] [מ"ו]
[צ] [מ"ו]

[מ"ו] **הפרד והצימוקין והחרובין משיעמיד עריסה**. [ב]הבצלים משיפקילו ואם אינו מפקל [ג]משיעמיד עריסה. [ד]התבואה משימרה ואם אינו [א]ממריח משיעמיד עריסה. [ה]הקטניות משיכבור ואם אינו כובר [ב]עד שיחמיר. אף על פי שמירח נוטל [ג]מן הקוטעים ומן הצדדים וממה שבתוך התבן ואוכל: [מ"ז] [ו]היין משיקפה. אף על פי [ז]שקיפה קולט מן הגת העליונה ומן הציעור [ח]ושותה. [ט]השמן משירד לעוקה. אף על פי שירד נוטל מן העקל [י]ומן הממל ומבין [יא]הפצים ונותן לחמיטה ולתוך התמחוי [יב]אבל לא יתן ללפס ולקדירה כשהן [יג]מרותחין. [יד]ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: [טו]גמ' [א]מאן [טז]די ירים פקפוסיה: מאן דו ירים שלקוקיה. [יח]כ[יט] היה מפקם ראשון ראשון ומשלק ראשון ראשון לא נטבלו עד שיפקם כל [פ]צורכו וישלוק כל צורכו. [צ]

[א] מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב:
[ב] מיי' שם פ"ג הלכה יב:
[ג] מיי' שם פ"ג הלכה יב:
[ד] [מחק עצין קלה טוש"ע]
[ה] מיי' שם פ"ג הלכה יג:
[ו] [מחק עצין קלה טוש"ע]
[ז] יו"ד סימן שלא סעיף פג]:
[ח] מיי' שם פ"ג הלכה יד:
[ט] [מחק עצין קלה טוש"ע]
[י] יו"ד סימן שלא סעיף פו]:
[יא] מיי' שם פ"ג הלכה טו:
[יב] מיי' שם פ"ג הלכה טז
[יג] [מחק עצין קלה טוש"ע]
[יד] יו"ד סימן שלא סעיף קד]:
[טו] מיי' שם פ"ג הלכה ח
ועי' כס"מ:

הפרד. הוא גרגר הזיתון. ולכך היה נמחתו למחיכות קטנות ומיבשים אותו לכך נקרא פרד: **והצימוקים**. הם ענבים יבשים: **הבצלים משיפקילו**[ל]. פירוש שמסיר הקליפה החיצונה: **הקטניות משיכבור**. לפי שאין קוטרים אלא עוקרים ומתערבים עמהם עפר, לכך מוכרין אותה בכברה: **נוטל מן הקוטעים**. הם הסלגים קטניות שלא נדלוו: **ומן הצדדים**. הלד הכרי: **וממה שבתוך התבן**. הטעם כבולן דעליין לא הוקבע למעשרות. קמ"ל דלא תימרין היין מסיר הסלגים ומשקיה. משמע שאחר שהסיר הסלגים והזגין שעלו ממנו יתפקדו כמכניסים הקורה עליהם: **הממ"ל**. הזיתים שנתבשלו כדי שיהא קולט את השמן ויוצא ממנו בקל: **ונותן לחמיטה**. היא עוגה קטנה ומשימין בה הטיגול שמא: **ולתוך התמחוי**. היא קערה גדולה שמשימין בה התבשיל כשהוא חם, וקמ"ל דלאכ"ע שהחם קובעת למעשר אפי לא תסיב גישול, לפי שכלי שני הוא ומינו מבשל: **אבל לא יתן וכו'**. בגמרא (ע:) מפרש עד כדי שיהא נתון ידו לתוכו והיא נכוית, ולפ היא אם כל כך היכוה היד לא ימן לתוכו אפי שהוא מתבשל: **ללפס ולקדירה בשהן מרותחין**. שאלו הכלים הן כלי לחשון שמבשלין בהן, וקמ"ל דלאכ"ע שהעבירן מן האור מבשלין הן כשהן מרותחין, וגישול קובע למעשר: **ר' יהודה אומר לכל הוא נותן**. לפילו ללפס ולקדירה לאחר שהעבירן מן האור: **חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר**. שחריפותן מפיעא הוא לבשל, ואין הלכה כר' יהודה: **גמ' מאן די ירים פקפוסיה**. פרוש קל מפרש להא דקתני משיפקפו היינו משיריס ויסיר את הפיקפ שלהן, וכן בתבשיט משיריס ויסיר שלקוקיה הסלק שלו וכדלפירשים בתמני': **היה מפקם ראשון ראשון**. הפרד. הוא גרגר הזיתון. ומפני שמפרדים אותם ליידצן נקלאו פרלים: **והצמוקין**. הן הענבים היבשים: **משיעמיד עריסה**. ובגמרא קאמר לפילו משיעמיד עריסה בלחש גמרו: **הבצלים משיפקילו**[ל]. כמו משיקלוף, כלומר משיסיר מהן הקליפות הרעות: **משימורה**. אחר שמנקים התבואה מן המוץ שלא נזרעים אותה במקום אחד גבוהו ומיפה פני ככרי ומתליקין אותה, זהו הנקרא מירום: **משיכבור**. לפי שרגילין לעקור הקטניות עם העפר צריך לכנרן בכנרה: **הקוטניות**. שיגיע קטניות שלא נילושו: **ומן הצדדים**. לדי ככרי שלא נתמלא: **וממה שבתוך התבן**. שלא מזה מן המוץ: **משיקפה**. משיסיר מלגיסס וזגים שמעלה היין בשעת רתיחתו: **מן הגת העליונה**. שעליון לו יכל לגבור: **ומן הציעור**. העשוי בפי הגת והיין מקלח מן הציעול לגור, והיין שבגת ובצינור עדיין לא נגמרה מלאכתו: **לעוקא**. גומא שלפני בית הבד שהשמן יוכל לתוכה: **העקל**. כלי העשוי מבלגים שזוגרים הזיתים לתוכה כשמכניד הקורה עליהן: **ממ"ל**. הרכב העליונה שעושים בו הזיתים: **מבין הפצים**. שמן היוצא מבין הגרגרים: **חמיטה**. היא עוגה קטנה וכשמוציאים אותה מן התנור רגילים להחליק פניה בשמן, וקמשמע לן דלא תסיב כמבושל בשם שהשם קובעת למעשר (פ"ד ה"ל - נב.) ומסור לחכול ערלי מכל פירות וירקות שנתבשלו בתוך שלו הלי לא תסיב גישול: **וכן לא תתמחוי**. ללכי שני תינו מבשל: **אבל לא יאכל**. שמן: **לקדירה ולאיפכא בשהן מרותחין**. פע"פ שהעבירן מן האש ויאכל אלילת ערלי, דכל זמן שהיד שולטת בהן תסיב בגישול וקנצ למעשר: **לא הוא נותן**. לכל קדירות ולאילפסים רותחים שלא שהעבירן מאש, ואינו קונצ למעשר מוץ מדבר שיש בו מוץ ואיר שמעיש לנשל: **גמ' מאן דו ירים פקפוסיה**. משניטל פיקפק ממנו מיירי, וכן משיטלקו משניטל שליקומיס מיירי: **פיקפ ראשון ראשון**. שהאחיל לפקוח לתשון ולא פיקפ הכל: **או שישלק ראשון ראשון**. ולא שילק הכל אלא לא נגמרה מלאכתו: **עד שפיקפ כל צורכו**. כל מה שצריך לו:

[א] מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב:
[ב] מיי' שם פ"ג הלכה יב:
[ג] מיי' שם פ"ג הלכה יג
[מחק עצין קלה טוש"ע]
יו"ד סימן שלא סעיף כב]:
[ד] מיי' שם פ"ג הלכה יג:
[ה] מיי' שם פ"ג הלכה יד
[מחק עצין קלה טוש"ע]
יו"ד סימן שלא סעיף פו]:
[ו] מיי' שם פ"ג הלכה טו:
[ז] מיי' שם פ"ג הלכה טז
[מחק עצין קלה טוש"ע]
יו"ד סימן שלא סעיף קד]:
[ח] מיי' שם פ"ג הלכה ח
ועי' כס"מ:

שינוי נוסחאות

א) מברה. במשניות ברש"ס בד"א ודפ"ר מברה:
ב) עד שיברה. בר"ש ברש"ס
בד"א ובדפ"ר משימרה:
ג) מן הקוטעים ומן הצדדים ומפה. דקמעיין מן הצדדין ממה:
ד) שקיפה. במשניות ובע"ז (נג.) שקפה:
ה) ושותה. במלאכת שלמה כתב בשם ה"ר יהוסף דבריב הספרים גרסינן ומפ' מקום ושותה:
ו) ומן. במשניות ומבין:
ז) הפצים. בערוך (ערך חמט) הפסים:
ח) מרותחין. במשניות רותחין:
ט) מאן. בר"ש ובר"ס מן. וכן בממרך:
י) די. בד"א ובדפ"ר דו וכן בממרך:
כ) הוה. כ"ה בכ"י ורש"ס וכן העתיקו הר"י קורקוס והכס"מ (פ"ג מהלכות מעשר ה"יח). ובכ"י ל הוה:

הגהות הגר"א

(א) ה"ג מאי והדלועים משיפקסו מן דו ירים פקפוסיה. אבטיח משישלק מן דו ירים שלקוקיה:

ליקוט משנות אליהו

הפרד. הוא גמון. ולכך היה נמחתו למחיכות קטנות ומיבשים אותו לכך נקרא פרד: **והצימוקים**. הם ענבים יבשים: **הבצלים משיפקילו**[ל]. פירוש שמסיר הקליפה החיצונה: **הקטניות משיכבור**. לפי שאין קוטרים אלא עוקרים ומתערבים עמהם עפר, לכך מוכרין אותה בכברה: **נוטל מן הקוטעים**. הם הסלגים קטניות שלא נדלוו: **ומן הצדדים**. הלד הכרי: **וממה שבתוך התבן**. הטעם כבולן דעליין לא הוקבע למעשרות. קמ"ל דלא תימרין היין מסיר הסלגים ומשקיה. משמע שאחר שהסיר הסלגים והזגין שעלו ממנו יתפקדו כמכניסים הקורה עליהם: **הממ"ל**. הזיתים שנתבשלו כדי שיהא קולט את השמן ויוצא ממנו בקל: **ונותן לחמיטה**. היא עוגה קטנה ומשימין בה הטיגול שמא: **ולתוך התמחוי**. היא קערה גדולה שמשימין בה התבשיל כשהוא חם, וקמ"ל דלאכ"ע שהחם קובעת למעשר אפי לא תסיב גישול, לפי שכלי שני הוא ומינו מבשל: **אבל לא יתן וכו'**. בגמרא (ע:) מפרש עד כדי שיהא נתון ידו לתוכו והיא נכוית, ולפ היא אם כל כך היכוה היד לא ימן לתוכו אפי שהוא מתבשל: **ללפס ולקדירה בשהן מרותחין**. שאלו הכלים הן כלי לחשון שמבשלין בהן, וקמ"ל דלאכ"ע שהעבירן מן האור מבשלין הן כשהן מרותחין, וגישול קובע למעשר: **ר' יהודה אומר לכל הוא נותן**. לפילו ללפס ולקדירה לאחר שהעבירן מן האור: **חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר**. שחריפותן מפיעא הוא לבשל, ואין הלכה כר' יהודה: **גמ' מאן די ירים פקפוסיה**. פרוש קל מפרש להא דקתני משיפקפו היינו משיריס ויסיר את הפיקפ שלהן, וכן בתבשיט משיריס ויסיר שלקוקיה הסלק שלו וכדלפירשים בתמני': **היה מפקם ראשון ראשון**.

נפני עצמו, וכן אם היה משלק לתבשיט לכל אחד נפני עצמו: **לא נטבלו**. למעשר, עד שיפקם וישלק כל צרכו:

ר"ש סירילאו

קפל מהומה דמס' סוכה (נב.), וליפ הכהל (מלכים ב ו ו) וקפל בהלא (תרגום אס) שלפין התבלים והזגים על היין שבגוב: **ואע"פ שקיפה**. מה שבגוב: **קולט מן הגת העליונה**. שלמוה שלא ירד לגוב לו נגמרה מלאכתו: ומן הצינור. דרך המרזב המקלח יין לגוב: **עוקה**. גומא שמתפקח בה השמן עקל. עקלן בית הבד והן עגולין שעושין מזמורות ומיתין לתוכן כמו דפוך, ומיקרי נמ"ס עקל. **העקל**. כלי העשוי מבלגין שזוגרין הזיתים לתוכו כשמכניד הקורה עליהן: **הממ"ל**. מפרש מפרכתא, ופירש בערוך (ערך ממל) מנגח למקיך בה מלון ומכיתין בו גדול ומכניסין לתו מן המעטן: **ומן הפצים**. בפרק המוכר את הבית (ב"ב פז:) מפרש מפרכתא, ופירש בערוך (ערך חמט) מנגח למקיך בה מלון ומכיתין בו גדול ומכניסין לתו ע' כאגן ולתו אחד קוכרין בו רחם שהכאה ומנגלב ומתחין בו זיתים וקורין אותו מפרכתא: **ומבין הפצים**. מרגום וקרא לו תלוי (ויקרא כב יד) ופצים ליה, והייט המיוצא שהוא נקי מן המוץ מכנסין אותו ומנגיחין אותו ומוציא אותו כמו מן משופע ואחי מייקה פני ככרי של התבואה נרחת שמתליקין אותן דומיא דממרת דתרטיא (שבת עה:): **משיכבור**. ככברה, לפי שאין דרך לקלוט הקטניות אלא בעוקיין אותן ומתערב עמהם עפרוריות, מוכרין אותן בכברה: **ואע"פ שמירח**. מתבואה קלי, יין דקמני ומה שבתוך התבן, ועוד לתקטניות מני גמי בבריית אבל קולט הוא מתחת הכברה ואוכל: **מן הקוטעין**. שבלים קטוניות שלא נדושו ולא נתמלאו: **ומן הצדדין**. מלדדי ככרי: **וממה שבתוך התבן**. גמי פליגי בה אמוראי: **ואוכל**. לכילת ערלי ללא הוקבעו: **היין משיקפה**. יין שבגוב, הוי קיפוי גמר מלאכה לאסור בשבילו אכילת ערלי. ופסקי ר' יאמעאל בע"ז (ע.) ובפרק הפועלים (ב"מ נא:) פליג ר' עקיבא בבריית ואמר משיסלה בחניות כלומיתן הטם. **משיקפה**, לשון מליף כמו שמוציא בה: **ומבין הפצים**. בין הגרגרים עמה הזיתים. שבזכרון עמה הזיתים: **חמיטה**. היא עוגה דקה בשעורה תמה, וקמ"ל דלף לאור קונצ למעשרות אעפ"כ מותר לאוכלה אינה **לא** יתן **לקדירה**. שהם כלי לחשון ולכלי לחשון מבשל לף שהיו עומד לגל החם, ור' יהודה פליג וס"ל דכשהיו עומד לגל החם בעינן שיהיה בהן תומן ליה דמתמם תרי"ומן מבשל לף כשהיו לגל החם, לגל לף בשאר דברים. וכן פליגי בשבת (שבת מב.).

מאן דו ירים פקפוסיה. פי' משיטלו הפקפ:

נוֹטֵל מִן הָעֵקֶל וּמִן הַמֶּמֶל וּמִבֵּין הַפַּצִּים — one may take oil **from the sack, from** beneath **the millstone, and from between the boards,**[14] **וְנוֹתֵן לַחֲמִיטָה וּלְתוֹךְ הַתַּמְחוּי — and apply** it **to a wafer or into** food in **a platter;**[15] **אֲבָל לֹא יִתֵּן לְלֶפֶס וְלִקְדֵירָה כְּשֶׁהֵן מְרוּתָּחִין — but he may not put** the oil **into a pan or into a pot while [their contents] are boiling,** and then eat it casually.[16] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר — R' Yehudah says: לַכֹּל הוּא נוֹתֵן — One may put** this oil **into anything,**[17] **חוּץ מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹמֶץ וְצִיר — except for something containing vinegar or fish brine.**[18]

Gemara

The Gemara comments on the first ruling of the Mishnah:

The term *misheyafkisu* means: **דִּי יְרִים פַּקָּסוּסֵיהּ [מן] (מאן)[19] — from when its *pikas* is removed.** The term *misheyishalek* means: **דִּי יְרִים שַׁלְקוּקֵיהּ [מן] (מאן) — from when the *shelek* is removed.**

The Gemara states another ruling about the *gemar melachah* of cucumbers, gourds, and melons:

הָיָה מְפַקֵּק רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן — If he was removing the *pikas* of a group of cucumbers or gourds **one by one, וּמְשַׁלֵּק רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן — or removing the *shelek*** of a group of melons **one by one, לֹא נִטְבְּלוּ — they are not rendered *tevel* עַד שֶׁיְּפַקֵּק כָּל צוֹרְכּוֹ — until he removes the *pikas*** from **all** the cucumbers and gourds **that he needs, וְיְשַׁלְּשׁוֹק כָּל צוֹרְכּוֹ — and removes the *shelek* from all** the melons **that he needs.**[20]

NOTES

note 11). This is because wine spoils easily and must therefore be quickly placed in barrels. Since oil does not spoil so readily, it is left in the press for a longer period of time, and hence it reaches its *gemar melachah* before being placed in barrels (*Derech Emunah* 3:134).]

14. These are the wooden boards or bricks from which the oil press was constructed (*Rambam Commentary;* see also *Rash, Rosh,* and *Mahara Fulda;* cf. *Shenos Eliyahu*).

When olives are pressed, not all the oil flows into the trough; residue remains in the sack containing the olive pulp, beneath the millstone, and between the boards of the olive press. Since this residual oil never descended into the trough, it is considered unprocessed and is thus not subject to *maaser* (*Mishnah Rishonah*).

15. Since the residual oil is not subject to *maaser,* it is permitted for casual consumption. Thus, one may smear it on a hot wafer just out of the oven (as was commonly done), and eat the wafer in a casual manner. Similarly, one may pour it into hot food that had been transferred from a cooking pot to a platter (i.e. a serving dish) and eat the mixture casually (*Mahara Fulda*).

16. Cooking is one of the six events that establish produce as *tevel* (see above, 6b note 15). Thus, if one places the oil in a pot or pan [whose contents are still sufficiently hot that one's hand recoils from touching them (יָד סוֹלֶדֶת בּוֹ)], its contents are forbidden for even casual consumption [even if the utensil is no longer on the fire]. For this utensil is a primary vessel (כְּלִי רִאשׁוֹן), whose contents retain the capacity to cook an item with which they come in contact even after the pot is removed from the fire. A platter, however, is a secondary vessel (כְּלִי שֵׁנִי), whose contents are not capable of cooking another item. Similarly, a hot wafer, even one just removed from the oven, also does not have the capacity to cook an item with which it comes in contact [see *Tiferes Yisrael* §71]. Thus, even if the residual oil is smeared on a hot wafer or mixed with food in a platter, it remains permitted for casual consumption (see *Rash, Mahara Fulda, Pnei Moshe*). This will be elaborated upon in the Gemara.

[The implication of this ruling, which is recorded by *Rambam, Hil. Maaser* 3:15, is that cooking renders even *unprocessed* produce (such as the residual oil in our Mishnah) *tevel.* This is in contrast to other forms of *kevius* (i.e. bringing produce into a courtyard, selling it, separating its *terumah* or using it on the Sabbath), which cannot create *kevius* before the produce has reached its *gemar melachah* (see *Bavli Beitzah* 35a). This distinction is, in fact, evident from *Yerushalmi* below, 4:1 (33b; see note 2 there), where the Gemara addresses whether cooking unprocessed produce renders it *tevel.* Apparently, as explained by *Rash,* cooking is different, in that it renders the food fully processed [see there further] (see *Beur HaGra, Yoreh Deah* 331:137 and *Tos. Anshei Shem*). *Rambam* elsewhere (ibid. 3:3), however, states *unequivocally* that none of the six means of *kevius* (one of which is cooking) obligates unprocessed produce in *maasros. Chazon Ish* (4:17) therefore explains that cooking constitutes *gemar melachah* only when it will not be followed by any other processing. Otherwise, cooking is no different from other forms of *kevius,* and cannot create *kevius* before the produce has reached its *gemar melachah.* See also *Mishnah Rishonah* and *Toras Zeraim.* For further discussion see *Derech Emunah* 3:24 and *Beur HaHalachah* 3:4 ד"ה או בשלן.

17. I.e. one may place the residual oil in any type of utensil, even a hot cooking pot or pan — provided that the pot or pan has been removed from the fire (*Mahara Fulda* and *Pnei Moshe;* see *Rash* and *Rosh* from *Bavli Shabbos* 42b; see, however, *Tosafos* there ד"ה אבל with *Rashash,* and *Chidushei R' Eliyahu Guttmacher* here).

R' Yehudah disputes the Tanna Kamma's contention that a primary vessel is always capable of cooking. In his opinion, once a pot is removed from the fire, its loses its capacity to cook an item placed in it. Therefore, he maintains that one may place unprocessed oil into a hot pot or pan and then eat its contents casually, since neither utensil cooks the oil.

18. R' Yehudah concedes that one may not eat unprocessed oil placed in a primary vessel (even off the fire) that contains vinegar or brine without separating *maasros.* For the sharpness of these substances allows the hot water to cook more readily, so that the primary vessel retains its capacity to cook even after it is removed from the fire (see *Rambam Commentary, Mahara Fulda;* cf. *Rash Sirilio*).

19. Emendation (here and below) based on reading of *Ri ben Malki Tzedek, Rash Sirilio,* and *Hagahos HaGra.*

20. That is, if he needs a number of cucumbers, gourds, or melons, their *gemar melachah* is not reached until the *pikas* or *shelek* is removed from all that he needs [i.e. at the present time (*Chidushim U'Veurim*)]. Removing the *pikas* or *shelek* from an individual piece is not viewed as a completion of processing (*Mahara Fulda*).

[ד. ד: - ה"ד]

[מ"ו] א)הפרד והצימוקין והחרובין משיעמיד עריסה. ב)הבצלים משיפקילו ואם אינו מפקל כ)משיעמיד עריסה. ג)התבואה משימרה ואם אינו ד)ממריח משיעמיד עריסה. ה)הקטניות משיכבור ואם אינו כובר ו)עד שימרה. אף על פי שמירה נוטל ז)מן הקוטעים ומן הצדדים וממה שבתוך התבן ואוכל: [מ"ז] ח)היין משיקפה. אף על פי ט)שקיפה קולט מן הגת העליונה ומן הצינור. י)ושותה. יא)השמן משירד לעוקה. אף על פי שירד נוטל מן העקל יב)ומן הממל ומבין יג)הפצים ונותן לחמיטה ולתוך התמחוי יד)אבל לא יתן ללפס ולקדירה כשהן טו)מרותחין. טז)ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: יז)גמ' מאן יז)דאמר [א]מן דירים פקסוסיה: מאן דיר ירים פקסוסיה. יח)כב היה מפקם ראשון ומשלק ראשון לא נטבלו עד שיפקם כל [ב]צורכו וישלוק כל צורכו. ד: **הממ"ל.** הרכב העליונה שטומנין בו זיתים: **ומבין הפצים.** מה שהוא בין הגסרים: **ונותן לתמיטה.** היא קערה קטנה ומשימין בה העונה תמה: **ולתוך התמחוי.** היא קערה גדולה שמשימין בה התבשיל כשהוא חם, וקמ"ל דאע"פ שהם קטנים למעשר הרי לא תיקע ביטול, לפי שכלי שני הוא ומינו מבטל: **אבל לא יתן וכו'.** גמרא (ע:) מפרש עד כדי שיכה נתן ידו לתוכו והיא נכוית, דלפס היא חם כל כך שיכוה היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מתבטל: **ללפס ולקדירה בשהן מרותחין.** שאלו הכלים הן כלי לחמין שמבשלין בהן, וקמ"ל דאע"פ שהעבין מן הסוכר מבטלין הן כשהן מרותחין, וניטול קונב למעשר: ר' יהודה אומר **לכל הוא נותן.** לפילו ללפס ולקדירה לאחר שהעבין מן הסוכר: **חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר.** שהחומץ מקיא הוא לבצל, ואין הלכה כר' יהודה: **גמ' מאן דיר ירים פקסוסיה.** פרוש קן מפרש להא דקתני משיפקה היינו משירים ויסיר את הפיקס שלהן, וכן בתבשיל משירים ויסיר שלקוקים השלק שלו וכדלקמיה פמתני': **היה מפקם ראשון ראשון.**

הפרד. הוא גרגר הרימון. ומפני שמפרדים תוכם ליניצן נקראו כן. פלילים: **והצמוקין.** הן הענבים היבשים: **משיעמיד עריסה.** וגמרא קמאר למפילו משיעמיד עריסה בגרש גדול: **והבצלים משיפקילו.** כמו משיקליפו, משיסיר העלים והקיפות שלהן מעליהם: **משימרה.** ממנה הוא המיפה פני הכרי ומחליק תוכו ברגלו: **והקטניות משיכבור.** לפי שדרך לעקור הקטניות עם העפר, וכובן תוכם בכברה: **אע"פ שמירה.** הכרי, **נוטל** הוא מן המונים הקטועים שלא נדושו, ומן **הצדדים**, וממה **שבתוך התבן** שלא מזה גרוע, **ואוכל**: היין **משיקפה.** משיעלה המונים והזגין שעלו ממנו לראשית היין: **קולט** מן **הגת העליונה.** קודם שילד לתוך הכור, ומן **הצינור** שבפי הגת **ושותה** לתוכו לא גמרה מלאכתו: **השמן משירד לעוקה.** היא הגומא שלפני בית הבד שיוכל השמן לתוכה: **נוטל** מן **העקל.** הוא כלי עשוי מחבלים, ובובין הזיתים לתוכו כשמוחין תוכם בקורה: ומן **הממל.** הרכב העליונה שטומנין בו הזיתים: **ומבין הפצים.** מה שהוא בין הגסרים: **ונותן לחמיטה.** היא קערה קטנה ומשימין בה העונה תמה: **ולתוך התמחוי.** היא קערה גדולה שמשימין בה התבשיל כשהוא חם, וקמ"ל דאע"פ שהם קטנים למעשר הרי לא תיקע ביטול, לפי שכלי שני הוא ומינו מבטל: **אבל לא יתן וכו'.** גמרא (ע:) מפרש עד כדי שיכה נתן ידו לתוכו והיא נכוית, דלפס היא חם כל כך שיכוה היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מתבטל: **ללפס ולקדירה בשהן מרותחין.** שאלו הכלים הן כלי לחמין שמבשלין בהן, וקמ"ל דאע"פ שהעבין מן הסוכר מבטלין הן כשהן מרותחין, וניטול קונב למעשר: ר' יהודה אומר **לכל הוא נותן.** לפילו ללפס ולקדירה לאחר שהעבין מן הסוכר: **חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר.** שהחומץ מקיא הוא לבצל, ואין הלכה כר' יהודה: **גמ' מאן דיר ירים פקסוסיה.** פרוש קן מפרש להא דקתני משיפקה היינו משירים ויסיר את הפיקס שלהן, וכן בתבשיל משירים ויסיר שלקוקים השלק שלו וכדלקמיה פמתני': **היה מפקם ראשון ראשון.**

א מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב:
ב מיי' שם פ"ג הלכה יב:
ג מיי' שם פ"ג הלכה יב:
[סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף כב]:
ד מיי' שם פ"ג הלכה יג:
ה מיי' שם פ"ג הלכה יד
[סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף פו]:
ו מיי' שם פ"ג הלכה טו:
ז מיי' שם פ"ג הלכה טז
[סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף קד]:
ח מיי' שם פ"ג הלכה ח ועי' כס"מ:

שינוי נוסחאות

א) מברית. בכמניות ברש"י בד"א ודפ"ר מברית:
ב) עד שימרה. בר"ש ברש"י בד"א ובדפ"ר משימרה:
ג) מן הקוטעים ומן הצדדים ומפה. בערוך (ערך קטע) **את** דקטעין מן הצדדין ממה:
ד) שקיפה. בכמניות ובע"ז (נג.) שקפה:
ה) ושותה. בכולאכת שלמה כתב בשם ה"ר יהוסף דבורב הספרים גרסינן ומכל מקום ושותה:
ו) ומן. בכמניות ומבין:
ז) הפצים. בערוך (ערך חמט) **הפסים**:
ח) מרותחין. בכמניות **רותחין**:
ט) מאן. בר"ש ובר"י מן. וכן בסמוך:
י) דר. בד"א ובדפ"ר דז וכן בסמוך:
כ) היה. כ"ה בכ"י ורש"י וכן העתיקו הרי"ף קורקוס והכס"מ (פ"ג מהלכות מעשר ה"ח). ובכ"י ל' הוה:

הגהות הגר"א

(א) ה"ג מאי והדלועים משיפקסו מן דו ירים פקסוסיה. אבטיח משישלק מן דו ירים שלקוקיה:

ליקוט משנות אליהו

הפרד. הוא רמון. ולכן היה נמחל למתיקות קטעת ומיבשים אותו לכך נקרא פרד. **והצימוקים.** הם ענבים יבשים: **הבצלים משיפקילו.** פירוש שמסיר הקליפה החיצונה: **הקטניות משיכבור.** לפי שאין קונים אלא עוקרים ומתערבים עמהם עפר, לכך מוכרין אותה בכברה: **נוטל** מן **הקוטעים.** הם הנפלים קטועים שלא נדושו: ומן **הצדדים.** אלא שכיון שבתוך **התבן.** הטעם בטוח דעליון לא הוקבע למעשרות. קמ"ל דלא תאמרינן כיון דמה שבתוך הכרי יהיו הן נמי בחזקת לאכול עראי. וכן לירך לפרש (במשנה שאחר זה) [בהמשך המשנה] הטעם כנ"ל: **היין משיקפה.** שמקיר החלגים והזגין מלמעלה בתוך כור של יין: **שיקה.** כור שלפני הגת לדוגל שם השמן נקרא עוקה: **העקל.** הזיתים נתונים בתוכו שלא יתפרדו כשמכניסין הקורה עליהם: **הממל.** הזיתים

א) [מקומות פ"ג ס"ק - יד:]
ב) ביצה יג: **ג)** [ספרי מצורע קכה, פסיקתא זוטרתא במדבר קיט:, ילקו"ש קנה תשנח, ועי' ר"ה יג: תוד"ה התבואה]
ד) [תוספתא פ"ג ה"ו]
ה) ב"מ נב:, ע"ז נו. [תוספתא פ"ג ה"ז כעי"ז, ילקו"ש במדבר תשנח]
ו) [תוספתא פ"ג ה"ח, ספרי מצורע קכה, פסיקתא זוטרתא במדבר קיט:, ילקו"ש במדבר תשנח] **ז)** כעי"ז שבת מב:, ופסחים מ:
ח) [תוספתא פ"ג ה"ד]

נפני עצמו, וכן אם היה מטלק לפטיחים לכל אחד נפני עצמו: **לא נטבלו.** למעשר, עד שיפקם ויטלק כל צרכו:

ר"ש סירילאו

הפרד. היינו רמונים שמטלקים אותן ליניצן בחמה וקרוין פרד לשמיה בתוספתא דמרומות פ"ג (הט"ו) תמרים ענבים ועתיד לעשותן למוקון תמרים ועתיד לעשותן גרוגרות רמונים ועתיד לעשותן פרד: **משיעמיד עריסה.** מפרש בגמ': **משיפקילו.** מפרש בגמ' מן די ירים פוקנרא, ופירש הרמב"ם ז"ל שמסיר העלין והקליפות שלהן להשליכן מעליהן והוי כמו הפוך. משקילפו. וכבי מקיר בן שהוא פירש שעוקרים הבצלים עם השרשים ומסירין מעליהן הקליפות הרעות והשרשים עד כאן. ופותבגרא הוא מולי הרגלים (סוטה י:), והשרשים קורין להן בן בלשון לע"ז פי"י, ומקפלא לי"י ז"ל שפירש כן: **משימרה.** מפרש בגמ' (ו:) מן די יספר לפני לכריא, והיינו שאר שגמרו מלאכת הזריעה שהוא נקי מן המוץ מכנסין אותו ומגביהין אותו ומניחין אותו כמו מל משופע ואחי מייפה פני הכרי של התבואה בראש שמחליקין אותן דומיא דממרח דתרומה (שבת עה:): **משיכבור.** בכברה, לפי שאין דרך לקנות הקטניות שלא מעוקרין אותן ומתערב עמהם עפרורים, מוכרין אותן בכברה: **ואע"פ שמירה.** מתבואה קאי, כיון דקאמר ומה שבתוך התבן, ועוד דלקטניות אני גמרי בכבריא שאל קולטו הוא ממתח הכברה ואוכל: בין הקוטעין. שנלוש קטניות שלא נדושו ולא נתמלחו: ומן הצדדין. מלדדי הכרי: **ומפה שבתוך התבן.** גמרי פלגי בה תמולאי: **ואוכל.** לכילת ערלי ללא הוקבעו **משיקפה.** היין שבכור, הוי קיפוי גמר מלאכה כשבלו לאפר ערלי. ופסקי בי' יפמעפל בע"ז (ע.) ובפרק הפועלים (ב"מ נב:) פליג ר' עקיבא בבריית' ואמר משיסלה בחניות כלומיפה הסם. **משיקפה.** לשון מלף כמו

עטונים כה: ומבין הפצים. שדוכלין עמה הזיתים: **תמיטה.** היא עונה דקה בעודה תמה, וקמ"ל דלף לאור קונב למעשרות פעמ"כ מותר לסוס שלה היו תמה, דעת להתקרר מיקף: **אבל לא יתן לקדירה.** שסם כלי לחמין וכלי לחמין מבטל לף כשהיו עומד בגל הסם, ור' יהודה פליג וס"ל דכשהיו עומד בגיגן שיהיה בהן תומן ליכי דממעמ מרימותן מבטל לף כשהיו ערלי הסם, אבל לא בשאר דברים. וכן פליגי בשבת (שבת מב.).

מאן דו ירים פקסוסיה. פי' משיעלה הפקס.

[ד: ה. - ה"ד]

פיקם ושילק ברשות ההקדש ופדיו. כלומר וכן הדבר לענין הקדם שהקדים פטור ממעשרות, ואם פדאו קודם שנגמר מלאכתו ממיד נמעשרות. והשתא קאמר מהא דלעיל דאם פיקם ושלק ואחר כך נגמרה מלאכתו במעשרות דלא נתחייב בתרומות ומעשרות, ולא ממעשרות דלא נגמרה מלאכתו כדרך שנגמרה מלאכתו בתרומות ומעשרות, ולא נפטרו מן התרומות ומן המעשרות. ומדקתני סיפא אבל אם אוגדו צינוק קטן נטבל, משמע דאי לא אוגדו לא נטבל, ואפילו הכי ק

The Gemara presents a question regarding the ruling about cucumbers, gourds, and melons:

פִּיקֵּס וְשִׁילֵּק בִּרְשׁוּת הַהֶקְדֵּשׁ — If the produce was consecrated and one **removed the *pikas* or *shelek*** while it was **in the jurisdiction of *hekdesh,*** **וּפָדָיוֹ —** **and** he then **redeemed it,** is it subject to tithing?[1] This question is left unresolved.[2]

The Mishnah states:

Vegetables that are bundled reach their *gemar melachah* from when one bundles them. A related Baraisa is cited:[3]

(אגדו) [הָיָה אוֹגֵד] צִינּוֹק[4] גָּדוֹל (לשדה) — Regarding **ONE WHO WAS BINDING** vegetables in **A LARGE BUNDLE,** **[וְעָתִיד לַעֲשׂוֹתוֹ] צִינּוֹק קָטָן (לשוק) —** **AND WILL ULTIMATELY MAKE IT INTO A SMALL BUNDLE,**[5] **נִטְבָּל —** **IT IS** nevertheless **RENDERED *TEVEL*** immediately.[6]

The Gemara challenges this ruling:

רַבִּי עֻזְרָא בָּעֵי — **R' Ezra asked:** **אֲדַיִין לֹא נִגְמְרָה מְלֶאכֶת הַשָּׂדֶה —** **The processing of the field has not yet been completed** (since he plans on rebundling the vegetables in small bundles and has not yet done so), **וְאַתְּ אָמַר הָכִין —** **yet you say this,** that it becomes *tevel* when it is bundled in a large bundle?[7]

The Gemara therefore revises the reading of the Baraisa:

אֶלָּא כֵּינִי — **Rather, this is how it is** stated: **אֲגָדוֹ צִינּוֹק גָּדוֹל בְּשָׂדֶה —** If **ONE BOUND A LARGE BUNDLE** of vegetables **IN THE FIELD,** **וְהוּא עָתִיד לְאָגְדוֹ צִינּוֹק קָטָן לַשּׁוּק —** **AND HE WILL ULTIMATELY BIND IT INTO A SMALL BUNDLE FOR THE MARKET,** **נִטְבָּל —** **IT IS RENDERED *TEVEL*** immediately.[8]

The Gemara addresses the words of the Mishnah that read: If one collects produce in a basket, its processing is complete from when he covers it with leaves. And if he does not cover it, until he fills the container. And if he is not filling (only this) container, until he collects all that he needs.

The Gemara elaborates:

הָיְתָה כַּלְכָּלָה אַחַת — If **there was one basket** **וּבְדַעְתּוֹ לְמַלּאוֹת בֵּינַיִם שֶׁמִּילָּא אֶת חֲצָיָהּ —** **and his intention was to fill half of it,** **חֲצָיָהּ נִטְבָּלָה —** **as soon as he fills half of it, it is rendered *tevel.*** **בְּדַעְתּוֹ לְמַלּאוֹת אֶת כּוּלָּהּ —** If **his intention was to fill all of it,** **לֹא נִטְבָּלָה עַד שֶׁיְּמַלֵּא אֶת כּוּלָּהּ —** **it is not rendered *tevel* until he fills all of it.** **הָיוּ שְׁתַּיִם —** If **there were two** baskets **וּבְדַעְתּוֹ לְמַלּאוֹת שְׁתֵּיהֶן —** **and his intention was to fill both of them,** **לֹא נִטְבְּלוּ עַד שֶׁיְּמַלֵּא שְׁתֵּיהֶן —** **they are not rendered *tevel* until he fills both of them.**[9]

The Gemara quotes the section of the Mishnah that delineates when the produce is established as *tevel,* and thus, forbidden even for casual consumption:

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — **IN WHAT** circumstance do **THESE RULINGS APPLY?** **בְּמוֹלִיךְ לַשּׁוּק —** **WHEN ONE IS TAKING** the produce **TO THE MARKETPLACE;** **אֲבָל בְּמוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ —** **BUT WHEN ONE TAKES** the produce **TO HIS HOUSE,** **אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵיתוֹ —** **HE MAY EAT FROM IT CASUALLY UNTIL IT REACHES HIS HOUSE.**

The Gemara asks:

מַה בֵּין הַמּוֹלִיךְ לַשּׁוּק — **What is** the difference **between one who** plans to **take it to the market,** in which case it becomes *tevel* immediately, **מַה בֵּין הַמּוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ —** **and one who takes it to his house,** in which case it does not become *tevel* until it reaches his house?

The Gemara answers:

בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ — **When he takes it to his house,** **בְּדַעְתּוֹ הַדָּבָר תָּלוּי —** **the matter is dependent** exclusively **upon his intention.** Since there is no reason to suppose that he will not carry through with his intention of bringing it into the house, the processed produce does not become *tevel* until it enters the house. **וּבְשָׁעָה שֶׁהוּא מוֹלִיךְ לַשּׁוּק —** **However, when he is taking** produce **to the market,** **לֹא בְּדַעְתּוֹ הַדָּבָר תָּלוּי —** **the matter is not dependent upon his intention;** **בְּדַעַת הַלְּקוֹחוֹת הַדָּבָר תָּלוּי —** rather **the matter is dependent upon the intention of the buyers.** **שֶׁמָּא יִמְצָא לְקוֹחוֹת —** Since **he will perhaps find buyers** in the field before ever reaching the market, **וְנִטְבְּלוּ מִיָּד —** **[the crops]** therefore **become *tevel* immediately,** in the field.[10]

NOTES

1. Produce owned by *hekdesh* is not subject to tithing. Even if the produce is later redeemed it remains exempt, provided that *gemar melachah* took place prior to redemption (*Rash Sirilio;* see *Peah* 4:5 [37b], *Challah* 3:3, and above 1:1, 1b-2a). Thus, if the removal of the *pikas* or *shelek* is deemed *gemar melachah,* the produce is not subject to tithing, since its *gemar melachah* took place under the domain of *hekdesh.* Now, it is evident in our Mishnah that *gemar melachah* is ultimately dependent upon the intention of the owner, and if the owner of the cucumbers, gourds, or melons does not plan to remove the *pikas* or *shelek,* their processing is not complete until they are arranged in a pile. Perhaps, then, here too the owner of the cucumbers, gourds, and melons — namely *hekdesh* — would not consider the removal of the *pikas* its final processing, and their processing is not complete until they are arranged in a pile (*Mahara Fulda*).

2. *Mahara Fulda.* However, *Rash Sirilio* and *Gra* emend the text to read פָּטוּר, *it is exempt.* Thus, the Gemara concludes that the produce is exempt in this case; see also *Pnei Moshe* (cf. *Sefer Nir;* see *Chazon Ish* 3:24 ד״ה מיהו).

3. See *Tosefta* 1:5.

4. The term צינוק [translated as "bundle"] is used in a similar manner in *Jeremiah* 29:26, where *Radak* renders it *hand-shackles* (*Rash Sirilio*). See *Pnei Moshe* for a different translation. [Emendation (here and below) follows *Gra* (*ms.* 2, *Hagahos HaGra,* see there for another reading).]

5. I.e. he will split the large bundle up and rebundle it into smaller bundles (*Beur of R' Chaim Kanievski*).

6. For the processing is complete when the vegetables are bundled in a large bundle, despite the fact that he plans on rebundling them (*Gra*). The Gemara will ask why this is the case.

7. Since binding them into small bundles represents its final production stage in the field, it has not reached *gemar melachah* until that bundling is complete (*Gra, ms.* 1).

8. Since *gemar melachah* is dependent on the final production stage *in the field,* and he plans on binding them in small bundles only for the purpose of selling them in the market, their *gemar melachah* is reached as soon as they are bound in a large bundle (*Gra*).

[*Gra* (*ms.* 2; see also 1) apparently understood that the small bundles were bound *in* the market. This is also the understanding of *Ri ben Malki Tzedek,* whose text may have read בַּשּׁוּק, *in the market,* rather than לַשּׁוּק, *for the market*; see, however, *Rambam* (3:12; but see *Yalkut Shinuyei Nuschaos* in Frankel ed.) and *Rash,* whose reading conforms with ours. See also *Ridvaz* for a different explanation, based on manuscript of *Gra.* See *Mahara Fulda, Pnei Moshe,* and *Rash Sirilio* for other explanations of this *sugya.*]

9. The underlying principle is that the *gemar melachah* depends on how much the farmer intends to fill (*Pnei Moshe*).

It emerges from this Gemara that filling one container with produce is actually of no particular significance with respect to establishing a tithing obligation. Rather, the tithing obligation is established by collecting all the produce one intends to collect, whether it is less than a container's worth, a full container's worth, or more than a container's worth. It is, therefore, strange that our Mishnah mentions filling a container at all. The Mishnah could simply have stated that such produce is subject to *maaser* when the farmer collects all that he needs (*Tos. Anshei Shem*). *Chazon Ish* (3:19) therefore suggests that the Mishnah teaches that one container's worth is the standard amount of produce collected at one time. Thus, unless the farmer specifically intends to collect more or less, the produce in the container is permitted for casual consumption until he fills the container (see also *Derech Emunah, Beur HaHalachah* 3:11; *Chidushim U'Veurim;* and *Aruch HaShulchan HeAsid* 98:3).

10. The rationale for distinguishing between produce intended for sale in the market and produce intended for personal use is as follows: As we have seen, *gemar melachah* alone does not render produce actual *tevel;* produce becomes *tevel* only when it is brought into one's house or sold [or undergoes one of the other events that effect *kevius*], for at that

[ד: ה. - ה"ד]

פיקם ושילק ברשות ההקדש ופדיו. כלומר וכן הדבר לענין הקדש שהקדש פטור ממעשרות, ואם פדאו קודם שנגמר מלאכתו ממילא פטור מעשרות. והשתא קאמר מהא דלעיל דאם פיקם ושילק ואפילו כן לא נגמרה מלאכתו כרשות ההקדש אלא לאחר שהקדש ופדאו אח"כ, מתחייב במעשרות הלא נגמרה מלאכתו כרשות ההקדש ופדאו ואפילו הכי פטור. ומדלעיל קאי, דבענין זה נמי מיתחייב במעשר: **אבל אם אוגדו צינוק קטן.** כלומר שיעור קטן כדי למכור בשוק **נטבל**. ועיי ר' זעירא עלה הא **עדיין לא נגמרה מלאכת השדה**, דהא משמע שגמר מעט מהכרכה שעדיין צריך לגמור הוא, וא"כ לא נגמר מלאכתו, **ואת אמר הבין** בתמיה דנטבל למעשר: **אלא ביני.** כן צריך לומר, **שאגדו צינוק גדול בשדה.** כלומר שגמר הכל ועשאו כדי ושיעור צינוק לחוגרו ממנו צינוק קטן לשוק, והיינו שיעשה מן הכל לצינוק קטנים ולמכרן בשוק, זהו נקרא גמר כל מלאכתו, ולהכך **נטבל** למעשר, ולשון הזה היא בתוספתא (שם), וקמ"ל דלפ"ש שעדיין יעשה אותם לכריכות כריכות קטנות, ולקח דעתך מינך דמכיון שנדעתו ממילה לכך לא מיקרי גמר מלאכתו, להכי קאמר דאפילו הכי מיהו שהוא כדי שיקח בו מקח ומוכר בו מקח ומ"מ לא נגמרה מלאכתו עד שיכרכנו בכריכות קטנות ויעשנו צינוק קטן כדי למכור בשוק, ומ"מ אפילו הכי פטור מעשרות, דכיון דבשעה שנגמרה מלאכתו היה ראוי לאכילה ולא היה עוד מלאכה לעשות בו, אלא שהיה מוכן למכרו בשוק, ומ"מ כיון שבשעה שנגמרה מלאכתו היה ראוי לאכילה ולא היה עוד מלאכה לעשות בו, אלא שהיה מוכן למכרו בשוק, אפילו הכי פטור מעשרות, דכיון ד

The Mishnah states that the *gemar melachah* for dried pomegranate seeds, raisins, and dried carobs is when one heaps them in a pile. The Gemara elaborates:

תָּנֵי — A Baraisa taught: **מִשֶּׁיַּעֲמִיד עֲרֵימָה בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ —** It is **FROM WHEN HE HEAPS** them in **A PILE ON HIS ROOFTOP.**[11]

The Gemara objects:

רַבִּי יוֹנָה בָּעֵי — R' Yonah asked: **הָא בַּשָּׂדֶה לֹא — But** if he heaped them **in the field,** is it **not** a *gemar melachah*?[12]

The Gemara answers by reinterpreting the Baraisa:

אָמַר רַבִּי חִינָּנָא — R' Chinana said: **דְּרוּבָּהּ אָתָא אֵימוֹר לָךְ —** [The Baraisa] **comes** to **tell you a novelty,** that their processing is complete **אֲפִילּוּ מִשֶּׁיַּעֲמִיד עֲרֵימָה בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ — even when he heaps** them in **a pile on his rooftop.** Certainly if he does so in the field, their processing is completed.[13]

The Gemara cites the next section of the Mishnah to comment on it:

הַבְּצָלִים מִשֶּׁיְּפַקְּלוּ — For **ONIONS,** the processing is complete **FROM WHEN ONE PEELS THEM.**

The Gemara explains:

מִן דּוּ יְרִים פּוּדְגְּרָה — This means **from when he removes the rotten leaves.**[14]

The Mishnah rules:

תְּבוּאָה מִשֶּׁיִּתְמָרַח — For **GRAIN,** the processing is complete **FROM WHEN IT IS SMOOTHED.**

The Gemara elaborates:

רַבִּי חֲנַנְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן — R' Chananyah said **in the name of R' Yochanan:** **מִן דִּי יְשַׁפַּר אַפּוֹי דְּכַרְיָה — From when he evens the pile.**[15]

The Gemara asks:

וְהָא תָּנֵי רַבִּי יַעֲקֹב בַּר סִיסַיי — But R' Yaakov bar Sisai taught a Baraisa:[16] **מֵאֵימָתַי הוּא תּוֹרֵם אֶת הַגּוֹרֶן — FROM WHEN MAY ONE SEPARATE *TERUMAH* AT THE GRANARY?** **מִשֶּׁתִּיעָקֵר הָאַלָּה — FROM WHEN THE HOE IS REMOVED.**[17] Now, *terumah* may be separated from grain from the time of *gemar melachah.*[18] Thus, we see that the *gemar melachah* for grain occurs when the hoe is removed. This contradicts R' Chananyah's statement. **— ? —**

NOTES

point all subsequent consumption is viewed as formal (see 6b note 15). Strictly speaking, then, produce intended for sale should be permitted for casual consumption until it is actually sold, or has its *kevius* established in some other manner. However, as a precautionary measure, the Rabbis decreed that such produce be treated as *tevel* and forbidden for casual consumption as soon as it is processed. For once the produce is processed, its *tevel* status is liable to be established at any time, since there is no telling when the farmer will sell it; although he may intend to sell it in the marketplace, he is also prepared to sell it in the field if he is approached by an interested buyer. The Rabbis did not decree a similar prohibition for produce one intends for personal use, however, because one is not likely to sell such produce. Thus, produce intended for personal use remains permitted for casual consumption until its *tevel* status is actually established by being brought into the owner's house [or by one of the other means of effecting *kevius*] (*Mahara Fulda* to the Mishnah, based on *Rav;* see *Teshuvos Mishnas R' Aharon* 40:10).

11. The Gemara at first understands the Baraisa to mean that the *gemar melachah* is reached *only* when the dried fruits are piled on the roof (*Pnei Moshe*).

12. Produce is generally heaped in a pile in the field; it is uncommon to heap the produce on the roof of a house. How then can the Baraisa teach that the *gemar melachah* is reached only on a roof? (*Pnei Moshe*).

13. The Baraisa thus teaches that even though it is less common to pile the dried fruits on the roof, that action nevertheless is considered *gemar melachah* (*Pnei Moshe;* see also *Ramban* to *Bava Metzia* 88b ד״ה ועוד; see *Derech Emunah* 3:105). See *Rash Sirilio* for an entirely different approach to this Gemara.

14. Translation based on *Mahara Fulda,* following *Rambam* and first explanation of *Rash* (cf. *Pnei Moshe*). Alternatively: From when he removes the roots (*Rash, Ri ben Malki Tzedek*).

15. [Literally: when he beautifies the face of the pile.] I.e. when he smoothes it down (*Mahara Fulda*). This explanation follows *Ri ben Malki Tzedek, Rash,* and *Rosh* to the Mishnah. See also *Rambam* 3:13 and *Rashi* to *Bava Kamma* 94a. See Variant A.

16. This Baraisa is found in *Tosefta, Terumos* 3:10 (see *Pnei Moshe*).

17. It was the practice to drive an iron hoe into the ground, form the pile of grain around it and then remove the hoe. When the hoe is removed, the grain is subject to *terumah* and *maaser* (*Pnei Moshe;* see also *Gra*). [*Mahara Fulda,* however, translates אַלָּה as "chaff" rather than "a hoe." Thus, *terumah* may be separated from when the chaff is removed. See *Rash Sirilio* and *Ri ben Malki Tzedek* [below, 5:4] for yet another explanation.]

18. *Chazon Ish* 3:23 ד״ה ויש. See *Derech Emunah* (*Beur HaHalachah, Terumos* 5:5 ד״ה מאימתי) and *Emunas Yosef* for further discussion.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. Our translation of מְרוּחַ as *smoothing [the pile]* is based on most Rishonim, and on the understanding of this *Yerushalmi* by *Ri ben Malki Tzedek*. According to *Rambam Commentary* (here and to *Peah* 1:6), however, the term מְרוּחַ is related to מְרוּק, *cleansing,* and refers to removing the impurities from the grain. Apparently, as explained by *Derech Emunah* (*Beur HaHalachah* 3:13), *Rambam* understood that removing the stones and dirt is what is referred to by *Yerushalmi* as "beautification of the pile." *Derech Emunah* concludes that *Rambam* himself retracted this explanation in *Hil. Maaser* (3:13), where he rules like the other Rishonim. See *Beur HaHalachah* there for further discussion. See also *Mishnah Rishonah* here.

The Gemara answers:

כָּאן בְּשֶׁיֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ לְמָרֵחַ — Here, in R' Chananyah's ruling, we refer to a case **where [the owner] intends to smooth** the pile. In that case, the produce is not considered completely processed until he actually smoothes the pile. **וְכָאן בְּשֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לְמָרֵחַ — But here,** in the Baraisa, we refer to a case **where he does not intend to smooth** the pile. In that case, the produce is considered completely processed once the hoe is removed from the pile of grain.[1]

The Mishnah stated: For legumes, the processing is complete from when one sifts the dirt from them.[2] The Gemara cites a Baraisa which brings to light an exception to the Mishnah's rule. The Baraisa deals with the law that one may not separate *terumah* from processed produce, which is obligated in *terumah* and *maasros,* for unprocessed produce, which is not yet obligated:[3]

תָּנֵי — A Baraisa taught: **אֲבָל כּוֹבֵר הוּא מִקְצָת — HOWEVER, ONE** who has legumes **MAY SIFT SOME** of them **וְתוֹרֵם מִן הַכָּבוּר עַל שֶׁאֵינוֹ כָּבוּר — AND SEPARATE *TERUMAH* FROM THE SIFTED** legumes **FOR THE UNSIFTED** ones.[4]

The Gemara reconciles the Baraisa's ruling with that of the Mishnah:

אֲמַר רַבִּי אִילָא — R' I'la said: Although the Mishnah teaches that unsifted legumes are not fully processed, and ordinarily, one may not separate *terumah* from produce that has been completely processed for produce that has not been completely processed, it is different here, **שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בַּעֲלֵי בָתִּים לְהֵיוֹת מַכְנִיסִין לְתוֹךְ בָּתֵּיהֶן — for it is the way of** some **homeowners to bring** unsifted legumes **into their homes** and eat them without sifting. For them, even unsifted legumes may be considered processed.[5]

The Gemara demonstrates that there actually are people who eat unsifted legumes:

מַאי טַעְמָא — What is the source? **,,וְהָאֶלְפִּים וְהָעֲיָרִים עֹבְדֵי הָאֲדָמָה בְּלִיל חָמִיץ יֹאכֵלוּ״ — The verse states: *The ox trainers and the donkey drivers who work the land will eat adulterated [produce].*[6]** The people who work the land thus eat unsifted legumes; hence, to them the legumes are considered processed even before being sifted of their dirt. Therefore, they may designate the sifted legumes as *terumah* for the unsifted ones.

The Gemara discusses another issue pertaining to the *gemar melachah* of legumes:

כָּבַר בִּרְשׁוּת הַהֶקְדֵּשׁ — If one consecrated a crop of legumes and he **sifted** it while it was **in the domain of *hekdesh,*** **וּפָדָיוֹ — and** then he **redeemed it,** the following question arises: **מֵאַחַר שֶׁהוּא יָכוֹל לוֹכַל מִמֶּנּוּ עֲרַאי — Since** before he sifts it **he may eat it casually,** **וְעַכְשָׁיו שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לוֹכַל מִמֶּנּוּ עֲרַאי — and now —** had it been non-*hekdesh* **— he would not be able to eat it casually,** **כְּמִי שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה בִּרְשׁוּת הַהֶקְדֵּשׁ (והוא חייב)[7] —** do we say that it is **as if he performed an act** of *gemar melachah* **in the domain of *hekdesh,*** **[וּפָטוּר] — and he is** therefore **exempt** from tithing the legumes before partaking of them,[8] **[או לא] — or not?**[9]

The Gemara objects to the question:

הָתִיב רַבִּי חִינְנָא — R' Chinana countered: What question is there? **וְהָתְנֵי — Why, a Baraisa taught** regarding consecrated wine: **שִׁילָּה וְקִיפָּה בִּרְשׁוּת הַהֶקְדֵּשׁ —** If **ONE DREW** wine from the cistern, placed it in barrels, **AND SKIMMED** it while it was **IN THE DOMAIN OF *HEKDESH,*** and then he redeemed it, **פָּטוּר — HE IS EXEMPT** from tithing it. We thus see that even such an act performed to produce of *hekdesh* exempts it from the *maaser* obligation![10]

The Gemara responds:

אֲמַר רַבִּי יוּדָן — R' Yudan said: The cases are not analogous.

NOTES

1. That is, the Baraisa is amplifying the Mishnah's ruling that if one does not plan to smooth the pile, *gemar melachah* is reached when the produce is heaped in a pile; it explains that this step is completed when the hoe is removed from the pile (see *Derech Emunah* 3:113). [According to *Mahara Fulda's* approach, the Baraisa means that the pile is considered completely processed when the chaff is removed.]

2. See *Mahara Fulda, Gra,* and *Pnei Moshe.* See also *Derech Emunah* (*Beur HaHalachah, Terumos* 5:5 ד״ה משיברור).

3. Produce may be separated as *terumah* for other produce of the same type as long as *terumah* was not yet separated from either one. However, *terumah* may not be separated from produce that has been completely processed for produce that has not been completely processed, because the unprocessed produce is not yet obligated in the *terumah* requirement (see *Terumos* 1:5).

4. The Baraisa's ruling seems contradictory to the Mishnah's ruling that unsifted legumes are not considered fully processed. The Gemara will address this matter.

[Although the Baraisa states its ruling regarding separating *terumah,* the same applies regarding the separation of *maaser* (see *Maadanei Eretz, Terumos* 1:11:2 and *Minchas Shlomo* vol. 1 56:6; cf. *Mareh HaPanim* below, 3:1 ד״ה מן הבית; see also *Derech Emunah, Beur HaHalachah, Terumos* 5:5 ד״ה מאימתי).]

5. When our Mishnah states that the *gemar melachah* of legumes is when they are sifted, it refers to ordinary people who are careful not to eat legumes mixed with dirt particles. But, as the Gemara will proceed to establish, some people are not particular about sifting the legumes. For them, *gemar melachah* is reached immediately. Hence, if someone intends to sift only some of his legumes, the processing for *all* of them is considered complete when he sifts the amount that he plans on sifting. He may therefore separate the sifted ones as *terumah* and *maaser* for the unsifted ones (*Chazon Ish* 3:23 ד״ה ירו׳; see ד״ה מיהו for another approach; see also *Beur of R' Chaim Kanievski*).

[Although all the produce is considered processed, one may not designate the unsifted ones as *terumah* and *maaser* due to the law that requires that *maasros* be removed from the best quality produce; see *Terumos* 2:2 (see *Mahari Korkos* to *Hil. Terumos* 5:5).]

6. *Isaiah* 30:24, as translated by *Rash Sirilio* to conform with this Gemara. *Targum Yonasan* and commentators to the verse, though, translate the verse differently.

7. Emendation (here and below) follows *Gra* (*ms.* 1 and *Hagahos HaGra*); see *Pnei Moshe* who understands our reading along these lines. See also *Mahara Fulda.* [See further, note 12.]

8. Generally, if an act of *gemar melachah* is performed in the domain of *hekdesh,* the produce is forever exempt from *maaser* (see above, 7b and note 1 there). Therefore, just as with regard to non-*hekdesh,* where the law is that once legumes are sifted they are considered to have reached the stage of *gemar melachah* — with the result that one is prohibited to partake of them in a casual manner — so too with regard to *hekdesh,* the act of sifting is adequate to consider the legumes totally processed in the domain of *hekdesh* — with the result that they become permanently exempt from tithing requirements (*Gra*).

9. Although, with respect to legumes of a private individual, sifting qualifies as *gemar melachah* with respect to prohibiting casual consumption, perhaps the exemption accorded to produce processed in the domain of *hekdesh* requires a more significant act, and sifting legumes [which merely removes their impurities] is not considered significant enough to exempt them from the *maaser* obligation (*Gra;* for further discussion, see *Beur of R' Chaim Kanievski, Chazon Ish* 3:24, and *Chidushim U'Veurim*).

10. See *Tosefta* 1:7. Skimming the wine to remove its impurities is the equivalent of sifting legumes, yet this is considered a sufficiently significant act to exempt the wine from the *maaser* requirement (*Gra;* see *Beur of R' Chaim Kanievski*).

[This Baraisa follows the view of R' Akiva (*Bavli, Bava Metzia* 92b, and *Avodah Zarah* 56a), who holds that wine reaches the point of *gemar melachah* when it is taken out of the cistern, placed in barrels, and then skimmed (see 7a note 11 for another understanding of R' Akiva's view). The Tanna of our Mishnah, though, holds that *gemar melachah* is reached when it is skimmed in the cistern (see *Chazon Yechezkel* ad loc., see also *Chasdei David* there; see *Rash Sirilio* for a different approach).]

[ה. - ה"ד]

כשאין בדעתו למרח. פיעורו משמעקר כתלה: **תני אבל כובר הוא מקצת.** קטיעת בכבוה וכו': **אמר רבי אילא.** ולא הוה מן המיזב על הפטור, כלומר ממה שנגמר מלאכתו על מה שלא נגמר מלאכתו, שכן דרך וכו': **מאי מעמא.** היכן מציגו שכן דרך עובדי אדמה לאוכלן בלא נקיון, שנאמר **והאלפים וגו': כבר ברשות הקדש.** שהקידשן ומזר הוא עצמו וכבכן ואם"כ פוחלן: **מאחר שהוא יכול לאכול ממנו עראי.** קולס שכובכן: **ועכשיו אסור לאכול מהן עראי.** שכבר נכבכו והוה ליה עשה מעשה בכבוס שהוא מעשה בכבוס הקדש, לכלומר אחר שהוא אינו רוצה לגמר אחר אלא לגמר אחר זה, לפיכך נעכלו לו מיד ותייב לעצר וחסור לאכול מהן עראי, פירוש לא מיחת עשה מעשה בכבוס הקדש ולפטור, לפיו זה נאסר להקדש בעוסה מעשה בגרעומו, דילמא לא ניחת ליה להקדש בגמר זה, אלא הוא לאסור לאכול והוחל בגמר זה ומשם זה נגמר: **והתני שילה וקיפה ברשות הקדש פטור.** מרוויהו בין נאמרו והוא גמרן: **אמר רבי יודן.** עיקר מילתיה דר' יודן נאמרה בפרק כהובש (לקמן נג.) שמחלק התם בין מירוח לכבישה ושילוח, וחילוק זה יש נמי לחלק הכא לפיכך מייתי לה הס"ם בגומחו לשון הגאמר שם, דלאחר התם הכובש והסולק בשל תבילו נאחו למחלוקות רבי יוחנן וריש לקיש, דפליגי בממחר כרי של תבילו שלא מעמחו, ר' יוחנן אמר נעכל וריש לקיש אמר לא נעכל, ואמר רבי יודן למוזיב רבי יוחנן בכובש וחולק דהתם ליפסר לו שלא יכבוס ושלא יחלוק ומעה לן שאבילו רוצה בכך שלכך לא נעכל התם, אבל במירוח כל הפועל עושים כן ומפסמע ניחא להו לבעלים לפיכך נעכלו לרבי יוחנן, וזה המילוק נמי הכא בשלמא שילה וקיפה אי אפשר לו בלא שילה וקיפה וכן עושים כל הפועל ומפסמע ניחא ליה להקדש במעשיו ות"ל הו"ל נגמר בגרעום הקדש ופטור, אבל כובכה אפשר לו בלאו הכי ולילמא לא ניחא ליה להקדש בכך ולפיכך לא נגמרה בגרעום הקדש אלא לגידיה מיהא גמר מלאכה היא שהוא רוצה בכך לכך נעכלו לגידיה, אלא לעפ"ז הוה הכא ליפסר אי אפשר שלא ישלה לכך מהפך הלשון ואמר אי אפשר לו שלא יכבוס, אבל לפי האמת התם נריך להיות אפשר לו שלא יכבוס וכן הגירסה התם: **דאמר רבי אילא והאלפים וגו'.** ומייתי לליא מדבך נמי בלא כבישה: **תני אבל קולט הוא תחת הכברה ואוכל.** ולפ על פי שעופל שם קטיעות לא נגמרו קיימן כהו, שהן עופלים שם עם הפסולת והוה להו לגבי אוחן כאלו לא נגמרו ולא נעכלו:

כאן בשיש בדעתו למרח וכאן בשאין בדעתו למרח: תני [ת] א אבל כובר הוא מקצת אוחרם מן הכבור על שאינו כבור. אמר ר' אילא שכן דרך בעלי בתים להיות מבניסין לתוך בתיהן. מאי מעמא [א] והאלפים והעיירים עובדי האדמה בליל חמיץ יאכלו. כבר ברשות ההקדש ופדיו מאחר [א] שהוא יכול לוכל ממנו עראי ועכשיו שאינו יכול לוכל ממנו עראי [א] כמי שעשה מעשה ברשות ההקדש והוא חייב. התיב ר' חיננא והתני [ב] ג שילה וקיפה ברשות ההקדש [ב] פטור. אמר ר' יודן תמן [ב] ג אי אפשר לו [ג] שלא יכבוש ושלא לשלוק ברם הכא אפשר לו שלא למרח דאמר ר' אילא [א] והאלפים והעיירים וגו'. תני [ד] ג אבל קולט הוא מתחת הכברה ואוכל.

ומשני כאן במתני', **בשיש בדעתו למרח**, מז שינו נקטנ עד שיממת. **וכאן בנכייתה** דר' יעקב, **בשאין בדעתו למרח**, ומשעוקר הלכה ושוסה כרי נקטנ למעמר: **תני אבל כובר הוא מקצת** וכו'. לפ' המינן משיכבור הוה קניעות, מוכח הוא מן המקצת הכבור על שאינו כבור, ולפ' הוי מן המיזב על הפטור וכדמפרש ר' אילא שכן דרך בעלי בתים להיות מבניסין לתוך בתיהן. המשוחה עם הפסולת (ל כל) לכמיב והאלפים וגו' גליל ממין יאכלו, שהמשוחה גלוסה נתנן וכשמוך, והוסיל שמדרך הבעה"ב שאין מקפידין אם גלול הפסולת לתוכו, מוכח הוא מן הכבור על שאינו כבור: **כבר ברשות ההקדש.** שהיה הקדש בשעה שכבכרו, ופלוגו אמ"כ: **מאחר שהוא יכול וכו'.** כלומר דבעי, מי ניימ דמחמר שקודם שכבכרו היה יכול לאכול ממנו עראי, ועכשיו שכבכרו אינו יכול לאכול ממנו עראי לפי שנקטנ למעמר, ות"כ הכא דבשעה שכבכרו היה הקדש, והוי כמי שעשה מעשה בגרעום הקדש, ואינו כלום להקדש פטור ממעשרות, או ג': **והוא חייב.** כלומר דפשיט לה הס"ם, וקמחר דשפיר כי חייב הוא למעשר ות"ש היה הקדש בשעה שכבכרו: **התיב ר' חיננא והתני.** בתוספמא פ"ק (ה"ו) שמקדיש אם הכור של יין עד שלא שילה וקיפה, ונא הגוזר ושילה וקיפה ואח"כ פלאו, הוחיל ונעשנא מוכחא פטור פטור הוא [ע"ל], וחזו דנקטו הכא שילה וקיפה **ברשות ההקדש פטור.** שלמה לכל היכא שעושה מעשה הגורם לקניעות מעשר ושוחה שעה עדיין הקדש הוא פטור ממעשר, וקשיא להא דפשיט לה גבי כבר ברשות הקדש שהוא חייב כשפלאו אח"כ: **א"ר יודן.** לא דמיא דתמן הכי **אי אפשר** לו **שלא יכבוש ושלא לשלוק** כ"ל, והיינו שקופה ושולה המלגיס וחזגים שעל פני היין, דבלאו הכי אין מדרך להניחו כך בהמצים, אבל **הכא אפשר** לו **שלא למרח,** כלומר שלא לבזור ולסביר אח הספסולת, כדאמר ר' אילא לעיל והמלפים וכו', שלמדין מנו שמדרך של בעלי בתים להניחם כך לחוך בחיהן, וא"כ מה שכבר בעוהו ברשות ההקדש גלו מעשה הוא לפוטרו משום זה שכפלאו אח"כ, וכשמניחו לחוך ביתו ממחייב הוא: **תני.** בתוספמא פ"ק (ה"ו) הקטנית משיכבור, ועוטו הוא שמחת הכברה וחוכל. כלומר דבשעה שכובר אין בו שחמת הכברה בשל למעמר, ואוכל ממנו עראי לפי שנקטנ למעמר, וא"כ הכא בשעה שכבכרו היה הקדש, והוי כמי שעשה מעשה בגרעום הקדש, ואינו כלום להקדש פטור ממעשרות, ומיהו כי ניחא ליה להקדש בכך הוא דנעכלו לו, אבל אם אינו רוצה בכך אפילו בשעה שכבכרו אינו יכול לאכול ממנו עראי לפי שנקטנ למעמר, ואוכל ממנו עראי לפי שנקטנ למעמר, ות"ש היה הקדש בשעה שכבכרו ואח"כ פלאו הוחיל ונעשנא מוכחא פטור פטור הוא [ע"ל], וחזו דנקטו הכא **שילה וקיפה

[11]**תַּמָּן אִי אֶפְשָׁר (לו שלא יבבוש ושלא לשלוק) [שֶׁלֹּא יִשְׁלֶה וְלֹא יִקְפֶּה] — There** (regarding wine) **it is impossible** for one who wants to drink the wine **not to draw** it from the cistern **and not to skim** it. Since the skimming is a genuine necessity and serves to complete the processing of the wine, if it was performed in the domain of *hekdesh* it exempts the wine from the *maaser* obligation. **בְּרַם הָכָא אֶיפְשָׁר (לו שלא למרח) [שֶׁלֹּא לְכַבּוֹר] — But here** (regarding legumes) **it is possible not to sift** the legumes, **דַּאֲמַר רַבִּי אִילָא — for R' I'la said:** ״וְהָאֲלָפִים וְהָעֲיָרִים וגו׳״ — Scripture states: ***The ox trainers and the donkey drivers* etc.** [*who work the land will eat adulterated produce*], meaning that these people would eat legumes unsifted. Since the sifting of the legumes is not a genuine necessity, if it was performed in the domain of *hekdesh* it does not necessarily exempt the produce from the *maaser* obligation.[12]

The Gemara cites another Baraisa regarding the *gemar melachah* of legumes. While the Mishnah taught that this occurs when they are sifted, the Baraisa qualifies this ruling:

תָּנֵי — A Baraisa taught: **אֲבָל קוֹלֵט הוּא מִתַּחַת הַכְּבָרָה וְאוֹכֵל — BUT ONE MAY CATCH** legumes **FROM UNDER THE SIEVE,** before they fall to the ground, **AND EAT** them casually. Although the processing of legumes is completed when they are sifted, those that one catches before they fall to the ground do not become *tevel.*[13]

NOTES

11. Emendation (here and below) follows *Gra* (*ms.* 1 and *Hagahos HaGra*); see also *Rash Sirilio* and *Pnei Moshe.* See *Mahara Fulda,* who understands the Gemara along similar lines, yet retains our reading.

12. Since it is possible to eat the legumes unsifted, [perhaps] the sifting of legumes is not considered a sufficiently significant act of *gemar melachah* to exempt them from the *maaser* obligation (*Gra,* see also *Pnei Moshe;* see *Rash Sirilio* and *Mahara Fulda* for other approaches).

According to *Gra's* reading (which we have followed), by rebutting R' Chinana's argument, R' Yudan restores the original question as to whether sifting legumes that are in the domain of *hekdesh* exempts them permanently from tithing. Thus, the question remains unresolved.

Others follow the original text which reads (above; see note 7): וְהוּא חַיָּיב, *and he is obligated* to tithe (*Rash Sirilio, Pnei Moshe, Mahara Fulda;* see, however, *Rash Sirilio's* text for a different emendation). According to this reading, the Gemara originally stated definitively that if legumes were sifted while in the domain of *hekdesh* they are not exempted, so when redeemed they become obligated in tithing. R' Chinana challenged this from the Baraisa which states that skimming wine in the domain of *hekdesh* exempts it permanently. R' Yudan deflected the challenge, thus restoring the original ruling that the legumes definitely require tithing. [See also *Chazon Ish* 3:24.]

13. When legumes are sifted, the sieve traps the clumps of dirt that were uprooted with them, and the legumes fall through the sieve, along with some natural impurities. As the legumes fall from the sieve to the ground, the wind and the force of gravity cause the remaining impurities to become separated. The Baraisa teaches that, while in midair, the legumes are not yet considered fully processed (see *Mahara Fulda* here and on 8b). Although the Mishnah states that the *gemar melachah* of legumes occurs when they are sifted, this process is not completed until they reach the ground (*Beur of R' Chaim Kanievski*). [See *Rash Sirilio* and *Pnei Moshe* for another understanding of this Gemara.]

[ה. - ה"ד]

כשאין בדעתו לְמרח. שיעורו משמעקר כמלה: **תני אבל כובר** **הוא מקבת.** קטיעת כבכרה וכו': **אמר רבי אילא.** ולא הוה מן המיזב על הפטור, כלומר ממה שנגמר מלאכתו על מה שלא נגמר מלאכתו, שכן דרך וכו': **מאי מעמא.** היכן מלינו שכן דרך עובדי אדמה ולוכלן בלא נקיון, שנאמר והאלפים וגו': **כבר ברשות הקדש.** שהקדישן ומזר הוא עלמו וכנכן ואם"כ פוטלן: **מאחר שהוא יכול לאכול מבנין לתוך בתיהן.** שנאמר ישבו בתי בנים לְהיות בתיהם. התמוהה עם הפסולת שלה, ובליליף מקרא דיפעיה (כ"ה כ"ג) דכתיב והאלפים וגו' בלול ממין יחלול, שהתמוהה בלולה בתבן וכתמוך, והוליל שמדרך הטעה"כ שלינן מוקדין אם בלול הפסולת לתוכו, מוקס הוא מן הכבור או שלינו כבר ברשות ההקדש. שהיה הקדש בשעה שכנכרו, ופלוגו לעש"כ: **מאחר שהוא יכול** וכו'. כלומר דבעי, מי ימעא דמאחר שקודם שכנכרו היה יכול לאכול ממנו עכשיו אינו יכול לאכול בלא כך כמי שעשה מעשה שלא ברשות הקדש והוא חייב וכו': (רד"ל):

[ב] אי אפשר שלא ישלח ולא יקפה ברם הכא אפשר שלא יכבור וכו':

ומעתה כאן בתמני', בשיש בדעתו לְמרח, מז שינו נקבע עד שיגמר. **וכאן בכרייתה דר' יעקב, בשאין בדעתו לְמרח,** ומשעוקר הלמה ועוסה כרי נקבע למעשר: **תני אבל כובר הוא מקבת וכו'.** לפי דתנין משיכבור הוה קבועים, מוכס הוא מן המקבת הכבור על שנינו כבור, ולפ"ז לא קשיא דר' יעקב אדר' אילא.

כאן בשיש בדעתו למרח וכאן בשאין בדעתו למרח: תני [ו] א אבל כובר הוא מקבת ותורם מן הכבור על שאינו כבור. אמר ר' אילא שכן דרך בעלי בתים להיות מבנסין לתוך בתיהן. מאי מעמא [א] והאלפים והעיירים עובדי האדמה בליל חמין יאכלו. כבר ברשות ההקדש ופדיו מאחר [א] שהוא יכול לוכל ממנו עראי ועכשיו שאינו יכול לוכל ממנו עראי [א] כמי שעשה מעשה ברשות ההקדש והוא חייב. התיב ר' חיננא והתני [ג] ב שילה וקיפה ברשות ההקדש [ב] פטור. אמר ר' יודן תמן [ב] ג אי אפשר לו [ג] שלא יכבוש ושלא לשלוח ברם הכא אפשר לו שלא למרח דאמר ר' אילא [א] והאלפים והעיירים וגו'. תני [ד] ג אבל קולט הוא מתחת הכברה ואוכל.

תני אבל קולט הוא כשיכה: **תני אבל** קולט הוא תחת הכברה ואוכל. ולא על פי שעופל עם קטיעות לא נגמרו לקיים בהו, שהן נופלים עם עם הפסולת והוה להו לגבי חומן כאלו לא נגמרו ולא נטבלו:

ומעתה כאן בתמני', בשיש בדעתו לְמרח, מז שינו נקבע עד שיגמר. **וכאן בכרייתה דר' יעקב, בשאין בדעתו לְמרח,** ומשעוקר הלמה ועוסה כרי נקבע למעשר: **תני אבל כובר הוא מקבת וכו'.** לפי דתנין משיכבור הוה קבועים, מוכס הוא מן המקבת הכבור על שנינו כבור, ולפ"ז לא קשיא דר' יעקב אדר' אילא. שכאן בכרייתה קבועים ומחוברים, שכאן בשיש בדעתו לְמרח, כלומר ממה שנגמר מלאכתו על מה שלא נגמר מלאכתו, שכן דרך וכו': **מאי מעמא.** היכן מלינו שכן דרך עובדי אדמה לוכלן בלא נקיון, שנאמר והאלפים וגו': **כבר ברשות הקדש.** שהקדישן ומזר הוא עלמו וכנכן ואם"כ פוטלן: **מאחר שהוא יכול לאכול מבנין לתוך בתיהן.** שנאמר ישבו בתי בנים לְהיות בתיהם. התמוהה עם הפסולת שלה, ובליליף מקרא דיפעיה (כ"ה כ"ג) דכתיב והאלפים וגו' בלול ממין יחלול, שהתמוהה בלולה בתבן וכתמוך, והוליל שמדרך הטעה"כ שלינן מוקדין אם בלול הפסולת לתוכו, מוקס הוא מן הכבור או שלינו כבר ברשות ההקדש ופדיו מאחר שהוא יכול לוכל ממנו עראי ועכשיו שאינו יכול לוכל ממנו עראי כמי שעשה מעשה ברשות ההקדש והוא חייב. התיב ר' חיננא והתני ב שילה וקיפה ברשות ההקדש [ב] פטור. אמר ר' יודן תמן [ב] ג אי אפשר לו [ג] שלא יכבוש ושלא לשלוח ברם הכא אפשר לו שלא למרח דאמר ר' אילא [א] והאלפים והעיירים וגו'. תני [ד] ג אבל קולט הוא מתחת הכברה ואוכל.

תני אבל קולט הוא כשיכה: **תני אבל** קולט הוא תחת הכברה ואוכל. ולא על פי שעופל עם קטיעות לא נגמרו לקיים בהו, שהן נופלים עם עם הפסולת והוה להו לגבי חומן כאלו לא נגמרו ולא נטבלו:

ר"ש סירילאו

כרמם ומולין כרוש למרסוק המבן והמוך, ויש לפס קלת שבלין שלא נדושו ושולו מקל עב מזק שיהו נשבר ומכה עליהן ובאלן ומופלין הגרגרין, ומשעוקרין מומו העץ ומולינן מומו לבית ונגמרה מלאכתן: **כאן בשאין בדעתו לְמרח.** כריימ"ה מיירי בכלי: **תורם מן הכבור על שאינו כבור.** ולינן מפוס מוכס מן המיזב על הפיטור דשמיטו כבור נמי מיזב דמפרש ואזל: **והאלפים והעיירים.** מלמד השווים למרוס והממרין שהן עובדי האדמה: **בליל חמין.** משמע ליה בלול בעפר יאכלו ויין לכך מוכלין הוי כגמר מלאכה: **כבר ברשות ההקדש.** מאחר שהוא יכול לאכול ממנו עראי ולא קבע קוקס שיכבור ויקדיש, ועכשו שכבר נפלילו עראי לאוור, אע"פ שיש כמי שעשה מעשה ברשות ההקדש, וכי מזר הוא ופלאו מייב, כלומרמע שהוא להפך כבר אפשר לו מבלי כובר, וא"כ נמר מלאכה בפלילה בשעה מוליו הוא, והקדש אחר מליבה לו מפקה ליה: **והתני שילה וקיפה ברשות ההקדש פטור.** הכי מיתי מדמפקת ליי מפילד לבור ויקפה כ' עקיבא אומר משילה בתבואה ותני עלה (פ"ק ה"י) הקדים את שלו שילה וקיפה ובא גזבר ושילה וקיפה ואח"כ פלאו הוחל ונשעה מוכמו פטור פטור. ופלוגתא דר' יהודה ור"ש שנינו בבור, ונטעם, שאוכלין אוכה לף בלא כבור ולף אפשר לפטור בפטור כמו מיזב וה"ה בכבור: ומשני כ' יודן הלא דמי דבלא שילה וקיפה אי אפשר לאכול, נמלא בשילה וקיפה ברשות הקדש הוי מעשה גמורה, ברם הכא אוכלין אוכה לף בלא כבור ולף הוי מעשה גמור אפי' לר' יהודה:

כת"י א

תני. קלי על מתני' דקתני הקטיעות משיכבור, ואמר שמותר לאכול מן **הכבור על שאינו בבור,** והטעם, שאוכלין אוכה לף קודם שיכבר: **כבר.** בעת כיון, אם כבר ברשות הקדש, מאחר שבשבור אוכל לאכול עלמי נאולין כמו כן בהקדש הוי מעשה גמורה ברשות הקדש כמו מיזב נאבוזה ברשות הקדש ופיטור אפילו ממעשר כשפלה אחר זה, או לף בלא שילה וקיפה הוי מעשה גמור אינו שיכול להקדש לפטור, ותניא במעשרות: וכמיב ר' מניגא משילה וקיפה דפטור להוי כמו מיזב וה"ה בכבור: ומשני ר' יודן הלא דמי דבלא שילה וקיפה אי אפשר לאכול, נמלא בשילה וקיפה ברשות הקדש הוי מעשה גמורה, ברם הכא אוכלין אוכה לף בלא כבור ולף הוי מעשה גמור אפי' לר' יהודה:

ומשני **כאן בשיש בדעתו לְמרח.** פי' כשרואה לשפר שכרי אזי אינו נגמר עד שישפר, אבל אם אינו רואה אזי נגמר מיכף משעקר אף בלא: ס"ג **פיקס ושילק ברשות הקדש ופדאו או כבר ברשות הקדש ופדאו** כו' כמו שעשה מעשה ברשות ופטור או חייב. פי' שאינו נחשב למעשה אם שפיקס, כיון שבלא זה היה אפור לאכול אפילא קבוע:

מסורת הש"ס

ג) [תוספתא מרומות פ"ג ה"ו] **ד)** תוספתא פ"ג ה"ו **ה)** [ע' לקמן פ"ד ה"ג - לג.] **ו)** [תוספתא פ"ג ה"ו]

רידב"ז

תני אבל כובר וכו' עד שאינו כבור. ולא הוי מן החיוב על הפטור משום דאינו כבור נמי הוי לפעמים גמר מלאכה כדמסיק ר' אילא שכן דרך בעה"ב ואפשר להיות בלא כבור וע"כ מסיק לפי"ז **כבר ברשות הקדש ופדיו מאחר שהוא יכול לאכול ממנו בלא כך כמו שלא עשה מעשה ברשות הקדש והוא חייב** כן ג' הגר"א ז"ל בכי"ק וע"ז **התיב** רבי חנינא מ"ש **משילה וקיפה ברשות הקדש דחשיב מעשה** ברשות הקדש ותנינן מפורש בברייתא דפטור, על זה משני א"ר יודן **תמן אפשר לו שלא יכבוש ושלא ישלוק** בתמני' **ברם הכא אפשר לו שלא למרח** דאמר ר' אילא **והאלפים** וגו' פי' דתפס לישנא דלקמן (פ"ד ה"א - לג.) כדרך הש"ס הזה בכמה וכמה מקומות והכונה דשילה וקיפה הוי מעשה שאי אפשר בלא"ה אבל בבירה הוי מעשה שאפשר בלא כך כדאמר ר' אילא והאלפים וגו' ונקט לישנא דלקמן דמחלק כמו כן בין שילה וקיפה למירוח ודבר זה מצוי בירושלמי כמה וכמה פעמים:

א) מיי' פ"ב מהלכות מרומות הלכה ה [ועי' ב] ב) [מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג: ג) מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג:

שינויי נוסחאות

א) במתי. ברש"ס אינו כמו': ב) פטור. ברש"ס ופדאו פטור וכן פיקס ושילק ברשות ההקדש ופדאו פטור: ג) שלא יכבוש ושלא לשלוק ברם הכא אפשר לו שלא למרח. ברש"ס שלא ישלה ושלא יקפה ושלא יפקום ושלא ישלוק ברם הכא אפשר לו שלא לכבור:

הגהות הגר"א

(א) ה"ג שיכול לאכול עראי כו' כמו שעשה מעשה ברשות הקדש ופטר או לא: (הגהות) יכול לאכול ממנו בלא כך כמי שעשה מעשה שלא ברשות הקדש והוא חייב וכו': (רד"ל):

[ב] אי אפשר שלא ישלח ולא יקפה ברם הכא אפשר שלא יכבור וכו':

תורה אור השלם

א) וְהָאֲלָפִים וְהָעֲיָרִים עֹבְדֵי הָאֲדָמָה בְּלֵיל חָמִיר יֹאכֵלוּ אֲשֶׁר זֹרֶה בָּרֶחַת וּבְמִזְרֶה:
(ישעיה ל' כד)

הגהות וציונים

א. בכי"מ: אכילת עראי הוא ושרו:

[ה. ה: - ה"ד]

רב חסדא אמר שהן מחוסרין ד'רוח. למאי דקאמר במתני' לתוכל מה שבאתה מנקתן רק מן הגרורות עפר שנעקרו עמהן אבל שאתה מנקה מן הפסולת שבהן, והוא שלא נפלו הן מעקרת מן הפסולת, והוליא וקולטן מיכף ממש הכבירה שלא נלטו בהן הרוח עדיין לא נגמרו מלאכתן קיימן כהו: **שמחוסרים ניחה.** על האדך כל זמן שלא נחו על האדך לא נגמרו מלאכתן: **והתנינן היין משיקפה.** ואמר ר' אלעזר משום ר' חנינא ואמר מתניתין דלא כר' יוסי דאמר משום ר' יוסי אפילו נתן בצלוחית של חרס שבת טובת ואין מקח טובת. ואמר ליה ר' ירמיה לאביי והא אמר רב חסדא אמר שמואל הלכה כר' יוסי בצלוחית של חרס שבת טובת ואין מקח טובת. אמר ליה ואין הלכה כר' יוסי בצלוחית של חרס שבת טובת. ואמר ר' אלעזר משום ר' חנינא אמר שמואל הלכה כר' יוסי בצלוחית של חרס שבת טובת ואין מקח

The Gemara cites two opinions as to the reason for the Baraisa's ruling:

רַב חִסְדָּא אָמַר — Rav Chisda said: **שֶׁהֵן מְחוּסָּרִין לִרוּחַ —** This is **because** while falling **they still lack** cleansing **in the flow of air.**[1]

שְׁהֵן רַבִּי אילָא בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא — R' I'la said **in the name of R' Yassa:** **מְחוּסָּרִין נִיחָה —** It is **because they lack settling** on the ground.[2]

The Gemara examines these explanations:

וְהָתְנִינַן — But we learned in our Mishnah: **הַיַּיִן מִשְּׁיּוֹקְפָה —** For **WINE,** the processing is complete **FROM WHEN ONE SKIMS** off its peels and seeds. The Mishnah then states that even though one skimmed the wine in the cistern, he may collect wine from the upper winepress and from the pipe and drink it. **מַאן דְּאָמַר שְׁהֵן מְחוּסָּרִין [נִיחָה] נִיחָא —** According to **the one who says** that the legumes are permitted **because they lack settling** on the ground **it is understandable;** in the same way, one may collect wine before it becomes settled in the cistern.[3] **מַאן דְּאָמַר שֶׁהֵן מְחוּסָּרִין לִרוּחַ —** But according to **the one who says** that the legumes are permitted **because they lack** cleansing **in the flow of air,** why should the wine be permitted before it reaches the cistern? The fall to the cistern does not aid in the removal of its impurities![4]

The Gemara explains why wine in the upper winepress and pipe is not considered processed according to that view:

מְחוּסָּר הוּא בִּשְׁמָרָיו — It lacks purification because it is mixed **with its sediments.**[5] One may therefore drink the wine casually because its processing has not been completed.

The Gemara again addresses the two explanations:

וְהָא הָתִיב רַבִּי בִּנְיָמִן בַּר גִּידוֹל — R' Binyamin bar Gidol asked: **תְּנִינַן — But we learned in our Mishnah:** **הַשֶּׁמֶן מִשְּׁיֵּרֵד לָעוּקָה —** For **OIL,** the processing is complete **FROM WHEN IT DESCENDS TO THE TROUGH.** The Mishnah then states that even though oil descended to the trough, one may take oil from the sack, or from beneath the millstone, etc. **מַאן דְּאָמַר שֶׁהֵן מְחוּסָּרִין [נִיחָה] נִיחָא —** According to **the one who says** that the legumes are permitted **because they lack settling** on the ground **it is understandable;** in the same way one may collect oil before it becomes settled in the trough. **מַאן דְּאָמַר שֶׁהֵן מְחוּסָּרִין לִרוּחַ —** But according to **the one who says** that the legumes are permitted **because they lack** cleansing **in the flow of air,** why should the oil be permitted when it is removed before it reaches the trough? It is not necessary for the oil to fall to the trough in order for it to be cleansed of impurities![6]

The Gemara explains why the oil is not considered processed according to that view:

מְחוּסָּר הוּא לְהַצִּיל — It lacks clarifying. Until the oil settles in the trough it is cloudy, and thus, has not reached its *gemar melachah*.

The Gemara cites a Baraisa to elaborate on when oil becomes *tevel*:[7]

הָיָה אוֹכֵל וְחֲשִׁיכָה לֵילֵי שַׁבָּת — If **ONE WAS EATING** a dish containing untithed oil on the eve of the Sabbath[8] **AND DARKNESS FELL** with the arrival of **THE NIGHT OF THE SABBATH,** **אוֹ שְׁנָתְנוֹ לְאָדָם אַחֵר —** **OR HE GAVE IT TO ANOTHER PERSON,** **לֹא נִטְבָּל —** **IT IS NOT RENDERED *TEVEL*.**[9]

The Gemara analyzes the Baraisa:

רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מִימַּר בְּנָתוּן בַּחֲמִימָה וּבְתַמְחוּי — **R' Yirmiyah held** that this refers to a case **where [the oil] was placed on a wafer or** into food **in a platter;** in those cases the oil does not become *tevel* because its consumption would be considered casual.[10] **אֲבָל בְּנָתוּן בְּצַלּוֹחִית נִטְבָּל —** **But where it was placed in a flask, it is rendered *tevel*** because there is nothing to indicate that it is designated specifically for casual consumption.[11]

A dissenting view:

אֲפִילּוּ נְתוּן בְּצַלּוֹחִית לֹא נִטְבָּל — **Even if [the oil] is placed in a flask it is not rendered *tevel*.**[12] **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי —** **R' Yose said:**

The Gemara poses a challenge to this view:

וְאֵין שַׁבָּת אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה — **R' Yirmiyah asked [R' Yose]:** **טוֹבֶלֶת —** **But does the Sabbath not render** produce ***tevel*?** **וְאֵין מִקָּח טוֹבֵל (אמר ליה) —** **And does a purchase not render** produce ***tevel*?** Why should the oil not become *tevel* when it is placed in a flask and the Sabbath arrives or when it is given to another person?[13]

NOTES

1. I.e. the sifting process is incomplete until the wind and gravity-induced airflow remove the last impurities (*Mahara Fulda*).

2. Settling on the ground lends finality to the sifting process (*Mahara Fulda*). [According to this view, the fact that minor impurities are mingled with the legumes is insignificant. What is significant is that the *act* of sifting is incomplete until the legumes have settled.]

3. According to this view, the processing of legumes is considered complete when they reach the ground because that lends finality to the processing — even though the legumes are not viewed as attaining additional refinement while they descend to the ground. Similarly, we can say that the processing of wine is considered complete only when the wine comes to rest in the cistern even though no further refining takes place during its descent (see *Mahara Fulda* et al.).

4. According to this opinion, the legumes are considered unprocessed until they reach the ground only because their fall to the ground serves to further refine them. Wine, though, undergoes no further refinement during its descent to the cistern. [Although the wine in the winepress is mixed with peels and seeds, one who takes a small amount of wine from the winepress can easily avoid the pits and peels (*Beur of R' Chaim Kanievski*).] Why then, is the wine taken from the upper winepress and the pipe considered unprocessed?

5. The Mishnah permits the wine because it is still mixed with its sediments. The processing is not complete until the wine falls to the cistern, where the sediments settle to the bottom (*Gra*). [At that point, when the peels and seeds are skimmed off, the processing is completed.]

6. This question follows the same logic as the question regarding the case of wine. See note 4 above.

7. This Baraisa is found [in part] in *Tosefta* 1:8 (*Pnei Moshe*). After stating the ruling of our Mishnah that one may take oil from the sack, etc. and put it on food in a platter or on a wafer, the Baraisa continues with the ruling that follows. [See *Chazon Ish* 4:22 and 5:3.]

8. See *Tosefta* ibid. [Actually, the ruling of the Baraisa applies even if he was not eating the food before the Sabbath began. The Baraisa merely means to convey that before nightfall the produce was unquestionably permitted for casual consumption (*Chazon Ish* 5:3).]

9. Generally, the Sabbath establishes *kevius* to render produce *tevel*. Giving produce to another person also renders produce *tevel* (for this is legally equivalent to selling it; see next paragraph). Nevertheless, in this case, the oil is still permitted for casual consumption, as the Gemara proceeds to explain (*Mahara Fulda*).

[According to *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe* (ד"ה אמר ליה), this Baraisa accords with the view cited below, 2:1 (12a), that a gift is the legal equivalent of a purchase. Many commentators, however, explain that the Baraisa cited here refers to produce that was given to another person in exchange for payment (see *Rash Sirilio, Sefer Nir,* and *Beur of R' Chaim Kanievski;* see reading of *Gra ms.* 2). See also *Tosefta* (1:8), which cites only the case of the Sabbath.]

10. Our Mishnah teaches that oil taken from the sack, etc., may be placed on a wafer or in a platter and eaten — indicating that these types of consumption are informal. Therefore, although the Sabbath and a purchase generally establish *kevius,* in this case, since the manner of eating is clearly informal, *kevius* cannot be established (*Mahara Fulda;* see also *Pnei Moshe;* see *Rash Sirilio* and *Gra* for other approaches).

11. When the oil is in a flask, there is no indication that its use is casual. Hence, since there is no indication to the contrary, the Sabbath or a purchase can establish *kevius* and render the oil *tevel* (*Mahara Fulda*).

12. R' Yose's reasoning will be explained below.

13. For eating on the Sabbath, even in a casual manner, is considered formal. And similarly, a purchase or gift creates *kevius,* rendering even casual consumption forbidden until tithing [see below, 4:1, 32a] (*Mahara Fulda*).

[Emendation follows *Mahara Fulda* and *Rash Sirilio. Pnei Moshe* and *Chazon Ish* 5:3, however, retain the second אָמַר לֵיהּ, *He said to him,* and offer other explanations of the Gemara.]

R' Yose explains his reasoning:

בְּהַהִיא דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי אֲמַר לֵיהּ — **[R' Yose] replied:** וְזֵעִירָא — It is **like that which R' Yose said in the name of R' Z'eira —** רַבִּי יוֹנָה רַבִּי וְזֵעִירָא — whereas **R' Yonah** related that he personally heard this from **R' Z'eira —** בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר — who said **in the name of R' Lazar:**[1] אַף מַה שֶׁבַּלַּגִּין לֹא נִטְבַּל — **Even what is in the pitcher is not rendered *tevel,*** [2] מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָתִיד לְהַחֲזִירוֹ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ — **because he will later return [the wine]** that is left over **into something that has not completed its processing** (i.e. the wine in the cistern).[3] Similarly, the oil in the flask is not rendered *tevel* through the Sabbath or a purchase, since the surplus oil may be returned to the olive press where the oil is not yet processed.[4]

The Gemara cites a source for R' Yirmiyah's view, that oil placed in a flask *is* rendered *tevel* by virtue of the Sabbath or a purchase:

חַיְילֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה מִן הֶחָדָא — **R' Yirmiyah derives** his position **from the following** Mishnah:[5] וְעוֹד אָמַר רַבִּי לְעָזָר — **AND R' LIEZER SAID FURTHER:**[6] עוֹמֵד אָדָם (הוא) עַל הַמּוּקְצֶה — **A PERSON MAY STAND BY THE *MUKTZEH***[7] עֶרֶב שַׁבָּת בְּשְׁבִיעִית — **ON FRIDAY DURING *SHEVIIS,*** וְאוֹמֵר מִיכָּן אֲנִי אוֹכֵל לְמָחָר — **AND DECLARE: "FROM HERE I WILL EAT TOMORROW."**[8] לֹא אָמַר אֶלָּא בְּשְׁבִיעִית — Now, **[R' Lazar] stated** his ruling **only** for a declaration made **during *sheviis,***[9] which implies: הָא שְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ — **But** during the **other years of the seven-year** *sheviis* **cycle,** לֹא — one may **not** eat the produce on the Sabbath on the basis of such a declaration. Presumably, this is because there is a tithing obligation during the other years of the *sheviis* cycle, and the Sabbath renders the produce *tevel.* Since in this case it is possible to return any surplus fruit to its original area for further drying, we see that even where one can return the surplus it still becomes *tevel* when the Sabbath arrives.[10]

The Gemara turns to address R' Yose's view:

מַה עָבַד לֵיהּ רַבִּי (ירמיה) [יוֹסֵי][11] — **What does R' Yose do with [that Mishnah]?**

The Gemara explains why that Mishnah is different:

לְהַחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ אִי אַתְּ יָכוֹל — **To return [the fruit] to its place you are not able,** שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מוּקְצֶה — **for it will make** it ***muktzeh,*** and it is prohibited to cause something to become *muktzeh* on the Sabbath.[12] לְפִיכָךְ נִטְבַּל — **Therefore, it is rendered *tevel*** even according to R' Yose.[13]

The Gemara presents another challenge to R' Yose's view:

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי (ירמיה) [יוֹסֵי][14] — **The** following **Baraisa contradicts** the view of **R' Yose:** אֵין עֲרַאי לְשַׁבָּת — **THERE IS NO CASUAL** eating **FOR THE SABBATH,** because the Sabbath renders the produce *tevel.* Since the Baraisa makes no exceptions, we may infer that its rule applies even where there is no *muktzeh* issue and the produce can be returned to its original place.[15] This contradicts R' Yose's ruling that the oil in the flask is not rendered *tevel* through the Sabbath because the surplus oil may be returned to the place where the oil is not yet processed. — ? —

NOTES

1. [Below, 35b.] That is, R' Yose and R' Yonah agree that the statement that follows was made by R' Z'eira in the name of R' Lazar. However, R' Yose did not hear it from R' Z'eira directly, while R' Yonah did (*Rash Sirilio* below, 35b; cf. *Gilyonei HaShas* and *Torasan Shel Rishonim* there).

2. We learned in our Mishnah that wine is not considered processed until it descends into the cistern and is skimmed of its seeds and peels. R' Lazar teaches that, before the cistern is skimmed, even if someone takes a pitcher and removes wine without seeds and peels from the cistern, that wine is not considered processed and therefore cannot become forbidden as *tevel* (*Beur of R' Chaim Kanievski*).

3. Any wine that is not drunk will be poured back into the cistern — where the wine is not yet processed. The wine in the pitcher is therefore regarded as having the same status as the wine in the cistern, and is also not considered to have reached the level of *gemar melachah* (*Mahara Fulda*).

4. Although the Sabbath and a purchase create *kevius,* that is true only if the produce has been processed [this is also the conclusion of *Bavli Beitzah* 34b-35a]. Now, if we were to judge the oil in the flask on its own, it would be considered processed. Nevertheless, since it is expected that the oil in the flask that remains unused will be returned to the olive press, its status is determined by the status of the place to which it is being returned. Since the oil in that place has not yet been processed, that indicates that the oil in the flask has also not yet reached its *gemar melachah.* Hence, the Sabbath and a purchase cannot establish *kevius* to render it *tevel* (*Mahara Fulda;* for other approaches to this *sugya,* see *Rash Sirilio, Gra,* and *Beur* of *R' Chaim Kanievski*).

5. *Beitzah* 4:7, *Bavli* 34a.

6. I.e. this leniency is in addition to the leniency stated by R' Eliezer in the previous Mishnah in *Beitzah* (see *Rashi* to *Beitzah* loc. cit.).

7. The term *"muktzeh"* here refers to figs or grapes in the area where they were set out to dry in the sun (see our Mishnah above, 6b, and note 9 there). During the drying process they are not quite edible and are therefore subject to the Rabbinic prohibition of *muktzeh* on the Sabbath and Yom Tov [see *Rashi,* bottom of *Beitzah* 34a].

8. If, before the Sabbath begins, the owner expresses his intention to eat them in their present state, he removes their *muktzeh* prohibition and is permitted to eat them on the Sabbath (*Mahara Fulda*).

9. There is no *maaser* obligation for produce grown during *sheviis* (see *Rash Sirilio,* from *Rashi* to *Beitzah* 34b ד"ה שביעית). Since the Mishnah states its ruling with regard to *sheviis,* when there is no *tevel,* it implies that during the other six years of the *sheviis* cycle the produce would be considered *tevel* (*Mahara Fulda*).

10. This case is similar to the case of oil in a flask. For here, too, the figs and dates designated before the Sabbath were taken from among figs and dates whose processing was incomplete. And the Mishnah teaches that the Sabbath can create *kevius* even though the leftover fruits may be returned to those still drying, whose processing is not complete (*Mahara Fulda*). Similarly, R' Yirmiyah holds that the Sabbath establishes *kevius* on the processed oil in the flask even though its surplus may be returned to the oil that is not yet processed.

[R' Yirmiyah agrees, however, that the possibility of returning a surplus to a state of being unprocessed does have some legal effect. For R' Lazar clearly ruled that the wine in a pitcher is not considered processed because any surplus can be returned to the cistern. Nonetheless, R' Yirmiyah holds that this is true only on a weekday. Although placing wine in a pitcher indicates that it will be consumed in a formal manner and would ordinarily render the wine prohibited even without one of the factors normally needed for *kevius,* the fact that it can be returned to the unprocessed cistern negates the "formality" indicated by placement in the pitcher. If one took out a pitcher of wine and the Sabbath arrived or he sold it, however, the fact that it may be returned does not negate the *kevius* factor. Thus, *kevius* would be established and the wine would be *tevel* (*Mahara Fulda*).]

11. Emendation follows *Rash Sirilio, Mahara Fulda,* and *Pnei Moshe;* see also *Gra.*

12. In the case of the Mishnah in *Beitzah,* if one would return the fruits [whose pre-Sabbath designation rendered them non-*muktzeh*] to the *muktzeh* area, it would render them *muktzeh,* and one is not allowed to make usable items *muktzeh* on the Sabbath (*Mahara Fulda;* see *Shabbos* 43a with *Rashi* ד"ה מפני; *Rash Sirilio;* cf. *Sefer Nir* and *Chazon Ish* 5:3). Since it is prohibited to return those fruits, they become established as *tevel* by the Sabbath.

13. Since the produce is already processed and cannot be returned on the Sabbath to a place where it would lose its *gemar melachah* status, R' Yose agrees that the Sabbath effects its *kevius* (*Mahara Fulda*).

14. As emended by *Mahara Fulda* et al.

15. *Mahara Fulda, Rash Sirilio; Gra ms.* 1, see also *ms.* 2; cf. *Pnei Moshe.*

[ה: - ה"ד]

כההיא וכו'. לכאי לא נטבל תפילו בצלותיה לכל דבר שהשם טוהל ממקום שעדיין לא נגמר מלאכתן למעשר ועתיד להחזיר מה שיוחיר לו אחר מכילתו למקום הראשון שלא נגמר מלאכתן, מקומו שהחזירו מוכיח עליו שאף דבר שאוכל לא נגמר מלאכתו הוא ולא נטבל תפילו בשהם ומקח הוחיל ויש לו הוכחה: חייליה. כוחו ולשיטתו: **ועוד אמר רבי אלעזר.** בפוף פרק המניח כלי יין (מ"ז): **עומד אדם על המוקצה.** היינו גרוגרות ולמוקים במקום שמייבשין לוחן, ואפילו גרוגרות ולמוקים מוקצין ולא מעושרין הן לתלן לגילון לעצר קוסס גמר מלאכתן, ובשביעית אין מעשר נוהג ואין לימורן שלא משום מוקצה, וכי עומד ערב שבת ומהר מכלן אני נוטל לאחר בהשמה זו הוציאו מלימור מוקצה ומוסר לאכול למחר: **לא אמר אלא ערב שבת בשביעית.** ואף היא לרבויי לרבי ירמיה, מלאחר בשביעית שאין מעשר נוהג משום **הא בשאר שני שבוע**, בשאר שני שמיטה שהמעשר נוהג **לא**, אינו רשאי לאכול למחר לפי שאינך לעשר תחילה, שהשם קובעת למעשר אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו, והא השם נמי יכול להחזיר המוסר למקום שלא נגמרה מלאכתו ופ"ה שהשם קובעת, והא דר' זעירא בשם ר' אלעזר על כרחך לא מיירי שלא בחול וקמשמע לן דאפילו הוקבע כמו בלגין יכול לאכול תוחיל ויכול להחזיר המוסר לדבר שלא נגמרה מלאכתו היא לו הוכחה, אבל לא בשהם ומקח: ה"ג **מה עביד ליה רבי יוסי.** מה מתרץ לקושיא זאת: **להחזירו למקומו** וכו'. כלומר הכי מתרץ לה, דשאני מוקצה דשהם דשהם אין רשאי להחזיר המוסר למקומו מה שנטל מן המוקצה, דכי מחזירו הלכך למוקצה ועשאה זה המוסר השהם נמי מוקצה כאותן הפירות שהוחזר להן ואין עושין מוקצה בשהם והרי זה עושה מוקצה בשהם, דהא כל מה שנטל הויא ליתמלא מן המוקצה דשהם שמחזירן לשם מוחל ועשאוהן, וכיון שאין רשאי להחזיר קודעין השהם שמחזירן לדבר מועט הלך ליהוי עלמי: ה"ג **מתני' פליגא על רבי יוסי: אין ראשי לשבת.** לא שייך אלילא עלמי לפי שהשהם קובעת, ואלמה קובעת הרי יכול להחזיר המוסר וכו', ומשמע שמחם חפילו בדבר שאין בו משום מוקצה:

אמר ליה כההיא (ב"ב) **דאמר** ר' יוסי בשם ר' זעירא ר' יונה [א]ר' זעירא בשם ר' לעזר אף מה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו [ב]בדבר שלא נגמרה מלאכתו. חייליה דר' ירמיה מן הדא [ג]ועוד אמר ר' ליעזר [א]עומד אדם [ג](הוא) על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מיכן אני אוכל למחר. לא אמר אלא בשביעית הא שאר שני שבוע לא. [ד]מה עבד ליה ר' ירמיה להחזירו למקומו אי את יכול שהוא עושה מוקצה לפיכך נטבל. [ב]מתניתא פליגא על [ה]ר' ירמיה [ב]אין ראשי לשבת. אמר ליה ר' יוסי הוא, ולכאורה להדר אמר ליה מלמא מהכא לא תפרוס מידי, דמיירי כבאי לאמור וכו' אלף מה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזיר את המוסר, ופ"ל לכל מה שמחזירו את המוסר אינו נטבל למעשר, דלמיל דיניס כמו שמחזיר את המוסר אינו נטבל למעשר, דלמיל דיניס כמו בדבר שלא נגמרה מלאכתן כדמתן לקמן בפ"ג: חייליה דר' יוסי הוא. סיומא דמילתא דר' יוסי הוא, ולכאורה להדר אמר ליה מלמא מהכא לא תפרוס מידי, דמיירי כבאי לאמור וכו' אלף מה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזיר את המוסר, ופ"ל לכל מה שמחזירו

(ה: ו - ה"ד)

פתר לה ובלבד דבר שאין לו מוקצה. כ"ל, כלומר דר' יוסי מפרש לה לכל מקום שמינו בשבת קונעת למעשר היינו בדבר שכבר נגמרה מלאכתו למעשר ואין לו מוקצה, ונפקא מינה בשבת קונעת לפילו עד שלא הכניסו לבית, דלילו בתול לפילו נגמר מלאכתו למעשר תולב ממנו ערלי עד שיכניסנו לבית: **על דעתיה דר' ירמיה** לא **שניא הוא וכו'.** ולומר ור' ירמיה ס"ל דאין מילוק, דלעולם שבת קונעת ואפילו בדבר שיש לו מוקצה ולא נגמר מלאכתו כלאחר לעל: **ר' מנא בעי.** לילבא דר' ירמיה לאמר לעיל (מ:) דוקא בנוטל מן העקל וכו' ומבין הפירות ונותן לחמיטה ולממוש לבל נוטל בלוטים נוטל לשבת, ושבת בעי אם היתה צלוחית מלאה והיא נתונה בין פצים לחבירו, אם בשהיא עומדת בלוטים, או דילמא דמאחר שהיא נתונה במקום שלא נגמרה מלאכתו, דמה שהוא בין הפירות לא נגמר הוא, ול"ב אף לוטים לא נטבלה למעשר. ולא אפשיטא: **עד היכן.** אם בקטני במתני' אבל לא יהא בלוטים אם לא שיהא בהן כדי לקטני במתני' לבל לא יהא לנפש ולקדירה בשהן מרוחקים, ועד היכן נקרא רוחק: **עד דדי שהוא נותן ידו** לתוכה **והיא נבוית.** וגרסינן להא ג"כ לקמן בפ' בילה (שבת פ"ג ה"ב) גבי פלוגתא דר' יהודה ורבנן, לשילפא והקדילה שבעיניו מרוחקין לו יהא לאוכן בהו, ולקמר אחם אחא דקאני נותן לאוכן בהכוח כדי להפרישן, אומר להפרישן במקום שהיא שולטת, לומר במקום שיכול להושיט ידו לאוכן, ואפשר להפרישן במקום שאין היא שולטת. לפילו במקום שאין היא שולטת עד היכן, ר' יהודה בר פזי ר' שימון וכו' עד שהוא נותן ידו לתוכה והיא נבוית, דזהו נקרא אין היא שולטת. וכן גרסינן להא לקמן שם: **הבל מודים בבלי שני שהוא מותר.** לומר דמפרש שלא תטעה לומר דר' יהודה [דאמתי'] מריש קאי ולאומרא פליג, להבי קאמר הבל מודים בריש בלבי שני הוא שמותר, ולא פליג ר' יהודה אלא לפי שאין היא שולטת בו, והיא שיעמא דלבי רבי יוסה לבל הוא נותן וכו'. וכן קאמר נמי התם לקריש דהתם הוא דפליג: **מה בין בלי ראשון** לבלי שני מילוק בין בלי לאוכן לבלי שני, מ"מ קאמר בהי גוונא הוא דאייתי דאמלקינן בהו וטעמא מאי. ופליגי בה אמוראי, ר' יוסי בר' בון ס"ל דבבלי שני שהתירו בגוונא שאין היא נבוית בה אייתי, וחזו טעמא דאמלקינן בהו, דבאן בבלי שני היא שולטת בו, אימול הוא לחושיט ידו לתוכו, ובאן בבלי לאוכן אין היא שולטת בו: **ר' יונה** פליג, דלפילו מימא דגם בבלי שני שאין היא שולטת בו מייתי, אלא היינו טעמא דהתירו בבלי שני, שהרי עיקר הדבר אין בו אלא משום הרחק להא אינו מבטל ממש על גבי האור, **ועשו הרחק לבלי ראשון** שלא יבא ליאל לתוכו בעודו על גבי האור, **ולא עשו הרחק לבלי שני** ולפילו היא נבוית בו, דבולי האי לא גזרו: **אמר ר' מנא הדין פינבא דאורוא מסייע לאבא.** ובן הוא בשבת שם ובן לקמיה הדין פינבא דגלוסא מסייע לשמא. ר' מנא בייה דר' יונה הוה, דלשבשבן נתונין בקערה ואת מְצַנֵּי אותה מאחר לאחר ואעפ"כ הוא רואה, וא"כ חזינן דלפ בלי שני הוא רואה כל בך, אלא דטעמא הוא דלא גזרו בבלי שני:

[א] **פתר לה ובלבד דבר שיש לו מוקצה. על דעתיה דר' ירמיה לא שניא הוא דבר שיש לו מוקצה היא דבר שאין לו מוקצה. ר' מנא בעי בעיה צלוחית מליאה ונתונה בין פצים לחבירו נטבלה או מאחר שהיא נתונה במקום שלא נגמרה מלאכתו לא נטבלה:** [ו] **עד היכן. ר' יודה בר פזי ר' סימון בשם ר' יוסי בר חנינה** [א] **עד כדי שיהא** [א] **נתון ידו לתוכה והיא נבוית.** [ב] **הכל מודין בבלי שני שהוא מותר.** [ב] **מה בין בלי ראשון מה בין בלי שני. אמר ר' יוסי בר' בון** [ב] **כאן היד** [ב] **שולטת וכאן אין היד שולטת. אמר ר' יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו** [ג] **הרחק לבלי ראשון ולא עשו הרחק לבלי שני.** [ב] **אמר ר' מנא ההין פינבא** [ד] **דאדיא מסייע לאבא ההין פינבא** [ה] **דגלוסא מסייע לאבא דאת מפני ליה מן אתר לאתר** [ו] **ועוד כדון הוא רתחה.**

[א] שבת פ"ג ה"ד - ג: כה"ע

[ב] [כע"ז שבת מ:, מולין קד:] [ג] [ע"ז שבת מ: מוה"ש ושמע]

א [עי' מוי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה טו ובכ"מ ולהל"ן]:

ב מוי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה טו:

שינויי נוסחאות

א] נתון. בירושלמי שבת (פ"ג ה"ד - ל:) בכ"ר ובר"ש נותן: ב] **שולטת.** ברמב"ן ובר"ש"א בע"ז (עד:) **שולטת** בו. וכן בסמוך: ג] **הרחק.** כ"ה גם בירושלמי (שם) וברמב"ן (שם). ובר"ש ובר"ש"א (שם) **הרחקה**: ד] **דאדיא.** בכ"ר **דאורויא.** בירושלמי ברש"ס **דאדויא.** בירושלמי שבת (שם - לא.) **דאודוא**: ה] **דגלוסא.** בכ"ר ורש"ס **דגרוסה.** בירושלמי **דגריפא**: ו] **ועוד.** בירושלמי (שם) ובר"ש ס"א ודפ"ר **ועד**:

הגהות הגר"א

[א] פתר לה ובלבד דבר **שהוא** מוקצה וכו': [ב] אמר ר' מנא הדין פינבא **דאורוא** והדין פינבא דגרסינן מסיינא לאבא וכו':

פתר לה ובלבד דבר שהוא מוקצה. פי' לאו לפילו ר' יונה מודה שהשבת קונע שהרי היו יכול להשהיר: ש"ד דר' ירמיה הוא דבר **שהוא** מוקצה **הוא דבר שאינו** מוקצה. פירוש אין כך ובין כך השבת קונע: **היתה צלוחית מליאה ונתונה בין פצים לחבירו.** פי' דמעצני ליה ר' ירמיה לבבר בשבת טובל בשמנים בלומים, אם בשהיא עומדת בין פירות לחביריו והוא טובל ממנה ונותן על גבי תמיטה, אם נטבלה משום שהיא עומדת בלומים, או משום שהלומים עומדת בין פירות לחבירו אינו נטבל: ***ה"ג א"ר מנא הדין פינבא דאורוא והדין פינבא דגרסין מסייע לי אבא דאת מפני ליה מן אתר ועוד כדון הוא רותחה.** פלגמא שגם בבלי שני אין היא שולטת בו:

פתר לה ובלבד דבר שיש לו מוקצה. בגון גרוגרות ומוקין שהשלם מקלה אוסם מדעתו לאין יכול להשהיר למוקלה וכדפרישית, אבל בשאין שבתו מבטל, דמבטל קונע: **אבל** בשיעית ולחמומה: **עד היכן.** יהו מרוחמין למיקרו מבטל, דמבטל קונע: **לא עשו הרחקה לבלי שני.** לפילו היא קולפת תפלה גבר ומבטל לקולפי בבלי ילמיה נתון בצלוחית עטבל היינו היכא לצלוחית אינו נתון שם. ולא אפשיטא לאין יכול להשהיר למוקלה וכדפרישית, אבל בשאין שבתו מבטל, דמבטל קונע: **לא עשו הרחקה לבלי שני.** לפילו היא קולפת תפלה גבר ומבטל לקולפי בבלי ילמיה קל בעי לה: **צלוחית מליאה.** משמע מבין הפירות לו מן הממל: ונתונה בין פצים לחבירו **נטבלה.** ונקבעה שם נכנסה שבת לשמר לקפח מאותו השמן ולפילו לאמיטה, או לילמא מקומה מוכיח עליה, בבי אמר ר'

ולבלבד דבר שיש לו מוקצה. כלי גמי מיירי בדבר מוקלה לפיבך השבת קונעת: **ונתונה בין פצים** לחבירו. בין הפצים נקרא מקום שלא נגמרה מלאכתו בדאמר בסמוך: בין הפצים נקרא מקום קטן, ולבך מיבעי ליה נתן הלצלוחית שהיא מקום קטן למקום שלא נגמרה הולכים אחר הלצלוחית או אחר בין הפצים, ולא נפשט הבעיא: **עד היכן.** לשמר ליתן לקדירה משום ניצול: **והיא נבוית.** והולילמה מיד, ואין זה דומה לאין היד שולטת בו דבשמוך, דהתם אינו נכווית אלא שאין יכול לשלוט בו ולשפשף בתוכה. וכל הסוגיא הזאת לא שייכי הכא אלא בפרק בילה (שבת פ"ג ה"ד - ג:) אפשיטא לרבי מאיר ורבנן, אלא משום דמסיק התם הא למיימי נמי בשמוך אפשיטא לרבי יהודה ורבנן להבא, מיימי בל הסוגיא בדרך הש"ס זה: **הבל מודים.** ר"מ ורבנן דפליגי (שם) בשם מותר לשהשיר בבלי לשמוך שאין היד שולטת בו, מודים הם דבבלי שני מותר, בן הוא לפי הגירסא שם. והעיקר גרשה דקאי בבא הם ושם אפלוגתא דר' יהודה ורבנן, וט"ס הוא שם שבשבעה קודם לאלוגתא דר' יהודה ורבנן (שם ה"ה - לא.): **עשו הרחקה לבלי ראשון.** שאין היד שולטת בו אבל אם היד שולטת בו אפילו בלי לשמוך מותר, וכאיל נכווית בו ר' מאיר נמי מודה לאפוך וכלשמעת התם בהלי"ו. ויש מי שבשבה שהיד נכווית ואין היד שולטת בי הדבי ניעה והסוגיא דפרק בילה (מ:) לא משמע הבי: **אמר רבי מנא.** נמו של רבי יונה היה: ס"ג הדין **פינבא דאורויא.** והייט קערה קטנה ובלי שני היא שנתן לתוכה לורז רותחת ומולילה ממקום למקום ועדיין היא רותחת עד שאין היד שולטת בו, והיא שיעמא דלבי רבי יונה: **דגלוסא.** אין דייקת. ובפרק בילה (ה"ד - לא.) גרס דגריפא והיא גריסין, ולדברי ר' יוסי ב"ר בון נלאה דשמני דבר גוש ושום שמר בו ביותר, והוא מפתם בלי שני מיירי:

ולבלבד דבר שיש לו מוקצה. פי' אפילו ר' יונה מודה שהשבת קונע שהרי היו יכול להשהיר: **ונתונה בין פצים לחבירו.** פי' בשהיא עומדת בין הפירות: **ר' מנא בעי בעיה צלוחית מליאה ונתונה בין פצים לחבירו נטבלה או מאחר שהיא נתונה במקום שלא נגמרה מלאכתו לא נטבלה:** [ו] **עד היכן. ר' יודה בר פזי ר' סימון בשם ר' יוסי בר חנינה** [א] **עד כדי שיהא** [א] **נתון ידו לתוכה והיא נבוית.** [ב] **הכל מודין בבלי שני שהוא מותר.** [ב] **מה בין בלי ראשון מה בין בלי שני. אמר ר' יוסי בר' בון** [ב] **כאן היד** [ב] **שולטת וכאן אין היד שולטת. אמר ר' יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו** [ג] **הרחק לבלי ראשון ולא עשו הרחק לבלי שני.** [ב] **אמר ר' מנא ההין פינבא** [ד] **דאדיא מסייע לאבא ההין פינבא** [ה] **דגלוסא מסייע לאבא דאת מפני ליה מן אתר לאתר** [ו] **ועוד כדון הוא רתחה.**

[א] שבת פ"ג ה"ד - ג: כה"ע

[ב] [כע"ז שבת מ:, מולין קד:] [ג] [ע"ז שבת מ: מוה"ש ושמע]

The Gemara defends R' Yose:

וּבִלְבַד דְּבָר פְּתַר לַהּ — Interpret [the Baraisa] as referring to שֶׁיֵּשׁ לוֹ מוּקְצֶה — only when there is a *muktzeh* issue; the surplus produce thus cannot be returned to the place where the oil is not yet processed. It is specifically regarding this case that the Baraisa teaches that the Sabbath renders untithed produce *tevel.*

The Gemara explains how the opposing view understands that Baraisa:

לָא — However, in R' Yirmiyah's view, עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה שָׁנְיָא — there is no difference between the cases; the law is the same **הֵיכָא דְּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מוּקְצֶה — whether it is something that has a *muktzeh*** issue **הֵיכָא דְּבָר שֶׁאֵין לוֹ מוּקְצֶה —** or **whether it is something that does not have a *muktzeh*** issue. In all cases, the produce becomes *tevel* on the Sabbath and is forbidden for all consumption.[1]

The Gemara elaborates on R' Yirmiyah's view that oil placed in a flask becomes *tevel* when the Sabbath begins or when it is sold:

רַבִּי מָנָא בָּעֵי — R' Mana inquired: הָיְתָה צְלוֹחִית מְלֵיאָה — If there was a full flask of oil taken from between the boards of the olive press, where it was still unprocessed, **וּתְתוּנָה בֵּין פַּצִּים לַחֲבֵירוֹ — and** [the flask] **was placed between one board and another** for storage, **נִטְבְּלָה — is** [the oil] **rendered *tevel*** because it is in a flask?[2] **אוֹ מֵאַחַר שֶׁהִיא נְתוּנָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ — Or** do we say that **since it was placed in a location where the processing of** [the oil] **has not been completed** (i.e. between the boards), **לֹא נִטְבְּלָה — it is not rendered *tevel*?**[3]

The Gemara leaves this question unresolved.

The Mishnah states:

But he may not put the oil into a pan or into a pot while [their contents] are boiling and then eat it casually, because cooking renders the oil *tevel*. The Gemara seeks clarification:

עַד הֵיכָן — To what extent is it prohibited to place oil in the pot and eat it? How hot must the pot be to render the oil *tevel* through cooking?

The Gemara answers:

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה — R' Yudah bar Pazi quoted **R' Simone,** who said **in the name of R' Yose bar Chaninah: עַד כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נָתוּן יָדוֹ לְתוֹכָהּ וְהִיא נִכְוֵית — It is prohibited as long as** it is hot enough **so that** if **one places his hand in it, it becomes scalded.**[4] That degree of heat can cook the untithed oil and render it *tevel.*

R' Yehudah of our Mishnah, in dispute with the Tanna Kamma, maintains that oil may be placed into anything that does not contain vinegar or brine. The Gemara elaborates on this dispute:

הַכֹּל מוֹדִין בִּכְלֵי שֵׁנִי שֶׁהוּא מוּתָּר — All agree regarding a secondary vessel that it is permitted.[5] Untithed oil is not rendered *tevel* when it is placed in a secondary vessel.

The Gemara asks:

מַה בֵּין כְּלֵי רִאשׁוֹן מַה בֵּין כְּלֵי שֵׁנִי — What is the difference **between a primary vessel and a secondary vessel?**[6] Why does the heat of the food in the secondary vessel not render the untithed oil *tevel*?

The Gemara presents two views:

כָּאן אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בּוֹן — R' Yose the son of R' Bun said: הַיָּד שׁוֹלֶטֶת — Here, in the case of a secondary vessel, **the hand rules,** i.e. it is generally possible to keep one's hand in the vessel.

NOTES

1. For in R' Yirmiyah's view, even though the surplus could be returned to where it is unprocessed, the Sabbath nevertheless establishes *kevius* (see above, 9a note 10).

2. According to R' Yirmiyah, if oil is taken from between the boards and placed in a flask it will be rendered *tevel* on the Sabbath. The Gemara asks if the same is true if the flask of oil was left between the boards (*Rash Sirilio; Gra;* see also *Pnei Moshe* and *Tevunah;* see *Gra ms.* 1 for another approach, see also *Chazon Ish* 5:3).

3. We learned in our Mishnah that one may take oil from between the boards because it is not considered processed there. But we also learned that [according to R' Yirmiyah] oil in a flask is considered processed. R' Mana asks if in this case the determining factor is the flask in which the oil is placed or the location (i.e. between the boards) where the oil in its flask is resting (*Mahara Fulda*). [Although the oil was placed in the flask for consumption purposes, and thus is certainly not comparable to oil that remained between the boards, nevertheless, perhaps since he left the flask between the boards, he has not fully decided to remove it for consumption (*Chazon Ish,* end of 5:3).]

4. That is, he immediately draws back his hand in order to avoid burning it (see *Mahara Fulda*). But if the pot is not so hot that he immediately removes his hand, the oil may be placed there and eaten without tithing.

[This same exchange is found in *Shabbos* 3:4 in the context of the Sabbath prohibition of cooking; see *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe.*]

See Variant A for another explanation of this exchange.

5. [A כְּלֵי שֵׁנִי (secondary vessel) is the utensil into which food from the cooking pot was poured. The original pot in which the food was cooked on the fire is known as a כְּלֵי רִאשׁוֹן (primary vessel).]

The Rabbis and R' Yehudah agree that it is permitted to place untithed produce in a secondary vessel and eat it casually without tithing, for the heat of a secondary vessel is not capable of cooking the food (*Mahara Fulda,* final explanation**,** see there for another explanation; see also *Pri Megadim, Mishbetzos Zahav, Yoreh Deah* 68:9 ד״ה אמנם כן).

Although the opinion of the Rabbis regarding a secondary vessel is clearly presented in our Mishnah, the intent of our Gemara is to clarify *R' Yehudah's* position. For we might have understood that R' Yehudah is actually referring to the case of a secondary vessel, and is ruling more stringently than the Rabbis. That is, all agree that oil may not be placed in *any* primary vessel. The Rabbis, though, hold that it may be placed in any secondary vessel, while R' Yehudah rules that it may not be placed in a secondary vessel if that utensil contains hot vinegar or brine. To rule out that interpretation, the Gemara teaches that all agree that the oil may be placed into any secondary vessel. R' Yehudah, though, rules leniently, permitting placing the oil even in a primary vessel as long as it does not contain vinegar or brine (*Pnei Moshe;* see *Rash*).

The same statement appears in *Shabbos* 3:4-5, where the Mishnah cites a similar dispute between the Tanna Kamma and R' Yehudah regarding the prohibition of cooking on the Sabbath. The Tanna Kamma there states that one may not add spices on the Sabbath to a pot that has been removed from the fire, while R' Yehudah permits it unless the food in the pot contains vinegar or brine. There too, the Gemara states that all agree that spices may be placed in a secondary vessel on the Sabbath. R' Yehudah, though, rules that it may even be placed in a primary vessel as long as it does not contain vinegar or brine (see *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe;* see also *Pri Megadim, Mishbetzos Zahav, Yoreh Deah* 68:9 ד״ה אמנם כן). This is also the conclusion of *Bavli* (*Shabbos* 42b).

6. That is, in which cases do we differentiate between a primary vessel and a secondary vessel, and what is the basis for this distinction? (*Pnei Moshe*).

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. Our elucidation of the *sugya* is based on the understanding of the commentators to *Yerushalmi* (see *Rash Sirilio* and *Pnei Moshe*), that the Gemara is inquiring how hot a primary vessel [כְּלֵי רִאשׁוֹן] must be for the oil placed inside to become cooked and rendered *tevel* through this act of *kevius*. However, *Rambam* (3:15, as understood by *Mahari Korkos*) apparently holds that the Gemara's question centers on the Mishnah's ruling that it is permitted to place untithed oil into a platter or on a wafer that is considered a secondary vessel [כְּלֵי שֵׁנִי]. In his opinion, the Gemara is inquiring how hot that secondary vessel may be for this to be permissible. R' Yudah bar Pazi answers that it is permitted as long as the secondary vessel will not scald one's hand. *Rambam* thus rules that if the secondary vessel was so hot that one's hand would be scalded from it, one may not place untithed oil in it because it will become cooked and rendered *tevel.*

פתר לה ובלבד דבר שאין לו מוקצה. כ"ל, כלומר דר' יוסי מפרש לה לכל מקום שמינו שמכח קונצם למעשר מינו בדבר שכבר נגמרה מלאכתו למעשר ואין לו מוקצה, ונפקא מינה לשמח קונצם לפילו עד שלא הכניסו לבית, לפילו בתול לפילו נגמר מלאכתו למעשר תוכל ממנו ערלי עד שיכניסנו לבית: **על דעתיה דר' ירמיה לא שניא הוא וכו'.** ולומר ולר' ירמיה ס"ל לאין מילוק, לעולם שמח קונצם ולפילו בדבר שיש לו מוקצה ולא נגמר מלאכתו כלאחר יעל: **ר' מנא בעי.** מליצת דר' ירמיה לאמר לעיל (מ:) דוקא נטול מן העקל וכו' ומנין הפירות ונותן למטיבה ולממוש לאכל נטול בלבוחים נטבל למעשר, ושמח בעי מס היתה צלוחית מלאה והיא נתונה בין פצים לחבירו, מס בכהאי גוונא ג"כ נטבלה, או דילמא דמאחר שהיא נתונה במקום שלא נגמרה מלאכתו, דמה שהוא בין הפירות לא נגמר הוא, ומ"כ אף לחומית: **עד היכן.** אם דקמני במתני' אכל לא יאן לשמיטה:

[א] פתר לה ובלבד דבר שיש לו מוקצה. על דעתיה דר' ירמיה לא שנייא היא דבר שיש לו מוקצה היא דבר שאין לו מוקצה. ר' מנא בעי היתה צלוחית מליאה ונתונה בין פצים לחבירו נטבלה או מאחר שהיא נתונה במקום שלא נגמרה מלאכתו לא נטבלה: [ב] עד היכן. ר' יודה בר פזי ר' סימון בשם ר' יוסי בר חנינה [א] עד כדי שיהא [א] נתון ידו לתוכה והיא נבוית. [ג] הכל מודין [ג] בבלי שני שהוא מותר. [ב] מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני. אמר ר' יוסי בר' בון [ב] כאן היד [ב] שולטת וכאן אין היד שולטת. אמר ר' יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו [ג] הרחק לכלי ראשון ולא עשו הרחק לכלי שני. [ב] אמר ר' מנא ההין פינכא [ד] דאדיא מסייע לאבא ההין פינכא [ה] דגלוסא מסייע לאבא דאת מפני ליה מן אתר לאתר [ו] ועוד כדון הוא רתחה. [ז] פתר לה ובלבד דבר שיהא לו מוקצה. כי נמי מיירי בדבר מוקלה לפיכך השמח קונצם: ונתונה בין פצים לחבירו. כגון גרוגרות ומוקין שהשלם מקלה מוסם מדעתו לאין יכול להשיזרם למוקלה וכדפרישים, אבל בשאר שמתו בכלי ילמיה נתון בגלוסית נטבל היינו היכא לגלוסית אינו נתון שם. ולא אפשיטא בעיין ולמומלת: עד היכן. יהו מרומתין למיקרו מבצל, דמבצל קונצ: לא עשו הרחקה לכלי שני. לפפילו היא קולדת תפתה גבר ומבטל לכולהי הכלי לעניין ואין המוס משמחר בתוכו ולהכי אינו מבצל: פינכא. קערה גדולה בלשון יון פיכי: דאדיא. של לורז: דגלוסא. של גרייסין: ועד כדון הוא רתחה. ועדיין היא רותחת. ופפרק הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהילכות מעשר (הע"ו)

[א] נתון. בירושלמי שבת (פ"ג ה"ד - ל:) בכר"ר וברש"ס נותן: [ב] שולטת. ברמב"ן וברשב"א בע"ז (עד:) שולטת בו. וכן בממרו: [ג] הרחק. כ"ה גם בירושלמי (שם) וברמב"ן (שם). וברש"י וברשב"א (שם) הרחקה: [ד] דאדיא. בכר"ר דאורייתא. ברש"י דאדיוא. בירושלמי שבת (שם - לא). דאודיא: [ה] דגלוסא. בכר"ר ורש"י דגרוסה. בירושלמי (שם) דגריפא: [ו] ועוד. בירושלמי (שם) וברש"י ד"א ודפ"ו ועד: [ז] שמח פ"ג ה"ד - ג: כה"ע [ג] [כע"ז שמח מ:, מולין קי:] [ג] [עי' שמח מ: תוד"ה ומסתם]

שינויי נוסחאות

הגהות הגר"א

[א] פתר לה ובלבד דבר שהוא מוקצה וכו': [ב] אמר ר' מנא הדין פינכא דאדיא והדין פינכא דגרסין מסיינא לאבא וכו':

[א] עד כדי שהוא נותן ידו לתוכה והיא נבוית. וגרסינן להא ג"כ לקמן בפ' כירה (שבת פ"ג ה"ס) גבי פלוגתא דר' יהודה וחכמים, פלילפא וחקלירה שטעניין מרומתין לא יתן לתוכן מבלין וכו', וקאמר התם מהא דקתני נותן לתוך הכוס כדי להפשירן, 'מותר להפשיר במקום שהיד שולטת', כלומר במקום שיכול להוציא ידו לתוכו, 'ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת'. 'לפילו במקום שאין היד שולטת עד היכן, ר' יודה בר פזי ר' סימון וכו' עד שהוא נותן ידו לתוכה והיא נבוית', דזהו נקרא אין היד שולטת. וכן גרסינן להא לקמן שם: **הכל מודים בכלי שני שהוא מותר.** כלומר דמפרש שלא מטעמא לומר דר' יהודה [דמתני'] מריעא קאי וקאומרא פליג, להכי קאמר הכל מודים בריעא דלכלי שני הוא שמותר, ולא פליג ר' יהודה אלא משום דלפת ולקדירה, ולקולא הוא דפליג דס"ל כל הוא נותן וכו'. וכן קאמר נמי התם דאריעא דהתם הוא דפליג: **מה בין כלי ראשון וכו'.** כלומר אע"ג דבידוע הוא שיש מילוק בין כלי לאשון לכלי שני, מ"מ קאמר הכי גוונא הוא דאייתי דמתלקינן הכא וטעמא מאי. ופליגי הכא אמוראי, ר' יוסי בר' נון ס"ל דבכלי שני שהמיזו בגוונא שאין היד נכוית בה אייתי, וחכו טעמא דמתלקינן הכא, דכאן בכלי שני היד שולטת בו, אימול הוא להוציא ידו לתוכו, וכאן בכלי לאשון אין היד שולטת בו: **ר' יונה פליג.** דלפילו מימת דגם בכלי שני שאין היד שולטת בו מייתי, אלא היינו טעמא דהמיזו בכלי שני, שהרי עיקר הדבר אין בו אלא משום הרחק להא אינו מבטל ממש על גבי האור, **ועשו הרחק לכלי ראשון** אלא יפה ליתן לתוכו בעודו על גבי האור, **ולא עשו הרחק לכלי שני** ופלילו היד נכוית בו, דכולי האי לא גזרו: **אמר ר' מנא הדין פינכא דאורייא מסייע לאבא.** וכן הוא בשמח שם וכן לקמיה הדין פינכא דגרוסה מסייע לשמ"ש. ר' מנא כייה דר' יונה הוה, כלשמתן בפ' אין מעמידין (ע"ז פ"ב ה"ג - ט:) ע"ש מנא מילי הוה ר' יונה אבל ידע מאן חוון לא הוה שמי, וכן מלינו בכמה מקומות, ולקמר הקערה זו של גרייסין מסייע לשמ"ש ר' יונה, דלפי כשהן נתונין בקערה ואת מֻצַּעַ תחתה מאחר לאחר ומעש"כ הוא רותח, ומ"כ מזיון דלפי כלי שני הוא רותח כל כך, אלא דטעמא הוא דלא גזרו בכלי שני:

ר"ש סירילאו

ובלבד דבר שיש לו מוקצה. כגון גרוגרות ומוקין שהשלם מקלה מוסם מדעתו לאין יכול להשיזרם למוקלה וכדפרישים, אבל בשאר שמתו בכלי ילמיה נתון בגלוסית נטבל היינו היכא לגלוסית אינו נתון שם. ולא אפשיטא בעיין ולמומלת: **עד היכן.** יהו מרומתין למיקרו מבצל, דמבצל קונצ: **לא עשו הרחקה לכלי שני.** לפפילו היא קולדת תפתה גבר ומבטל לכולהי הכלי לעניין ואין המוס משמחר בתוכו ולהכי אינו מבצל: **פינכא.** קערה גדולה בלשון יון פיכי: **דאדיוא.** של לורז: **דגלוסא.** של גרייסין: **ועד כדון הוא רתחה.** ועדיין היא רותחת. ופפרק הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהילכות מעשר (הע"ו)

פתר לה ובלבד דבר שהוא מוקצה. פי' לאז לפילו ר' יונה מודה שהשמח קונצ שהרי אינו יכול להשזיר: **ע"ד** דר' ירמיה **הוא דבר שהוא מוקצה הוא דבר שאינו מוקצה.** פירוש אין כך וכין כך השמח קונצ: **היתה צלוחית מליאה ונתונה בין פצים לחבירו.** פי' דמעטני ליה ר' ירמיה לשכר השמח טובל כשמתן בגלוסית, שם כשהיא עומדת בין פצים לחבירו והוא טובל ממנה ומוכן על גבי תמיטה, שם נטבלה משום שהיא עומדת בגלוסית, או משום שהגלוסית עומדת בין פצים לחבירו אינו נטבל: ***ה"ג א"ר מנא הדין פינכא דאריא והדין פינכא דגרסין מסייע לאבא דאת מפני ליה מן אתר ועד כדון הוא רותח.** פלמא שמח בכלי שני אין היד שולטת בו:

ומנאי דמח הך מתני' דוקא בדבר שיש לו מוקצה. פי' כשיזיר למוקצו יעשנו מוקצה, לפיכך שמח טובל: והשתא סיים על דעתיה דר' ירמיה היא דבר בו. שלין שום מילוק לר' ירמיה שבר לפ שמקום דיוכל להחזיר שמח קונצ: והשתא ל' ירמיה דשבר דבלוסית שמח קונצ, בעי לר' מנא שם היתה צלוחית עומדת בין הפצים לחבירו. ומבואר ממתני' דבין הפצים הוי מקום שלא נגמרה מלאכתו למעשר. ואם טובל מזו הגלוסית בשמח אי מזלינן בתר לוחית ומטבלה, או מזלינן בתר בין הפצים דהוי מקום שלא נגמרה מלאכתו ואין שמח קונצ, לפיכך אמר לוחית ומשפשה. או הך מאבני לעניין חול שם הכניס לתלר, דתלר נמי אין קונצ [מלא] דוקא בנגמרה מלאכתו, בתר מי מזלינן: **פינכא דאריא.** קערה מלא לורז או קערה מלא גרייסין: **מסיינא.** למוכח דלפ בכלי שני אין היד שולטת:

At that temperature, the vessel cannot cook the oil to render it *tevel*. **וְכָאן אֵין הַיָּד שׁוֹלֶטֶת — But here,** in the case of a primary vessel, **the hand does not rule,** i.e. it is not possible to keep one's hand in the vessel. The vessel is thus hot enough to cook the oil and thereby render it *tevel*.[7]

The second view:

אָמַר רַבִּי יוֹנָה — R' Yonah said: כָּאן וְכָאן אֵין הַיָּד שׁוֹלֶטֶת — Here, in the case of a primary vessel, **and there,** in the case of a secondary vessel, we are referring to vessels so hot that **the hand does not rule.** Although in both cases it should be permissible to place untithed oil in them since the pot is no longer over the fire,[8] **אֶלָּא עָשׂוּ הֶרְחֵק לִכְלֵי רִאשׁוֹן — [the Sages] nevertheless made a buffer** (i.e. issued a decree) **regarding a primary vessel,** prohibiting consumption of untithed oil placed into it off the fire because it may be confused with a pot on the fire. **וְלֹא עָשׂוּ הֶרְחֵק לִכְלֵי שֵׁנִי — However, they did not make a buffer regarding a secondary vessel,** and it is therefore permitted to eat untithed oil placed in it even though it is so hot that one cannot keep his hand in it.[9]

The Gemara supports one of the views:

אָמַר רַבִּי מָנָא — R' Mana said: הֶהֵין פִּינְכָא (דאדיא) [דְּאוּרְוָיָא] — The small dish of rice,[10] which remains hot even though it is a secondary vessel, **מְסַיַּיע לְאַבָּא — is a support to** my **father,** R' Yonah.[11] **הֶהֵין פִּינְכָא דִּגְלוֹסְקָא — Furthermore, the small plate of grits**[12] **מְסַיַּיע לְאַבָּא — is a support to** my **father. דְּאַתְּ מְטַנֵּי לֵיהּ מִן אֲתַר לַאֲתַר — For you transfer it from** one **place to** another **place, וְעוֹד כְּדוֹן הוּא רָתַח — yet it remains hot.**[13]

NOTES

7. According to R' Yose the son of R' Bun, there is in fact no halachic difference between a primary vessel and a secondary vessel. In both cases, if the contents of the pot are so hot that one cannot keep his hand inside, it is prohibited to place untithed food inside and eat it casually. If the contents of the pot are not that hot, it is permitted in both cases. However, the pot in which the food was cooked is commonly hot, whereas if it is moved to a secondary vessel it commonly cools off (see *Chasdei David* and *Chazon Nachum* ibid. and *Pri Chadash, Yoreh Deah* 68:10).

[The level of אֵין הַיָּד שׁוֹלֶטֶת, *the hand does not rule,* is equivalent to *Bavli's* יָד סוֹלֶדֶת בּוֹ, *the hand recoils from it* (*Shabbos* 40b) (see *Rabbeinu Chananel* to *Shabbos* 40b; *Raaviah* §202, vol. 1, p. 385). See Variant B for a discussion of whether this level is also equivalent to the previously mentioned level of יָד נִכְוִית בּוֹ, the level of heat from which the hand becomes scalded.

8. For, as the Gemara will state below, as soon as a pot is removed from the fire it loses its capacity to cook (see *Ramban* to *Avodah Zarah* 74b; see *Pnei Moshe* and *Beur of R' Chaim Kanievski* here, *Chasdei David* ibid., and *Chazon Nachum* ibid.).

9. According to R' Yonah, there is a halachic difference between a primary vessel and a secondary vessel if the contents of the pot are so hot that one cannot keep his hand inside. For although food cannot be considered cooked unless the pot is on the fire, the Sages decreed that if the pot that was removed from the fire (the primary vessel) is still hot enough that one cannot keep his hand inside, one may not place untithed produce in it because it could be confused with a pot still on the fire. [If it has cooled down to the point that one can keep his hand inside, no confusion will ensue.] However, if the contents of the pot were transferred to a secondary vessel, it is permitted even at the Rabbinic level because it will not be confused with a pot over the fire (see *Pnei Moshe* and *Pri Chadash, Yoreh Deah* 68:10).

Thus, R' Yose and R' Yonah dispute the status of a secondary vessel that is hot enough that one cannot keep his hand in it. According to R' Yose, such a pot can cook food placed inside, whereas according to R' Yonah it cannot, and untithed food may therefore be placed inside. All agree that the prohibition of a primary vessel is limited to where it is hot enough that one must remove his hand. According to R' Yose this is because such a pot can actually cook even though it is no longer on the fire; according to R' Yonah such a pot is under a Rabbinic decree because of possible confusion with a pot on the fire. [For a different explanation of the phrase הַיָּד שׁוֹלֶטֶת, see *Teshuvos Beis Yaakov* §20 in explanation of *Yam Shel Shlomo, Chullin* 8:71; see also *Pri Megadim* (*Mishbetzos Zahav, Yoreh Deah* 68:9 ד"ה אמנם כן) and *Shevisas HaShabbos* (introduction to the *melachah* of cooking) for further discussion.]

[*Shiyarei Korban* (*Shabbos* 3:4) notes that *Tosafos* to *Shabbos* 40b (ד"ה ושמע מינה), when addressing the basis for the difference between a primary vessel and a secondary vessel, explain that a primary vessel *continues to cook* even when it is off the fire because its walls are hot from being on the fire, whereas the walls of a secondary vessel are cold. *Tosafos* make no mention of our *Yerushalmi,* which is in apparent conflict with their approach. See *Pri Megadim, Mishbetzos Zahav* 68:9 end of ד"ה אמנם כן, and *Yefei Einayim* to *Shabbos* 40b ד"ה כלי שני for a discussion of this issue. See also *Rash Sirilio* here who understands that *Yerushalmi's* differentiation is actually based on a reasoning similar to that of *Tosafos.*]

10. Translation of פִּינְכָא as a small dish is based on *Mahara Fulda;* cf. *Rash Sirilio* (from *Aruch* ערך פנך). [Emendation based on *Mahara Fulda, Rash Sirilio, Gra* and *Pnei Moshe;* see *Shiyarei Korban* to *Shabbos* 3:4.]

11. R' Mana was the son of R' Yonah (*Mahara Fulda* and *Pnei Moshe;* see *Berachos* 4:1 [43a], *Avodah Zarah* 2:2, and *Bavli Taanis* 23b et al.).

12. גְּלוֹסְקָא is a type of cereal. See, however, *Shabbos* 3:4, where the Gemara reads פִּינְכָא דִּגְרִיסָא, *a small plate of grits* (*Mahara Fulda*). A similar reading appears in the text of *Rash Sirilio* and in the Rome ms., and is adopted by other commentators as well (see *Gra* and *Pnei Moshe*).

13. I.e. despite the fact that it is moved around it retains its heat (*Mahara Fulda;* see *Pnei Moshe*). Alternatively, it is transferred from a primary vessel to a secondary vessel, yet it retains its heat (*Beur of R' Chaim Kanievski*).

R' Mana's observation thus supports his father's view that even a secondary vessel normally reaches the degree of heat that "the hand does not rule" (*Pnei Moshe*).

Mahara Fulda suggests that R' Yose the son of R' Bun can defend his view by arguing that when he stated that foods in a secondary vessel do not reach the degree of heat necessary for cooking, he was referring to nonsolid food. He concedes, however, that solid foods retain their heat even when placed in a secondary vessel (see *Shach, Yoreh Deah* 105:8, and *Mishnah Berurah* 447:24). [See *Tiferes Yisrael* §71, who addresses why the wafer of our Mishnah is not included in the category of solid food.]

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

B. The commentators here address whether אֵין הַיָּד שׁוֹלֶטֶת, *the hand does not rule,* is equivalent to יָד נִכְוִית בּוֹ, the level of heat from which the hand becomes scalded, mentioned above by R' Yehudah bar Pazi; see *Mahara Fulda* ד"ה עשו הרחקה and ד"ה והיא נכוית and *Pnei Moshe* here and to *Shabbos* 3:4. According to *Chayei Adam* (*Shaarei Tzedek* 2:21, *Binas Adam* §9), based on *Rambam* (3:15) cited in Variant A, the level of heat from which the hand becomes scalded (יָד נִכְוִית בּוֹ), mentioned above by R' Yehudah bar Pazi, is not identical to the level that the hand does not rule (אֵין הַיָּד שׁוֹלֶטֶת), but is considerably hotter. Accordingly, *Chayei Adam* concludes that according to R' Yehudah bar Pazi, even though a secondary vessel at the temperature that "the hand does not rule" lacks the capacity to cook, if it is so hot that the hand would be scalded the secondary vessel can cook. *Chayei Adam* acknowledges that R' Yose the son of R' Bun does not agree and maintains that even a secondary vessel that is hot to the level that the hand does not rule can cook. Nevertheless, the halachah follows the opinion of R' Yonah, who — according to the understanding of *Chayei Adam* in our *sugya* — agrees with R' Yehudah bar Pazi, and maintains that cooking at the Biblical level for both a primary vessel and a secondary vessel is reached when they are at a level that the hand will be scalded. The buffer established by the Rabbis was made only for a primary vessel, which the Rabbis prohibited when it is at the level that the hand does not rule, in order that one should not come to confuse it with a vessel that is at the level that the hand will be scalded (see also *Chazon Ish* 4:18 who follows the approach of *Chayei Adam,* but explains the *sugya* differently).

The opinion of *Chayei Adam* is cited by various *poskim* with regard to the laws of the Sabbath (see *Mishnah Berurah* 318:48; *Daas Torah* 318:5; see also *Derech Emunah* 3:145). Nevertheless, many commentators and *poskim* disagree with this approach, and maintain that אֵין הַיָּד שׁוֹלֶטֶת, *the hand does not rule,* refers to the same temperature as יָד נִכְוִית, *the hand is scalded* (see *Mahari Korkos* and other commentators to *Rambam* there; *Meleches Shlomo; Shevisas HaShabbos,* introduction to the *melachah* of cooking). See also *Chasdei David* 1:9, *Aruch HaShulchan HeAsid* 98:9; and *Chazon Ish, Orach Chaim* 52:19.

The Mishnah in *Shabbos* (3:5) states that if a pot of food was removed from the fire one may not place spices in it on the Sabbath, due to the prohibition of cooking. The Gemara addresses a related case:

מַהוּ לִיתֵּן תַּבְלִין מִלְּמַטָּן — What is [the law] regarding whether it is permitted on the Sabbath[1] **to place spices** in a utensil **below, וּלְעָרוֹת עֲלֵיהֶן מִלְּמַעְלָן — and to pour upon them** broth **from** a cooking pot **above?**[2]

The Gemara answers:

רַבִּי יוֹנָה אָמַר — R' Yonah said: אָסוּר — It is forbidden וְעֵירוּי כִּכְלִי רִאשׁוֹן הוּא — because what is poured from a primary vessel **is like the primary vessel** itself.[3]

The Gemara cites a source for this ruling:

חַיְילֵיהּ דְּרַבִּי יוֹנָה מִן הָדָא — R' Yonah's support is from this Mishnah:[4] **אֶחָד שֶׁבִּישֵּׁל בּוֹ — WHETHER ONE COOKED** sacrificial meat **IN [THE VESSEL] וְאֶחָד שֶׁעֵירָה לְתוֹכוֹ רוֹתֵחַ (וכא הוא אמר הכין) — OR HE POURED HOT** broth **INTO IT** … the vessel requires purging and rinsing.[5][6] We thus see that pouring from a primary vessel is equal to cooking in it.[7]

The Gemara rejects the comparison:

אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי — R' Yose said: תַּמָּן כְּלִי חֶרֶס בּוֹלֵעַ — There it refers to **an earthenware vessel,** which **absorbs** easily. **תַּבְלִין אֵינָן מִתְבַּשְּׁלִין — Spices,** however, **do not become cooked** from something poured on them from a primary vessel.[8]

The Gemara counters:

וְהָתְנֵי הָתִיב רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בּוּן — R' Yose the son of R' Bun asked: אַף בִּכְלִי נָחוֹשֶׁת כֵּן — THE SAME ALSO applies **REGARDING A COPPER VESSEL.** I.e. if broth of a *chatas* was poured into a copper vessel it must be purged of the flavor it absorbed.[9] **אִית [לָךְ] מֵימַר כְּלִי נָחוֹשֶׁת בּוֹלֵעַ — But a Baraisa taught:** Now, **is it possible for you to say** that **a copper vessel absorbs** more easily than other materials? Certainly not! We may thus conclude that broth poured from a primary vessel has the capacity to cook.[10]

The Gemara presents a second inquiry:

מַהוּ לְהַעֲרוֹת עִם הַקִּילּוּחַ — What is [the law] regarding whether it is permitted **to pour** spices **into the stream** of broth falling from the primary vessel?[11]

NOTES

1. See *Mahara Fulda, Rash Sirilio,* and *Pnei Moshe.* As noted above, this *sugya* originates from the Gemara in Tractate *Shabbos.*

2. The Gemara inquires whether the Mishnah in Tractate *Shabbos* prohibits only placing the spices *into* the primary vessel, or if the flow of broth poured from the primary vessel has the same legal status as the primary vessel itself, and pouring the broth onto spices is prohibited as well (*Mahara Fulda*).

3. *Tosafos* to *Shabbos* 42b ד"ה אבל and *Ran* ad loc. According to *Ramban* (*Avodah Zarah* 74), however, this final phrase is not part of R' Yonah's reply, but rather an objection to R' Yonah's ruling.

4. *Zevachim* 11:7; *Bavli Zevachim* 95b (see *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe*). The meat of a *chatas* offering may be eaten for only one day and night. The next morning, it becomes *nossar* and is prohibited for consumption. The Torah (*Leviticus* 6:21) mandates that the *nossar* flavor absorbed in a metal pot in which the *chatas* was cooked is to be removed by purging and rinsing the pot. This is not effective in the case of earthenware, however, and the pot is to be broken.

5. This phrase is deleted by *Mahara Fulda,* who notes that it is not found in the parallel Gemara in *Shabbos* (see also *Rash Sirilio* and *Gra ms.* 2; see, however, *Pnei Moshe* for a possible explanation of this phrase).

6. That is, the pot in which the *chatas* meat was cooked must be purged of the flavor it absorbed from the *chatas* meat through the cooking. Similarly, the pot into which the broth was poured absorbs flavor and must be purged.

Toras Kohanim (*Tzav, Perek* 7:1, cited in *Bavli Zevachim* 95b and by *Rash Sirilio* here) derives this from *Leviticus* 6:21: וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר, *And the earthenware vessel that [the chatas] is cooked in it — it shall be broken,* juxtaposing the words בּוֹ, *in it,* and יִשָּׁבֵר, *it shall be broken,* to teach that no matter how the *chatas* flavor comes to be *in it, it shall be broken* — i.e. even if the flavor entered the walls of the pot not through actual cooking but through the pouring of hot broth from the cooking pot (see *Rashi* to *Zevachim* 95b ד"ה ר"ג). In fact, in some versions of *Yerushalmi,* the Baraisa of *Toras Kohanim* appears here rather than the Mishnah in *Zevachim* (see *Tosafos* to *Zevachim* 95b ד"ה עירה, *Rosh, Shabbos* 3:16, and *Ran* to *Shabbos* fol. 20a [as emended by *Hagahos MeAlfas Yashan*]; see, however, *Tosafos* to *Shabbos* 42b ד"ה אבל and to *Pesachim* 40b ד"ה האילפס).

7. *Mahara Fulda.* And so, too, the broth has the capacity to cook the spices, for otherwise its flavor would not be absorbed (see *Beur of R' Chaim Kanievski*).

8. The broth of sacrificial meat poured from a primary vessel need not *cook* in the earthenware utensil in order to render it forbidden. As long as the flavor of the meat is imparted into the utensil, it must be purged of the flavor. The prohibition of cooking on the Sabbath, however, is limited to actual cooking; there is no prohibition against causing flavor to become absorbed without cooking (*Rash Sirilio;* see also *Ran* to *Shabbos* fol. 20a and *Pri Chadash, Yoreh Deah* 68:18). Furthermore, it is only with regard to an earthenware utensil that hot sacrificial food poured into the vessel will cause it to become prohibited, for earthenware is porous and absorbs flavor more easily than other materials. Hence, we cannot derive from the law of the sacrificial meat that it is forbidden to pour from a primary vessel onto spices on the Sabbath (*Rash Sirilio;* see also *Pnei Moshe*).

[It is difficult to understand the basis for this distinction, as the Mishnah in *Zevachim,* which rules that the vessels are to be purged, must be addressing *metal* utensils for which purging is effective; earthenware cannot be purged of its forbidden flavor and must be broken. This would thus support the readings that cite the Baraisa of *Toras Kohanim* here, rather than the Mishnah (see note 6), for that Baraisa in fact deals with earthenware. See also *Ramban* to *Avodah Zarah* 74b, who cites this Gemara as focusing on the Biblical source of the Mishnah, rather than on the Mishnah itself. See also *Chazon Ish* 4:19.]

9. *Toras Kohanim, Tzav, Perek* 7:1 (cited above note 6) continues: מִנַּיִן בִּכְלִי נָחוֹשֶׁת כֵּן, *From where [do we know that] it is so* (i.e. that a secondary vessel is accorded the same status as a primary vessel with regard to something poured into it) *regarding a copper vessel* (which is discussed later in the verse)? תַּלְמוּד לוֹמַר אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר, *For [the Torah] states: that [the chatas] is cooked in it — it shall be broken.* See also *Tosafos* to *Shabbos* 42b ד"ה אבל, *Tosafos* to *Zevachim* 95b ד"ה עירה, and *Ramban* ibid.

10. Unlike earthenware, copper does not absorb easily. Thus, if the heat of the poured primary vessel is hot enough to cause the flavor to be absorbed into a copper vessel, we may assume that it has the capacity to cook as well (see *Ran* to *Avodah Zarah* fol. 38b and *Rash Sirilio*).

[Since no rebuttal of this objection is cited, it would appear that R' Yonah's proof from the Baraisa that broth poured from a primary vessel has the capacity to cook was accepted. This position is taken by *Rabbeinu Tam* cited by *Tosafos* to *Zevachim* 95b (see also *Tosafos* to *Shabbos* 42b ד"ה אבל; see there further for a discussion of the applications of this ruling). *Ran* (*Shabbos* fol. 20a, *Avodah Zarah* fol. 38b), however, argues that R' Yose may not have responded to this proof because he held that copper vessels also tend to absorb; thus, no proof may be adduced from the Baraisa. See also *Ramban* to *Avodah Zarah* 74b, *Ritva* to *Shabbos* ad loc., *Shach, Yoreh Deah* 105:5 and *Chazon Ish* 4:19, for further discussion.]

11. This refers to where the spices were cast into the stream of hot broth being poured from the primary vessel (*Ramban* ibid., see *Chazon Ish* 4:19). The Gemara inquires whether the one who rules leniently regarding broth poured from a primary vessel onto spices rules leniently even regarding the stream of hot broth while it is still in the air (see *Rash Sirilio* and *Pnei Moshe*). See Variant A for a different explanation.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. According to our elucidation (based on *Ramban, Rash Sirilio,* and *Pnei Moshe*), the Gemara's inquiry is whether the one who rules *leniently* regarding a primary vessel poured onto spices rules leniently regarding the stream of hot broth while it is still in the air as well. *Mahara Fulda,* however, understands that the Gemara is addressing the view that considers the broth poured from the primary vessel capable

[ג. - ה"ד ה"ה]

מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה. מהו לומר לשמור שהועבר מעל השם: **אסור.** ת"ל לא יעלו כללי לשמור הוא: חייליה. סייעתיה דר' יונה מן הלל, דתניון בפי"ג דזמנים (מ"ו) גבי מריקה ושטיפה נקדירה שניהם נה קדשים, דקמיר לחד שניהל בו ולחד שעירה למוכו רומה: **והבא הוא אמר הכין.** בתמיה, ומסקינן דבדי ר' יונה הן, וכלומר והיאך תאמר כאן שמוכר לעורות עליהן רומה, הא תניון בהדיא דעירוי כללי לשמור הוא: א"ר יוסי. מהשם ללו לשיה, דבללי מרם מיירי והוא נוצע הרבה, ולפיכך המכירו בו דטעון מריקה ושטיפה אף מעירוי לכלי לשמור, אבל הכא גבי מבלין אין מבבלין מעירוי רומה, ואיבא למימר למוכר: **התיב.** עלה ר' יוסי בר' זון והתניון השם לשף בללי מוהשם כן דטעון מריקה ושטיפה, וכי אית מימר כלי מחוהש נוצע הרבה הוא בתמיה, אלא ודאי בטעמא הוא משום דעירוי רומה ככלי לשמור הוא: **מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה.** ר' יונה אמר [א] אסור [ב] ועירוי ככלי ראשון [ג] הוא. חייליה דר' יונה מן הדא [ד] **אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותחת.** [ה] **וכא הוא אמר הכין.** [ו] ר' יוסי תמן בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב ר' יוסי בר' בון והתני [ז] אף בללי נחושת כן אית [ח] [לך] מימר כלי נחושת בולע. [ט] מהו [י] להערות עם הקילוח. **אמר** [יא] ר' חנינה בריה דר' הילל מחלוקת ר' יונה ור' יוסי. ר' יצחק בר גופתא בעי קומי ר' מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל. עשה בן בכשר וחלב חייב משום מבשל. אמר ליה [יב] כיי דאמר ר' זעירא [יג] אי זהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא אי זהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו: על דעתיה דר' יודה **הלכה ה מתני'** [יד] מלח כציר יין כחומץ: [טו] [מ"ח] [טז] **המליון** [יז] משיחליקנו. [יח] מחליקין בתאנים ובענבים של טבל ר' יהודה אוסר. [יט] **מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה מכלי** לשמור שהועבר מעל השם: **אסור.** ת"ל לא יעלו כללי לשמור הוא: חייליה. סייעתיה דר' יונה מן הלל, דתניון בפי"ג דזמנים (מ"ו) גבי מריקה ושטיפה נקדירה שניהם נה קדשים, דקמיר לחד שניהל בו ולחד שעירה למוכו רומה: **והבא הוא אמר הכין.** בתמיה, ומסקינן דבדי ר' יונה הן, וכלומר והיאך תאמר כאן שמוכר לעורות עליהן רומה, הא תניון בהדיא דעירוי כללי לשמור הוא: א"ר יוסי. מהשם ללו לשיה, דבללי מרם מיירי והוא נוצע הרבה, ולפיכך המכירו בו דטעון מריקה ושטיפה אף מעירוי לכלי לשמור, אבל הכא גבי מבלין אין מבבלין מעירוי רומה, ואיבא למימר למוכר: **התיב.** עלה ר' יוסי בר' זון והתניון השם לשף בללי מוהשם כן דטעון מריקה ושטיפה, וכי אית מימר כלי מחוהש נוצע הרבה הוא בתמיה, אלא ודאי בטעמא הוא משום דעירוי רומה ככלי לשמור הוא: **מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה.** ר' יונה אמר [א] אסור [ב] ועירוי ככלי ראשון [ג] הוא. חייליה דר' יונה מן הדא [ד] **אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותחת.** [ה] **וכא הוא אמר הכין.** [ו] ר' יוסי תמן בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב ר' יוסי בר' בון והתני [ז] אף בללי נחושת כן אית [ח] [לך] מימר כלי נחושת בולע. [ט] מהו [י] להערות עם הקילוח. **אמר** [יא] ר' חנינה בריה דר' הילל מחלוקת ר' יונה ור' יוסי. ר' יצחק בר גופתא בעי קומי ר' מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל. עשה בן בכשר וחלב חייב משום מבשל. אמר ליה [יב] כיי דאמר ר' זעירא [יג] אי זהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא אי זהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו: על דעתיה דר' יודה **הלכה ה מתני'** [יד] מלח כציר יין כחומץ: [טו] [מ"ח] [טז] **המליון** [יז] משיחליקנו. [יח] מחליקין בתאנים ובענבים של טבל ר' יהודה אוסר. [יט]

[א] מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה. ר' יונה אמר אסור [ב] ועירוי ככלי ראשון [ג] הוא. חייליה דר' יונה מן הדא [ד] אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותחת. [ה] וכא הוא אמר הכין. [ו] ר' יוסי תמן בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב ר' יוסי בר' בון והתני [ז] אף בללי נחושת כן אית [ח] [לך] מימר כלי נחושת בולע. [ט] מהו [י] להערות עם הקילוח. אמר [יא] ר' חנינה בריה דר' הילל מחלוקת ר' יונה ור' יוסי. ר' יצחק בר גופתא בעי קומי ר' מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל. עשה בן בכשר וחלב חייב משום מבשל. אמר ליה [יב] כיי דאמר ר' זעירא [יג] אי זהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא אי זהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו: על דעתיה דר' יודה **הלכה ה מתני'** [יד] מלח כציר יין כחומץ: [טו] [מ"ח] [טז] **המליון** [יז] משיחליקנו. [יח] מחליקין בתאנים ובענבים של טבל ר' יהודה אוסר. [יט]

[א] מ"ש פכ"ג מהלכות שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף י:
[ב] מ"ש פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח [סמג עשין קפח]:
[ג] [מ"ש פ"ו מהלכות ביכורים הלכה יב סמג עשין קמח ופ"ע טוש"ע יו"ד סימן שכט סעיף ב, ח]:
[ד] מ"ש פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה טז:
[ה] מ"ש שם פ"ו הלכה ז:

שינויי נוסחאות

א) מהו. ברש"י תמן תנינן (שבת מב.) **האולפן** והקדירה שהשבירן מרותחין **א** יתן **תובל** תבלין, **אבל** נותן הוא **תוך** הקערה **או** תוך התחתי. ר' יהודה **אומר** צריך **לו** נותן וכו' מהו:
ב) ועירוי. כ"ה גם בירושלמי שבת (שם) ובכ"י ובדוב הראשונים. ובחלק מן הראשונים **דעירוי**. וברש"י עירוי:
ג) **הוא**. ברש"י כ"ל הוא ר' יוסי **אבר** מותר עירוי **לאו** בכלי ראשון הוא:
ד) **אחד שבישל בו ואחד** שעירה **תובו** רותח. בתוס' זבחים (צה.) ובעוד ראשונים גרסינן הכא בריייתא דתר"כ (צו פרשתא ג פ"ז) **וכל בללי חרס אשר תבשל בו ישבר, אין לי אלא שבישל בו, עירה תובו** רותח מנין, ת"ל **ואשר תבשל** בו ישבר מ"מ:
ה) **וכא הוא אמר הכין.** ליתא בירושלמי שבת (שם) וברש"י ובחלק מן הראשונים וכן הגיה הרא"ש:
ו) **אף בללי נחושת כן.** ברש"י **אף** בללי נחושת כן ת"ל **ואם בללי נחשת בושלה**:
ז) **לך**. כ"ה בירושלמי (שם) ובכ"י ורש"ס:
ח) **העירות**. בד"א ובדפו"ר **עירות** וכ"ה ברש"ס:
ט) **ר' חנינה**. בר"ן (שבת פ"ג סי' שמ) **ר' זעירא**:
י) **בני**. בר"ן (ע"ז פ"ה דף לט. מדפי הרי"ף) **לא**:
כ) **משיחליקנו**. כ"ה בנמצעות בד"א ובדפו"ר. ובכ"ל **משיחליקינו**:

הגהות הגר"א

[א] לתוכו רותחת **ר' יוסי** אומר וכו':

הגהות וציונים

א. בכי"מ: ומשמע ליה השתא משום דהוי כלי חרס שהתורה העידה עליו (פסחים ל.):
ב. בכי"מ: בענבים או בתאנים:

ליקוט משנות אליהו

מתני' העירו. על דלילה:

ביאור הגר"א

כת"י א

מהו **לערות**. מיבעי ליה אם דוקא כשמערו (בשפיכה) [בשפיכה] עבה מפלגי בעירוי כזה אי הוה ככלי לשמור, אבל כשמערה בקלות דק לפעמי ללא פלגי, והשתא דגם בעירוי כזה פליגי ר' יוחנן ור' יוסי: ר' יצחק בעי, עירוי לענין שצא מי הוה ככלי לשמור שיתחייב משום מבשל, או לענין בשר בחלב: והשתא כמו דמקיק לעיל נקיט מלוטה דוקא כשאור מתחמיץ, כן הדין לענין שצא לא נקיט אלא ע"א שאור מתחמיץ: **על דעתיה**. ממתני' דאמר ר' יהודה רק מומן ולכך, ואמר כאן מלא כליר:

כת"י ב

ס"ג **שעירה תובו רותח** א"ר יוסי תמן תנן כו': מהו **לערות עם הקילוח**. פי' אם דוקא שהוא מערה מכלי אל כלי פיתר, אבל עם הקילוח מותר לעורות או לאו: מחלוקת ר' יונה ור' יוסי: פירוש שגם כשם נתלקו:

מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה מכלי לשמור שהועבר מעל השם: **אסור.** ת"ל לא יעלו כללי לשמור הוא: חייליה. סייעתיה דר' יונה מן הלל, דתניון בפי"ג דזמנים (מ"ו) גבי מריקה ושטיפה נקדירה שניהם נה קדשים, דקמיר לחד שניהל בו ולחד שעירה למוכו רומה: **והבא הוא אמר הכין.** בתמיה, ומסקינן דבדי ר' יונה הן, וכלומר והיאך תאמר כאן שמוכר לעורות עליהן רומה, הא תניון בהדיא דעירוי כללי לשמור הוא: א"ר יוסי. מהשם ללו לשיה, דבללי מרם מיירי והוא נוצע הרבה, ולפיכך המכירו בו דטעון מריקה ושטיפה אף מעירוי לכלי לשמור, אבל הכא גבי מבלין אין מבבלין מעירוי רומה, ואיבא למימר למוכר: **התיב.** עלה ר' יוסי בר' זון והתניון השם לשף בללי מוהשם כן דטעון מריקה ושטיפה, וכי אית מימר כלי מחוהש נוצע הרבה הוא בתמיה, אלא ודאי בטעמא הוא משום דעירוי רומה ככלי לשמור הוא: **מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה.** ר' יונה אמר [א] אסור [ב] ועירוי ככלי ראשון [ג] הוא. חייליה דר' יונה מן הדא [ד] **אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותחת.** [ה] **וכא הוא אמר הכין.** [ו] ר' יוסי תמן בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב ר' יוסי בר' בון והתני [ז] אף בללי נחושת כן אית [ח] [לך] מימר כלי נחושת בולע. [ט] מהו [י] להערות עם הקילוח. **אמר** [יא] ר' חנינה בריה דר' הילל מחלוקת ר' יונה ור' יוסי. ר' יצחק בר גופתא בעי קומי ר' מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל. עשה בן בכשר וחלב חייב משום מבשל. אמר ליה [יב] כיי דאמר ר' זעירא [יג] אי זהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא אי זהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו: על דעתיה דר' יודה **הלכה ה מתני'** [יד] מלח כציר יין כחומץ: [טו] [מ"ח] [טז] **המליון** [יז] משיחליקנו. [יח] מחליקין בתאנים ובענבים של טבל ר' יהודה אוסר. [יט]

[א] מ"ש פכ"ג מהלכות שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף י:
[ב] מ"ש פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח [סמג עשין קפח]:
[ג] [מ"ש פ"ו מהלכות ביכורים הלכה יב סמג עשין קמח ופ"ע טוש"ע יו"ד סימן שכט סעיף ב, ח]:
[ד] מ"ש פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה טז:
[ה] מ"ש שם פ"ו הלכה ז:

שינויי נוסחאות

א) מהו. ברש"י תמן תנינן (שבת מב.) **האולפן** והקדירה שהשבירן מרותחין **א** יתן **תובל** תבלין, **אבל** נותן הוא **תוך** הקערה **או** תוך התחתי. ר' יהודה **אומר** צריך **לו** נותן וכו' מהו:
ב) ועירוי. כ"ה גם בירושלמי שבת (שם) ובכ"י ובדוב הראשונים. ובחלק מן הראשונים **דעירוי**. וברש"י עירוי:
ג) **הוא**. ברש"י כ"ל הוא ר' יוסי **אבר** מותר עירוי **לאו** בכלי ראשון הוא:
ד) **אחד שבישל בו ואחד** שעירה **תובו** רותח. בתוס' זבחים (צה.) ובעוד ראשונים גרסינן הכא בריייתא דתר"כ (צו פרשתא ג פ"ז) **וכל בללי חרס אשר תבשל בו ישבר, אין לי אלא שבישל בו, עירה תובו** רותח מנין, ת"ל **ואשר תבשל** בו ישבר מ"מ:
ה) **וכא הוא אמר הכין.** ליתא בירושלמי שבת (שם) וברש"י ובחלק מן הראשונים וכן הגיה הרא"ש:
ו) **אף בללי נחושת כן.** ברש"י **אף** בללי נחושת כן ת"ל **ואם בללי נחשת בושלה**:
ז) **לך**. כ"ה בירושלמי (שם) ובכ"י ורש"ס:
ח) **העירות**. בד"א ובדפו"ר **עירות** וכ"ה ברש"ס:
ט) **ר' חנינה**. בר"ן (שבת פ"ג סי' שמ) **ר' זעירא**:
י) **בני**. בר"ן (ע"ז פ"ה דף לט. מדפי הרי"ף) **לא**:
כ) **משיחליקנו**. כ"ה בנמצעות בד"א ובדפו"ר. ובכ"ל **משיחליקינו**:

הגהות הגר"א

[א] לתוכו רותחת **ר' יוסי** אומר וכו':

הגהות וציונים

א. בכי"מ: ומשמע ליה השתא משום דהוי כלי חרס שהתורה העידה עליו (פסחים ל.):
ב. בכי"מ: בענבים או בתאנים:

ליקוט משנות אליהו

מתני' העירו. על דלילה:

ר"ש סירילאו

כלי יוסי לתפעלי בכלי שני בעניו אין היל שולמת: תנן תנינן. בשם שאם פרק שהשבירן מרותחין. שהעבירן מן האור אין המאכל כאלו מרותחין: **א** יתן **תובל** תבלין. משמתחל לכלי לשמור כל זמן שרותח מבשל: **אבל** נותן **הוא תוך** הקערה. בלכי שני אינו מבשל: תמהוי. פירש רש"י ז"ל (שבת מג:) כמין קערה גדולה שמערה כל הלילה למוכה ומשם מערה לקעורות. ומייתי בכל הך מתני' משום דפליגי בה ר' יהודה ורבנן דתפליגו במתני': **תובל** תבלין **למבה**. בכלי גוף ולעורות עליהן מבלי לשמור בלכי שני מתני' היינו כי נתן התבלין לתוך הקערה תחר שיפל כה התבשיל: **אחד שבישל בו ואחד שעירה תובו** רותחת. בפרק דם מטמת (זבחים נה:) יליפיון לה מדתניא התם ובמ"כ (ני ג ז) ובלי תרם אחר תבושל בו יאבר אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מניין ת"ל בו יאבר, אלמא עירוי ככלי לשמור הוא: **תבן בללי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין**. כלומר לעולם מהכא לא ילפיון לכלי לשמור ומבשל הוא, אלא שמעינן הכא אלא שמבלוע **א** ועוד דוקא בכלי חרס משום דרך הוא וקל ובלע: **[ה]** ת"ש והתני מנין **שאף בללי נחושת בן, ת"ש ואם בללי נחושת בושלה [ן] ואם בללי נחושת**. וי"ו מוסיף על ענין לשמור: **אית** לך **מימר בללי נחשת בולע**. על כרחך השתא אתקש אזיין לכלי נחשת ואתקש ומהימיהו בלעי, ואיזן לכלי נחשת אתקש לבלוע שמעינן דבלע מעירוי, ולאי מהן משקין, וטעמא מפרש בגמ': ר' יהודה **אומר**. טעמא מפרש בגמ':

The Gemara replies:

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי הִילֵּל — R' Chaninah the son of R' Hillel said: **מַחֲלוֹקֶת רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵי — It is** also the subject of **dispute** between **R' Yonah and R' Yose.** According to R' Yonah it is forbidden, while according to R' Yose it is permitted.[12]

The Gemara inquires further regarding broth poured from a cooking pot:

רַבִּי יִצְחָק בַּר גּוּפְתָּה בָּעֵי קוֹמֵי רַבִּי מָנִי — R' Yitzchak bar Guftah inquired before R' Mana: **עָשָׂה כֵּן בְּשַׁבָּת — If one did so on the Sabbath,** i.e. he poured hot broth from a primary vessel onto spices, **חַיָּיב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל — is he liable for cooking?**[13] **עָשָׂה כֵּן בְּבָשָׂר וְחָלָב — If he did so with meat and milk, חַיָּיב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל — is he liable for cooking** meat and milk together?[14]

R' Mana responds:

כַּיי דַּאֲמַר רַבִּי זְעֵירָא — [R' Mana] replied: It is **like that which R' Z'eira said:** **אֵי זֶהוּ חָלוּט בָּרוּר — What is absolute scalding?**[15] **כָּל שֶׁהָאוּר מְהַלֵּךְ תַּחְתָּיו — Whenever the fire is going beneath it.**[16] **וְכָא — And here** too, we may say: **אֵי זֶהוּ תַּבְשִׁיל בָּרוּר — What is absolute cooking? כָּל שֶׁהָאוּר מְהַלֵּךְ תַּחְתָּיו — Whenever the fire is going beneath it.** Thus, something poured from a primary vessel does not have the capacity to cook according to Biblical law, and no Biblical liability is incurred for doing so.[17]

The Mishnah states: R Yehudah says, one may put this oil into anything, except for something containing vinegar or fish brine. The Gemara elaborates:

מֶלַח כְּצִיר — According to R' Yudah's view, **עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוּדָה — salt is like brine**[18] **יַיִן כְּחוֹמֶץ —** and **wine is like vinegar.**[19]

Halachah 5

Mishnah As the Mishnah has established above (1:4, 7a), fruits that are intended for drying are considered to have reached *gemar melachah* when their drying process is complete. The Mishnah now establishes the stage of *gemar melachah* for dried figs that undergo additional stages of processing:

הָעִיגּוֹל מִשֶּׁיַּחֲלִיקֶנּוּ — A round cake of pressed figs[20] is considered completely processed **from when one glazes it.**[21]

NOTES

12. That is, according to R' Yose, all that is forbidden is to place the spices directly into the primary vessel (*Ramban* ibid.). For as soon as the broth leaves the confines of the vessel, it loses its capacity to cook, even before reaching the vessel into which it is being poured (see *Ran* to *Shabbos,* fol. 22b, citing *Rabbeinu Yonah*).

13. Even according to the view that pouring from a primary vessel onto spices is forbidden, perhaps it is considered cooking only according to Rabbinic law. R' Yitzchak bar Guftah therefore inquires if such an action is considered cooking according to Biblical law, which would render one liable to capital punishment for the Sabbath violation of cooking (see *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe*). [Above, on 9b, R' Yonah stated unequivocally that the law is merely a Rabbinical one (see note 9 there). R' Yitzchak bar Guftah inquires about the same issue.]

14. One who cooks meat and milk together is liable to lashes (*malkus*). R' Yitzchak bar Guftah inquires whether one is liable to this punishment for pouring hot milk from a primary vessel onto meat, or is it only Rabbinically prohibited (*Rash Sirilio*).

15. The Gemara in *Challah* (1:4, 14a) states that one is obligated to separate *challah* from one's dough only when it is baked. If the dough is scalded in hot water, it is not subject to the *challah* requirement even if it is baked afterward (*Rash Sirilio, Mahara Fulda, Pnei Moshe* to *Challah* loc. cit.; see, however, *Pnei Moshe* here, from *Challah* 1:3, 14a).

16. That is, if the dough is boiled in a pot over the fire, it is considered cooked and is exempt from the *challah* requirement (see *Mahara Fulda* and *Beur of R' Chaim Kanievski*).

17. R' Mana contends that R' Z'eira's statement can be applied to our question as well, and one is thus not liable for cooking on the Sabbath or for cooking meat and milk together unless the pot is on the fire (*Mahara Fulda, Pnei Moshe,* and *Beur of R' Chaim Kanievski*).

[According to the conclusion of *Yerushalmi,* on the Biblical level cooking can take place only when the pot is on the fire. Once the pot is removed from the fire, one is not liable for cooking if he puts raw food in that primary vessel, and one certainly would not be liable for pouring the contents of a primary vessel onto raw food (*Ran* to *Shabbos* fol. 20a). Thus, when R' Yonah ruled above that it is forbidden to pour from a primary vessel onto spices, that is only a Rabbinic prohibition. In fact, in the opinion of *Ramban* to *Avodah Zarah* 74b, R' Yitzchak bar Guftah's entire inquiry revolved around this issue. That is — unlike *Ran* who explains that R' Yitzchak bar Guftah's inquiry pertained to a case of *pouring* from a primary vessel — in *Ramban's* opinion, R' Yitzchak bar Guftah was inquiring whether one who places raw food on the Sabbath into a primary vessel that is off the fire has transgressed the *Biblical prohibition* of cooking or not. *Ramban* adds that the Gemara's conclusion does not contradict the Biblical requirement to purge a vessel into which sacrificial food was poured from a primary vessel, because that vessel absorbs the flavor of the sacrificial food without cooking taking place. The Torah therefore requires that this absorbed flavor be purged. See Variant B.]

18. Just as one may not place untithed oil in a primary vessel containing hot brine and eat it without tithing, one may also not place it in a primary vessel containing a hot salted dish, for its sharpness will cause it to cook (see *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe*).

19. That is, the sharpness of strong wine induces the cooking process no less than vinegar (see *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe*).

20. After being sundried, figs were commonly pressed together into the shape of a round cake (see *Rashi* to *Beitzah* 3b ד"ה ליטרא, *Beur of R' Chaim Kanievski;* see *Rambam, Commentary to Mishnah Terumos* 4:8; see also *Meleches Shlomo* ד"ה העיגול).

21. It was common to glaze a cake of figs by applying a liquid to its surface. [This was done by rubbing figs or grapes against the surface of the cake, so that the juice oozed out directly onto it, giving it the desired shine (see *Mahara Fulda* below, top of 10b).] This act is considered the final stage of the processing of these figs (*Mahara Fulda*).

Rambam, in his commentary to the Mishnah, understands that the reference here is not to glazing the cake of figs with some other substance, but to polishing it by rubbing or smoothing its surface with a stone or a piece of marble (see *Rash Sirilio*). According to *Rambam,* this act is the *gemar melachah,* generating the tithing obligation. See below, 10b, and Variant A there.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

of cooking like the primary vessel itself. The Gemara inquires if this is true even if there is a considerable distance between the source primary vessel and the pot into which the stream is falling. This is also the understanding of *Beur HaGra* (*Yoreh Deah* 105:13; see also *Gra ms.* 1 and 2 here).

B. We have explained the Gemara's conclusion according to the commentators of *Yerushalmi* and according to *Ramban* and *Ran,* that, at the Biblical level, a pot cannot cook unless it is on the fire. *Ran* concludes that *Yerushalmi* is thus in dispute with *Bavli* (see *Shabbos* 38b, *Chullin* 104b), which maintains that one is liable for cooking in a primary vessel even if it is no longer on the fire. *Beur HaGra* (*Yoreh Deah* 105:13), however, explains that *Yerushalmi* merely means that one is not liable unless he places food in a pot that *had* (at one time) a fire going beneath it — i.e. a primary vessel, and not that one is liable only if the primary vessel is still on the fire. See *Shevisas Ha- Shabbos* (introduction to cooking §5-8) for further discussion of this issue.

[ג. - ה"ד ה"ה]

מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה. להא דאמר לקמן (ס"ה - לפ). התלפלפן והקדירה שהעבירן מרותחין לפ יתן למוכן תבלין קמ"ל, אי נימא דווקא למוכה לסגל לערות עליהן מוכר או דילמא עירוי ככלי לתוכו: **אחד שבישל בו.** ממני היא דתניא בפרק סם מטעם (לה.): אחד קדירה שבישל בה או שעירה למוכה וכו' טעונין מריקה וטיפה, שמע מינה לעירוי ככלי לתוכו היא שהרי מדמי לה לניסיל דו: **וכא הוא אמר הכין.** לא גרסינן ולימא נמי בפרק כירה: **והתני אף בכלי נחושת כן אית ליה דמימר כלי נחושת בולע.** בממיא, ולא מצי לוסי: **מהו לערות עם הקילוח:** מהו להערות עם הקילוח. לם גמר טומא ושוה קילוח לרוב ונעטן קלח ומיהו כמערה מכלי לתוכו לכלי שי בלא קילוח או לא: **מחלוקת ר' יונה ורבי יוסי.** דלעיל ל"ל היא למען לתסור אסור אף בקילוח: **עשה כן.** על ידי עירוי משום כמגבל או לא. [ל]יל"ל [ד]כל הני לעיל דתמרינן הוה ככלי לתוכו מדרבנן הוא אבל מדאוריי"ת לא: **איזה חלוט ברור.** חלוט גמור: **כל שהאור מהלך תחתיו.** הוא נקרא חלוט גמור ברומתים, הכי גמי כתן איזה מבושל וכו' אבל עירוי לא: **מלח כציר.** כשם שאסור ליתן לציר כך אסור ליתן למלח: **ויין.** חזק לא עדיף ממזוג ובלבד שניכר רומתים: **מתני' הציגול.** של דבילה רגילין להמליק פניו במקקין והוא גמר מלאכתן למעבר: **בתאנים ובענבים של טבל.** במקקין היוצים מן התאנים והענבים של טבל מחליקים בהן הציגול של דבילה ולא תעשי כיון לחלוי לגיבוד: **ורבי יהודה אוסר.** למקקין המוציא מהם ואוסרים הן ולחוריס מפוס טבל:

מהו ליתן תבלין ממטה ולערות עליהן מלמעלה. להא דאמר לקמן (ס"ה - לפ). התלפלפן והקדירה שהעבירן מרותחין לפ יתן לתוכן תבלין קמ"ל, אי נימא דווקא למוכה לסגל לערות עליהן מוכר או דילמא עירוי ככלי לתוכו: **אחד שבישל בו.** ממני היא דתניא בפרק סם מטעם (לה.): אחד קדירה שבישל בה או שעירה למוכה וכו' טעונין מריקה וטיפה, שמע מינה לעירוי ככלי לתוכו היא שהרי מדמי לה לניסיל דו: **וכא הוא אמר הכין.** לא גרסינן ולימא נמי בפרק כירה: **והתני אף בכלי נחושת כן אית ליה דמימר כלי נחושת בולע.** בממיא, ולא מצי לוסי: **מהו לערות עם הקילוח:** מהו להערות עם הקילוח. לם גמר טומא ושוה קילוח לרוב ונעטן קלח ומיהו כמערה מכלי לתוכו לכלי שי בלא קילוח או לא: **מחלוקת ר' יונה ורבי יוסי.** דלעיל ל"ל היא למען לתסור אסור אף בקילוח: **עשה כן.** על ידי עירוי משום כמגבל או לא. [ל]יל"ל [ד]כל הני לעיל דתמרינן הוה ככלי לתוכו מדרבנן הוא אבל מדאוריי"ת לא: **איזה חלוט ברור.** חלוט גמור: **כל שהאור מהלך תחתיו.** הוא נקרא חלוט גמור ברומתים, הכי גמי כתן איזה מבושל וכו' אבל עירוי לא: **מלח כציר.** כשם שאסור ליתן לציר כך אסור ליתן למלח: **ויין.** חזק לא עדיף ממזוג ובלבד שניכר רומתים: **מתני' הציגול.** של דבילה רגילין להמליק פניו במקקין והוא גמר מלאכתן למעבר: **בתאנים ובענבים של טבל.** במקקין היוצים מן התאנים והענבים של טבל מחליקים בהן הציגול של דבילה ולא תעשי כיון לחלוי לגיבוד: **ורבי יהודה אוסר.** למקקין המוציא מהם ואוסרים הן ולחוריס מפוס טבל:

[ג - ה"ד ה"ה]

ט) א) מהו ליתן תבלין ממטן ולערות עליהן מלמעלן. ר' יונה אמר א אסור ב) ועירוי ככלי ראשון ג) הוא. חייליה דר' יונה מן הדא ג) ב ד) אחד שבישל בו ואחד שעירה [א] לתובו רותחה. ה) וכא הוא אמר הכין. אמר ר' יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב ר' יוסי בר' בון והתני ג) אף בכלי נחושת כן אית ז) [לך] מימר כלי נחושת בולע. ז) מהו ח) להערות עם הקילוח. אמר ר' חנינה בריה דר' הילל מחלוקת ר' יונה ור' יוסי. ר' יצחק בר גופתא בעי קומי ר' מנא עשה כן בשבח חייב משום מבשל. עשה כן בבשר וחלב חייב משום מבשל. אמר ליה ט) כיי דאמר ר' זעירא כ) ג אי זהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא אי זהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו: על דעתיה דר' יודה י) מלח כציר יין כחומץ: **הלכה ה מתני'** [מ"ח] ד העיגול כ) משיחליקנו. ה מחליקין בתאנים ובענבים של טבל ר' יהודה אוסר.

מהו ליתן תבלין ממטה ולערות עליהן מלמעלה. להא דאמר לקמן (ס"ה - לפ). התלפלפן והקדירה שהעבירן מרותחין לפ יתן לתוכן תבלין קמ"ל, אי נימא דווקא למוכה לסגל לערות עליהן מוכר או דילמא עירוי ככלי לתוכו: **אחד שבישל בו.** ממני היא דתניא בפרק סם מטעם (לה.): אחד קדירה שבישל בה או שעירה למוכה וכו' טעונין מריקה וטיפה, שמע מינה לעירוי ככלי לתוכו היא שהרי מדמי לה לניסיל דו: **וכא הוא אמר הכין.** לא גרסינן ולימא נמי בפרק כירה: **והתני אף בכלי נחושת כן אית ליה דמימר כלי נחושת בולע.** בממיא, ולא מצי לוסי: **מהו לערות עם הקילוח:** מהו להערות עם הקילוח. לם גמר טומא ושוה קילוח לרוב ונעטן קלח ומיהו כמערה מכלי לתוכו לכלי שי בלא קילוח או לא: **מחלוקת ר' יונה ורבי יוסי.** דלעיל ל"ל היא למען לתסור אסור אף בקילוח: **עשה כן.** על ידי עירוי משום כמגבל או לא. [ל]יל"ל [ד]כל הני לעיל דתמרינן הוה ככלי לתוכו מדרבנן הוא אבל מדאוריי"ת לא: **איזה חלוט ברור.** חלוט גמור: **כל שהאור מהלך תחתיו.** הוא נקרא חלוט גמור ברומתים, הכי גמי כתן איזה מבושל וכו' אבל עירוי לא: **מלח כציר.** כשם שאסור ליתן לציר כך אסור ליתן למלח: **ויין.** חזק לא עדיף ממזוג ובלבד שניכר רומתים: **מתני' הציגול.** של דבילה רגילין להמליק פניו במקקין והוא גמר מלאכתן למעבר: **בתאנים ובענבים של טבל.** במקקין היוצים מן התאנים והענבים של טבל מחליקים בהן הציגול של דבילה ולא תעשי כיון לחלוי לגיבוד: **ורבי יהודה אוסר.** למקקין המוציא מהם ואוסרים הן ולחוריס מפוס טבל:

הכא לחיזוקי מבשל כרוב שהוא מיד מפוס מבשל בשבת או בשבח בחלב כל שהוסר מהלך מחמתו, ולענין ליסור גרידא הוא לחמרינן עירוי ככלי לחסור: על דעתיה דר' יודה. לכי' יהודה דמתני' קמי' דקתמר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וליכי, לאו דווקא חומץ וליכי קתמר, אלא מלוח כליכי הוא ויין לכחומץ, דג"כ מריפותן מסייע לנסל: **מתני' הציגול** של דבילה: **משיחליקנו.** ברגילין להחליק פני העיגול במקקין, והוא גמר מלאכתו לתעשר: **מחליקין בתאנים ובענבים של טבל.** מקקין של תאנים וענבים של טבל מותר להחליק בהן העיגול ואין בזה משום מפסיק בטבל. ור' יהודה אוסר, להפסק הוא ואסור להפסיק לח בטבל. ואין הלכה כר' יהודה בכולה מתני':

הכא לחיזוקי מבשל כרוב שהוא מיד משום מבשל בשבת או בשבח בחלב כל שהוסר מהלך מחמתו, ולענין ליסור גרידא הוא לחמרינן עירוי ככלי לחסור: על דעתיה דר' יודה. לכי' יהודה דמתני' קמי' דקתמר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וליכי, לאו דווקא חומץ וליכי קתמר, אלא מלוח כליכי הוא ויין לכחומץ, דג"כ מריפותן מסייע לנסל: **מתני' הציגול** של דבילה: **משיחליקנו.** ברגילין להחליק פני העיגול במקקין, והוא גמר מלאכתו לתעשר: **מחליקין בתאנים ובענבים של טבל.** מקקין של תאנים וענבים של טבל מותר להחליק בהן העיגול ואין בזה משום מפסיק בטבל. ור' יהודה אוסר, להפסק הוא ואסור להפסיק לח בטבל. ואין הלכה כר' יהודה בכולה מתני':

ר"ש סירילאו

כר' יוסי דלפלפין בכלי שי בעינן לין היל סולדת: תבן תבינן. בממ' שבת פרק כירה (פ"ג מ"ה): שהעבירן מרותחין. שהעבירן מן האור לין המשמשת כשהן מרותחין: **א** יתן **ל**תוכן **תבלין.** משמתחל לכלי רחשון עד זמן שרוחש מבשל: **אבל** נותן **הוא ל**תוך **הקערה.** לכלי שי אינו מבשל: תמחוי. פירש רש"י ז"ל (שבת מב:) כמין קערה גדולה שמערה לה התלפלפ למוכה ומשם מערה לקעריות. ומייתי הכא לך מתני' משום דלפלפין בה כ' יהודה ורבנן דתלפלפינו במתני': **ל**יתן **תבלין ל**תבה. בכלי גוזן ולערות עליהן מכלי רחשון לכלי שי"מ מתני' היינו כי נתן התבלין לתוך הקערה אחר שיפל בה התבשיל: **אחד שבישל בו ואחד שעירה ל**תובו **רותחה.** לפיכך דס מטעם (זבחים נה:) יליפינן לה מדתניא התם ובמו"ק (ט ג ז) וכלי חרס אחר תבושל בו יבשר אין לי אלא שבישל בו עירה למוכו ולכלי חרס אחר תבושל בו יבשר אין לי אלא שבישל בו ואחד שע

The Mishnah digresses to present two disputes relating to this practice of glazing cakes of dried figs with a liquid substance:

The first dispute:

מְחַלִּיקִין בִּתְאֵנִים וּבַעֲנָבִים שֶׁל טֶבֶל — We may glaze a cake of figs **with** the juice of other **figs or** of **grapes of *tevel*.**[22] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר —** However, **R' Yehudah forbids** doing so.[23]

NOTES

22. The juice of *tevel* produce is also classified as *tevel* and is similarly forbidden for consumption (*Bavli Chullin* 120b). [Whether the juice of *tevel* fruits other than wine and oil (which the Torah explicitly obligates in *maasros*) is Biblically obligated in *maasros* is the subject of a Tannaic dispute (see *Tosefta, Terumos* 9:9 and *Yerushalmi Terumos* 11:2, 99b). However, all agree that other juices are considered *tevel* at least Rabbinically (see *Yerushalmi* ibid.; see also *Rambam, Hil. Maachalos Asuros* 10:22, and *Chazon Ish* 7:3).]

Nonetheless, according to the Tanna Kamma of our Mishnah, this juice may be used for glazing, based on the following:

The Mishnah above (1:1) indicates that only something classified as a "food," that is, an edible item fit for human consumption, can be considered *tevel* (see *Rambam, Hil. Terumos* 2:2). Inedible produce, such as something fit only for animal consumption, is exempt from tithing. In our case, the juice that emerges from the figs or grapes, though edible, is not classified as a "food" in and of itself because it is absorbed directly into the cake, and thus never existed as an independent entity (*Mahara Fulda* from *Rav;* see also *Rash*). Since this juice is considered too insignificant to be called "food," it is not subject to the regulations concerning consuming *tevel* and may be used for glazing (*Rosh*).

The basis for this exemption, as explained by *Chazon Ish* 7:3 ד״ה מעשרות, is that juice that oozes out of a fruit is not the essential component of the fruit; consequently, in a case such as this, where the juice loses its independent status as soon as it comes into existence, it is not included in the prohibition concerning the juice of *tevel* produce. It may thus be used for glazing.

23. He holds that the juice of the *tevel* figs and grapes is considered halachically significant even when it is immediately absorbed. Since it does in fact then qualify as a "food," it is considered *tevel* and may not be squeezed onto the cake of dried figs (*Mahara Fulda,* from *Rav;* see *Rash;* see also *Rosh*; cf. *Ramban Commentary*). The precise circumstances of this dispute will be analyzed in the Gemara below.

[ג. - ה"ד ה"ה]

מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה. להא דאמר לקמן (ס"ה - לפ). התלילפם והקדירה שהעבירן מרותחין לפ יתן למוכן תבלין קמ"ל, אי נימא דווקא למוכה לסגר לבעל לערות עליהן מוכר או דילמא עירוי ככלי לתוכו לסגר לבעל לערות עליהן מוכר **אחד שבישל בו.** ממני היא דתניא בתוספתא פרק סר מטעם (לה:) תלמ קדירה שבישל בה או שעירה לתוכה וכו' טעונין מריקה וטעיפה, שמע מינה לעירוי ככלי לתבלין היא שהרי מדמי לה לבישל בו: **וכא הוא אמר הכין.** לפ גרסינן ולימא נמי פרק כירה: **והתני אף בכלי נחושת כן אית לך למימר כלי נחושת בולע.** בתמיה, ולפ מפני לומר: **מהו לערות עם הקילוח:** מהו להערות עם הקילוח. פס גמור הואיל ועושה קילוח אינו נפגם קלת ומיהו כמעשה מכלי לתבלין לכלי שני נפל קילוח או לפ: **מחלוקת ר' יונה ורבי יוסי.** דלעיני לעיל היא היא למתן לסגור לסגר אף בקילוח: **עשה כן.** על ידי עירוי משום כמגבל או לפ, [ד]ל"ל [ז]כל הני לעיל לתמיהן הוה ככלי לתבלין מדברנן הוה לגבל מדאוריית לפ: **איזה חלוט ברור.** חלוט גמור: **כל שהאור מהלך תחתיו.** הוה נקרא חלוט גמור ברותחין, ככי מני לפ דלעיל מגבל או כבר מבושל, ואינו מיחוי ובלבד שניסה רותחים: **מתני' העיגול.** של דלילה רגילין להחליק פניו במקטן והוא גמר מלאכתן למעשר: **בתאנים ובענבים של טבל.** במקטן היוצאים מן התמיס והעניבים של טבל מחליקים בהן העיגול של דלילה ולא תשיבי כיון לחלוי לגיבוד: **ורבי יהודה אוסר.** למקטן המוציא בהן ותפורים משום טבל:

[ד] מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה. ר' יונה אמר [א] אסור [ב] ועירוי ככלי ראשון [ג] הוא. חייליה דר' יונה מן הדא [ג] ב [ד] אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותחת. [ה] וכא הוא אמר הכין. בתמיה, ומסקנת דברי ר' יונה הן, וכלומר והיאך תאמר כאן שמותר לערות עליהן רותח, הא תניא בהדיא לעירוי ככלי לתבלין הוא: **א"ר יוסי.** מהתם לאו לגיה, דבכלי מרם מיירי והוא נותנ הרבה, ולפיכך התמירו בו לטעון מריקה וטעיפה אף מעירוי לכלי לתבלין, אבל הכא גבי תבלין אינו מתבטלין מעירוי רותח, ואיכא למימר למומר: **התיב.** עלא ר' יוסי בר' גון והתניא התם לאף בכלי מותר כן לטעון מריקה וטעיפה, וכי אית מימר כלי נחושת נותנ הרבה הוא בתמיה, אלא ודאי לעולם אית לעירוי רותח ככלי לתבלין הוא: **מהו לערות עם הקילוח.** הקילוח צריוד מן הקדירה מהו מצטיב, אי ככלי לתבלין או לפ. וקאמר ר' תניהה לתלת בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי בעירוי ככלי לתבלין הקילוח ג"כ ככלי לתבלין, ולמר לפ מצטיב עירוי ככלי לתבלין הוא מצטיב אם בשבת חייב משום מבשל. כלומר דבעי למתן ככלי לתבלין: **עשה כן בשבת חייב משום מבשל.** דס"ל עירוי ככלי לתבלין אם לענין מיוח נמי אתרינן הכי, ולפ עשה כן בשבת כביטול גמור הוא ומייב משום מבשל, וכן בכשר ומלב, או דילמא לעניין ליסור גזירה אמרו לתסור לעשות כן, אבל אין בו משום מיוח בשול: **א"ל כהאי דאמר ר"ז איזהו חלוט ברור.** לענין מיוח תלב, כלומרינן לקמן בפ"ק דתלה (ס"ל - יח.) דכל שהשור מהלך תחתיו זהו שמייב משום מבשל בשבת בתלב כל שהשור מהלך תחתיו, ולענין ליסור גזירה הוא דתנרינן עירוי ככלי לתבלין: **על דעתיה דר' יוחנן.** לכי יהודה דמתני' קאי דקתמר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וליר, לאו דווקא חומץ וליר קתמר, אלא תלוש כליר הוא ויין לכחומץ, דג"כ תריפותן מסייע לגבל: **מתני' העיגול** של דלילה: **משיחליקנו.** שרגילין להחליק פני העיגול בתמקין, והוא גמר מלאכתו למעשר: **מהחליקין בתאנים ובענבים של טבל.** תמקין של תמיס ועניבים של טבל תותר להחליק בהן העיגול ואין בזה משום תפסיק טבל. ור' יהודה אוסר, להתפסק הוא ותסור להתפסק לא הטבל.

[ה] (מ"ח) [ד] העיגול [ב] משיחליקנו. [ה] מהליקין בתאנים ובענבים של טבל ר' יהודה אוסר.

ר"ש סירילאו

כלי יוסי להפליג ככלי שני בענין אין היל סולדת: תבן תרנין. בתמ' שבת פרק כירה (פ"ג מ"ה): שהעבירן מרותחין. שהעבירן מן האור בין בתמצות כשהן מרותחין: **א** יתן **תבלין.** משמתחיל לכלי לתבלין כל זמן שרותח מצטיב: **אבל** נותן **הוא תוך הקערה.** לכלי שני אינו מצטיב: תמהוני. פירש רש"י ז"ל (שבת מב:) כמין קערה גדולה שמערה לה התלפם למוכה ומסס מערה לקערות. ומייתי הכא לך מתני' משום דלפניה כה ר' יהודה ורבנן דתלפניה במתני': **יתן תבלין** למטה. ככלי גוזן ולערות עליהן מכלי לתבלין לכי שריא מתני' הייטו כי נתן התבלין לתוך הקערה תחת שפל כה התבשיל: **אחד שבישל בו ואחד שעירה רותחת** לתוכו. לפיכך לה מטעם (זבחים לה:) יליפינן לה מדתניא התם ובמו"ק (כו ג.) וכלי מרכ תבשיל בו יצבר אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מניין ת"ל בו יצבר, אלמא עירוי ככלי לתבלין ומבשל הוא: **תבן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשלין.** כלומר לעולם מכשל לפ לעיולי לתבלין מבשל, אלא שמעינן הכא אלא שמבלע **א** ועוד דוקא ככלי חרס משום דרך הוא וקל לנבלע: **ואם** נחושת בושלהן **ואם** בכלי נחושת. ר"ו מוסיף על ענין לתבלין: **אית לך** מימר כלי נחושת בולע. על כרחך השתא אתין כלי נחושת ותנן ותנרוייהו בלעי, ואיזן לכלי נחושת אקשה לבלוע שמעינן דבלע מעירוי, ולאי

ביאור הגר"א

כת"י א

מהו לערות. מיבעי אם דווקא כשמערו (בשפיכתם) [בשפיכה] עבה מפלגי לעירוי אם לי הוה ככלי לתבלין אפילו בכשמערה בקלות דק לפסבר לגמ פליגי, והכא דגם בעירוי כזה פליגי ר' יוחנן ור' יוסי: **ר' יצחק בעי.** עירוי לענין שצא לי הוה ככלי לתבלין אפילו אם מצטיב, או לענין בשר בחלב: והכא כמו דמקיע לפ נקרא מלוטה דווקא כשאור מהמיו, כן הדין לענין שצא לי נקרא גמ ע"א האור מהמיו: **על דעתיה.** לאמתר דתמר ר' יהודה רק תומך ולימ, ואמר כאן מלא כלימ:

כת"י ב

ס"ג **שעירה** לתוכו רותח א"ר יוסי תנן כו': **מהו לערות עם הקילוח.** פי' אם דווקא שהוא מערה מכלי אל כלי בכל ביתר, אבל עם הקלוח מותר לערות או לאו: **מהחליקין** ר' יוחנן ור' יוסי: ר' יצחק בעי, עירוי לענין שצא לי הוה ככלי לתבלין אפילו אם מצטיב, או לענין בשר בחלב: והכא כמו דמקיע לפ נקרא מלוטה דווקא כשאור מהמיו, כן הדין לענין שצא לי נקרא גמ ע"א האור מהמיו: **על דעתיה.** לאמתר דתמר ר' יהודה רק תומך ולימ, ואמר כאן מלא כלימ:

א) מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה. להא דאמר (פ"ה - לפ). התלילפם והקדירה שהעבירן מרותחים לפ יתן לתוכן תבלין קמ"ל, אי נימא דווקא למוכה לסגר לבעל לערות עליהן מוכר או דילמא עירוי ככלי לתבלין הוא לסגר לבעל לערות עליהן מוכר **אחד שבישל בו.** ממני היא דתניא בתוספתא פרק סר מטעם (לה:) תלמ קדירה שבישל בה או שעירה לתוכה וכו' טעונין מריקה וטעיפה, שמע מינה לעירוי ככלי לתבלין היא שהרי מדמי לה לבישל בו: **וכא הוא אמר הכין.** לפ גרסינן ולימא נמי פרק כירה: **והתני אף בכלי נחושת כן אית לך למימר כלי נחושת בולע.** בתמיה, ולפ מפני לומר: **מהו לערות עם הקילוח:** מהו להערות עם הקילוח. פס גמור הואיל ועושה קילוח אינו נפגם קלת ומיהו כמעשה מכלי לתבלין לכלי שני נפל קילוח או לפ: **מחלוקת ר' יונה ורבי יוסי.** דלעיני לעיל היא היא למתן לסגור לסגר אף בקילוח: **עשה כן.** על ידי עירוי משום כמגבל או לפ, [ד]ל"ל [ז]כל הני לעיל לתמיהן הוה ככלי לתבלין מדברנן הוה לגבל מדאוריית לפ: **איזה חלוט ברור.** חלוט גמור: **כל שהאור מהלך תחתיו.** הוה נקרא חלוט גמור ברותחין, ככי מני לפ דלעיל מגבל או כבר מבושל, ואינו מיחוי ובלבד שניסה רותחים: **מתני' העיגול** של דלילה רגילין להחליק פניו במקטן והוא גמר מלאכתן למעשר: **בתאנים ובענבים של טבל.** במקטן היוצאים מן התמיס והעניבים של טבל מחליקים בהן העיגול של דלילה ולא תשיבי כיון לחלוי לגיבוד: **ורבי יהודה אוסר.** למקטן המוציא בהן ותפורים משום טבל:

ב) מ"ר פכ"ג מהלכות שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף י:

ג) מ"ר פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח [סמג עשין קפה]:

ד) (מ"ר פ"ו מהלכות ביכורים הלכה יב סמג עשין קמה ופ"ר טוש"ע יו"ד סימן שכט סעיף ב, ד):

ה) מ"ר פ"ג מהלכות מעשר הלכה טז:

ו) מ"ר שם פ"ו הלכה ז:

שינויי נוסחאות

א) מהו. ברש"י תבן תרנין (שבת מב.) **האלפס** והקדירה שהעבירן מרותחין **א"א** יתן **תבלין** לתוך הקערה **אבל** נותן הוא **תוך** הקערה **או** לתוך התחתי. ר' יהודה **אומר** לכל **הוא** נותן וכו' מהו:

ב) ועירוי. כ"ה גם בירושלמי שבת (שם) ובכ"ר וברוב הראשונים. ובחלק מן הראשונים דעירוי. וברש"י עירוי:

ג) **הוא.** ברש"י כ"ל הוא ר' יוסי **אבר** מותר עירוי **לאו** בכלי ראשון הוא:

ד) **אחד שבישל בו ואחד** שעירה **לתוכו** רותח. בתוס' זבחים (צה:) ובעוד ראשונים גרסינן הכא בריייתא דתר"כ (צו פרשתא ג פ"ז) **וכל כלי חרס אשר תבשל בו ישבר, אין לי אלא שבישל בו, עירה לתוכו רותח מנין, ת"ל ואשר תבשל בו ישבר מ"מ:**

ה) **וכא הוא אמר הכין.** ליתא בירושלמי שבת (שם) וברש"י ובחלק מן הראשונים וכן הגיה הרא"ש:

ו) **אף בכלי נחושת כן.** ברש"י **מנין שבכלי נחושת כן ת"ל ואם בכלי נחושת בושלה:**

ז) **לך.** כ"ה בירושלמי (שם) ובכ"ר ורש"י ס"ז:

ח) **העירות.** בד"א ובדפו"ר **לערות** וכ"ה ברש"י ס"ז:

ט) **ר' חנינה.** בר"ן (שבת פ"ג סי' שמ) **ר' זעירא:**

י) **בי.** בר"ן (ע"ז פ"ה דף לט. מדפי הרי"ף) **לא:**

כ) **משיחליקנו.** כ"ה בנמצעיות בד"א ובדפו"ר. ובכ"ל **משיחליקינו:**

הגהות הגר"א

[א] לתוכו רותח **ר' יוסי** אומר וכו':

הגהות וציונים

א. בכ"מ: ומשמע ליה השתא משום דהוי כלי חרס שהתורה העידה עליו (סמחים ל:):

ב. בכ"מ: בענבים או בתאנים:

ליקוט משנות אליהו

מתני' העיגול. של דלילה:

[ג. ו: - ח"ח]

המחלוק בענבים לא הוכשר. בגבלי פ' חבית (שבת קמה.) מסיק דפליגי במסקה העומד למלמ(ו)ן, דמ"ק לא מטיב ליה מסקה ור' יהודה מטיב ליה מסקה. הגרוגרות משידוש. שהמסקים מייבשין אותם, ואמ"כ דשים אותם במקלות לתוך החבית או שמכניסין אותן למגורה והוא גמר מלאכתן: לא יאבל מהן עראי. כגמרא מפרש דהאי מגת פ"ל דלא העליון כיון לתתמון ולא התחתון כיון לעליון, ומ"כ גמרה מלאכתן ולא יאכל מהם עראי. ור' יוסי מיתר. דס"ל לכיון התחתון לעליון. ותין הלכה כר' יוסי: גמ' מה פליגין ר' יודה ורבנן. דממליך בחבית ועניים על עסל, דוקא בטבל שנטבל מדבריהן, כגון שנקבע על פי שאם רצו לקחשיב להו לקמן בפ"ל (ס"ע - נב). שקוצעין להיות עטול למעשר, ואינם גלה מדבריהן, וכן כיוצא בהן, אבל בטבל שנטבל דבר תורה שהכניסו להבית ולכך שנר, אוף רבנן מודים לתלות להפסידו: ר' מנא אמר. להא דלקמן פסח וגם מסוס ר' יוחנן, ור' מנין קמליה לה בשם ר' יוחנן, ומילתא מהניתא הוא ומפיפא קלי דממליך בענבים וכו', דר' יודן כדעתיה ורבנן נמי כדעתייהו ממה דפליגי בעלמא: דתני. במוספתא דטהרות (פ"י ה"ו) זית שפיצעו בידים מסואבות, לא הוכשרו. לגמ' ליתא דאיכא למימר דמיירי בשהוא מסואב ואינו ממעטו גלה שיהא ראוי להלילה: לפותפתן במלח הוכשרו. לפי גירסת זו בעמא דניחא ליה במסקה היינו ממנו: לידע אם יש בו מים. כלומר אם יש בו לחלוחית שמן. ומפותפתן גרים, לידע אם יש בו שמן: לא הוכשרו. משום דהמסקה מחזי לגחוד ולאו במסקה היא: ור' יודה אומר הוכשרו. דהמפרכ ומחזי: רבנן אמרי במימיו הוא בודק. במסקה היינו ממנו בודק, וכיון לחזיל לגחוד ולאו לכלום הוא. ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק. להרגיש אם יש בו מסקה, וכיון לגמ מכוון לגחד המסקה משום הוא והוכשר: והכא. לכאורה והשתא הכא [נ]מי ממה פליגי. רבנן אמרי במימיו הוא. מכוון להמליך, וכיון לחזיל לגחוד ולאו כלום הוא ולא הוכשר. וה' יהודה. קוצר במיש שלו מחליך. כלומר לא מכוון להמסקה אלא שהמסקה נקלפת ונפרדת מן הזיתים ומן הענבים לבד (תרומות פ"י מ"ג). ועוכה פלוגתא לי מסקה העומד למלמ(ו)ן מסקה גמ"ק לא מטיב ומסקה גמ"ק לא מטיב (שבת קמה.): ור"ש מטיב. דמסקה העומד למלמ(ו)ן לא הוכשר. דמסקה העומד לגחוד לא מטיב מסקה למ"ק: הגרוגרות. דרך הגרוגרות לדרוך בחבית ויהיה כל אחד ואחד בפני עצמו ומוכרן כל אחד ואחד בפני עצמו. ויש שדוכין במגורה ועושים מגורות מגורות הרבה, עגולות כמלא הגרגרות ועשה כל אחד ואחד עגול, ודרך לדרוך מקודם מעט ואח"כ נותן עוד תלתים עליהם ודוחך תוחס:

[ד. ו: - ח"ח]

ד המחלוק בענבים לא הוכשר ר' יהודה אומר הוכשר. ה א וגרוגרות משידוש ומגורה משיעגל. ו ב היה דש בחבית ומעגל במגורה נשברה החבית ג ונפחתה המגורה לא יאכל מהן עראי. ר' יוסי מתיר: גמ' חניה בריה דר' יסא אמר מה פליגין ר' יודה ורבנין בטבל שנטבל מדבריהן אבל טבל שנטבל דבר תורה אוף רבנין מודיי. ה ר' מנא אמר ליה סתם ר' אבין בשם ו ר' יוחנן ר' יודן כדעתיה ורבנין כדעתון [א] דתני ז זית שפיצעו בידים ז: מסואבות ח לא הוכשרו. לסופגן במלח ט הוכשרו. לידע אם יש בו י מים יא לא הוכשרו. ר' יודן אמר הוכשרו. יב רבנין אמרין במימיו הוא בודק ר' יודה אומר בגופו הוא בודק. יג והכא רבנין אמרין במימיו הוא מחליק ר' יודא יד [אומר] בשיש שלו טו [הוא] מחליק: המחלוק בענבים. כגבלי פ' חבית (שבת קמה.) מסיק דפליגי במסקה העומד למלמ(ו)ן, דמ"ק לא מטיב ליה מסקה ור' יהודה מטיב ליה מסקה. הגרוגרות משידוש. שהמסקים מייבשין אותם, ואמ"כ דשים אותם במקלות לתוך החבית או שמכניסין אותן למגורה והוא גמר מלאכתן: לא יאכל מהן עראי. כגמרא מפרש דהאי מגת פ"ל דלא העליון כיון לתתמון ולא התחתון כיון לעליון, ומ"כ גמרה מלאכתן ולא יאכל מהם עראי. ור' יוסי מתיר. דס"ל לכיון התחתון לעליון. ותין הלכה כר' יוסי: גמ' מה פליגין ר' יודה ורבנן. דממליך בחבית ועניים על עסל, דוקא בטבל שנטבל מדבריהן, כגון שנקבע על פי שאם רצו לקחשיב להו לקמן בפ"ל (ס"ע - נב). שקוצעין להיות עטול למעשר, ואינם גלה מדבריהן, וכן כיוצא בהן, אבל בטבל שנטבל דבר תורה שהכניסו להבית ולכך שנר, אוף רבנן מודים לתלות להפסידו: ר' מנא אמר. להא דלקמן פסח וגם מסוס ר' יוחנן, ומילתא מהניתא הוא ומפיפא קלי דממליך בענבים וכו', דר' יודן כדעתיה ורבנן נמי כדעתייהו ממה דפליגי בעלמא: דתני. במוספתא דטהרות (פ"י ה"ו) זית שפיצעו בידים מסואבות, לא הוכשרו. לגמ' ליתא דאיכא למימר דמיירי בשהוא מסואב ואינו ממעטו גלה שיהא ראוי להלילה: לפותפתן במלח הוכשרו. לפי גירסת זו בעמא דניחא ליה במסקה היינו ממנו: לידע אם יש בו מים. כלומר אם יש בו לחלוחית שמן. ומפותפתן גרים, לידע אם יש בו שמן: לא הוכשרו. משום דהמסקה מחזי לגחוד ולאו במסקה היא: ור' יודה אומר הוכשרו. דהמפרכ ומחזי: רבנן אמרי במימיו הוא בודק. במסקה היינו ממנו בודק, וכיון לחזיל לגחוד ולאו לכלום הוא. ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק. להרגיש אם יש בו מסקה, וכיון לגמ מכוון לגחד המסקה משום הוא והוכשר: והכא. לכאורה והשתא הכא [נ]מי ממה פליגי. רבנן אמרי במימיו הוא. מכוון להמליך, וכיון לחזיל לגחוד ולאו כלום הוא ולא הוכשר. ור' יהודה. קוצר במיש שלו מחליך. כלומר לא מכוון להמסקה אלא שהמסקה נקלפת ונפרדת מן הזיתים ומן הענבים לבד (תרומות פ"י מ"ג). ועוכה פלוגתא לי מסקה העומד למלמ(ו)ן מסקה גמ"ק לא מטיב ומסקה גמ"ק לא מטיב (שבת קמה.): ור"ש מטיב. דמסקה העומד למלמ(ו)ן לא הוכשר. דמסקה העומד לגחוד לא מטיב מסקה לגמ"ק: הגרוגרות. דרך הגרוגרות לדרוך בחבית ויהיה כל אחד ואחד בפני עצמו ומוכרן כל אחד ואחד בפני עצמו. ויש שדוכין במגורה ועושים מגורות מגורות הרבה, עגולות כמלא הגרגרות ועשה כל אחד ואחד עגול, ודרך לדרוך מקודם מעט ואח"כ נותן עוד תלתים עליהם ודוחך תוחס:

המחלוק בענבים. כגמלין לה נקלו תלתים, לחינו מכניר מלא היולא מן הזיתים ומן הענבים לבד (תרומות פ"י מ"ג). ועוכה פלוגתא לי מסקה העומד למלמ(ו)ן מסקה גמ"ק לא מטיב ומסקה גמ"ק לא מטיב (שבת קמה.): ור"ש מטיב. דמסקה העומד למלמ(ו)ן לא הוכשר. דמסקה העומד לגחוד לא מטיב מסקה לגמ"ק: הגרוגרות. דרך הגרוגרות לדרוך בחבית ויהיה כל אחד ואחד בפני עצמו ומוכרן כל אחד ואחד בפני עצמו. ויש שדוכין במגורה ועושים מגורות מגורות הרבה, עגולות כמלא הגרגרות ועשה כל אחד ואחד עגול, ודרך לדרוך מקודם מעט ואח"כ נותן עוד תלתים עליהם ודוחך תוחס:

א) מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה טז:
ג) מיי' פי"א מהלכות תומלין הלכה יג יד:

שינויי נוסחאות

א] ונפחתה. במשניות בד"א ובדס"ו ונפתחה:
ב] ר' מנא. בנוסחת הרש"ש יש כאן פיסקא המחלוק בענבים לא הוכשר:
ג] ר' יוחנן. בכ"י ר' יונתן:
ד] זית שפיצעו... ר' יהודה אומר הוכשרו. הר"ש בטהרות (פ"ט מ"ה) העתיק התוספתא (שם פ"י ה"ו) בזה"ל, חזית שפצעו בידים מסואבות הוכשר. [ק]ופתחן במלח לא הוכשר. לידע אם יש בו שמן לא הוכשר. ור"י אומר הוכשר. ובבבלי שבת (קמה.) המפצע בזיתים בידים מסואבות הוכשר, [ק]ופתחן במלח לא הוכשר, לידע אם הניצו יוחזו [ק]מסוק אם לאו לא הוכשר. ר"י אומר הוכשר. וברש"י זיתים שפצען בידים מסואבות הוכשרו לסופגן במלח לא הוכשרו לידע אם יש בהן שמן. ועיין רא"ש ופנ"מ:
ה] לא. בתוספתא (שם) ובבבלי (שם) וברש"י ליתא:
ו] הוכשרו. בתוספתא (שם) ובבבלי (שם) וברש"י לא הוכשרו:
ז] מים. ברש"י שמן:
ח] והכא. ברש"י כ"ל אוף הכא:
ט] אומר. כ"ה בכ"י ורש"י ד"א ודפ"ו. ובכ"י ודי"ו ליתא:
י] הוא. כ"ה בכ"י ורש"י ד"א ודפ"ו. ובכ"י ודי"ו ליתא:

הגהות הגר"א

[א] ה"ג דתני זית שפצעו בידים מסואבות לא הוכשר וכו', לידע אם יש בו מים לא הוכשרו:
[ב] רבנן אמרו בגופו בודק ור' יודא סבר במימו בודק, והכא רבנן סברי בגופו מחליק ור' יודא סבר במימו מחליק:

הגהות וציונים

א. בכ"מ פירש כל הענין באופן אחר. אך חלק מהפירוש מחוק שם ומתוקן כמו שהוא בפנים. להלן נוסח כתי"מ, ומה שנמחק שם כאן הוא בסוגריים. (במימו הוא מחליק. במשקין שבעיגול עצמו מחליק והענבים אינן אלא כמו אבנים בעלמא הילכך לא יצאו משקין מהענבים ולא הוכשר הענול אבל כשיש מקום קשה בעיגול מניח הענבים ולוקח אבן שלא לפצוע הענבים. ור' יהודה סבר דגם במקום קשה של העיגול מחליק) וזהו פירוש בשיש שלו מחליק. כן הוא פירוש השמועה לענייני דעתי אבל בגמ' דילן בפרק חבית לא פירשו כן אלא דפליגי במשקה העומד לאיבוד אי חשיב משקה אי לא והיינו יכולין לכרין הסוגיות אלא שפירשה רש"י ז"ל בנחתום שמחליק ככרות ולפי זה אפילו בטבל גמור מתפרשא ריישא והכא (דמוקמי לה דפליגי אי משקין נפקי אי לא ורישא ודאי קא נפקי וקשיא דרבנן אדרבנן משום הכי אוקמוה הכא בטבל דרבנן). ופסק הרמב"ם ז"ל כי ההיא דפרק חבית שכתב פ"ו (מהל' מעשר ה"א) מחליקין בתאנים ועבבים של טבל ואין בזה משום הפסד ולא פירש בטבול דרבנן:

כתי"ב

ב יאכל מהן ארעי. פי' אף שמתמתון: ור' יוסי מתיר. כמתמותו, אבל מן העליון ודאי מתור. דהעליון ודאי אינו ליכון למתמון, שכן דרכן כשדוכסן טוטלין כמה עיגולין נתנים לתת ודוכסין על העליונה עד שהיא נדרכת יפה, ולכך אינו ליכון למתמונה כלל, אבל התחתונה, סבר ר' יוסי שעדיין לא נדרכם יפה, אלא שמתמת כובד שמונחים עליה היא נמחדת מעצמה לתחר זמן. לכך כשפקשה ממיר ר' יוסי לתלות מהן מרעי. ורבנן סברי שגם התחתונה נמחדת ע"י הכובד, ואם כן ניחא לן דרבנן סברי בגופו מחליק ואין כאן טבל כלל, והמסקה היינו בעל. ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק. פי' שהוא אומר דאין ליכון למסקה, אלא גם בגופו של זית הוא בודק, ואם כן ניחא לן דיציאת המסקה לא הוכשר, אלא שהוא סובר דאין ליכון למסקה: ור' יהודה סבר במימו הוא בודק. פי' שהוא סובר דאין ליכון למסקה, ואם כן ניחא לן דיציאת המסקה ולכן לא הוכשר: והכא רבנן סברי בגופו הוא מחליק. פי' כשמחליק העיגול בתאנים ש"ל למסקה, אלא בגופו של תאנים הוא מחליק, והמסקה היינו בעל כטעים: ור' יהודה סבר במים שלו הוא מחליק. ולכן אמור להיהם ממסקה טבל.

כתי"ב

ג ונפחתה המגורה. פי' אף שמתמתון: ור' יוסי מתיר. כמתמותו, אבל מן העליון ודאי אינו ליכון למתמון, שכן דרכן כשדוכסן טוטלין כמה עיגולין נתנים לתת ודוכסין על העליונה עד שהיא נדרכת יפה, ולכך אינו ליכון למתמונה כלל, אבל התחתונה, סבר ר' יוסי שעדיין לא נדרכם יפה, אלא שמתמת כובד שמונחים עליה היא נמחדת מעצמה לתחר זמן. לכך כשפקשה ממיר ר' יוסי לתלות מהן מרעי. ורבנן סברי שגם התחתונה נמחדת ע"י הכובד, ואם כן ניחא לן דרבנן סברי בגופו מחליק ואין כאן טבל כלל, והמסקה היינו בעל. ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק. פי' שהוא אומר דאין ליכון למסקה, אלא גם בגופו של זית הוא בודק, ואם כן ניחא לן דיציאת המסקה ולכן לא הוכשר: והכא רבנן סברי בגופו הוא מחליק. פי' כשמחליק העיגול בתאנים ש"ל למסקה, אלא בגופו של תאנים הוא מחליק, והמסקה היינו בעל כטעים: ור' יהודה סבר במים שלו הוא מחליק. ולכן אמור להיהם ממסקה טבל.

כתי"א

ד מנא אמר סתם. כין טבל לתלוחיתא מו לרבנן: בגופו. שתינו לריך לידע מכח המסקה אלא כשמשמש בגופו יודע אם יש בו מסקה, ולכך לא הוכשר ביציאת המסקה ללא ניחא ליה. ור' יהודה סובר כזה שהוא סותם ויוצא אם יש בו מסקה הוא בודק, ואם כן ניחא ליה ביציאת המסקה ולכן הוכשר. במימו. כשמחליק העיגול בתאנים ועבבים, רבנן סברי בגופו מחליק ואין כאן טבל כלל, והמסקה היינו בעל. ור' יהודה סבר במימו הוא בודק. פי' שהוא סותם ויוצא אם יש בו מסקה, ולכך לא הוכשר ביציאת המסקה ללא ניחא ליה ביציאת המסקה ולכן הוכשר. ור' יהודה סבר במימו הוא בודק. פי' שהוא סותם ויוצא אם יש בו מסקה, ולכך לא הוכשר ביציאת המסקה ללא ניחא ליה ביציאת המסקה ולכן הוכשר. במימו. כשמחליק העיגול בתאנים ש"ל למסקה, אלא בגופו של תאנים הוא מחליק, והמסקה היינו בעל כטעים: ור' יהודה סבר במים שלו הוא מחליק. ולכן אמור להיהם ממסקה טבל.

ריד"ב

רבי אבר אר' שמעון בריה עזה ובבא תמרים מן עזיה. כן ג"י הגר"א ז"ל:

ליקוט משנות אליהו

המחלוק בענבים. כגמלין לה נקלו תלתים, לחינו מכניר מלא היולא מן הזיתים ומן הענבים לבד (תרומות פ"י מ"ג). ועוכה פלוגתא לי מסקה העומד למלמ(ו)ן מסקה גמ"ק לא מטיב ומסקה גמ"ק לא מטיב (שבת קמה.): ור"ש מטיב. דמסקה העומד למלמ(ו)ן לא הוכשר. דמסקה העומד לגחוד לא מטיב מסקה לגמ"ק: הגרוגרות. דרך הגרוגרות לדרוך בחבית ויהיה כל אחד ואחד בפני עצמו ומוכרן כל אחד ואחד בפני עצמו. ויש שדוכין במגורה ועושים מגורות מגורות הרבה, עגולות כמלא הגרגרות ועשה כל אחד ואחד עגול, ודרך לדרוך מקודם מעט ואח"כ נותן עוד תלתים עליהם ודוחך תוחס:

א) שבת קמה. ב) [ביפ"י פ"ק ה"ח - נ:] ג) [תוספתא פ"ק ה"ח] ד) שבת קמה. [עי' טהרות פ"ט מ"ה, תוספתא טהרות פ"י ה"ו]

The second dispute:[1]

הַמַּחֲלִיק בַּעֲנָבִים — If **one glazes** a cake of figs **with grapes,**[2] **לֹא הוּכְשַׁר — [the cake] is not rendered susceptible** to *tumah.*[3] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הוּכְשַׁר — R' Yehudah says: It is rendered susceptible** to *tumah.*[4]

The Mishnah returns to the original discussion about determining the *gemar melachah* for different types of processed figs:

וּגְרוֹגָרוֹת מִשֶּׁיְּדוּשׁ — Dried figs are considered completely processed **from when one presses** them into a barrel.[5] **וּמְגוּרָה מִשֶּׁיְּעַגֵּל —** Dried figs placed **in a storeroom** are considered completely processed **from when one smoothes** them.[6] **הָיָה דָּשׁ בְּחָבִית וּמְעַגֵּל בְּמְגוּרָה —** If **one was pressing** dried figs **into a barrel or smoothing** them **in a storeroom,** and before he finished filling the barrel or the storeroom with figs, **נִשְׁבְּרָה הֶחָבִית וְנִפְחֲתָה הַמְּגוּרָה — the barrel broke or the storeroom became damaged,**[7] causing the figs already inside to fall out, **לֹא יֹאכַל מֵהֶן עֲרַאי — one may not eat from them** (i.e. from those figs that were already in the barrel or storeroom) even **casually.**[8] **רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר — R' Yose,** however, **permits** eating from those figs casually.[9]

NOTES

1. This dispute pertains to the issue of rendering foods susceptible to *tumah*. Food cannot contract *tumah* from an item that is *tamei* unless it is first rendered susceptible to *tumah* through contact with a liquid that falls under the category of a מַשְׁקֶה, *beverage* (see *Bavli Chullin* 36a, explaining *Leviticus* 11:34, and *Toras Kohanim* to *Parashas Shemini, Perek* 11:5). The Mishnah in *Machshirin* (6:4) teaches that there are seven liquids that qualify as "beverages" and can render foods susceptible to *tumah*: dew, water, wine (or grape juice), olive oil, blood, milk, and bees' honey.

2. That is, one rubs grapes on the surface of a cake of figs (*Mahara Fulda*). [The same applies to a loaf of bread (see *Rashi* to *Shabbos* 145a ד"ה המחליק, *Ri ben Malki Tzedek* here; see, however, *Rash Sirilio* here and below ד"ה בשיש שלו מחליק).]

Unlike the previous case, glazing the cake with fig juice is not discussed here, because the juice from a fig is not one of the beverages that renders food susceptible to *tumah* (*Shenos Eliyahu*).

3. Although contact with grape juice generally does render food susceptible to *tumah,* the juice that emerges when one rubs grapes against the surface of the fig cake is not considered a "beverage" for this purpose, because it is absorbed directly into the figs and, in effect, "disappears" as soon as it comes into existence (see *Mahara Fulda* from *Rash;* see also *Chasam Sofer* to *Shabbos* 145a). [This explanation is similar to that presented above (10a note 22) regarding the definition of a "food" in the previous case. Note that this follows the explanation of the dispute presented in *Bavli Shabbos* 145a by Rav Huna the son of Rav Yehoshua. See there for another explanation. Note also that *Yerushalmi* below (as understood by *Mahara Fulda*) presents yet another explanation of the dispute.]

4. R' Yehudah maintains that the juice that oozes out when one rubs grapes against the surface of the fig cake is indeed considered a "beverage," and as such, *does* render the cake susceptible to *tumah* (*Rash, Rosh, Mahara Fulda*).

Rambam has a different understanding of the case in the Mishnah (see also above, 10a note 21). See Variant A for a discussion of his position.

5. Loose, sun-dried figs that are stored in barrels [and not pressed into cakes; see *Tiferes Yisrael* §83] are considered completely processed after they have been packed into the barrels with sticks (*Mahara Fulda,* from *Rav;* see also *Rosh*). [Some explain that only plump figs were suitable for pressing into cakes, while leaner ones were merely packed in barrels, and it is to these that the Mishnah refers here (*Meleches Shlomo* ד"ה העיגול, citing *R' Yehosef Ashkenazi*).]

From *Rash,* however, it would appear that here, too, the figs are pressed together in the barrel to form cakes (see also *Rash Sirilio*). However, when the Mishnah earlier identified the *gemar melachah* of cakes of figs as being when they are glazed, it referred to cakes being prepared for short-term consumption. Here, the Mishnah refers to cakes that are being prepared for storage; they do not undergo glazing, and their processing is complete when they are packed in the barrel (see *Rashash;* see also *Rambam Commentary;* see, however, *Shaarei Emunah* ד"ה ועגול במגורה; see also *Chazon Ish* 7:4 ד"ה עוד יש לעיין הא תנן, *Chidushim U'Veurim* and *Beur of R' Chaim Kanievski*).

6. *Mahara Fulda,* from *Rav;* see *Rambam Commentary* here and to *Terumos* 4:11.

[Others (*Rash, Rosh, Rash Sirilio*), however, explain that a מְגוּרָה is the instrument with which one molds dried figs into round cakes. Accordingly, the reference is to cakes that will not undergo glazing (*Beur of R' Chaim Kanievski*).]

7. Other versions of the Mishnah read וְנִפְתְּחָה הַמְּגוּרָה, "and the storeroom *opened,*" rather than וְנִפְחֲתָה הַמְּגוּרָה, "and the storeroom became damaged." Either way, the intent is that the person was unable to finish placing all the dried figs into the storeroom, and the figs that had already been placed inside now fell out.

[According to *Rash* et al. cited in the previous note, the intent here is that the mold broke.]

8. For those figs pressed into the barrel or smoothed down in the storeroom reach *gemar melachah* independently, despite the fact that the person originally intended to press more figs into the barrel or storeroom.

9. In his opinion, the processing of the figs already inside the barrel or the storeroom is not complete until all the figs are placed in the barrel or the storeroom. For the packing of the additional figs upon those already inside helps press them more effectively. Since the additional figs were not placed into the barrel or the storeroom, those already inside never became completely processed. Consequently, R' Yose maintains that those figs may be eaten casually, as they are not deemed to have reached *gemar melachah* (see *Mahara Fulda, Rosh,* and *Rav*). See Gemara below, bottom of 11a.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. As noted above, 10a note 21, *Rambam,* in his commentary to the Mishnah, understands that the Mishnah is not addressing glazing a cake of dried figs with a liquid from some other substance, but is rather addressing giving a shine to such a cake by rubbing or smoothing its surface.

Consistent with this understanding, *Rambam* interprets the two disputes differently. In his view, the first dispute centers on whether it is permitted to polish figs and grapes that are *tevel* by rubbing or smoothing their surface. While this polishing enhances the appearance of the fruit, it also hastens its decay, as the handling causes it to rot more quickly; this is something that is generally forbidden to do, because one may not destroy *tevel* (see *Tosafos* to *Shabbos* 26a ד"ה אין מדליקין). According to the Tanna Kamma, it is nevertheless permissible here to polish these *tevel* figs or grapes, for although this act does indeed accelerate the spoilage of the fruits, it is ultimately for their benefit, in that it makes them more desirable, and therefore we are not concerned about the comparatively insignificant detrimental effect (see *Derech Emunah* 6:1; see also *Radvaz* to *Hil. Maaser* 6:1). R' Yehudah, however, disagrees and forbids polishing the fruits because he is indeed concerned that this act destroys them to an extent (see *Beur HaHalachah* ibid. ד"ה ואין בזה).

As for the second dispute, *Rambam* again explains that the Mishnah refers to polishing the surface of the produce, in this case the grapes, by rubbing or smoothing them with something. This act obviously causes some juice to ooze from the grapes, thereby wetting them. The question is whether or not this juice renders the grapes susceptible to *tumah*. According to the Tanna Kamma, it does not, because the person would prefer that the juice not ooze out at all, since he wants to retain the maximum flavor of the grapes. He thus has no use for the juice, and the Mishnah in *Machshirin* (1:1) teaches that contact with liquid can render a product susceptible to *tumah* only if the owner is content with that contact having taken place. R' Yehudah, on the other hand, argues that the person is in fact content with the grapes having become wet with juice, because with this juice he is better able to polish the fruit; the juice thus is indeed considered a liquid that renders other items susceptible to *tumah* (see *Beur HaHalachah* ibid.).

[ג. ו: - ח"ח]

המחלוק בענבים לא הוכשר. בגבלי פ' חבית (שבת קמה.) מסיק דפליגי במסקה העומד למלמן[ו], דס"ק לן מסיק ליה מסקה ור' יהודה מסיק ליה מסקה: הגרוגרות משידוש. שהמחלוק מייבשין אותם, ואע"ג דשיס אותם במקלות למען החבית או שמכניסין אותן למגורה והוא גמר מלאכתן: לא יאבל מהן עראי. כגמרא מפרש דהאי מגת ס"ל דלא העליון קיץ למתמן ולא התמתון קיץ לעליון, וס"ל גמרה מלאכתן ולא יאכל מהם עראי. וד' יוסי מתיר. דס"ל לקיץ התמתון לעליון. ואין הלכה כר' יוסי: גמ' מה פליגין ר' יודה ורבנן. דממליך בחמיץ ועניים על עכל, דזק"ל שנטבל מדבריהן, כגון שנקבע על פי שאם רצו לקמיצה להו לקמן בפ"ל (ס"ק - לב). שקודמין להיות עכול למעשר, ואינם חלה מדבריהן, וכן כיוצא בהן, אבל בטבל שנטבל דבר תורה שהכניסו להם ולכך שבר, אוף רבנן מודים לחלות להפסידו: ר' מנא אמר. להא דלקמן פשה ולא מפוש ר' יוחנן, ור' מנין קמליה לה בשם ר' יוחנן, ומילתא אחריתא הוא ואפיפא קמי דשמלין בענבים וכו', דר' יודן כדעתיה ורבנן נמי כדעתייהו אמה דפליגי בעלמא: דתני. דמפקפא לטהרות (פ"ע ס"ו) זית שפיצעו בידים מסואבות, לא הוכשרו. ללמ' אע"ג דיש במסקה כיוצא ממנו ואינו ממעטו חלה שיהא ראוי להלישה: לפופתן במלח הוכשרו. לפי גירסת זו טעמא דניחא ליה במסקה כיוצא ממנו: לידע אם יש בו מים. כלומר אם יש בו לחלושים שמן. ומפוקפקת גרסיי, לידע אם יש בו שמן: לא הוכשרו. משום דהמסקה מחזי לגאוד ולאו מסקה היא: ור' יודה אומר הוכשרו. דהמפרט ומחזי: רבנן אמרי במימיו הוא בודק. במסקה כיוצא ממנו בודק, וכיון דמחזי לגאוד לאו כלום הוא. ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק. להרגיש אם יש בו מסקה, וכיון דלא מכוין במסקה חשוב הוא והוכשר: והכא. כלומר ואע"ג דהכא מסקה הכא [נ]מי הכא פליגי. רבנן אמרי במימיו הוא. מכוין להחליק, וכיון דמחזי לגאוד לאו כלום הוא ולא הוכשר. ור' יהודה. סובר בשיש שלו מחליק. כלומר לא מכוין להמסקה אלא שהמסקה מצוי הוא והוכשר: ואם אין בהן שמן. בפרק חבית (שבת קמה.) לא גרס הכי אלא גרסינן אם יש בהן שמן. בפרק חבית (שבת קמה.) לא גרסינן בעובדין: לא הוכשרו. ומסוס דרבנן מחזי לעטמיהו ור' יהודה לעטמיה תנא ליה הכא. ובפרק חבית (שבת קמה.) מייתי לה ופירש רש"י ז"ל דבמתוס מיירי שהמחליק בכלכוית ואין זה ענין משמעו: גרוגרות משידוש. מייבשין בהמחים במחה ומה"ל דוכסין מוחן בידים עד שמתקנין ומתדבקין כלילו טוען גולם אחד במוך חבית או לתוך מגורה. ופירש רבינו שמשון ז"ל מגורה היא כלי שעושין בו בעיגול, ומשדח בחבית או עיגול במגורה לסנר למנוע מהן עראי: נשברה החבית וכו'. פלוגתייהו מפרש בגמ': גמ' בטבל שנטבל מדבריהם. כלפרקיבא במתני' כגון שלקחן או מלגן או כבשן: בטבל דבר תורה. בגמרא מלאכתו ולחם פני הבית: ר' מנא אמר לחם [ס"ק בחם]. הן בעמא דמפרש לקמיה, אחר לה בעלמא גלח שם פיש ור' מנין אחר לה מפמיה דר' יוחנן: זיתים שפיצעו בידים מסואבות. כלי שיהו רכין פופעו בחבו או בסלע ומשום הכי הוכשר לגיעה לו במקדש לטיף מייניהו שמחוך כך שם מרכיב טעם הוכשרו. ומשמיט, והכי מנן במתני' לטהרות (פ"ע מ"ח) טימחל ועומעת להא ילים שניות הן וק"ל (לקמן פ"ח מ"ו) כל הפוסל את המרומה מעמא מסקרן לחזות בחלה, וא"כ טוו זיתים שניים: לפופתן במלח. שחחוך שהן קשים אין המלח נלבק בהן ופופעו לרכבן מבחוץ מעט לו הוכשרו: לידע אם אבל מהן עראי. בגמרא מפרש להאי מגת ס"ל דלא העליון קיץ למתמן ולא התמתון קיץ לעליון, וס"ל גמרה מלאכתן ולא יאכל מהם עראי. וד' יוסי מתיר. דס"ל לקיץ התמתון לעליון. ואין הלכה כר' יוסי: גמ' מה פליגין ר' יודה ורבנן. דממליך בחמיץ ועניים על עכל, דזק"ל שנטבל מדבריהן, כגון שנקבע על פי שאם רצו לקמיצה להו לקמן בפ"ל (ס"ק - לב). שקודמין להיות עכול למעשר, ואינם חלה מדבריהן, וכן כיוצא בהן, אבל בטבל שנטבל דבר תורה שהכניסו להם ולכך שבר, אוף רבנן מודים לחלות להפסידו: ר' מנא אמר. להא דלקמן פשה ולא מפוש ר' יוחנן, ור' מנין קמליה לה בשם ר' יוחנן, ומילתא אחריתא הוא ואפיפא קמי דשמלין בענבים וכו', דר' יודן כדעתיה ורבנן נמי כדעתייהו אמה דפליגי בעלמא: דתני. דמפקפא לטהרות (פ"ע מ"ו) זית שפיצעו בידים מסואבות, לא הוכשרו. ללמ' אע"ג דיש במסקה כיוצא ממנו ואינו ממעטו חלה שיהא ראוי להלישה: לפופתן במלח הוכשרו. לפי גירסת זו טעמא דניחא ליה במסקה כיוצא ממנו: לידע אם יש בו מים. כלומר אם יש בו לחלושים שמן. ומפוקפקת גרסיי, לידע אם יש בו שמן: לא הוכשרו. משום דהמסקה מחזי לגאוד ולאו מסקה היא: ור' יודה אומר הוכשרו. דהמפרט ומחזי: רבנן אמרי במימיו הוא בודק. במסקה כיוצא ממנו בודק, וכיון דמחזי לגאוד לאו כלום הוא. ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק. להרגיש אם יש בו מסקה, וכיון דלא מכוין במסקה חשוב הוא והוכשר: והכא. כלומר ואע"ג דהכא מסקה הכא [נ]מי הכא פליגי. רבנן אמרי במימיו הוא. מכוין להחליק, וכיון דמחזי לגאוד לאו כלום הוא ולא הוכשר. ור' יהודה. סובר בשיש שלו מחליק. כלומר לא מכוין להמסקה אלא שהמסקה מצוי הוא והוכשר: ואם אין בהן שמן. בפרק חבית (שבת קמה.) לא גרס הכי אלא גרסינן אם יש בהן שמן. בפרק חבית (שבת קמה.) לא גרסינן בעובדין: לא הוכשרו. ומסוס דרבנן מחזי לעטמיהו ור' יהודה לעטמיה תנא ליה הכא. ובפרק חבית (שבת קמה.) מייתי לה ופירש רש"י ז"ל דבמתוס מיירי שהמחליק בכלכוית ואין זה ענין משמעו: גרוגרות משידוש. מייבשין בהמחים במחה ומה"ל דוכסין מוחן בידים עד שמתקנין ומתדבקין כלילו טוען גולם אחד במוך חבית או לתוך מגורה. ופירש רבינו שמשון ז"ל מגורה היא כלי שעושין בו בעיגול, ומשדח בחבית או עיגול במגורה לסנר למנוע מהן עראי: נשברה החבית וכו'. פלוגתייהו מפרש בגמ': גמ' בטבל שנטבל מדבריהם. כלפרקיבא במתני' כגון שלקחן או מלגן או כבשן: בטבל דבר תורה. בגמרא מלאכתו ולחם פני הבית: ר' מנא אמר לחם [ס"ק בחם]. הן בעמא דמפרש לקמיה, אחר לה בעלמא גלח שם פיש ור' מנין אחר לה מפמיה דר' יוחנן: זיתים שפיצעו בידים מסואבות. כלי שיהו רכין פופעו בחבו או בסלע ומשום הכי הוכשר לגיעה לו במקדש לטיף מייניהו שמחוך כך שם מרכיב טעם הוכשרו. ומשמיט, והכי מנן במתני' לטהרות (פ"ע מ"ח) טימחל ועומעת להא ילים שניות הן וק"ל (לקמן פ"ח מ"ו) כל הפוסל את המרומה מעמא מסקרן לחזות בחלה, וא"כ טוו זיתים שניים: לפופתן במלח. שחחוך שהן קשים אין המלח נלבק בהן ופופעו לרכבן מבחוץ מעט לו הוכשר

Gemara The Gemara begins by clarifying the circumstances of the dispute between the Tanna Kamma and R' Yehudah regarding the use of figs or grapes that are *tevel* to glaze cakes of figs:

חֲנַנְיָה בְּרִיהּ דְּרַבִּי יַסָּא אָמַר — Chananyah the son of R' Yassa said: **מַה פְּלִיגִין רַבִּי יוּדָה וְרַבָּנִין — Regarding what case do R' Yudah and the Rabbis disagree?** **בְּטֶבֶל שֶׁנִּטְבַּל מִדִּבְרֵיהֶן —** It is **regarding** the case of ***tevel* that became *tevel* by Rabbinic law** only,[10] **אֲבָל טֶבֶל שֶׁנִּטְבַּל דְּבַר תּוֹרָה — but** in a case of ***tevel* that became *tevel* by Biblical law,** **אוּף רַבָּנִין מוֹדֵיי — even the Rabbis concede** that the juice of such produce is prohibited for use as a glaze while it is *tevel*.[11]

The Gemara associates the dispute in our Mishnah between the Rabbis (the Tanna Kamma) and R' Yehudah with another dispute between these Tannaim:

רַבִּי מָנָא אָמַר לֵיהּ סְתָם — R' Mana said [the following statement] without attribution,[12] while **רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן — R' Avin** said the same statement **in the name of R' Yochanan:** **רַבִּי יוּדָן כְּרַעְתֵּיהּ — R' Yudan** (i.e. R' Yehudah) rules here **in accordance with his opinion** elsewhere, **וְרַבָּנִין כְּדַעְתּוֹן — and the Rabbis** also rule **in accordance with their opinion** elsewhere. **דְּתָנֵי — For it was taught in a Baraisa:**[13] **זַיִת שֶׁפִּיצְּעוֹ בְּיָדַיִם מְסוֹאָבוֹת — OLIVES THAT ONE BRUISED** (i.e. split open)[14] **WITH UNCLEAN HANDS**[15] and fluid oozed out of them **לֹא הוּכְשְׁרוּ — ARE NOT RENDERED SUSCEPTIBLE** to *tumah*.[16] This applies when they are split open to soften and sweeten them. **לְסוֹפְגָן בְּמֶלַח —** But if one whose hands were unclean split olives open in order **THAT THEY ABSORB SALT,**[17] and fluid oozed out, **הוּכְשְׁרוּ — THEY ARE RENDERED SUSCEPTIBLE** to *tumah*.[18] **לֵידַע אִם יֵשׁ בּוֹ מַיִם —** And if he split open the olives

NOTES

It should be noted that although the Mishnah presents this dispute with regard to a case where the barrel broke or the storeroom became damaged, those conditions are not absolutely necessary. Even if the barrel did not break or the storeroom did not become damaged, but the additional figs were never placed inside for some other reason, the same dispute regarding the status of the figs already inside would still apply, with the Tanna Kamma prohibiting even their casual consumption and R' Yose permitting it. The Mishnah illustrates the dispute by discussing specifically a broken barrel or a damaged storeroom, out of which some figs fell, simply because those are cases that are more likely to result in one's choosing to eat figs that had previously been placed into a barrel or a storeroom (see *Chazon Ish* 7:4 ד״ה ונראה).

10. By Biblical law, produce is established as *tevel* when it is brought into one's house. By Rabbinic law, however, produce can become obligated in *maasros* through one of six qualifying events, such as purchasing, cooking and salting. [This was elaborated above, 6b note 15] (*Rash Sirilio, Pnei Moshe, Mahara Fulda's* first explanation).

[Alternatively, the distinction is between wine, which is *tevel* by Biblical law, and the secretion that emerges when grapes and figs are rubbed, which is *tevel* only by Rabbinic law (*Mahara Fulda's* second explanation).]

11. Only when the figs or grapes have not been brought into the house, and are therefore considered *tevel* by Rabbinic law alone, do the Rabbis apply the leniency of not considering their juice as "food," thus allowing it to be used for glazing. If, however, these fruits are *tevel* by Biblical law, any juice that emerges from them is likewise classified as *tevel,* regardless of the circumstances, and may not be consumed. The Rabbis concede that in this case the juice may not be used for glazing (see *Mahara Fulda*).

12. That is, he did not cite any earlier authority, but said it of his own accord (*Rash Sirilio, Mahara Fulda*).

Gra understands R' Mana's statement as relating to the previous passage of the Gemara. See Variant B.

13. See *Tosefta Tohoros* 10:7, where this Baraisa appears with some variations; see also *Bavli Shabbos* 145a.

14. [See *Rosh* to *Tohoros* 9:5; cf. *Pnei Moshe, Meiri* to *Shabbos* 145a.] The olives were split open in order to soften them (*Rash Sirilio;* see *Pnei Moshe;* see also *Rashi* to *Shabbos* 50b ד״ה לפצוע, who explains that this was done to remove some of the olives' bitterness).

15. The Rabbis decreed that a person's hands be considered as *tamei* in the degree of a *sheni* (second degree of acquired *tumah*) even if it is unknown that they came into contact with *tumah;* they will thus contaminate any *terumah* or *kodashim* with which they come into contact (*Zavim* 5:12, *Tosefta Tohoros* 1:4; see Tractate *Shabbos, Yerushalmi* 1:4 and *Bavli* 13b -15a, and *Rambam, Hil. Avos HaTumos* 8:8). This *tumah* of the hands, and the accompanying ability to invalidate *terumah,* can be removed by rinsing the hands with water poured from a vessel, while the ability to invalidate *kodashim* can be removed by immersing the hands in a *mikveh* (*Mishnah Chagigah* 2:5).

Hands that have been neither rinsed nor immersed, however, are considered *tamei* by Rabbinic decree, and will indeed contaminate *terumah* and *kodashim.* Moreover, if they come into contact with any liquid, they make that liquid *tamei* in the degree of a *rishon* (first degree of acquired *tumah*), meaning that that liquid will in turn contaminate any other food or beverage with which it comes into contact, even if it is not *terumah* or *kodashim* (see *Mishnah Parah* 8:7, *Tosefta Tevul Yom* 1:2, *Rambam, Hil. Avos HaTumos* 8:10).

16. Contact with liquid can render an item susceptible to *tumah* only if the owner of the item is content with that contact having taken place (*Machshirin* 1:1, based upon *Leviticus* 11:38; see also *Bavli, Kiddushin* 59b and *Bava Metzia* 22b). Therefore, although olive oil is one of the beverages that renders a food susceptible to *tumah* (see above, note 1), here a person has no interest in the oil emerging from the olives when he squeezes them; he does so only to soften them in order to be able to eat them. Consequently, it does not render the olives susceptible to *tumah* (*Pnei Moshe*), and the olives do not become *tamei* (*Mahara Fulda*). [Nor is the oil *tamei,* as it is not yet deemed a "liquid" in this case.]

17. Our reading, לְסוֹפְגָן, is found in earlier manuscript and printed editions of *Yerushalmi,* as well as in the text of *Rash Sirilio.* Other texts read לְסוֹפְגָן (see *Mahara Fulda*) or לְסוֹפְתָן (see *Pnei Moshe*), both meaning "to dip them in" (see *Rashi* to *Bava Metzia* 89b ד״ה לא יספות). As far as the explanation of this Gemara is concerned, the general intent is the same: The owner wishes to have the olives absorb the salt, but when they are dry, the salt will not adhere to them. He therefore splits them open in order to wet them. [The latter reading, לְסוֹפְתָן, is consistent with the text in *Tosefta Tohoros* 10:7 and in *Bavli Shabbos* 145a. However, as will be noted in the next note, the rulings there are reversed; see *Rashi* to *Shabbos* there, ד״ה לסופתן במלח, for an explanation of *Bavli's* reading.]

18. In this case, the owner is content that the fluid has oozed out of the olives, as this wetness enables the salt to become absorbed (*Mahara Fulda*). Consequently, the fluid does indeed render the olives susceptible to *tumah*. The olives then become *tamei* as a result of the unclean hands having handled that liquid, making the liquid *tamei* as a *rishon,* thus capable of rendering *tamei* any food (or drink) it would touch.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

B. According to the *Gra,* the Gemara cites R' Mana as a continuation of the previous discussion. Chananyah the son of R' Yassa had said that the dispute between the Rabbis and R' Yehudah about the use of juice from *tevel* produce for glazing applies only when the produce is *tevel* by Rabbinical law alone. In such a case, the Rabbis say that the juice may be used as a glaze and R' Yehudah says it may not. However, in a case where the produce is *tevel* by Biblical law, even the Rabbis concede that the juice from such produce may not be used for glazing.

R' Mana addresses this view by saying "סְתָם," meaning, in this case, "under all conditions" and "without distinction." In other words, R' Mana argues that the Rabbis in fact permit using the juice from *tevel* produce for glazing purposes without making any distinction between whether the produce is *tevel* by Biblical law or by Rabbinic law. He thus disputes Chananyah the son of R' Yassa's limitation of the dispute to a case where the produce is *tevel* only by Rabbinic law, contending that they indeed argue regarding all levels of *tevel*.

The next discussion in the Gemara, according to this approach, begins with R' Avin's comment in the name of R' Yochanan, and not with R' Mana's comment.

[ג. ו: - ח"ח]

המחלוק בענבים לא הוכשר. בגבלי פ' חבית (שבת קמה.) מסיק דפליגי במסקה העומד למלמלן[1], דס"ק לן מסיב ליה מסקה ור' יהודה מסיב ליה מסקה. הגרוגרות משידוש. שהמחלוק מייבשין אותם, ואע"ג דסיס אותם במקלות למען החבית או שמכניסין אותן למגורה והוא גמר מלאכתן: לא יאבל מהן עראי. כגמרא מפרש דהאי מגת ס"ל דלא העליון קיץ לתחתון ולא התחתון קיץ לעליון, וס"ל גמרה מלאכתן ולא יאכל מסס עראי. ור' יוסי מתיר. דס"ל לקיץ התחתון לעליון. ועיין הלכה כר' יוסי: גמ' מה פליגין ר' יודה ורבנן. דממליך בחמיץ ועניבים על עסק, דוקא בטבל שנטבל מדבריהן, כגון שנקבע על פי שאם רצונים לקחתיך לו לקחן בס"ד (ס"ק - לב). שקונעין להיות עוסל למעשר, ואינם אלא מדבריהן, וכן כיוצא בהן, אבל בטבל שנטבל דבר תורה שהכניסו לבתים ולכך שנר, אומו הטבל הוא מן התורה, אף רבנן מודים לחלוט להפסידו: ר' מנא אמר. להא דלקמן פתח ולא מסוס ר' יוחנן, ור' תנין קמיה דר' יוחנן, ומילתא דתמריא הוא ומיפיפא קאי דהמחלוק בענבים וכו', דר' יודן כדעתיה ורבנן נמי כדעתייהו ממה דפליגי בעלמא: דתני. דמסופקת לטהרות (פ"ע ס"ו) זית שפצעו, מרככו בידים מסואבות, לא הוכשרו. ללמ ליתי במסקה היינו מתנו ואינו ממעטו אלא שיהא רחוי למילחי: לפופתן במלח הוכשרו. לפי גירסת זו טעמא דניחא ליה במסקה היינו ממנו: לידע אם יש בו מים. כלומר אם יש בו לחלוחית שמן. ופופתן אגרים, לידע אם יש בו שמן: לא הוכשרו. משום דהמסקה מחיל לחבוד ולאו מסקה היא: ור' יודה אומר הוכשרו. דהמפרכ ומחיל: רבנן אמרי במימיו הוא בודק. במסקה היינו ממנו בודק, וכיון דמחיל לחיבוד לאו כלום הוא. ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק. להרגיש אם יש בו מסקה, וכיון דלא מכוין להבד המסקה משום הוא והוכשר: והכא. כלומר ואע"ג דהכא נמי] מהא פליגי. רבנן אמרי במימיו הוא. מכוין להמליך, וכיון דמחיל לחיבוד לאו כלום הוא ולא הוכשר. ור' יהודה. סובר בשיש שלו מחלוק. כלומר לא מכוין להמסקה אלא שהמסקה הכא הוא נקליפות הענבים שהן מלקים בְּשֵׁשׁ הזה, והכן הוא מכוין להמליך ולא לחיבוד המסקה, ולהכך משום הוא והוכשר:

ר"ש מירילאו

המחלוק בענבים. דממליך עיקולין או דבלות בענבים: לא הוכשרו. ומשום דרבנן חזלי לטעמייהו ור' יהודה לטעמיה תנא ליה הכא. ופפרק חבית (שבת קמה.) מייתי לה ופירש רש"י ז"ל דבמתוס מיירי שממליך בכבלות ואין זה ענין משנתנו: גרוגרות משידוש. מייבשין אותם בחמה ואע"ג דזוקין מחמת כיבוש ומתדבקין ומתדבקין כלילו טון גוש אחד בתוך חבית או לתוך מגורה. ופירש רבינו שמשון ז"ל מגורה היא כלי שעושין בו העיגול, ומשמר בחבית או עיגול במגורה לסור לחמול מהן עראי: נשברה החבית וכו'. פלוגתייהו מפרש בגמ': גמ' בטבל שנטבל מדבריהם. כלפרקיבא בתמני' כגון שלקחן או מלגן או כבשן: בטבל דבר תורה. בגמרא מלאכתו ולחם פי הכיס: ר' מנא אמר לה [פתם]. הן בעמא דמפרש לקמיה, אחר לה בעלמא גלא סם מיס ור' תנין אחר לה כמאיה דר' יוחנן: זיתים שפצען בידים מסואבות. כלי שיהו רכין פופען בלבן או בשלג ומשום הכי סוכרה לגיחא ליה במסקה דטיף מייניהו שמחוך כך סם מרכיב טעם הוכשרו. וטומלים, וכפי מגן במתני' לטהרות (פ"ע מ"ה) טיחמלן ועומעת להא ילים שניות הן וק"ל (לקמ פ"ח מ"ו) כל הפוסל את התרומה מעמא מסקרן לחיות מחלה, ו"ל"כ טוו זיתים שניים: לפופען במלח. שחמחוך שהן קשים מין המלח נדקק בהן ופופען לרכבן מבחוץ מעמו לן הוכשרו: לידע אם יש בו מים. כדפרש"י ז"ל כי ההיא דפרק חבית שכתב פ"ו (כתו' מעשר ה"א) מחליקין בתאנים ועבבים של טבל ואין בזה משום הפסד ולא פירש בטבול דרבנן:

[1] המחלוק בענבים לא הוכשר ר' יהודה אומר הוכשר. [2] א וגרוגרות משידוש ומגורה משיעגל. [3] ב היה דש בחבית ומעגל במגורה נשברה החבית [4] ונפחתה המגורה לא יאכל מהן עראי. ר' יוסי מתיר: גמ' חנניה בריה דר' יסא אמר מה פליגין ר' יודה ורבנין בטבל שנטבל מדבריהן אבל טבל שנטבל דבר תורה אוף רבנין מודיי. [5] ר' מנא אמר ליה סתם ר' אבין בשם [6] ר' יוחנן ר' יודן כדעתיה ורבנין כדעתון [א] דתני [7] ג [8] זית שפיצעו בידים [9] מסואבות [10] לא [11] הוכשרו. לסופגן במלח הוכשרו. לידע אם יש בו [12] מים לא הוכשרו. [13] רבנין אמרין במימיו הוא בודק ר' יודה אומר בגופו הוא בודק. [14] והכא רבנין אמרין במימיו הוא מחליק ר' יודא [15] [אומר] בשיש שלו [16] [הוא] מחליק:

[1] שבת קמה. [2] [פיסקא ס"ק ח"ס ה"ס ה"ס ה"ס] [3] [תוספתא ס"ק ח"ס ה"ס ה"ס] [4] שבת קמה. [עי' טהרות פ"ט מ"ה, תוספתא טהרות פ"ו ה"ו]

רידב"ז

רבי אבר אר' שמעון בריה עזה והבא תמרים מן עזה. כן ג"י הגר"א ז"ל:

פליק פירקא בס"ד

ליקוט משנות אליהו

המחלוק בענבים. כנלן לף נקוט מחמיס, לפיכו מכשיר אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים לבד (תרומות פ"ל מ"ג). ועיכא פליגתא אי מסקה העומד למתא מסיב מסקה לח"ק לף מסיב ולר"י מסיב [שבת קמה.]: לא הוכשר. דמסקה העומד לאחוס לף מסיב מסקה לח"ק: הגרוגרות. דרך הגלגלנות לדרוך בחבית ויהיה כל אחד ואחד בפני עלמו ומוכיר כל אחד ואחד בפני עלמו. ויש שדוכיין במגורה ועושים מגורות מגורות הרבה, עגולות כמלא הגלגלנות ועשה כל אחד ואחד עגול, ודרך לדרוך מקודם מעט ואח"כ נותן עוד מלמים עליהם ודורך תוכם:

הגהות הגר"א

(א) ה"ג דתני זית שפצעו בידים מסואבות לא הוכשר וכו', לידע אם יש בו מים לא הוכשרו:

(ב) רבנן אמרו בגופו בודק ור' יודא סבר במימו בודק, והכא רבנן סברי בגופו מחליק ור' יודא סבר במימו מחליק:

הגהות וציונים

א. בכ"מ פירש כל הענין באופן אחר. אך חלק מהפירוש מחוק שם ומתוקן כמו שהוא בפנים. להלן נוסח כתי"מ, ומה שנמחק שם כאן הוא בסוגריים. (במימו הוא מחליק. במשקין שבעיגול עצמו מחליק והענבים אינן אלא כמו אבנים בעלמא הילכך לא יצאו משקין מהענבים ולא הוכשר העגול אבל כשיש מקום קשה בעיגול מניח הענבים ולוקח אבן שלא לפצוע הענבים. ור' יהודה סבר דגם במקום קשה של העיגול מחליק) וזהו פירוש בשיש שלו מחליק. כן הוא פירוש השמועה לעניות דעתי אבל בגמ' דילן בפרק חבית לא פירשו כן אלא דפליגי במשקה העומד לאיבוד אי חשיב משקה אי לא והיינו יכולין לכרין הסוגיות אלא שפירשה רש"י ז"ל בנחתום שמחליק ככרות ולפי זה אפילו בטבל גמור מתפרשא ריישא והכא (דמוקמי לה דפליגי אי משקין נפקי אי לא ורישא ודאי קא נפקי וקשיא דרבנן אדרבנן משום הכי אוקמוה הכא בטבל דרבנן). ופסק הרמב"ם ז"ל כי ההיא דפרק חבית שכתב פ"ו (כהל' מעשר ה"א) מחליקין בתאנים ועבבים של טבל ואין בזה משום הפסד ולא פירש בטבול דרבנן:

לא יאבל מהן ארעי. פי' לף מסתמתון: ור' יוסי מתיר. דממתוות, אבל מן העליון ודאי מסור. דהעליון ודאי אינו קיץ לתחתון, שכן דרכן כשדוחקין טוטלין כמה עיגולין נתנים לתת ודוכיין על העליונה עד שהיא נדרכת יפה, ולכך אינו קיץ לתחתונה כלל, אבל התחתונה, אבל ר' יוסי אעדיין לא נדרכת יפה, אלא ממתמת כוכד שמוטיחים עליה היא נגמרת מעלמא לאחר זמן. לכך כשפקעה ממיר ר' יוסי לאכול מהן מרעי. וכיון שכבי שגם התחתונה נגמרת: [ס] כ"ג רבנן אמרי בגופו הוא בודק. פי' שהוא אינו קיץ למסקה, אלא גם בגופו של הוא ממשמש הוא יודע אם יש בו מסקה. ולכן לא הוכשר. ולא נחא לן דלמא אם הוא מחליק. פי' שהוא סותם ורוחה אם יש בו מסקה, וא"כ נחא ליה בידיעת המסקה ולא נחא לן דלמא אם הוא מחליק. פי' כשהמחלוק בענבים ולא במימיו הוא בודק. פי' שהוא סותם ורוחה אם יש בו מסקה, וא"כ נחא ליה בידיעת המסקה ולכן לא הוכשר: והכא רבנן סברי בגופו הוא מחליק. פי' כשהמחלוק בענבים ולא במימיו הוא מחליק, והמסקה היינו מן המסקה, ולכן לא הוכשר: ור' יהודא סבר במים שלו הוא מחליק. ולכן אמור להיכא ממסקה טבל, דכר הכיכר בעין:

סבר במים מחליק. ותמור, דהיכא ממסקה טבל, דכר הכיכר בעין:

in order **TO KNOW WHETHER THERE IS FLUID IN THEM,**[19] and fluid indeed oozed out, **לֹא הוּכְשְׁרוּ — THEY ARE NOT RENDERED SUSCEPTIBLE** to *tumah.* **רַבִּי יוּדָן אָמַר הוּכְשְׁרוּ — R' YUDAN,** however, **SAYS: THEY ARE RENDERED SUSCEPTIBLE** to *tumah.*[20]

The Gemara explains the opinions of the Rabbis and R' Yehudah, and demonstrates how these opinions match their respective views in our Mishnah:

רַבָּנִין אָמְרִין בְּמֵימָיו הוּא בוֹדֵק — The Rabbis say that **[one who splits open an olive] is** merely **examining its secretions,** which do not render foods susceptible to *tumah,*[21] **רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר בְּגוּפוֹ הוּא בוֹדֵק —** whereas **R' Yudah says** that **he is examining [the olive] itself,** i.e. its oil, and the fluid that oozes out therefore does render other items susceptible to *tumah.*[22] **וְהָכָא — And** similarly **here,** in our Mishnah, regarding the fluids that emerge from grapes or figs when one uses them to glaze a fig cake, **רַבָּנִין אָמְרִין בְּמֵימָיו הוּא מַחֲלִיק — the Rabbis say** that **he is glazing** the cake **with the secretions of [the grape or fig],** which are not subject to the *maaser* obligation and which do not render foods susceptible to *tumah,*[23] **רַבִּי יוּדָא [אוֹמֵר] בְּשָׁמֵישׁ שֶׁלּוֹ מַחֲלִיק —** while **R' Yudah says** that **he is glazing** the cake **with the essence of [the grape or fig],** i.e. with the wine of the grapes or with the substance of the figs themselves, which are subject to the *maaser* obligation, and which do render foods susceptible to *tumah.*[24]

NOTES

According to the version of this Baraisa appearing in *Bavli* (*Shabbos* 145a), as well as in *Tosefta* (*Tohoros* 10:7), the rulings in the two cases cited in the Gemara are transposed (*Mahara Fulda*). *Rash Sirilio* emends the text here to conform with that version. For discussion, see Variant C.

19. The presence of saplike fluid (as opposed to actual oil) at the surface of the olives indicates that the olives are not yet ready to be picked. The farmer would sometimes split open some of the olives in order to determine whether or not the batch should be picked yet (*Mahara Fulda;* cf. *Rash Sirilio;* see also *Rashi* to *Shabbos* ibid. ד"ה לידע).

20. The Gemara will proceed to explain the positions in this dispute.

21. The farmer is interested only in examining the saplike fluid of the olive in order to determine if the crop is ready to be picked. When that fluid oozes out, it does not render the olives susceptible to *tumah* because that secretion is not oil, only juice of the unripe olive [see *Tohoros* 9:2-3], and fruit juices are not among the beverages that render food susceptible to *tumah.* Although olive oil itself *is* one of those beverages, the farmer is not content with any olive oil oozing out. Thus, whatever oil does emerge has no impact regarding *tumah* (*Mahara Fulda;* see *Rash Sirilio*).

22. According to R' Yehudah, the farmer is interested in examining the olive itself, to check how much *oil* will ooze out. Since he is interested in the oil emerging, it renders the olive susceptible to *tumah* (*Mahara Fulda*).

[Alternatively, בְּגוּפוֹ הוּא בוֹדֵק, *he is examining the olive itself,* means that he *could have* determined the growth and ripeness of the olive without splitting it open, by examining the external appearance of the olive itself. The fact that he split it open demonstrates that he is in fact interested specifically in squeezing out some oil. That oil therefore renders items with which it comes into contact susceptible to *tumah* (*Rash Sirilio*).]

23. For these fluids are considered mere secretions of the fruit, that are not subject to the *maaser* obligation, and that do not generate susceptibility to *tumah* (see *Mahara Fulda*).

24. According to R' Yehudah, when glazing is performed with grapes, it is accomplished through its "wine" [i.e. the actual juice of the grape], and when it is performed with figs it is accomplished with the actual substance. Thus, the glaze is subject to the *maaser* requirement, and (in the case of grapes) the fluid that oozes out does indeed render other items susceptible to *tumah* (see *Mahara Fulda*).

According to *Mahara Fulda's* explanation, *Yerushalmi's* understanding of the dispute is not consistent with either of the two approaches presented in *Bavli Shabbos* 145a (see note 3). Other commentators endeavor to reconcile our *sugya* with *Bavli* and therefore explain it differently. For elaboration, see *Rash Sirilio* and *Pnei Moshe.* See also *Gra,* who emends the text here.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

C. According to the reading of this Baraisa in *Tosefta Tohoros* 10:7, as well as in *Bavli Shabbos* 145a, the rulings in the two cases discussed in our Gemara are the reverse of what appears in our text of *Yerushalmi.* Thus, if one splits open olives with unclean hands, causing liquid to ooze out and wetting them, the olives *are* rendered susceptible to *tumah.* This is based on the reasoning that the person in this case is content with the emergence of the liquid because the oozing liquid actually adds flavor (*Rash Sirilio* from *Rashi* to *Bavli Shabbos* ibid. ד"ה הוכשר; *Rash* to *Tohoros* 9:5 ד"ה טימאן). This liquid therefore renders the olives susceptible to *tumah,* and they will in fact become *tamei* because of their contact with a liquid that had been touched by unclean hands.

If, on the other hand, the person split open the olives with unclean hands in order to apply salt to them, and the liquid then oozed out, wetting them, those olives are *not* rendered susceptible to *tumah.* For in this case his intention is merely to soften them; he has no interest in the liquid oozing out and is not content when it does. This liquid thus does not render the olives susceptible to *tumah.* The olives do not, then, become *tamei* (see *Rashi* to *Shabbos* ibid. ד"ה לא הוכשר).

The Mishnah states: Dried figs are considered completely processed from when one presses them into a barrel. The Gemara relates an incident that sheds light on the status of such fruit with regard to the Sabbath:

רַבִּי אָמַר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרֵיהּ — Rebbi said to R' Shimon, his son: עֲלֵה וְהָבֵא לָנוּ גְּרוֹגָרוֹת מִן הַחָבִית — Go up and bring us dried figs from the barrel.[1] **אָמַר לֵיהּ — [R' Shimon] said to [Rebbi]: וְאֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם מוּקְצֶה — But is it not forbidden due to** the ***muktzeh*** restriction?[2] **אָמַר לֵיהּ — [Rebbi] replied: וַאֲדַיִין אַתְּ לָזוּ — Do you still** need **to** learn **this** following teaching, i.e. are you not yet familiar with it? **אֵין לָךְ אָסוּר מִשּׁוּם מוּקְצֶה אֶלָּא תְּאֵינִים וַעֲנָבִים בִּלְבָד — There is nothing**[3] that is **forbidden because of** the laws of ***muktzeh* other than figs and grapes** that were put out to dry.[4] **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר סִיסְרְטַאי — And R' Shmuel bar Sisretai said: מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַסְרִיחוֹת בֵּינְתַיִים —** Figs and grapes that were put out to dry are *muktzeh* **because they become foul smelling in the meantime,** i.e. while drying.[5] The figs that I asked you to bring down, however, have already completely dried and were therefore placed in a barrel. Such figs are no longer foul smelling, and are therefore not *muktzeh*.[6]

The Gemara clarifies the circumstances of the case:

רַבִּי זְעֵירָא בְּעֵי קוֹמֵי רַבִּי יַסָּא — R' Z'eira inquired before R' Yassa: לָא מִסְתַּבְּרָא בְּאוּלֵּין פְּצוּלֵי (אילין) הֲווּ עוּבְדָּא — Is it not reasonable to assume that **the incident** in which Rebbi asked R' Shimon to bring down figs on the Sabbath **involved split figs,** which frequently become foul smelling?[7] **אֲמַר לֵיהּ — [R' Yassa] replied: אוֹף אֲנָא סָבַר כֵּן — I, too, hold like this,** i.e. that the incident involved split figs. **אֲתָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בּוּן רַבִּי יִצְחָק בַּר בִּיסְנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן —** And indeed, **R' Yose the son of R' Bun came** and said that **R' Yitzchak bar Bisna** said **in the name of R' Yochanan: בְּאוּלֵּין פְּצוּלֵיָיא הֲווּ עוּבְדָּא — The incident involved split figs,** and it was concerning those figs that **אָמַר לֵיהּ אֵין לָךְ אָסוּר מִשּׁוּם מוּקְצֶה אֶלָּא תְּאֵנִים וַעֲנָבִים בִּלְבָד — [Rebbi] said to [R' Shimon], "There is nothing forbidden because of** the laws of ***muktzeh* besides for figs and grapes** that were put out to dry."[8] Hence, we learn from this incident that even split figs (that were not put out to dry) are not considered *muktzeh*.

The Gemara discusses how this ruling relates to the topic of our Mishnah:

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר זַבְדִּי בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ — R' Yaakov bar Zavdi said **in the name of R' Abahu: הֲדָא דְתֵימָא לְעִנְיַן שַׁבָּת — That which was said,** that figs and grapes that were put out to dry are the only foods that have a *muktzeh* restriction, is true only **with respect to** the laws of **the Sabbath.** In that context, we say that all other foods are considered "processed," and therefore non-*muktzeh,* even though the owner intends to process them further. **אֲבָל לְעִנְיַן מַעֲשְׂרוֹת כָּל הַדְּבָרִים יֵשׁ לָהֶן מוּקְצֶה — But with respect to** the laws of ***maasros,* all items** that have not yet reached the intended final stage of processing **have *"muktzeh,"*** i.e. are considered incomplete and not processed. Thus, even when a food item is considered fit insofar as being permitted on the Sabbath, it still might not be considered to have reached the stage of *gemar melachah* for *maaser* purposes.[9]

NOTES

1. This incident took place on the Sabbath (*Rash Sirilio*) or Yom Tov (*Pnei Moshe*).

2. The term מוּקְצֶה, *muktzeh,* literally means "set aside." It refers to a class of objects which, in the normal course of events, do not stand to be used on the Sabbath or Yom Tov. Such objects [if they were not designated for use] are deemed not to have been "prepared" for Sabbath use and may not be used on the Sabbath. [The reason why R' Shimon assumed that these figs were not "prepared" for Sabbath use will be addressed below.]

3. I.e. no food (see *Beur of R' Chaim Kanievski;* see also *Rambam, Hil. Shabbos* 26:14 and *Shulchan Aruch Orach Chaim* 310:2; see *Beur HaGra* there ד"ה אין).

4. Fresh or dried figs and grapes, like other edible fruit, are certainly suitable for use on the Sabbath or Yom Tov, and are not considered *muktzeh.* However, when one puts fresh figs or grapes out to dry, they become unfit for use during the drying process (see further). [Furthermore, by putting them out to dry, he has actively removed them from use from that point on, while they are in the process of drying (see *Rashi* to *Beitzah* 40b ד"ה אלא and to *Shabbos* 45b ד"ה אלא).] They are therefore considered *muktzeh* according to all Tannaic opinions [i.e. even according to the opinion of R' Shimon (ben Yochai), who, in general, takes a more lenient view on issues of *muktzeh;* see *Shabbos* 3:7] (see *Mahara Fulda*).

5. When figs and grapes are put out to dry in the sun, the heat initially causes them to become sour, making the fruits inedible until completely dried. Consequently, they are deemed unfit for human consumption and are thus *muktzeh* (see *Mahara Fulda* and *Rash Sirilio*).

6. The laws of *muktzeh* do not pertain to perfectly edible food items, nor to items that were put out to dry but were restored to an edible state by the time the Sabbath began — even if they were not specifically designated for Sabbath use (see *Bavli Beitzah* 26b).

7. If the figs in the barrel were totally fit for consumption, R' Shimon would certainly not have been concerned that they were *muktzeh.* It is therefore reasonable to assume that the incident involved split figs that frequently become foul smelling [even when not left in the sun], and are unsuitable for consumption until they harden. R' Shimon therefore assumed that they were subject to the *muktzeh* prohibition (see *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe;* see also *Tos. Yeshanim* to *Shabbos* 45b and *Tosafos* to *Beitzah* 40a ד"ה פצעילי).

8. For, although split figs may become foul smelling, they are not totally unfit for consumption like figs and grapes that were put out in the sun to dry (see *Tos. Yeshanim* ibid.). See Variant A.

9. The *gemar melachah* stage is reached only when one has done whatever is the final step in *his intended* processing of the particular item. As long

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. Our elucidation follows *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe,* who explain that the incident involved split figs that frequently become foul smelling, and are basically unsuitable for consumption until some time passes and they harden. R' Shimon therefore assumed that they are subject to the *muktzeh* prohibition.

Others (see *Rash Sirilio*), however, understand that the reference here is to פְּצֵעילֵי תְּמָרָה *unripe* ***dates*** — specifically, a species of dates that do not ripen on the tree. When harvested, these dates are placed in baskets made from palm leaves, and are left there to ripen. Although the dates are not yet fit to be eaten, they are not *muktzeh,* because they were not actively rejected from Sabbath use. I.e. unlike figs and grapes which were edible and were then put out in the sun, thus being rejected from use until they dry, these dates are merely unripe, but were not rejected by the owner. Although they are similar to partially dried figs and grapes in that they are inedible, the fact that they were not actively rejected from use leaves them in the category of non-*muktzeh* (see *Rashi* to *Shabbos* 45b and *Beitzah* 40a ד"ה פצעילי תמרה; see also *Tosafos* to *Beitzah* 40a ד"ה פצעילי תמרה).

Thus, R' Z'eira suggests that the incident was originally recorded incorrectly, for it must have occurred with unripe *dates,* and not with dried figs. R' Shimon might have erred and considered unripe dates *muktzeh* [since they are inedible, like partially dried figs and grapes], but he never would have erred about figs that had already dried completely.

According to *Hagahos HaGra,* the original version of the incident actually states that Rebbi instructed his son R' Shimon to go up and bring *dates* from the barrel. Thus, R' Z'eira adds merely that the incident must have involved פְּצֵעילֵי תְּמָרָה, *unripe* dates. In fact, *Bavli* (*Shabbos* ibid., *Beitzah* ibid.) relates that R' Shimon the son of Rebbi inquired of Rebbi as to whether unripe dates are *muktzeh,* and Rebbi replied that nothing is forbidden as *muktzeh* other than figs and grapes that were put out to dry. It emerges that the incident cited here is the source of the inquiry cited in *Bavli* (*Sefer Nir*).

[ג: - ה"ה]

ועדיין את ל"ז. ועדיין אם צריך ללמוד הסבר הזה ולא ידעת פומו על הסמע: **אלא תאנים וענבים בלבד [וכו'] מפני שהן מסריחות בנתיים.** כשמימים מתיים וענבים ליימ מסריחים כשמילמן עד שמגיעהו, לפיכך נכו"ע מוקלה הן כלמיעת בפ"ג דשבת (מה.): **באילין פצולייא.** גרוגרות מפולגים ומקולפים ורגילים נמי להסריח, לפי שלו הכי וכי לא יש ב"ש להגרוגרות שנמצית אינן מוקלה. ובגיליה (פ"ד ה"ש - ג:) לשיטי בפירוש (הקלף) פילוליא בללים: **אלא תאנים וענבים בלבד.** גרסינן: **אבל ענין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה.** כלומר אינן מועיל לכל מעשר שלילו גרוגרות משידוש אותן בתניות ועיגול בתגורה: **דברי שונה ראשון.** תם"ק ס"ל: לא התחתון וכו'. פרשתי בתמתי:

שבת אבל לעניין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה. אמר רבי [יוסה] מתניתא אמרה כן גרוגרות משידוש ומגורה [ח] משיעגל: אמר ר' יוחנן [ט] **דברי שונה ראשון לא התחתון צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון.** [י] **דברי שונה אחרון** [כ] [התחתון] [ל] צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון.

שבתים משום מוקצה אלא לענין שבת, אבל לענין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה. כלומר שהוקלו למעשרות ולא לשבת עליהן: **אמר ר' יוסה מתניתא אמרה כן.** כך הוא בגיליה שם: גרוגרות משידוש וכו'. דבהכי הוה גמר מלתכמן למעשר: **דברי שונה ראשון.** לפרושי פלוגתייהו דת"ק ור' יוסי קתמר, דבני שונה לתשון והוא שת"ק ללא יתלל מהן ערלי, משום שם ל"ל **לא התחתון צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון,** ושם כן אע"פ שנשבכה בשבת ונפתחה בשבת ונפכלו אלו מאלו מ"מ בוחלין ואין לריכין זה לזה כבר נגמרה מלתכמן: **דברי שונה אחרון.** והוא ר' יוסי, משום שם ל"ל **[התחתון] צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון,** כלומר אע"ג דהעליון לא צריך לתמתון אלו שבבר נדרסו נדרסו ואינם לריכות חיזוק, מ"מ התמתון הוא צריך לעליון מפני שהעליונות מחזיקות אותן, וכך הוא בתוספתא בהדיא סוף פ"ק (ה"ב) דגריס ר' יוסי מתיר מפני שהתחתונות לריכות לעליונות. והוחיל ונתפרדו ואין ניכרין, קורא אני בהן נגמרה מלתכמן ומותר לאכול מהן ערלי:

ר"ש סירליאו

הבא לגו גרוגרות מן העלייה. שבת היה ולא זימנוה מלתמול, ולא ייבשוה בגג לומר לדדמו להו בידים, אלא בלילן לתמן: **ועדיין את ל"ז.** ועדיין לתה לריך לדעת זה, כלומר ועדיין לא נתדא: **אין לך אשור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד.** בגמ' דילן (שבת מה.) גרסינן אלא גרוגרות וללוקין בלבד. ונראה דהכא מיירי בהכיא גווה דמניח בפרק אין לדין (פיסא כו:) היה לוכל בענבים והוחיר והעלן לגב לעשות מהן למוקים, בתמיים והוחיר והעלן לגב לעשות מהן גרוגרות לא יאכל מהן עד שיחזיק מהם מבעוד יום. וקי"ל כר"ש דלית ליה מוקלה אלא בהני דלמדקא עלמא הכי: שהן מסריחות וכו'. שבבשבה בהן התמה ומתמלילן בשבן לתן ואין לחוליו על שייבשו לגמרי: **לא מתכברא דלא באילין פצולייא.** לא מלתכדא דא אלא בפצולין היה מעשה, לו היה הענין בגרוגרות דבבר ידע זה ר"ש בדבי, אלא בפצולין מתרה היה מעשה וכבי אילא בשוף מס' בילה (מ.). ופילש רש"י ז"ל בפצולי תמרה תמרים שתן מתבשלין בחלין וחודלין אותן תן החלין ושוטח להן מותלות והן לבי כפות תמרים וכשוטח אותן לתוכן ומתבשלות

כת"י א

תאנים וענבים בלבד. פי' מתיים לעשותן גרוגרות, וענבים לעשותן למוקים, דעד שיעשו גרוגרות מסריחות מתלה: **פצוליי.** לו מסתכלת בה בעלמה על דעתיה דר' שמעון לשמור מתמת מוקצה אלא בפצולין. פירוש פצולי תמרה שאינן מתבשלות לעולם ונותנים בחומלות של נולבין, והשיב לו **דאין לך מוקצה גו' אבל פצולי לא: הדא.** דוקא לענין שבת לא הוי מוקצה אלא מתיים, דמחוסרים מלאכה גדולה, אבל לענין מעשר אפילו לא נתבר אלא מלאכה קטנה דבלא זה ראוי לאוכלו כעין ב"ש נתבר אלא מלאכה קטנה דבלא זה ראוי לאוכלו כעין ב"ש לא מוכנים לאכול בלא מעשר אפילו שלילו גרוגרות משידוש אלא לאחר שנתבשלו ונעשו גרוגרות ואינן ראויין לאכילה אלא ע"י בישול, אבל לא מיקרי אוכל עד שיתבשל, ולא מיקרי מוכן עד שיתבשל, ולא מיקרי מזומן עד שיתבשל, ולא מיקרי מתוקן עד שיתבשל, ולא מיקרי מוכשר עד שיתבשל, ולא מיקרי מתוקן עד שיתבשל, ולא מיקרי מוכשר עד שיתבשל, ולא מיקרי מזומן עד שיתבשל, ולא מיקרי מוכ

The Gemara adduces support for this ruling:
[יוֹסָה] אֲמַר רַבִּי — R' Yosah said: **מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן —** Indeed, **the Mishnah** has already **stated this,** in the following clause: **גְּרוֹגָרוֹת מְשֻׁיָּדוֹשׁ וּמְגוּרָה מְשֻׁיָּעָגֵל — DRIED FIGS** are considered completely processed **FROM WHEN ONE PRESSES** them into a barrel. Dried figs placed **IN A STOREROOM** are considered completely processed **FROM WHEN ONE SMOOTHES** them. Now, these dried figs that are placed in a barrel or storeroom are surely fit to the extent that they are considered non-*muktzeh* in regard to the Sabbath.[10] Yet the Mishnah teaches that in regard to the *maaser* obligation, they are not deemed fully processed until they are *pressed* into the barrel or smoothed down in the storeroom. Thus, we see that even when produce is fully edible, if the owner intends to process it further, it is not considered to have reached *gemar melachah* until he completes the very last step in its intended processing. Prior to that point, it is not *tevel* and may be eaten in a casual manner.[11]

The Mishnah stated: If one was pressing dried figs into a barrel or smoothing them down in a storeroom, and the barrel broke or the storeroom became damaged, causing the figs that were already inside to fall out, one may not eat from them casually. R' Yose, however, permits it. The Gemara explains the basis for each opinion:
אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן — R' Yochanan said: **דִּבְרֵי שׁוֹנֶה רִאשׁוֹן —** According to **the words of the first teacher** cited in our Mishnah (i.e. the Tanna Kamma), **לֹא הַתַּחְתּוֹן צָרִיךְ לָעֶלְיוֹן — the** batch of figs at the **bottom** of the barrel or storeroom **does not need the** batch of figs being placed at the **top** in order to complete its processing, **וְלֹא הָעֶלְיוֹן צָרִיךְ לַתַּחְתּוֹן — and the** batch of figs being placed at the **top** of the barrel or storeroom **does not need the** batch of figs already pressed at the **bottom** in order to complete its processing.[12] **דִּבְרֵי שׁוֹנֶה אַחֲרוֹן —** But according to **the words of the final teacher,** i.e. R' Yose, **הַתַּחְתּוֹן [הַתַּחְתּוֹן] צָרִיךְ לָעֶלְיוֹן — the** batch of figs at the **bottom** of the barrel or storeroom **needs the** batch of figs being placed at the **top** in order to complete its processing,[13] **וְלֹא הָעֶלְיוֹן צָרִיךְ לַתַּחְתּוֹן — while the** batch of figs being placed at the **top** of the barrel or storeroom **does not need the** batch already pressed at the **bottom** of the barrel or storeroom.[14] Consequently, according to R' Yose, the figs already pressed into the barrel or storeroom are not deemed to have reached *gemar melachah* until the other figs are pressed on top of them, and if the barrel or storeroom is damaged before that occurs, they may be eaten casually without the tithes being separated.[15]

NOTES

as one has not yet completed that final step, the produce is not subject to the laws of *maasros,* even if it is completely edible and in regard to the Sabbath is sufficiently processed to be non-*muktzeh* (see *Rash Sirilio, Gra,* and *Toldos Yitzchak;* cf. *Mahara Fulda*).

10. For the term גְּרוֹגָרוֹת, *dried figs,* generally refers to edible figs that have already dried fully (*Rash Sirilio*).

11. Although when one intends to eat dried figs as they are, they become *tevel* as soon as they have dried, when he intends to press them into a barrel, they remain non-*tevel* until he completes the pressing. Thus, *gemar melachah* is not defined by the *edibility* of the food, but rather, by the completion of the usual last step in the type of processing that the owner intends for that particular item (*Rash Sirilio, Gra*).

12. The Tanna Kamma maintains that each batch of figs that is pressed into the barrel or storeroom reaches *gemar melachah* by itself, regardless of whether the owner pressed in other figs previously, or intends to press in other figs subsequently. Thus, the figs at the bottom (i.e. those already pressed into the barrel or smoothed down in the storeroom) are considered *tevel* as soon as they themselves are pressed, and are thus prohibited for casual consumption even if the barrel breaks or the storeroom is damaged before the upper figs are pressed in (see *Rash, Mahara Fulda,* and *Pnei Moshe;* see further, *Derech Emunah* 3:154).

13. Because the packing of the additional figs upon those already inside helps press them more effectively (see *Pnei Moshe* and above, 10b note 9).

14. I.e. that batch reaches *gemar melachah* independently, for the previous packing of figs underneath it is irrelevant to it (see *Pnei Moshe*). [The point seems to be that *although* the batch at the top "does not need" the batch at the bottom, the batch at the bottom is deemed to "need" the batch at the top. See following note.]

15. [The texts of earlier commentators (see *Rash, Rosh,* and *Ri ben Malki Tzedek*) apparently read the explanation of R' Yose's view as: הַתַּחְתּוֹן צָרִיךְ לָעֶלְיוֹן וְהָעֶלְיוֹן צָרִיךְ לַתַּחְתּוֹן, *the bottom [batch] needs the top [batch], and the top [batch]* ***needs*** *the bottom [batch].* In their opinion, R' Yose maintains that even the top figs are not considered processed without the bottom ones. For elaboration of this approach, see *Rash Sirilio.* See also *Gra,* who presents a different version of the text of the Gemara throughout this passage. See, however, *Shenos Eliyahu,* where *Gra* accepts the version of the text as we have it.]

[ג: - ה"ה]

ועדיין את ל"ז. ועדיין אם צריך ללמוד הסדר הזה ולא ידעת פומו על הסמע: **אלא תאנים וענבים בלבד [וכו']** מפני שהן מסריחות בנתיים. כשמימיהם מתיים וענביהם ליימ מסריחים במהילתן עד שמתייבשו, לפיכך לכו"ע מוקצה הן כדמיתא בפ"ג דשבת (מה.): **באילין פצולייא.** גרוגרות מפולגים ומקולפים ורגילים נמי להסריח, דלמי לאו הכי וכי לא ידע ר"ש להגרוגרות שבמצרים אינן מוקצה. ובגילה (פ"ד ה"ג - ג:) לתיתי בפירוש (הקונ) פילוליא בגללים: **אלא תאנים וענבים בלבד.** גרסינן: **אבל ל"ענין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה.** לגומר אין מוכיחים לאכול בלא מעשר אפילו בגרוגרות משידוש אותן בחביות ויערגל בגמוגה: **דברי שונה ראשון.** ס"ק ס"ל: **לא התחתון וכו'.** פרשתי בתמתי:

שבת אבל לעניין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה. אמר רבי [יוסה] מתניתא אמרה כן גרוגרות משידוש ומגורה [ח] משיעגל: אמר ר' יוחנן [ט] **דברי שונה ראשון לא התחתון צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון.** [י] **דברי שונה אחרון** [יא] **[התחתון]** [יב] צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון.

שנאמרו בשני מקומות אלא שנאמר בזה לא יאכל ובזה לא יאכל מה להלן בלא מעשר אף כאן בלא מעשר ומה להלן בלא מעשר אף כאן בלא מעשר ומה להלן בלא מעשר אף כאן בלא מעשר ומ

[ז: ז - ח"ה ח"א]

אמר ר' אלעזר דר' מאיר היא. ר' אלעזר פליג אדר' יוחנן דקאמר דכרי שוכה לחמון סתם, וכדמפרש טעמא דס"ל לה התתמון קרוב וכו', וא"כ הלכה כת"ק דסתמא הוא, ור' אלעזר לא קאמר הכי, אלא הכי ס"ק דר' מאיר הוא, והאי ר' מאיר דמופסקא הוא, דתניען שם (פ"ג ה"ג ופ"ב ה"ב) הלוקח גרוגרות ועמיד לדוכן, ממריס (ל' תמיס) ועמיד לדוכן, ר' מאיר אומר לא יאכל מהן ערלי, ומכמיס שומיס שוכל מהן ערלי, ומודיס שמכמיס לר' מאיר בפירות שאין נרקיבים גמר מלאכה שלא יאכל מהן ערלי. ע"כ מהמופסקא. ושמעת מינה פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר בתוקימתא דתמני', דר' יוחנן מוקי לדברי הת"ק בסתמא משום דס"ל דהוחיל ואין נרקיבין זה זה הוו כפירות שגמרה מלאכתן לאין נרקיבין עוד לגמר מלאכה, וא"כ אמיילא נמי כשכמיס דהמופסקא דמודין הן לר"מ דכשכלו גוועו לא יאכל מהן ערלי, ור' אלעזר מדמי דינא דתמני' לדינא דמופסקא, דהוחיל ונשנרה התניא ומתקלקלה המגורה כגרוגרות ועמיד לדוכן הוא, שהרי הוא עתיד לדוכן עוד פעם שני למון תניא תמרה, וכיוצא בזה במגורה, ואע"פ שלא נגמרה מלאכתן הוו אפילו הכי ר"מ מחמיר וס"ל לא יאכל מהן ערלי, ור' יוסי ס"ל כדברי חכמים בחופסקא דבתר השתא סתמא סתם ערלי הוא ואסור בהנאה, ור' אלעזר הוא דאמר כן לר' יוחנן: **א"ל.** ר' אלעזר הוא דאמר כן לר' יוחנן: **דא"ר תספור מימר סתמא ודר' יוסי הלכה כסתמא.** כלומר לא כדכיתן דאת סבור למימר דדברי ת"ק סתמא הוא וא"כ הוחיל דרבי כמיס דברי הת"ק הלכה כסתמא ת"ק, **לפום** בן צריך מימר אנא דר"מ הוא דהחופסקא, ושמעת מינה הלריען לכללא דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי, ודברי ר' יוסי כחכמים דהחופסקא לפנייהי דר' אלעזר, וכדאמרן:

הדרן עלך כלל אמרו במעשרות

היה עובר בשוק. בעם הארץ מיירי שאינו נאמן על המעשרות, ואם היה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים, אוכלין מהן ערלי ופטורין למעשר. ופ"ג אמכר קונע למעשר (לקמן נב.). אפי' אמנה הוא דיהיב להו והשתא אינה קונעת, והכי מוקי לה שמואל בגמרא (יב.). דהאי קממת דתמני' דר"מ הוא דאמר אין אמנה כאכר: **לפיכך אם הכניסו לבתיהם מתקנים ודאי.** משום שהנותן הזה לא יעכר, דלכסבור היה שיאכלו בשוק ולא בעי עשורי, ועכשיו כשמכניסין לבתיהן הוקבעו למעשר ומתקנים ודאי. ומפרש בגמרא (שם) דלוקח במקום שהרוב מכניסין לבתים, אבל שם רוב העם מכניסין לשוק אמרינן שמא עיכר ואע"ג דגיא לשוק, ואין מתקנים אלא דמאי כדין פירות עם הארץ. וכן דווקא כשנתן להם דבר מועט, אבל במנה מרובה אלא יאכלוה לכולה בשוק, וכן אם המקבל אחד מהם שוב אין דרכו לאכול בשוק, וכן אם הוא דבר שאין דרכו לאכול מי, בכל אלו מסתמא יכניסו לבתיהם, והוי כמי שאמר להם עלו והכניסו לבתיכם, דבכהאי גוונא אמרינן שכבר הוקבעו למעשר ואסור לאכול מהן ערלי, וכשיכניסו לבתיהם אין דמאי להם דשמא עיכר הנותן ושמא לא עיכר, ואין מתקנים אלא דמאי, ודיינו מפרש בריש מסכת דמאי שמפרישים מעשר לחברן, והתרומת מעשר נותן לכהן והמעשר מעכט לעניים, ואם היה שנת מעשר עני מפרישו ומעכט לעניים שהעניים מחבירו עליו הרבים, ואם היה שנת מעשר שני מפרישו ואוכלו בירושלים: **היו יושבין בשער או בחנות.** מניחים שהיו יושבין בשער או חנות של אחד, וזה העובר בשוק אמר להם עלו לכם תאנים, אלו התאנים אוכלין ופטורין, דלגבי דילהו הוי כאומר עלו ואכלו בשוק, שהשער והחנות שלו שלהם, וכדאמר בגמ' (יד:) שהבית שלו שלו קונע למעשרות, אבל בעל השער ובעל החנות מיירי, דלגבי דילהו הוי כאומר עלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיכם, ומריכין לעשר דאמי כדברים הפרק מפני שספק הוא: **ר' יהודה פוטר.** דס"ל שער או חנות שבמקום שהוא מוכר אדם בוא לאכול שם, לפיכך אינו קונע **עד שיחזיר את פניו,** במקום שאינו בוא, **או עד שישנה מקום ישיבתו.** למכור, ויצא במקום שאינו בוא. ואין הלכה כר' יהודה:

אמר ר' לעזר דר' מאיר היא. א) (אמר ליה) דלא תסבור מימר סתמא ב) ור' יוסי היא הלכה כסתמא לפום כן צריך מימר דר' מאיר היא ג) דר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

הדרן עלך כלל אמרו

א **היה** עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין לפיכך אם הכניסו לבתיהן ב מתקנים ודאי. טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהן אינן מתקנין אלא דמאי: [מ"ב] ב היו יושבין בשער או בחנות ואמר טלו לכם תאנים אוכלים ופטורין. ובעל השער ובעל החנות חייבים. רבי יהודה פוטר עד ג שיחזיר את פניו או עד שישנה מקום ישיבתו:

סליק פרק ראשון

היה עובר בשוק. עם הארץ המחזר על המעשרות: **אוכלים ופטורים.** לתימר לא לאו פני בית ולא הוקבעו למעשר, ואע"ג דמקח קונע למעשר, הכי מוקי לה שמואל בגמרא (יב.) דהאי קממת דתמני' דר"מ הוא דאמר אין אמנה כאכר: **לפיכך אם הכניסו לבתיהם מתקנים ודאי.** משום שהנותן הזה לא יעכר, דלכסבור היה שיאכלו בשוק ולא בעי עשורי, ועכשיו כשמכניסין לבתיהן הוקבעו למעשר ומתקנים ודאי. ומפרש בגמרא (שם) דלוקח במקום שהרוב מכניסין לבתים, אבל שם רוב העם מכניסין לשוק אמרינן שמא עיכר ואע"ג דגיא לשוק, ואין מתקנים אלא דמאי כדין פירות עם הארץ. וכן דווקא כשנתן להם דבר מועט, אבל במנה מרובה שלא יאכלוה לכולה בשוק, וכן אם המקבל אחד מהם שוב אין דרכו לאכול בשוק, וכן אם הוא דבר שאין דרכו לאכול מי, בכל אלו מסתמא יכניסו לבתיהם, והוי כמי שאמר להם עלו והכניסו לבתיכם, דבכהאי גוונא אמרינן שכבר הוקבעו למעשר ואסור לאכול מהן ערלי, וכשיכניסו לבתיהם אין דמאי להם דשמא עיכר הנותן ושמא לא עיכר, ואין מתקנים אלא דמאי, ודיינו מפרש בריש מסכת דמאי שמפרישים מעשר לחברן, והתרומת מעשר נותן לכהן והמעשר מעכט לעניים, ואם היה שנת מעשר עני מפרישו ומעכט לעניים שהעניים מחבירו עליו הרבים, ואם היה שנת מעשר שני מפרישו ואוכלו בירושלים: **היו יושבין בשער או בחנות.** מניחים שהיו יושבין בשער או חנות של אחד, וזה העובר בשוק אמר להם עלו לכם תאנים, אלו התאנים אוכלין ופטורין, דלגבי דילהו הוי כאומר עלו ואכלו בשוק, שהשער והחנות שלו שלהם, וכדאמר בגמ' (יד:) שהבית שלו שלו קונע למעשרות, אבל בעל השער ובעל החנות מיירי, דלגבי דילהו הוי כאומר עלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיכם, ומריכין לעשר דאמי כדברים הפרק מפני שספק הוא: **ר' יהודה פוטר.** דס"ל שער או חנות שבמקום שהוא מוכר אדם בוא לאכול שם, לפיכך אינו קונע **עד שיחזיר את פניו,** במקום שאינו בוא, **או עד שישנה מקום ישיבתו.** למכור, ויצא במקום שאינו בוא. ואין הלכה כר' יהודה:

הדרן עלך כלל אמרו

היה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין לפיכך אם הכניסו לבתיהן מתקנים ודאי. טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהן אינן מתקנין אלא דמאי: **היו יושבין בשער או בחנות ואמר טלו לכם תאנים אוכלים ופטורין. ובעל השער ובעל החנות חייבים. רבי יהודה פוטר עד שיחזיר את פניו או עד שישנה מקום ישיבתו:**

סליק פרק ראשון

היה עובר בשוק. עם הארץ המחזר על המעשרות: **אוכלים ופטורים.** לתימר לא לאו פני בית ולא הוקבעו למעשר, ואע"ג דמקח קונע למעשר, הכי מוקי לה שמואל בגמרא (יב.) דהאי קממת דתמני' דר"מ הוא דאמר אין אמנה כאכר: **לפיכך אם הכניסו לבתיהם מתקנים ודאי.** משום שהנותן הזה לא יעכר, דלכסבור היה שיאכלו בשוק ולא בעי עשורי, ועכשיו כשמכניסין לבתיהן הוקבעו למעשר ומתקנים ודאי. ומפרש בגמרא (שם) דלוקח במקום שהרוב מכניסין לבתים, אבל שם רוב העם מכניסין לשוק אמרינן שמא עיכר ואע"ג דגיא לשוק, ואין מתקנים אלא דמאי כדין פירות עם הארץ. וכן דווקא כשנתן להם דבר מועט, אבל במנה מרובה שלא יאכלוה לכולה בשוק, וכן אם המקבל אחד מהם שוב אין דרכו לאכול בשוק, וכן אם הוא דבר שאין דרכו לאכול מי, בכל אלו מסתמא יכניסו לבתיהם, והוי כמי שאמר להם עלו והכניסו לבתיכם, דבכהאי גוונא אמרינן שכבר הוקבעו למעשר ואסור לאכול מהן ערלי, וכשיכניסו לבתיהם אין דמאי להם דשמא עיכר הנותן ושמא לא עיכר, ואין מתקנים אלא דמאי, ודיינו מפרש בריש מסכת דמאי שמפרישים מעשר לחברן, והתרומת מעשר נותן לכהן והמעשר מעכט לעניים, ואם היה שנת מעשר עני מפרישו ומעכט לעניים שהעניים מחבירו עליו הרבים, ואם היה שנת מעשר שני מפרישו ואוכלו בירושלים: **היו יושבין בשער או בחנות.** מניחים שהיו יושבין בשער או חנות של אחד, וזה העובר בשוק אמר להם עלו לכם תאנים, אלו התאנים אוכלין ופטורין, דלגבי דילהו הוי כאומר עלו ואכלו בשוק, שהשער והחנות שלו שלהם, וכדאמר בגמ' (יד:) שהבית שלו שלו קונע למעשרות, אבל בעל השער ובעל החנות מיירי, דלגבי דילהו הוי כאומר עלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיכם, ומריכין לעשר דאמי כדברים הפרק מפני שספק הוא: **ר' יהודה פוטר.** דס"ל שער או חנות שבמקום שהוא מוכר אדם בוא לאכול שם, לפיכך אינו קונע **עד שיחזיר את פניו,** במקום שאינו בוא, **או עד שישנה מקום ישיבתו.** למכור, ויצא במקום שאינו בוא. ואין הלכה כר' יהודה:

ר"ש סירילאו

דר' מאיר היא. ת"ק דפליג עליה דר' יוסי: ° **מאי קמ"ל.** הא שמעינן בדוכתי טובא (סנהדרין פו.). סתם מתני' ר"מ: ° **הא קמ"ל.** דלא תימא סתמא היא ור' יוסי לאו דוקא אלא לסמוכי בעלמא, קמ"ל דאע"ג דר"מ היא ° פליג אסתמא היא), וקמ"ל ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי כפרק מי שהיליחו (שילהי מו:) ולפקוחא מסתמא הוא דאמרינן ר' יוחנן [לעיל]. והכמנ"ס ז"ל (הל' מעשר פ"ג הט"ו) פסק כר"מ ולא ידעתי למה:

הדרן עלך כל"ל אמרו בפ"ד

היה עובר בשוק ואמר וכו'. עם הארץ סיהו גם מן הגזה והיה טעון מעט ועבר בשוק ואמר לחנניים טולו לכם: **אוכלין ופטורין,** אוכלין התניהם ערלי ופטורין ולקמ"ל דעם הארץ יש לחבר מותר לאכול ערלי אפילו בשוק ולא בעי עשורי, ולא מן הגזה בלחוד ולא מיירינן דמן הגזה ליכא למיחש לשמא עיכר הנותן ומשום הכי אם הכניסו התניהם לבתים מעשרין ודאי תרומה ומעשר מעשר ומעשר שני, דלחוש לא עיכר עם הארץ ונטל גמור הוא. ונגמ' מסרת לה לדוקא מתנה מועטת, דלמפרש טעמא דגמ' למר משום דלא חשיב מתנה כאכר ולאו משום דמעשרות מדרבנן הם ולא מקילו

מ"מ: ס"ה מהלכות מעשר הלכה ו [ומנה עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלא פעיף לסן]:

ב מ"מ: שם פ"ה הלכה ח ופ"ד הלכה י:

שינוי נוסחאות

א] **אמר** ליתא בר"ש בריבמ"ן ברש"ם ורא"ש. ובדפ"ר הסנהדרין בסוגריים. ועי' פנ"מ. ובריבמ"ן **ומאי** קמ"ל לן ר' לעזר, קמ"ל דלא. וכעי"ז ברש"ס:

ב] **ור'**. כ"ה בכ"ר ר"ש ריבמ"ן רש"ם דא ודפ"ר. ובכ"ל וד"ר ד"ח:

ג] **שיחזיר** כ"ה בכל הספרים. ובכ"ל וד"ר **שיחזור**:

הגהות וציונים

א. בכי"מ: פליג **עלי'ה** וקי"ל (שבת מו.) **הלכה כמותנו**:

ב. בכי"מ: **עישר** עלי'הן:

ליקוט משנות אליהו

היה עובר בו'. פירוש לא מיירי כאן בתולין לשוק למכור לאו מיקח קולס אמנם לשוק נקנע כמ"ש לעיל (פ"א ה"ב - ו:): **ואמר טלו לכם תאנים.** שנותן להם בתמנה דבר מועט ודעתו שיאכלו בשוק: **אוכלים ופטורים.** לפי שנאמר שנעיין לא לאו פני הבית, לאו לא לא היה מעכשיו: **טלו הכניסו לבתיכם** וכו'. הוי כאילו אמר להם כבר הכנסתים לבית ועשרתים, ואע"פ שהמעיין ליה אלא כמאי דאמר שכבר לאו פני הבית אבל כמאי דאומר לאומר שכבר עשר לא מהמעיין ליה דאין עם הארץ נאמן על המעשרות, לכך לא יאכלו עלמי: **אינן מתקנים אלא דמאי.** דכעם הארץ מיירי, דבתכר מוקי שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: **היו יושבים.** פירוש בני אדם היו יושבין בשער או בחנות שאינו שלהם, ואיש אחד עונר: **ואמר טלו לכם תאנים** בו'. בדין אחד אינו קונע למעשרות ועדתו שיאכלו שם, לכך אוכלין ופטורין: **ובעל השער** קונע: **בדיבור**

מתקנים ודאי. שהנותן לא עשר שכבר הוא שיאכלו בשוק ולא בעי עשורי, וכיון שהכניסום לבית הוקבעו, וכגמ' מפרש לה: **ואמר טלו לכם תאנים.** בעל השער ובעל החנות אומר כן: **ובעל השער ובעל החנות חייבים.** דאימו אל אדם אוכל לו ולא לאחרים (יד:): **ורבי יהודה פוטר.** משום דשער וחנות אדם בוא לאכול בתוכו, וחנר הקונעת למעשר היא שאין אדם בוא לאכול בתוכה: **עד שיחזיר פניו.** במקום שיוצא ומוכר הוא בוא לאכול ולא מזמן פיס אצל במקום שאינו יוצא ומוכר אינו בוא, וקיימא לן (יד:) מקום שהוא בוא פטור מקום שאינו בוא מיב:

The Gemara identifies the Tanna Kamma, who rules that figs pressed into the bottom of a barrel attain *gemar melachah* independently of those at the top:

אָמַר רַבִּי לְעָזָר — R' Lazar said: דְּרַבִּי מֵאִיר הִיא — It (i.e. the opinion of the Tanna Kamma) **is** that **of R' Meir.**

Being that anonymous rulings in Mishnayos generally represent R' Meir's opinion,[1] the Gemara explains why R' Lazar found it necessary to inform us that this is so in our Mishnah's case:

דְּלָא תִּסְבּוֹר מֵימַר סְתָמָא וְרַבִּי יוֹסֵי הִיא הֲלָכָה כִּסְתָמָה (אמר ליה)[2] — It is necessary to convey this, **so that you should not think to say** that since **[this dispute] is** between **an anonymous** authority **and R' Yose, the halachah is in accordance with the anonymous** authority.[3] **לְפוּם כֵּן צָרַךְ מֵימַר דְּרַבִּי מֵאִיר הִיא — On account of this** concern, **it is necessary to say that it is** in fact the opinion **of R' Meir,** and we can therefore accept the opinion of R' Yose as the law, **דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסֵי הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי — for** in disputes between **R' Meir and R' Yose, the halachah accords with R' Yose.**[4] R' Lazar thus informs us that the halachah follows the opinion of R' Yose, who permits casual eating of the figs that fell from the unfilled barrel or storehouse.

הדרן עלך כלל אמרו

WE SHALL RETURN TO YOU, KLAL AMRU

NOTES

1. *Rash Sirilio,* from *Bavli Sanhedrin* 86a; see also *Yerushalmi Yevamos* 4:11.

2. Emendation follows *Hagahos HaGra* and is consistent with Amsterdam ed.; see *Rash.* See also *Ri ben Malki Tzedek* and *Rash Sirilio.*

3. As a rule, when an opinion is cited anonymously in a Mishnah, the halachah follows that opinion (see *Bavli Shabbos* 46a; *Yerushalmi Berachos* 2:4, 23b). Even when the anonymous ruling is followed by a dissenting opinion, the anonymous ruling is treated as a majority opinion (*Tosafos, Beitzah* 2b ד"ה גבי שבת; see *Bavli Beitzah* end of 11a). Accordingly, if the first opinion in our Mishnah is indeed anonymous, the halachah would follow it against the opinion of R' Yose (*Mahara Fulda;* see *Rash Sirilio*).

4. See *Bavli Eruvin* 46b.

[As noted by *Rash Sirilio, Rambam* (*Hil. Maaser* 3:16) rules in accordance with the opinion of Tanna Kamma, not with that of R' Yose. *Tos. Yom Tov* therefore concludes that *Rambam's* text of *Yerushalmi* did not include this clause. See also *Mareh HaPanim* and *Chasdei David* 1:12.]

[ז: ז - ח"ה ח"א]

אמר ר' אלעזר דר' מאיר היא. ר' אלעזר פליג אדר' יוחנן דקאמר שוהה כשלשה סמאים, וכדמפרש טעמא דס"ל לה התם דבכי האי גוונא לא קאמר רבי, אלא אפי' ר"ק דר' מאיר הוא, ואפי' ר' מאיר דמופקפת הוא, דתניא עם (פ"ג ה"ג ופי"ש) הלוקח גרוגרות ועמיד לדורסן, ממריס (ל' תמיס) ועמיד לדוחן, ר' מאיר אומר לא יאכל מהן ערלי, ומכמיס שומיס שוכל מהן ערלי, ומודיס מכמיס לר' מאיר בפירות שאין נרקיבים גמר מלאכה שלא יאכל מהן ערלי. ע"כ מהמופקפת. ומשמע הא פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר בחוקיימת דמתני', דר' יוחנן מוקי לדברי הכ"ק בסמאת משום דס"ל דהוא"מ ואין נרקיבין זה לזה הוו כפירות שגמרה מלאכתן לאין נרקיבין עוד לגמר מלאכה, וא"כ אמאי נמי כתכמיס דהמופקפת דמודין הן לר"מ דנכשלו גוונא לא יאכל מהן ערלי, ור' אלעזר מדמי דינא דמתני' לדינא דמופקפת, דהואיל ונשנרה התניא ומתקלקלה המגורה כגרוגרות ועמיד לדוחן הוא, שהרי הוא עתיד לדוחן עוד פעם אני לאוץ מניא אחרת, וכיוצא בזה במגורה, ואע"פ שלא נגמרה מלאכתן הוו אפילו הכי ר"מ מחמיר וס"ל לא יאכל מהן ערלי, ור' יוסי ס"ל כדברי חכמים מחופקפת דנחר השמח מגיעו והוא הדין נמי בדינא דמתני', וא"כ הלכה כר' יוסי ולכמיסק"ר. ולאוזר אוזר לומר דלא פליגי ר' יוחנן: **אלא** תסבור מימר סתמא **ודר' יוסי הלכה כסתמא.** כלומר אלא כדכיתך דאת סבור למימר דדברי ת"ק סתמא הוא וא"כ הוסיא דרבי סמיס דברי הת"ק הלכה כסתמא ת"ק, **פום** בן צריך מימר אגב דר"מ הוא דהמופקפת, ושמא הלריגן לכללא דר"מ ור' יוסי **הלכה** כר' יוסי, ולכרי ר' יוסי כתכמיס דהמופקפת לסבריא דר' אלעזר, וכלתמרן:

הדרן עלך כלל אמרו במעשרות

היה עובר בשוק. בעם הארץ מיירי שאינו נאמן על המעשרות, ואם היה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים, אוכלין מהן ערלי ופטורין למעשר. ופ"ג אמכר קונע למעשר (לקמן נב.), אפי' אמנה הוא לייכיל להו והתמנה אינה קונעת, והכי מוקי לה שמואל בגמרא (יב.) דהאי אמנה דתמני' דר"מ הוא דאמר אין אדם נאמן על מעשרות בפני עצמו, דכסבור היה שאוכלו בשוק ולא בעי עשורי, ועכשיו כשמכניסין לבתיהן הוקבעו למעשר ומתקנים ודאי. ומשום שהנותן הזה לא בעיר, דכסבור היה שאוכלו בשוק ולא בעי עשורי, ועכשיו כשמכניסין לבתיהן הוקבעו למעשר ומתקנים ודאי. ומפרש בגמרא (שם) דלוקח במקום שהרוב מכניסין לבתים, אבל שם רוב העם מכניסין לשוק אמרינן שמא עישר ואפ"ג הניח לשוק, ואין מתקנים אלא דמאי כדין פירות עם הארץ. וכן דווקא כשנתן להם דבר מועט, אבל במתנה מרובה אלא יאכלנו לכולה בשוק, וכן אם המקבל אדם חשוב הוא שאין דרכו לאכול בשוק, וכן אם הוא דבר שאין דרכו לאכול מי, בכל אלו משמעת יכניסו לבתיהם, והוי כמי שאמר להם עלו והכניסו לבתיכם, דבכהאי גוונא אמרינן שכבר הוקבעו למעשר ואסור לאכול מהן ערלי, וכשיכניסו לבתיהם דין דמאי להם דאמת עישר הנותן ואמת לא עישר, ואין מתקנים אלא דמאי, ודיינו שמפרש כרים מסכת דמאי שמפרישים מעשר ראשון, והתרומת מעשר נותן להכהן והמעשר מעבר לעצמו, ואם היה שנת מעשר עני מפרישו ומעבר לעצמו שהמוכרים מחבירו עליו הרשיות, ואם היה שנת מעשר שני מפרישו ומוכלו בירושלים: **היו** יושבין **בשער או בחנות.** מגיסים שהיו יושבין בשער או חנות של אחד, וזה העובר בשוק אמר להם עלו לכם תאנים, אלו התנים מוכלין ופטורין, לפני דילהו הוי כאומר עלו ואכלו בשוק, שהשער והחנות אינו שלהם, וכדאמר בגמ' (יד:) שהבית שאינו שלו אינו קונע למעשרות, אבל בעל השער ובעל החנות מיירי, לפני דילהו הוי כאומר עלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיכם, ולריכין לעשר דמאי כדברים הפרק מפני שספק הוא: **ר' יהודה פוטר.** דס"ל שער או חנות שבמקום שהוא מוכר אדם בוש לאכול שם, לפיכך אינו קונע **עד שיחזור את פניו,** במקום שאינו בוש, **או עד שישנה מקום ישיבתו.** למכור, ויצא במקום שאינו בוש. ואין הלכה כר' יהודה:

דר"מ היא. מגא קמא הוא ר' מאיר, וקמשמע לן דזה לגא מימא דאוזל ומתמא היא, דתגא קמא שנאה רבי סתם, ומתמא ורבי יוסי הלכה כסתמא, קמשמע לן ר' אלעזר דהוא רבי מאיר, ורבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי:

אמר ר' לעזר דר' מאיר היא. א) (אמר ליה) דלא תסבור מימר סתמא ב) ור' יוסי היא הלכה כסתמא לפום כן צריך מימר דר' מאיר היא ג) דר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

הדרן עלך כלל אמרו

א **היה** עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין לפיכך אם הכניסו לבתיהן ד מתקנים ודאי. טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהן אינן מתקנין אלא דמאי: [מ"ב] ב היו יושבין בשער או בחנות ואמר טלו לכם תאנים אוכלים ופטורין. ובעל השער ובעל החנות חייבים. רבי יהודה פוטר עד ג שיחזיר את פניו או עד שישנה מקום ישיבתו:

סליק פרק ראשון

היה עובר בשוק. עם הארץ המחזר על המעשרות: **אוכלים ופטורים.** לפיתמר לא יאכל הוקבעו למעשר, פני בית ולא הוקבעו למעשר, ומ"ג דמקח קונע למעשר, האי מתנה הוא לייכל להו ומתנה אינה קונעת: **מתקנים ודאי.** שהנותן לא עישר דסבר הוא שיאכלו בשוק ולא בעי עישורי, וכיון שהכניסום לבית הוקבעו, וכגמרא מפרש לה: **ואמר טלו לכם תאנים.** בעל השער ובעל החנות אומר כן: **ובעל השער ובעל החנות חייבים.** דכיון שלא מסר טובל לו ולא לאחרים (יד:): **ורבי יהודה פוטר.** משום דשער ומנות אדם בוש לאכול ממנו, ואפי' הקונעת למעשר היא אמין שאדם בוש לאכול במוקה: **עד שיחזיר פניו.** במקום שיושב ומוכר הוא בוש לאכול בלא מזכת פיס אבל במקום שאינו יושב ומוכר אינו בוש, וקיימא לן (יד:) מקום שהוא בוש פטור מקום שאינו בוש מייב:

מסורת הש"ס

ג) עיכוכין מו:, סנהדרין מז. [ספתים פ"ד ה"ל - כט:]

א מיי' פ"ח מהלכות מעשר הלכה ו [ממנו עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף כמן]:

ב מיי' שם פ"ט הלכה ח ופ"ד הלכה י:

שינויי נוסחאות

א) **אמר** ליה. ליתא בר"ש בריבמ"ן ברש"ם וד"א. ובדפ"ר הסגירוהו בסוגריים. ועי' סנ"מ. ובריבמ"ן **ומאי** קמ"ל לן ר' לעזר, קמ"ל דלא. וכעי"ז ברש"ס:

ב) **ור'**. כ"ה בכ"ר ר"ש ריבמ"ן רש"ם דא ודפ"ר. ובכ"ל וד"ר ד"ה:

ג) **שיחזור** כ"ה בכל הספרים. ובכ"ל וד"ר שיחזור:

הגהות וציונים

א. בכי"מ: פליג **עליה** וקי"ל (שבת מו.) **הלכה כמתניתין:**

ב. בכי"מ: **עישר** עליהן:

ליקוט משנות אליהו

היה עובר בו'. פירוש לא מיירי כאן במוליך לשוק למכור לאו מיקח קונע אמנם לשוק נקנע כמ"ש לעיל (פ"ש ה"ד - ו:): **ואמר טלו לכם תאנים.** שנותן להם במתנה דבר מועט ודעתו שיאכלו בשוק: **אוכלים ופטורים.** לפי שנאמר שנתיין לא יאכל פני הבית, לפי לא לא היה מעכשיו: **טלו הכניסו לבתיכם** וכו'. הוי כאילו אמר להם כבר הכנסתים לבית ועכשיהם, ואע"פ שהמעיין ליה אלא במאי שכבר יאכל במאי דאמר שכבר אכל במאי דאמר שכבר עישר לא מהמעיין ליה דאין עם הארץ נאמן על המעשרות, לכך לא יאכלו עלמי: **אינן מתקנים אלא דמאי.** דכעם הארץ מיירי, דבאמר מוקה שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: **היו יושבים.** פירוש בני אדם היו יושבין בשער או בחנות שאינו שלהם, ואים אחד עובר: **ואמר טלו לכם תאנים בו'.** בזמן שהוא מוציא קונע למעשרות ועדיין שיאכלו שם, לכך הוקלו ופטורין: **ובעל השער קונע.** דכיון

Chapter Two

Halachah 1

Mishnah We learned in the Mishnah above (1:4, 6b) that produce harvested for personal use, rather than for sale, does not become obligated in tithes until one brings it into his house [or courtyard]. The Mishnah discusses an application of this law in regard to produce of an *am haaretz*:[1]

הָיָה עוֹבֵר בַּשּׁוּק וְאָמַר — If [an *am haaretz*] was passing through the marketplace and he said to a group of people, **טְלוּ לָכֶם תְּאֵנִים — "Take yourselves** some of my **figs** to eat,"[2] **אוֹכְלִין וּפְטוּרִין — they may eat** the figs in the marketplace in a casual manner **and are exempt** from tithing them, because it is assumed that the figs were never brought into the owner's house.[3] **לְפִיכָךְ אִם הִכְנִיסוּ לְבָתֵּיהֶן — Therefore, if** instead of eating these figs in the marketplace **they brought** them **into their houses,** thus establishing a tithing obligation upon them, **מְתַקְּנִים וַדַּאי — they must rectify** them through tithing as **definite** *tevel.*[4] **טְלוּ וְהַכְנִיסוּ לְבָתֵּיכֶם —** If, however, the *am haaretz* said, **"Take** some figs **and bring them into your houses** to eat," **לֹא יֹאכְלוּ מֵהֶם עֲרַאי — they may not eat from [the figs]** even **casually,** because it is assumed that he previously brought them into his own house.[5] **לְפִיכָךְ אִם הִכְנִיסוּ לְבָתֵּיהֶן — Therefore if they brought** the figs **into their houses, אֵינָן מְתַקְּנִין אֶלָּא דְּמַאי — they need not rectify them** through tithing as definite *tevel,* **but only** as ***demai.***[6]

The Mishnah discusses another situation:

הָיוּ יוֹשְׁבִין בְּשַׁעַר אוֹ בְחָנוּת — If [a group of people] were sitting in a gateway of a courtyard **or in a store, וְאָמַר — and [a passing *am haaretz*][7] said** to them, **טְלוּ לָכֶם תְּאֵנִים — "Take yourselves** some of my **figs** to eat,"

NOTES

1. Produce received from an *am haaretz* is generally considered *demai,* meaning that one must separate *maaser* from it due to uncertainty whether the *am haaretz* fulfilled this requirement. The Mishnah will describe a case in which one is exempt from tithing produce he receives from an *am haaretz* (*Mahara Fulda* et al., from *Rosh* and *Rambam, Hil. Maasros* 5:6).

2. He offered them a small amount of produce, such that they would typically eat in the marketplace (*Rash, Rosh, Shenos Eliyahu*).

3. The reason the figs are permitted is not because we trust the owner to have separated the requisite tithes, for as an *am haaretz,* he cannot be relied upon in this regard. Rather, the figs are permitted for casual consumption because we assume that their tithing obligation has not yet been established. As will be explained, presumably the owner is carrying newly harvested figs from the orchard and has not yet brought them home. The *maaser* obligations of produce intended for personal use are not established until one brings it into his house (*Rambam Commentary, Rav, Rash Sirilio, Mahara Fulda, Shenos Eliyahu*).

Produce that one harvests to *sell* is obligated in *maasros* even before it is brought home (as taught above, 1:4, 6b). However, the *am haaretz* in our Mishnah's case did not bring the figs to the marketplace to sell; he actually intended them for personal use (*Shenos Eliyahu;* cf. *Rambam Commentary*). The Gemara explains the Mishnah as referring to a place where most people reserve their figs for personal use. [And, as the Mishnah's wording implies, the *am haaretz* was not standing in the marketplace offering his figs for sale, but was simply "passing through" it (*Meleches Shlomo, Hon Ashir* cited by *Tos. Anshei Shem*).] It is thus presumable that he was on his way home with recently harvested figs whose *maaser* obligation had not yet been established (*Kesef Mishneh, Hil. Maaser* 5:6; *Pnei Moshe* to 12a ד"ה מתניתין; see *Mishnah Rishonah;* for another reason for this presumption, see *Rash Sirilio* and *Shenos Eliyahu*).

[It should be noted that selling produce is also a means of establishing a tithing obligation; that which one sells becomes prohibited for casual consumption even though it has not been brought into a house. In our Mishnah's case, however, the *am haaretz* did not *sell* the produce, but gave it away for free. Giving produce as a gift does not establish a tithing obligation as selling it does (*Rambam Commentary, Rash* et al.). The Gemara (12a) will discuss this further.]

4. Since we assume that the tithing obligation was not established while the produce was in the possession of the *am haaretz,* we must also assume that he did not tithe it at all. Therefore, when the recipient brings it into his house and establishes the tithing obligation, the produce is treated as definite *tevel* and not merely as *demai* (*Kesef Mishneh* ibid.; see *Mahara Fulda* and *Pnei Moshe* on 12a ד"ה מתני').

The difference between *tevel* and *demai* is as follows: With *tevel,* one must separate *terumah* and give it to a Kohen, *maaser rishon* and give it to a Levi, and (depending on the year) either *maaser sheni* which he takes to Jerusalem or *maasar ani* which he gives to a poor person. The law of *demai* is more lenient. Although *amei haaretz* were lax in their observance of some mitzvos, they were scrupulous about separating *terumah,* since they realized that noncompliance leads to death at the hands of Heaven if the produce is eaten (*Bavli Sotah* 48a; *Rav, Demai* 1:1, 4:1; *Tos. Anshei Shem* and *Tiferes Yisrael, Demai* 1:1). Thus, one is not required to designate *terumah* from an *am haaretz's* produce; he must merely designate the *maasros.* Moreover, since many *amei haaretz* actually separated even *maasros,* when one designates the *maasros* from *demai* he is not required to give them to the designated recipients; *maaser rishon* need not be given to a Levi, and *maasar ani* need not be given to a pauper. Rather, the owner may keep these tithes for himself. The reason is that with respect to the mitzvah of designating the tithes, which is a matter of ritual law [אִסּוּר], the Rabbis adopted a stringent attitude and obligated the owner to perform the designation. But with respect to giving the tithes to the usual recipients, which is a matter of monetary law [מָמוֹן] (since the recipients' claim to the *maasros* is merely a monetary right that the Torah awarded them), we apply the principle of הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, *the one seeking to exact payment from his fellow bears the burden of proof.* And since the Levi or poor person cannot prove that the *am haaretz* who first owned the produce failed to give the requisite tithes, he cannot exact the *demai* tithes from the new owner (*Rambam, Commentary* to *Demai* 1:1, and *Hil. Maaser* 9:1-3).

[Nevertheless, after designating *maasar rishon,* the owner must set aside from it *terumas maaser* for a Kohen, since non-Kohanim are prohibited to eat *terumas maaser* on pain of death at the hands of Heaven. And in the years in which *maaser sheni* applies, after designating it the owner must take it to Jerusalem for consumption (ibid.).]

5. Since produce brought into one's house cannot be eaten even casually without tithing, saying, "Take them and bring them into your houses to eat," is tantamount to saying "They are permitted for consumption even in your houses because they have already been tithed." In effect, the *am haaretz* is declaring that these figs *did* become subject to the *maaser* obligations but he already fulfilled these obligations; i.e. he brought the figs into his own house and then separated all the requisite tithes, so they may be eaten without tithing even in the recipient's house. We believe the *am haaretz* insofar as his saying that the figs became obligated in tithing, but we cannot accept his claim that he tithed them properly. Therefore, they may not be eaten even casually, even in the marketplace (Gemara 12a as understood by *Kesef Mishneh, Hil. Maaser* 5:6 [cited by *Tos. R' Akiva Eiger*] and *Gra; Rambam Commentary; Rav; Shenos Eliyahu*).

6. Since the *am haaretz* claims to have tithed the figs properly, and it is possible that he is telling the truth, they are not considered definite *tevel,* but rather *demai.* Thus, they are subject to the more lenient tithing requirement outlined in note 4 (*Rash*).

7. *Rambam, Hil. Maaser* 5:8; *Rash Sirilio, Pnei Moshe, Shenos Eliyahu.* See following note.

[ז: ז - ח"ה ח"א]

אמר ר' אלעזר דר' מאיר היא. ר' אלעזר פליג אדר' יוחנן דקאמר שוהה כשלשה סאה, וכדמפרש טעמא דס"ל לה התם דכרי שוהה כדתנן סאה, ור"כ הלכה כת"ק דסתמא הוא, ור' אלעזר לית ליה קאמר הכי, אלא הכי ס"ק דר' מאיר הוא, והכי ר' מאיר דמוספפת הוא, דתניא שם (פ"ג ה"ג ופ"ג) הלוקח גרוגרות ועתיד לדורסן, תמריס (ל' תמים) ועתיד לדוסן, ר' מאיר אומר לית ליה מן עלמי, ומכשיר שומרים שוכל מן עלמי, ומודים מכשירים לר' מאיר בפירות שאין נרקבים גמר מלאכה שלא יהא מן עלמי. ע"כ מהמוספפת. ומסתמא הא פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר בחוקיימתא דתמני', דר' יוחנן מוקי לדברי הת"ק בקיימת משום ס"ל דהוולין ואין נרקבין זה זה הוו כפירות שגמרה מלאכתן ואין נרקבין עוד לגמר מלאכה, וא"כ אתיא נמי כמכשיר דהמוספפת דמודין הן לר"מ דכהכי גוונא לית ליה מן עלמי, ור' אלעזר מדמי ליה דתמני' לדיגל דמוספפת, דהוולין ונשברה התבית ומתקלקלה המגורה כגרוגרות ועתיד לדוסן הוא, שהרי הוא עתיד לדוסן עוד פעם שני למען תניח תמרת, וכיוצא בזה במגורה, ואע"פ שלא נגמרה מלאכתן הוו אפילו הכי ר"מ מתמיר וס"ל לית ליה מן עלמי, ור' יוסי ס"ל כדברי חכמים המוספפת דבתר הסמת מזגילין והוו הדין נמי בדיגל דתמני', וא"כ הלכה כר' יוסי ולכדמסיק ר' אלעזר למילתיה: **א"ל.** ר' אלעזר הוא דאמר כן לר' יוחנן: **דאי תסבור מימר סתמא** ודר' יוסי **הלכה כסתמא.** כלומר אלא כדבירן דאת סבור למימר דדברי ת"ק סתמא הוא וא"כ הוולין דרבי סמיס דברי הת"ק הלכה כסתם ת"ק, **דפום** בן צריך מימר אנא דר"מ הוא דהמוספפת, ואסתם הדיינין לכללא דר"מ ור' יוסי **הלכה** כר' יוסי, ולכרי ר' יוסי כחכמים דהמוספפת לפנייהי דר' אלעזר, וכדאמרן:

אמר ר' יוחנן (א"ר) (אמר ליה) **דלא תסבור מימר סתמא** (ב) ור' יוסי היא הלכה כסתמא לפום כן צריך מימר דר' מאיר **היא** (ג) דר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

הדרן עלך כלל אמרו

היה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין לפיכך אם הכניסו לבתיהן מתקנים ודאי. טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהן אינן מתקנין אלא דמאי: [מ"ב] היו ישובין בשער או בחנות ואמר טלו לכם תאנים אוכלים ופטורין. ובעל השער ובעל החנות חייבים. רבי יהודה פוטר עד שיחזיר את פניו או עד שישנה מקום ישיבתו:

דר"מ היא. מגא קמא הוא ר' מאיר, וקמשמע לן דזה לגא תימא דהוולין ודמתמי היא, דתניא קמא שנאה רבי סתם, ומתמא ורבי יוסי הלכה כסתמא, קמשמע לן ר' אלעזר דהוא רבי מאיר, ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי:

סליק פרק ראשון

היה עובר בשוק. עם הארץ המסוד על המעשרות: **אוכלים ופטורים.** לאימר לא לאו פני בית ולא הוקבעו למעשר, ואע"ג דמקח קונע למעשר, הא מתנה הוא דיהב להו ומתנה אינה קונעת: **מתקנים ודאי.** שהנותן לו עשר דקבר הוא שיאכלו בשוק ולא בני עיעורי, וכיון שהכניסום לבית הוקבעו, וכגמרא מפרש לה: **ואמר טלו לכם תאנים.** בעל השער ובעל החנות אומר כן: **ובעל השער ובעל החנות חייבים.** דדימו אל מחם טובל לו ולא לתרומה (ל"ז:): **ורבי יהודה פוטר.** משום דשער ומנות אחם בוא לאכול במוכו, ואחר הקונעת למעשר הוא שאין אחם בוא לאכול במוכה: **עד שיחזיר פניו.** במקום שיושב ומוכר הוא בוא לאכול ולא מזכת פיאם אבל במקום שאינו יושב ומוכר אינו בוא, וקיימא לן (ל"ז:) מקום שהוא בוא פטור מקום שאינו בוא מיב:

הדרן עלך כלל אמרו במעשרות

היה עובר בשוק. בעם הארץ מיירי שאינו נאמן על המעשרות, ואם היה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים, אוכלין מהן עראי ופטורין. לפלגיו שלא רלו פני בניא ולא הוקבעו למעשר. ואע"ג דמכר קונע למעשר (נקמן לב.), הא מתנה הוא דיהיב להו והמתנה אינה קונעת, והכי מוקי לה שמואל בגמרא (יב.) דהאי קממת דמתני' דר"מ הוא דאמר אין מתנה כמכר: **לפיכך אם הכניסו לבתיהם מתקנים ודאי.** משום שהנותן הזה לא יעשר, דלכסבור היה שיאכלו בשוק ולא בני עיעורי, ועכשיו כשמכניסין לבתיהן הוקבעו למעשר ומתקנים ודאי. ומפרש בגמרא (שם) דלוקח במקום שהרוב מכניסין לבתים, אבל שם רוב העם מכניסין לשוק אמרינן שמא עישר ואע"ג דניא לשוק, ואין מתקנים אלא דמאי כדין פירות עם הארץ. וכן לוקח שנתן לשם דבר מועט, אבל במתנה מרובה שלא יאכלנה לכולה בשוק, וכן אם המקבל אחם חשוב הוא שאין דרכו לאכול בשוק, וכן אם הוא דבר שאין דרכו לאכול מי, בכל אלו משמתא אינהו לבתיהם, והוי כמי שאמר להם עלו והכניסו לבתיכם, דבכהאי גוונא אמרינן שכבר הוקבעו למעשר ואסור לאכול מהן עלמי, וכשיכניסו לבתיהם דין דמאי להם דאמת עישר הנותן ואמת לא עישר, ואין מתקנים אלא דמאי, והיינו מפרש בריש מסכת דמאי שמפרישין מעשר לחבירו, והחבירות מעשר נותן לכהן והמעשר מעכב לעצמו, ואם היה שנת מעשר עני מפרישו ומעכב לעצמו שהעוני מחבירו עליו הרחיה, ואם היה שנת מעשר אני מפרישו ואוכלו בירושלים: **היו ישובין בשער או בחנות.** מניחים שהיו ישובין בשער או חנות של אחד, וזה העובר בשוק אמר להם עלו לכם תאנים, אלו התנים אוכלין ופטורין, לפלגי דילהו הוי כאומר עלו ואכלו בשוק, שהשער והחנות אינו שלהם, ולהאמר בגמ' (יד:) שהנים שאינו שלו אינו קונע למעשרות, אבל בעל השער ובעל החנות מייניע, לפלגי דילהו הוי כאומר עלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיכם, ולריכין לשער דאפי דבתיכם הפרק מפני שספק הוא: **רבי יהודה פוטר.** דס"ל שער או חנות שאמקום שהוא מוכר אחם בוא לאכול אם, לפיכך אינו קונע **עד שיחזיר את פניו,** במקום שאינו בוא, **או עד שישנה מקום ישיבתו.** למכור, ויצא מקום שאינו בוא. ואין הלכה כר' יהודה:

ר"ש סירילאו

דר' מאיר היא. ת"ק דפליג עליה דר' יוסי: °**מאי קמ"ל.** הא שמעינן דזוטרי (סנהדרין פו.). סתם מתני' ר"מ: °**הא קמ"ל.** דלא תימא סתמא היא ורבי יוסי א פליג אסתמא ויחיד ורבים הלכה כרבים, מש"ה משמועינן דר"מ היא (°דמתני' יחידאה היא), וקמ"ל ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי כפרק מי שהוליכוהו (שילהו מו:) ולפקוחה מסתמא הוא דשמועינן ר' (יוחנן) [אלעזר]. והכמנ"ס ז"ל (הל' מעשר פ"ג הע"ז) פסק כר"מ ולא ידעתי למה:

הדרן עלך כל"ל אמרו בפ"ד

היה עובר בשוק ואמר וכו'. עם הארץ סיהס בא מן הגנה והיה טעון מסס ועבר בשוק ואמר לתגריס טולו לכס: **אוכלין ופטורין,** אוכלין התגריס ערלי ופטורין ערלי ופטורין ולקמ"ל דעם הארץ יש בחבר מוחר לאכול ערלי מטבל ודלי כשלא רלה פני התגר ולאו מן הגנה הניחן ולא מיישינן דמן הגנה הניחן ומשום הכי אם הכניסו התגריס לבתים מעשרין ודלי תרומה ומעשר ותרומת מעשר ומעשר שני, דדומלי לא עישר עם הארץ ומבל גמור הוא. ונגמ' מפרש לה לדוקיא מתנה מועטת, דלמפרש טעמא דגמ' למר משום דלא חשיב מתנה כמכר ולמר משום דמעשרות מדרבנן הס ולא מקילו

מ"מ: ת"ק מהלכות מעשר הלכה ו [ומנה עשין לקה טוס"ע יו"ד סימן שלא פעיף לסן]:

ב מ"מ: שם פ"ה הלכה ח ופ"ד הלכה י:

שינוי נוסחאות

א] **אמר** ש"ת. ליתא בר"ש בריבמ"ן ברש"ס ורא"א. ובדפ"ר הסנהדרין בסוגריים. ועי' פנ"מ. ובריבמ"ן **ומאי** קמ"ל לן ר' **לעזר,** קמ"ל דלא.

וכעי"ז ברש"ס:

ב] **ור'.** כ"ה בכ"ר ר"ש ריבמ"ן רש"ס דא ודפ"ר. ובכ"ל וד"ר ד"ח:

ג] **שיחזור** כ"ה בכל הספרים. ובכ"ל וד"ר **שיחזור:**

הגהות ויציונים

א. בכי"מ: פליג **עליה** וקי"ל (שבת מו.) **הלכה כמותנו:**

ב. בכי"מ: **עישר** עליהן:

ליקוט משנות אליהו

היה עובר בו'. פירוש לא מייירי כאן במוליך לשוק למכור לאו מיקח קונה אמקח בשוק וקנה כמ"ש לעיל (פ"ג ה"ב - ו:): **ואמר טלו לכם תאנים.** שנותן להם בממנה דבר מועט ודעתו שיאכלו בשוק: **אוכלים ופטורים.** לפי שנאמר שעדיין לא נלו פני הבית, לאי לא לא היה מעכשיו: **טלו הכניסו לבתיכם** וכו'. הוי כאילו אמר להם כבר הכנסתים לבית ועכשיהים, ואע"ג דלא מהמינן ליה אלא בשלא לאמר שכבר נלו פני הבית אבל במקי לאומר שכבר עישר לא מהמינן ליה לאין עם הארץ נאמן על המעשרות, לכך לא יאכלו עלמי: **אינן מתקנים אלא דמאי.** דכעם הארץ מיירי, דבאמר מוקה שאינו מוליא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: **היו ישובים.** פירוש בני אדם היו יושבין בשער או בחנות שאינו שלהם, ואים אחד עונר: **ואמר טלו לכם תאנים** בו'. דבית אחר אינו קונע למעשרות ודעתו שיאכלו שם, לכך חולקין ופטורין: **ובעל השער** קונע:

אוֹכְלִים וּפְטוּרִין — **they may eat** the figs in a casual manner **and are exempt** from tithing them, וּבַעַל הַשַּׁעַר וּבַעַל הֶחָנוּת חַיָּיבִים — **but the owner of the gateway or the owner of the store is obligated** to tithe the figs before eating them.[8] רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר עַד שֶׁיַּחֲזִיר אֶת פָּנָיו — **R' Yehudah exempts** the owner **unless he turns his face away** אוֹ עַד שֶׁיְּשַׁנֶּה מְקוֹם יְשִׁיבָתוֹ — **or unless he changes his seating location.**[9]

NOTES

8. As the Gemara (14b) explains, bringing produce into a house [or courtyard] establishes the *maaser* obligations only for the owner of the house [or courtyard], but not for others; i.e. the *maaser* obligations are established only when one brings produce into *his own* house or courtyard. Thus, when the passerby gives figs to those who are present in the courtyard or store, and they bring the figs inside, the figs do not become subject to tithing, since they were not brought into the outsiders' own domain. The figs therefore remain permitted for consumption in a casual manner. However, when the passerby gives figs to the landowner or the storekeeper, and *he* brings them inside, their tithing obligation is established and they become prohibited even for casual consumption (*Rambam* ibid., *Rash Sirilio, Pnei Moshe, Shenos Eliyahu*).

For another approach to this part of the Mishnah, see Variant A.

9. R' Yehudah maintains that a courtyard or store does not establish a tithing obligation on produce brought into it unless it shares the characteristic of a house in offering privacy. A "private" place is defined as one in which a person is not embarrassed to eat. Neither a gateway facing the street nor the storekeeper's post in his store offer this degree of privacy. R' Yehudah therefore rules that even the landowner or storekeeper may eat the figs casually if he remains where he is and does not bring them further into his domain. If, however, he brings them further inside, by turning around or moving to a more secluded location, their tithing obligation is established and he may not eat them even casually (*Mahara Fulda, Pnei Moshe*). The Gemara (14b) will elaborate on R' Yehudah's view.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. We have followed the approach of *Rambam,* that the Mishnah refers to a case where a passing *am haaretz* offered figs to people sitting in a courtyard gateway or a store. *Rash* and others (*Rosh, Ri ben Malki Tzedek, Rav*), however, maintain that this part of the Mishnah does not refer to a case where an *am haaretz* was passing by, but rather, as meaning that the landowner or storekeeper offered [untithed] figs to people who were sitting in his gateway or store. Accordingly, one might wonder how those people can eat the figs in a casual manner. Why, they ought to have become subject to tithing when the landowner or storekeeper brought them into his domain originally!? *Tos. Yom Tov* explains that we are dealing with a case where the figs were *outside* the courtyard or store, and the owner or storekeeper offered some to outsiders, allowing them to take figs and bring them inside to eat. Since they are bringing the figs into someone else's domain, the figs remain permitted for casual consumption. But whatever the owner himself brings in becomes prohibited for casual consumption.

Mahara Fulda (below, 21b ד"ה בניו and 38b ד"ה רב אמר) follows *Rash's* approach (that the owner or storekeeper offered figs to the people in his courtyard) and has a unique explanation of why the guests may eat the figs in a casual manner. He explains that, indeed, we are dealing with figs that the owner had brought inside, but when one brings produce into his house, it becomes prohibited for casual consumption only to himself but not to others. In *Mahara Fulda's* view, this is the meaning of the Gemara's statement on 14b that "a house establishes the tithing obligation only in regard to its owner but not in regard to others"; even if the owner himself brought in the produce, others remain permitted to eat it in a casual manner. In our case, therefore, although the landowner or storekeeper previously brought the figs into his domain, he may offer some of them to these people for casual consumption, though he himself may not partake of them even casually. For further discussion of *Mahara Fulda's* view, see 21b Variant B. [See also *Chazon Ish, Maasros* 5:11; *Demai* 7:12 ד"ה שם מ"ב.]

Gemara The Mishnah stated:

הָיָה עוֹבֵר בַּשּׁוּק וכו׳ — If [AN *AM HAARETZ*] WAS PASSING THROUGH THE MARKETPLACE, etc. [and he said to a group of people, "Take yourselves some of my figs to eat," they may eat the figs in the marketplace in a casual manner and are exempt from tithing them].

We see in the Mishnah that the transfer of ownership does not automatically establish a tithing obligation on these figs, and thus, they remain permitted for casual consumption as long as they are not brought into a house. The Gemara identifies the author of this ruling:

שְׁמוּאֵל אָמַר — Shmuel said: דְּרַבִּי מֵאִיר הִיא — [The Mishnah] is reflective of **R' Meir's** opinion, **דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר — for R' Meir says** in regard to *Yovel* that **אֵין מַתָּנָה כְּמֶכֶר — a gift is not equivalent to a sale.**[1] It follows that in regard to tithing, too, R' Meir does not consider a gift equivalent to a sale. Thus, although *selling* produce establishes a tithing obligation and renders it prohibited for casual consumption, giving it as a gift does not establish a tithing obligation. For this reason, in our Mishnah's case the produce remains permitted for casual consumption in the marketplace.[2]

A dissenting view is presented:

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי — R' Yose said: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא — [The Mishnah] is actually reflective of **all opinions,** that of the Sages as well as that of R' Meir. For although in regard to *Yovel* the Sages consider a gift equivalent to a sale, in regard to establishing a tithing obligation they do not consider a gift equivalent to a sale.

R' Yose cites support for his position:

אִישְׁתְּאִלִית לְאֵילִין דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי — I asked those of the academy of R' Yannai whether they consider a gift to be the equivalent of a sale in regard to tithes, **וְאָמְרִין — and they said: נָהֲגִין חֲוֵינָן יְהֲבִין אֵילֵּין לְאֵילֵּין בְּחַקְלָא —** "When we used to harvest, **we had the practice of giving each other** produce **in the field, וְאָכְלִין וְלָא מְתַקְּנִין — and we ate** it there in a casual manner **without rectifying** it through tithing, because we considered it exempt." Thus, we see that those of R' Yannai's academy did not consider a gift the equivalent of a sale in regard to establishing a tithing obligation. Now, in regard to *Yovel,* they surely accepted the majority opinion of the Sages, that a gift *is* the equivalent of a sale. We must conclude that, even according to the Sages, in regard to the tithing obligation a gift is not the equivalent of a sale — and thus, our Mishnah follows even the opinion of the Sages.

The Gemara inquires:

מַיי כְּדוֹן — What is the reason that we rule leniently in regard to establishing a tithing obligation, and do not consider a gift the equivalent of a sale?

The Gemara answers:

כְּמַאן דְּאָמַר — This ruling is consistent with the opinion of **the one who says** that **הַמַּעֲשְׂרוֹת (את) מֵאֵילֵּיהֶן קִיבְּלוּ עֲלֵיהֶן — when** the Jewish people returned from the exile to build the Second Temple, **they voluntarily accepted upon themselves the** obligation of **tithing** produce, because the obligation was no longer in force Biblically.[3] Since the tithing obligation nowadays is merely Rabbinical, we rule leniently that a gift does not have the status of a sale in regard to establishing a tithing obligation.[4]

The Mishnah stated: Therefore, if instead of eating these figs in the marketplace they brought them into their houses, thus establishing a tithing obligation upon them, they must rectify them through tithing as definite *tevel.* The Gemara clarifies this ruling:

מַתְנִיתָא בְּמָקוֹם שֶׁרוֹב מַכְנִיסִין לְבָתִּים — The ruling of the Mishnah is applicable **in a place where the majority** of people who harvest figs **bring** them **into** their **houses** for personal use, not to the market for sale. Since it is presumable that the *am haaretz* is from the majority, when he passes through the marketplace with figs we assume that he is returning from the orchard with them, so they were not yet brought into his home and have not become obligated in tithes. Thus, if those who receive the figs bring them into their homes and render them subject to tithing, they must treat them as definite *tevel.*[5] **אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁרוֹב מַכְנִיסִין לַשּׁוּק — However, in a place where the majority bring in** their figs **to** sell in **the**

NOTES

1. The Mishnah in *Bechoros* (8:10) cites a dispute between R' Meir and the Sages whether a gift has the status of a sale in regard to the laws of *Yovel* (the Jubilee year). The Torah ordains that a sale of land in Eretz Yisrael is effective only until *Yovel,* and any land that was sold reverts automatically to the original owner in *Yovel* (see *Leviticus* 25:10). The Sages maintain that a gift has the same status as a sale; thus, land given as a gift also reverts to its original owner in *Yovel.* R' Meir, however, maintains that a gift does not have the same status as a sale, so land given as a gift does not revert to the original owner in *Yovel* (*Rash Sirilio, Mahara Fulda, Gra;* cf. *Pnei Moshe*).

2. Shmuel explains that R' Meir's dispute with the Sages in the context of *Yovel* extends to the laws of *maaser* as well. The law is that when one purchases produce, even if the produce was not yet brought into a house, the purchase automatically renders it *tevel* and prohibited for casual consumption (see below, Halachah 3, 16a). According to the Sages, the same applies when one receives produce as a gift; it is automatically rendered prohibited for casual consumption until tithed. According to R' Meir, however, produce received as a gift is unlike that which is purchased, and it remains permitted for casual consumption. Thus, our Mishnah, which permits casual consumption of the figs in the marketplace even though the *am haaretz* gave them as a gift, follows R' Meir's opinion (*Rash Sirilio, Gra*).

3. The *terumah* and *maaser* obligations are dependent upon the sanctity of Eretz Yisrael. The original sanctification of the Land, which was effected in Joshua's era, lapsed at the Destruction of the Temple with the exile of the Jewish people. Ezra and the returnees from the Babylonian exile sanctified the land again, and this created a new obligation to observe the laws of *terumos* and *maasros.*

Yerushalmi in Tractate *Sheviis* (6:1, 42b - 43a) cites a dispute between R' Yose bar Chanina and R' Elazar whether the tithing obligation effected by Ezra is Biblical or Rabbinical in nature. R' Yose bar Chanina is of the opinion that it is a Biblical obligation, because once the Jews regained ownership of Eretz Yisrael they were fully empowered to sanctify the Land. R' Elazar, however, maintains that the tithing obligation cannot be Biblical, because a proper sanctification of the Land requires the presence of the majority of the Jewish people in it, and in Ezra's times the majority of Jews remained in the Diaspora (see *Bavli Kesubos* 25a - 25b and *Rambam, Hil. Terumos* 1:26). According to R' Elazar, in Ezra's times the Jewish people voluntarily accepted the tithing obligations upon themselves, i.e. they legislated a Rabbinical enactment requiring the separation of *terumah* and *maaser* (*Rash Sirilio, Gra;* see *Mahara Fulda* to *Sheviis* loc. cit.; cf. *Gra* there and *Tosafos, Yevamos* 82b ד״ה ירושה).

4. *Rash Sirilio, Mahara Fulda, Pnei Moshe, Gra.* [Thus, R' Yose and the members of R' Yannai's academy, who maintain that in regard to *maasros* the Sages do not treat a gift like a sale, follow the opinion of R' Elazar that nowadays the *maasros* obligations apply only by Rabbinical decree (*Rash Sirilio*). According to R' Yose bar Chanina, who maintains that the *maasros* obligations are Biblical even nowadays, we must explain that the Mishnah — which treats a gift unlike a sale — follows R' Meir.]

5. It is safe to assume that the figs were not tithed, because since their final *maasros* obligation had not been established under the *am haaretz's* ownership, he surely did not take the trouble to tithe them. Thus, while the recipients may eat the figs in the marketplace in a casual manner — because in that location the figs are not subject to tithing — if they bring the figs home they must treat them as definite *tevel* [and follow the stringent procedure described above, 11b note 4] (*Kesef Mishneh, Hil. Maaser* 5:6; *Pnei Moshe, Mishnah Rishonah*).

[Another explanation of why we assume that the *am haaretz* did not tithe the figs is that there was no reason for him to do so. Since he intended for the recipients to eat the figs in the marketplace and not bring them home, he assumed that these figs would never come under a

[ז - ה"א]

גמ' אין מתנה במכר. במתני' בפרק י"ם נכור (נכורות נב:) פליגי ר' מאיר וחכמים אם מתנה במכר: **מאי בדון.** מאי טעמא מהשתא לרבנן: **מאי[א]יהן וכו'.** ולפיכך הקילו בהמי גוונא: **מתניתא.** דמני' חולין ופטורין על השוק, לפי שהרוב מכניסים לבתים ולא לשוק ולפיכך אין גמר מלאכתן בשוק, וגם העם המרץ לא יעשו לעולם בבית, לפיכך בשוק מעשרן דמאי שזהו גורנן והוא קונבן כלומרינן בפרק קמא (ס"ד - ו:): **אם ברוב.** הס"ם מקשה היכך אפשר לומר ברוב מכניסין לבתים: **ברובא מכניסין [ב]בתים בדא תנינן וכו'.** היכך אפשר לומר דמיירי ברוב מכניסים לבתים, אימא סיפא טלו והכניסו לבתים לא יאכלו יאכלו בשוק עכשיו, ומה לי יאכלו הרי לא הוקבעו עד שיבואו לבתים: **מכין שאמר.** מיהוא הוא, לעולם דמתני' מיירי במקום שהרוב מכניסים לבתים, והא דמני בסיפא לא יאכלו מהן עכשיו אלא משום דבדיבורו שאמר טול והכניסו הוקבע, דעשה כאומר טול ואפי מעשר על ידך, וכיון שאמר טול ואפי מעשר על ידך הוקבעו ואסור שוב לאכול עכשיו, וכשיבוא לבית יתקנו דמאי דילמא לא עייר על ידו: **אבל במקום שרוב מכניסין לשוק.** אסור לאכול מהן עכשיו לפי שהוקבעו והעם אחרת הוא נאמן לומר עשרתים, וגם המקבל אינו יכול לומר ליתי מי מכניסן ולא יקבעו בשוק כיון דהרוב מכניסין לשוק בטלה דעתו: מדי עברו בשוק כדי להכניסן לביתו אמר להם כך, וא"כ עדיין לא הוקבעו למעשר ולמה לן שיאכל עכשיו בשוק ולא יאכל עד שיגיע לביתו, הוי **כמי שאמר טו[ב] [ו]אני מעשר עלי ידך.** כלומר מדהקפיד לומר כך ממש"ה דס"ק עכשיו אין לך לאכול עכשיו שכבר היו בבית והוקבעו למעשר ועדיין לא עישרתי, אבל לא תדמה כי אם טול והכניסן לבית ואני מעשר בשבילך, והלכך עדיין לא יאכלו, וכשיכניסן לבית אין מתקנים אלא דמאי, דספק הוא אם יעשר בשבילו או לא: **אבל במקום שרוב מכניסין לשוק.** אמרינן בפרק כל הבשר (חולין פג.) דכל שהוא מרובה בשוק אפילו בחול אין מתקנים אלא דמאי, לפי שאינו נאמן לומר ליתי מכניסן, ואפילו הכי אסור לאכול עכשיו בשוק כיון דמתני' מיירי במקום שרוב מכניסין לבתים, ואפילו הכי אין מתקנים אלא דמאי, לפי שאינו נאמן לומר ליתי מכניסן, ומספק לריכין לתקן דמאי:

ר"ש סירילאו

גמ' דר"מ אמר אין מתנה במכר. פלוגתייהו בסוף פרק י"ם נכור (נכורות פ"ח ע"ב - נב:): דתנן תלו שלין מחוכרין ביובל הכבורה והיובל עם תשתו והמיתם תשת תחוי והמתנה דברי ר"מ וחכמים אומרים מתנה במכר עד כאן. ומפרש התם (נכורות נב:) טעמא דרבנן משום (ויקרא כה י) לרבות המתנה: **אין מתנה במכר.** ולא תאמר תלו לא היה מוכהן לא היה נותן להם והוי כמכר דוהאי לריכין לגמול לו תסר, פ"ה היין ואין לריכין עכשיו לגמול לו לרבנן דאמרי מתנה במכר הוי"ל מקח וטובל בשלישית בפרק כהנים (לקמן פ"ד ע"ב) ואפילו לא יכניסו לבית תסורין: **דברי הכל היא.** ואפילו רבנן מודו לדמפרש טעמא מתלילהן וכו': **במ"ד מא[ב]יהן וכו'.** פלוגתא היא בפמ' שביעית פרק שלש מרלות (פ"ו ה"ב - מג.) והכל בבר ר' יוסי בר' אלעזר דתרומה ומעשר בזמן הזה לדבנן ורבנן הקלו בכהאי גוונא: **שרוב מכניסין [ב]בתים.** ולא למכור הן אלא לאכילה בלבד בתר רובא אזלינן ליה והכניסין לביתו היה דלכו לעשר, דבביתו יעשרם הקלי"ל (שבת יג.) רוב עמי הארל מעשרין הן ומהימני מדי עברו בשוק כדי להכניסן לביתו אמר להם כך, וא"כ עדיין לא הוקבעו למעשר ולמה לן שיאכל עכשיו בשוק ולא יאכל עד שיגיע לביתו, הוי **כמי שאמר טו[ב] [ו]אני מעשר עלי ידך.** כלומר מדהקפיד לומר כך ממש"ה דס"ק עכשיו אין לך לאכול עכשיו שכבר היו בבית והוקבעו למעשר ועדיין לא עישרתי, אבל לא תדמה כי אם טול והכניסן לבית ואני מעשר בשבילך, והלכך עדיין לא יאכלו, וכשיכניסן לבית אין מתקנים אלא דמאי, דספק הוא אם יעשר בשבילו או לא: **אבל במקום שרוב מכניסין לשוק.** אמרינן בפרק כל הבשר (חולין פג.) דכל שהוא מרובה בשוק אפילו בחול אין מתקנים אלא דמאי, לפי שאינו נאמן לומר ליתי מכניסן, ואפילו הכי אסור לאכול עכשיו בשוק אפילו בחול אין מתקנים אלא דמאי, לפי שאינו נאמן לומר ליתי מכניסן, ומספק לריכין לתקן דמאי:

גמ' היה עובר בשוק וכו'. שמואל אמר דר' מאיר היא דר' מאיר אמר [ג]א אין מתנה במכר. אמר ר' יוסי דברי הכל היא. אישתאלית ליה דר' יוחנן אילין דבי ר' יוחנן אילין לאילין בחקלא ואכלין ולא מתקנין. מיי כדון. במאן דאמר [ב]מאיליהן קיבלו עליהן [א][את] המעשרות: **מתניתא** [ג]במקום שרוב מכניסין לבתים אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינן מתקנין אלא דמאי. אם במקום שרוב מכניסין לבתים בדא [ב]תנינן טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן [ג] עראי. [א] מכין שאמר טול והכנים כמי שאמר [ד] [ז]טול [ה] [ו]אני מעשר על [ו]ידיך. אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינו נאמן לומר [ז]לו עשירתי ואינו נאמן לומר לו לתוך ביתי אני מכניסן.

א [מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה ו סמג עשין קלה טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף קטן]:

ב מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה כו [סמג עשין קלב טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף 3]:

ג מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה ו:

ד [עיי' מיי' פי"ב מהלכות מעשר הלכה ח]:

שינויי נוסחאות

א] **את.** כ"ה בכי"ר ר"ש רש"ס ד"א ודפ"ו. ובכי"ל וד"ו ליתא:

ב] **תנינן.** כ"ה בכי"ר רש"ס ד"א ודפ"ו. ובכי"ל וד"ו **דתנינן.** ועי' פנ"מ:

ג] **עראי.** ברש"ס עראי וכר':

ד] **טול.** כ"ה בד"ו ברש"ס בד"א ובדפ"ו. בכתה"י ליתא:

ה] **ואני.** כ"ה ברש"ס בד"א ובדפ"ו. בכתה"י **ובד"ו אני:**

ו] **ידיך.** בד"א ודפ"ו **ידך.** וברש"ס **ידיך דמי:**

ז] **לו.** ברש"ס **לא:**

הגהות הגר"א

[א] מכין שאמר טלו והכניסו כמו שאמר **אני הכנסתי לביתי ועשירתי על ידך** אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינו נאמן לומר **דדרכי להכניס** לתוך ביתי:

ליקוט משנות אליהו

מא[ב]יהן קבלו עליהם המעשרות. כלומר למעשר בזמן הזה מדרבנן:

מתנה. גבי יובל סבר דמתנה [לעיל] מוחלת, ולכן משמע דמתנה אינו קונה בשוק, א"ר יוסי דברי הכל. פי' לפילו רבנן דלמרי מתנה מוחלת ביובל, ובלן מודים: **מאי בדון.** דיש תילוק, ומפרש דמעשרות קבלו מלליהן ולכן הקילו בהמה: **[ב]בתים.** פי' רוב בני אדם אין מוכרין פירותיהן אלא לאחר שהביאום לבתיהם, וה"ה שבעדיין מולך הפירות ולא לאחר עדיין פני הבית ולכך מותר לגמול עלאי בשוק וכשמכניסין לבית מעשרין ולא. אבל במקום שרוב בני אדם מכניסין [ב]שוק כגר מתחיל במעשר בשדה כשנתמלא ויכול לומר שכולו כבר עשר, לכך אין מתקנין אלא דמאי: ומקשה אם מייתי מתני' במכניסים [ב]בתים, קשה למה תנן אם אמר המעביר בשוק הכניסו לבית לא יאכל עלאי וכו', הל בשוק קלי ואפשר לומר אלא מתחיל במעשר עדיין ומותר עלאי ולהיתקן ולא: ומשני בין שאמר [ג]טו[ל] ו[הכניסו [ב]בתיכם כו'. פי' לאם היה הבר אומר לך היה מותר לגמול אלילו כשיכניסו לבית בלא עלאי, לבבר יודע בבית קונה בודאי אלילו כבר הכניסו לבתר לתוך ביתו בלא מעשר, ואינו יודע בבית קונה בודאי אלילו כבר הכניסו לבתר לתוך ביתו בלא מעשר, לכך אין מתקנין אלא דמאי: **בדא תנינן אם אמר טו[ל] והכניסו [ב]בתיכם לא יאכל מהן עראי.** פי' אלילו אמר בפירוש הכל לתוך ביתי, אסור לגמול מהם עלאי אלילו אמר בפירוש הכל לתוך ביתי ואינו אומר מתקן אלא דמאי:

א [את. כ"ה בכי"ר ר"ש רש"ס ד"א ודפ"ו. ובכי"ל וד"ו ליתא:

ב **תנינן.** כ"ה בכי"ר רש"ס ד"א ודפ"ו. ובכי"ל וד"ו **דתנינן.** ועי' פנ"מ:

ג **עראי.** ברש"ס עראי וכר':

ד **טול.** כ"ה בד"ו ברש"ס בד"א ובדפ"ו. בכתה"י ליתא:

ה **ואני.** כ"ה ברש"ס בד"א ובדפ"ו. בכתה"י **ובד"ו אני:**

ו **ידיך.** בד"א ודפ"ו **ידך.** וברש"ס **ידיך דמי:**

ז **לו.** ברש"ס **לא:**

דאמר אין מתנה במכר. [לעיל] מוחלת, ולכן משמע דמתנה אינו קונה בשוק, א"ר יוסי דברי הכל. פי' לפילו רבנן דלמרי מתנה מוחלת ביובל, ובלן מודים: **מאי בדון.** דיש תילוק, ומפרש דמעשרות קבלו מלליהן ולכן הקילו בהמה: **[ב]בתים.** פי' רוב בני אדם אין מוכרין פירותיהן אלא לאחר שהביאום לבתיהם, וה"ה שבעדיין מולך הפירות ולא לאחר עדיין פני הבית ולכך מותר לגמול עלאי בשוק וכשמכניסין לבית מעשרין ולא. אבל במקום שרוב בני אדם מכניסין [ב]שוק כגר מתחיל במעשר בשדה כשנתמלא ויכול לומר שכולו כבר עשר, לכך אין מתקנין אלא דמאי: ומקשה אם מייתי מתני' במכניסים [ב]בתים, קשה למה תנן אם אמר המעביר בשוק הכניסו לבית לא יאכל עלאי וכו', הל בשוק קלי ואפשר לומר אלא מתחיל במעשר עדיין ומותר עלאי ולהיתקן ולא: ומשני בין שאמר [ג]טו[ל] ו[הכניסו [ב]בתיכם כו'. פי' לאם היה הבר אומר לך היה מותר לגמול אלילו כשיכניסו לבית בלא עלאי, לבבר יודע בבית קונה בודאי אלילו כבר הכניסו לבתר לתוך ביתו בלא מעשר, לכך אין מתקנין אלא דמאי: ומשני בין שאמר [ג]טו[ל] והכניסו [ב]בתיכם כמו שאמר [ד]טו[ל] ואני הכנסתי [ב]ביתי ועשירתי [ה]על ידך. פי' ללכך בדא תנינן אם אמר [ג]טו[ל] והכניסו [ב]בתיכם [ו]לא יאכל מהן עראי. פי' אלילו אמר בפירוש הכל לתוך ביתי, אסור לגמול מהם עלאי אלילו אמר בפירוש הכל לתוך ביתי ואינו אומר מתקן אלא דמאי:

א [עיי' פי"ב מהלכות מעשר הלכה ח סמג עשין קלב טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף קטן]:

ב מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה כו [סמג עשין קלב טוש"ע יו"ד סימן שלח סעיף 3]:

ג מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה ו:

ד [עיי' מיי' פי"ב מהלכות מעשר הלכה ח]:

מסורת הש"ס

ג) מע"ש פ"ש ה"ב - ג:, נכורות נב: [מע"ש פ"ד ה"ב - נ:, ערכין לג:, ילקו"ש פרה תרסה, כע"ז ג:ד"ה מן מן, מגילה כו:] **ד)** נכורות פ"ח ה"ב - נ:. [שביעית ממאי פ"ג ה"ד - נ:] **ה)** ס"ש פ"ג ה"ב - מג. תרומות פ"ג ה"ב - נ:, ופ"ו ה"ד - קנ:. יומא פ"א ה"ב - נ:, ופ"ג ה"ב - נ:, יבמות פ"ז ה"ב - נט:, ופ"ט ה"ב - כג., עד., קידושין פ"ג ה"ב - כג., ופ"ד ה"ב - מה:. רות רבה ד ה, תנחומא ויחי', מדרש תהילים מ ג, ילקו"ש נחמי' תתרע"ט]

רידב"ז

שמוא[ל] אמר דר' מאיר היא דאמר אין מתנה במכר. פי' מהר"א פולדא ז"ל ר"מ דמס' בכורות (פ"ח מ"י) דס"ל אין מתנה במכר:

marketplace, such that the produce becomes subject to tithing even before being brought into the house,[6] and thus was under the tithing obligation while in the *am haaretz's* possession, **אֵינָן מְתַקְּנִין אֶלָּא דְּמַאי — if the recipients bring the figs into their homes they rectify** them through tithing **only** as ***demai.***[7]

The Gemara challenges this statement:

אִם בְּמָקוֹם שֶׁרוֹב מַכְנִיסִין לְבָתִּים — If the Mishnah deals **with a place where the majority brings** the produce **into** their **houses** for personal use, **בְּדָא תְּנִינַן[8] טְלוּ וְהַכְנִיסוּ לְבָתֵּיכֶם לֹא יֹאכְלוּ מֵהֶן עֲרַאי — then consider that which we learned in the Mishnah:** If, however, the *am haaretz* said, **"TAKE** some figs **AND BRING** them **INTO YOUR HOUSES** to eat," **THEY MAY NOT EAT FROM [THE FIGS]** even **CASUALLY.** Since presumably the *am haaretz* did not yet bring the produce into his home and the tithing requirement never took hold upon it, they should be permitted to eat from it casually in the marketplace![9] **— ? —**

The Gemara answers:

מִבְּיָן שֶׁאָמַר טוֹל וְהַכְנֵיס — Since the *am haaretz* **said, "Take** some **and bring** them into your houses to eat," knowing that produce brought into one's house is obligated in tithes, **כְּמִי שֶׁאָמַר טוֹל(ו) [הַכְנֵסְתִּי לְבֵיתִי וְעִישַּׂרְתִּי (מעשר) אֲנִי][10] עַל יָדֵיךְ — it is as if he** said, **"Take** some and eat it; **I** already **brought** it **into my house and separated the tithes for you."**[11] We believe the *am haaretz's* declaration that the produce became obligated in tithing, but we cannot accept his claim that he tithed it properly, since *amei haaretz* are not deemed reliable in this regard. Therefore, the produce is prohibited for casual consumption even in the marketplace.[12]

The Gemara returns to its assertion that the Mishnah refers to a place where most people bring their produce into their homes for personal use. In this type of place, produce received from an *am haaretz* passing through the marketplace is permitted for casual consumption, as stated in the Mishnah. The Gemara concludes:

אֶבָל בְּמָקוֹם שֶׁרוֹב מַכְנִיסִין לַשּׁוּק — But in a place where the majority bring in their produce **to** sell in the **marketplace,** such that the produce is presumed to be subject to tithing,[13] **אֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר לוֹ עִישַּׂרְתִּי — [the *am haaretz*] is not believed to tell [the recipient], "I have tithed** it properly and it is permitted for consumption on this basis,"[14] **וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר לוֹ לְתוֹךְ בֵּיתִי אֲנִי מַכְנִיסָן — nor is he believed to tell him, "I am bringing** the produce from the field **into my house** for personal use, and not to the market for sale," so it is not yet subject to tithing.[15] Thus, regardless of his claim, it is forbidden to eat the produce even casually, and one must tithe it as *demai.*[16]

NOTES

tithing obligation. Therefore, if the recipients do decide to bring the figs home, they must treat them as definite *tevel* (*Rash;* see *Mahara Fulda* here and to 11b ד"ה מתקנים ודאי).]

6. The rule that produce may be eaten casually until brought into the house pertains only to that which one intends for personal use. Produce that one intends for sale becomes subject to tithing — and prohibited for casual consumption — as soon as its processing is completed in the field [i.e. at the time of *gemar melachah*] (*Mahara Fulda,* from Mishnah above, 1:4, 6b).

7. Because since the produce was subject to the *maasros* obligations while in the *am haaretz's* possession, it is possible that he actually tithed it. Thus, it has the questionable status of *demai* [which is tithed in accordance with the lenient procedure described above, 11b note 4] (*Rash Sirilio, Mahara Fulda*).

[The Gemara will point out below that in this case the produce is also prohibited for casual consumption.]

8. Emendation follows Rome ms., Amsterdam and Vilna editions, and the consensus of commentators.

9. *Mahara Fulda, Pnei Moshe, Gra;* cf. *Rash Sirilio.*

10. Emendation follows *Beur HaGra ms.* 2; see similarly *Hagahos HaGra.*

11. Since the *am haaretz* is aware that produce becomes obligated in tithing once brought into the house, yet he told them to bring it into their homes and eat it, his words are interpreted to mean that they may eat it even in their homes because he already tithed it. In effect, he has declared that he established the *maasros* obligation by bringing the produce into his own house and he then fulfilled the obligation (*Rambam Commentary; Kesef Mishneh, Hil. Maaser* 5:6; *Gra* in *Beurim* and *Shenos Eliyahu; Tos. R' Akiva Eiger*).

12. Nevertheless, we cannot say with certainty that the produce is untithed, since the *am haaretz* may be telling the truth. Therefore, the produce has the status of *demai,* and must be tithed out of doubt (*Rambam Commentary, Kesef Mishneh* ibid., *Gra*).

Others explain differently why the produce is prohibited for casual consumption: Even if we do not assume that the *am haaretz* brought it into his house, his implied claim that he tithed it is itself sufficient reason to forbid it for casual consumption. For although we do not give credence to his claim that he separated *all* the requisite tithes, we do believe that he separated *terumah,* for *amei haaretz* are not suspect of laxity with regard to *terumah* (see *Bavli Sotah* 48a). And since separating *terumah* establishes a tithing obligation that renders the produce entirely forbidden until the *maasros* are separated (see below, Halachah 3, 16a), the separation of *terumah* by the *am haaretz* causes the produce to be prohibited until it is properly tithed (*Tos. Anshei Shem; Chazon Ish, Demai* 7:12; *Beur HaHalachah* 5:7 ד"ה זה אוכל).

For further discussion, see Variant A.

13. For as mentioned, produce harvested for sale at market becomes subject to tithing when its processing is completed in the field; it need not be brought into the house for the obligation to set in.

14. *Mahara Fulda;* see *Rash Sirilio* for another reading of the text.

15. I.e. if the *am haaretz* claims that he is from the minority of people in this locale who do not harvest their produce for sale, so it is not subject to tithing prior to being brought into his house, he is not believed. Rather, we treat him as part of the majority, which leads us to assume that his produce is automatically obligated in tithes, and prohibited for casual consumption, from the time of *gemar melachah* (*Gra;* see also *Rash Sirilio* and *Pnei Moshe;* cf. *Mahara Fulda*).

16. One does not tithe it as definite *tevel,* since it is possible that the *am haaretz* is telling the truth (see *Rash Sirilio, Pnei Moshe, Gra;* cf. *Mahara Fulda*).

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. We have explained the Gemara in accordance with *Gra's* emendation of the text. The unemended version of the text reads: כְּמִי שֶׁאָמַר טוֹל אֲנִי מַעֲשֵׂר עַל יָדֵיךְ — **it is as if he** said, **"Take** some and eat it; **I *will* separate the tithes for you."** According to this reading, the *am haaretz* does not mean that he already tithed the produce. Rather, he means that the produce is already obligated in tithing, but he guarantees to separate the requisite tithes before the recipient reaches his house and eats the produce (*Pnei Moshe;* see *Kesef Mishneh* ibid.). [See *Bavli Nedarim* 36b for discussion of how one may separate tithes for someone else's produce.]

Mahara Fulda, following this text, offers a novel interpretation: The words of the *am haaretz* are not interpreted to mean that the produce has already come under the tithing obligation. Rather, his declaration that he will tithe it *triggers* that obligation — even though the produce was never brought into a house. Apparently, *Mahara Fulda* understands that *declaring* that he will tithe is tantamount to actually *starting* to tithe. And since separating *terumah* (which is the first step in the tithing process) establishes a *maasros* obligation (see note 12), the declaration that one will do so also establishes that obligation.

[ז - ה"א]

גמ' אין מתנה במכר. במתני' בפרק י"ם נכור (נכורות נב:) פליגי ר' מאיר וחכמים אם מתנה במכר: **מאי בדון.** מאי טעמא מהשתא לרבנן: **מאי[א]יהן וכו'.** ולפיכך הקילו בהמי גוונא: **מתניתא.** דמני' חולין ופטורין על השוק, לפי שהרוב מכניסים לבתים ולא לשוק ולפיכך אין נמכר מלאכתן בשוק, וגם העם תורם לא עיכרו דבל לשוק לא נמכרו, ואפילו אם יבאו לעולם לבית, אפילו בשוק מעשרן דמאי שזהו גורנו והוא קונבו כדמעיין בפרק קמא (ס"ד - ו:): **אם ברוב.** הס"ם מקשה היכך אפשר לומר ברוב מכניסין לבתים: **ברובא מכניסין [ב]בתים בדא תנינן וכו'.** היכך אפשר לומר דמיירי ברוב מכניסים לבתים, אימת סיפא טלו והכניסו לבתים לא יאכלו בשוק עירבי, ומה לי אכלו בשוק עירבי, הרי לא הוקבעו עד שיגיעו לבתים: **מכין שאמר.** מילוקת הוא, דעולם דמתני' מיירי במקום שהרוב מכניסים לבתים, והא דמני פסיפא לא יאכלו מהן עירבי משום דבדיבורו שאמר טול והכניסו הוקבע, דעשה כאומר טול ואני מעשר על ידך, וכיון שאמר טול ואני מעשר על ידך הוקבעו ואסור שוב לאכול עירבי, וכשיגיעו לבית יתקנו דמאי דילמא לא עייר על ידו: **אבל במקום [ג]שרוב מכניסין לשוק.** אסור לאכול מהן עירבי לפי שהוקבעו והעם תורם היו נותנין לאחר שעשרום, וגם המקבל אינו יכול לומר לבית מי מכניסין ולא יקבעו בשוק כיון דהרוב מכניסין לשוק בטלה דעתו:

גמ' היה עובר בשוק וכו'. שמואל אמר דר' מאיר היא דר' מאיר אמר [ד]אין מתנה במכר. אמר ר' יוסי דברי הכל היא. אישתאלית לאילין דבי ר' ינאי ואמרין נהגין הוינן יהבין אילין לאילין בחקלא ואכלין ולא מתקנין. מיי כדון. כמאן דאמר [ה]מאיליהן קיבלו עליהן [את] המעשרות: מתניתא [ו]במקום שרוב מכניסין לבתים אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינן מתקנין אלא דמאי. אם במקום שרוב מכניסין לבתים בדא [ז]תנינן טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן [ח]עראי. [א]מכין שאמר טול והכנס [ד]טול [ו]אני מעשר על [ז]ידך. אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינו נאמן לומר לו [ח]לו עשירתי ואינו נאמן לומר לו לתוך ביתי אני מכניסן. שמעת ממתני', דר' מאיר אומר מתנה במכר. שמעת ממתני' דתנינן בפרק שני (ס"ב - ב:) לתין המתנה שנתיחדו הופות לקמן בפ"ק דמעשר שני (ס"ג - ב:) מאי טעמא מהשתא כמכר לענין קניעות למעשרות: **אמר ר' יוסי.** לעולם לריכין לפוקמי כר"מ מלא דברי הכל, [שהכל] מודים לתין המתנה קונעת למעשרות. ואפילו להדבר לחולין דבי ר' ינאי, ואמרו שכך היו מהגין שנותנין אלו לאלו במתנה בשדה קודם שהוכנסו לבית ויהו חולין גלמי ממוקן, שאין כאן קניעות לחיוב מעשרות: **מאי בדון.** ומאי טעמא: **מאי[ב]יהן.** ומאי [ג]שמואל אמר דר' מאיר היא דר' מאיר אמר [ט]אין מתנה במכר. אמר ר' יוסי דברי הכל היא. אישתאלית לאילין דבי ר' ינאי ואמרין נהגין הוינן יהבין אילין לאילין בחקלא ואכלין ולא מתקנין. מיי כדון. כמאן דאמר [ט]מאיליהן קיבלו עליהן [את] המעשרות: מתניתא [ג]במקום שרוב מכניסין לבתים אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינן מתקנין אלא דמאי. אם במקום שרוב מכניסין לבתים בדא [ב]תנינן טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן [ג]עראי. [א]מכין שאמר טול והכנס [ד]טול [ה]אני מעשר על [ב]ידך. אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינו נאמן לומר לו [ח]לו עשירתי ואינו נאמן לומר לו לתוך ביתי אני מכניסן. שמעת ממתני', דר' מאיר אומר מתנה במכר. שמעת ממתני' דתנינן בפרק שני (ס"ב - ב:) לתין המתנה שנתיחדו הופות לקמן בפ"ק דמעשר שני (ס"ג - ב:) לתין המתנה כמכר לענין קניעות למעשרות: **אמר ר' יוסי.** לעולם לריכין לפוקמי כר"מ מלא דברי הכל, [שהכל] מודים לתין המתנה קונעת למעשרות. ואפילו להדבר לחולין דבי ר' ינאי, ואמרו שכך היו מהגין שנותנין אלו לאלו במתנה בשדה קודם שהוכנסו לבית ויהו חולין גלמי ממוקן, שאין כאן קניעות לחיוב מעשרות: **מאי בדון.** ומאי טעמא: **מאי[א]יהן.** ומאי [ג]שמואל אמר דר' מאיר היא דר' מאיר אמר [ט]אין מתנה במכר. אמר ר' יוסי דברי הכל היא. אישתאלית לאילין דבי ר' ינאי ואמרין נהגין הוינן יהבין אילין לאילין בחקלא ואכלין ולא מתקנין. מיי כדון. כמאן דאמר [ט]מאיליהן קיבלו עליהן [את] המעשרות: מתניתא [ג]במקום שרוב מכניסין לבתים אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינן מתקנין אלא דמאי. אם במקום שרוב מכניסין לבתים בדא [ב]תנינן טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן [ג]עראי. [א]מכין שאמר טול והכנס [ד]טול [ה]אני מעשר על [ב]ידך. אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינו נאמן לומר לו [ח]לו עשירתי ואינו נאמן לומר לו לתוך ביתי אני מכניסן.

מעשר שני שנטמא ועלה לירושלים ונפדה שם ונאכל בטהרה, ואם נטמא אחר שנפדה אינו נאכל אלא בטומאה, ואם נטמא אחר שנכנס לירושלים אפילו נפדה שם אינו נאכל אלא בטהרה, ואם נטמא אחר שנכנס לחומת ירושלים אפילו נפדה שם אינו נאכל אלא בטומאה, ואם נטמא אחר שנכנס לעזרה אפילו נפדה שם אינו נאכל אלא בטהרה, ואם נטמא אחר שנכנס לעזרה אפילו נפדה שם אינו נאכל אלא בטומאה, ואם נטמא אחר שנכנס לחומת ירושלים

[ד. ד: - ו:א]

נתן לו דבר מרובה וכו'. כלפרישים במתני': **זה שאמר לו טול ואכול פטור.** דלגבי דידיה מלינן שמעיין לה סוקצעו למעשר שהרי אמר לו טול ואכול לפיכך אוכל מהן ערמי ופטור, אבל לגבי זה שאמר לו טול ואכול והכניס לפיכך מיישינן דילמא מלו שנתן אותה זה כבר רלו פני הבית וסוקצעו למעשר מלהקפיד לומר לו טול והכנס, ולפיכך מיד לעשר דמלי קודם שיאכל כדין האומר טלו והכניסו לפיכך: **אמר ר' יוסי ולאו מתניתא היא.** ומאי קס"ל דגמ', דאי דגמ' דלמ"ד מתניתא היא כלומר אפילו אמר לו טול ואכול לשון רשות הוא ולא לשון חיוב, ומשום הכי יוצאין בשעה שהוא נותן לו ואין צריך לעשר עד שיאכל, ולמ"ד לאו מתניתא היא אלא לשון חיוב הוא ואין יוצאין בשעה שהוא נותן לו אלא בשעה שהוא אוכל, ולפיכך צריך לעשר מיד כשהוא נותן לו: **אבל כמי שאמר לו טול והכנס.** ב נתן לו דבר שאין דרכו להיאכל חי אפילו אמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס. ג היה אדם גדול ב] ואין דרכו לוכל בשוק ג] ואמר לו טול ד] אכול כמי שאמר לו טול והכנס. ד היו שנים זה אמר לו טול ואכול ולזה אמר טול והכנס זה שאמר לו טול ואכול פטור וזה שאמר לו טול והכנס חייב. אמר ר' יוסי ולאו מתניתא היא ה] אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות חייבין. [א] אמר ר' יונה הרי כאן בדמאי ◦כאן בודאי. ו] צא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני ז]ממלא כריסי משלך. ח] הממלא את כריסו פטור והאוכל במיניין חייב.

א א] נתן לו דבר מרובה אפילו אמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס. ב נתן לו דבר שאין דרכו להיאכל חי אפילו אמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס. ג היה אדם גדול ב] ואין דרכו לוכל בשוק ג] ואמר לו טול ד] אכול כמי שאמר לו טול והכנס. ד היו שנים זה אמר לו טול ואכול ולזה אמר טול והכנס זה שאמר לו טול ואכול פטור וזה שאמר לו טול והכנס חייב. אמר ר' יוסי ולאו מתניתא היא ה] אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות חייבין. [א] אמר ר' יונה הרי כאן בדמאי ◦כאן בודאי. ו] צא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני ז]ממלא כריסי משלך. ח] הממלא את כריסו פטור והאוכל במיניין חייב.

כמי שאמר לו טול והכנס. הילכך אם הכניסו לבית המבר מיישינן דילמא לקמן מיישינן דעשה כאומר לו טול ואכול אבל נאחכיס לו. ועבל השער ובעל החנות מיישינן דעשה כאומר לו טול ואכול לפיכך, אלמא דאמ"ג דנתן לפניהם כאחת לא אמר להם טלו ואכלו אלא שהרי נתן לכל אחד ואחד בפני עצמו, אפ"ה כיון שנתן לכולם כאחת הרי הוא כאומר להם טלו ואכלו: **נתן לו דבר מרובה אפילו אמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס.** נתן לו דבר שאין דרכו להיאכל חי אפילו אמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס. היה אדם גדול ואין דרכו לוכל בשוק ואמר לו טול אכול כמי שאמר לו טול והכנס. היו שנים זה אמר לו טול ואכול ולזה אמר טול והכנס זה שאמר לו טול ואכול פטור וזה שאמר לו טול והכנס חייב. אמר ר' יוסי ולאו מתניתא היא אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות חייבין. אמר ר' יונה הרי כאן בדמאי כאן בודאי. ר' יונה לא נצי לפלוגי בעיקרא דדינא ולאוקומי להאי מתני' לעניין מיגו ושלח, דהך ליתא לעניין מיגו ושלח דמתני' לעניין מי שאין לו אלא אחד, ומשום הכי ליתא לעניין מיגו ושלח דמתני' דמהימן בלא מיגו ושלח, דהא מתני' לא מיירי אלא בשנתן לשנים כאחת, ואפילו הכי מהימן בלא מיגו ושלח, דכיון דאמ"ג דנתן לפניהם כאחת לא אמר להם טלו ואכלו אלא לכל אחד ואחד בפני עצמו, אפ"ה כיון שנתן לכולם כאחת הרי הוא כאומר להם טלו ואכלו ומשום הכי מהימן בלא מיגו ושלח, אבל הכא בשנתן לשנים בזה אחר זה ליכא למימר הכי, דכיון דלא נתן לכולם כאחת אלא לכל אחד ואחד בפני עצמו לא הוי כאומר להם טלו ואכלו, ומשום הכי לא מהימן בלא מיגו ושלח, ולפיכך אם אמר לשנים הראשונים טלו ואכלו ולשלישי צא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני ממלא כריסי משלך ונתן לו ולקט לך וכו'. תוספתא היא בפ"ב ה"א] **אלא** כמי שאמר לו טול והכנס. הילכך אם הכניסו לבית המבר מיישינן דילמא לקמן מיישינן דעשה כאומר לו טול ואכול אבל נאחכיס לו. ועבל השער ובעל החנות מיישינן דעשה כאומר לו טול ואכול לפיכך, אלמא דאמ"ג דנתן לפניהם כאחת לא אמר להם טלו ואכלו אלא שהרי נתן

The Mishnah distinguished between a case where the *am haaretz* offers some figs for consumption in the marketplace and a case where he tells the recipients to bring them home. In the first instance, they are allowed to eat the figs in a casual manner, and in the latter instance they are prohibited to do so. The Gemara cites a qualification of the lenient ruling regarding the first instance:

נָתַן לוֹ דָּבָר מְרוּבֶּה — If [the *am haaretz*] gave [someone] a large amount of produce, more than he can be expected to eat in the marketplace, **אֲפִילוּ אָמַר לוֹ טוֹל וְאֱכוֹל — then even if he told him** merely, **"Take** some produce **and eat** it," **כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ טוֹל וְהַכְנֵס — it is as if he told him, "Take** the produce **and bring** it **in**to your house to eat."[1]

Another qualification:

נָתַן לוֹ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהֵיאָכֵל חַי — If he gave him something that is not usually eaten raw, אֲפִילוּ אָמַר לוֹ טוֹל וֶאֱכוֹל — then even if he told him merely, **"Take** some produce **and eat** it," **כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ טוֹל וְהַכְנֵס — it is as if he told him, "Take** the produce **and bring** it **in**to your house to eat."[2]

A final qualification:

הָיָה אָדָם גָּדוֹל וְאֵין דַּרְכּוֹ לוֹכַל בַּשׁוּק — If [the one to whom the *am haaretz* offered the produce] was a prominent person whose manner is not to eat in the marketplace, וְאָמַר לוֹ טוֹל אֱכוֹל — then even if **[the *am haaretz*] told him** simply, **"Take** some produce **and eat** it," **כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ טוֹל וְהַכְנֵס — it is as if he told him, "Take** the produce **and bring** it **in**to your house to eat."[3]

The Gemara turns to another case:

הָיוּ שְׁנַיִם — If there were two people to whom the *am haaretz* offered produce, **לָזֶה אָמַר לוֹ טוֹל וֶאֱכוֹל —** and **to this one he said** simply, **"Take** the produce **and eat** it," **וְלָזֶה אָמַר טוֹל וְהַכְנֵס — but to that one he said, "Take** the produce **and bring** it **in**to your house to eat," the law is as follows: **זֶה שֶׁאָמַר לוֹ טוֹל וֶאֱכוֹל פָּטוּר — The one to whom he said** merely, **"Take** the produce **and eat** it," **is exempt** from tithing the produce and may eat it in a casual manner in the marketplace, **וְזֶה שֶׁאָמַר לוֹ טוֹל וְהַכְנֵס חַיָּיב — but the one to whom he said, "Take** the produce **and bring** it **in**to your house," **is obligated** to tithe it and may not eat it in a casual manner.[4]

The Gemara questions whether there is any novelty to this ruling:

וְלַאו מַתְנִיתָא הִיא — Is this not implicit in our **Mishnah?** For the Mishnah teaches that if a group of people were sitting in the gateway of a courtyard or in a store and an *am haaretz* said to them, "Take yourselves some figs to eat," **אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי — R' Yose said: אוֹכְלִין וּפְטוּרִין — THEY MAY EAT** the figs in a casual manner **AND ARE EXEMPT** from tithing them, **וּבַעַל הַשַּׁעַר וּבַעַל הֶחָנוּת חַיָּיבִין — BUT THE OWNER OF THE GATEWAY OR THE OWNER OF THE STORE IS OBLIGATED** to tithe the figs before eating them. This is because the others are not in their own domain whereas the owner is eating in his own domain. Thus, we see that when produce is given to two different people with the intention that

NOTES

1. Since it is obvious that the recipient will not eat all the food in the marketplace, regardless of what the *am haaretz* says, he is viewed as giving the recipient the produce for consumption at home. In this case, therefore, the Mishnah's latter ruling applies: The recipient may not eat the produce even casually, and he tithes it as *demai* (*Rash Sirilio, Mahara Fulda; Pnei Moshe* to 11b ד"ה לפיכך; cf. *Kesef Mishneh, Hil. Maaser* 5:6-7).

2. Since the produce needs to be cooked, the *am haaretz* knows that he will not eat it in the marketplace but will bring it home. Thus it is as if he told him to take it home and eat it there after it is cooked (*Mahara Fulda; Pnei Moshe* ibid.).

3. Since he knows that it is beneath the recipient's dignity to eat in the marketplace, giving him the produce is tantamount to telling him, "Bring it home." And as the Mishnah states, when the *am haaretz* tells this to the recipient, he may not eat it casually, and must tithe it in the manner of *demai*.

4. We assume that the produce he offered the first person had *not* become subject to the *maasros* obligations, and for this reason the *am haaretz* offered it to him for casual consumption in the marketplace — whereas the produce he offered the second person *had* become subject to the *maasros* obligations, and for this reason the *am haaretz* offered it to him for consumption in the house (*Pnei Moshe, Gra*). The Gemara informs us that although he offered both people the produce at the same time, we infer from his words that the status of what he offered this one is different than the status of what he offered that one (*Beur of R' Chaim Kanievski*).

[The first person is allowed to accept the claim that the produce he was offered is not subject to tithing, because (as explained above) we are dealing with a place in which the majority of people harvest this type of produce for personal consumption. The second person must accept the *am haaretz's* claim that the produce became liable to tithing, but may not accept the claim that he already tithed it, because an *am haaretz* is not deemed reliable in this regard. Therefore, he must treat the produce as *demai* (see 12a with notes 11-12).]

According to this explanation, the Gemara refers to a case where the *am haaretz* offered specific produce to the first person and specific produce to the second one. In this case, we may infer from his words that each of them was offered produce of a distinct status. Obviously, if he offered both of them to take from the same produce, it is untenable to say that what this one took is subject to tithing and what that one took is not. For another approach to the *sugya*, see Variant A.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. As explained in note 4, the approach of *Pnei Moshe* and *Gra*, which we followed in our elucidation, presumes the case to be one in which the *am haaretz* offered specific produce to the first person and specific produce to the second one. Some commentators note, however, that the Gemara's language implies that he offered each of them the opportunity to *take* produce from his basket, at one time, without specifying what they should take (*Rash Sirilio; Chazon Ish, Demai* 7:14). If they both took from the same produce, how can we treat the first one's differently than the second one's?

Others therefore explain as follows: Actually, we assume that none of the produce is as of yet subject to tithing. However, when the *am haaretz* tells the second person, "Take some and bring it into your house to eat" — knowing that once brought into the house it will be subject to tithing — he is understood to be saying, "You will be able to eat it in your house *because I will tithe it on your behalf.*" As mentioned above (12a note 12), although an *am haaretz* cannot be relied upon to separate all the requisite tithes, he is deemed reliable in regard to separating *terumah* — and the separation of *terumah* itself renders the remaining produce prohibited for casual consumption until all the *maasros* are designated. Thus, when the *am haaretz* undertakes to tithe the second person's produce, which in effect guarantees that he will designate *terumah* but fails to guarantee that he will designate the *maasros,* he renders the produce *demai*. This means that the recipient must designate all the *maasros* (though not *terumah*), and may not eat from the produce even casually — even outside his house — until he does so. As for the first recipient, who was told to take produce for consumption in the marketplace, where it is not subject to tithing, there is no reason to think that the *am haaretz* will separate *terumah* for him. Therefore, it remains permitted for casual consumption, like all produce that has not yet become subject to the tithing obligations.

Thus, the reason the two gifts are treated differently is not because they are assumed to be of different types, but because it is assumed that the *am haaretz* will act differently toward one recipient than toward the other (*Tos. Anshei Shem; Beur HaHalachah* 5:7 ד"ה זה אוכל ופטור). [According to this explanation, even the second person remains permitted to eat the produce in a casual manner until enough time elapses for the *am haaretz* to have designated *terumah* for it (*Beur HaHalachah* ibid.).]

For yet another explanation of the *sugya,* see *Aruch HaShulchan HeAsid* 102:15 and *Chazon Ish* ibid.

[ד. ד: - ו:א]

נתן לו דבר מרובה וכו'. כלפרישים במתני': **זה שאמר לו טול ואכול פטור.** דלגבי דידיה מלינן שמעיין לה שהקנאו למעשר שהרי אמר לו טול ואכול לפיכך אוכל מהן ערמי ופטור, אבל לגבי זה שאמר לו טול ואכול והכניס לפיכך מיישינן דילמא מלו שנתן חוזה לזה כבר רלו פני הבית והוקבעו למעשר מלהקפיד לומר לו טול והכנס, ולפיכך מיד לעשר דמלי קודם שיאכל כדין האומר טלו והכניסו לפיכך: **אמר ר' יוסי והלא מתניתא היא.** ומאי קמ"ל דהא, דלמא יש לחלק דמלי לחלמודינן בחזה דאין לפעשים זה פטור וזה מיד, הא הלי מילתא שמעינן מהמתני' [לקמן] דתניען היו יוצין בשער לו בחנות, מלמד שהיו יוצין בשער לו בחנות של אחד, וזה העובר בשוק אמר להם טלו לכם חמיס שלו, אלמלא אוכלין ופטורין לגבי דידהו הוי לה כאומר טלו ואכלו בשוק, שהשער והחנות שלו שלהן וביס שלהן שלו אינו קונה למעשר, אבל בשער שער והשער החנות מיישין, לגבי דידהו הוי לה כאומר טלו והכניסו לביתכם שהרי הס בחמיסם, והכי נמי דכוותה באומר לאחד אחר אמר לו טול והכנס, וכלפרישים: **אמר ר' יונה דברי הכל היא, כאן בדמאי כאן בודאי.** ר' יוסי לה בעי לאפלוגי בעיקרא דדינא ולאוקומי להאי מתני' לעקמן בחיוב ואח"כ, הכל ביעא, אלא אמר ר' יונה אלא ר' יוסי לה בעי לאפלוגי בעיקרא דדינא ולאוקומי להאי מתני' לעקמן בחיוב ואח"כ, הכל ביעא, אלא אמר ר' יונה דברי הכל היא, כאן בדמאי כאן בודאי.

one of them will eat it outside his house and the other will eat it in his house, the first is exempt from tithing it and the second is obligated to tithe it. What, then, is the novelty of the previous ruling?[5]

The Gemara answers that the Mishnah's ruling is unrelated to the Gemara's previous ruling:[6]

[7]**כָּאן בִּדְמַאי — Here,** in the Gemara's previous ruling, we are dealing **with *demai;*** the Gemara means that the person whom the *am haaretz* told to take the produce home must tithe it as *demai.* **כָּאן בְּוַדַּאי — Here,** in the Mishnah, however, we are dealing **with definite** *tevel;* the Mishnah means that the owner of the gateway or the store must, upon bringing the figs inside, tithe them as definite *tevel.* These rulings deal with different cases and are based on different considerations, and thus, the previous ruling could not have been inferred from the Mishnah.[8]

אָמַר רַבִּי יוֹנָה (דברי הכל היא) — R' Yonah said:

NOTES

5. The Gemara at this point understands the reason for the Mishnah's ruling as follows: The *am haaretz* knows that produce becomes subject to tithing only when one brings it into his own domain. Thus, by offering produce to the group, he is in effect making two different presentations: He is telling the guests to eat what he gives them *outside* their homes, and telling the owner of the property to eat what he gives him *inside* his home. Since the law is that the guests may eat in a casual manner without tithing but the owner may not eat without tithing, we see that when an *am haaretz* offers produce to different people with these different intentions, they are subject to different laws. The one told to eat outside may eat in a casual manner, while the one told to eat inside must tithe what he receives. Thus, the Mishnah itself teaches the very law that was just stated by the Gemara as a novelty! Why did that ruling have to be stated? (*Mahara Fulda, Pnei Moshe, Ridvaz, Beur of R' Chaim Kanievski;* see also *Gra*).

6. The elucidation of the following as an answer conforms with *Mahara Fulda's* second explanation, *Gra, Ridvaz,* and *Beur of R' Chaim Kanievski.* See also *Rash Sirilio.* [According to *Mahara Fulda's* first explanation, the Gemara leaves the previous question unanswered and turns to a different issue here. See *Pnei Moshe* for yet another approach.]

7. Emendation follows *Mahara Fulda's* second explanation and *Gra ms.* 2. [*Hagahos HaGra* (according to *Radal*) emends the text to read: אָמַר רַבִּי יוֹנָה הֵיא הֲדָא הֵיא — *R' Yonah said: Is this the same as that,* i.e. is the Mishnah addressing the same issue as the Gemara?]

8. The Gemara above refers to a different issue, and deals with a different case, than the Mishnah. As explained in note 4, in the Gemara's case, the *am haaretz* offered specific produce to each of the recipients. Since he told one of them to eat in the marketplace and the other to eat at home, we infer that the produce he offered the first one never became liable to tithing, whereas the produce he offered the second one already became liable to tithing — but he claims to have tithed it. The first one may thus eat what he receives without tithing it, but as for the second one, since the *am haaretz* cannot be relied upon to have tithed properly, he must treat what he receives as *demai.* The Gemara thus teaches the novel rule that, although the *am haaretz* offered both of them produce at the same time, each of them is subject to a different rule, based on the implication of the *am haaretz's* words.

The Mishnah, however, seeks to teach a different novelty, and thus, may deal with a different case. The Mishnah's objective is to teach that produce becomes liable to tithing through being brought into a house or courtyard only if it is the person's *own* house or courtyard (see 11b note 8). Accordingly, the Mishnah may be explained as dealing with a case in which the *am haaretz* offered *the same* produce to the owner of the courtyard as to his guests and gave them *the same* instruction, simply, "Take yourselves some figs." In this case, since he obviously intends for the guests to eat the produce without bringing it into their homes, it is clear that the produce never became subject to tithing while in the *am haaretz's* possession. For this reason, the guests are in fact permitted to eat it in a casual manner. And although the owner of the courtyard received the same produce as them, he is subject to a different law. For since it is clear that the produce was never subject to tithing, it is equally clear that the *am haaretz* did not tithe it. Thus, when the owner brings it into his courtyard, he renders it subject to tithing as *definite tevel.* The Mishnah thus teaches that even when an *am haaretz* offers two people identical produce, the one who takes it into another's property may eat it in a casual manner, while the one who takes it into his own property is obligated to tithe it.

Since the Mishnah deals with a different issue, and thus, possibly a different case than the Gemara above, the Gemara's ruling cannot be inferred from the Mishnah (*Ridvaz* and *Beur of R' Chaim Kanievski,* based on *Gra ms.* 2 and *Mahara Fulda's* second explanation).

For other approaches, see Variant B.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

B. We have explained the Gemara in accordance with the approach of *Gra ms.* 2, that the Gemara above deals with a case in which the *am haaretz* offered specific produce to this person and specific produce to that person, whereas the Mishnah deals with a case in which he offered the same produce to both people. As mentioned in the previous Variant, however, others understand even the previous Gemara as dealing with a case in which the *am haaretz* offered the same produce to both of them. As explained there, the reason one of them is permitted to eat what he receives without tithing, while the other is not, is that we infer from the *am haaretz's* words that he intends to separate *terumah* for the latter but not for the former. According to this approach, we may explain the Gemara's answer here as follows.

In the case of the Gemara above, the *am haaretz* told this one simply, "Take the produce and eat it," but he told the other one, "Take the produce and bring it into your house to eat." Since he expects the first one to eat it outside, we assume that he has no intention of tithing it — and since it is presumable that the produce was never subject to the *maasros* obligations, the person is in fact permitted to eat it casually without tithing. But since he expects the second one to take it inside, we infer that he plans on tithing it for him — and when he separates *terumah* he will render the produce subject to the requirements of *maasros.* Since he cannot be relied upon to separate the *maasros,* the recipient must treat his produce as *demai.* In short, the reason the produce is *demai* is that the *am haaretz* made it clear — by saying, "Take it into your house to eat" — that he intends to tithe on the recipient's behalf, but he cannot be relied upon to actually separate the *maasros.*

In the Mishnah's case, however, the *am haaretz* gave the same instruction to the owner of the courtyard as to his guests: "Take yourselves some figs." Although it seems obvious that the owner of the courtyard will bring his figs inside before eating them, the *am haaretz* himself gave no indication that he intends to tithe on that person's behalf. Now, it is presumable in any event that the produce which the *am haaretz* offers never became subject to tithing (since he is now bringing it in from the field). Thus, when the owner of the courtyard brings it into his own domain, he renders it subject to the *maasros* obligations. And since the *am haaretz* did not indicate that he intends to tithe on the owner's behalf, the owner must tithe it as *definite tevel.*

In summation, the novelty of the Gemara's ruling is that, when the *am haaretz* signals his intention to tithe on the recipient's behalf, the recipient must treat his produce as *demai* even though he does *not* bring it into his own domain — due to the fact that the *am haaretz* will presumably separate *terumah* for him. The Mishnah, however, teaches that when the *am haaretz* does not signal this intention, if the owner brings the produce into his own domain he must treat the produce as definite *tevel.* Thus, the Gemara's ruling cannot be inferred from the Mishnah.

Gra's Variant Approach

The explanation outlined above, as well as the one set forth in the notes, follows the general approach of *Gra ms.* 2, that R' Yonah comes to resolve the question posed by R' Yose. Accordingly, R' Yonah means that the Gemara's ruling above could not have been inferred from the Mishnah, for it pertains to a different case than that discussed in the Mishnah. It is noteworthy, however, that R' Yonah's words offer no indication that the *cases* are different; he states merely that the *rulings* are different; here we are dealing with *demai*, whereas here we are dealing with definite *tevel.*

Indeed, *Gra ms.* 1 maintains that the Mishnah and Gemara discuss similar cases — yet the Mishnah means that the owner of the courtyard tithes his produce as definite *tevel,* while the Gemara above means that

[ד. ד: - ו:א]

נתן לו דבר מרובה וכו'. כלפרישים במתני': **זה שאמר לו טול ואכול פטור.** דלגבי דידיה מלינן עדעייל לה סוקבנו למעשר שהרי אמר לו טול ואכול לפיכך אוכל מהן ערמי ופטור, אבל לגבי זה שאמר לו טול ואכול והכניס לפיכך מיישבין דילמא אלו שנתן אותה זה כבר רפו פני הבית וסוקבנו למעשר מלהקפיד לומר לו טול והכנס, ולפיכך מיד לעשר דמלי קודם שיאכל כדין האומר טלו והכניסו לפיכך: **אמר ר' יוסי והלא מתניתא היא.** ומאי קמ"ל דכהל, דאי לאו דלמסוענינן בהאי לאחר שנתן לפיכך זה פטור וזה מיד, הא אי מילתא שמעינן מהמתני' [לקמן] דמיון היו יוצאין בשער כו' בתנות, מיהו יוצאין בשער כו' בתנות על אחד, וזה העובר בשוק אחר להם טלו לכם תמיס אלו, אלמא אוכלין ופטורין לגבי דידהו כמומר טול ואכול בשוק, שהשער והחנות אינו קובע למעשר, אבל הכא שער והבעל החנות מיידין, לגבי דידהו הוי כמומר טול ואכול בשוק, שהשער והחנות אינו קובע למעשר, אבל הכא שער והבעל החנות חייבין. [ועיין תוס' ד"ה אמר ר' יוסי ולאו מתניתא היא]. ולקמן

It was mentioned above (12a) that our Mishnah indicates that giving produce as a gift does not establish a tithing obligation as selling it does. In connection with this rule, the Gemara cites a Baraisa:[9]

צֵא וּלְקֹט לְךָ עֶשְׂרִים תְּאֵנִים מִשֶּׁלִּי — If one tells his fellow, "GO OUT AND PICK YOURSELF TWENTY FIGS FROM MY [FIG TREE] וַאֲנִי מְמַלֵּא כְּרֵיסִי מִשֶּׁלְּךָ **— AND I,** in turn, **WILL FILL MY STOMACH** by eating **FROM YOUR [FIG TREE],"** i.e. I will eat as much as I want, **הַמְמַלֵּא אֶת כְּרֵיסוֹ פָּטוּר — THE ONE WHO FILLS HIS STOMACH IS EXEMPT** from tithing the figs that he eats, **וְהָאוֹכֵל בְּמִנְיָן חַיָּיב — BUT THE ONE WHO EATS** from the allotment of **A SPECIFIC NUMBER** of figs **IS OBLIGATED** to tithe them.[10]

NOTES

9. *Ridvaz;* the Baraisa is cited from *Tosefta* 2:8.

10. This is because since he received the twenty figs in exchange for letting his fellow eat his fill, he in effect purchased them, and a purchase renders produce subject to tithing (*Beur of R' Chaim Kanievski*). It will be explained below why the other fellow is exempt from tithing the figs that he eats.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

the one told to eat in his house tithes his produce as *demai*. Accordingly, *Gra* explains that R' Yonah does not mean to *answer* R' Yose's question. Rather, in response to R' Yose's claim that the Gemara's ruling conforms with the Mishnah and could have been inferred from it, R' Yonah argues that the Mishnah actually *contradicts* the Gemara's ruling above.

The reason is as follows. In the Mishnah's case, when the *am haaretz* offers figs to the group sitting in a gateway, he surely realizes that the owner of the gateway will bring them into his own domain before eating them. Thus, giving him the figs is tantamount to telling him, "Take them into your house and eat them." Yet the Mishnah rules that when the owner does bring them inside, he treats them as *definite tevel*. Obviously, the assumption is that the figs never became subject to the *maasros* obligations, and it is therefore *definite* that the *am haaretz* did not tithe them. What is the basis of this assumption? It must be that the *am haaretz* at the same time offered figs to the guests sitting in the gateway, expecting them to eat the figs *outside* their own domains without tithing, which is tantamount to telling them that the figs never became subject to the *maasros* obligations. This leads us to assume that the figs given the owner of the gateway also were not subject to these obligations. Thus, we see that when an *am haaretz* offers produce to two people with different intentions, we treat both of them the same. This contradicts the Gemara's ruling that we distinguish between them (*Gra ms.* 1; see *Derech Emunah* 5:72).

For yet other approaches to this *sugya,* see *Rambam, Hil. Maaser* 5:7-8; *Mahara Fulda's* first approach; *Rash Sirilio; Pnei Moshe; Michal HaMayim;* and *Chazon Ish, Demai* 7:14.

The Gemara examines the rule that the one who eats from a specific allotment of figs is obligated to tithe them:

רַבִּי בּוּן בַּר חִיָּיה בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי זְעִירָא — R' Bun bar Chiyah inquired before R' Z'eira: **וְאֵין אָדָם אוֹכֵל אַחַת אַחַת בִּרְשׁוּת הַבַּל וּפְטוּר — Can a person** who purchased unprocessed figs from his fellow **not eat one at a time in a public area and be exempt** from tithing?[1]

R' Z'eira replies:

אֲמַר לֵיהּ — He said to [R' Bun bar Chiyah]: **אִין — Yes!** The purchaser can eat one fig at a time without tithing.

R' Bun retorts:

הָכָא לָמָּה הוּא חַיָּיב — If so, **here, why is [the one who eats from a specific allotment of figs]** automatically **obligated** to tithe them? Surely, if he takes one at a time, he may eat without tithing![2] **— ? —**

R' Z'eira answers:

אֲמַר לֵיהּ — He said to [R' Bun bar Chiyah]: **בִּמְצָרֵף —** The Baraisa refers to a case **where he combines** the figs by taking more than one at a time. In this case he is in fact obligated to tithe them.

The Gemara wonders:

אִם בִּמְצָרֵף — If the Baraisa refers to a situation **where he combines** the figs, **אֲפִילּוּ הַמְמַלֵּא אֶת בְּרִיסּוֹ יְהֵא חַיָּיב —** then **even** the **one who fills his stomach should be obligated** to tithe the figs that he takes! **וְאֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם חֲלִיפִין — Should he not be prohibited, on account of** the **exchange** he effected with his fellow, to eat the figs without tithing them? Why, exchanging produce with the other fellow is tantamount to selling what he gives and purchasing what he receives.[3] And one who purchases produce is prohibited to eat more than one at a time without tithing.[4] **— ? —**

The Gemara responds:

אֲמַר רַבִּי שַׁמַּאי — R' Shammai said: **אֵין לוֹ חֲלִיפִין — [The produce he acquired] does not have** the status of something acquired through **a** formal **exchange.** **שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּוִין הָאִישׁ הַזֶּה אֶלָּא לְהָגֵס אֶת לִבּוֹ שֶׁיֹּאכַל — For** when he said that he would "fill his stomach" from his fellow's figs, **this man intended only to make [his fellow] feel comfortable** enough **to eat** the twenty figs that he was offering. I.e. he had no interest in taking his fellow's figs; rather, his intention was to give his fellow a gift of twenty figs, but to avoid embarrassing him, he said that in exchange he would eat his fill of his fellow's figs. From his perspective, therefore, the transaction has the status of a gift. Even if ultimately he does "fill his stomach" with his fellow's figs, he has taken those figs as a mere afterthought, not as part of a legal exchange, so those figs have the status of a gift. And since produce received as a gift, unlike that which is purchased, is not subject to tithing, he may even combine several figs at a time and eat them. The other fellow, however, agreed to let him "fill his stomach" only because he was promised twenty figs. From his perspective, therefore, the transaction has the status of a formal exchange, which is tantamount to a purchase. In accordance with the laws of purchased produce, he may eat the twenty figs without tithing only if he takes them one at a time, but if he combines them they become subject to tithing.[5] Since the Baraisa refers to a situation where the produce is combined, it rules that the one who fills his stomach is exempt from tithing, whereas the one who eats from a specific allotment of twenty figs is obligated in tithing.[6]

NOTES

1. We learn in the Mishnah below, Halachah 3 (16a), that although purchasing produce prior to *gemar melachah* renders it subject to the *maasros* obligations, that is only when the purchaser takes at least two items (e.g. two figs) at a time and combines them in his hand or mouth. But if he takes one at a time and eats it, that which he eats is not subject to tithing. [This is the opinion of R' Yehudah, whom the halachah follows.] In Mishnah 3:1 (21a), we learn further that this leniency applies only in a public area such as a field. If the produce is in a courtyard, which itself has a certain capacity to render produce subject to the *maasros* obligations, the purchase renders it subject to these obligations even if the purchaser takes only one at a time (see 21a note 6 for the reason). Thus, R' Bun asks: Is it not so that a purchaser who is in a public area can take one fig at a time and eat it without tithing? (*Mahara Fulda;* cf. *Pnei Moshe, Gra, Ridvaz*). [The Baraisa cited here deals with figs whose processing has not been completed, as implied by the statement, *"Go out and pick"* the figs, which refers to picking from a tree (*Mahari Korkos, Hil. Maaser* 5:5, cited by *Ridvaz*).]

2. How can the Baraisa rule unequivocally that he is obligated to tithe the figs, if the law is that as long as he is not in his courtyard or house he may take one at a time and eat it? (*Mahara Fulda*).

3. As stated explicitly in the Mishnah below, Halachah 4 (18a), produce received in exchange for other produce becomes subject to the *maasros* obligations just like produce that was purchased.

[While it might seem unusual for a person to effect a legal transaction of a mere twenty figs in exchange for whatever amount his fellow needs to fill his stomach, the case may be one in which the twenty figs are of superior quality (*Mahara Fulda*).]

4. Since acquiring something through an exchange is no different than purchasing it for money, each fellow should have the status of a purchaser, who is permitted to eat without tithing only if he takes one at a time. Now, since you have been forced to interpret the Baraisa's latter clause (that the one who eats from a specific allotment is obligated to tithe) as dealing with a case where he combines the figs, it follows that the former clause (that the one who fills his stomach is exempt from tithing) also deals with this case. But how can the one who fills his stomach be exempt, if he combines the figs? (*Gra; Mahari Korkos* ibid. cited by *Ridvaz; Sefer Nir; Aruch HaShulchan HeAsid* 102:11; *Beur of R' Chaim Kanievski*).

5. Each person is judged in accordance with his perspective of how he received the figs. The one who intended to give a gift — and who similarly views whatever he receives as a gift — is exempt from tithing even if he combines several figs. By contrast, the one who intended to exchange figs with his fellow, which amounts to a purchase, is subject to the tithing requirement if he combines several figs (*Gra*).

6. *Gra.* [*Mahari Korkos* (ibid.) follows the same approach, but differs with *Gra* in one aspect. As explained, according to *Gra,* the *recipient's* intention defines whether the item is a gift or an exchange. Thus, the Gemara means that the one who received enough to fill his stomach initiated the transaction intending for a gift, so in the event he does take some figs, he is exempt from tithing them even if he combines several at a time. *Mahari Korkos,* however, maintains that it is the *giver's* intention that defines whether something is an exchange or a gift. Accordingly, *Mahari Korkos* understands the Gemara's words in the opposite manner. The Gemara means that the one who received twenty figs agreed to accept them only to make the other one feel comfortable filling his stomach, but he actually intended for the "stomachful" of figs to be a gift. The one filling his stomach, however, agreed to release twenty figs only as an exchange for the stomachful he would receive. Since the stomachful was *given* as a gift whereas the twenty figs were *given* as an exchange, the one who eats the stomachful is exempt from tithing but the one who eats the twenty figs is liable to tithing if he combines them. This explanation is essentially the same as *Gra's,* with the difference only in explaining which perspective the Gemara addresses. Either way, the Gemara's point is that the one who received twenty figs received an "exchange," while the one who filled his stomach received a gift. See further, *Beur HaHalachah* 5:5 ד"ה האומר לחבירו.]

For another approach to the preceding Gemara, see Variant A.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. We have followed the approach of *Gra* and *Mahari Korkos,* according to which the Gemara resolves the difficulties with the Baraisa. Thus, the halachah remains as the Baraisa rules: Regarding a case where they combine the produce by taking more than one at a time, the one who fills his stomach is exempt from tithing, but the one who eats a specific amount is obligated in tithing. This is apparently the view of *Raavad, Hil Maaser* 5:5; see *Chazon Ish, Demai* 7:15.

Rambam (*Hil. Maaser* 5:5), however, rules that there is no difference

[ז: - ה"א]

ואין אדם אוכל אחת ברשות הכל ופטור. לכאורה במקום שיש רשות לכל לאפוקי מלר ופיק, מוכר לאכול אחת אחת וכדמפרש בפרק שלמד זה (ה"ל - כפ.), ואמה אוכל בזמנין מייב: **אין.** הן: **במצרף.** וכדמפרן נמי התם ומפ קירף מייב, הכא נמי מיירי במצרף ולא אוכלן אחת אחת: **אפילו הממלא כריסו יהא חייב.** ולא מצני מידי, והשתא בגילוף שניהם מייבים בלא גילוף שניהם פטורים: **ואינו אסור משום חליפין.** שהרי חליפין בכל התורה במכר דמי ואפילו הממלא כריסו יהא מייב, ומי משום שלוקח יותר מעשרים כן דרך החליפין שזה מביא לו העשרים משל מביאו כשיעור מילה כריסו כאן לחליפין שזה לא היה חומר שימלא כריסו רק כדי **לחגים לבבו שיאכל** העשרים, שהרי גם אני ממלא כריסי מאכל, ונשמת במתנה הוא נותן לו ולא היה כאן חליפין כלל: **צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי.** להשון הזה משמע שהבעלים נעיר ואמרו לחבירו לא ולקוט לך מאיים משלי והוה ליה לומר לחת לפי שעליון לא הוקנו לו אלא לאכול בדרכו. עכלי קאמר, דהיינו לחת לפי שעליון לא הוקנו לו אלא לאכול בדרכו, ולא נתכוין אלא **לחגים את לבו** ודעתו על זה שהומר לו קונבנו ומומרים בעכלי: **צא ומלא לך בכלה.** בפרק בכל מערבין (עירובין לב.) מייתי להא בריישא ופירש רש"י ז"ל היון שאמר לו ומלא לך בלבלה יודע הוא בעל הבית כמה הוא לוקט ויכולן הבעלים לעכון, לפיכך משעכון דמאי ליה לומר שהוקנו מעכון ולית לן למימר לגלי בעיכון, אבל בגירסת הספר שלנו מי שפשר בפרט כן לשם כן ריבש עמי, ובראשה לפרש מדשמר ליה לא ומלא לך בלבלה הוקנו מוקנים עכלי: **במה דברים אמורים.** לגריך לפרש שלא הוקנו מוקנים עכלי: **בעם הארץ.** שם הנותן עם הארץ לפי שהוא נאמן לומר לוקח אני ולא לחבר, ולפיכך אפשר לומר לו שמא לא לקח ממך אלא מחבר: **אבל אם הנותן חבר.** לחיות נאמן לומר לוקח אני ולא לחבר: **אוכל ואינו צריך לעשר.** וכדמשמע רבי בנעמה לקמן (יג:) מוטב וכו', ואין לריך לאפוקי לחרומה גדולה, לפי שהחבר לריך לנקון מן תרומת מעשר וקי"ל (תרומות פ"ג מ"ו) לאפוקי להקדיש תרומת מעשר לתרומה גדולה, ומכש מאיכה תרומה גדולה ואפ"ה תרומת מעשר, ואע"ג דאפשר לחרום תרומה גדולה שלא מן המוקף (חלה פ"ל מ"ט) לאפילו הכי מוטב וכו': **במה דברים אמורים.** לסגיל ליה בדאמלי: **בעם הארץ, אבל אם הנותן חבר צריך לתקנן ודאי, דאין החבר נאשד לחרום שלא מן המוקף.** וכי לא תרם תרומה גדולה קף התרומת מעשר לא עשיר, לפי שאפשר להקדיש תרומת מעשר לתרומה גדולה:

ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא [א] ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל ופטור. אמר ליה אין. הכא למה הוא חייב. אמר ליה [א] במצרף. אם במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב. ואינו אסור משום חליפין. אמר ר' [א] שמיי אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגס את לבו שיאכל. [ב] צא ולקוט לך [ב] עשרים תאנים משלי אוכל כדרכו והוא פטור. [ג] צא ומלא את הכלבלה לא יאכל עד שיעשר. במה דברים אמורים בעם הארץ [ב] אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר במה דברים אמורים בעם הארץ אבל בחבר [ד] מתקנן ודאי [ג] שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף.

בעא קומי ר' זעירא. ומאמי זה שאוכל במניין מייב הוא לעשר: **וכי אין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל פטור.** כלומר אפילו הכל הוא אוכל, אלא שאינו מלרף לאכלן ביחד כי אם אחת אחת הוא אוכל ברשות הכל פטור, כדמפרן בפרקין (ה"ג - טו.) וכן בפרק לקמן (ה"ל - כפ.).

אין. הכא למה הוא חייב. ופ"ל כמה הוא שאוכל במנין: **אמר ליה.** דהכא במאי עסיקינן **במצרף.** ולוקט כל העשרים תאנים ביחד: **ועל זה הקשה לו ואם במצרף חייבי ל"ל אפילו הממלא את כריסו יהיה חייב.** אלא לעולם שנא, דמצרף לעולם מייב ואם לא לרף אינו חייב: **ואינו אסור משום חליפין.** ואיפוק ליה דאפילו באינו מלרף לאכול לוקט לו לאכול בלא מעשר, דהא כאפילו הן אזה אומר לקוט לך מצלי ואני אוכל וממלא את כריסי מצלך, ואפילו כאכר הן וקונצ למעשר: **אין** לו **חליפין.** אין לנין זה דין חליפין, דאה שהוא אומר לו ואני ממלא את כריסי מצלך, **לא נתכוין אלא להגס את לבו** ודעתו על זה שהומר לו קונבנו ולוקוט לך ובלא יהא בוש מלאכול, לפיכך אומר לו כן אל תחוש שאני ג"כ אוכל מצלך, ובאמת מתנה הוא נותן לו והמתנה אינה קונצה כאכר כדאמן בפרקין: **צא ולקוט לך** וכו'. מופסקת היא שם לעיל מדהכיא (ה"ו), והכי גרים התם, אמר לו צא ולקוט לך תאנים מן האאנה, אוכל מהן ערלי ומעשרן ודאי. צא ומלא לך בלבלה זאת, אוכל מהן ערלי ומעשרן דמאי. וגירסת זו היא הנכונה. ועשמת דמילתא, משום דהכא בעשה אחת שאמר לאכר מיירי וכדמפרש בד"ה ול' וכו', ולהכך גרישא דאמר לו שם צא ולקוט לך מאיים בלא מידה ובלא מנין, ל"ל שלילת ערלי לעולם מוכר לו לאכול, אבל כשבא לאכלן שלילת קצב לריך הוא לעשרן ולאי, דאין כאן שפק לומר שמא יש בשעה"ב מעשר עליהן ממקום אחר, שהרי אינו יודע כמה ליקט זה. אבל אם אמר לו צא ולקוט לך בלבלה זאת, דאוכל והנותן יודע כמה ליקט, אפשר שהוא מעשר עליהן ממקום אחר כדי שאם זה יסמוך עליו יאכל בהיתר, שלילת קצב אינו לריך לעשרן ודאי אלא לאו דין דאמרי לסם, כשאר פירות שם שהרי לשפק הוא שם מעשר עליהן או לא, ומפרש זה עליהן דאמרי: **בד"א בעם הארץ.** שהיה הנותן זה עם הארץ, ולפיכך כשבא לאכלן קצב תורם דאמרי עליהן, **אבל** אם היה נותן זה **חבר, אוכל** זה **ואינו צריך לעשר** כלל, דאפשאמא שהבר הנותן מעשרן ולא יהן לזה לאכול דבר שאינו ממוקף: **רשב"ג.** פליג בהנותן מבר הוא, דזה שאכל לריך לתקנן ודאי, שהרי כאן אשם שלא נשלילת קצב שאין מעשר עליהן, ואפילו הכי מיקל ר"ג בחבר שאכל מן המוקף: **אבל.** היה הנותן מבר לא יאכל קצב עד שיעשרם מעשרות ודאי:

ר"ש סירילאו

אפילו הממלא כרסו יהא חייב. להא ריבש מלפיף קיימת ומאמי דמוקי מיפף מוקי ריבש. ולא מצני ליה. הילכך שניהם פטורין אם לא לירפו ואם לירפו ואפילו שניהם מייבין. כדאיתה ובריטו מקח: **ואינו אסור משום חליפין.** כדאיתה בריפף, ואם דקדוק ליה מבר לקמיה מפרש לה: **צא ולקוט לך תאנים מתאנתי.** ולא נתן שיעור וקנאה לגלקוטתו ולבירפן מיירי: **אוכל** מהן **ערלי.** כמלקט לוכל מהן ערלי בלא מעשר: **ומעשרן ודאי.** וכבשה לתלן קצב מעשרן מעשרות ודאי שלין מפף שפק לומר שמא בעל הבית מעשר עליהן להא לא ידע כמה לקט: אבל ל"ל **מלא לך בלבלה** זו. דומיא דומתן זה יודע כמה מלקט להשיעור בלבלה דליה יודע ליה כמה מחזקת, ים לומר שמא זה הנותן מוקם שמא יסמוך עליו שיתן לו דבר היתר ומעשר עליהן ממקום אחר, הילכך מלקט זה לוכל מהן ערלי בלא מעשר וכבשה לתלן קצב אין לריך לעשרן ודאי אלא דמאי יפרים, ואפכל הוא בעלמא המעשרות אל לו ואל עני כשאר לוקח פירות מעם הארץ שמחזיקין לומתן בספק מעשרין לף אלו ספק מעשרין הן ותומת דמאי עליהן: **בד"א בעם הארץ.** כמה דבינים מחורים לספק הן ומאי מיפף בעי לאפוקי, כשהנותן עם הארץ דשמא אינו מוקם לאפילו עור וכו' (ויקרא יט יד) אבל בחבר ודאי מעושרין הם ואפילו שלינו מן המוקף ואין לריך לעשרן ואפילו דאמרי: **רשב"ג אומר בד"א.** דקאי בדאמרי בזמן שהנותן הם הארץ ואפשר לחרום שלא מן המוקף: **אבל.** היה הנותן מבר לא יאכל קצב עד שיעשרם מעשרות ודאי:

ביאור הגר"א

כת"י א | כת"י ב

*ואין אדם אוכל אחת ברשות ופטור. פי' במצרף. שאוכל ברשות. כלומר במצרף, וה"ה במכר כשלינו מלרף: ומאמי במצרף. שאוכל ע"י לילוף. ופיהך ג"כ מפילו לזה שאמר לשון אמלא כרסי ג"כ נמחייב, ומכר קונצ לענין שלא לרף: **לחגים את לבו שיאכל אצלו.** פי' ולכך אפילו אוכל אמ"כ אינו נחשב שלא נשלם במחנה בשלמא. אבל באוכל בחנם, שאם לא אומר לו שישלם את כריסו אפשר לו שלא לה היה אוכל, ל"כ נחשב גניבה מכר, ולכך אם לילף מייב: ה"ג **האומר לחבירו צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי** כו':

א] ר' זעירא בשם ר' יוחנן בן נורי. ב] ר' יוחנן בשם ר' יוסי בן חלפתא. ג] ר' יוחנן בשם ר' יוסי בן חלפתא. ד] ר' יוחנן בשם ר' יוסי בן חלפתא.

א מיי' פ"ה מהלכות מעשר הלכה ה:
ב מיי' שם פ"י הלכה י:

שינויי נוסחאות

א] שמיי. בכ"י שמואל. בר"א ובדפ"ר שימי. ברש"ס שמאי:
ב] עשרים תאנים משלי אוכל כדרכו והוא פטור. בתוספתא (פ"ב ה"ו) ובעירובין (לב.) תאנים מתאנתי אוכל מהן ערלי ומעשרן דמאי. והרש"ס גרס בבבא זו אחר והוא פטור קודם צא ומלא:
ג] צא ומלא את הכלבלה לא יאכל עד שיעשר. בתוספתא (שם) ובכ"י בעירובין (שם) צא ומלא לך בלבלה זאת אוכל מהן ערלי ומעשרן דמאי ובכ"י ברש"ס. ובר"ח (שם) ומעשרן ודאי:
ד] מתקנן ודאי. בעירובין (שם) ובכ"י בתוספתא (שם) אינו אוכל עד שיעשר לפי שלא:

הגהות הגר"א

[א] ה"ג ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות ופטור:
[ב] האומר לחבירו צא:

רידב"ז

א"ל אין והכא **למה הוא חייב** א"ל **במצרף אי במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב ואינו אסור משום חליפין** פי' דוהו הכל מדברי רבב"ח. ע"ז **א"ר שימי אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגיס את לבו שיאכל.** פי' הר"י קורקס ז"ל (שם ה"ח) מובא בב"מ ז"ל דהכי פירושו דזה שהודה למלא כריסו לחבירו לא הודה לו תמורת העשרים תאנים למלא כריסו והא מסתבר דמילוי כריסו הוי יותר מעשרים תאנים ולא נתכוין רק במתנה וכדי שיגיס את לבו שיאכל על כן אמר לו אקח עבור זה עשרים תאנים אבל באמת נתכוין למתנה לפיכך הממלא כריסו פטור דלא הוי מכר דלא חשיב חליפין וכתב הר"י קורק"ס ז"ל דמסתברא דהלוקט העשרים תאנים הוי מקח שבשביל מילוי כריסו נתן לו אבל משום שהן עדיין במחובר דהא א"ל לקוט ולא באו עדיין לגורן לפיכך אינו חייב אלא במצרף ופירוש שאין לו חליפין הוא קאי רק על הממלא כריסו דהוי גביה מתנה אבל האוכל במנין הוי מקח ולפיכך במצרף חייב ואחת אחת פטור ושייך הענין הזה לכאן משום דתניגן בסוגיין דידן דמתנה אינה קובעת למעשר:

The Gemara cites another Baraisa:[7]

צֵא וּלְקֹט לְךָ עֶשְׂרִים תְּאֵנִים מִשֶּׁלִּי — If one tells his fellow, "GO OUT AND PICK YOURSELF TWENTY FIGS FROM MY [FIG TREE]," and he does so, אוֹכֵל כְּדַרְכּוֹ — HE MAY EAT them casually IN HIS USUAL MANNER, וְהוּא פָּטוּר — AND IS EXEMPT from tithing them.[8] צֵא וּמַלֵּא אֶת הַכַּלְכָּלָה — But if he tells him, "GO OUT AND FILL UP THE BASKET with figs from my tree," לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר — HE MAY NOT EAT them even casually, UNTIL HE TITHES them as *demai*.[9]

The Baraisa qualifies its ruling:

בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים — IN regard to WHAT CASE WERE THESE WORDS (that he tithes the figs as *demai*) STATED? בְּעַם הָאָרֶץ — In regard to a case WHERE the owner is AN *AM HAARETZ*, who cannot be relied

NOTES

7. See *Tosefta* 2:6.

8. Since the tithing obligation has not yet been established [because the figs were just picked and were not brought into a house], he is permitted to eat them casually (*Mahara Fulda*). See Variant B.

9. In this case, the tithing obligation is established when he fills up the basket. As we learned in the Mishnah above (1:4, 6b), if one intends to pick a basketful of produce, its *gemar melachah* occurs when the basket is filled. [And since the person intends to eat the produce in the field and not bring it into his house, the tithing obligation is fully established upon *gemar melachah* (*Chazon Ish, Demai* 7:17).] Thus, he is forbidden to eat it even casually. Since, however, it is possible that the owner tithed the produce on his behalf, the picker tithes it only as *demai,* and not as definite *tevel* (*Mahara Fulda*). As the Baraisa proceeds to explain, we are dealing with a case where the owner is an *am haaretz.*

[The reason he treats it merely as *demai* is that the original owner realizes that by filling the basket he renders the figs *tevel,* and since the picker might rely on him and eat without tithing, the owner may have gone ahead and tithed them, to prevent the picker from transgressing. In the Baraisa's first case, however, if the picker brings the figs into his house, he tithes them as definite *tevel.* For when he does not fill a basket, the *maasros* obligation is not established when he picks, so there is no reason to think that the original owner tithed on his behalf (*Beur of R' Chaim Kanievski*).]

For another reading of the Baraisa, see Variant C.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

between the one who fills his stomach and the one who eats from a specific allotment. If they eat one at a time, neither of them must tithe, and if they combine the produce, both of them must tithe. Moreover, *Rambam* states that in our case neither party has effected an exchange. Numerous commentators therefore state that *Rambam* has a different approach to our Gemara, as follows:

When R' Z'eira explains the Mishnah as dealing with a case where the recipient combined the produce by taking more than one, the Gemara objects: אִם בְּמִצָּרְף אֲפִילּוּ הַמְמַלֵּא אֶת כְּרִיסוֹ יְהֵא חַיָּיב — **If** the Baraisa refers to a situation **where he combines** the figs, then **even** the **one who fills his stomach should be obligated** to tithe the figs that he takes! This question remains unanswered, meaning that the Baraisa's ruling is *refuted.* Thus, the Gemara concludes that there is no difference between the one who fills his stomach and the one who eats a specific amount; if they combine the figs, neither may eat without tithing, and if they do not combine them, both may eat without tithing.

Subsequently, the Gemara asks another question on the Baraisa: וְאֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם חֲלִיפִין — **Is it not prohibited, on account of** the fact that they effected an **exchange,** to eat the figs without tithing them? I.e. since acquiring something through an exchange is tantamount to purchasing it, let both parties be prohibited to eat without tithing even if the produce is not combined! To this, the Gemara answers that there was no formal exchange here, because the one who made the offer said that he would "fill his stomach" only to make his fellow feel comfortable taking the twenty figs, but he actually intended for them to be a gift. According to this answer, *both* parties are deemed to have received gifts, because the intention of the one who initiated the deal was for a gift (*Rash Sirilio, Mahara Fulda, Pnei Moshe; Kesef Mishneh, Hil. Maaser* ibid.).

This explanation of the Gemara contains several difficult points. First, the Gemara's final question assumes that, when produce is acquired through an exchange or a purchase, the recipient is prohibited to eat without tithing even if he does not combine the fruits. But the law actually is that purchased produce (that is prior to *gemar melachah*) may be eaten one at a time without tithing! Second, the Gemara concludes that here we are dealing with a gift, and nevertheless, if they combine the produce they are required to tithe it. But the law actually is that a gift does not effect a tithing obligation at all, and leaves the produce permitted for casual consumption even if several fruits are combined! (*Sefer Nir*).

To resolve these difficulties, *Mikdash David* (end of §56 ד"ה והנה על הרמב"ם) suggests that in the current context "combining" does not refer to taking a mere two pieces at a time; that type of combining effects a tithing requirement only in the case of a purchase. Rather, here we are speaking about combining *many* figs — perhaps all twenty. This is prohibited even in the case of a gift because the consumption of so many figs at once constitutes a *meal* [אֲכִילַת קְבָעַ] rather than a casual snack [אֲכִילַת עֲרַאי]. Eating a meal of untithed produce is prohibited from the moment of harvesting, even before the final tithing obligation is established. This is the Gemara's intention in its final answer. Similarly, in its question the Gemara means that in the case of an exchange or a purchase, one is obligated to tithe even if he does not combine *many* figs, for the mere combining of two or more establishes a tithing requirement and prohibits casual consumption (see also *Pnei Moshe* ד"ה במצרף and *Rash Sirilio* on 12b ד"ה במצרף; cf. *Mahara Fulda* ד"ה במצרף, whose view will be discussed further in Variant B; for another resolution of the difficulties mentioned, see *Emunas Yosef*).

For other interpretations of *Rambam's* view, see *Mahari Korkos* ibid. and *Chazon Ish, Demai* 7:15.

B. *Mahara Fulda* comments that he is permitted to eat only one fig at a time, but not to combine two or more. This follows his approach to the previous Gemara, set forth in Variant A, according to which even produce received as a gift becomes subject to the *maasros* obligations if a combination [צֵרוּף] is effected. According to *Gra's* approach to the previous Gemara (set forth in the notes above), a gift is not rendered subject to tithing on account of being combined. And as mentioned in Variant A, some commentators explain that in the case of a gift, only combining *many* fruits renders them subject to tithing.

C. The text of the Baraisa is cited somewhat differently in *Tosefta* 2:6 and *Bavli Eruvin* 32a. In *Bavli* it reads as follows (*Tosefta's* version is almost identical with *Bavli's*): הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ צֵא וּלְקֹט לְךָ תְּאֵנִים מִתְּאֵנָתִי אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי וּמְעַשְּׂרָן דְּאַי — If **one tells his fellow, "Go out and pick yourself** some **figs from my fig tree," he may eat from them in a casual manner, and** if he wishes to eat them as a meal, **he must tithe them as definite** *tevel.* מַלֵּא לְךָ כַּלְכָּלָה זוֹ תְּאֵנִים מִתְּאֵנָתִי אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי וּמְעַשְּׂרָן דְּמַאי — If he tells him, **"Fill yourself this basket with figs from my fig tree," he may eat from them in a casual manner, and** if he wishes to eat them as a meal, **he must tithe them as *demai.*** *Rashi* (*Eruvin* ibid.) explains the difference between the two cases as follows: In the first case, the owner does not know how many figs the person will take, so he cannot possibly separate tithes for them. Therefore the picker must tithe them as definite *tevel.* In the second case, however, the owner knows how many figs he will take, so we must consider the possibility that he will separate tithes on his behalf, out of concern that the picker is relying on him to do so. Therefore, the picker tithes them only as *demai.* [See further, *Derech Emunah* 10:74 with *Tziyun HaHalachah* §90 and *Beur HaHalachah* ד"ה ע"ח שאמר לחבר.] For another explanation of *Bavli's* version, see *Chazon Ish, Demai* 7:17.]

Rashi's explanation does not fit with the version of the Baraisa cited here, because according to *Yerushalmi's* version, the first case reads "… pick yourself *twenty figs,*" so even in this case the owner is theoretically able to tithe on the picker's behalf. *Mahara Fulda* therefore explains that in the first case the *maasros* obligation was not yet established, so the picker is permitted to eat the figs in a casual manner — and since the owner obviously did not tithe them before the *maasros* obligation set in, if the picker wishes to eat them as a meal he must tithe them in the manner of definite *tevel.* In the latter case, however, the *maasros* obligation was established, so the picker may not eat the figs even casually — and since due to the existence of a *maasros* obligation, the owner may have tithed them on his behalf, he must tithe them only as *demai. Rash Sirilio* and *Pnei Moshe,* however, emend the text here to conform with that of *Bavli* and *Tosefta.*

[ז: - ה"א]

ואין אדם אוכל אחת ברשות הכל ופטור. לכאורה במקום שיש רשות לכל לאפוקי מלר ופיק, מוכר לאכול אחת אחת וכדאמר בפרק שלשה שכירים זה (ה"ל - כפ.), ואמה אוכל במקין מיכ: **אין.** הן: **במצרף.** וכדאמרן נמי התם ואם לירף מיכ, הכא נמי מיירי במצרף ולא אוכלן אחת אחת: **אפילו הממלא כריסו יהא חייב.** ולא מצאי מידי, והשתא בגירוף שייכים מיניס בגא לירוף שייכים פטורים: **ואינו אסור משום חליפין.** שהרי חליפין בכל התורה כולה דמי ומשלו הממלא כריסו יהא מיכ, ומי משום שלוקח יותר מעשרים כן דרך החליפין שזה מביא לו העשרים משלו מביאו כשיעור מילא כריסו כאן לחליפין שזה לא היה חומר שימלא כריסו רק כדי לאכול **שיאכל** העשרים, שהרי גם הוא ממלא כריסו משלו, ונשמת במתנה הוא נותן לו ולא היה כאן חליפין כלל: **צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי.** הלשון הזה משמע שהעשרים בעיר ואמרו לחבירו לא ולקוט לך מהניס שבשדה לחליפין, דמה שהוא חומר לו ואני ממלא את כריסי משלך, לא נתכוין אלא לאכול בדרכו. ערלי קשמר, דהיינו אחת אחת לפי שעליין לא הוקנטו ומומרים בערלי: **צא ומלא לך בלבלה.** בפרק בכל מערבין (עירובין לב.) מייתי להא בריייתא ופירש רש"י ז"ל היון שאחד מהן לך בלבלה יודע הוא בעל הבית כמה הוא לוקח ויכולן הבעלה לעכרן, לפיכך משבח העכרן לומר שהנותן מעכרן ואיכא למימר דלא עיירן, אבל בגירסת הספר שלנו מי שפשר בפרק בן שש כן ריש"י שמ, ובראב לפרש מדאחמר ליה לא ומלא לך בלבלה הוקנטו כדאמן בריש פ"ק הכלבלה משיפה לא מיפה משיחמלא, ולפיכך אסור לאכול מהן ערלי, ומעשרן דמי הואיל והוקנטו אפשר שהשם שיעשר עליהן מה שאין כן בריישא שלא הוקנטו מותרים ערלי: **במה דברים אמורים.** דלריך להפרים מיהא דאמלי: **בעם הארץ.** שם הנותן שם אחרן לפי שהוא מאכל לאכול ולהאכיל: **אבל אם הנותן חבר.** דאיכא מאכל לאכול ולא להאכיל: **אוכל ואינו צריך לעשר.** וכדאמרינן בפרק בני העיר (יג:) מוטב וכו', ואין לריך לאפוקי לאכרום מרומה גדולה, לפי שהאחר לריך לנקנן מן מרומת מעשר וקי"ל (תרומות פ"ג מ"ו) דאסור להקדים מרומת מעשר למרומה גדולה, ומכש מחילה מרומה גדולה ומה"ב מרומת מעשר, ומע"ג דאסור לאכרום מרומה גדולה שלא מן המוקף (תלה פ"ל מ"ט) אפילו הכי מוטב וכו': **במה דברים אמורים.** לסגיל ליה דאמלי: **בעם הארץ, אבל אם הנותן חבר צריך לתקנן ודאי, דאין החבר נחשד לתרום שלא מן המוקף.** וכי לא אכרום מרומה גדולה אף המרומת מעשר לא עשיר, לפי שאסור להקדים מרומת מעשר למרומה גדולה:

ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא [א] ואין אדם אוכל אחת ברשות הכל ופטור. אמר ליה אין. הכא למה הוא חייב. אמר ליה [ב] במצרף. אם במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב. ואינו אסור משום חליפין. אמר ר' [ג] שמעי אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגיס את לבו שיאכל. [ד] צא ולקוט לך [ה] עשרים תאנים משלי אוכל כדרכו והוא פטור. [ו] צא ומלא את הכלבלה לא יאכל עד שיעשר. במה דברים אמורים בעם הארץ [ז] אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר במה דברים אמורים בעם הארץ אבל בחבר [ח] מתקנן ודאי [ט] שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף.

בעא קומי ר' זעירא. ומאמי זה האוכל במניין מייב הוא לעשר: **וכי אין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל פטור.** כלומר אפילו הכל הוא אוכל, אלא שאינו מלרף לאכלן ביחד כי אם אחת אחת הוא אוכל ברשות הכל פטור, כדאמרן בפרקין (ה"ג - טו.) וכן בפרק לקמן (ה"ל - כפ.) גבי פועלין שיש להן עליו מזונות שאוכלין אחת אחת מן המחנה וכו': **אין.** הכא למה הוא חייב. **אמר ליה.** ר' יוחנן לריש לקיש: **במצרף.** ואע"ג דאין מלרפין אלא לענין מחילה ומע"ג, מ"מ לענין חיוב נמי מלרפין, דכיון דאי לא מלרפין אין מחילה כלום, אין חיוב כלום: **אם במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב.** ואינו אסור משום חליפין, דכל חליפין שזה מביא לו העשרים משלו מביאו כשיעור מילא כריסו כאן לחליפין, שהרי גם הוא ממלא כריסו משלו, ונשמת במתנה הוא נותן לו ולא היה כאן חליפין כלל: **צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי.** הלשון הזה משמע שהעשרים בעיר ואמרו לחבירו לא ולקוט לך מהניס שבשדה לחליפין, דמה שהוא חומר לו ואני ממלא את כריסי משלך, להיינו אחת אחת לפי שעליין לא הוקנטו ומומרים בערלי: **צא ומלא לך בלבלה.** בפרק בכל מערבין (עירובין לב.) מייתי להא בריייתא ופירש רש"י ז"ל היון שאחד מהן לך בלבלה יודע הוא בעל הבית כמה הוא לוקח ויכולין הבעלה לעכרן, לפיכך משבח העכרן לומר שהנותן מעכרן ואיכא למימר דלא עיירן, אבל בגירסת הספר שלנו מי שפשר בפרק בן שש כן ריש"י שמ, ובראב"ד לפרש מדאחמר ליה לא ומלא לך בלבלה הוקנטו כדאמן בריש פ"ק הכלבלה משיפה לא מיפה משיחמלא, ולפיכך אסור לאכול מהן ערלי, ומעשרן דמי הואיל והוקנטו אפשר שהשם שיעשר עליהן מה שאין כן בריישא שלא הוקנטו מותרים ערלי: **במה דברים אמורים.** דלריך להפרים מיהא דאמלי: **בעם הארץ.** שם הנותן שם אחרן לפי שהוא מאכל לאכול ולהאכיל: **אבל אם הנותן חבר.** דאיכא מאכל לאכול ולא להאכיל: **אוכל ואינו צריך לעשר.** וכדאמרינן בפרק בני העיר (יג:) מוטב וכו', ואין לריך לאפוקי לאכרום מרומה גדולה, לפי שהאחר לריך לנקנן מן מרומת מעשר וקי"ל (תרומות פ"ג מ"ו) דאסור להקדים מרומת מעשר למרומה גדולה, ומכש מחילה מרומה גדולה ומה"ב מרומת מעשר, ומע"ג דאסור לאכרום מרומה גדולה שלא מן המוקף (תלה פ"ל מ"ט) אפילו הכי מוטב וכו': **במה דברים אמורים.** לסגיל ליה דאמלי: **בעם הארץ, אבל אם הנותן חבר לריך לתקנן ודאי, דאין החבר נחשד לתרום שלא מן המוקף.** וכי לא אכרום מרומה גדולה אף המרומת מעשר לא עשיר, לפי שאסור להקדים מרומת מעשר למרומה גדולה:

ועשיר עליהן ממקום אחר, ולריך זה האכר המלקט לעשרן ודאי:

ר"ש סרילאו

אפילו הממלא כרסו יהא חייב. להא ריש"ל מפיק לימיה ומאמי דאוקי מפיק מוקי ריש"ל. ולא מצאי ליה. הילכך שניהם פטורין שם לא לירפו ושם לירפו ומלקט זה אוכל מהן ערלי בלא מעשר וכשבא למכור מוכר לו וכל עני כשאר לוקח פירות משם שהרי מעמידין אותן בשפת המעשרות אל לו וכל עני כשאר לוקח הן ותורת דמאי עליהן: **בד"א בעם הארץ.** כתב הגרסים מפורש בשפת הן עשרן דמאי עליהן: **אבל אם הנותן חבר צריך לתקנן ודאי.** דמשמע הכתב הנותן שעשרן ולא יתן לזה לאכול דבר שלינו ממוקף: **רשב"ג.** פליג בהנותן מבר הוא, דזה שאחר לריך לתקנן ולאי, שהרי כאן משם שנא לכל מילי מיכא ואף לתרומה, (ולא) [דלמ] נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, והלכך לא מיירינן שמא הנותן תרם כרסי מאכל, ואמליין בשכר הן וקונצא לשעבר: **אין.** לו חליפין. אין לדין זה דין חליפין, דמה שהוא חומר לו ואני ממלא את כרסי מאכל, לא נתכוין אלא להגיס את לבו ודעתו על זה שהומר לו קונצא לך ולקוט לך ואכא יהא בוש מלאכול, לפיכך חומר לו כן אל תחוש שאני ג'כ חומר מאכל, ובשמת מתנה הוא נותן לו והשתא אינה קונצא שהרי מלאכול לך בלבלה יודע הוא בעל הבית כמה הוא לוקח ויכולין הבעלה לעכרן, לפיכך חומר לו כן אל תחוש שאני ג'כ חומר מאכל, ובשמת מתנה הוא נותן לו והשתא אינה קונצא שהרי מלאכול לך בלבלה יודע הוא בעל הבית כמה הוא לוקח ויכולין הבעלה לעכרן, לפיכך משבח העכרן לומר שהנותן מעכרן ואיכא למימר דלא עיירן, אבל בגירסת הספר שלנו מי שפשר בפרק בן שש כן ריש"י שמ, ובראב"ד לפרש מדאחמר ליה לא ומלא לך בלבלה הוקנטו כדאמן בריש פ"ק הכלבלה משיפה לא מיפה משיחמלא, ולפיכך אסור לאכול מהן ערלי, ומעשרן דמי הואיל והוקנטו אפשר שהשם שיעשר עליהן מה שאין כן בריישא שלא הוקנטו מותרים ערלי: **במה דברים אמורים.** דלריך להפרים מיהא דאמלי: **בעם הארץ.** שם הנותן שם אחרן לפי שהוא מאכל לאכול ולהאכיל: **אבל אם הנותן חבר.** דאיכא מאכל לאכול ולא להאכיל: **אוכל ואינו צריך לעשר.** וכדאמרינן בפרק בני העיר (יג:) מוטב וכו', ואין לריך לאפוקי לאכרום מרומה גדולה, לפי שהאחר לריך לנקנן מן מרומת מעשר וקי"ל (תרומות פ"ג מ"ו) דאסור להקדים מרומת מעשר למרומה גדולה, ומכש מחילה מרומה גדולה ומה"ב מרומת מעשר, ומע"ג דאסור לאכרום מרומה גדולה שלא מן המוקף (תלה פ"ל מ"ט) אפילו הכי מוטב וכו': **במה דברים אמורים.** לסגיל ליה דאמלי: **בעם הארץ, אבל אם הנותן חבר לריך לתקנן ודאי, דאין החבר נחשד לתרום שלא מן המוקף.** וכי לא אכרום מרומה גדולה אף המרומת מעשר לא עשיר, לפי שאסור להקדים מרומת מעשר למרומה גדולה:

ביאור הגר"א

כת"י א

ברשות. כלומר במתנה, וה"ה במכר כשאינו מלרף: ומאמי במצרף. שאוכל ע"י לירוף. ופיהן ג"כ חליפין לזה שאוכל כרסי ג'כ נמחייב, דהא נחליפין גמי וחליפין במכר, ויתייב כשאוכל בלירוף: ומאמי בחמש יח מילוק, לזה שאוכל לקוט עשרים תאנים אוכל על דעת שלעשות זה יכולה כריסו מביאו מפיקומו והוי מקח וכשמלרף קונצא, אבל זה שאוכל קמח ואני ממלא כרסי לגמרי לא נחכוין שיאכל רק להגיס לב מביאו שיאכל מיין התאנים שלזה, וחפילו אוכל אחת אחת אוכל מיין נמחשב רק כאוכל מחמת מתנה:

כת"י ב

*ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות ופטור. פי' במתנה וחפילו במכר: ה"ג אפילו הממלא כריסו יהא חייב ואינו חליפין. פי' הלא חליפין במכר, ומכר קונצא לעניין שלא לרפי: להגיס את לבו שיאכל אצלו. פי' ולכך חפילו אוכל אחת אחת נחשב שלא למחנה בעלמא. אבל זה לאוכל בחנם, שאם לא חומר לו שיאכל את כריסו אלמא לא היה אוכל, ה"ג נחשב גניבה מכר, ולכך אם לירף מייב: ה"ג האומר להבירו צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי כו':

א מיי' פ"ה מהלכות מעשר הלכה ה:
ב מיי' שם פ"י הלכה י:

שינויי נוסחאות

א] שמיי. בכ"י שמואל. בר"א ובדפ"ר שימי. ברש"ס שמאי:
ב] עשרים תאנים משלי אוכל בדרכו והוא פטור. בתוספתא (פ"ב ה"ו) ובעירובין (לב.) תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי. והרש"ס גרס בבבא זו אחר והוא פטור קודם צא ומלא:
ג] צא ומלא את הכלבלה לא יאכל עד שיעשר. בתוספתא (שם) ובכ"י בעירובין (שם) צא ומלא לך בלבלה ואת אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי ובכ"י ברש"ס. ובר"ח (שם) ומעשרן ודאי:
ד] מתקנן ודאי. בעירובין (שם) ובכ"י בתוספתא (שם) אינו אוכל עד שיעשר לפי שלא:

הגהות הגר"א

[א] ה"ג ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות ופטור:
[ב] האומר לחבירו צא:

ג מוספתא פ"ב ה"ו, עירובין לב. כפ"ב **ד** [מולין ו.].

רידב"ז

א"ל אין והכא למה הוא חייב א"ל במצרף אי במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב ואינו אסור משום חליפין פי' דזהו הכל מדברי רבב"ח. ע"ז א"ר שימי אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגיס את לבו שיאכל. פי' הרי"ף קורקס ז"ל (שם ה"ח) מובא בב"מ ז"ל דהכי פירושו דזה שהודה למלא כריסו לחבירו לא הודה לו תמורת העשרים תאנים למלא כריסו דהא מסתבר דמילוי כריסו הוי יותר מעשרים תאנים ולא נתכוין רק במתנה וכדי שיגיס את לבו שיאכל על כן אמר לו אקח עבור זה עשרים תאנים אבל באמת נתכוין למתנה לפיכך הממלא כריסו פטור דלא הוי מכר דלא חשיב חליפין וכתב הרי"ף קורק"ס ז"ל דמסתברא דהלוקט העשרים תאנים הוי מקח שבשביל מילוי כריסו נתן לו אבל משום שהן עדיין במחובר דהא א"ל לקוט ולא באו עדיין לגורן לפיכך אינו חייב אלא במצרף ופירוש שאין לו חליפין הוא קאי רק על הממלא כריסו דהוי גביה מתנה אבל האוכל במנין הוי מקח ולפיכך במצרף חייב ואחת אחת פטור ושייך הענין הזה לכאן משום דתניגן בסוגיין דידן דמתנה אינה קובעת למעשר:

upon to have tithed. **אֲבָל בְּחָבֵר — BUT WHERE** the owner is **A *CHAVER,*** [10] who is considered reliable with respect to tithing, **אוֹכֵל וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְעַשֵּׂר — [THE RECIPIENT] MAY EAT** the figs even as a meal **AND DOES NOT NEED TO TITHE** them. [11] **דִּבְרֵי רַבִּי —** These are **THE WORDS OF REBBI.**

A dissenting opinion:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר — RABBAN SHIMON BEN GAMLIEL SAYS: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — IN regard to **WHAT CASE WERE THESE WORDS** (that he tithes the figs as *demai*) **STATED? בְּעַם הָאָרֶץ —** In regard to a case **WHERE** the owner is **AN *AM HAARETZ.* אֲבָל בְּחָבֵר — BUT WHERE** the owner is **A *CHAVER,* מְתַקְּנָן וְדַאי — [THE RECIPIENT] MUST RECTIFY [THE FIGS]** by tithing them as **DEFINITE** *tevel,* not merely as *demai.* The produce is viewed as definitely untithed, **שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ חֲבֵרִים לִתְרוֹם שֶׁלֹּא מִן הַמּוּקָּף — SINCE *CHAVERIM* ARE NOT SUSPECT OF DESIGNATING *TERUMAH* NOT IN PROXIMITY** to the produce for which it is designated. [12]

NOTES

10. חָבֵר, *chaver* [literally: friend], is a term used for a Torah scholar. This expression is used because Torah scholars are genuine חֲבֵרִים, *friends,* with each other, since their friendship is rooted in spiritual matters (*Rambam Commentary, Demai* 2:3). [In a technical sense, the title *chaver* is given to one who is scrupulous in observing the laws of *maasros* as well as the laws of *tumah* and *taharah* (Mishnah *Demai* ibid.).]

11. With respect to a *chaver,* there is a presumption that he would never let untithed produce leave his possession [חֲזָקָה עַל חָבֵר שֶׁאֵין מוֹצִיא מִתַּחַת יָדוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְתֻקָּן], due to the concern that someone might inadvertently eat *tevel.* Therefore, it is assumed that he tithed the produce on behalf of the one who picked it (*Beur of R' Chaim Kanievski;* see *Bavli, Eruvin* 32a and *Pesachim* 9a).

12. The law is that when one designates a portion of produce as *terumah,* it must be in proximity to the produce for which it is designated (Mishnah *Challah* 1:9). A *chaver* who is scrupulous in regard to tithes would not violate this law. It follows that in the Baraisa's case, the *chaver* cannot possibly separate *terumah* for the produce that is picked, since he is not in proximity to it. [This is evident from his statement that the Baraisa quotes, "*Go out* (i.e. to the field) and pick …" (*Mahara Fulda* above ד״ה צא ולקוט לך).] And since one may not designate *maaser* before separating *terumah* (*Terumos* 3:6), it is obvious that the *chaver* did not designate any of the tithes. Therefore, the recipient must treat the produce that he picks as definite *tevel* (*Mahara Fulda*). Where the owner is an *am haaretz,* however, we suspect him of violating the restriction against designating *terumah* not in proximity to the produce, so we treat the produce as *demai.*

Rebbi's position — that in the case of a *chaver* we assume the produce *was* tithed — will be clarified immediately.

[ז: - ה"א]

ואין אדם אוכל אחת ברשות הכל ופטור. לכאורה במקום שיש רשות לכל לכאורה מלר ויש, מומר לאכול אחת מאחת וכדמפרק בפרק שאחר זה (ס"ע - ס"ע), ואמה אוכל במקום מיש: **אין.** הן: **במצרף.** וכדאמרן נמי התם ואם קירף מיש, הכא נמי מיירי במצרף ולא אוכלן אחת מאחת: **אפילו הממלא כריסו יהא חייב.** ולא מצאנו מידי, והשתא לגירוף שיעשה מיעים בלא גירוף שיעשה פטורים: **ואינו אסור משום חליפין.** שהרי חליפין בכל המורה כאכר דמי ואפילו הממלא כריסו יהא מיב, ומי משום שלוקח יותר מעשרים כן דרך החליפין שזה מביא לו העשרים משל מביהו כשיעור מילה כריסו משלו: **אין לו חליפין.** לו בשעתו כאן לחליפין שזה לו היה לומר שיעשה כריסו רק כדי **לחגים לבבו שיאכל** העשרים, שהרי גם אני ממלא כריסי משלך, ונשמת במתנה הוא נותן לו ולא היה כאן חליפין כלל: **צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי.** להשון הזה משמע שהעשרים בעיר ואמרו לחביהו לא ולקוט לך מהיים מעשי והוה ליה חלל העשרים שלא במוקף: **הרי זה אוכל בדרכו.** ערלי קאמר, דהיינו אחת אחת לפי שעליון לא קורקינן ומומרים בערלי: **צא ומלא לך בלבלה.** בפרק בכל מערבין (עירובין נב.) מייתי להא בריישא ופירש רש"י ז"ל היון שאחד מהן לא נלקלה יודע הוא בעל הבית כמה הוא לוקח ויכולן הבעלה לעכון, לפיכך העשרון דמתי ליה לומר שהעומן מעשרון ואיכא למימר דלא עיכון, אבל לגירסת הספר שלנו מי שפשה לפרש כן לשם כן ריבה נמי, וברלאה לפרש מדאחמר ליה לא ומלא לך בלבלה הוקבעו כדאמן בריש פ"ק הכלבלה מיפחה לא מיפה משיתמלא, ולפיכך אסור לאכול מהן ערלי, ומעשרן דמתי הואיל והוקבעו אפשר שהשם אחרן עשיר עליהן מה שאין כן בריישא שלא הוקבעו מוכרים ערלי: **במה דברים אמורים.** לגרוך להפרים מיהם דמתי: **בעם הארץ.** שם הנותן שם אחרן לפי שהוא נאמן לאכול ולהאכיל: **אבל אם הנותן חבר.** לאיזו נאמן לאכול ולא להאכיל: **אוכל ואינו צריך לעשר.** וכדאמרינן בעמעו לקמן (יג:) מוטב וכו', ואין לריך לאפילו לתרום תרומה גדולה, לפי שהאחר לריך לנקון מן תרומת מעשר וקי"ל (תרומות פ"ג מ"ו) לאפוקי להקדיש תרומת מעשר לתרומה גדולה, ותלס תמילה תרומה גדולה ואפ"ה תרומת מעשר, ואע"ג דאסור לתרום תרומה גדולה שלא מן המוקף (תלה פ"ת מ"ט) אפילו הכי מוטב וכו': **במה דברים אמורים.** לגגיל ליה דמתי: **בעם הארץ, אבל אם הנותן חבר צריך לתקנן ודאי, דאין החבר נחשד לתרום שלא מן המוקף.** וכי לא תלס תרומה גדולה לף התרומת מעשר לא עשיר, לפי שאסור להקדיש תרומת מעשר לתרומה גדולה:

ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא [א] ואין אדם אוכל אחת ברשות הכל ופטור. אמר ליה אין. הכא למה הוא חייב. אמר ליה [ב] במצרף. אם במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב. ואינו אסור משום חליפין. אמר ר' [ג] שמעי אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגם את לבו שיאכל. [ד] צא ולקוט לך [ה] עשרים תאנים משלי אוכל כדרכו והוא פטור. [ו] צא ומלא את הכלבלה לא יאכל עד שיעשר. במה דברים אמורים בעם הארץ [ז] אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר במה דברים אמורים בעם הארץ אבל בחבר [ח] מתקנן ודאי [ט] שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף.

בעא קומי ר' זעירא. ומאמי זה האוכל במעיין מיב הוא לעשר: **וכי אין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל פטור.** כלומר אפילו הכל הוא אוכל, אלא אמינו מלרף לאכלן ביחד כי אם אחת אחת הוא אוכל ברשות הכל פטור, כדמפרקין בפרקין (ה"ג - ט.) וכן בפרק לקמן (ה"ג - ט.) גבי פועלין שים להן עליו מזונות שאוכלין אחת אחת מן המחנה וכו': **אין.** ליה הכא למה הוא חייב. ומ"ש למה הוא מיב הכא זה האוכל במעין: **אמר ליה.** להכא במאי עסיקינן **במצרף.** ולוקט כל העשרים תאנים ביחד: ועל זה הקשה לו **ואם במצרף** אפילו **אפילו הממלא את כריסו יהיה חייב.** אלא לעל שנא, דמלרף לעולם מיב ואם לא לירף אינהן פטורין: **ואינו אסור משום חליפין.** ופיקוח ליה דאפילו נאיזו שלרף לאכול לו לאכול בלא מעשר, דהא כחליפין הן שזה אומר לקוח לך מעלי ואני אוכל וממלא את כריסי מעלך, ותליפין כאכר הן וקונצ למעשר: **אין** לו **חליפין.** אין לדין זה דין חליפין, דמה שהוא אומר לו ואני ממלא את כריסי מעלך, **לא נתכוין אלא להגים את לבו** ודעתו על זה האומר לו צא ולקוט לך ואלא יהא בוש מלאכול, לפיכך אומר לו כן אל תחוש שאני ג"כ אוכל מעלך, ובאמת מתנה הוא נותן לו והמתנה אינה קונצה כאכר כדאמן במתני': **צא ולקוט לך** וכו'. מופקפת היא שם לעיל מדהניא (ה"ו), והכי גרים התם, אמר לו צא ולקוט לך תאנים מן התאנה, אוכל מהן ערלי ומעשרן ודאי. צא ומלא לך בלבלה זאת, אוכל מהן ערלי ומעשרן דמתי. וגירסת זו היא הנכונה. ועשמת דמילתא, משום דהכא בעם הארץ שאחר לאכר חייבי וכדאמרינן בד"ה ובו', והלכך בריישא דאמר לו שם צא ולקוט לך תאנים בלא מידה ובלא מנין, ג"כ אלילת ערלי לעולם מותר לו לאכול, אבל בסוף לאחר שאכל קצב לריך הוא לעשרן ולאי, דאין כאן ספק לומר שמא יש בהבלבלה ג' מעשר מעשר עליהן ממקום אחר, שהרי אינו יודע כמה ליקט זה. אבל אם אמר לו צא ולקוט לך בלבלה זאת, הואיל והנותן יודע כמה ליקט, אפשר שהוא מעשר עליהן ממקום אחר כדי שאם זה יסמוך עליו יאכל בהיתר, הילכך אלילת ערלי אוכל הוא האלכלה, וכשבא לאכלן אלילת קצב אינו לריך לעשרן ודאי אלא אלא דין דמתי לאם, כשאר פירות שם האחן ספקן הוא אם מעשר עליהן או לא, ומפרים זה עליהן דמתי: **בד"א בעם הארץ.** שהיה הנותן זה עם האחן, ולפיכך כשבא לאכלן קצב תוכ דמתי מעליהן, **אבל** אם היה נותן זה **חבר, אוכל** זה **ואינו צריך לעשר** כלל, דמסתמא האחר הנותן מעשרן ולא יתן לזה לאכול דבר שאינו ממוקף: **רשב"ג.** פליג בהנותן אחר הוא, זה שאחר לריך לאקנן ודאי, שהרי כאן אחם מכר לנכל מילי מיכא ואף לתרומה, (ולא) [דלא] נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, והלכך לא מיישינן שמא הנותן אחם מכרי מעלך, ותליפין כאכר הן וקונצ למעשר: **אין** לו **חליפין.** לאיזו נאמן לאכול ולא להאכיל: **אוכל ואינו צריך לעשר.** וכדאמרינן בעמעו לקמן (יג:) מוטב וכו', ואין לריך אפילו לתרום תרומה גדולה, לפי שהאחר לריך לנקון מן תרומת מעשר וקי"ל (תרומות פ"ג מ"ו) לאפוקי להקדיש תרומת מעשר לתרומה גדולה, ותלס תמילה תרומה גדולה ואפ"ה תרומת מעשר, ואע"ג דאסור לתרום תרומה גדולה שלא מן המוקף (תלה פ"ת מ"ט) אפילו הכי מוטב וכו': **במה דברים אמורים.** לגגיל ליה דמתי: **בעם הארץ, אבל אם הנותן חבר צריך לתקנן ודאי, דאין החבר נחשד לתרום שלא מן המוקף.** וכי לא תלס תרומה גדולה לף התרומת מעשר לא עשיר, לפי שאסור להקדיש תרומת מעשר לתרומה גדולה:

ועשיר עליהן ממקום אחר, ולריך זה האכר המלקט לעשרן ודאי:

ר"ש סירילאו

אפילו הממלא כרסו יהא חייב. להא ליעא מקיפא קיימא ואמאי דמוקי מיפא מוקי ליעא. ולא מצאי ליה. הילכך שניהם פטורין שם לא לירפו ושם לירפו ואללו שניהם מייבין. כדאמרינן ס"ז ל"ל פ"ב להלכות מעשר (ה"ח): **ואינו אסור משום חליפין.** כדאמרינן בריש מקום: **צא ולקוט לך עשרים תאנים אוכל והוא פטור.** בעם האחן שאחר לאכר מייבי, ופטור דמתנה הוא ואלא לירף עסקינן: ה"ג האומר **לחברו צא ולקט לך** וכו'. ופ"ה שאחר לאכר מייבי כדמפרש בפיפא, ושם דקאי ליה אבר לקמיה מפרש לה: **צא ולקט לך תאנים מותאנתי.** ולא נתן שיעור ולקבה ללקיטתו ולבירכן מייבי: **אוכל** מהן **עראי.** כשהלקט הוכל מהן עראי בלא מעשר: **ומעשרן ודאי.** וכשבא לאכלן קצב מעשרן מעשרות ודאי שלין פפק לומר שמא בעל הבית מעשר עליהן דהא לא ידע כמה לקט: אבל ס"ל **מלא לך בלבלה** זו. הואיל ואומן זה יודע כמה מלקט

ביאור הגר"א

כת"י א

ברשות. כלומר במתנה, וה"ה במכר כשאינו מלרף: **ומשמי במצרף.** שאוכל ע"י לירוף. ופירך ס"ל אפילו לזה שאוכל לכרסי ג"כ במחיב, דהא בחליפין בלא מעשר במכר, ויתייב כשאוכל בלירוף: **ומשמי בחמת** ים מילוק, לזה שאוכל לקוט עשרים תאנים אוכל על דעת שלעשות זה יחלה כריסו מביזוי מפיזוי והוי מקח וכשמלרף קונצ, אבל זה שאוכל פחם ואפי אחלה כרסי לגמרי לא נחכוין שיאכל רק להגים לב מביזו שיאכל מיין התאנים שלו, ואפילו אוכל אחמ"כ אחמ רק כאוכל מחמת מתנה:

כת"י ב

***ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות ופטור.** פי' בחמת ואפילו במכר: ה"ג **אפילו הממלא** כריסו יהא חייב ואינו חליפין. פי' הלא חליפין במכר, ומכר קונצ לענין שלא לרפי: **להגים את לבו שיאכל אצלו.** פי' ולכך אפילו אוכל אחמ"כ אינו נחשב שלא לחחמת בעלמא. אבל זה לאוכל בחינו, שאם לא תאמר כן אינהו את כריסו אלא לאכול ולא ימלא, ואי"כ נחשב נחינה גמורה מכר, ולכך אם לרפי מייב: ה"ג **האומר לחבירו צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי** כו':

מופקפת פ"כ ס"ו, עירובין נב. כס"ע **ב)** [מולין ו.].

רידב"ז

א"ל אין והכא **למה הוא חייב** א"ל **במצרף אי במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב ואינו אסור משום חליפין** פי' דוהו הכל מדברי רבב"ח. ע"ז **א"ר שימי אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגים את לבו שיאכל.** פי' הר"י קורקוס ז"ל (שם ה"ח) מובא בב"מ ז"ל דהכי פירושו דזה שהודה למלא כריסו לחביהו לא הודה לו תמורת העשרים תאנים למלא כריסו והא מסתבר דמילוי כריסו הוי יותר מעשרים תאנים ולא נתכוין רק במתנה וכדי שיגיע את לבו שיאכל על כן אמר לו אקח עבור זה עשרים תאנים אבל באמת נתכוין למתנה לפיכך הממלא כריסו פטור דלא הוי מכר דלא חשיב חליפין וכתב הר"י קורקוס ז"ל דמסתברא דהלוקט העשרים תאנים הוי מקח שבשביל מילוי כריסו נתן לו אבל משום שהן עדיין במחובר דהא א"ל לקוט ולא באו עדיין לגורן לפיכך אינו חייב אלא במצרף ופירוש שאין לו חליפין הוא קאי רק על הממלא כריסו דהוי גביה מתנה אבל האוכל במנין הוי מקח ולפיכך במצרף חייב ואחת אחת פטור ושייך הענין הזה לכאן משום דתניין בסוגיין דידן דמתנה אינה קובעת למעשר:

א) מ"ו פ"ה מהלכות מעשר הלכה ס:
ב) מ"ו שם פ"י הלכה י:

שינוי נוסחאות

א) שמי. בכ"י שמואל. בר"א ובדפ"ר שימי. ברש"ס שמאי:
ב) עשרים תאנים משלי אוכל כדרכו והוא פטור. בתוספתא (פ"ב ה"ו) ובעירובין (לב.) **תאנים מותאנתי אוכל** מהן עראי ומעשרן דמאי. והרש"ס גרס בבא זו אחר **והוא פטור** קודם **צא ומלא:**
ג) **צא ומלא את הכלבלה לא יאכל עד שיעשר.** בתוספתא (שם) ובכ"י בעירובין (שם) **צא ומלא לך בלבלה זאת אוכל** מהן עראי ומעשרן דמאי ובכ"י ברש"ס. ובר"ח (שם) ומעשרן ודאי:
ד) **מתקנן ודאי.** בעירובין (שם) ובכ"י בתוספתא (שם) **אינו אוכל עד שיעשר לפי שלא:**

הגהות הגר"א

(א) ה"ג ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות ופטור:
(ב) האומר לחביהו צא:

[ז: ח. - ז"א]

מוטב שיתרומו. מכריס שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים, ולקמן פריך עלה כה זה המלקט מכל הוס, לפי עס הסרק הוס מי ניימ לן, ומפי הי דקאמר ולא להאכיל לעמי הסרק טבלים: מדברי שניהן. גלמד שאפילו מכר שלא פירות לאכל צריך לעשר ולא יסמוך זה על אמר רבי רואה אני את דברי מדברי [א] רבן שמעון בן גמליאל מוטב [ב] שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. [ג] אמר ר' זעירא מדברי שניהן [ד] אפילו חבר ששילח לחבר [א] צריך לעשר. הוון בעיי מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה [ה] חבר צריך [ס] הוא לעשר. ומאן דאמר מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל עמי הארץ טבלים וזה חבר צריך הוא לעשר. ר' יונה בעי הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה עם הארץ. אמר ר' יוסי כאן וכאן עם הארץ הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. [ס] ר' יוסי בשם ר' ששת ר' לעזר בר' יוסי בשם רב אבין [ב] האומר לחבירו אני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו. [א] תמן תנינן (נתנו באיל למעלה מעשרה טפחים [ו] אינו עירוב למטה מעשרה טפחים) [ואם אמר לאחר לקבלה הימנו] הרי זה עירוב. מדברי שניהם. אמר לון למדיס: אפילו חבר ששילח לחבר וכו'. לפ מנעניע עס סרק שפילח מכר שלא נמכר לריך המקבל לעשרן, אלא אפילו מכר שלא נמכר צודמי אינו מוליא דבר שאינו מסוקן ממסס ידו, אלא אף מכר שנימכר לפעמיס שולא נמכרו לא לריך לעשר. אמר רבי רואה אני את דברי מדברי [א] רבן שמעון בן גמליאל מוטב [ב] שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. [ג] אמר ר' זעירא מדברי שניהן [ד] אפילו חבר ששילח לחבר [א] צריך לעשר. הוון בעיי מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה [ה] חבר צריך [ס] הוא לעשר. ומאן דאמר מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל עמי הארץ טבלים וזה חבר צריך הוא לעשר. ר' יונה בעי הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה עם הארץ. אמר ר' יוסי כאן וכאן עם הארץ הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. [ס] ר' יוסי בשם ר' ששת ר' לעזר בר' יוסי בשם רב אבין [ב] האומר לחבירו אני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו. [א] תמן תנינן (נתנו באיל למעלה מעשרה טפחים [ו] אינו עירוב למטה מעשרה טפחים) [ואם אמר לאחר לקבלה הימנו] הרי זה עירוב.

א ממי פ"ו מהלכות מעשר הלכה ו:
ב ממי שם פ"ס הלכה ח:
ג (ממי פכ"ד מהלכות שבת [הלכה י] ופ"ו מהל' עירובין [הלכה ט]) טוס"ע סימן זז סעיף כב וסימן שמב סעיף ג וסימן תט סעיף ב):

שינויי נוסחאות

א) רבן שמעון בן גמליאל. כ"ה גם בתוספתא (פ"ב ה"ח). ובעירובין (לב:). וברש"ס **אבא**:
ב) שיתרומו. בעירובין (שם) **שיתשדו חברים לתרום**:
ג) אמר ר' זעירא. לקמן (פ"ה ה"א - לט:) ר' שמעון בן לקיש **אמר**. ובדמאי (פ"ב ה"ב - יט:) **ר' זעירא ר' יסא בשם ר' יוחנן**:
ד) חבר צריך. ברש"ס חבר **הוא** צריך:
ה) נתנו באילן. **מעלה מעשרה טפחים אינו עירוב, למטה מעשרה טפחים**. ליתא בכ"ר ורש"ס. ובמקום זה איתא ברש"ס התני דעירובין (לא:) **השולח עירובו ביד חשוש או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב**. ואם וכו'. וכן נקבעה הלכה זו על משנה זו בירושלמי עירובין (פ"ג ה"ב) וכן הגיהו הרא"ש והפנ"מ והגר"א.
ו) **ואם אמר לאחר לקבלה הימנו**. כ"ה בכ"ר ורש"ס, וכן הגיהו הרא"ש והפנ"מ והגר"א. ובכ"ל ליתא:

הגהות הגר"א

(א) [תמן תנינן השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן אין עירובו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב ואמר ר"א צריך לעמוד עליו וכו':

היה עובר פרק שני מעשרות

חבר ששלח לחבר צריך לעשר

אמר רבי רואה אני את דברי מדברי רשב"ג מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. ר"ל דיותר ניחא להם לעבור איסור קל ולא יתעביד ע"ה איסורא רבה עיין במס' עירובין (לב:): **חזון בעיין מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה חבר צריך הוא לעשר וכו' רבי יונה בעי הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה עם הארץ אלא כאן וכאן עם הארץ הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר.** פי' דבני הישיבה מחדשין דלא תימא דאימתי ס"ל לרבי דמותר לעבור על איסור קל כדי שלא יבוא חבירו לאיסור חמור דוקא ודאי איסור חמור משא"כ משום ספק איסור, אסור לעבור על איסור קל משום שלא יבוא חבירו לספק איסור דאפילו לגבי עצמו אסור לעבור על איסור קל כדי שלא יבוא לספק איסור חמור ואימתי מאכילין אותו הקל הקל דמותר לעבור על איסור קל משום שלא יבוא לאיסור חמור הני מילי בודאי איסור חמור אבל לא משום ספק איסור חמור אפילו לגבי עצמו כשיטת הש"ס דילן (עי' יומא פג.), והא דהכא הני ודאי איסורא רבה דע"ה בודאי לא יעשר אע"פ דרוב ע"ה מעשרין הן אבל הכא כשלקח מחבר דחל ע"פ הדין על החבר לעשר לא יעלה על דעת ע"ה להחבר לא יעשר משום שלא מן המוקף והוי ודאי איסור, בזה ס"ל לרבי דמותר לעבור על איסור קל מפני ודאי איסור דחבירו אבל מפני ספק איסור דחבירו אסור כשיטת הש"ס דילן, ע"כ קמ"ל בני הישיבה דלא כשיטת הש"ס דילן אלא דקרו ליה בני הישיבה חבר משום אחד שהוא מתקן ר"ל דהוי ספק שמא יתקן ע"ה ומ"מ ס"ל לרבי דמוטב לעבור על איסור קל בודאי משום ספק איסור חמור דחבירו ורשב"ג ס"ל דפשיטא דמותר לעבור על איסור קל משום ודאי איסור חמור דחבירו אבל הכא אין לו לעבור על איסור קל משום ספק איסור דחבירו וזהו (דלא) כשיטת הש"ס דילן ולפיכך מחדשין בני הישיבה וקרו ליה חבר לאשמעינן דאחד הוא ע"פ מתקן אבל שיטת הש"ס דילן אינו כן. ומבואר יפה שיטת הבבלי ושיטת הירושלמי בתוס' רי"ד (ד"ה ונראה וד"ה ועפ"ז) עיי"ש:

ביאור הגר"א

כת"י ב

ס"ג **מדברי שניהם נ"מד חבר ששלח לחבר צריך לעשר.** פי' הכתב שפלאו ו': מ"ד **לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף.** פי' ס"כ טוחלו לא עשר הכתב שפלא: **וזה חבר צריך לעשר.** פי' זה הכתב שאומל לריך לעשר: **ומ"ד מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים.** ס"כ דוקא בעם הסרק: **וזה חבר.** פי' סס הסקבל מכר אל טוחלו לא מרס שלא מן המוקף, ולריך הכתב לעשר: **הכא את עביד ליה חבר.** פי' מלקבל ליה מכירו, מעמע שהוא מכירו אל מכר: **והכא קרי ליה עם הארץ.** לפמר לא יפלל לעמי הארץ טבלים: **[ומפני מפני אחד עושה שלימותו]:** ס"ג תמן תנינן השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן אין עירובו עירוב **[לפחבירו] אני מעשר על ידך אינו צריך לעמוד עמו.** פי' לפזקה ע"ה **האומר [לחבירו] אני מעשר על ידך אינו צריך לעמוד עמו:** ואם אמר **לאחר לקבלו** ממנו הרי זה עירוב:

כת"י א

חבר לחבר. המקבל לריך לעשר. למען לפמר כה טעמא **לא נחשדו לתרום שלא מן המוקף** הוא מכר המקבל לריך לעשר, ולמ"ד הטעמא **מפני שלא האכיל לעם הארץ טבלים** הוא המקבל [כותל שהוא] מכר בודאי לא מרס המשלח ומייב המקבל לעשר. ומקשה הירושלמי על לשון הגמרא שהמשיל בדין מכר לפמר לריך לעשר, פמר זה פמר לפל בעם הסרק. ומפני בשביל שלפעמים מעשר עם הסרק לפמר הדין כלילו היה מכר: **א"צ לעמוד.** לפזקה לגיס עשה שלימותו:

מבדרי שניהם: **אפילו חבר ששילח לחבר וכו'.** לפ מנעניע עס הסרק שפילח מכר שלא נמכר לריך המקבל לעשרן, אלא אפילו מכר שלא נמכר צודמי אינו מוליא דבר שאינו מסוקן ממסס ידו, אלא אף מכר שנימכר לפעמיס שולא נמכרו לא לריך לעשר. אמר רבי רואה אני את דברי מדברי [א] רבן שמעון בן גמליאל מוטב [ב] שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. [ג] אמר ר' זעירא מדברי שניהן [ד] אפילו חבר ששילח לחבר [א] צריך לעשר. הוון בעיי מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה [ה] חבר צריך [ס] הוא לעשר. ומאן דאמר מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל עמי הארץ טבלים וזה חבר צריך הוא לעשר. ר' יונה בעי הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה עם הארץ. אמר ר' יוסי כאן וכאן עם הארץ הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. [ס] ר' יוסי בשם ר' ששת ר' לעזר בר' יוסי בשם רב אבין [ב] האומר לחבירו אני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו. [א] תמן תנינן (נתנו באיל למעלה מעשרה טפחים [ו] אינו עירוב למטה מעשרה טפחים) [ואם אמר לאחר לקבלה הימנו] הרי זה עירוב.

ג) (קמן פ"ב ה"ח - נט., ממלי פ"ב ה"ג - יט.) [מוספפתא ממלי פ"ג ה"י] **ד)** עירובין פ"ג ה"ב - כח.: **ה)** עירובין פ"ג מ"ב, מוספפתא עירובין פ"ב ה"ח, מוכה פ"ב ה"ד - יב.]

ס) קמן פ"ב ה"ח - נט.: [מוספפתא ממלי פ"ב ה"ג - יט.] **ע)** עירובין פ"ג ה"ב - כח.: **פ)** עירובין פ"ג מ"ב, מוספפתא עירובין פ"ב ה"ח, מוכה פ"ב ה"ד - יב.]

Rebbi clarifies his opinion:

רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי מִדִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל — REBBI SAID: I VIEW MY WORDS as being **MORE** acceptable **THAN THE WORDS OF RABBAN SHIMON BEN GAMLIEL,**[1] for the following reason: **מוּטָב שֶׁיִּתְרוֹמוּ שֶׁלֹּא מִן הַמּוּקָף — IT IS PREFERABLE THAT [*CHAVERIM*] SHOULD SEPARATE *TERUMAH* NOT IN PROXIMITY** to the produce, **וְלֹא לְהַאֲכִיל לְעַמֵּי הָאָרֶץ טְבָלִים — AND NOT FEED *AMEI HAARETZ*** food that is ***TEVEL.***[2]

Rebbi's reasoning pertains specifically to a case in which the one picking the produce is an *am haaretz*. The Gemara focuses on the case in which he is a *chaver*:

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא — R' Z'eira said: מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶן — From the words of both of them (Rebbi and Rabban Shimon Ben Gamliel), we learn **חָבֵר שֶׁשִּׁילַּח לְחֲבֵר צָרִיךְ לְעַשֵּׂר**[3] **(אפילו) —** that in a case **where a *chaver* sends** another ***chaver*** to pick figs from his tree, **[the one who picks] must tithe** that which he picks. That is, even Rebbi **—** who stated in the Baraisa that when a *chaver* sends an *am haaretz* to pick figs we assume that the *chaver* tithed them **—** agrees that when he sends a *chaver* to pick, we assume that he did not tithe them.[4]

The Gemara elaborates:

הֲווֹן בָּעֵי מֵימַר — They analyzed R' Z'eira's teaching and concluded **to say** that he means the following: **מַאן דַּאֲמַר שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ חֲבֵרִים לְתְרוֹם שֶׁלֹּא מִן הַמּוּקָף — According to the one** (Rabban Shimon ben Gamliel) **who said,** regarding the Baraisa's case in which the one picking the figs is an *am haaretz,* **that *chaverim* are not suspect of separating *terumah* not in proximity** to the produce, so the *chaver* would not tithe the produce even if the picker is an *am haaretz* who might neglect to tithe it, **וְזֶה חָבֵר —** it follows that surely, in the case **where this one** (who picks) **is a *chaver,*** the *chaver* who sent him would not tithe for him, **צָרִיךְ הוּא לְעַשֵּׂר —** so **he is required to tithe** what he picks.[5] **וּמַאן דַּאֲמַר מוּטָב שֶׁיִּתְרוֹמוּ שֶׁלֹּא מִן הַמּוּקָף וְלֹא לְהַאֲכִיל לְעַמֵּי הָאָרֶץ טְבָלִים — And** according to **the one** (Rebbi) **who said,** regarding the case where the one who picks is an *am haaretz,* that **it is preferable that [*chaverim*] should separate *terumah* not in proximity** to the produce **and not feed *amei haaretz*** food that is ***tevel,*** so we assume that the *chaver* tithed the produce, that applies only where the one who picks is an *am haaretz;* **וְזֶה חָבֵר — but** in the case where **this one** (who picks) **is a *chaver,*** the *chaver* who sent him would not tithe for him, **צָרִיךְ הוּא לְעַשֵּׂר —** so **he is required to tithe** what he picks.[6] Thus, we see that both Rabban Shimon ben Gamliel and Rebbi agree that when a *chaver* sends another *chaver* to pick figs from his tree, the one who picks must tithe them as definite *tevel.*[7]

NOTES

1. In *Bavli Eruvin* 32a, the text of the Baraisa reads: מִדִּבְרֵי אַבָּא, *than the words of Father.* Rabban Shimon ben Gamliel was Rebbi's father (*Rash Sirilio*).

2. When the one picking the produce is an *am haaretz,* the owner is faced with a dilemma. If he separates *terumah* and *maaser* on the picker's behalf, he transgresses the restriction against designating *terumah* not in proximity to the produce. But if he does nothing, the picker — in the event he is an *am haaretz* who cannot be relied upon to tithe properly — might come to eat the produce untithed. Rebbi holds that it is permitted (and indeed preferable) for a *chaver* to commit the minor transgression of separating *terumah* out of proximity, in order to preclude the possibility of the picker committing the major transgression of eating *tevel* that the *chaver* gave him (*Bavli Eruvin* 32b with *Tosafos* ד"ה ולא; see *Mahara Fulda* below ד"ה הוון בעיין מימר). Therefore, the picker can rely on the owner to have separated *terumah* followed by *maaser* and *terumas maaser,* to ensure that he does not come to eat the produce before *terumas maaser* was separated from it (*Mahara Fulda* on 13a ד"ה אוכל ואינו צריך לעשר). [One who eats before the *terumas maaser* is designated incurs death at the hands of Heaven (see *Bavli Sanhedrin* 83a and *Rambam, Hil. Maachalos Asuros* 10:19-20; regarding other tithes, see *Rambam* ibid., *Yerushalmi Demai* 4:3 [36b] and *Tosafos, Yevamos* 86a ד"ה אי מהתם).]

Rabban Shimon ben Gamliel, however, maintains that it is prohibited for a *chaver* to commit the minor transgression, even though his inaction might result in the *am haaretz* committing the major transgression (*Bavli* ibid.; see *Mahara Fulda* below ד"ה הוון בעיין מימר). Therefore, the picker must assume that the produce is completely untithed, and must treat it as definite *tevel* (see *Mahara Fulda* on 13a ד"ה בעם הארץ).

[For further discussion of the matter of setting aside one person's nonproximity prohibition on account of another's *tevel* prohibition, see *Mishneh LaMelech, Hil. Terumos* 3:17, and *Noda BiYehudah Tinyana, Even HaEzer* §37.]

3. Emendation follows *Gra* and *Sefer Nir.* [An explanation of the original text will be presented in the Variants section below.]

4. The elucidation follows *Or Same'ach, Hil. Maaser* 6:6; *Chazon Ish, Demai* 6:11; and *Beur of R' Chaim Kanievski.* See also *Gra.*

5. Obviously, the *chaver* who authorized him to pick figs will not tithe them on his behalf, since he would not transgress the restriction against separating *terumah* out of proximity, especially knowing that the picker can be relied upon to tithe them himself (*Or Same'ach* ibid., *Beur of R' Chaim Kanievski;* see also *Gra*).

6. Rebbi clearly agrees that ordinarily a *chaver* would not separate *terumah* out of proximity, for he states in the Baraisa that a *chaver* may transgress this restriction only to prevent an *am haaretz* from eating *tevel.* Where the one picking the produce is a *chaver* who can be relied upon to tithe it himself, the *chaver* who sent him will not separate *terumah* out of proximity. And since *maaser* may not be designated before *terumah,* he obviously will not separate the *maasros* either (ibid.).

7. For other explanations of the preceding Gemara, see Variant A.

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

A. As mentioned, the elucidation in the text and notes follows *Gra, Or Same'ach, Chazon Ish,* and *Beur of R' Chaim Kanievski.* Theirs is the simplest explanation of the Gemara — that it deals with a case similar to that of the Baraisa, viz. where someone sends his fellow to pick figs from his tree, but it refers specifically to where the one picking is a *chaver* rather than an *am haaretz.* However, this explanation necessitates emending the text by deleting the word אֲפִילוּ, *even* (see note 3). Moreover, the words חָבֵר שֶׁשִּׁילַּח לְחָבֵר must be translated as **"where a *chaver* sends** another ***chaver,"*** though the literal translation is actually: **"where a *chaver* sends *to*** another ***chaver."***

Mahara Fulda explains R' Z'eira as speaking of a case where a *chaver* sends some produce to another *chaver* without specifying whether it has already been tithed. R' Z'eira teaches that the recipient is required to tithe it, for we do *not* assume that the first *chaver* would never let untithed produce leave his possession; rather, we entertain the possibility that the *chaver* released untithed produce (cf. 13a note 11). Thus, produce received from a *chaver* is treated no differently than produce received from an *am haaretz.* R' Z'eira infers this from the words of both Rabban Shimon ben Gamliel and Rebbi. Rabban Shimon ben Gamliel said that when a *chaver* sends an *am haaretz* to pick figs from his tree, we assume that they are untithed, because the *chaver* would not separate *terumah* out of proximity even though this might lead the *am haaretz* to eat *tevel.* Now, if a *chaver* never releases untithed produce, he would not authorize the *am haaretz* to pick from his tree figs that he (the *chaver*) cannot tithe! Clearly, even a *chaver* sometimes releases untithed produce from his possession. As for Rebbi, although he disputes Rabban Shimon ben Gamliel and deems the figs tithed, that is because the *chaver* would separate *terumah* out of proximity in order to spare the *am haaretz* from eating *tevel.* But in absence of this consideration, even Rebbi agrees that the *chaver* would not separate *terumah* out of proximity, and would not tithe the produce. Thus, when the picker is a *chaver,* we assume that the figs are untithed! Perforce, Rebbi also holds that a *chaver* will sometimes release untithed produce from his possession. [See *Mahara Fulda* ד"ה הוון בעיין מימר for his explanation of the next segment.]

Mahara Fulda himself notes, however, that this explanation is difficult, for it is stated clearly in *Yerushalmi Demai* 3:3 [28b] that a *chaver* is

[ז: ח. - ז"א]

מוטב שיתרומו. מכריס שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. ולקמן פריך עלה מ"ה דמלקט מכר הוא, לפי עם הארץ הוא מי ס"ל לן, ומתי הי דקאמר ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים: מדברי שניהן. גלמד שאפילו מכר שלא פירות לאכול צריך לעשר ולא יפחות זה, שהרי רבי הוא דאמר דמעות מכר אינו צריך המקבל לעשר שכבר עישר הנותן ופע"פ שיודע שזה ג"כ מכר הוא, ולכאו"ג נמי לא קאמר אלא בגוונא שיודע הוא שלא הופרש עליהן תרומה כגון הכא שעכשיו הוא מלקט תומן, אבל בעלמא היה מתקנן מקודם שפולח למכירה ופע"פ שזה ג"כ מכר הוא: **אפילו חבר ששילח לחבר.** הוון בעיי מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף: **חבר צריך.** הוא לעשר. ומאן דאמר מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל עמי הארץ טבלים וזה חבר צריך הוא לעשר. ר' יונה בעי הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה עם הארץ. אמר ר' יוסי כאן וכאן עם הארץ הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. ר' יוסי בשם ר' ששת ר' לעזר בר' יוסי בשם רב אבין האומר לחבירו אני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו. תמן תנינן (נתנו באיל למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים) [ואם אמר לאחר לקבלה הימנו] הרי זה עירוב. אמר רבי רואה אני את דברי מדברי שמעון בן גמליאל מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. אמר ר' זעירא מדברי שניהן אפילו חבר ששילח לחבר צריך לעשר. הוון בעיי מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף: **חבר צריך.** הוא לעשר. ומאן דאמר מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל עמי הארץ טבלים וזה חבר צריך הוא לעשר. ר' יונה בעי הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה עם הארץ. אמר ר' יוסי כאן וכאן עם הארץ הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. ר' יוסי בשם ר' ששת ר' לעזר בר' יוסי בשם רב אבין האומר לחבירו אני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו. תמן תנינן (נתנו באיל למעלה מעשרה טפחים) [ואם אמר לאחר לקבלה הימנו] הרי זה עירוב. אמר רבי רואה אני את דברי מדברי שמעון בן גמליאל מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. אמר ר' זעירא מדברי שניהן אפילו חבר ששילח לחבר צריך לעשר. הוון בעיי מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף: **חבר צריך.** הוא לעשר. ומאן דאמר מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל עמי הארץ טבלים וזה חבר צריך הוא לעשר. ר' יונה בעי הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה עם הארץ. אמר ר' יוסי כאן וכאן עם הארץ הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. ר' יוסי בשם ר' ששת ר' לעזר בר' יוסי בשם רב אבין האומר לחבירו אני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו. תמן תנינן (נתנו באיל למעלה מעשרה טפחים) [ואם אמר לאחר לקבלה הימנו] הרי זה עירוב.

מדברי שניהם. תנו למדיס: **אפילו חבר ששילח לחבר וכו'.** לפ מבעית עם הארץ שפילח מכר לצריך המקבל לעשר, אלא אפילו מכר שפילח לחבר לצריך המקבל לעשר ולא חיישינן שמא עם הארץ מוכרו לו ולא חבר מוכרו לו, אלא אפילו מכר כותי אין חוששין

The Gemara cites a query pertaining to the Baraisa:

הָכָא אַתְּ עָבִיד לֵיהּ חָבֵר — R' Yonah inquired: רַבִּי יוֹנָה בָּעֵי — Here, in the first part of the Baraisa, **you treat [the one who picks the produce] as a *chaver,*** for you rule that when he is told to fill the basket with figs he must tithe them, viz. as *demai,* and *amei haaretz* do not obey our rulings regarding *demai*![8] **וְהָכָא אַתְּ עָבִיד לֵיהּ עַם הָאָרֶץ —** Yet **here,** in the last part of the Baraisa, **you treat him as an *am haaretz,*** since Rebbi states that it is preferable that *chaverim* should separate *terumah* not in proximity, and not feed *amei haaretz* food that is *tevel*![9] Is the one who picks the produce a *chaver* or an *am haaretz*?

The Gemara answers:

כָּאן וְכָאן עַם הָאָרֶץ הוּא — R' Yose said: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי — Both **here and here** we are dealing with a case where **[the one who picks] is an *am haaretz.*** **אֶלָּא בְּשֶׁכִּיבֵּל אֶחָד שֶׁהוּא מְתַקֵּן — However, for the sake of** the **one** *am haaretz* **who** does obey the law and **rectifies** his produce as *demai* when directed to, **הוּא נִקְרָא חָבֵר — he is called a *chaver.*** That is, although most *amei haaretz* would not obey a ruling regarding *demai,* there are some who would obey such a ruling. Therefore, although the Baraisa speaks of an *am haaretz,* it issues a ruling requiring tithing as *demai,* because it considers the possibility that this particular *am haaretz* is among those who do obey these laws. Nevertheless, with respect to the *chaver* who lets the *am haaretz* pick figs from his tree, Rebbi rules that he must separate *terumah* and tithes on behalf of the *am haaretz,* because he must consider the possibility that the *am haaretz* is among those who do not tithe properly.[10]

The Gemara introduces a new teaching:

רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי שֵׁשֶׁת רַבִּי לְעָזָר בִּי רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַב אָבִין — R' Yose said **in the name of R' Sheishess** and **R' Lazar the son of R' Yose** said **in the name of Rav Avin: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ אֲנִי מְעַשֵּׂר עַל יָדֶיךָ — If someone tells his fellow, "I will separate the tithes for you," אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲמוֹד עִמּוֹ — he does not need to stand with him** to witness the separating of the tithes. Rather, he may assume that the person fulfilled his promise, and he may eat his produce on the assumption that it has been tithed.[11]

The Gemara challenges this ruling:

תַּמָּן תְּנִינַן — We learned there in a Mishnah, regarding *eruv techumin:*[12] **(נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים) — IF ONE SENDS HIS *ERUV,*** to be placed at the end of two thousand *amos,* **IN THE HAND OF A DEAF-MUTE, A DERANGED PERSON, OR A MINOR,** [13]**הַשּׁוֹלֵחַ עֵירוּבוֹ בְּיַד חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן] אוֹ בְּיַד מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בְּעֵירוּב — OR IN THE HAND OF SOMEONE WHO DOES NOT ACKNOWLEDGE THE** law of ***ERUV,***[14] **אֵינוֹ עֵירוּב — IT IS NOT A** valid ***ERUV.***[15] **וְאִם אָמַר לְאַחֵר לְקַבְּלוֹ הֵימֶנּוּ —** But **IF [THE OWNER] INSTRUCTED ANOTHER** individual, who is qualified, **TO RECEIVE** the *eruv techumin* **FROM [THE UNQUALIFIED ONE]** at the end of two thousand *amos,*] **הֲרֵי זֶה עֵירוּב — THIS IS A** valid ***ERUV.***[16]

NOTES

8. The Baraisa states that the one who picks the figs must tithe them, and both Rebbi and Rabban Shimon ben Gamliel explain that this pertains when the owner of the tree is an *am haaretz,* and the intention is that the one picking must tithe them as *demai.* Now, if the one picking is also an *am haaretz,* he surely will not obey our ruling to tithe the produce out of doubt, for he has more faith in his fellow *am haaretz* than in the words of the Sages! [*Amei haaretz* considered themselves trustworthy regarding tithes.] Clearly, then, this part of the Baraisa refers to a case where the one picking the produce is a *chaver,* and it addresses the ruling to this person (*Rashi, Eruvin* 32a ד"ה מי ציית לך; see also *Mahara Fulda; Pnei Moshe* above ד"ה ולא להאכיל; *Gra ms.* 2; cf. *Rash Sirilio, Gra ms.* 1).

[With respect to tithing in general, the majority of *amei haaretz* obeyed the law; the Rabbis imposed a rule of *demai* on account of the minority of *amei haaretz* who were lax (see *Bavli Beitzah* 35b). However, even those *amei haaretz* who were scrupulous regarding the Biblical laws of tithing would not heed the Rabbinic decree of *demai.*]

9. Rebbi states that when the owner of the tree is a *chaver,* we assume that he tithed the figs on the picker's behalf, because he would not let an *am haaretz* eat *tevel.* Clearly, we are dealing with a picker who is an *am haaretz* (*Mahara Fulda, Pnei Moshe* ibid., *Gra ms.* 2; cf. *Rash Sirilio, Gra ms.* 1).

10. *Mahara Fulda, Gra;* cf. *Pnei Moshe.* [*Or Same'ach* (ibid.) follows the same approach, but interprets R' Yose's last phrase rhetorically: Just because there is one *am haaretz* who obeys the law, do you call him a "*chaver*"?]

For another answer to the apparent contradiction as to whether the Baraisa deals with a *chaver* or an *am haaretz,* see *Bavli Eruvin* 32a. See *Mareh HaPanim* and *Tos. HaRid,* who deal at length with the difference between *Bavli's* approach and *Yerushalmi's* approach.

11. The Gemara will initially understand the reason to be that whenever an agent is appointed there is a presumption that he fulfills his agency [חֲזָקָה שָׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ] (see *Gra;* see also *Bavli Eruvin* 31b - 32a). Another explanation will come to light below (see *Rash Sirilio* and *Mahara Fulda*).

12. *Eruvin* 3:2, *Bavli Eruvin* 31b. The law of *eruv techumin* is as follows: On the Sabbath or festivals, a person is forbidden to go more than 2,000 *amos* from the place that is his legally defined residence at the beginning of that day. This is his *techum* boundary. It is possible, however, for a person to formally establish his Sabbath residence in a place other than where he actually is, by making an *eruv techumin* at a location up to 2,000 *amos* away from his actual location. This is achieved by placing for this purpose a specified amount of food at that location before the Sabbath; the place where the food has been placed is then viewed as his legal Sabbath residence, and he may go 2,000 *amos* from *that* place.

13. Emendation follows *Rash Sirilio, Mahara Fulda, Pnei Moshe, Gra.*

14. This refers to a Cuthean [כּוּתִי] (*Bavli Eruvin* 31b). The Cutheans did not bow to the authority of the Sages, and consequently did not recognize the prohibition against going outside the *techum* or the remedy of *eruv.*

15. The physical act of depositing the *eruv* must be accompanied by an intent to acquire the place as a dwelling for the owner of the *eruv.* The deaf-mute, deranged person, and minor are considered incapable of entertaining the intent necessary to establish the place of the *eruv* as a legal dwelling. The one who does not acknowledge the law is suspect of not fulfilling his assignment altogether, or of withholding the requisite intent even if he did actually place the *eruv* (*R' Yehonasan* and *Meiri* to *Eruvin* loc. cit.).

16. In this case, we rely on the qualified individual to have set down the *eruv* and acquired the place as a dwelling for the sender (see further).

TEXTUAL AND INTERPRETIVE VARIANTS

prohibited to send untithed produce even to another *chaver* (see also below, 5:1, 39a; *Demai* 2:2, 19b; *Rambam, Hil. Maaser* 6:6). [For a possible resolution, see *Gilyon HaShas.*]

Rash Sirilio and *Pnei Moshe* agree that R' Z'eira speaks of a case where one *chaver* sent produce to another *chaver,* but they explain the words צָרִיךְ לְעַשֵּׂר as meaning that the *sender* is required to tithe it before releasing it. This accords with the general rule that a *chaver* may not release untithed produce from his possession, even when sending it to another *chaver* who can be relied upon to tithe it himself. [For further discussion, see *Noam Yerushalmi.*]